

87. mednarod.
LAST ZGOD. DRUSTVA

VODITELJ

v

bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientiae dux est et
sapientium emendator. Sap. 7, 15.

Izdali

profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru.

Uredil

Frančišek Kovačič.

V Mariboru, 1900.

Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

35/1900

9-572

Kazalo

k tretjemu letniku „Voditelja“.

Biblične vede.

Stran

Politično stanje judovskega ljudstva ob Kristusovem času. Dr. J. Lésar	1, 109, 232
Drugi list sv. apostola Pavla do Korinčanov. Jos. Zidanšek	22, 97, 197
Beseda k besedi. J. Hohnjec — T. Lempl S. J.	341, 350

Dogmatika.

Verne duše in njih trpljenje v vicah. Dr. J. Mlakar	216, 293
---	----------

Nravoslovje.

O filozofičnem grehu. Dr. M. Opeka	33
------------------------------------	----

Cerkveno pravo.

Ali so škofijski zbori koristni in potrebni? Dr. M. Matek	126
O nadomestkih za škofijske zборе. Dr. M. Matek	309

Cerkvena zgodovina in arheologija.

Zgodovina cerkvenega govornštva. Dr. A. Medved	45, 138
Češčenje sv. Martina, škofa, na Slovenskem. Dr. J. Gruden	53
Arhivalni izpiski za zgodovino lavantinske škofije. M. Slekovec	154
Steber za večno luč pri mariborski stolnici in še nekoliko drugih drobnih spomenikov. Dr. J. Pajek	247, 333
Kritične beležke o potovanjih sv. Metoda v Rim. T. Lempl S. J.	255
Čemu škofijski muzej? A. Stegenšek	84
Inocencij IV. in slovansko bogoslužje. F. K.	180
Jubilejsko leto 1300. F. K.	182
Shod krščanskih arheologov v Rimu. A. Stegenšek	283
Sta-li potovala sv. Ciril in Metod skozi slov. Štajer, ter prenočila v Jarenini, ter ondi in pri sv. Benediktu maševala? Fr. Zmazek	374

Priložnostni spisi.

Božične misli l. 1899. F. K.	59
Ob Slomšekovi stoletnici. Dr. A. Medved	321

Dušno pastirstvo, liturgika in katehetika.

Stran

Ali se sme spregled zakonskega zadržka pro foro interno izvršiti le v spovedi in ali se naj izvrši le pri enem ali pri obeh zaročnikih? Dr. M. Matek	66
O oporokah duhovnikov. Fr. S. Šegula	159
Kako je ravnati z apostati na smrtni postelji? Dr. A. Medved	165
Nekaj o osebnem razmerju med duhovništvom in učiteljstvom. A. P. Korošec	168
Cerkvena stanovska društva. F. S. Šegula	266, 351
Pastoralno-konferenčna in teologična vprašanja	173
Pismena vprašanja pri župnijskem izpitu	278
Fides ex auditu	276
Cerkvena zavarovalnina	73
Nadabinski dohodki določijo, kedaj mora župnik prispevati h konkurenčnim stavbam. J. V.	366
Ali sme duhovnik obhajati brez strežnika? J. H., J. V.	69
Obhajanje z veliko hostijo. J. H.	69
Sacrosanctae. J. H.	70
Se li je treba prekrizati v primi pri »Deus in adiutorium? M. Š	70
Nekaj o peterih psalmih v pripravi za sv. mašo. M. Š.	71
Kateri psalmi se pojejo pri pogrebu? M. Š.	73
Intercede pro devoto femineo sexu. M. Š	361
Darovanje med mašo	165
Applicatio Missae. J. H.	171
Purificatio ciborii. J. H.	171
Kaj pomeni kvadragena pri odpustkih? F. Šp.	172
Ali more mašnik zase maševati?	274
Pozornost pri previdenju bolnikov. J. H.	277
Te Deum. J. H.	360
Ciborij mora imeti velum. J. H.	360
Kaj je katekizem? F. K.	74
Časopis dušno-pastirski pripomoček	366
Priprave za biblične katekeze. A. Kržič	75, 173, 278, 367

Raznoterosti.

Okrožnica sv. očeta Leona XIII. na škofo in duhovščino francosko	82
Bogoslovna veda na Avstrijskem	86
Pastirski listi	183

Slovstvo.

Biblične vede:

Stadler dr. Jos., Sveto evangelijsko po Luki	87
Knabenbauer Jos. S. J., Commentarius in Actus Apostolorum	89

Dogmatika:

Pesch Christ. S. I., Praelectiones dogmaticae. T. III., IV.—VII.	90, 397
Rimskij papa i papi pravoslavnoj vostočnoj cerkvi	92, 187
Bujanović dr. J., Mariologija	185

Cerkvena zgodovina in arheologija:

Stran

ΣΤΡΩΜΑΤΙΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ	286
Rahmani Ign. Eph. II., Testamentum Domini Nostri Iesu Christi	288, 382
Beissel St. S. J., Bilder aus der Geschichte der altchristlichen Kunst & Liturgie in Italien	289
Marucchi Horace, Éléments d' archéologie chrétienne	289
Wieland Dr. Fr., Ein Ausflug ins altchristliche Afrika	381

Pastirna in homiletika:

Poč M., Duhovski Poslovnik	290
Zwenger Dr. Joh. B., Skizzen für Ansprachen an Klosterfrauen	291
Napotnik Dr. Michael, Das Fahnenweihe-Fest der k. k. Lehrerbildungs-Anstalt in Marburg	93
— Govori o raznih cerkvenih slovesnostih v Čadramu	192
Schneider Dr. Cesl. M., Zur Jahrhundertswende	190
Jurkovič M., Šmarnice	292
P. Ladislav, Šmarnice	292

Katehetika, didaktika:

Križanič dr. J., Razlaga novega velikega katekizma	95
Der Zerstörungsgeist der staatlichen Volksschule	96
Bobelka F. X., Religionsunterricht für das erste Schuljahr	387
Krieg Dr. Corn., Encyklopädie der theol. Wissenschaften	385

Priložnostni spisi in molitveniki:

Pajek Dr. J., Aus dem Garten der Lavanter Diöcese	194
Ordo ad tertiam synodum dioec. Ecclesiae Lavantinae	388
Vreže Joh. B., Hilferufe für die bedrängten Armen	195
Flos juvenilis	196

Prilogi:

Štev.

Posvetitev	1
Sliki ciborija v Središču in stebra za večno luč pri mariborski stolnici	3

TIBI. IESV. CHRIS^ITE.

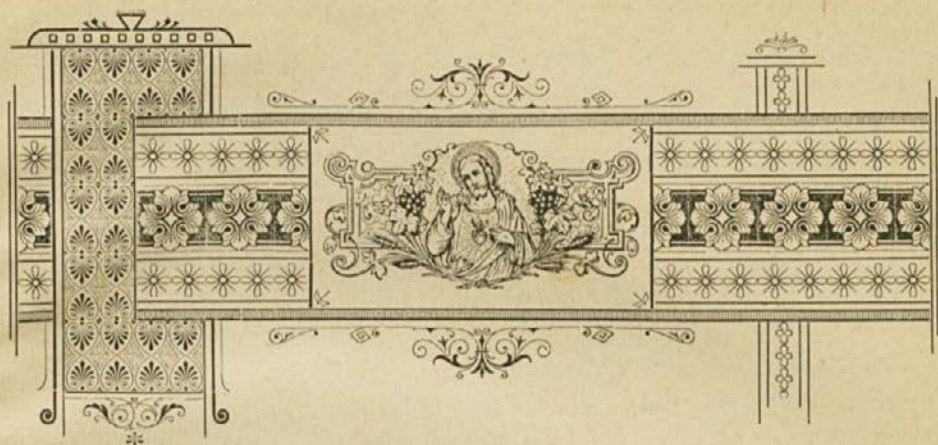
SALV^ATOR.

VERTENTE. SAE^CVL^O.

TOT^VS. EX^SVL^TTAT. ORB^IS.

RE^DEM^PT^VS.

Politično stanje judovskega ljudstva ob Kristusovem času.

5. Judeja pod rimskimi oskrbniki.

Od l. 6. do 41. po Kr. je bila samo Judeja, Samarija in Idumeja, nekdanja dežela Arhelajeva, pod rimskimi oskrbniki; od l. 44. do 66. po Kr. pa vse nekdanje Herodove dežele.

Upravitelji v Judeji so bili navadno viteškega rodu¹. Imenujemo jih oskrbnike (procurator, *ἐπίτροπος*). Sodi se sicer, da jim je bil prvotno dal cesar Avgust naslov predstojnikov (praefectus, *ἐπαρχος*). Od cesarja Kaligula sem pa prevladuje — izvzemši za egiptovske poglavarje — naslov oskrbnik. Jožef Flavij naslavlja judijske oskrbnike z *ἐπίτροπος*, včasih z *ἐπαρχος* ali *ἡγεμών*. V Novem Zakonu se nahaja ime *ἡγεμών*². Od cesarskih namestnikov ali legatov v Siriji, ki se v Novem Zakonu imenujejo tudi z grškim imenom *ἡγεμών* (praeses), so bili oskrbniki odvisni le toliko, da so legati imeli pravico in dolžnost, v sili vse potrebno ukreniti, če treba, tudi z vojaško močjo.

¹ Najimenitnejše pokrajine so upravljali možje, ki so bili prej senatorji, manjše konzuli, še manjše pa pretorji. Le v nekatere prav majhne pokrajine, n. pr. v Egipt, Mavritanijo, Recijo, Norik, Tracijo, Palestino so pošiljali navadne plemiče ali viteze. V nekaterih delih rimskega ozemlja je bilo namreč nemogoče, vsaj v prvih časih cesarstva, vpeljati rimsko pravo in ustavo, kakršna je bila v urejenih pokrajinah. Vzroki so bili različni, n. pr. krajeвне razmere, kakor v planinskih deželah; divjost prebivalcev, kakor v Traciji in Mavritaniji; trdoglavi značaj in neukrotljiva nráv Egípcánov, katerih vera se tudi ni dala prilagoditi drugim veram v rimski državi.

² Mat. 27, 11. 14. 15. 21. 27. 28. 14; Luk. 3, 1; 20, 20; Dej. 23, 24. 26. 33; 24, 1. 10; 26, 30.

³ Voditelj I.

Stolica judejskih oskrbnikov ni bila v Jeruzalemu, marveč v Cezareji, in se je imenovala sodišče ali pretorij¹. O praznikih pa so prihajali v Jeruzalem in so stanovali — vsaj navadno — v nekdanji Herodovi palači na Sijonu. Za obsodbe Kristusove pa je Pilat bival in sodil na Moriji v gradu Antoniji, bržkone zato, ker je bil takrat v Jeruzalemu tudi Herod Antipa ter po Pilatovi vljudnosti nastanjen v nekdanji očetovi palači². Tudi vojaki, kolikor jih je bilo v Jeruzalemu, so bili nastanjeni v gradu Antoniji³.

Oskrbniki so imeli najvišjo sodno oblast v pokrajini. V Judeji so jo seveda izvrševali bolj redko, ker so bila sodno oblast ohranila judovska sodišča⁴. Imel je oskrbnik tudi pravico, hudodelce obsojati k smrti. To oblast je imel celo nad rimskimi državljani, izvzemši slučaje, če so se pritožili pri cesarju⁵. Pravice pomiloščenja (*ius aggratiandi*) pa oskrbniki navadno niso imeli. Pač pa jo je imel Pilat, kakor vemo iz trpljenja Gospodovega⁶. Imel je oskrbnik, dasi je smel odločevati tudi popolno samostojno, posebne svetovavce (*συμβούλιον*, *consilium*)⁷. One, ki so bili obsojeni na smrt, so morili posebni vojaki ali biriči (*apparitores*, *speculatores*)⁸. Najvišje vojaško poveljništvo v pokrajini pa je imel legat ali cesarski namestnik v Siriji.

Druga glavna naloga oskrbnikov je bilo pobiranje davkov. Od tega posla imajo tudi latinsko ime, zakaj »procurator« pomenja pravzaprav cesarskega davkarskega uradnika.

Davki, ki so se pobirali v Judeji, se niso stekali v senatovo (*aerarium*), ampak v cesarsko blagajnico (*fiscus*). Judeja je namreč v tej dobi plačevala davke prav cesarju⁹. Da so bili davki veliki, je spoznati iz pritožbe, katero sta cesarju izročili pokrajini Sirija in Judeja l. 17. po Kr.¹⁰ Od pravih davkov¹¹ (*ὁ φόρος*, *tributum*), ki so jih plačevali od oseb in posestev, je ločiti mitnina (*carina*, *col*, *τὸ τέλος*, *vectigal*),

¹ Prim. »πραيتώριον τοῦ Ἡρώδου« (Dej. ap. 23, 35).

² Prim. Mat. 27, 27; Mark. 15, 16; Jan. 18, 28, 33; 19, 9.

³ Prim. Mat. 27, 27; Mark. 15, 16.

⁴ Prim. Mat. 5, 21, 22, kjer je govor o dveh sodnih zborih, imenovanih z grško besedo: *κρίσις* (zbor sedmerih mož) in *συνέδριον* (največji sodni zbor, obstoječ iz 71 prisednikov).

⁵ Prim. Dej. ap. 25, 11, 21; 26, 32. Prim. tudi Plin. Epist. 96 (al. 97): »Fuerunt alii similis amentiae, quos quia cives Romani erant adnotavi in urbem remittendos«.

⁶ Prim. Mat. 27, 15–26; Mark. 15, 6–15; Luk. 23, 13–23; Jan. 18, 39, 40.

⁷ Prim. Dej. ap. 25, 12.

⁸ Teofilakt razlaga v komentarju Mark. 6, 27 *σπεκουλάτωρ* s: »στρατιώτης, ὃς πρὸς τὸ φονεύειν τέτακται«.

⁹ Prim. Mat. 22, 17 ss.; Mark. 12, 14 ss.; Luk. 20, 22 ss.

¹⁰ Tacit. Annal. II, 42: »Provinciae Syria atque Iudaea, fessae oneribus, deminutionem tributi orabant«. — ¹¹ Luk. 20, 22; 23, 2; Rom. 13, 6, 7.

ki se je plačevala od uvoza ali prevoza raznega blaga. Mitnine pa niso pobirali samo Rimljani; tudi od njih odvisni kralji in mesta s pravico do samouprave so predpisavala mitnino. Nalagati pa se taka posebna mitnina ni smela rimskim državljanom¹. Mitnina n. pr., ki se je pobirala ob Kristusovem času v Kafarnavmu², ob meji Galileje, se gotovo ni stekala v cesarsko blagajnico, marveč v Herod-Antipov³. Nasprotno pa se je tedaj v Judeji mitnina plačevala v cesarsko blagajnico. Iz evangelija sv. Luka (19, 1—2) vemo namreč, da je bil v Jerihi (ob vzhodni meji Judeje) veliki mitár (ἀρχιτελώνης), znani Zahej. V Cezareji (Palestinski) je bil l. 66. po Kr. med najvplivnejšimi Judi neki mitár (τελώνης), po imenu Janez⁴.

Herod je vpeljal v Jeruzalemu tudi užitnino, katero pa je zopet odpravil oskrbnik Vitelij l. 36.⁴

Mitnine niso pobirali državni uradniki, ampak zakupniki, rimski plemiči, ki so vso mitnino kakšne pokrajine jemali v zakup. Pač pa so prave davke — vsaj navadno — pobirali cesarski uslužbenci.

Zakupniki so imeli pod seboj mitninarje ali cestninarje (τελώναι, portitores, dacarji), ki so dejanski pobirali mitnino od potnikov in kupčevavcev. Cestninarji so bili večinoma judovski domačini. Ne samo v Novem Zakonu se stavijo mitninarji v vrsto očitnih grešnikov⁵, tudi v Talmudu⁶ se nam slikajo cestninarji (מִטְנָרִים, moksini) v slabi luči. Toda pomisliti je, da so znali ljudje že tudi takrat zvito prikrivati blago, od katerega so morali po postavi plačevati carino.

Vendar pa je imelo ljudstvo, dasi pod oblastjo oskrbnikov, še precej prostosti in samouprave. Ustavo judovske države v tej dobi, v nasprotju z monarhično vlado Herodovo in Arhelajevo, označuje Jožef Flavij⁷ doslovno tako-le: Ἀριστοκρατία μὲν ἦν ἡ πολιτεία, τὴν δὲ προστασίαν τοὺς ἑθνοὺς οἱ ἀρχιερεῖς ἐπεπίστευντο: Uprava dežele je bila aristokratska; načelovali pa so ljudstvu veliki duhovniki. Aristokratski sinedrij je bil torej prava vladajoča oblast, načelnik sinedriju pa veliki duhovnik. Rimski oskrbnik je imel po Jožefovi sodbi le bolj nadziralno, ne vladarsko oblast. Res je sicer, da so v dobi od l. 6.—41. po Kr. oskrbniki samovoljno odstavljali in nastavljali velike duhovnike, vendar pa se jim je ta pravica v poznejši dobi (44—46) omejila tako, da sta smela imenovati velike duhovnike dva judovska kneza, namreč Herod halkiški pa Agripa II. Ozirali pa so se pri izbiranju velikih duhovnikov že tudi Rimljani na člane nekaterih imenitnih družin (Fabi, Φαβί; Boet, Βοηθός; Anan, Ἀνανός; Kamit, Κάμιθος).

¹ Romani ac socii nominis Latini (Livius).

² Mat. 9, 9; Mark. 2, 14; Luk. 5, 27. — ³ Bell. Iud. 2, 14, 4.

⁴ Antiq. 17, 8, 4; 18, 14, 3. — ⁵ Mat. 5, 46; 21, 31, 32.

⁶ Baba Kamma, X, 1; Nedarim, III, 4. — ⁷ Antiq. 20, 10 fin.

»Voditelj« I.

Ni sicer gotovo, kakšne pravice je imel sinedrij v tej dobi; verjetno pa je, da so v državljanskih pravnih po domačih postavah sodili samo domači judovski sodniki in sodni zbori. Pa tudi v kazenskih pravnih so sodili po judovskih postavah; le da je izrečeno kazni moral potrditi rimski oskrbnik, ker bi se sicer ne bila smela izvršiti. Oskrbnik pa se je smel ozirati tudi na judovske postave, če se mu je zdelo primerno. Le tako si moremo n. pr. razlagati, kako je mogel Pilat obsoditi Jezusa Kristusa¹.

Judovska služba božja v tej dobi ni bila samo dovoljena, ampak je bila celo pod državnim rimskim varstvom. Državno nadzorstvo nad templjem in posebej gledé uprave tempeljskih zakladov so od l. 6.—41. po Kr. imeli bržkone Rimljani sami. V dobi od l. 44.—66. po Kr. pa sta nadzorovala tempelj Herod halkiški in Apripa II., ki sta imela tudi pravico voliti velike duhovnike.

6. Rimski oskrbniki v Judeji od l. 6. do 41. po Kr.

Ko so izpremenili Rimljani Arhelajevo etnarhijo v rimsko pokrajino, je postala bržkone tudi Samarija posebna pokrajina. Dobila je lastne oskrbnike, od katerih pa do sedaj vemo samo za enega, namreč za Antonija Feliksa.

O oskrbnikih Judeje pa smo nekoliko bolje poučeni. Ne moremo sicer podati o vseh njih natančnejših podatkov. Njih število in vrsto pa nam je ohranil Jožef Flavij².

1. Prvega oskrbnika je poslal cesar Avgust **Koponija** (Coponius, Κοπόνιος), rimskega viteza. Došel je v Judejo l. 6. po Kr., ravno takrat, kakor Kvirinij kot legat v Sirijo. Že s prvim poslom, katerega sta morala izvršiti, sta spoznala, kako težko nalogo sta prevzela. Kvirinij je moral namreč s pomočjo Koponijevo ljudstvo in njegovo premoženje popisati, da bi se mogli primerno razdeliti davki. A Judje so se ustavili popisu. Pomiril jih je z velikim naporom veliki duhovnik Joazar. Mir pa ni trajal dolgo. Juda iz Gamale v Gavlonitidi, imenovan Gali-lejec³, sigurno isti, kot Juda, sin Eze hijev, ki je povzročeval nemire že pod Herodom Vel.⁴, je v zvezi s farizejem Sadukom hujskal ljudstvo k odporu. Hujskanje ni imelo sicer posebnega dejanskega uspeha, dosegla pa sta, da se je izločila od farizejcev posebna stranka »odločnih« domoljubov, gorečnikov ali zelotov.

Oskrboval je Koponij Judejo dve ali tri leta (6.—9. po Kr.).

2. Naslednik mu je bil **Mark Ambivij** (Marcus Ambivius, Μάρκος Ἀμβιβύος), l. 9.—12. po Kr.

¹ Prim. Jan. 19, 6—16. — ² Antiq. 18, 2. 2; 4, 2; 6, 10 fin.

³ Prim. Dej. ap. 5, 37. — ⁴ Antiq. 17, 10. 5. Bell. Iud. 4, 1.

3. **Anij Ruf** (Annius Rufus, Ἄννιος Ρούφος) je oskrboval Judejo l. 12.—15. po Kr., torej za Avgustove smrti. Prej je bil višji častnik v sirski armadi, kakor tudi njegov naslednik

4. **Valerij Grat** (Valerius Gratus, Οὐαλέριος Γράτος), leta 15.—26. po Kr. Poslal ga je cesar Tiberij, ki se je ravnal po načelu, da so višji uradniki in častniki kolikor mogoče redko menjavati. Zato je umljivo, zakaj nahajamo v Judeji za njegove vlade samo dva oskrbnika, namreč Valerija Grata, ki je odstavil velikega duhovnika Ana ali Anana in postavil na njegovo mesto Kajafa in

5. **Poncija Pilata** (Pontius Pilatus, Πόντιος Πιλάτος), l. 26.—36. po Kr.¹

Gotovih poročil o domovini in družini Poncija Pilata sicer nimamo, a po imenu njegovem smemo trditi, da je bil iz starega samniškega rodu, kateremu se je narodilo več rimskih senatorjev in ljudskih tribunov. Tudi rojstnega leta njegovega ni moči natančno določiti.

Kot rimski vitez se je posvetil vojaškemu stanu. Služboval je v zadovoljstvo predstojnikov. Preden je šel za oskrbnika v Judejo, se je oženil s Klavdijo Prokulo (Proklo), ki je bila plemenitega rimskega stanu. Kakor mnoge druge plemenite gospe tistih časov, se je zanimala tudi Klavdija Prokula za judovsko vero in narodne šege izvoljenega ljudstva. Pozneje je baje postala kristjana in živela jako pobožno. Nezedinjena grška cerkev jo prišteva celo svetnicam in praznuje njen spomin dne 27. oktobra.

Ko je Poncij Pilat nekako sredi l. 26. po Kr. po ukazu cesarja Tiberija (l. 14. do 37. po Kr.) nadomestil Valerija Grata, ni došel naravnost v Jeruzalem, ampak v krasno Cezarejo Palestinsko². Hotel pa je kmalu tudi Jeruzalemčanom javiti, da je prišel nov gospodar v deželo.

Prejšnji oskrbniki so zelo pazili, da vojaki niso prestopali jeruzalemskega obzidja z bojnimi znamenji, na katerih je bila cesarjeva podoba, ker bi bili s tem žalili judovsko vero³. Njih čete so imele namreč le bojna znamenja brez podob. Pilat pa je ukazal posadki, namenjeni v Jeruzalem, naj pride v mesto ponoči z bojnimi znamenji, na katerih je bila pritrjena v podobi medaljona cesarjeva podoba. Ko je bilo ljudstvo to izvedelo, je drlo v velikih gručah nad Pilata v Cezarejo ter klečé od njega zahtevalo z glasnim krikom pet dni in pet noči, naj odstrani pohujšanje. Šesti dan ukaže Pilat užaljenim Judom, naj se zberó v tekališču, kamor je postavil tudi en oddelek vojakov. Ko Judje tudi tu ponavljajo svojo prošnjo, oziroma pritožbo, ukaže vojakom, naj jih obkrožijo z golimi meči. Potem jim pa zapreti:

¹ Prim. članek »Poncij Pilat« v »Dom in Svetu« l. 1894. str. 187 ss.

² Prim. l. II. str. 203 in 294. — ³ Prim. Deut. 4, 15 ss.; prim. tudi str. 297.

»Če ne sprejmete v mesto cesarjevih podob, dam vas vse pomoriti«. Ali Judje ostanejo stanovitni; razgalijo vratove in pleča ter izjavijo, da hočejo rajši umreti, nego privoliti, da se skruni njih vera. Take stanovitnosti se Pilat ustraši in takoj sporoči vojakom v Jeruzalemu, naj spravijo iz mesta spotakljiva bojna znamenja.

Judovski veljaki so se na to sicer razšli mirnim potom, ali njih verska in narodna čast je bila globoko užaljena, in občutljiva srca niso mogla takoj pozabiti tega razžaljenja¹.

Ena napaka ne izmodri človeka, pravi pregovor. Tudi Pilata ni še izmodril poučljivi dogodek v Cezareji. Storil je nekaj, kar je bilo še bolj nepremišljeno, dasi nam dogodek jasno priča, kako bistro oko je imel kot vojaški poveljnik in kakšne dušne zmožnosti za velika podjetja. Jel je namreč graditi jeruzalemski vodovod. Ni sicer dognano, kateri vodovod ima v mislih Jožef Flavij², ki nam opisuje dogodek: ali oni od Salomonovih ribnjakov južno od Betlehema ali vodovod iz potoka Bela³ do Jeruzalema. Brez dvoma je bil to velikansk in duhovit načrt.

Kaj pa je Pilat ž njim namerjal? Gotovo je hotel Jeruzalem oskrbeti z dobro pitno vodo? Kaj še! V Jeruzalemu in okolici je bilo tistikrat dovolj vode. Drugi nagibi so morali biti odločilni za tako drago podjetje. Morda je spoznal Pilat iz onega pretenja v Cezareji, kaj bi se mu utegnilo kdaj primeriti v Jeruzalemu. Strabon spričuje⁴, da je bil Jeruzalem in posebej trdnjava dovolj preskrbljena z vodo, da bi je pa utegnilo nedostajati v vojski oblegavcem. Po tem poročilu lahko umevamo, kaj je namerjal Pilat. Tudi Judje so kmalu umeli, in oskrbnik je tudi dobro vedel, da se bodo judovski veljaki temu podjetju upirali z vsemi močmi. Judje so izpočetka sicer molčali in le tiho pa nezaupno ogledovali pričeto delo. Ko pa je hotel Pilat stroške tega vodovoda plačevati z bogatim tempeljskim zakladom, torej z Bogu darovanim, svetim denarjem, tedaj so se mu uprli javno. Ko je bil namreč nekoč prišel v Jeruzalem, obkroži ga kričeča in pritožujoča se množica. A izvedel je bil za nameravani upor že prej. Zato je bil ukazal vojakom, naj se preoblečeni v meščansko obleko s poleni in palicami pod dolgo, do tal segajočo obleko, pomešajo med razburjeno množico, ki se je bila prišla pritoževati pred Pilatovo stanovanje. Orožje je bil vojakom prepovedal zato, da jih ljudstvo ni spoznalo. Izpočetka je množica kričala tožila in prosila, naj ne troši svetega denarja v posvetne namene. Ko pa je začela Pilata sramotiti, dá poslušnim vojakom

¹ Antiq. 18, 3. 1; Bell. Iud. 9, 2—3.

² Antiq. 18, 3. 2; Bell. Iud. 2, 9. 4.

³ Izliva se v morje pri Akonu. Iz peska, katerega so dobivali v njegovi strugi, so neki napravili Feničani prvo steklo. — ⁴ XV., str. 761.

dogovorjeno znamenje. Preoblečeni vojaki izvlečejo izpod obleke skrita polena in kole ter neusmiljeno udrihajo po razburjeni množici. Tako pobijejo veliko Judov.

Upor proti vodovodu, ali bolje proti plačevanju troškov za vodovod iz tempeljskega denarja, je sicer ponehal; zato pa se je tem bolj povečalo sovražstvo Judov do Pilata. Vsak drug rimski uradnik na njegovem mestu bi se bil skrbno varoval dotakniti se Bogu darovanega denarja.

Že iz opisanih dveh dogodkov lahko sklepamo, da so bili Judje jako nezadovoljni s Pilatovim oskrbništvom. Nezadovoljnost se je pogostokrat javljala v nemirih, iz katerih se je polagoma izcimila rimsko-judovska vojska. Ta nezadovoljnost se je sedaj kazala očitneje, to pa zato, ker so se bili Judje, v svesti si nekdaneje veličine, v tem času prepričali, da se njihova narodna samostojnost bliža poginu. Drugi vzrok je bila pa drzna silovitost Pilatova. Kot rojen in vzgojen Rimljan ni imel potrebnega razuma za judovsko vero, šege, mišljenje in teženje. Poznal je sicer judovski značaj, zvitost in neprijaznost do bližnjika, zlasti inorodca; ni pa umeval judovske vere, postav, pa tudi ne političnega mišljenja in hotenja Judov, kar bi mu bilo kot političnemu uradniku neizogibno potrebno. Ta nedostatek pa je hotel nadomestiti z nepopisljivo svojevoljnostjo. Značilen za njegovo svojeglavnost je tudi njegov evangelijski rek: "Ὁ γέγραφα, γέγραφα! »Kar sem pisal, sem pisal!"¹

Takega slikajo tudi stari pisatelji, zlasti Jožef Flavij in Filon Aleksandrijski. Kralj Herod Agripa I. (l. 41.—44. po Kr.) ga imenuje v pismu, katero mu pripisuje Filon, »neupogljivega po značaju in neizprosljivega trdovratneža«² ter mu daje o oskrbništvu njegovem jako slabo spričevalo. Očita mu, da je bil podkupljiv, nasilen, grabežljiv, da je grdo ravnal s podložniki, da jih je žalil, da jih je dal mnogo usmrtiti brez preiskave in sodbe, sploh da je bil neznosno grozovit.

Prav tak se nam kaže tudi v sveti evangelijski zgodovini. »Bili so pa«, pripoveduje sv. Luka³, »ravno tisti čas eni tam, ki so mu (Jezusu) pripovedovali o Galilejcih, katerih kri je bil Pilat zmešal med daritvami.« Iz teh besed smemo sklepati, da je bil dal Pilat pomoriti več Galilejcev, ravno ko so v templju opravljali daritve, dasi nam zgodovina ni ohranila natančnejših poročil o tem žalostnem dogodku. — Prav tako malo vemo tudi o vstaji, v kateri je bil znani Baraba nekoga umoril. Gotovo pa ni bil ta nemir edini pod Pilatom. Nezadovoljnost ljudstva je čim dalje bolj rastla. Ljudstvo pa ni sovražilo toliko

¹ Jan. 19, 22. — »Τὴν φύσιν ἀκαμπῆς καὶ μετὰ τοῦ αὐθαδέους ἀμελικτος«. Philo, de legatione ad Caium § 38.

² 13, 1 ss. — ³ Prim. Mark. 15, 7; Luk. 23, 19.

rimске vlade, kolikor rimskega uradnika Pilata. O tem se še prav posebno prepričamo iz krivične obsodbe Jezusove in kar je ž njo v zvezi.

Kakor sicer o velikih judovskih praznikih, je bil prišel Pilat iz Cezareje v Jeruzalem tudi ono Veliko noč, ko je moral po volji božji trpeti in umreti za grehe sveta Jezus Nazareški, Sin božji. Ona Velika noč, središče vse svetovne zgodovine, rešilna za človeški rod, je bila usodna in pogubna za Pilata.

Pilat je Jude že prej sovražil in zaničeval. Zato pa tudi zanj ni nikdo maral v Judeji. Nobeden sosednji knez ni občeval z njim, Herod Antipa mu je bil celo sovražen. Krivična obsodba Jezusova bistveno ni izpremenila teh žalostnih razmer. Izpolnil je bil sicer strašno zahtevo judovskih velikašev; a ti so ga zato zaničevali še bolj kakor preje. Prav zato pa umevamo, da je tudi on Jude vedno bolj sovražil in zaničeval; popadla ga je celo neka posebna strast, škoditi jim na razne načine. A kakor večkrat drugod, se je zgodilo tudi tukaj: Kdor drugemu jamo koplje, pade sam vanjo. Z brezobzirnostjo si je Pilat naposled sam izpodkopal tla. Nesreča mu je to pot prišla iz Samarije.

Samarijani so trdno verovali, da so bile od pradavnih časov¹ na gori Garizim skrite neke svete posode. Neimenovan samarijski kriv prerok se je ponudil (l. 35. po Kr.), da hoče one svete reči odkriti, če bi se zbrala velika množica na omenjeni gori. Lahkovernih ljudi se je našlo mnogo. V posameznih oddelkih so se zbirali pri vasi Tiritani (Τιριτανῶν), da bi šli od tamkaj skupno na sveto goro, gledat in občudovat vsevednost in vsemogočnost prerokovo. Pa preden so se jeli pomikati na goro, napade jih Pilat z oboroženo četo vojakov in jih deloma pomori, deloma polovi, ostale pa v beg zapodi. Tudi izmed jetnikov je dal najveljavnejše in odličnejše pomoriti. Samarijani pa, užaljeni zaradi nesreče lahkovernih rojakov, ki niso nič hudega namerjali s procesijo na goro Garizim, zatožijo Pilata pri Viteliju, tedanjem legatu ali namestniku Sirije. Vitelij, ki je bil pozneje v Rimu na silno slabem glasu zaradi razuzdanega življenja, je bil tedaj še prav dober uradnik in pošten cesarjev namestnik². Grozovitost Pilatova ga je torej tako užalila, da ga na lastno odgovornost odstavi od službe ter oskrbništvu izroči začasno nekemu Marcelu. Lahko si mislimo, da se je Pilat jako upiral takemu ukazu Vitelijevega; ali brezuspešen je bil vsak ugovor³; šel je rad ali nerad. Odpravljal pa se je jako počasi; celo leto je preteklo, preden je odšel na sramotno pot. Ko je bil še na širnem morju, umrje cesar Tiberij (meseca marca l. 37.).

¹ Jožef Flavij imenuje Antiq. 18, 4. 1 dobo Mojzesovo.

² Tacit pravi o njem (Annal. VI. 32): »Regendis provinciis prisca virtute egit«.

³ »Ὅδῃ οὖν ἀντεπεῖν«. Antiq. 18, 4. 2.

Izvestno je, da je Pilat prišel v Rim, da se je opravičeval ali pred senatom, ali pa pred cesarjem Kaligulom, in da z opravičevanjem ni imel sreče: za svoje krivice v upravi Judeje je bil preganjan v Vieno (Vienne) v Galiji. V pregnanstvu je Pilat skoraj gotovo tudi umrl, ker ne vemo, kdaj, kje in kako je umrl. Vendar je verjetno krščansko sporočilo, da je v norosti umoril samega sebe¹. Na različne legende in pravljice² o Pilatovi smrti se pa seveda na tem mestu ne moremo ozirati.

6. Zadnji oskrbnik Judeje v tej dobi je bil prej imenovani **Marcel** (Marcellus, Μάρκελλος) l. 36.—41. po Kr. Cesar Tiberij je namreč umrl meseca marca l. 37. Šele novi cesar Kaligula je mogel imenovati pravega oskrbnika. Jožef Flavij nam sicer tega ne omenja posebej; pač pa smemo sklepati, da je cesar potrdil Marcela, ki je oskrboval deželo do l. 41. Dalje omenja Jožef³, da je Kaligula postavil nekega Marula (Μάρυλλος, Marullus) za vojaškega poveljnika četam, ki so bile v Judeji. Drugi pa sklepajo iz navedenega Jožefovega poročila, da je Marcel oskrboval Judejo samo do l. 37., ko je nastopil novi cesar Kaligula. Ta pa je postavil oskrbnikom **Marula**, ki je upravljal Judejo do l. 41., ko jo je dobil kralj Herod Agripa I.

7. Herod Agripa I. (37 do 39; 41 do 44 po Kr.).

Ko je Herod Agripa I.⁴ l. 37. zasel prestol, je bil izkusil že marsikaj. Rojen je bil l. 10. pr. Kr. kot sin l. 7. pr. Kr. umorjenega Aristobula, sina Heroda Vel., in Berenike, hčere Salomine, poročene s halkiškim kraljem Kostobarjem. Šolal se je že od 6. leta v Rimu ob enem z Druzom, sinom cesarja Tiberija. Vpliv visoke rimske družbe pa ni bil v korist mlademu dečku. Postal je zapravljivec in se je močno zadolžil. Po smrti Druzovi (l. 23.) se je moral umakniti iz Rima. Prišel je v Palestino; v Malati (v Idumeji) se je hotel v obupu usmrtiti. Ko je to zvedela soproga Kipros, je prosila Agripovo sestro Herodijado, ki je bila tedaj že v prešeštvu združena s Herodom Antipom, naj mu pomaga iz denarnih zadreg. Antipa mu podeli službo tržnega nadzornika (ἀγορανόμος) v glavnem mestu Tiberijadi. Agripa pa se kmalu spre z Antipom in pobegne k rimskemu namestniku Flaku (Flaccus) v Antiohijo⁵. Moral pa je kmalu tudi od tam. Po dolgem tavanju pride silno zadolžen k cesarju Tiberiju v Rim l. 36., kjer postane vzgojitelj cesarjevega Sina Tiberija.

¹ Prim. Evzebij Cezar. H. E. II. 7.

² Prim. »Dom in Svet«, 1894, str. 221 ss.; prim. tudi »Vrhbosno«, 1894, str. 368 ss.

³ Antiq. 18, 6. 10 fin.: Ἰππάρχην δὲ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἐκπέμπει Μάρυλλον.

⁴ V Novem Zakonu (Dej. ap. 12. pogl.) se imenuje Herod. Pri Jožefu Flaviju in na denarjih pa čitamo vedno: Agripa (Ἀγρίππας). — ⁵ Antiq. 18, 6. 2.

V Rimu veliko občuje in se sprijazni s poznejšim cesarjem Kajem Kaligulom, nečakom dobrotnice svoje Antonije, vdove starejšega Druza.

Zaradi neke nelojalne besede ga da Tiberij zapreti. V ječi ostane šest mesecev, prav do Tiberijeve smrti (16. marca l. 37.).

Smrt Tiberijeva je Agripu v srečo, zakaj naslednik Tiberijev, cesar Kaligula, mu je prijatelj. Komaj Tiberija pokopljejo, je Agripa prost, dobi četrtnijo Filipovo in ob enem še Lizanijevo, pa — kraljevski naslov.

Vendar ostane Agripa še poldrugo leto v Rimu. Šele l. 38. jeseni dojde skoz Aleksandrijo v svojo deželo. V Aleksandriji se mu nekaj primeri, česar ne smemo zamolčati, ker je dogodek povzročil silno preganjanje aleksandrijskih Judov¹.

Agripa je prišel v Aleksandrijo meseca avgusta l. 38. Dasi ni nastopal predrzno in izzivajoče, je vendar Aleksandrijce bodlo v oči, gledati judovskega kralja. Najprvo ga neotesana drhal zasramuje v gimnaziju. Potem ga pa smešijo z naslednjo igro: Nekega norca, po imenu Karaba, oblečejo v ponarejena kraljevska oblačila ter mu dajo v roko znamenja kraljevske oblasti. Brž se zbere krog njega tolpa predrznih mladeničev s palicami v rokah namesto sulic kot telesna straža. Od vseh strani deró skupaj Aleksandrijci: eni se mu klanjajo kot kralju, ogovarjajoč ga po sirski *Mázpu*, gospod, drugi pa ga obsipljejo z raznimi prošnjami.

Tedanji cesarski namestnik v Egiptu A. Avilij Flak ni zabranil te grde silovitosti aleksandrijske drhali, ki je postala sedaj še drznejša in vprizorila strašno preganjanje Judov, ki je trajalo do l. 41.

Ko je bil Herod Antipa l. 39. odstavljen, je podaril cesar Kaligula Agripu tudi njegovo četrtnijo.

Po siloviti smrti Kaligulovi — umoril ga je 24. jan. l. 41. tribun Kasij Herea (Cassius Chaerea) — je Agripa veliko pripomogel, da je postal cesar slabotni Klavdij. Seveda si je mislil pri tem, da roka roko umivaj! In res! Novi cesar mu je moral dodati k dosedanjim posestvom še Judejo, Idumejo in Samarijo, tako da je sedaj (leta 41.) združil pod svojim žezlom vse nekdanje kraljestvo starega očeta Heroda Velikega.

In sedaj začne Agripa — vsaj na videz — vse drugače živeti. Lahkomišljeni, zapravljivi petdesetletni pustolovec postane naenkrat pobožen, strogo veren Jud, udan popolnoma farizejem. Nečem pa trditi, da je vse le hlinil. Neke naravne dobrosrčnosti mu ne smemo odrekati.

V dokaz njegove farizejsko-narodne politike moramo omeniti, da se je izkušal vsaj nekoliko oprostiti rimske nadvlade. Začel je zidati

¹ Philo in Flaccum § 5—6, opp. ed. Mangey, II., 521 sq.

na severu Jeruzalema visoko in močno obzidje, s katerim je združil tudi Kalvarijo z mestom. Sklepal je tudi zveze s sosednjimi knezi, da bi se toliko lažje mogel upirati Rimljanom.

Kot farizej je preganjal kristjane. Sv. Jakoba, brata Janezovega, je dal obglaviti. In ko je videl, da je bilo to Judom všeč, je dal tudi še Petra vjeti. Prvak apostolov pa je bil čudežno rešen gotove smrti¹.

Pa tudi neverniki v njegovih pokrajinah niso marali zanj, ker je preveč podpiral Jude.

Iz vsega se pa vendar vidi, da ni vladal Judom prijazno iz čistega verskega prepričanja, marveč bolj iz koristolovja. Kdor je bil petdeset let zapravljivec, se ne izpreobrne tako hitro. Pa saj vemo tudi, da je živel zunaj judovske dežele večkrat ne kot Jud, ampak prav kot nevernik, kot Grk ali Rimljan, kakor mu je kazalo.

O tem nam pričajo zlasti prebivavci mesta Berita (Berytus, Βερύτης, danes Bêrût ali Beîrut). Zidal jim je namreč ne na rimske, marveč na lastne, ali recimo judovske stroške: gledališče, polkrožno gledališče, kopeli in krasna stebrišča. Ko je ta poslopja slovesno izročil Beričanom, napravil jim je gladijatorske igre, v katerih se je pomorilo 1400 kaznjencev. Tudi v Cezareji je oskrbel velikanske igre po šegi nevernikov. Tu je dal postaviti tudi kipe svojih treh hčera².

Njegovo dvoobrazno postopanje se nam kaže celo na denarjih, katere je dal kovati. Denarji namreč, kovani v Jeruzalemu, so brez podob; v drugih judovskih mestih kovani pa nosijo podobo Agripovo ali pa cesarjevo.

Njegova družina je bila sprejeta v rod Julijev (gens Julia). Rimsko državljanstvo je imela že od Antipatra, očeta Heroda Velikega.

Naslavljali so ga: Veliki kralj, cesarjev prijatelj, zvesti prijatelj Rimljanom³.

Bil je torej zelo podoben staremu očetu, le da je bil milejši in previdnejši, pa morda še bolj zvit kot stric Herod Antipa. Umrli je nagle smrti v Cezareji⁴.

¹ Prim. Dej. ap. 12, 1—19. — ² Prim. Antiq. 19, 9, 1.

³ Βασιλεὺς μέγας, φιλόκαισαρ, εὐσεβὴς καὶ φιλορώμαιος.

⁴ Smrt kralja Heroda Agripa I. si z ozirom na Dej. ap. (12, 19—23) in na poročilo Jožefa Flavija (Antiq. 19, 8, 2) mislimo tako-le: Herod je bil v tistem času v prepiru s Tirci in Sidonci, menda zavoljo kupčije. Zaradi tega je bil prepovedal izvažati žito iz svojih dežel v njihove kraje. Feničani so bili namreč le bolj kupčevavci; s poljedelstvom se niso veliko pečali. Pa saj tudi njih dežela ni bila priprava za poljedelstvo. Potrebno žito in druge zemeljske pridelke so dobivali iz dežele, ki se je nekda j »cedila medu in mleka«. Po prepovedi Agripovi so prišli torej Feničani v veliko zadrego zaradi živil. Kaj storé? Obrnejo se do Blasta, Agripovega denarnega ministra ter po njem prosijo »miru«, t. j. ugodnih kupčijskih razmer. Odločeni dan, ko so se vršila pred kraljem dotična pogajanja s Feničani, je sedel

Herod Agripa je umrl l. 44. po Kr. Zapustil je razven treh hčera (Berenika, Marijama in Druzila) le sedemnajstletnega sina, Agripa II. Cesar Klavdij je bil voljan, izročiti mu očetovo dedščino; svetovavci pa so to zabranili radi kraljičeve mladosti. Torej se je morala sedaj vsa Palestina izročiti oskrbnikom pod nadzorništvom sirskih legatov. Mladi Agripa pa je začasno ostal le preprost zasebnik.

8. Rimski oskrbniki v Palestini od l. 44. do 66. po Kr.

Če preudarjamo zgodovino te dobe, bi utegnili misliti, da so rimski oskrbniki v Palestini nalašč pripravljali vstajo. Najboljšim med njimi se niti ni sanjalo, da ima judovsko ljudstvo posebne verske in narodnostne nazore, na katere se treba ozirati. Namesto da bi bili mili in popustljivi, so povsod kazali le skrajno strogost. Najboljša med njimi sta bila še prva dva.

1. **Kuspilj Fad** (Cuspius Fadus, l. 44. do 46.) je došel v Palestino spomladi l. 44. Pri nastopu je našel Jude v Pereji v velikem sovraštvu

Herod na sodnjem stolu, oblečen v kraljevsko oblačilo, in jim je govoril. Ljudstvo je pa vpilo: »Božji glas je to, in ne človeški«.

Če s tem svetopisemskim poročilom primerjamo poročilo Jožefa Flavija, si moramo ono slovesno zborovanje tako-le predstavljati:

Zgodaj zjutraj je Herod slovesno sprejel odposlance Tircev in Sidoncev, da jim naznani na njih prošnjo pred vsem ljudstvom svoj sklep in svoje misli. Zgodilo se je to v gledišču, kjer so se vršili po rimski šegi ljudski shodi in javni govori. Tu je sedel Herod v neki prestolu podobni loži, oblečen v srebrno tkanino. Ravno vzhajajoče solnce je posijalo na srebrno tkanino, ki se je lesketala tako krasno, da so podli priliznjenci in ž njimi brezmiselna množica jeli klicati: »Bodi nam milostljiv! Če smo se te do sedaj bali kot človeka, spoznamo sedaj, da si vzvišen nad umrljivo naravo«. In ko so slišali kralja govoriti, so vpili: »Božji glas je to in ne človeški«. Taki in podobni vsikliki, ki so gotovo prihajali od nevernikov in ne od Judov, so bili mogoči le v dobi, ko se božje češčenje ni skazovalo samo umrlim rimskim cesarjem, ampak tudi živečim, da, celo oproščencem, plesavcem, igravcem itd. Herod bi bil moral tako češčenje v sveti jezi odločno odkloniti. Tega pa ni storil. In zato je po Mojzesovi postavi (prim. Exod. 20, 2—6) zapal smrti. »Pri tej priči«, pravi sveti Luka, »ga je udaril angelj Gospodov, zato, ker ni dal časti Bogu«, t. j. ker ni časti, kakršna gre samo Bogu, odklonil od sebe ter jo naklonil Bogu. »In je sneden od črvov umrl«, t. j.: postal je črvotočen ali črvojed in vsled te bolezni je umrl.

Jožef Flavij pripoveduje (l. c.) še to-le: Kmalu po onem počaščenju je videl kralj svojo nad glavo, na vrvi pri prestolovem baldahinu. Kakor mu je svojčas neki German razložil, da mu sova, ki se mu je bila prikazala, napoveduje nepričakovano veliko srečo (Antiq. 18, 6. 7), tako sedaj spozna v sovi oznanjevalko smrti. Izjavi takoj prijateljem, da mora umreti, dasi so ga ravnokar proglasili neumrljivim. Uda pa se radovoljno v neizpremenljivo usodo, saj je živel srečno in slavno. Naenkrat ga začne silno trebuh boleti; vsled neznosnih bolečin umrje čez pet dni, star 54 let.

Sv. Luka vidi (l. c.) v naglem obolenju in smrti Agripovi očitno kazn božjo, ker ni zabranil brezbožnega lizunstva, marveč je z veseljem poslušal, ko so ga lizuni po božje častili. Kot zdravnik navaja tudi bližnji vzrok obolenja Agripovega

z neverniškimi Filadelfijci¹, pa napravil je kmalu red ter oprostil deželo roparskih čet. Pod njim je poskušal srečo kot prerok neki Teoda (Θεοδᾶς, Theodas)², pa je bil s privrženci potolčen ob Jordanu.

2. Naslednik mu je bil **Tiberij Julij Aleksander** (Tiberius Julius Alexander, l. 46. do 48.). Bil je iz imenitne in vplivne judovske rodo-vine v Aleksandriji. Oče Aleksander Lizimah (Lysimachus), brat slav-nega učenjaka Filona (Philo), je bil svojedobno višji cesarski davkarski uradnik ob desnem Nilovem bregu³. Sin Tiberij Aleksander je zapustil vero svojih očetov, bržkone samo zategadelj, da bi se mogel višje povspeti s pomočjo neverniških Rimljanov. Res je dobil pod Tiberijem rimsko državljanstvo, nadel si je priimek Julij in dosegel je celo viteško čast. Oskrbnik Palestine je bil dve leti. Za njegovega oskrbo-vanja je bila v sv. deželi huda lakota, ki je bila nastopila že pod prednikom l. 44.⁴ Sinova Juda Galilejca, Jakopa in Simona, je dal križati⁵.

Pozneje je bil Aleksander večkrat svetovavec rimskih vojvod, l. 66. pa je postal namestni kralj egiptovski. Kot tak je 1. julija l. 69. zaprisegel svojo vojsko za T. Vespazijana, kateri dogodek je tolike pomembe, da se štejejo Vespazijanova vladarska leta od tega dneva. Ko je Vespazijan l. 70. izročil poveljništvo armade, ki naj bi ukrotila uporne Jude, sinu Titu, mu je odločil Tiberija za prvega svetovavca (πάντων τῶν στρατευμάτων ἐπάρχων).

3. **Ventidij Kuman** (Ventidius Cumanus, l. 48. do 52.) je oskrboval Judejo in Galilejo; Samarija je imela namreč lastnega oskrbnika

(σκοληχόβρωτος γενόμενος), namreč črvivost ali glistavost, po mnenju drugih: ušivost (φθειρίσις, Läusekrankheit), vsled katere bolezni je umrl tudi brezbožni in roparski kralj Antioh Epifan. — Prvemu mnenju v prilog prim. Meadij, *Medica sacra* c. 15: »Nequaquam interpretibus accedo, qui φθειρίσις, i. e. morbo pediculari (ušivost) consumptum interiisse Herodem autumant. Aliud animal est σκώληξ (črv), aliud φθέρ (uš): haec summam cutem, ille corporis interiora depascitur. Neque dubium esse potest, quin divus Lucas, et ipse medicus, vim utriusque vocis recte intellexerit».

¹ Filadelfija, nekdanj Rabbath Ammon, imenovana po Ptolemeju Filadelfu, je bila ob meji med Perejo in Arabijo.

² Dej. ap. 5, 36; Antiq. 20, 5. 1. Ime je okrajšani Θεοδόσιος, Θεόδοτος ali Θεόδορος. — Po besedah Gamalielovih (Dej. ap. 5, 37) je moral Teoda veliko prej nastopiti kot med l. 44. in 46. Gamaliel pravi namreč, da je Teoda prej nastopil kot Juda Galilejec, ki je (Antiq. 20, 5. 2) nasprotoval popisavanju Kvirinijevemu, torej krog l. 6. po Kr. — Dvojno je mogoče: Ali se je motil Jožef Flavij, ali pa nam Gamaliel dogodkov ne našteva v časovnem redu, morda radi tega ne, ker so bili — po Jožefovem poročilu — otroci Juda Galilejca pomorjeni šele vsled vstaje Teodove pod oskrbnikom Tiberijem Aleksandrom (Antiq. 20, 5. 2).

³ Ἀλαβάρχης ali ἀραβάρχης. Prim. Schürer, l. c. II. str. 540.

⁴ Prim. Dej. ap. 11, 28—30. — ⁵ Antiq. 20, 5. 2.

Antonija Feliksa. Ventidij Kuman je bil slab oskrbnik; njegovi vojaki so počeli, kar so hoteli. Kako naj bi torej ohranil mir med upornim ljudstvom, ki ni mogel ali hotel v redu držati podložnih vojakov? Zato ga Judje zatožijo pri cesarskem namestniku v Siriji, Kvadratu (C. Ummidius Quadratus), kateri ga pred Veliko nočjo l. 52. odstavi in ob enem s tribunom Celerjem pošlje v Rim, da se zagovarjata. Prav tako sta morala v Rim, zagovarjat se velika duhovnika Jonatan in Ananija ter Ananijev sin Anan in mnogi drugi judovski mogotci. O Veliki noči je bila dežela zopet pomirjena, kakor se je Kvadrat sam prepričal.

Cesar je odobril Kvadratovo postopanje ter poslal Ventidija Kumana v pregnanstvo.

4. Na željo bivšega velikega duhovnika Jonatana je poslal cesar Klavdij za oskrbnika v Palestino **Klavdija Antonija Feliksa**¹ (Φηλιξ, l. 52. do 60.), brata mogočnega svojega hišnega ministra Palanta, ki je bil posebno omiljen cesarjevi tretji ženi Agripini, materi Neronovi.

Feliks se je v mladosti posvetil vojaškemu stanu, v katerem je stopal polagoma višje in višje, služeč brzkone v sirski armadi. Pozneje je prestopil v civilno službo ter postal pred l. 52. oskrbnik Samarije². Ko je bil Kuman odstavljen, ga je Klavdij odločil za imenitnejše oskrbnništvo v Judeji.

Kot oskrbnik v Samariji je več ali manj zakrivil, da je bilo umorjenih in oropanih več galilejskih Judov, potujočih v Jeruzalem. Sirski legat Umidij Kvadrat je moral priti in red napraviti. Vedel pa se je Kvadrat tedaj pristransko. Oskrbnika Judeje, Kumana, je — kakor smo zgorej povedali — kratko malo odstavil; Feliksu pa je z ozirom na velemožnega brata Palanta pomagal, da ni bil ne le nič kaznovan, marveč poplačan z oskrbništvom nad Judejo.

Dasi oproščenec, se je vendar sukal vedno le v najvišjih krogih, žal, da je bilo njegovo zasebno življenje sila spotakljivo³.

¹ Svetonij (Claud. 28), Jožef Flavij (Antiq. 20, 7. 1; Bell. Iud. 2, 12. 8) in Zonara ga imenujejo: Klavdij Feliks; Tacit (Hist. 5, 9) pa: Antonij Feliks. Od tod se po pravici sklepa, da je bil oproščenec Antonije, matere cesarja Klavdija, pri katerem je ostal po Antonijini smrti. Da bi bil oproščenec dobil oskrbnništvo z vojaškim poveljništvom, se do tedaj ni primerilo nikdar.

² Res je sicer, da, ta slučaj izvzemši, ne slišimo o posebnih oskrbnikih Samarije. Ali v tem času je Samarija brez dvoma imela posebnega oskrbnika (Tacit Ann. 12, 54 coll. Hist. 5, 9). — Prim. tudi zgoraj str. 1.

³ Feliks je bil trikrat »oženjen« — s tremi kraljicami: »trium reginarum maritum« ga imenuje Svetonij (Claud. 28). Živel je namreč z Druzilo, hčerjo kralja Heroda Agripa I., sestro kralja Heroda Agripa II., ki je bila zakonito poročena z emeškim knezom Azizom. Znani čarovnik Simon (Simon Magus) je posredoval pri tej prešeštni zvezi. — Neka druga »žena« mu je bila Druzila, hči numidijskega

Nič boljše kot Feliksovo zasebno življenje ni bilo njegovo javno delovanje. Brat mogočnega ministra Palanta je menil, da mu je brez kazni vse dovoljeno. Zato se ni čuditi, da je pod njim silno naraslo sovraštvo Judov do Rimljanov. Stranka zelotov je dobivala med Judi vedno več privrženecv. Prevelika strogost Feliksova do zelotov pa je rodila novo politično stranko sikarijev¹, ki si je stavila nalogo, politične nasprotnike moriti z bodali². Med drugimi so sikariji umorili velikega duhovnika Jonatana, posredovavca med raznimi strankami.

Političnim fanatikom pa so se pridružili še verski. Sem je prištevati nekov Egipčan (Jud), ki je z veliko množico oboroženih privrženecv z Oljske gore nameraval naskočiti Jeruzalem, pa se mu je slabo sponeslo³.

Veliki duhovniki so bili v Feliksovi dobi iz sebičnosti v vednem nasprotju z drugimi duhovniki.

Sploh pa se vidi iz njegovega strogega in podlega vladanja⁴, kako je judovsko ljudstvo vedno hitreje drlo v prepad.

Zadnji dve leti Feliksove vlade je bil sv. apostol Pavel vjet v Cezareji, kamor ga je bil poslal tribun Klavdij Lizija. Léssem je bil prišel Pavla tožit veliki duhovnik Ananija z neverniškim govornikom ali advokatom Tertulom. Feliks je poslušal tožitelja in Pavla; razsodbo pa je odložil. Drugič je obiskal Feliks vjetega Pavla z ženo Druzilo. Pavel je govoril njunim razmeram primerno o pravici, čistosti in prihodnji sodbi, kar pa Feliksu ni prav ugajalo. Odgovoril je Pavlu: »Za zdaj le pojdi; ob priložnem času te bom pa poklical«. Pričakoval je namreč tudi, da bo dobil od kristjanov denarja, s katerim bi odkupili Pavla. Zategavoljo ga je pogosto klical in ž njim govoril⁵.

Verjetno je, da je Feliksa odstavil cesar Neron l. 60. po Kr.⁶

kralja Juba, nečakinja Kleopatrina in Antonijeva. Po tej zvezi je stopil celo v svaštvo s cesarjem Klavdijem. — Za tretjo »ženo« pa ne vemo, kako ji je bilo ime, kdo in od kod da je bila. — Prva Druzila mu je porodila sina Agripa III., ki je bil z ženo vred (τὸν τῆς γυναικὸς) zasut od Vezuva (Antiq. 20, 7, 2; Bell. Iud. 2, 11. 6).

¹ Prim. Dej. ap. 21, 38. — ² Sica, ae, bodalo.

³ Prim. Dej. ap. 21, 38 pa Bell. Iud. 2, 13. 5.

⁴ »Per omnem saevitiam ac libidine ius regium servili ingenio exercuit« (Tacitus Hist. 5, 9).

⁵ Prim. Dej. ap. pogl. 23. in 24.

⁶ O dobi Feliksovega oskrbnitstva se časoslovci ne vjemajo. Nekateri (H. Kellner v »Katholik-u« 1887, str. 146—151 in v »Zeitschrift für katholische Theologie« 1888, str. 640—646 ter V. Weber v »Kritische Geschichte der Exegese des 9. Kapitels des Römerbriefes«, 1889, str. 177—197) trdijo, da je Feliks upravljal Judejo samo od l. 52. pa do nov. l. 54. Potem bi morali sklepati, da je bil sv. Pavel vjet že l. 53. in da je bil v Rim odpeljan l. 54. ali 55., čemur pa ne moremo pritrditi. Temu nasprotuje tudi Dej. ap. 24, 10, »da je Feliks že veliko let sodnik tega naroda«.

5. Naslednika mu je poslal cesar Neron **Porcija Festa** (Porcius Festus, Ἰόρκιος Φῆστος, l. 60. do 62.), pravično mislečega moža, ki pa ni več mogel popraviti, kar je bil zagrešil Feliks. Komaj je bil Feliks odšel v Rim, so ga šli cezarejski Judje tožit. To pot se je bil še izrezal, ker je imel tedaj brat Palant zopet dokaj vpliva pri Neronu.

O Festovem prejšnjem življenju ni nič znanega. Precej ko je bil prišel v pokrajino, je potoval iz Cezareje v Jeruzalem. Tu se Judje pritožujejo o Pavlu, ki je bil tedaj še v preiskovalnem zaporu v Cezareji, ter Festa prosijo, naj ga pošlje k obravnavi v Jeruzalem. Nameravali so ga namreč med potom umoriti. Fest se je pomudil v Jeruzalemu 8 do 10 dni. Potem pa se je zopet povrnil v Cezarejo ter si dal predstaviti Pavla. Nekateri Judje, ki so bili prišli s Festom, iznova tožijo Pavla. Fest, hoteč Judom ustreči, predlaga Pavlu, naj se da soditi v Jeruzalemu. A Pavel, poznavajoč judovsko lokavost, se prizove na cesarja¹. Zato je moral Pavel v Rim. Še prej pa ga je obiskal Herod Agripa II., kralj halkiški, s sestro Bereniko, ki sta bila prišla pozdravit novega oskrbnika. Pri ti priliki je imel Pavel pred Festom in visokima gostoma znamenit govor, o katerem nam poroča Dej. ap. v 26. pogl.

Sikariji so bili tudi pod Festom silno drzni.

Nekov slepar² je tistikrat kot prerok brezuspešno poskušal svojo srečo.

Umril je Fest l. 62., ko je komaj dve leti upravljal deželo.

6. Preden je prišel naslednik **Albin** (Ἀλβῖνος, l. 62. do 64.), je bila v Jeruzalemu popolna anarhija. V takem neredu se je veliki duhovnik Anan, sin starejšega Anana, ki je znan iz zgodovine trpljenja Gospodovega, v kratki dobi treh mesecev, ko je bil veliki duhovnik, iznebil mnogih neljubih nasprotnikov. Brez zakonitih obravnav jih je dal obsoditi po sinedrju in pomoriti, dasi vsled rimske prepovedi sinedrj ni imel pravice, izvrševati smrtne obsodbe. Pri ti priliki je umrl mučeniške smrti tudi sv. Jakob mlajši, bratranec Jezusov³. Hegezip še dostavlja⁴, da so vrgli sv. Jakoba s tempeljske strehe in potem ga kamenjali. Ker še ni bil mrtev, ga je ubil neki suknjar (γυαφεύς) s kolom, ob katerem se sukno izžema.

Albin je bil silno podkupljiv. Pod njim so vznemirjali deželo roparji; z njimi pa je on sam delil dobiček.

¹ Dej. ap. 25, 1—13. — ² Γόης, Antiq. 20, 8, 10.

³ Antiq. 20, 9, 1: Καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ (συνέδριον) τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ (Ἰάκωβος ὄνομα αὐτοῦ) καὶ τινὰς ἑτέρους, ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος, παρέδωκε λευσθησομένους.

⁴ Hist. eccl. Euseb. II., 23, 11—18.

Ko ga je cesar odstavil, je izpustil vse jetnike iz ječ; prave hudo-delce je dal pomoriti, druge jetnike pa je oprostil jetništva. »Tako so ječe postale prazne jetnikov, dežela pa napolnjena z razbojniki«¹.

7. Zadnji in ob enem najzlobnejši oskrbnik je bil **Gesij Flor** (Gessius Florus, Γέσιος Φλώρος, l. 64. do 66. po Kr.). Službo je dobil po vplivu Neronove soproge Popeje. Ne le, da je z roparji delil plen, tudi sam je ropal po mestih in selih. Ni čuda torej, da Judje niso več mogli prenašati krivic, da so se uprli nasilstvu in pričeli vojsko z Rimljani. Jeseni l. 66. je cesar Neron odstavil Floro ter ga nadomestil z vojaškim poveljnikom T. Flavijem Vespazijanom, kateremu je podredil tri legije. Po odhodu Vespazijanovem pa je dobila Judeja zopet oskrbnika, namreč M. Antonija Julijana, ki z vojsko, katero je vodil Tit samostojno, ni imel ničesar opraviti.

9. Herod Agripa II.

Agripa II., s polnim imenom Marko Julij Agripa, sin Agripa I., se je brzkone vzgajal — kot drugi Herodovci — v Rimu. Ob očetovi smrti je bil šele 17 let star in zato so svetovavci priporočili Klavdiju, naj ga nikar ne postavi za kralja Palestini. Mladenič je torej ostal v Rimu ter je bil po zvezah z rimskim cesarskim dvorom Judom v veliko korist.

Že pred l. 52. — brzkone l. 50. — mu je podaril Klavdij po smrti strica Heroda halkiškega² kraljestvo ob Libanonskem pogorju; ob enem pa mu je podelil nadzorstvo nad templjem in pravico, imenovati velike duhovnike. Leté pravice se je posluževal prav do l. 66.

L. 53. mu je zamenil Klavdij halkiško kraljestvo z nekdanjo četrt-nijo Filipovo, s četrtnjo Lizanijevo (Abila v Siriji in Helbon) in z okrajem Varovim³.

Po Klavdijevi smrti mu je Neron kraljestvo še povečal z deli Galileje in Pereje, namreč z mesti Tiberijado, Tarihejo, Julijado s 14 vasi in z Abilo v Pereji.

Zasebno življenje Agripovo je bilo zelo pohujšljivo. Živel je namreč od l. 48. dalje v krvoskrunstvu s sestro Bereniko, vdovo Heroda halkiškega, s katero je imel dva otroka. Ko je bila ta nesramna zveza

¹ Antiq. 20, 9. 5: Καὶ οὕτως ἡ μὲν φυλακὴ τῶν δεσμιωτῶν ἐκαθάρθη, ἡ χώρα δὲ λεηστῶν ἐπληρώθη.

² Herod halkiški je bil nečak Heroda Vel., sin Aristobulov in brat Agripa I. Imel je kraljevski naslov (βασιλεύς) in pretorsko dostojanstvo (στρατηγικὸν ἀξίωμα, Dio Cass. 60, 8).

³ O okraju Varovem (ἐπαρχία Οὐάρου) prim. Jož. Flav. Vita c. 11.; in o Soëmu Dio Cass. 59, 12. — O teh deželah in njih vladarjih glej več v prihodnjem odstavku.

postala znana, se je Berenika poročila s cilicijskim kraljem Polemonom, ki se je dal obrezati. Vendar pa ni ostala dolgo pri možu, ampak se je kmalu zopet vrnila k bratu.

V politiki je bil Agripa popolno vdan Rimljanom. Ko je prišel l. 60. v Palestino novi oskrbnik Porcij Fest, se mu je šel Agripa s sestro slovesno predstaviti in ga pozdravit¹. Tedaj je imel Agripa, ki je slovel tudi kot pravdoznanec, priliko, spoznavati sv. apostola Pavla. Poslušal je njegov zagovor in se izjavil, da bi se smel Pavel oprostiti, če bi se ne bil prizval na cesarja².

Glavno mesto kraljestva: Cezarejo Filipovo je imenoval na čast cesarju Neronu Neronijado. Tudi mesto Berit, katero je bil povečal že njegov oče, mu mora biti hvaležno za marsikaj.

Po njegovih ukazih kovani denarji imajo skoro izključno imena vladajočih cesarjev: Neron, Vespazijana, Tita in Domicijana. Kakor očeta so naslavljali tudi njega: Veliki kralj, cesarjev prijatelj, zvesti prijatelj Rimljanom³.

Kadar je bival v Jeruzalemu, je stanoval v Antonijevi palači, nekdanjem hazmonejskem gradu »Baris«. Tej palači je prizidal Agripa neki visok stolp, s katerega je opazoval gibanje v templju. Ali duhovniki so mu zakrili razgled z drugim zidom, ki so ga sezidali v templju palači nasproti. Agripa je hotel s pomočjo oskrbnika Festa podreti oni zid, Judje pa so se obrnili naravnost do cesarja Neron, in na priprošnjo Judom naklonjene cesarice Popeje so dosegli, kar so želeli.

Čeprav je bil Agripa prijazen Rimljanom, je vendar skušal biti pravičen tudi Judom. Svaka njegova Aziz emeški in Polemon cilicijski sta se morala dati obrezati, preden sta se smela poročiti z njegovima sestrama Druzilo in Bereniko.

Pisatelji pripovedujejo, da je bil Agripa izobražen v judovskem in rimskem pravu. Trdi se celo, da se je večkrat prerekal z judovskimi učenjaki ali rabini, n. pr. s slavnim pismoukom Rabi Eliezer-jem. Tudi sestra njegova Berenika se je zanimala za judovske šege in obrede. Svetohlinsko nesramnico nahajamo celo med nazirejci. Če beremo v Apostolskem dejanju⁴, kako sta Agripa in Berenika iz radovednosti želela videti in slišati sv. Pavla, kralj pa na Pavlovo navdušeno pričevanje o Jezusu ni vedel drugega odgovoriti, kot: »Malo, pa me pregovoriš, da kristjan postanem«, pa se potem nič več ne briga za Kristusa, se prepričamo, da je bil popolnoma vnemaren v verskih rečeh.

Ko se je l. 66. pod Gesijem Florom začela vstaja, je bil Agripa v Aleksandriji, kamor je bil šel pozdravit tamošnjega novega namestnika

¹ Μετὰ πολλῆς φαντασίας, cum multa ambitione, pravi sv. Luka (Dej. ap. 25, 13).

² Prim. Dej. ap. 25, 13 — 26, 32. — ³ Prim. str. 11. — ⁴ 26, 28.

Tiberija Aleksandra; sestra Berenika pa se je mudila v Jeruzalemu, da bi dopolnila neko nazirejsko obljubo. Agripa je hitel takoj v Jeruzalem; in brat pa sestra sta sedaj napela vse moči, da bi pomirila razburjene duhove. Pa zastonj! Ko Agripa vidi, da zmagujejo uporniki, pridruži se Rimljanom prijazni stranki. Izgubi pa v prvih bitkah mesta Tiberijado, Tarihejo in Gamalo.

Po končani vojski potrdi cesar Vespazijan Agripa zopet za kralja ter mu še poveča kraljestvo. Sicer nam niso znane meje povečanega Agripovega kraljestva, a to je gotovo, da je Arkaja¹ še pripadala njegovemu kraljestvu.

L. 75. pride Agripa z Bereniko v Rim in tu se je nadaljevala nesramna zveza Berenikina s Titom, o kateri govori — malo častno — tudi svetna zgodovina. Začela se je bila že v Palestini. V Rimu biva judovska kraljica pri Titu na Palatinu in se vede, kakor bi že bila rimska cesarica. Nevolja Rimljanov nad Titom je tolika, da mora naposled odsloviti Judinjo, čeprav ji je bil že obljubil, da se bode ž njo poročil. Po smrti Vespazijanovi (23. jun. l. 79.) je prišla Berenika zopet v Rim, a Tit je bil vendar že spoznal, da se ne strinja s cesarsko častjo, sklepati take dvomljive zveze. Z Bereniko ni imel od tedaj nič več opraviti.

Iz poznejšega življenja Agripovega in Berenikinega ni skoro nič znanega. Le to nam še poroča Jožef Flavij², da mu je Agripa dopisaval o njegovi zgodovini judovske vojske, da je delo kot zanesljivo pohvalil in da je kupil en izvod.

Umrl je Agripa v tretjem letu Trajanovem l. 100 po Kr. Zapustil ni nič zakonskih otrok; nekateri celo sodijo, da ni bil niti oženjen. Kraljestvo njegovo se je sedaj brezdvomno združilo s Sirijo.

10. Itureja, Halkida in Abila.

V prejšnjih odstavkih smo opetovano omenjali halkiško kraljestvo in četrtinjo Lizanijevo, imenovano Abileno. Sv. Luka (3, 1) pa spominja tudi še Iturejo. Zato dostavljamo o teh deželicah in njih zgodovini nekoliko pojasnil.

Med sinovi Izmaelovimi se imenuje eden Jetur (יִטור)³, gotovo oče onega rodu, ki ga nahajamo pozneje v zgodovini z imenom Iturejci (Ιτουραιοι ali Ιτουραιοι). Nekateri zgodovinarji jih prištevajo Sircem, drugi pa Arabcem. Bivališč menda niso imeli vedno stalnih. V dobi pa, ko imamo o njih zgodovinskih podatkov, jih ne nahajamo drugod kot ob libanonskem in antilibanonskem pogorju.

¹ Arkaja ali Arka, na severu Libanona, severovzhodno od Tripolja.

² Vita 65; Contra Apion. I, 9. — ³ Prim. II. l. str. 197.

»Voditelj« L.

Ko so se polastili Rimljani teh krajev, so imeli Iturejci znamenito državo, katero je vladal Ptolemej, sin Menajev (Πτολεμαῖος ὁ Μενναίου) krog l. 85—40 pr. Kr. Obsegala je iturejsko pogorje in ravnino Massyas ali Marsyas¹ z glavnim mestom Halkido².

Za Ptolemejem je vladal sin Lizanija I., katerega je dal leta 36. pr. Kr. umoriti Antonij na prigovarjanje Kleopatrino. Večji del njegovih posestev je dobila Kleopatra.

Poznejša zgodovina Itureje se ne da več zasledovati. Za gotovo pa se sme trditi, da se je nekdanja Ptolemejeva in Lizanijeva dežela razdelila v štiri manjše pokrajine. In vsaka teh deželica ima za kratko dobo lastno zgodovino.

1. Krog l. 23. pr. Kr. je vladal mestoma **Ulati** (Οὐλάτις)³ in **Panijadi** (Πανιάς) Zenodor (Ζηνοδόρος)⁴, skoraj gotovo Lizanijev sin. Deželo je dobil pozneje pódse Herod Veliki. Po njegovi smrti je dobil en del nekdanje Zenodorove četrtinje Herodov sin Filip⁵. Ta del meni gotovo sv. evangelist Luka (3, 1), ko pravi, da je vladal Filip tudi v Itureji⁶.

2. Druga četrtinja se je iz nekdanje iturejske države ustanovila v okolici mesta **Abile** (Ἀβίλα) ob Antilibanonu⁷. To je bila četrtinja Lizanija II. ali mlajšega⁸. L. 37. po Kr. je dobil to tetrarhijo Herod Agripa I. Po njegovi smrti jo je vladal Agripa II. do svoje smrti, ko se je združila s Sirijo.

3. **Itureja** v ožjem smislu je bila za Klavdijeve dobe severozapadni del nekdanje večje Itureje, morda od Heliopolja (danes Baalbek), ki je bila rimska kolonija, pa do Laodiceje ob severnem Libanonu. L. 38. po Kr. je podelil cesar Kaligula oblast nad Malo Iturejo nekemu Soemu⁹, ki je umrl l. 49. Po smrti Soemovi je dobil sin Var ali Noar (Οὐάρος ali Νόαρος)¹⁰ en del očetovega posestva, katerega pa je obdržal samo do l. 53., ko je deželica prišla pod gospostvo Heroda Agripa II.¹¹

¹ Strabo, 16, 2. 10. — To je ravnina, katero so krstili Grki Votlo Sirijo (Kelesirijo). Dandanes se ravnina zove El Bekââ; na mestu Halkide so videti obsežne razvaline pri vasi Andžar.

² S to Halkido pa ne zamenjaj druge Halkide v severni Siriji ob reki Belu, od katere ima dežela ime Halkidika.

³ Ulata je pokrajina krog Meromskega ali Samahonitiškega jezera, ki ima še dandanes ime: Hule.

⁴ Antiq. 15, 10. 1—3. Prim. Bell. Iud. 1, 20. 4; Dio Cass. 54, 9.

⁵ Prim. II. l. str. 300. — ⁶ Φιλίππου . . . τετραρχούντος τῆς Ἰουδαίας . . .

⁷ Med mestoma Halkido in Damaskom, na kraju današnje vasi Suk (trg) Barada, ob reki Baradi, nekdanjem Χρυστοπόας. — ⁸ Prim. Luk. 3, 1.

⁹ Dio Cass. 59, 12: Σοάμῳ τὴν τῶν Ἰουδαίων τῶν Ἀράβων . . . ἐχαρίσατο.

¹⁰ Bell. Iud. 2, 18. 6. — ¹¹ Bell. Iud. 2, 12. 8.

4. Zgodovina **Halkide**, središča nekdanjega večjega iturejskega kraljestva, od smrti Kleopatrine pa do začetka Klavdijeve vlade nam ni znana. Cesar Klavdij pa je podaril Halkido l. 41. Herodu¹, nečaku Heroda Vel., sinu Aristobulovemu, bratu Agripa I. Da ga ločimo od drugih Herodovcev, mu pridevljemo priimek halkiški.

Herod halkiški je imel kraljevski naslov in pretorsko dostojanstvo². Bil je dvakrat oženjen. Prva soproga mu je bila Marijama, nečakinja Heroda Vel. Od nje je imel sina Aristobula, kateremu je cesar Neron podaril Malo Armenijo. Oženjen je bil Aristobul s Salomo³, hčerjo Herodijadino in vdovo tetrarha Filipa. Porodila mu je tri sinove: Heroda, Agripa in Aristobula⁴. Druga soproga Herodu halkiškemu pa je bila Berenika, hči brata Agripa. Od nje je imel dva sina Berenikijana in Hirkana⁵.

Po smrti Agripa I. (l. 44. po Kr.) si je izprosil od cesarja Klavdija nadzorstvo nad templjem in tempeljskimi zakladi, pa pravico, imenovati

¹ Herodovci*.

Antipa				
Antipater † 43. (Kipros)		Jožef † 34 (Saloma)		
Fazael † 40 pr. Kr.	Herod Vel. † 4 pr. Kr.	Jožef † 38	Ferora † 5 pr. Kr.	Saloma † krog 10 po Kr.
Fazael (Salampso)	(Dorida) ☐ Antipater † 4 pr. Kr.	(Maltaka) Arhelaj (Herodijada)	(Kleopatra) Filip † 34 po Kr. (Saloma)	1. (Jožef) † 34 2. (Kostobar) † 25 3. (Aleksa)
Kipros (Agripa I.)	(Marijama)	Saloma (Filip)		
Aleksander † 7 pr. Kr. (Glafora)	Aristobul † 7 pr. Kr. (Berenika)	Salampso (Fazael)	Kipros	(2.) Berenika (Aristobul)
Herod halkiški (Berenika)	Agripa I. † 44 po Kr. (Kipros)	Herodijada (1. Herod Filip) (2. Antipa)		
Agripa II. † 100 po Kr.	Berenika (1. Herod halkiški) (2. Polemon cilicijski)	Druzila (1. Aziz emeški) (2. Kl. Ant. Feliks).		

* Podatkov išči:

1. Antiq. 14, 7. 3; Bell. Iud. 1, 8. 9. (Stariši, bratje in sestra Herodova).

2. Antiq. 17, 1. 3; Bell. Iud. 1, 28. 4. (Žene in otroci Herodovi).

3. Antiq. 18, 5. 4; 19, 9. 1; Bell. Iud. 2, 11. 6. (Potomci Marijamine).

² Prim. str. 17. — ³ O njeni smrti poroča Nicefor Kal. (H. E. 1, 20), da se je drsajoč do vratu udrla, in da ji je led, ko se je izkušala rešiti, prerezal vrat.

⁴ Antiq. 18, 5. 4. — ⁵ Antiq. 20, 5. 2.

velike duhovnike. In to je razlog, zakaj se pečamo ž njim na tem mestu.

Umrl je Herod halkiški po sedemletnem vladanju l. 48. po Kr. Kraljestvo njegovo je dobil krog l. 50. nečak Agripa II.¹

Agripa II. pa je gospodaril v Halkidi samo do l. 58., ko je namesto nje dobil večjo pokrajino².

Poznejša zgodovina Halkide je zopet nerazjasnjena. Nahajajo pa se halkiški denarji še iz l. 92., pozneje pa ne več. Verjetno je torej, da se je tedaj združila s Sirijo.

Dr. J. Lésur.

Drugi list sv. apostola Pavla do Korinčanov.

Drugí Pavlov list do Korinčanov je krasna »apologia sui ipsius, scilicet Pauli«. V govorniškem oziru je izmed vseh Pavlovih listov najboljši, najlepši, in zato ga stavijo nekateri učenjaki v eno vrsto z Demostenovo apologijo »Περὶ τοῦ στεφάνου« (Pro corona). Nekateri Korinčani so namreč sumničili apostola Pavla, da je lahkomišljen in brezznačaje, ker jim je bil obljubil, da jih hoče kmalu zopet posetiti, pa jih ni mogel; in zoper to se zagovarja v tem listu. V obče pa hoče Pavel popraviti in izboljšati nepovoljno stanje korinške cerkve.

Deli se v tri dele. V prvem delu (1, 1—7, 16) zagovarja Pavel svojo apostolsko čast in svoje ravnanje, kar se tiče preloženega poto-vanja v Korint.

V drugem delu (8, 1—9, 15) opominja Korinčane, naj napravijo zbirko za uboge jeruzalemske kristjane.

Tretji del (10, 1—13, 13) pa je polemičen in včasih ironičen, naperjen proti njegovim korinškim nasprotnikom.

Prvo poglavje.

V. 1. »Paulus, Apostolus«. Za apostola sta bili potrebni dve lastnosti: 1. da je bil k tej časti poklican neposredno od Jezusa Kristusa, 2. da je bil priča ali očevidec njegovega vstajenja. Oboje se nahaja pri Pavlu, ker na potu v Damask se mu je prikazal od smrti vstali Kristus, ki ga je poklical za apostola paganov. Cf. Act. 9, 15: ... electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus, et filiis Israel. — »Per voluntatem Dei«. Bog oče je tvorni vzrok vsakega pravega poklica, zato Pavel piše, da je postal apostol po božji volji, ne pa »ab hominibus« ali »per homines«, kakor to odločno poudarja v listu Gal. 1, 1. — »Timotheus«; omenja svojega zvestega

¹ Antiq. 20, 5. 2. Prim. tudi str. 17. — ² Antiq. 20, 7. 1.

pomočnika, ker je bil Korinčanom dobro znan. — »Ecclesiae Dei«. Ta list torej ni bil namenjen samo Korinčanom, meščanom, ampak vsem kristjanom raztrošenim po celi Ahaji, ki so pa spadali h korintski cerkvi. Grška je takrat obsegala Macedonijo in Ahajo.

V. 2. »Gratia vobis et pax«. Grki so rabili v svojih pismih za pozdrav navadno glagol χαίρειν, Latinci pa »salutem«. Sv. Pavel pa rabi celó krščanski pozdrav, ker »gratia« in »pax« (χαρίς καὶ εἰρήνη) zaznamljata glavni obseg vsega krščanstva. »Gratia« je jedro, »pax« pa cvetje: milost božja je prvi pogoj krščanskega življenja, katerega najlepši sad je znotranji mir.

V. 3., 4. »Benedictus Deus«. Sv. Pavel ima navado, da večkrat v svojih listih, posebno pa v začetku hvali Boga in zahvaljuje za milost sv. vere, ki so jo prejeli bravci od Boga, ali pa za milosti, ki jih je sam dobil. — »Misericordiarum«, ni »gen. effecti«, oče, od katerega izhaja vse usmiljenje, ampak »gen. qualitatis«, oče, katerega specifična lastnost je usmiljenost, ali kratko: usmiljeni oče. — »Qui consolatur nos«; ker je usmiljen, zato tudi nam prihaja od njega tolažba. — »Nos«, t. j. sv. Pavel, potem pa tudi njegovi tovariši v delovanju in trpljenju. — »Ut possimus et ipsi consolari eos«; ona nebeška tolažba je kakor živ vir, iz katerega dobiva tudi naš bližnji tolažila; tako se n. pr. pri Mat. 10, 13 božji mir tudi smatra kot živa moč, kakor tukaj »consolatio«.

V. 5. »Quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra«. Ako trpimo radi Kristusa, trpi pravzaprav Kristus sam, ker smo njegovi udje; kdor pa radi Kristusa za njegovo sv. vero in cerkev trpi preganjanje, bo prejel od njega tudi obilno tolažbo. Da je temu res tako, nam spričuje več svetnikov, ki so v največjih mukah peli svete pesmi in hvalili Boga; zato že psalmist (93, 19) poje: »Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: consolationes tuae laetificaverunt animam meam«.

V. 6., 7. »Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute«. Kakor je razvidno iz grškega teksta (εἴτε διὰ διλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας), ni to samo eden stavek, ampak dva, namreč tako, da si dostavim v mislih za »tribulamur« vejico, pred »pro« pa »hoc fit«, in v sledeči periodi še dvakrat tako. Glavna misel teh dveh verzov je: Kristjani so tako tesno združeni med seboj in s Kristusom, da so kakor kako organsko bitje, deležni dobrega in hudega, ki se nahaja med njimi: kakor je zasluženje posameznika celi cerkvi v prid, tako ji škoduje greh vsakega njenega uda. Posebej (in specie) je pa zmisel ta: Trpljenje, ki ga prenaša sv. Pavel radi Kristusovega evangelija, je tudi Korinčanom v tolažbo in zveličanje; tolažba pa, ki prihaja iz njegovega trpljenja, jim bo dala veselje in moč, da tudi sami

kaj trpijo za Kristusa. V tem obojnem oziru je upanje apostolovo trdno. In zopet: tolažba, ki jo uživa Pavel v svojem trpljenju, bo tudi dobro vplivala na korintsko cerkev, ker — »scientes quod« — je apostol prepričan, da se bodo Korinčani udeležili ne samo njegovih nadlog, ampak tudi njegovih zaslug in njegove tolažbe.

V. 8. Apostol navede tu iz lastne izkušnje, torej zgodovinski dokaz, da je res tako, kakor je ravnokar govoril o trpljenju in tolažbi. — »De tribulatione nostra, quae facta est in Asia«; kakšna je bila ta nadloga Pavlova, se ne da več dobro določiti. Estij misli na oni upor proti Pavlu, ki ga je bil Demetrij povzročil v Efezu; a ko bi bilo to, bi Pavel gotovo pisal »Ephesi« in ne tako splošno »in Asia«. Najbrž je torej »tribulatio« nevarna bolezen, ki se je bila lotila Pavla kmalu po njegovem odhodu iz Efeza. — »Taederet« ni dober izraz za grški ἐξασπορηθῆναι = desperare, ne vedeti si svetovati, ne pomoči.

V. 9. »Sed«, zatrjuje ali pomnožuje misel: da, celo jaz sam bi bil odgovoril afirmativno na vprašanje, ali bom umrl. — »Ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo«; iz tega dobrega namena je pripustil Bog Pavlovo bolezen; in tako je tudi za vse pobožne in potrpežljive sad njihove bolezní ta, da potem stavijo vse svoje zaupanje v Boga samega, s psalmistom vzdihujoč: »Oculi mei semper ad Dominum«. — »Qui suscitavit mortuos«, je vzrok zaupanja: Bog, ki vzbuja mrtve, more rešiti tudi iz očitne smrtne nevarnosti.

V. 10. »Eruit«, grški ῥύσσει (ali ῥύσσειν), kaže, da še sv. Pavel takrat tudi ni bil celo zdrav, ko je pisal ta list, ampak da je še bil okrevavec (rekonvalescent).

V. 11. »Adiuvantibus et vobis in oratione pro nobis«; ako, ali ker tudi vi, kakor druge krščanske cerkve, z menoj vred prosite in molite in mi torej pomagajte s svojo priprošnjo. — »Ut ex multorum«. Zmisel: Mnogo ljudi ali mnogo vernikov je prosilo Boga za moje ozdravljenje; naj še tudi v prihodnje molijo v ta namen, da jih bode tudi mnogo zahvaljevalo Boga, potem namreč, ko bodo zvedeli, da sem celo zdrav in čvrst.

V. 12. »Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae«; apostol še tukaj bolj zaupa v priprošnjo Korinčanov, ker mu namreč njegova vest pravi, da se sme zanašati v tem oziru na Korinčane. — »Quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei«; preprostost in čistost božja je tista, ki prihaja od Boga ali ki jo Bog vzbuja in goji v našem srcu. — »Sapientia carnali«, t. j. zgolj človeška ali naravna modrost ali modrost brez Boga, o kateri govori natančneje v I. Cor. 1, 26. 2, 4. — »Abundantius autem ad vos«. Estijeva razlaga: »Non quod apud alios

minus sincere conversatus fuisset, sed quia maiora sinceræ suae conversationis argumenta apud Corinthios ostenderat, ut: quibus gratis et sine stipendio prædicasset evangelium parcens eorum infirmitati«.

V. 13., 14. »Non enim alia scribimus vobis quam quæ legistis et cognovistis«. Pavlovi nasprotniki so trdili, da on znotraj drugače misli, kakor se kaže v listih; zato poudarja tu, da se ne hlina in ne zakriva svojega pravega mišljenja, temveč da je res tak, kakor ga pozna večina korinških kristjanov iz njegovih listov in iz osebnega občevanja z njimi. — »Spero autem, quod usque in finem cognoscetis, sicut et cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut et vos nostra in die Domini nostri Iesu Christi«. Pravi »ex parte«, t. j. le del ali nekaj Korinčanov je že spoznalo, da je namreč Pavel »gloria eorum«. Zmisel: Na sodnji dan, ko bo vse odkrito, kar je zdaj skritega, in ko bomo prejeli plačilo za svoja dobra dela, bo za vas častno, da ste imeli take učitelje, za nas pa tudi, da smo imeli take učence.

V. 15., 16. »Prius venire ad vos«. Prej, ko je bil apostol pisal ta list, je nameraval naravnost iz Efeza potovati v Korint in potem šele v Macedonijo ter nazaj v Korint in od tam v Judejo; o tem načrtu so bili zvedeli tudi Korinčani. Ko se je pa pozneje odločil, da potuje najprej v Macedonijo, so mu očitali nekateri, da je omahljiv v besedi in dejanju. Zoper to sumničenje se začenja tukaj zagovarjati. — »Alter«, se ozira na »prius«, namreč prva milost bi bila za Korinčane, ako bi jih bil posetil prej ko Macedonce, druga pa njegova vrnitev iz Macedonije v Korint. — »Gratia« (χάρις), pomenja tu veselje ali tolažbo in sploh vse duhovne dobrote, ki so bile navadno v zvezi s Pavlovim prihodom.

V. 17. »Cum ergo hoc voluisssem, numquid levitate usus sum?« Ali sem res kaj obljubil nepremišljeno, česar pozneje nisem mogel izpolniti? — »Secundum carnem«. Ali delam sklepe za prihodnjost kakor meseno ali polteno misleči ljudje, ki so navadno svojeglavni in muhasti, ki skoraj v istem trenutku zatrujejo in zanikujejo eno in isto reč, kakor jim namreč narekuje popačena človeška narava in ustrahujoča njih strast.

V. 18. »Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo Est et Non«. Kakor je Bog zvest, tako je bila zvesta in zanesljiva tudi beseda ali pridiga njegovega služabnika Pavla v Korintu; torej mora biti zvest tudi v svojih sklepih:

V. 19. »Dei enim Filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus, est . . . non fuit Est et Non, sed Est in illo fuit«, ker predmet apostolske pridige je bil Kristus, Sin božji, Bog-človek; on pa ni le bil učitelj resnice, ampak večna resnica sama in zato absolutno neizpremenljiv in zavsem zanesljiv.

V. 20. Zmisel: Bog je izpolnil v Kristusu vse svoje obljube, ali zaklical je človeštvu takorekoč slovesen »da«; ker se je pa s tem pokazal Bog zvestega, resničnega, smo mi odgovorili na božji »da« s slovesnim »amen« ali res, tako je; tako so namreč pritrdjevali ali odgovarjali prvi kristjani duhovniku, ko je glasno opravljal cerkvene molitve. Kratko, pa ne tako jasno se da tolmačiti ta verz tako-le: v Kristusu smo dobili objektivno in subjektivno gotovost, da so se izpolnile božje obljube.

V. 21., 22. »Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo«; »in Christo«, grški ἐν Χριστῷ, t. j. z ozirom na Kristusa, da bomo namreč ostali zvesti Kristusu v veri in ljubezni. »Nos vobiscum«, je nekaka »captatio benevolentiae«: tudi Korinčani so ž njim vred pod blagodejnim vplivom in varstvom božjim. — »Et qui unxit nos, Deus«, namreč takrat, ko je poslal sv. Duha in nas posvetil za apostole. — »Qui et signavit nos«, i. e. qui tamquam sigillum quoddam nobis impressit Spiritus sancti, largiendo varia eius charismata, quae sigilli instar nos probent veros Dei nuntios et ministros (Estius). »Spiritus« je »gen. appositionis«: ki nam je dal sv. Duha kot prvo aro ali zadav prihodnje popolne posesti nebeškega kraljestva.

V. 23. »Ego autem testem Deum invoco in animam meam«. Boga kličem za pričo proti svoji duši, da me namreč naj obsodi, ako lažem; apostol hoče namreč zdaj naznaniti Korinčanom, posebno tistim, ki so ga imenovali omahljivca, pravi vzrok, zakaj ni prišel v Korint; in ta je: »parcens vobis«, ker se jim je tako hotel izkazati milega, dočim bi moral osebno navzoč strogo postopati. — »Non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri; nam fide statis«. Ako pa pravim, da sem vam prizanašal, s tem nisem hotel reči, da ste vredni kazni, kar se tiče vere, ker v verskih rečeh stoji večina izmed vas trdno, ampak menil sem vam le reči, da je moja glavna naloga, po mogočnosti povečevati vaše veselje v Bogu in Kristusu. V besedi »adiutores« se ozira »ad« ali grški συν(εργοί) na Boga, ki daje pravo veselje, in s katerim (Bogom) Pavel in njegovi tovariši sodelujejo. Z besedo »fide« pa, ker je postavljena pred glagol »statis«, kaže Pavel vsaj indirektno, da bi v drugem oziru, namreč v нравstvenem, že bili vredni graje.

Drugo poglavje.

Ni primerno, da se tu začneja novo poglavje, ker Pavel samo nadaljuje, kar je začel razpravljati v prvem poglavju; tudi pozneje razdelitev 6. in 7. poglavja ni dobra.

V. 1. »Apud me, ἐμὲ παρ' ἐμὲ«, je dat. commodi; Pavel torej ni prišel v Korint: 1. parcens vobis (1, 23), in 2. radi lastne svoje koristi. — »Iterum«, enkrat je torej že bil prišel »in tristitia« v Korint; ker se

pa to ne more reči o njegovem prvem prihodu, je jasno, da je moral biti Pavel že dvakrat v Korintu, preden je pisal ta list. — »In tristitia«; pri tem moramo misliti v prvi vrsti na Korinčane in ne na Pavla; torej Pavel ni hotel zopet priti k njim z žalostjo, t. j. da bi jim napravljaj žalost s svojo strogo grajo.

V. 2. Zmisel: Če jaz razžalostim vas, potem nimam nikogar, ki bi me razveseljeval, ker ste vi moje veselje in moja tolažba; in to bi vendar bilo nespametno, absurdno, da bi moral ravno tisti, katerega jaz želim, mene razveseljevati. Ali kratko: Pavlova ljubezen do Korinčanov je vzrok, zakaj ni zopet prišel »in tristitia«.

V. 3. »Scripsi«, scilicet in I. Cor., »hoc ipsum«, pa je graja, izražena v onem listu, posebno v 5. poglavju radi krvoskrustva. Apostol hoče reči: ker vam nisem hotel napraviti žalosti s svojim prihodom, zato sem vas grajal rajši pismeno, kakor pa ustno. — »In omnibus vobis«, je zelo ljubeznivo in prizanesljivo rečeno, ker Pavel je dobro vedel, da ima v Korintu mnogo nasprotnikov, katerih veselje ni bilo, delati Pavlu veselje ali Pavla razveseljevati.

V. 4. »Nam ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas«; da bi bil Pavel sam čutil veliko žalost ob svojem prihodu in užalil tudi druge, naj razvidijo iz tega, ker mu je povzročilo pisanje prvega lista toliko britkosti. Estius: »declarat quod dixit, habiturum se tristitiam, si venisset idque ex tristitia, quam habuit absens«. — »Non ut contristemini«; dasi je Pavel s svojim pismom povzročil žalost v Korintu, vendar on tega ni nameraval, ker njegov pravi namen je bil poboljšati Korinčane, kar pa tudi zamolči iz prizanesljivosti in imenuje z veliko nežnostjo kot vzrok samo ljubezen do njih. Kako lepo se Pavel tu vede, je že spoznal Teofilakt, ki pripomni: »καταγλυκαίνει δὲ τὸν λόγον βουλόμενος ἐπισπίασθαι αὐτούς, dulcem facit sermonem suum volens attrahere eos«.

V. 5. »Si quis autem contristavit«. Pavel zapusti tu svoj predmet do 11. verza in se peča z nečistnikom, o katerem je pisal v I. Cor. 5, 1 sq.; da je ta »quis« oni nečistnik, v tem se strinjajo vsi tolmači razven Tertulijana, ki je menil kot montanist, da nečistnikov, prešestnikov cerkev ne sme pripuščati k pokori. — »Ut non onerem«, se mora vzeti absolutno kot stavek zase: da ne povem predebelo, preveč, ali da ne pretiram; s to parentezo hoče raztolmačiti dostavek »ex parte« in z obema pa ublažuje glavni stavek »contristavit... omnes vos«. — »Omnes vos«, se torej ne veže z »onerem«, ampak s »contristavit« in za »onerem« naj bi bila vejica.

V. 6. »Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio haec«; t. j. dovolj dolgo že trpi kazen izobčenja; »qui eiusmodi est«, označuje nečistnika

tako splošno, ker mu prizanaša in ga neče imenovati; »obiurgatio«, bolje bi bilo »mulcta« ali »poena«, ker v grškem je ἐπιτιμία.

V. 7. »Magis donetis«. Pavel je bil izobčil nečistnika iz cerkve; vsled tega kristjani niso celo nič več občevali z njim, in baš to ga je tako pretreslo in peklo, da se je začel britko kesati svojega greha, krvoskrustva. Zato mu Pavel odpusti nadaljno kazen, ga sprejme zopet v cerkev (cf. v. 10.) in prosi in opominja tudi čitatelje, naj mu odpustijo in se zopet vedejo ljubeznivo proti njemu. — »Ne forte abundantiori tristitia absorbeatur«, da bi ga ne ujedla prevelika žalost kakor kaka zver.

V. 8. »Ut confirmetis«, v grškem *συνῴμαζαι*, kar pomenja — *συνῴοντες* — z javnim sklepom kaj potrditi. Pavel torej hoče, da se naj sprejme nečistnik v cerkev na isti način, kakor je bil poprej izobčen, torej očitno (cf. I. Cor. 5, 4). Dobro Estij: »Hortatur eos, ut publico consensu ac decreto firmam ratamque faciant suam erga eum caritatem recipiendo eum ad pacem Ecclesiae«.

V. 9. »Scripsi«, ozira se po nekaterih tolmačih na I. Cor. tako-le: radi tega sem tudi jaz pismeno izobčil nečistnika, da bi videl, ali boste vi izvršili to izobčenje pokorno in zvesto ali ne. Po drugih pa meni Pavel ta list (II. Cor.) in potem je zmisel po Estiju: »Propterea haec scribo vobis, ut videam, utrum, sicuti oboedistis in excommunicatione, sic et oboediatis in recipiendo«.

V. 10., 11. »Cui autem aliquid donastis, et ego«, *scilicet* dono... Estius: »Ego me in eo, quod facere vos hortor, non seiungo«; sed sicuti in priori epistola ad excommunicandum me vobis coniunxi illis *scilicet* verbis »congregatis vobis et meo spiritu«, ita me nunc quoque vobis adiungo et quod me hortante feceritis, ipse et me facere declaro. — »Si quid donavi«; kar se mene tiče, sem mu že odpustil, ako je bil še sploh potreben odpustka, mogoče je namreč, da je sam izpopolnil svojo kazen s kesom in strogo pokoro. — »In persona Christi«, i. e. nomine, vice et auctoritate Christi, kakor je bil poprej tudi izobčen. — »Propter vos«; kako je to umeti, nam pove naslednji stavek: »Ut non circumveniamur a satana«: da bi mi vsled prevelike strogosti ne zakrivali njegovega odpada od krščanske vere; ker tako bi mi bili goljufani od satana, ki bi nam zapeljal enega izmed sobratov. Estius: »Explicat, quod dixit: „propter vos“, idque mutata secunda persona in primam modestiae causa, ne seipsum videatur secludere«. — »Non enim ignoramus cogitationes eius«; dobro nam je znano, da satan vedno le misli in dela na to, kako bi zapeljeval ljudi v greh in s tem škodoval sveti cerkvi. Pripomniti je še treba, da je tukaj od 5.—12. v. v kratkih potezah že dobro označen katoliški nauk o odpustku.

V. 12, 13. »Cum venissem autem«; z »autem« se zvežejo zopet tukajšnje misli tako-le: Zgoraj je rekel Pavel, da je prvi list pisal Korinčanom z veliko žalostjo, tukaj pa zdaj pravi, da ga je nadlegoval ta nemir radi Korinčanov še tudi po njegovem odhodu iz Efeza, in sicer tako, da ga je gnalo kar naprej skozi Troas v Macedonijo. — »Propter evangelium«, t. j. da bi tam oznanjal evangelij. — »Et ostium mihi apertum esset in Domino«. Dasi so mi bila srca odprta in ljudje pripravi za pouk v krščanskem nauku, »non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenirem Titum«, vendar nisem mogel ostati v Troadi, ker nisem našel Tita, ki bi mi bil moral tam osebno poročati, kakšen uspeh je imelo pri vas moje pismo, I. Cor.

V. 14. Šele v Macedoniji, kjer se je moral Pavel mnogo boriti, sta se sešla s Titom; in kar mu je zdaj ta poročal o Korintu, je bilo za apostola tako tolažljivo in veselo, da nič ne omenja snidenja s Titom, ampak kar začenja hvaliti Boga: »Deo autem gratias«. Estius: »Deo gratias ago, qui „nos“ i. e. me meosque evangelium praedicandi socios in omni pressura et pugna, quae nobis fuit cum adversariis, non solum victores efficit, sed etiam ex victoria reddit gloriosos idque per Christum, in quo solo vincimus et triumphamus«. — »Notitiae suae« grški *ἀντίδοτος*, se ozira lahko na Kristusa, kar se bolj strinja s »Christi odor« 15. v.; »notitiae« je potem »gen. appositionis« tako: in kateri razprostrta spoznanje in spoznavanje Kristusa kot zveličarja kakor prijetno dišavo po nas med vsemi narodi.

V. 15. Zmisel: Ako oznanjamo evangelij in trpimo mnogo radi Kristusa, smo tudi mi sami Bogu prijetna, dišeča daritev ali dar, naj že blagovestimo med takimi, ki se izpreobrnejo in tudi zveličajo, ali pa med onimi, ki ostajajo trdovratni v svoji neveri; kajti uspeh krščanske pridige ni odvisen od govornika, apostola, temveč od milosti božje in proste volje poslušavčeve.

V. 16. »Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam«. Kristus, vzrok ali vir vonjave t. j. apostolskega delovanja, je tudi vir smrti in življenja, kakor se namreč nekateri branijo evangelija v svoje lastno pogubljenje, drugi pa z veseljem sprejmejo v svoje zveličanje. — »Quis tam idoneus«, scilicet quam nos, qui ad haec sumus electi? Kdo je tako Bogu prijetna vonjava Kristusova ali Bogu všeč oznanjevalec evangelija Kristusovega, kakor jaz? Seveda Pavel sam ne odgovarja tako naravnost na to vprašanje, in to iz ponižnosti; a indirekten odgovor se nahaja v tem zmislu v sledečem verzu.

V. 17. »Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei«, namreč nihče drug kakor tak, ki oznanja čist Kristusov evangelij kakor jaz. — »Adulterantes«, so oni, ki spravljajo svoja privatna mnenja v

evangelij, torej ki primešavajo božjim naukom zgolj človeške reči. — »Ex Deo«, od Boga navdihnjeni, »in Christo«, katerih življenje in delovanje je utemeljeno in ukoreninjeno v Kristusu.

Tretje poglavje.

V. 1. »Iterum«, se ozira na nekatera poglavja in na nekatere odlomke iz I. Cor. c. 1—4 in 5, 9, 14. Pavlovi korintski nasprotniki so namreč trdili, da tam hvali samega sebe, kar je bil zvedel Pavel po Titu. — »Aut numquid«; jaz ne potrebujem priporočilnih pisem, ne od drugih na vas in ne tudi od vas do drugih, kakor oni judaistični učitelji, ki so prišli v Korint s priporočili od Petra ali Jakoba in nahajali nekatere kristjane proti meni.

V. 2. »Epistola nostra vos estis«; priporočilno pismo do Korinčanov in od njih na druge, so oni sami; zato namreč, ker je njih vera in krščansko življenje dejstvo, ki ga je učinil Bog sam po Pavlu. — »Scripta in cordibus nostris«, ker namreč povsod na nje misli in jih vedno ljubi. — »Quae scitur et legitur ab omnibus hominibus«; to pismo je odprto, ker je prvič njih vera povsod znana, kakor drugič tudi to, da jih je Pavel pridobil za Kristusa. »Scitur et legitur«. Grotius: »Prius agnoscitur manus, dein legitur epistola«.

V. 3. »Manifestati, quod epistola estis Christi, ministrata a nobis et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi«. Korintska cerkev je slednjič od Kristusa narekovan list, ki ga je spisal Pavel kakor »amanuensis«, pa ne z mrtvim črnilom, temveč z duhom božjim, ki daje pravo življenje. Ali kratko in jasneje povedano: začetnik krščanske vere in krščanskega življenja v Korintu je Kristus, Pavel pa je sredstvo, po katerem deluje sv. Duh med njimi. — »Non in tabulis«; to pismo pa ni napisano na trde kamenite plošče, kakor Mojzesova postava, ampak v živa, mehka človeška srca, kar je že prerokoval Jeremija (31, 33) o Novem Zakonu: »Dabo legem meam in visceribus eorum et in cordibus eorum scribam eam et ero eis in Deum et ipsi erunt mihi in populum«.

V. 4. »Fiduciam autem talem«, takšno zaupanje, kakor je bilo označeno v 2. in 3. verzu in 2, 15—17. — »Per Christum ad Deum«, z ozirom na Boga, od katerega prihaja vse dobro; Bog je torej vir, Kristus pa posredovavec onega zaupanja.

V. 5. »Cogitare aliquid«, se ne sme celo splošno umeti, kakor da bi zgolj naravni človek ne mogel misliti kaj dobrega, še manj pa storiti, kakor je učil Calvin, ampak Pavel ima tu v mislih uspešno apostolsko delovanje, torej »cogitare aliquid, quod pertinet ad salutem

vitae aeternae«, ali kakor sv. Avguštin razlaga: »quod attinet ad pietatis viam et veri Dei cultum«.

V. 6. »Qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti, non litera, sed spiritu«. Bog je usposobil Pavla, da služi Novemu Zakonu, ki ga je sklenil Bog s človeštvom po Kristusu. »Non litera sed spiritu«, ki je pa tudi mnogo popolnejši od Starega Zakona, ker podlaga Starega Zakona je bila pisana postava, torej mrtva črka, Novemu Zakonu pa je podeljenje živega sv. Duha. — »Litera enim occidit«. Mojzesova postava je namreč opozarjala človeka na slabo z raznimi svojimi prepovedmi in budila v njem hudo poželenje; dasi sama ob sebi dobra, je bila tako človeku povod h grehu in, ker je greh smrt za dušo, posredni vzrok njegove smrti v duhovnem oziru; a drugače Novi Zakon, v katerem oživilja sv. Duh človeka z vero, upanjem in ljubeznijo.

V sledečih peterih vrsticah se nahajajo trije sklepi »a minori ad maius« v dokaz, da je novozakonsko apostolstvo imenitnejše od starozakonske službe.

V 7. in 8. v. je prvo sklepanje. »Ministratio mortis«; tu nam je misliti na službo Mojzesovo, ki je prinesel izraelskemu ljudstvu plošči iz Sinaja z napisanimi deseterimi zapovedmi, kakor v Novem Zakonu apostoli donašajo in posredujejo človeštvu od Kristusa prejeta milost in resnico; zato se sme in mora imenovati novozakonska cerkev apostolska, starozakonska pa mozaična. — »Fuit in gloria«, se ozira na oni svet, ki je obdajal Mojzesovo glavo, ko se je vračal po 40dnevnem občevarju z Jehovo iz Sinajske gore k ljudstvu. — »Quae evacuatur«, i. e. quae transitoria erat et modici temporis. V Exod. 34. se sicer ne omenja, da je sploh kdaj izginila ona bliščoba, a to se razume samo ob sebi; Pavel pa še poudari to okoliščino posebej, ker jo hoče kmalu uporabiti pri svojem dokazovanju v 11., 13. in 14. verzu. — »Erit in gloria«. Takrat, ko se bo prikazal Kristus z veliko močjo in s slavo, bode očitna tudi slava onih, ki so služili evangeliju; tako n. pr. se bodo novozakonski duhovniki od vseh drugih ljudi razločevali in odlikovali po svojem zakramentalnem značaju.

V. 9. in 10. v. je drugi sklep. »Ministratio damnationis«, je ravno to, kar je v 7. v. »ministratio mortis«; postava je pospeševala greh in radi tega klicala tudi božje prokletstvo nad one, ki so ravnali zoper njo; in kar je zgoraj »ministratio spiritus«, je tukaj »ministratio iustitiae«, ker Novi Zakon podeljuje sv. Duha in opravičuje v resnici t. j. pred Bogom. V 10. verzu je gradacija prejšnje misli tako-le: V primeri s slavo, ki jo podeljuje novozakonska služba, bi se starozakonska sploh ne smela imenovati krasna in slavna, dasi je bila oslavljen po svitu na Mojzesovem licu, kakor n. pr. lunina svetloba, dasi ponoči lepa, izgine, kadar se prikaže svetlo žarno solnce.

V. 11. je tretji sklep. »Quod evacuatur«, Mojzesova služba se imenuje minljiva, ker je bil Staremu Zakonu sploh vtisnjen značaj minljivosti; kajti njegov namen je bil pripravljati na Kristusa ali, kakor apostol Pavel v Gal. 3, 24 uči: »lex paedagogus noster fuit in Christo« (ἐἰς Χριστόν). Kakor hitro je nastopil pravi učenik, se je moral umakniti pedagog ali strahovavec; novozakonska služba pa je neminljiva, kakor je neminljiv zakon sam.

V. 12. »Talem spem«, to upanje namreč, da bo slava apostolske službe sodnji dan vsem vidna in očitna; »multa fiducia utimur«, t. j. govorimo ali blagovestimo neustrašeno in odkritosrčno.

V. 13. »Moyses ponebat velamen«. Mojzes je govoril samo enkrat z bliščečim obličjem k ljudstvu, ko mu je namreč prinesel iz Sinaja 10 zapovedi, pozneje pa je vsakikrat zakril svojo glavo, ko se je vračal od Jehove k ljudstvu; zato Izraelci niso mogli zapaziti, kdaj je izginil svit iz Mojzesovega obličja, in torej tudi ne sklepati, da bo ravno tako izginila tudi njegova služba, t. j. da bo preminol Stari Zakon, ki je bil le »umbra futurorum«. (Col. 2, 17.)

V. 14., 15. »Sed obtusi sunt sensus eorum«. Izraelci niso pazili na konec Starega Zakona, temveč njih mišljenje je bilo celo otrpnilo. Vsled kakšnega vpliva, Pavel tukaj ne pove, pač pa v 4, 4., da se je namreč to zgodilo indirektno vsled vpliva božjega, ki jim je odtegnil svojo milost, direktno pa po hudem duhu. »Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum (quoniam in Christo evacuatur)«. Pavel hoče reči: Kakor je bilo ob Mojzesovem času, tako je še sedaj tudi; kakor je zakrival Mojzes svoje obličje in Izraelci niso mogli vedeti, ali je že izginil njegov blišč, in da bo torej preminol Stari Zakon, ravno tako je še dandanes prikrito Judom, da ne spoznajo pravega značaja Starega Zakona, ki je že v Kristusu izpolnjen in odpravljen. — »Super cor eorum«; vzrok otrpnjenja je pa bolj subjektiven, kakor objektiven, ker tiči bolj v njih srcu, t. j. razumu in volji.

V. 16. »Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen«. Ako bi se pa Judje oklenili po veri in ljubezni Kristusa, cilja Starega Zakona, bi spoznali, da je bil Stari Zakon le lupina, ki se je zdobila in v kraj vrgla, ko se je prikazalo jedro, Novi Zakon.

V. 17. Pavel se tu ozira na 7. in 8. v. in hoče reči: Kristus Gospod je pa ravno tisti duh, o katerem smo že zgoraj govorili, duh, ki je bistvo našega zakona, ker podeljuje pravo življenje in prostost.

V. 18. »Nos omnes«, t. j. mi kristjani vsi v nasprotju z Judi, gledamo slavo Kristusovo kakor v zrcalu, v kolikor jo namreč spoznavamo iz njegovega svetega nauka, ki se s 4, 4. imenuje »evangelium gloriæ

Christi«, ker bistveno bomo gledali to njegovo slavo šele v nebeškem kraljestvu. — »Tanquam a Domini Spiritu«, kakor je to vplivanje lastno Duhu, ki ga posreduje in pošilja Kristus.

J. Zidanšek.

(Dalje.)

O filozofičnem grehu.

Kaj je greh, to vemo vsi; kaj je filozofični greh, tega pa morda ne. Greh, ki ga vsi poznamo, je prelomljenje božje zapovedi, ali, kakor je dejal sv. Avgustin (lb. 22, c. Faustum): »Beseda, dejanje, poželenje proti večnemu zakonu«. To je greh v krščanskem smislu, in če hočemo učeno govoriti, to je — teologični greh, zakaj »teologi — pravi sv. Tomaž (1—2. Q. 71, a. 6 ad 5.) — se bavijo z grehom, v koliko je razžaljenje božje«. — No in kaj je potem filozofični greh? Evo kaj! Greh je, ali — ker še ne vemo, če v resnici biva — recimo bolje: greh bi bil, ki bi ne bil žaljenje božje, in čigar posledici bi dosledno ne bili srd božji ter večna kazen; bilo bi to naravno-slabo dejanje, s katerim bi človek ne kršil božjega večnega zakona, marveč bi ravnal edino le zoper svoj razum, zoper svojo pametno naravo, zoper glas vesti. To je navadna opredelba filozofičnega greha. Če nam ni vse jasno v nji, potrpiamo: razjasni se nam pozneje. A zdaj za enkrat obdržimo v glavi ta pojem: dejanje, ki bi ne bilo proti božjemu, pač pa proti zakonu človeškega uma. —

O tem, tako opredeljenem filozofičnem grehu nas zanima dvojje vprašanje, namreč: ali je tak greh na svetu, in če ga ni: ali je vsaj mogoč?

Kakor v nešteti drugih vprašanjih, takó so tudi tu bili in so še razni modroslovci raznih misli. Evo nam najprvo zagovornikov takozvane »neodvisne morale«. To so racionalisti, epikurejci, zasebni in družabni utilitaristi in vsi drugi — imenujmo jih s pravim imenom — ateisti¹. Le-ti ne pripoznavajo greha v krščanskem, v teološkem smislu, ker »ne morejo«, to je nečeje priznati božjega zakona. Božji zakon pa tajé, ker tajé Boga ali pa si ga mislijo brezbriznega za vse, kar se godi tu na zemlji, bodisi v naravi, bodisi v človeških srcih. Da bi bil Bog, čigar bivanje nekateri morda z besedo zaradi lepšega še pripoznavajo, njihov zakonodajalec, sodnik in plačnik — to jim neče v ošabne glave. Dosledno pa potem tudi greha, kakršnega učé katekizmi

¹ Glavne zastopnike teh »etičnih« šol nabrāja pregledno Ferretti, Philos. moralis I., str. 236 in nasl.

»Voditelj« I.

in »jezuviške« moralke, takega greha na svetu med človeškimi otroki — ni. Vendar pa se ne dá tajiti, da biva razloček med nravno — to je moralično dobrimi in moralično slabimi dejanji. Oni, ki ubije svojega lastnega očeta, stori tudi po racijonalistovem mnenju nekaj slabega, graje ter kazni vrednega; in nasprotno mati, ki se žrtvuje za svoje dete — nekaj dobrega. A zakaj je ono dejanje slabo, to pa dobro? Racijonalist pravi, da zató in samó zató, ker je ono proti, to pa po razumu in vesti, ker se ono upira trezni naravi človeški, to pa je povsem skladno z njo. Takó racijonalist, čigar najvišji, edini pravec nравnosti je — razum. — Utilitaristi imajo sicer nekoliko drugačen, a še slabejši »vatek« za dobra in slaba dejanja. Njim je nравno-dobro to, kar prinaša dobiček, bodisi že meni samemu (epikurejci — in drugi egoisti) ali pa državi ali pa človeški družbi sploh (družabni utilitaristi). Kar v zemskem, časnem oziru ne hasni, to jim je nравno-slabo, to je njihov »greh«. Mimogredé omenimo, da je isto dejanje, ki je racijonalistu slabo, utilitaristu lahko prav dobro, zaslužno. Vrlo jasno je to, vsaj po logičnem sklepanju. Zakaj če je n. pr. meni ali pa državi ali človeški družbi na korist, da ubijem svojega očeta, to je očitvno, da storim dobro delo, če ga zares ubijem. — To so seveda lepi nauki. Brezbožno kraljestvo je razdejano samo v sebi, in s prerokom bi lahko zaklicali k Bogu o teh novodobnih modrijanih: »Ecce, qui elongant se a te, peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te!« (Ps. 72, 27). Toda pustimo ta razmišljevanja! Eno je, kakor smo dejali, pri vseh teh zidarjih babilonskega stolpa vendarle še ostalo: razloček med dobrim in slabim pripoznavajo vsi. No dobro in slabo jim ni táko z ozirom na Boga in njegov večni zakon, marveč samó z ozirom na razum in zemeljsko korist. Torej njihovi grehi niso žaljenja božja, niso prestopki božje postave (saj Bogá ali ga ni ali pa vsaj ni naš postavodajalec!) — marveč njihovi grehi so le zgolj filozofični. Evo tu prvih, ne baš svetih spoznavalcev filozofičnega greha. Ne učé ga izrecno, a učé ga istovetno v besedi in z dejanjem¹. —

¹ Ugovarjati bi utegnil kdo, da utilitaristi ne učé filozofičnega greha, kakor smo ga zgoraj opredelili. Njim je »greh« tisto dejanje, ki ne donaša nikakršnega časovnega, zemškega dobička, torej dejanje, ki nasprotuje zasebni, oziroma družabni koristi. Filozofični greh pa smo dejali, da je dejanje, slabo zato, ker je v opreki z zdravim razumom. — Ta ugovor ni kdove kako upravičen. Glavni moment v opredelbi filozofičnega greha je pač ta, da nima biti prelomljenje božje postave in dosledno ne razžaljenje božje. In to ni noben greh po mnenju utilitaristov. Torej s te plati učé zagotovo tudi oni, da so na svetu samo filozofični grehi. Da pa ima po njihovih nazorih kako dejanje svojo grešnost od tod, ker ni koristno: to je končno isto, kakor če pravim, da jo ima od tod, ker ni razumno. Zakaj razum kaže utilitaristu, kdaj je koristno in kdaj ne. Potemtakem se koristolovci bistveno ne razlikujejo od racijonalistov.

Drug nauk o filozofičnem grehu se glasi ali bi se glasil takó-le: Kot verni katoličani priznavamo božji večni zakon in dosledno greh v katoliškem smislu. Jasno je namreč: kdor krši postavo, o kateri ve, da je od Boga, ta žali svetost in veličastvo božje, prav kakor tisti, ki prelamlja z zavestjo kraljev zakon, žali kralja. Tak grešnik zasluži tudi srd božji in večno kazen. Vse to vemo, vse to verujemo. Vendar pa mislimo, da se utegne tudi v obstoječem redu stvari (etiam in praesenti ordine providentiae) semtertám pripetiti, da kdo greši, zares greši, ne da bi s svojim grehom žalil Boga in se zadolžil s posledicami greha. Kako to? Takó-le: Človek ravna zoper svojo pamet, zoper razum, ki mu pravi: to dejanje je slabo, tega ne smeš storiti — a pri tem pa ne misli kar nič, niti od daleč, ne na Boga ne na njegovo zapoved, oziroma prepoved. Zaveda se, da, ko n. pr. krade, počenja nekaj, kar mu razum brani, — vendar pa mu ni na misli, da ruši božji zakon. V tem slučaju, pravi to drugo mnenje, človek po eni pláti res greši, t. j. stori naravno-slabo dejanje; po drugi strani pa isti človek ne žali Boga in njegove postave, ker mu ni na misli ni Bog ni postava njegova. Nemogoče je namreč, da bi kdo žalil njega, na kogar pri svojem početju ne misli. Torej je greh — in vendar ne krivda napram Bogu; greh — in vendar ne tak, da bi postal človek zaradi njega sovražnik božji in dedič pekla; z drugo besedo — filozofičen greh. Verjetno je po mnenju, katero razkladam, da se tak greh dogaja tudi še dandanes zlasti med divjimi narodi, ki brez lastnega zadolženja Boga niti ne poznajo, ker niso nikoli nič čuli o njem. Mogoč pa je in brzkonega semtertám delajo tudi še drugi, ki sicer vedó, kar jim je vedeti o Bogu, ki pa v onem hipu, ko ravna proti svoji vesti in razumu, kratko in malo in brez sleharne krivde ne mislijo nanj¹.

Toliko zadoščuj o drugem umevanju filozofičnega greha.

Zdaj povejmo ob kratkem še, kaj so učili o njem kardinal de Lugo in mnogi drugi ž njim. Učili so možnost filozofične krivde. To se

¹ Ta nauk so janzenisti razupili za jezuitski nauk. Svetohlinsko so tožili zaradi njega jezuitsko šolo pri papežu, škofih in v parlamentih. Vendar treba reči resnici na ljubo, da niso bili jezuitje prvi, ki so kakorkoli že omenjali filozofičen greh v svojih predavanjih. Res je sicer, da se je pod jezuitom Aleksandrom Maes-om (roj. 1649., † 1694.) 20. junija 1690. v Antwerpenu zagovarjala neka teza o filozofičnem grehu, in takisto že pred njim pod o. Musnier-jem l. 1686. v javni disputaciji v Dijonu. Res pa je tudi, da so že drugi pred njima prodajali to modrost, kakor nam poročata Fr. Zumel, ki je živel in učil koncem 16. veka, ter dominikanec Fr. de Victoria († 1546). (Glej: Wetzer und Welte: Kirchenlexicon, II. Aufl. (Kaulen), zv. VIII., str. 434 pod Maes.) — Sicer pa opravičuje Viva (De duabus propos. ab Alexandro VIII. proscriptis, str. 367 in nasl.) Musnier-ja tudi takó, da le-tá ni zagovarjal filozofičnega greha v onem smislu, v katerem je Aleksander VIII. pozneje obsodil nauk o njem, da ni dejal, da tak greh zares biva (kakor smo zgoraj razložili), marveč, da bi bil le mogoč za slučaj, če bi kdo res brez svojega zadolženja ničesar ne vedel o Bogu.

pravi, možnost ne v tem redu stvari, ki ga je previdnost božja v resnici ustanovila, marveč samó absolutno, metafizično možnost. Z drugimi besedami: trdili so, da greh, ki bi ne bil razžaljenje božje, ampak samó ravnanje nasproti razumu brez ozira na božji zakon, sam po sebi ni nesmisel, da v njem ni najti metafizičnega prekoslovja.

Evo nam takó trojnega nauka o filozofičnem grehu. Povzemimo še enkrat vsa tri mnenja. Prvo ne pozna greha v smislu krščanskih bogoslovcev in trdi dosledno (dasi morda ne izrecno v terminih), da je vsak greh samó filozofičen greh. Drugo pravi, da biva poleg teologičnega greha še zdaj semtertam, zlasti pa pri paganskih narodih — tudi filozofični. Tretje izključuje prvo in drugo, brani pa — metafizično možnost takega greha.

Kakšna nam bodi sodba o teh treh mnenjih? Prvo je brezbožno, drugo versko-zmotno, tretje pa tudi zavračajo dandanes bogoslovci vsesplošno, in lahko je dokazati, da je — napačno.

Da je mnenje racijonalistov in onih modrijanov, »quorum ‚deus‘ venter est«, brezbožno, to je več kakor jasno. Temelj vsega nrvnostnega naziranja teh modrijanov je pač zanikanje Boga in božjega zakona. Pobijati obširneje to podlago, zdi se nam na tem mestu nepotrebno. »Dixit insipiens in corde suo: non est Deus!« Takó je: edino le brezglavec, bedák more izgovoriti kaj takega — »in corde suo«, to je: ne z razumom, marveč s srcem, s pokvarjenim, od strastij razdejanim srcem, katero, dasi Ga utajiti ne more, vendarle želi, da bi Boga ne bilo: Boga-zakonodajalca, sodnika in maščevalca za grehe, v katere so pokopale srce besneče strasti... Z razumom, pravimo, ne more nihče zanikati Boga, a najmanj bi to smeli oni, ki menijo, da so vzeli v zakup vso pamet človeško, oni, ki se bahato (dasi lažnjivo) nazivljajo »racijonaliste«, t. j. razumnike *καὶ σοφιστὰς*! Odločno govori tu sv. pismo: »Nečimurni so vsi ljudje, v katerih ni spoznanja božjega; kateri iz vidnih dobrot ne morejo spoznati njega, kateri je (qui est), in ki opazujoč dela ne spoznajo, kdo je njih stvarnik... Zakaj iz lepote stvari se po zaključkih lahko spozná njih stvarnik... Če so mogli k toliki razumnosti priti, da so bili v stanu svet prevdarjati, kakó da niso tolikanj lažje svojega Gospoda našli?« (Modr. 13, 1 in nasl.) In apostol dostavlja (Rim. 1, 20): (Ne le golo bivanje božje, marveč tudi to) »kar je nevidnega na njem (Bogu), se od stvarjenja sveta sem po tem, kar je ustvarjenega spozná: tudi njegova večna moč in božanstvo (a potem-takem tudi njegova zakonodajna pravica in — sam zakon njegov), takó da nimajo izgovora — *inexcusabiles sunt*.«

Toda poreče kdo: saj ni res, da bi vsi tajili Boga. — Bodi! A eno je res: vsi imajo za najvišji pravec moraličnosti nekaj drugega od Bogá in njegovega zakona, racijonalisti razum, utilitaristi dobiček. Po

kakšni temi pa blodijo s tem, kdo ne vidi tega na prvi hip? Če je razum najvišji pravec nravnosti, to je: če je razum sam od sebe, sam po sebi edino merilo, s katerim treba meriti prosta dejanja človeška, če ni nad razumovo postavlo nobene višje postave (in ali se to ne pravi tajiti — božjo postavlo?) nad njim nobenega mogočnejšega zakonodajalca (in ali se to ne pravi tajiti — Boga?), to je razvidno, da je taisti človeški razum tudi samemu sebi namen, da je neodvisen, popolnoma neodvisen, sam svoj zakonodajalec in sodnik. Kdor pa to trdi (in Kant na priliko — trdi vse to doslovno in brez sramu), ta mora tudi trditi, da je človeška narava, da je človek sam od sebe, sam iz sebe — a to je blodnja, v kakršno more pač zagaziti napuhnjeno srcé, naduto čustvo, nikdar pa ne — trezen duh. — In zopet: če je moja zasebna zemeljska korist ali pa časní dobiček države, oziroma družbe človeške ono, po čemer treba soditi, kaj je nravno-dobro in slabo —: to sem jaz, to je država, to je družba človeška, končni smoter človekov. Temu pa zopet na glas oporeka, ne rečem — razodenje (razodenju božjemu se utilitaristi posmehujejo), marveč upira se takemu nauku razum, upira nemirno-koprneče srcé človeško, ki v vseh zasebnih in družabnih blagih ne more najti popolne sreče svoje; ustavlja se mu vseobče naziranje ljudsko, zavračajo ga celó — pagani. »Summum crede nefas« — poje Juvenal (Satyr. VIII.) »... propter vitam vivendi perdere causas!«¹ Da (in to si dobro zapomnimo, da ne bomo še mi sami imeli zmešanih pojmov) niti večna, nadzemska sreča človekova ne more biti najvišje merilo za njegova dejanja, ker niti ona ni poslednji smoter njegov, marveč je tudi smoter podrejen drugemu smotru — Bogu in slavi njegovi². Tudi ozir na nebeško blaženstvo ne čini človeških dejanj nravno-dobrih in slabih. Naša dejanja niso dobra zató, ker ž njimi dosežemo večno srečo, marveč obratno: zató si z dejanji priborimo blaženstvo v Bogu, ker so dobra. Ni plačilo tisto, kar dela zaslugo, marveč zasluga je ono, kar terja plačilo. »Nič ni koristno, kar ni tudi pošteno«, pravi Cicero, »vendar pa ni nobena stvar poštena, ker koristna, marveč koristna je, ker je poštena«³. Vse to je menda jasno — in zató o racionalistih in utilitaristih, oziroma o filozofičnem grehu, kakor sledi — logično pač — iz njihovih načel o nravnosti — dovolj!

Oglejmo si zdaj nekoliko natančneje drugo mnenje. Dejali smo, da je versko-zmótno. Papež Aleksander VIII. je namreč dne

¹ Glej Ferretti, Phil. mor. I., str. 231 in nasl.

² Glej: Billot: De natura et ratione peccati personalis. Romae 1897. Str. 19, opomba 2.

³ »Est nihil utile, quod idem non honestum: nec quia utile, honestum est, sed quia honestum, utile«. (De offic. lib. III., c. 30.) — Glej Ferretti, nav. m. str. 233.

24. avgusta 1690. obsodil sledeči stavek: »Filozofični ali nramni greh je človeško dejanje, ki se ne zлага z razumno naravo in z zdravno (pravo) pametjo, teologični pa in smrtni (greh) je prostovoljno prelomljenje božje postave. Filozofični, bodisi še takó velik, je za človeka, ki ali Boga ne pozna ali pa dejanski ne misli nanj (kadar greši), sicer velika krivda, vendar pa ni razžaljenje božje in smrten greh, ki bi pretrgal prijateljstvo z Bogom, in tudi ne zasluži večne kazni«. — Popolna cenzura, s katero je pribil papež ta stavek, slóve: stavek je »pohujšljiv, predrzen, žali pošteno uho, (in je) versko-zmoten« (propositio »scandalosa, temeraria, piarum aurium offensiva, erronea«)¹.

Bogoslovec Viva tolmači cenzuro takó-le²: Stavek je »zmoten, v kolikor nasprotuje razodetemu nauku, ne sicer neposredno, pač pa posredno; upira se namreč teologičnemu zaključku (conclusio theologica) iz ene premise, ki je verski nauk (de fide) in iz druge, ki je z razumom spoznana resnica...« In ko je pokazal verski nauk ter umsko resnico, iz katerih je izvajati z logično silo consequens theologicum, nadaljuje: »Teologičen zaključek je torej, da je filozofičen greh ob enem tudi teologičen, to se pravi: razžaljenje božje, ki raztrga prijateljstvo z Bogom in zasluži večno kazen, vsaj kakor je zdaj previdnost božja uredila stvari: in potemtakem je nasprotni stavek, ki je tu obsojen — zmoten«.

»Istotako je pohujšljiv: zakaj povod je lahko duhovnega poraza drugim, ko menijo, da ne žalijo Boga, če semtertam od strastij gnani ne mislijo nanj v tem, ko se pogrezajo v pregrehe, kakršne se ne zlagajo z razumno naravo, in (menijo), da se potemtakem teh krivd ni treba izpovedovati ter izpirati jih s spokornimi solzami.«

»Takisto je (stavek) predrzen: kajti nasprotuje vsesplošni avtoriteti očetov in bogoslovcev, ki drugače sodijo.«

»Končno žali pošteno uho: zakaj ne le da slabo zveni, marveč ima v sebi tudi nekaj, kar je vere nedostojno, in kar žali pošteno, katoliškemu nauku udano srcé.«

Tako Viva. Papež pa je nauk, ki brani filozofični greh, kakor bi se ta v obstoječem redu stvari de facto dogajal³, po vsi pravici obsodil za zmoten nauk. Evo nam dokaza!

Ako bi se dogajal filozofični greh v resnici, dogajalo bi se na svetu zló, katerega bi Bog ne mogel, ne smel kaznovati, in dosledno — katerega bi tudi v resnici ne kaznoval. To je jasno, ali ne? Dogajalo bi se zló:

¹ Glej Denzinger, Enchirid. n. 1157. — ² Viva, na zgóraj n. m., n. I.

³ Opomnimo, da je zgoraj navedeni stavek bržkone obsojen samó v tem smislu: v kolikor uči dejansko bivanje filozofičnega greha in hoc ordine providentie ali pa je vsaj suponira. Potemtakem so oni, ki so trdili le metafizično možnost istega, prosti vsake cenzure.

človek bi grešil z zavestjo zoper postavo svoje vesti. Bog pa bi tega greha ne smel kaznovati in ne kaznoval, ker človek ne bi ž njim žalil Boga. No, dobro. Sveto pismo pa nas po drugi plati uči, da Bog maščuje sleharno slabo dejanje, in kar je važno: tudi sleharno slabo dejanje nevernikov. »Britkost in stiska«, pravi apostol (Rim. 2, 9) pride nad vsako dušo človeka, kateri hudo dela, najprej nad Juda, potem pa tudi nad Grka«, to je: najprej nad nje, ki so s spoznanjem Kristusovega prihoda imeli obilnejših pripomočkov k zveličanju, potem pa tudi nad pagane. In božji Učenik sam nam slovesno zatrjuje (Jan. 5, 28—29), da »pride ura, ob kateri bodo vsi, ki so v grobéh, slišali glas Sinú božjega — in bodo prišli ti, kateri so dobro delali, v vstajenje življenja, kateri pa so hudo delali, v vstajenje pogubljenja«. Torej eno ali drugo: ali Bog kaznuje tudi taka slaba dejanja, s katerimi ga človek ni žalil — ali pa vsako slabo dejanje žali Boga ter krši njegov sveti zakon, z drugo besedo: ali pa — filozofičnega greha ni. Prvo je nemogoče (zakaj vsakdo je pravično le od njega kaznovan, kogar je žalil, ne meneč se za njegove ukaze) — torej mora biti resnično drugo.

Ta preprosti dokaz dokazuje dvojje: da filozofičnega greha v sedanjem redu božje previdnosti ni, in ob enem: da je versko-zmotno reči, da je. Kako to? Takó, ker je v njem ena premisa verska resnica, kakor je to zgoraj hotel Viva, ena je pa taka, da se ji razum ne more ustavljati. Verska resnica je: Bog kaznuje vsako zlo dejanje — tega nas uči sv. pismo. Razumu pa je jasno, da slabega dejanja, ki Boga ne žali, Bog tudi kaznovati ne more. Potemtakem je zaključek: torej takega slabega dejanja ni — teologični zaključek (*conclusio theologica*), a njemu nasproten stavek — zmota, *error*.

S tem dokazom bi bilo drugo mnenje o filozofičnem grehu ovrženo dovolj. Vendar pa še nismo ničesar naravnost rekli proti razlogu, na katerega se opira. Razlog je ta: nihče ne more s svojim grehom žaliti zakonodajalca, katerega ne pozná ali pa na katerega niti od daleč ne misli, ko greši. Ta razlog, smelo trdimo, ne dokazuje filozofičnega greha. Zakaj ne? Zató, ker je to, kar predpostavlja, napačno. Napačno je pred vsem, da bi kateri človek na svetu, in bodisi tudi divjak, živeč v najstrašnejših afrikanskih goščavah, brez lastnega zadolženja ničesar ne vedel o Bogu. »Če kdo trdi«, pravi cerkveni zbor vatikanski (sess. III., can. 1), »da enega in pravega Boga, Stvarnika in Gospoda našega po tem, kar je ustvarjenega, ni moči z naravno lučjo človeškega razuma za gotovo spoznati — bodi izobčen!« Ne rečemo, da bi to spoznanje moralo biti vedno razločno, popolno, a nekak splošen, površen, moten pojem o Bogu zadobi lahko vsak brez razodenja božjega, in ga tudi ima, če ima le razum, če je le človek. Videli smo že, kako govori

o ti zadevi sv. pismo. »Inexcusabiles sunt — nobenega izgovora nimajo«, pravi apostol, in dobro pomnimo, kdo: — neverniki (nje ima v mislih sv. Pavel), ki molijo svoje malike, dasi bi se z golim svojim razumom lahko povzpeli do spoznanja pravega Boga. — Dostavimo še, kar spada prav tu sem, namreč: da tudi najbolj barbarska ljudstva, katerim še ni prisvetila luč vere, razlikujejo med nravno-dobrim in slabim, vedó, da je to ali ono dejanje prepovedano, nedovoljeno, da ga storiti ne smejo. Od kod vedó to? Narava sama jih tako uči, v svojem razumu (dasi malo razvitem), v srcu svojem nosijo načrtan — nravni zakon. Če pa zakon, tudi zakonodajalca, in to najvišjega zakonodajalca, kateri edino more pisati tajna slova svoja v samo naravo človeško, zató ker je njen začetnik, njen stvarnik, ker je — Bog.

Ta torej, da bi kdo ne imel nikakega pojma o Bogu, ta je — prazna. Ostalo bi le še drugo: da semtertam kdo kar nič ne misli nanj, ko greši in se grešnega dejanja zaveda. To je pa zopet do cela nemogoče, kakor bomo razvideli iz zadnjega dela te razprave.

Pretesti nam je namreč še vprašanje: ali je pa filozofični greh, če ga že v resnici ni, sploh mogoč? Pravimo, da ne, da je absolutno, metafizično nemogoč, da je prekoslovje sam v sebi. Kako to dokažemo?

Najprej si še enkrat pokličimo v spomin, kaj bi bilo mogoče, ako bi bil kakorkoli mogoč filozofičen greh. Mogoče bi bilo nravno-slabo dejanje, ki bi ne bilo razžaljenje božje, dejanje, ki bi nasprotovalo razumu, nikakor pa ne božjemu zakonu. Dobro. A kje je zdaj tu notri nemožnost, kje je protislovje? Poglejmo!

Od kod ima človeško dejanje to lastnost, da je slabo? Pred vsem mora biti prosto, radovoljno. Brez prostosti ni ne greha ne kreposti — ni nravnosti. O živalih ne pravimo, da so nravne, da delajo moralčno-slabo, oziroma dobro. »Genus morum incipit, ubi primo dominium voluntatis invenitur.« (Sv. Tom. II. D. 24, Q. 3, a. 2.) O tem ni treba, da bi dalje razpravljali, to je jasno. Povse jasno pa je tudi, da dejanje nima svoje grešnosti od proste volje; sicer bi bilo vsako prosto dejanje eoipso tudi že grešno, kar je nesmisel. Od kod jo torej ima? Čuli smo, kako odgovarjajo na to vprašanje racijalisti in utilitaristi. Le-ti hočejo, da je časní dobiček, oni, da je razum vir, iz katerega poteka dejanjem dobrost oziroma slabost, z eno besedo vsa — nravnost. Oboji nauk smo zavrgli, a zdi se, da racijalističnega ne z vso pravico. Kaj pa — ali ni človeško dejanje res slabo (oziroma dobro) zato, ker je proti razumu (oziroma po njem)? Res je in ni res. Kako to? Evo tako! Ako praviš: človeško dejanje je najprej slabo zató, ker je v nasprotju z razumno naravo, praviš to, kar je res. Ako pa trdiš, da je slabo samó zato, z drugo besedo: ako hočes, da ima

prosto dejanje končno in na vse zadnje svojo slabost od razuma, kateri je prepoveduje, trdiš in hočeš to, kar racionalisti — neresnico. Razložimo jasno to dvojje, razvijmo v glavnih potezah in vendar nekako »ab ovo« nekaj principov o nramnosti — in skoro bomo imeli pred seboj prozoren dokaz za nemožnost filozofičnega greha!

Premišljajmo polagoma, stopnjema. Slabo, grešno dejanje imenujemo prav dobro tudi neredno dejanje. Zakaj? Zato, ker je proti nekemu redu, dočim bi moralo biti po redu. A kateri red je to? Oni, ki je dejanju po njegovi naravi lasten. To pa je smotreni red. Vsako dejanje je namreč zaradi dejanja v tem, da vodi do sebi lastnega smotra. Potemtakem je dejanje v sebi samem, v svoji naravi pokvarjeno, slabo tedaj in zato, kadar in ker je proti smotrenemu redu¹. Da torej izvemo od kod ima svojo grešnost človeško dejanje, moramo pred vsem dognati, kaj je smoter človekov. Bližnji smoter mu je lahko marsikaj, a vedno nekaj takega, kar je prijetno, ugodno, dobro. Za čim slabim, neprijetnim človek ne teži, ali če teži, teži zato, ker vidi tudi v onem slabem, neprijetnem záse nekaj dobrega. Tega menda ne bode nihče oporekal — to uči izkušnja. A kaj sledi iz tega? Nič drugega nego to-le: da je končni, poslednji smoter človekov dobro kar táko, popolno dobro. Če je pa takó, potem je smotreni red človeških dejanj ta, da težé za dobrim kot takim, za popolnim dobrim. Dobro kot táko, popolno dobro, vrhunec vse dobrote pa je objektivno in v resnici eno samo bitje — Bog. Torej (evo nam zaključka, katerega si z vso silo obdržimo v spominu!) torej pravimo, a primo ad ultimum: človeško dejanje je po redu svojega smotra, kadar vodi k Bogu — neredno pa, in dosledno slabo, grešno je, kadar vodi od Boga strani.

Zdaj pa dobro pazimo! Ta nerednost, slabost, grešnost dejanja, katero se ne sklada s smotrom, sama po sebi še ni nedovoljena, če ni kašnjava in potemtakem še ni nerednost, slabost, grešnost v onem polnem smislu, v katerem mi zdaj navadno umevamo te pojme. Zakaj ne? Zato, ker tako protismotreno dejanje samo po sebi še ni prepovedano. Jasno je pa, da lahko namerim kako dejanje naravnost proti njega lastnemu smotru, in da mi vendar tega nihče ne sme prištevati v zlo in kazen, ako mi tega ravnanja nihče prepovedal ni. Če bi torej ona človeška dejanja, s katerimi bi se človek prostovoljno obračal strani od Boga, svojega poslednjega smotra, ne bila prepovedana, ne bilo bi v njih one dovršene popolne zlobe in hudobije, radi katere zasluži človek kazen, ne bila bi grešna v polnem smislu,

¹ Pravimo proti redu. O dejanjih namreč, katera so samó izven reda (praeter ordinem finis) v celi ti razpravi ne govorimo.

marveč samo v korenini (radicaliter) bi bila slaba, v kolikor bi namreč zgreševala smoter svoj, do katerega bi po sebi, naravno morala voditi. — Toda taka dejanja v resnici niso in ne morejo biti neprepovedana. Zakaj ne? Zato ker Bog, začetnik in smoter vse narave, v svoji modrosti ne more, ne sme dopustiti, da bi se katero bitje izneverjalo svojemu smotru. On sam je namreč položil sleharni stvari v naravo teženje za določenim, posebnim in takó posredno za končnim skupnim smotrom vsega stvarstva, ki je On sam. Dopuščati torej, da se stvari obračajo v stran od namena, dejalo bi se razdirati delo svojih rok. Zató je končno Bog vcepil kal smotrenosti nerazumnim bitjem takó, da so fizično primorana, dosegati svoj namen, razumnim, človeku pa takó, da je sicer fizično prost, a moralično, v vesti je obvezan, da ne sme ravnati proti smotru svojemu, proti Bogu. In to je oni vseobčni, večni zakon božji, ona lex aeterna, katero lepo opredeljuje sv. Avguštin (c. Faustum l. 22, c. 27), rekoč: Večna postava je »misel ali volja božja, ki zapoveduje ohranjati naravni red, prepoveduje (pa) rušiti ga«. Naravni red, t. j. oni red, ki je v naravi vsakega bitja in v bistvu cele narave, da namreč hodi v vsem stvarstvu božjem vsaka stvar za svojim, od Boga določenim namenom in vse stvari skupaj (seveda vsako po svoje) pod enim najvišjim smotrom, kateri ne more biti izven Boga. To je oni zakon, ki tako gotovo biva, kakor gotovo biva Bog-Stvarnik in vladar sveta: Stvarnik in vladar, ki ni ustvaril slepo in ki ne vlada brezmiselno, marveč ki je ustvaril in ki vlada po najvišji božji modrosti svoji. To je oni zakon, ki je bil od vekov v božjem umu, kakor je od vekov bila v njem stvarjenja misel. To je zakon, kateri veže vse stvari. Brezumna bitja ne vedó, da ga imajo, in ga vendar imajo, človek pa ga ima in ve, da ga ima. Kakor železna roka, vodi božji večni zakon svetove po nedoglednem vesoljstvu, bliskom zapoveduje in gromom, v vseh naravnih prikaznih se pojavlja in očituje v prirodnih nagonih živalij. Tudi v človeku se razodeva, a kakor v drugih stvareh, tako v njem — primerno človeški naravi. — Ta narava je razumna, in zato je človeku začrtan večni zakon v razum, kakor je to lepo izrazil psalmist, rekoč: »Zaznamovana je nad nami luč Tvojega obličja, o Gospod« (Ps. 4, 6), to je: v luči našega razuma se zrcali, o Bog, večna, neprižgana luč Tvojega duha in Tvoje volje, luč Tvoje neustvarjene modrosti — zakon Tvoj.

In da je temu res tako, da nosimo ljudje res v sebi odsev božjega večnega zakona, v katerem je končni vir vse nravne dobrosti, oziroma slabosti, to se ne da utajiti. Vsi ljudje pripoznavaajo (ker pač izkušajo) pred vsem to resnico: da jim razum, da jim notranji glas vesti zares zapoveduje oziroma prepoveduje to ali ono dejanje. Od kod pa naj ima razum to svojo postavodajno oblast, če ne od Boga, od

božjega zakona, ki je v njem? »Sam iz sebe jo ima« — pravijo racijonalisti. Kakó naj razum (ali bolje volja: kajti razum zapoveduje samo v toliko, v kolikor ga nagiblje volja; zapovedovati je pač hoteti, da se kaj zgodi, a hoteti je dejanje volje), kako naj torej razum ali volja zapovedujeta sama sebi in s tako silo, da svoje lastne zapovedi preklicati ne moreta?! V istini: vsak postavodajalec, ki ukazuje iz svoje moči, razveljavi lahko svoj ukaz, ako hoče in kadar hoče. Če tedaj kaka prepoved človeški volji ni po godu, če človeku n. pr. ni po vseči, da mu razum prepoveduje krasti (kadar bi rad kradel), zakaj ne pravi le-tú njegov lastnomočni zakonodajalec razum, njegova lastnomočna obvezovalka volja, zakaj ne pravita: ne, to pot prepoved ne veljá, to pot smeš, človek, krasti?! Zato ne, ker tega reči ne moreta, ker ne moreta razveljaviti prepovedi, ker je ne moreta odstraniti! Ako je pa temu takó, je znamenje, da je nimata sama od sebe, marveč od drugod, od nekega višjega. Če pa od nekoga višjega, od koga neki negoli od Boga? Od drugega človeka gotovo ne. Zakaj kateri človek ima pravico, meni ukazovati, ako mu te pravice ni dalo neko bitje, ki je vzvišeno nad vso človeško naravo? Ali ni morda vsak drug človek isto, kar jaz? Ali ni njegova narava istorodna z mojo? In bodi, da bi mi mogel kak človek iz sebe ukazati ali prepovedati kako stvar — ali pa more segati njegov ukaz noter v tajne prostore moje vesti? Bodi, da njegovih povelj ne smem prestopiti na zvonanje — a kako naj mi zabrani človek, da jih ne prelamljam v mislih, željah, koprnjenjih? Ne ne — edino On, ki je vzročitelj človeka kot človeka, edino On more ukazovati človeku kot človeku, t. j. edino On more obvezati tudi notranjost njegovo, tudi vest človekovo. Edino Tisti, ki je sam neodpadljiv od poslednjega smotra, more hoteti z jekleno voljo, da nobena stvar ne krši reda do tega istega smotra. A to je — Bog, ki je sam ta smoter in dosledno sam svoj smoter.

Tukaj stojmo! Dovolj smo razmišljevali — naš dokaz za absolutno nemožnost filozofičnega greha je gotov. Treba nam ni drugega nego razbrati glavne misli iz povedanega, in pred nami bode zaključek, katerega iščemo.

Evo nam teh glavnih mislij! Razum, vest (ali kar je v našem slučaju isto — naravni zakon) človeku res prepoveduje dejanja, ki so nasprotna njegovemu objektivnemu končnemu smotru. Torej so taka dejanja ne le v korenini slaba, marveč tudi povse grešna, nedovoljena. Kdor tedaj dela vedoma proti razumu, proti vesti, ta v istini greševa. Razum pa prepoveduje, kar prepoveduje, samó v môči drugega, višjega zakona, samó v toliko, v kolikor je glasnik, znanilec božje večne postave. Kdor torej greševa proti razumu, ne more drugače, da greševa tudi proti božjemu zakonu. Kdor pa greševa proti božjemu zakonu,

ta ruši božji zakon, ta žali zakonodajalca Boga, ta zasluži srd božji in kazen, kakršno je Bog prisodil za najvišje žaljenje, to je: večno kazen. Torej (evo zaključka, katerega iščemo!) torej je nemogoče, da kdor greši filozofično, ne bi ob enem grešil tudi teologično, z drugo besedo: filozofičen greh je absolutno nemogoč.

Vse premise so trdne, v sklepanju ni nikakega pogreška — torej je trden tudi sam sklep.

Ugovor pa: da človek ne bi niti od daleč mislil na Boga in na njegov zakon, kadar bi grešil samó proti razumu, je (kakor zdaj lahko razumemo) — ničen. Razvidno nam je zdaj, da je baš to ono, kar je nemogoče, protislovno. Kdorkoli se namreč jasno, določno zaveda, da ravna proti razumu, proti vesti, zaveda se, dasi bolj nedoločno, temno, a zadostno, da ravna tudi proti božjemu zakonu, proti Bogu. Tak grešnik namreč ve, da počenja nekaj, kar mu je prepovedano, prepovedano takó, da bi istega storiti ne smel, etsi totus illabatur orbis. Kdor pa čuti v sebi táko prepoved, čuti tudi, da ta prepoved ne more biti od razuma, ampak od nekega višjega bitja, od Bogá. — Torej v resnici misli na Boga, kdorkoli ravna zoper svojo vest, zoper svoj razum, čeprav se njemu samemu ali pa komurkoli drugemu zdi, da ne misli.

Toda porečeš: Vse to sledi le iz dolgega izvajanja, v resnici pa človek nič ne izvaja, kadar ravna proti svoji vesti.

Odgovor: Ni treba, da bi izvajal. Dovolj je, da ima jasno pred očmi to eno: zdaj počnem nekaj, kar mi je v vesti prepovedano. V tem enem je vse, v tem jasnem spoznanju tiči motno spoznanje prepovedi božje in dosledno Boga — a to motno spoznanje je zadostno za teologični greh.

* * *

S tem završimo razpravico o filozofičnem grehu. Očitati bi se nam utegnilo, da smo obdelovali zastarelo, brezpomembno vprašanje. Kakor kdo hoče: zastarelo in ne zastarelo, brezpomembno in ne brezpomembno. Zastarelo nazivljemo lahko vprašanje o filozofičnem grehu v toliko, v kolikor ne slovi več, kakor je svoj čas slovelo, v kolikor se v teoriji izrecno več ne bije boj niti za istinitost, niti za absolutno možnost filozofičnega greha. Vendar pa velja tudi tukaj izrek Heinejev: »Es ist eine alte Geschichte — bleibt sich aber immer neu«. Racionalisti in utilitaristi še bivajo, povsod jih je še dovolj, a njihova morala brani de facto filozofični greh, kakor smo to pokazali. In kaj je liberalizem drugega nego malo drugače zasukana teorija filozofičnega greha? In kaj je socijalni demokratizem, kaj so končno vsi nravnostni zistemi, ki ne pripoznavajo večnega zakona za najvišji vir

nravnosti — kaj so neki, če ne zistemi o zgolj filozofično-dobrem in slabem? — Potemtakem je morda naslov, ki smo ga postavili na čelo svojemu razpravljanju brez pomena za nas, stvar sama pa nikakor ne. Stvar sama je pač osredotočena v ti eni resnici: da je vsa pravnost končno od Boga, da nam torej to, kar nam prepoveduje razum, prepoveduje ob enem Bog, to, kar brani razum, brani tudi in pred vsem večni zakon božji. Te resnice pa nam je zlasti dandanes krvavo potreba, potreba nam je v družabnem in zasebnem življenju, v politiki, v umetnosti, v slovstvu, povsod nam je je potreba, ker je povsod otemnel spomin nánjo. Greševa se dandanes, britko greševa zoper razum, zoper vest — a kdo še misli na to, da žali s svojim grehom najvišjega zakonodajalca, Boga? Brat odira in ugonablja brata, a kakó obsojajo moderni modrijani njegov greh? Najboljši med njimi porekó: »kako malo človečnosti!« — Nečisti greh se širi po svetu kakor kuga, a kaj pravi k temu svet? »Kolika nespamet — kvariti si zdravje!« — V slovstvu se proslavlja dvoboj, samoumor, prešestvo in nasladno življenje, a kakšno, pravijo, je táko slovstvo? K večjemu »nespametno, neumno, škodljivo mladini, ki se prezgodaj (sic!) seznanja s takimi stvarmi!« ... A da se z vsem tem žali Bog, kdo bi tudi še s tem faktorjem računil?! Zares čudna modrost, čudni principi o nravnosti! Kako drugače je sodil o pravcu nravnosti psalmist! Padel je, grešil je, a ni se slepo tolašil z mislijo, da je ravnal samó zoper svojo vest, zoper svoj razum. »Peccavi Domino!« je zaklical iz dna bolesterne duše, ko ga je zapekla vest radi slabega dejanja: »zoper Gospoda sem grešil, zoper njegov sveti božji zakon! »Tibi soli peccavi« — tebi samemu sem grešil, o Bog, kakor da je hotel reči: moj greh bi sploh greh ne bil, da mi ga ni prepovedal božji ukaz, prepoved moje vesti, mojega razuma bi sploh prepoved ne bila, da nima moči od božje večne postave, ki je edini končni, najvišji pravec vse npravne dobrosti in zlobe.

Da bi pač hoteli razumeti le-to novodobni modrijani!

Dr. Mihael Opeka.

Zgodovina cerkvenega govorništva.

IV. Srednji vek.

V plodoviti dobi grških in latinskih cerkvenih očetov se je bilo govorništvo krasno razvilo. Dospelo je tu in tam na višino, katere ni pozneje nikdo več dosegel. Po številu izbornih govornikov ni mnogo, a po kakovosti so neprimerljivi orjaki. Sv. Janez Zlatoust, Gregorij nisenki, Leon I., sv. Avguštin in Gregorij I.

so na obnebu cerkvenega govorništva zvezde, katerih blesteča luč bo vse veke čudovito žarela.

S sedmim stoletjem se začne srednji vek cerkvene zgodovine. Krščanstvo se polagoma širi čez celo Evropo. Tudi v daljne pokrajine paganske Azije in Afrike prodre Gospodov glas. Po povelju Zveličarjevem se razširijo oznanjevalci božje besede po vsej takrat znani zemlji.

Z oznanjevanjem božje besede se je pokristjanila Evropa in marsikatera dežela drugih delov sveta.

Koliko nalogo je torej izvršilo cerkveno govorništvo! Kako velezaslužno, kako mogočno je cerkveno govorništvo!... Cerkveno govorništvo je sila, kateri se je uklonil svet; ima v sebi moč, ki je milijone src pridobila za Kristusa ter jim je vdahnila nove nazore, jih navdušila za prej neznane čednosti in je spremenila obličje zemlji.

Zgodovina nam pove slavna imena vrlih apostolov srednjega veka. Remigij je vpeljal v sv. cerkev Francosko, Avgustin Angleško, Patricij Irsko, Oskar Švedsko in Dansko, Bonifacij Nemčijo, Ciril in Metodij slovanske rodove; Edizij in Frumencij sta sejala seme nebeških resnic po zgornjem Egiptu in v Abesiniji, Hiacint in Janez de Monte Corvino sta oznanjevala Jezusov nauk po najdaljših krajih trdovalne Azije. Da so bili vsi navedeni apostoli izvrstni cerkveni govorniki, ni dvoma; na prelepih uspehih to jasno spoznamo. A njihovi govori se niso ohranili; besede, ki so cela kraljestva spreobrnile, so umolknile. Enaka usoda je zadela stotere njihove tovariše. Ohranilo se od njih ni drugega, kakor cvetoče vejice sv. cerkve, katere so z neumornim trudom vzgojili po svojih prepričevalnih govorih.

Njihovo delo so pozneje nadaljevali marljivi delavci v vinogradu Gospodovem. Delovali so v mirnejših časih. Imeli so priložnosti dovolj, svoja dela v pismu potomcem zapustiti.

Razvilo se je govorništvo srednjega veka. Silno obširno je. Na tisoče štejemo lahko cerkvene govornike te dobe. Raztrošeni so po vsej cerkvi; vsak narod se lahko ž njimi ponaša. Kažejo tudi značaj svoje domovine; njihovo delo nosi znak in posebnosti onega ljudstva, iz katerega so vzrastli.

Vsled prevelike množice nam ni mogoče vseh naštetih. Le odličnejše si hočemo bližje ogledati in jih natančneje spoznati. A po njihovih umotvorih bomo presodili zmožnosti in lastnosti cele dobe, v kateri so delovali. Pripomniti je pa v obče treba, da izvirnih govorov, uzornih po dovršenosti, najdemo prav malo. V tem oziru je bil stari vek cerkvene zgodovine mnogo bogatejši. Ostane pač vedno resnično, kar smo pri cerkvenih očetih opetovano omenili, da so nekateri izmed

njih dosegli visočino, katere ni mogoče nadkriliti. Poznejši govorniki smejo ponosni biti, ako se jim posreči, one velike mojstre samo dobro posnemati.

Med najboljše srednjeveške cerkvene govornike spada Beda Častitljivi (Venerabilis). Sploh je eden najznamenitejših učenjakov nove dobe, ki se je polagoma razvila v srednji in severni Evropi po Gregoriju I. Slovanstvo in germanstvo stopita v zgodovino, nov vek nastane; nova omika požene svoje prve kali. V začetek te velepomembne dobe spada življenje in delovanje Bedovo. Radi tega je tolikega pomena.

Rojen je bil Beda blizu mesta Weremouth na Angleškem l. 672. Že v rani mladosti je stopil v benediktinski samostan Weremouthski. V 30. letu svoje starosti je bil v mašnika posvečen. Postal je učitelj na samostanski šoli. Razširil je isto tako želó, da daleč okoli ni bilo boljše. Iz cele Anglije so prihiteli menihi in svetni duhovniki pred njegovo stolicó. Umrl je 21. majnika l. 735. Njegovo delovanje je bilo jako obširno. Vsestransko je bil izobražen. Pisal je navadne šolske knjige (De orthographia, de arte metrica), a razpravljal je tudi najglobokejše znanstvene predmete. Slavili so ga istotako kot pesnika; izdal je dve obsežni knjigi svojih pesmi (Liber Hymnorum in Liber Epigrammatum). Vrh tega je spisal več razlaganj sv. pisma, celó matematične in zvezdoslovne razprave so se ohranile od njega. Med svojim neutrudnim znanstvenim delovanjem je jako marljivo gojil cerkveno govorništvo. Bil je priljubljen in slopeč pridigar. 49 homilij imamo od njega; eno n. pr. čitamo v brevirju na praznik vseh svetnikov. Iz nje ga lahko spoznamo; zdi se, da se je mnogo bavil s sv. Avguštinom ter da ga hoče posnemati. A priznati se mora, da ima lepe prisposode, jasna dokazovanja, gladek jezik in prikupljive izraze, — torej dovolj lepih lastnosti za dobrega govornika.

Ob njegovem času je nastal izraz »postilla«, ki se je potem razširil po vsem krščanskem svetu; tudi v Slovencih so bile o Trubarjevi in Dalmatinovi dobi tiskane »postille«. Beseda pomeni razlago nedeljskega evangelija, ki stoji »post illa verba: in illo tempore«, okrajšano samo: postilla. Pomen ni nov; Zlatoust in sv. Avguštín sta pisala mnogo takih evangeljskih razlaganj. V srednjem veku so homilije cerkvenih očetov visoko cenili. Karol Veliki je naprosil Pavla Diakona in Alkuina, da sta zbrala najboljše iz knjig grških in latinskih očetov v posebni knjigi, »homiliarium« imenovani, po kateri so morali duhovniki razlagati božjo besedo.

Odličen cerkveni govornik je bil Peter Damiani, rojen l. 1006. v Raveni, umrl 1072 v Faenci na Laškem. Njegovo življenje je kaj

zanimivo. Mati ga je bila v gozdu zavrгла, hoteč ga zverinam prepustiti, a po božji previdnosti je bil rešen ter se je po izvrstnih študijah povspel do škofovske in celo kardinalske časti. Različni papeži so mu poverili najtežavnejše službe, vse je z veliko vnemo in čudovito modrostjo opravil. Vsled izvanredne učenosti ga je papež Leon XII. proglasil učenikom sv. cerkve. Med mnogimi učenimi spisi se nahaja tudi več njegovih cerkvenih govorov. Imel jih je ob različnih prilikah, v raznovrstnih mestih. Govoril je s svetim navdušenjem; sovrstniki so dejali, da se je v njem zopet prikazal sv. Janez Krstnik. Njegovi govori so bili tako prepričevalni, da se je celó lahkoživi cesar Henrik IV. vsled njih razjokal; Peter Damiani je z apostolsko svojo besedo dosegel, da se je cesar zopet združil s svojo ženo Berto, katero je bil odpustil. Kmalu po Petrovi smrti pa je začel strašno pohujšljivo živeti; nikdo ga ni mogel več odvrniti od pregrešne poti. Gregorij VII. je poslal k njemu več škofov in drugih visokih dostojanstvenikov, a presunljive Petrove besede ni bil nobeden zmožen.

Sloveli so v onem času še sv. Gal, Pavel Diakon, Haymo, Rabanus Maurus, Paschasius Radbertus, a nikdo med njimi ne doseže sladko-milega

Sv. Bernarda. Le-ta je velemož, kakršnih v marsikaterem stoletju sploh ne najdemo. Izvanredna prikazen! Bil je učenjak, menih, govornik — vse v popolni meri, od Boga obilno obdarovan.

Rojen je bil l. 1091. na gradu Fontaines blizu Dijona na Francoskem. Njegov oče, odličen plemenitaš, je bil pogumen vojskovodja; premoženja je imel obilno. Bernard je kazal že v otročjih letih veliko nadarjenost, z vsemi le mogočimi prednostmi ga je bila narava obsula; telesno je bil krepek, čvrst, kakor angel lep, dušno je pa daleč prekosil vse svoje tovariše. Vkljub prizadevanju svojega očeta, da bi ga vpeljal v vesele družbe, med šumeči svet, se je Bernard vedno le samote radoval. Že v mladosti je izkusil resnico krasnih besed, katere je pozneje tolikrat ponavljal: O beata solitudo, o sola beatitudo! V 21. letu je sklenil postati menih. S 30 tovariši in prijatelji je stopil v cistercijski samostan Cisteaux. Njegovo življenje v samostanski tihoti je bilo vzgledno. Vse ga je spoštovalo in občudovalo kot svetnika. Vsled vednega posta in ostrega mrtvičenja je nevarno zbolel, komaj so ga tovariši pregovorili, da je začel nekoliko laготneje živeti. L. 1105. je postal opat v samostanu Clairvaux, katerega ime je od tiste dobe po vsem svetu silno zaslovelo.

A njegovo delovanje ni ostalo omejeno na samostan. Udeležil se je vseh važnejših dogodkov in podjetij svojega časa. Uspešno posreduje med papežem Inocencijem II. in med njegovim nasprotnikom Anakletom II.; z veliko učenostjo se protivi krivim nazorom pariškega

učenjaka Abelarda; z apostolsko gorečnostjo zavrača prekucuha Arnolda iz Brešcije. Kraljem in cesarjem, škofom in papežem je moder svetovalec. Ko je krščanstvo v jutrovih deželah v nevarnosti, povzdigne svoj orjaški glas, da bi vso Evropo vnel za križarsko vojsko, in takoj mu sledijo trije kralji in nešteti vitezi, tako da mora sam poročati Evghenu III.: »Mesta in gradovi so prazni, komaj najde sedem žen enega moža (Is. 4, 1), že ob življenju svojih mož postanejo žene vdove!« Z neizmernim navdušenjem doni po vseh deželah: »Bog hoče! Križ na rame!« Niti Peter Amijenski ni tako vnel krščanskih ljudstev za križarske vojske, kakor Bernardovi govori. Morebiti ni nikdar živa beseda tako užigala in tako burno navduševala, kakor Bernardova, ko je s kerubsko močjo klical krščanstvo proti mohamedanski sili. Cesar Konrad, ki se je začetkoma vojski protivil, je vskliknil pred svetim Bernardom, ko ga je v Spiri vnemal za križarsko vojsko: »Spoznam darove božje milosti; nečem biti dalje nehvaležen; Bogu bom odslej služil, ker me je sam k temu opomnil«.

Kadar svet zve, da bo Bernard kje govoril, potem hitijo duhovniki, bogataši, siromaki, pastirji iz planin ga poslušat. Nobena cerkev ne more obseči ogromnih množic strmečih poslušalcev. Na poljih in travnikih mora govoriti sloveči opat pred stotisoči očaranega ljudstva. Takega govornika menda do takrat svet še ni čul; s tolikimi poslušalci se gotovo ne more nobeden ponášati. Česar njegova beseda ne premore, to dosežejo njegovi očitvidni čudeži. V trenutku ozdravi Bernard bolnike, ki se s smrtjo borijo, zapoveduje viharjem in oblakom; zdi se, da mu je vsa narava pokorna.

Čuden mož — ta veliki govornik!

Že leži, upehan po neumornih tridih in težavah, na smrtni postelji. Hipoma pribeži škof Hilin iz Meca k njemu, proseč ga posredovanja med meščani in plemenitaši v Burgundu, kajti inace se bo prelilo grozno veliko krvi. Smrtnobled, tresoč se, vstane Bernard, ter gre v Mec. Posrečilo se mu je, vse je pomiril. Po dovršenem opraviu srečen vzdihne: »Glejte, to je priprava k pesmi, katero še moramo zapeti: Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!«

Resnico je prerokoval. Kmalu potem umrje v 63. letu plodonosnega življenja, dne 20. avgusta 1153.

V cerkvenem govorništvu zázvema sv. Bernard posebno odlično mesto. Velik je v vsem svojem delovanju. Njegovi dogmatični in moralični spisi so dovršeni, njegova obilna pisma (Mabillon jih našteje 447) so izraz visoke učenosti in globoke pobožnosti; razpravljajo najrazličnejše snovi.

Tudi njegovih govorov je mnogo: 86 Sermones de tempore, 43 de Sanctis, 125 de Diversis, 86 Sermones in Cantica. Priznati

se mora, da so njegovi govori klasično lepi, da živo spominjajo na najboljša dela iz slavne dobe cerkvenih očetov. Najbolj soroden je Bernard sv. Ciprijanu. O obeh se pač lahko reče, kar je Möhler pisal o Ciprijanu: »Njegovi spisi (in govori) so odsev njegove dušne velikosti in milobe. Notranje vsebine niti omeniti ni treba; kdor bi hotel samo njihovo lepoto, prikupljivo razumnost, oglašene oblike, blagoglasje, čarobno krasoto njegove polnoglasne zgovornosti, ki se kakor srebrnosvetli oživljajoč potok ljubeznivo iz njegove notranjosti razliva, ako hoče za vzvišene namene navduševati, ali pa kakor hudo-urnik šumi, ako hoče resnico in nramnost ščititi, ako samovoljnost in sebičnost od svetosti odganja — kdor bi hotel, pravim, samo to popisati, bi si moral od njega izposoditi govorniško nadarjenost. V tem je brezdvomno najbolj občudovan pisatelj te dobe; vsi so ga povzdigovali«.

Slog v Bernardovih govorih je dražesten, presenetljiv. Le pogled natančno znano homilijo:

Et nomen, inquit, Virginis, Maria. Loquamur pauca et super hoc Nomine; quod interpretatum maris Stella dicitur, et Matri Virgini valde convenienter aptatur. Ipsa namque aptissime sideri comparatur. Quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui laesione Virgo parturit filium. Nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini Filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Iacob orta, cuius radius universum orbem illuminat, cuius splendor et praefulget in supernis, et inferos penetrat, terras etiam perlustrans et calefaciens magis mentes, quam corpora, fovet virtutes, excoquit vitia. Ipsa, inquam, est praeclara et eximia stella super hoc mare magnum et spatiosum necessario sublevata, micans meritis, illustrans exemplis.

O quisquis te intelligis in huius saeculi profluvio magis inter procillas et tempestates fluctuare, quam per terram ambulare: ne avertas oculos a fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, voca Mariam. Si iactaris superbiae undis, si ambitionis, si detractionis, si aemulationis, respice stellam, voca Mariam. Si iracundia, aut avaritia, aut carnis illecebra naviculam concusserit mentis, respice ad Mariam! Si criminum immanitate turbatus, conscientiae foeditate confusus, iudicii horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiae, desperationis abysso, cogita Mariam!

In periculis, in angustiis, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam invoca! Non recedat ab ore, non recedat a corde, et ut impetres eius orationis suffragium, non deseras conversationis exemplum. Ipsam sequens non devias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras, ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia pervenis, et sic in temetipso experiris, quam merito dictum sit: Et nomen Virginis Maria!

Rajsko lepe besede! V tem govoru je kratko obseženo vse, kar velečastno diči govornika: uglajenost milih besed, jasnost v poučnem izrazu, ganljivost v prepričevalni spodbuji. Govor stoji na višini uzorne dovršenosti. Tisti: respice stellam, voca Mariam! bo ostal na veke lep in vzvišen, ganljiv do solz! Kamorkoli

jih postaviš, povsod bodo te besede ugajale in srce presunile, kakor ona dva angela pod siktinsko Marijino podobo.

Približno na isti stopinji stojijo vsi govori Bernardovi; posebno hvalijo »Sermones in Cantica«, vsi imajo razven temeljite logike tudi pesniški vnos kot posebno prednost.

Sv. Bernard stoji na pragu novega, pomenljivega časa. To je doba mistike in sholastike. Nov vek je napočil. Novo naziranje o znanostih, o Bogu, o svetu se prične. Posebno skolastika znači velik preobrat v človeških vedah.

Njen vpliv je zdatno poznati tudi na govorniškem polju. Koncem XII. in začetkom, deloma še tudi v drugi polovici XIII. stoletja sta bili sholastika in mistika v najlepšem cvetu. V vseh znanostnih strokah se pojavlja. Oba novo ustanovljena reda sv. Dominika (1170—1221) in sv. Frančiška (1181—1226) jo marljivo in z veliko vnemo gojita. Med obojnimi redovniki najdemo lepo število izbornih učenjakov. Dika so in ponos katoliške vede.

A mnogi ne slovijo nič manje i kot govorniki. Posebno prejšnji kanonik sv. Dominik dela čudeže s svojo ognjevito, mogočno besedo. Na tisoče zaslepljenih krivovercev razsvetli, gane in spreobrne, neštete grešnike pripelje k pokori. Svet strmi nad njegovo zgovernostjo. Pogostoma mora Dominik pridigovati pod milim nebom, ker ni pod streho nikjer toliko prostora, da bi obsegel vse njegove nebrojne poslušalce.

Z enakim uspehom pridiguje njegov tekmeč sv. Frančišek Asiški. Večkrat je sam zamaknjen, njegova čista duša, polna serafske ljubezni do Boga, se hoče ločiti od telesa, hrepeneča po tesnejem združenju z Bogom. A zamaknjeni so tudi njegovi strmeči poslušalci; ihtijo, kakor bi stali pred prestolom večnega sodnika, solzijo se, kakor bi vesoljni potop jim pretil. Srca bijejo v rajski ljubezni do sv. vere, do pokore, do nebes.

Še eden tovariš s Frančiškom in Dominikom tekmuje: sv. Antonij Padovanski. Slednji celó oba prejšnja prekosi. Vsa Italija se divi njegovim govorom. Nepregledne množice se zbirajo krog njega. Blaženo se čuti vsako mesto, katero on z obiskom počasti. Svoje besede podpira z očividnimi čudeži; radi tega ga nazivajo čudodelnika, Thaumaturgus. Celo ribe prihitijo k pobrezju ter zvesto poslušajo njegovo pridigo. Cela narava se pokori njegovim besedam. Kdo bi pa štel skesana srca, v katerih je vžgal prvi plamen božje ljubezni? Kdo bi štel roparje, nečistnike, brezbožneže... katere je on spreobrnil? Njegovo govorniško delovanje je čudež v cerkveni zgodovini.

Vendar nobeden od treh imenovanih redovnikov ne slovi kot poseben cerkveni govornik. Zakaj-li ne? Ker niso zapustili svojih govorov potomcem. Preobilni opravitki so jih zadrževali, da bi svoje govore še

pisali. Razven tega tudi niso bili govorniki v umetniškem pomenu. Njihovi govori so bili proračunjeni za posebne slojeve ljudstva; govorili so gotovo večinoma brez posebne priprave. A z božjo posebno milostjo so dosegli uspehe, nad katerimi se moramo res čuditi.

Slaven govornik je bil dominikanec Albert Veliki († 1280), še večji njegov nedosegljivi učenec sv. Tomaž Akvinski. Slednji je bil velikan v vsakem oziru. Krščanska veda ga proslavlja kot »solnce vse učenosti«. Vkljub neumornemu učenju in predavanju je imel še časa dovolj, da je tudi božjo besedo oznanjeval. Slovel je po pravici, kajti v svojih govorih združuje vse dobre lastnosti: učenost, s katero vse druge govornike presega, pobožnost, ki mu je pridobila priimek »Doctor angelicus«, jasnost, poljudnost, priprostost, ki ga je storila priljubljenega pri visokih in nižjih stanovih. V Brezju na Koroškem mu je kot govorniku postavljen časten spomenik. Ko je namreč potoval na Poljsko nadzorovat dominikanske samostane, je med potjo prenočil pri dominikancih v Brezju. Naprosili so ga, naj oznanjuje tudi božjo besedo zbranemu ljudstvu. Storil je to. Govoril je — bržda v latinskem jeziku — tamošnjemu, brezdvomno slovenskemu ljudstvu. V spomin na ta pomenljivi dogodek so vzdali v cerkveni zid kamenito ploščo z napisom:

Hic divus Thomas sermonem ad populum habuit.

Odlični govorniki so nadalje nam znani svetniki: sv. Filip Benicij († 1285), Bernardin Sijenski († 1440), Vincencij Fererij († 1419).

Izboren je bil bivši odvetnik, pozneje frančiškan Janez Kapistran († 1456), ki je z ognjevitimi, brezmejno navdušenimi govori vnemal krščanstvo k boju proti divjim Turkom. V njegovih besedah je tičala presunljiva moč sv. Antona P. Tudi po naših slovanskih krajih je donel njegov vojniški klic.

Na Nemškem so delovali v tej dobi izvrstni govorniki. Najslavnejši so: Bertold iz Rezna († 1272), frančiškan, s priimkom »Elija svojega časa«, ker je s preroško pogumnostjo vspodbujal takratni popačeni svet k pokori. Poroča se, da je včasih k njegovim pridigam prihitelo do stotisoč ljudi.

Dominikanec Janez Tauler († 1369) slovi kot največji govornik na Nemškem v srednjem veku. Bil je iz Strassburga, kjer je tudi pokopan. Po svojem vedenju je bil svet, po mišljenju oduševljen mistik; njegovi govori so nekoliko nejasni, kakor bi bili odlomki skrivnega razodenja sv. Janeza. Le kjer govori o dolžnosti, Boga s celim srcem, s celo dušo ljubiti, tam je nedosegljiv; slog je pesniško nadahnjjen, besede plamenče, vtisek pri ljudstvu ogromen.

Soroden mu je Henrik Suzo, dominikanec († 1365), ki razvija v svojih zanimivih govorih mistiko. Prizadeva si pred vsem ganiti srce, zato ne rabi mnogo dogmatičnih dokazov, temveč skuša le z ganljivimi prizori srce pridobiti za brezmejno ljubezen do Boga.

Geiler von Keisersberg sklene dolgo vrsto srednjeveških govornikov († 1510). Ljudstvo ga obožuje; trumoma oblega njegovo leco. Vendar se na njegovih govorih pozna znamenje tiste dobe: plitvost v učenosti in neuglajenost v obnašanju. Vsak izraz mu je dober, vsak dokaz mu zadostuje. Ž njim na enaki stopinji stojijo vsi, protestantski, a večinoma tudi vsi katoliški govorniki tiste dobe.

Govorništvo nazaduje. Še le čez sto let se ukus oblaži, in prekoristna govorniška umetnost zopet povzdigne na dostojno visočino.

Dr. Ant. Medved.

Češčenje sv. Martina, škofa, na Slovenskem.

Za poznavanje zgodovine kakega naroda je češčenje svetnikov velike važnosti. V njem se nam razkrivajo vplivi, ki so delovali pri pokristjanjevanju dotičnega naroda ali sicer pospeševali njegov verski razvoj. — Za kulturnega zgodovinarja so zanimive ljudske šege in navade, katere spremljajo cerkveno češčenje, ker se je v njih ohranil marsikateri moment iz predkrščanske dobe. Zlasti pa so cerkveni patroni, svetniki, katerim v čast je bila cerkev zgrajena, važen zgodovinski vir. Iz njih sklepamo, kedaj se je češčenje tega ali onega svetnika pričelo, kako se je razširjalo, in tudi obratno smemo vsaj z veliko verjetnostjo sklepati na starost dotičnih cerkva. Poleg tega so pa še marsikateri druge zgodovinske razmere, katere nam češčenje svetnikov osvetljuje in tolmači.

Med Slovenci je posebno razširjeno češčenje sv. Martina, tourskega škofa. Skoraj največ cerkvâ po naših holmih in dolinah je njemu posvečenih. V ljubljanski škofiji jih je 41 (15 župnijskih in 26 podružnic), v lavantinski 13 župnijskih, v krški 34, v goriški 10 in tržaški 8. Veliko izmed njih nosi znak starodavnosti že na sebi, o drugih nam viri poročajo, da so nastale v prvih stoletjih pokristjanjenja Slovencev. Tem zanimivejše bo, ako v naslednji razpravi nekoliko preiščemo razvoj in vzroke češčenja sv. Martina med našim narodom.

Načrtajmo najprej v glavnih obrisih njegovo življenje! Sv. Martin je bil rojen okoli l. 316. po Kr. v mestu Sabaria v Panoniji paganskim starišem. Izrejen je bil v mestu Paviji, kjer je opravljal njegov oče visoko službo vojaškega tribuna. Na željo starišev se je posvetil tudi on vojaštvu. Že kot desetletni deček je bil sprejet med katehumene,

in v osemnajstem letu je prejel sveti krst. Odsluživši nekaj let pri vojaki, je dal slovo vojaški službi in odšel v mesto Poitiers k škofu Hilariju, znamenitemu branitelju svete vere zoper arijansko krivoverstvo. Ta ga je posvetil v eksorcista, in kot tak se je napotil čez Alpe v Panonijo, da bi pridobil svoje paganske stariše za krščanstvo. Očeta ni mogel spreobrniti, pač pa mater in mnoge druge. — Ker so ga arijanci preganjali, se je moral umakniti v Milan in pozneje na mali otok Gallinaria pri Genovi, kjer je živel kot puščavnik. — Okoli l. 360. je bil zopet v Poitiers in je tamkaj ustanovil samostan Ligugé. Po smrti škofa Lidorija (372) izvolijo meščani tega mesta Martina za škofa. V svoji novi škofovski službi je živel ostro in spokorno kakor prej. Blizu mesta je sezidal samostan Marmautier, kjer se je zbralo mnogo menihov, da so se pod njegovim vodstvom vadili v duhovnem življenju. Po dolgotrajnem in gorečem delovanju je sv. Martin umrl 11. listopada 397. — Trajen spominik je postavil temu izrednemu možu njegov učenec in prijatelj Sulpitius Severus v svojih delih »De vita sancti Martini«, »Dialogi« in »Epistolae«. Obširno je pisal o njegovih čudežih tudi Gregor, škof tourski (leta 850.): »De virtute et miraculis sancti Martini«.

Akoravno je v teh spisih marsikaj, kar ne more obstati pred strogo znanstveno kritiko, vendar je tudi nepobitnih čudežev dovolj, ki spričujejo, kako izredne milosti je sv. Martin prejel od Boga. Taki dogodki se nam bodo zdeli tem manj neverjetni, ako pomislimo, kakšno nalogo je imel izvrševati sv. Martin v onih časih in kakšno obljubo je v tem oziru naš božji Zveličar dal svojim učencem (Jan. 14, 12).

Veliki pomen sv. Martina za ono dobo obstoji namreč v tem, da je bil apostol Galije, ki je ondi krščanstvo vtrdil in razširil. — Sulpitius Severus, njegov življenjepisec, pripoveduje, da je bilo o Martinovem času po deželi mnogo nevernikov, zlasti med prostim ljudstvom. Zato so se tudi malikovavci imenovali »pagani«, t. j. seljaki (od pagus — selo, vas). Še so stali templji starih bogov in se vršili malikovavski obredi¹. Da, število malikovavcev je bilo veliko večje, kakor kristjanov. — Škof Martin pa je s svojo gorečnostjo in svojimi čudeži trumoma preobračal gališko ljudstvo. Kakor pozneje Bonifacij na Nemškem, rušil je kipe in templje bogov in sekal sveta drevesa nevernikov. Pri tem ga je večkrat očitna pomoč božja obvarovala gotove pogube. — Ker je bil sv. Martin v življenju tolik bojevnik zoper malikovavstvo, zato so tudi krščanski propovedniki radi stavili njegovo vzvišeno podobo namesto keltiških božanstev na oltarje in njemu v čast posvečevali cerkve².

¹ Sulp. Sev. Vita Martini c. 9.

² Lecoy de la Marche: St. Martin. Tours 1881, str. 635.

Češčenje sv. Martina se je pričelo takoj po njegovi smrti. Očitni čudeži so proslavili njegov grob. Od vseh krajev Evrope so prihajali romarji v Tours iskat pomoči pri velikem čudotvorcu v dušnih in telesnih potrebah. Že v petem stoletju se je vzdigovala nad njegovim grobom krasna bazilika. Njegov praznik se je slavil slovesno že leta 461. in od tega časa so mu tudi stavili cerkve. Frankovski kralji so ga izvolili za zaščitnika svojega kraljestva; tančica, s katero so pregrinjali njegov grob, jim je služila v vojski za zastavo in šteli so si v čast, biti imenovani za kanonike bazilike sv. Martina¹.

Po frankovskem vplivu se je razširjalo češčenje sv. Martina tudi med Slovenci. Znano je, da so prišli oznanjevalci svete vere k nam iz Solnograda in iz Ogleja. Prvi je zasejal med našimi paganskimi pradedi seme krščanstva sv. Rupert, ustanovitelj solnograške nadškofije (okoli l. 695—708). Že o njem vemo, da je postavljaj cerkve v čast sv. Martinu. Preskrbel si je ostankov tega svetnika iz Galije »in magna quantitate«².

Več cerkva sv. Martina v solnograški škofiji spada v njegovo dobo.

Krščanstvo je zadelo v začetku na hud odpor pri paganskih Slovencih, ki so se bali, da zapadejo tujemu robstvu, ako bi postali kristjani. Začeli so se notranji boji med privrženci stare in nove vere. — Šele za Karola Velikega in njegovih naslednikov se je izvršilo veliko delo pokristjanjenja Slovencev.

Karol sam si je veliko prizadeval, da bi pridobil Slovence za krščansko vero. Vrnivši se po zmagi nad Obri v Solnograd, je obljubil škofu Arnonu (785—821) tretjino dohodkov od tistih krajev v Karantaniji, katere bode pridobil za sveto vero. Njegov svetovalec, učeni Alkuin, pa je v posebnih pismih spodbujal Arnona in oglejskega patrijarha Pavlina (776—802) naj se vneta lotita tega važnega dela³. — Oba, Karol in Alkuin, sta bila goreča častivca sv. Martina. Poslednji je po Sulpiciju Severu spisal tudi nekaj govorov njemu v čast. V tej dobi je bilo sezidanih veliko cerkva po slovenskem ozemlju, ki nosijo ime sv. Martina. Neko poročilo trdi, da jih je Karol Veliki postavil v Noriku 14, ki so sedaj stare župnijske cerkve.

V solnograški škofiji, kjer so bili Slovenci od 8.—10. stoletja naseljeni, pripadajo tej dobi Martinove cerkve v Zell pri Kufsteinu, Thalgau, St. Michael in Lungau, Fusch, Rauris, Eugendorf, Strasswalchen⁴. Na Koroškem se sicer v najstarejših listinah ne omenjajo

¹ Schrödl v Wetzer in Welte Kirchenlexicon VIII., 931.

² Heiligenpatronate in der Diöcese Salzburg v šematizmu iz l. 1896., str. 10.

³ De Rubeis pag. 369.

⁴ Personalstand der Erzdiöcese Salzburg. Anhang, str. 50.

Martinove cerkve, temveč one, ki so še preostale iz rimske dobe (Gospa Sveta, Sv. Peter, Sv. Lavrencij, Sv. Andrej)¹, vendar jih nahajamo v obližju najstarejših naselbin: Liburnia (St. Martin in Baldramsdorf), Veldtkircha (St. Martin in Himmelberg), Curtis Fillae (St. Martin ob Villach), v celovski okolici (3 cerkve sv. Martina), okoli Št. Vida (4 cerkve sv. Martina)². — V lavantinski škofiji so stare cerkve sv. Martina (iz 9. stoletja): v Slovenjem Gradcu, v Laškem, na Hajdinji pri Ptuj, na Pohorju in druge. — Na Kranjskem: V Bohinju, na Bledu, Šmartin pred Kranjem, podružnica sv. Martina v Cerkljah, Šmartin pri Litiji i. dr. — Seveda so prvotne cerkve že razpale ali pa so vsaj prezidane. Druge, iz novejšje dobe, so se dvignile na njih mestu, ki pa še vedno nosijo ime svojih prednic in nam tako vsaj približno kažejo, v kateri dobi so nastale. V obče smemo reči, da je pri nas češčenje svetega Martina od 7.—10. stoletja najbolj cvetelo in da je tudi največ njegovih cerkva iz te dobe.

Kar se tiče vzrokov, ki so nagibali krščanske propovednike, da so razširjali češčenje sv. Martina med Slovenci, je bil poleg njegovega evropskega slovesa morda merodajen tudi njegov rojstveni kraj Sabaria (Steinamanger) v Panoniji.

Drug zanimiv razlog povzamemo iz nekega himna, katerega je zložil v čast svetemu Martinu, škofu tourskemu, Martin, škof brakarski († l. 580.)³.

Znameniti stih se glasé:

Panionius, Rugus, Sclavus, Nara, Sarmata, Datus,
Ostrogotus, Francus, Burgundus, Dacus, Alanus,
Te duce nosse Deum gaudent.

Iz tega himna povzamemo, da je sv. Martin Panoncem in Slovanom oznanjeval sveto vero. To delovanje sv. Martina bi spadalo v ono dobo, ko se je napotil iz mesta Poitiers v Panonijo, da spreobrne svoje stariše (okoli leta 336.). — Znamenito je to poročilo vsled tega, ker moramo iz njega sklepati, da so se Slovani že v četrtem stoletju naselili ob Donavi, in da so se vsaj deloma pokristjanili že pred osmim stoletjem. Verjetno pa je to poročilo tem bolj, ker je bil Martin, škof brakarski, sam iz Panonije doma in torej o tamošnjih razmerah dobro poučen.

Ozirati se moramo pri razširjevanju češčenja sv. Martina pa tudi na mitološki moment, ki je vplival tu enako, kakor pri češčenju drugih svetnikov v času spreobrnjenja narodov h krščanstvu⁴. Prvi

¹ Ankershofen: Geschichte des Herzogthumes Kärnten. II. Band. S. 535.

² Ankershofen l. c. str. 425.

³ Prof. Jos. Smrekar v Zgodov. zborniku, III. letnik, št. 10.

⁴ Taki svetniki so: Sv. Jurij, sv. Vid, sv. Mihael, sv. Janez Krstnik, sv. Marjeta in drugi.

oznanjevalci svete vere so se ravnali v obče po onem navodilu, katero je bil dal papež Gregor Veliki sv. Avguštinu in njegovim tovarišem, ko so šli na Angleško spreobračat Anglosasov. Rekel jim je, naj ne poderó starih templjev, temveč »quae in eis sunt idola destruantur, aqua benedicta fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquiae etc.«¹ In ako so tudi porušili stare templje, zgradili so nove cerkve na istem mestu, ali pa vsaj v obližju. — Tudi je naravno, da so krščanski propovedniki, kolikor je bilo mogoče in dovoljeno, skušali se prilagoditi duhu narodovemu in njegovim običajem, da so verske resnice in krščanski kult navezovali na uredbe prejšnjega verstva. Preprosto ljudstvo pa je često svoje naziranje o bogovih preneslo na krščanske svetnike. Zato se nam ni čuditi, ako imamo še sedaj veliko ljudskih navad, ki izvirajo iz paganstva in so šele v poznejšem času dobile krščanski pomen².

Omenil sem že, da je v Galiji stopil sv. Martin na mesto nekdanjih paganskih (keltskih) božanstev³. Isto se je zgodilo tudi na mnogih krajih po Slovenskem. Učenjaki so sedaj vsi v tem edini, da so Slovenci, kakor Slovani sploh, nekdanj častili solnčno božanstvo in imena bogov, ki jih nahajamo v slovenski mitologiji n. pr. Radegost, Svantovid, Triglav, Božič niso drugega kakor poosebljenja raznih faz solnčnega stanja (pomladno, poletno, zimsko solnce)⁴. Tudi Belin (ali Belen), bog starih Karnov, katerega so častili Slovenci, je bil solnčni bog in perzijski Mithras, ki je imel že za Rimljanov po Noriku veliko templjev. — Na mnogih krajih lahko zasledujemo, da stojé cerkve sv. Martina na mestu ali pa vsaj v bližini nekdanjih paganskih templjev⁵. V Ogleju so častili boga Belina za najvišje božanstvo. — Imel je svoje hramove zunaj mesta⁶. Na istem kraju je stala pozneje opatijska cerkev sv. Martina⁷. Spomeniki izkopani v Šmartinu na Pohorju, na Cigulni pri Celovcu, pri Ptuj, Št. Vidu na Koroškem, pričajo, da so bili nekdanj tamkaj hramovi paganskih božanstev. Povsod na teh krajih nahajamo sedaj cerkve sv. Martina. Starodavna pripovedka govori o slovanskih

¹ Beda Venerabilis: *Historia Ecclesiastica* I, 31.

² Cfr. Stiefelham: *Theologie des Heidenthumes*, § 37. Übergänge aus dem Heidenthum ins Christenthum. — ³ Lecoy l. c.

⁴ Dr. Gregor Krek: *Einleitung in die slav. Literatur*, str. 382; Dav. Trstenjak: *Letopis Matice Slovenske*, 1870 in drugi letniki.

⁵ N. pr. na Hajdinju pri Ptuj, kjer so ravnokar odkopali Mithrasov tempelj. Op. ur.

⁶ S. Rutar: *Akvileja v »Ljubljanskem Zvonu«* 1884, str. 340.

⁷ Valvasor pravi o njej (VIII. knjiga, str. 520): Dieses alten Götzens (namreč Belina) Gedächtnis ist noch auf heutigen Tag übrig an der Abtei zu Aglar (Akvileja), welche zwar den heiligen Martinus zum Patron hat, aber von denen Einwohnern gleichwohl noch Belino genannt wird.

templjih v Bohinju in na Bledu, kjer so sedaj Martinove cerkve (Srednja vas, Grad). —

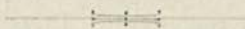
Ako nekoliko primerjamo sv. Martina s slovanskimi božanstvi, lahko umevamo, zakaj so krščanski oznanjevalci sv. vere razširjali njegov kult in zakaj se ga je ljudstvo tako rado oprijelo. — Slovanom je bilo solnčno božanstvo hkrati božanstvo boja. (Primerjaj Apollo — Mars.) O Svetovidu so mislili, da se v bitkah na belem konju zanje bojuje¹. Isto pripoveduje rimski zgodovinar Herodian o Belinu, češ, da so ga videli Maximinovi vojaki na konju se bojevati za Akvilejce². Krščanski bojevnik sv. Martin, katerega so vpodabljali na belem konju, je tem lažje nadomestil Slovanom njih stare bogove.

Tudi ljudske šege o Martinovem so večinoma paganskega izvora. Leta 578. je moral cerkveni koncil v mestu Orangé (concilium Arausicanum can. 5) prepovedati malikovalske razvade v »martinovanju«. Kar se je godilo v Galiji, se je vršilo tudi drugod; stari običaji so se strnili z novim praznikom sv. Martina. Pri nas je sv. Martin varih živine, zlasti konj; tudi slovanskim bogovom (Svetovidu, Belinu) so bili konji posvečeni. Na Nemškem zažigajo o Martinovem kresove, kakor o božiču ali kresu. Gos, katero ima sv. Martin pri sebi, kot stalen atribut, si najlažje razlagamo za simbol starih solnčnih božanstev³.

Iz koščice Martinove gosi ugibajo otroci na Štajerskem, kakšna bode zima, kar znači neko zvezo med tem ptičem in letnim časom⁴.

Zasledovali bi lahko še dalje slovanske starožitnosti v našem martinovanju, a že te nam dovolj pojasnjujejo njegov pomen. Z ozirom na začetek in obseg češčenja sv. Martina na Slovenskem pač veljajo tudi v tem prenesenem pomenu besede škofa brakarskega: »Te duce Slavus nosse verum Deum gaudet«.

Dr. Jos. Gruden.

¹ Saxo Grammaticus pri Linhartu II., str. 242. — ² Herodianus VIII., 4.

³ Mitolog Schwarz pri Trstenjaku: »Triglav« str. 22 pravi: In besonderer Weise hat sich der Glaube eines Sonnenvogels noch bei den Indogermanen in der Urzeit entwickelt. ... In dieser Bedeutung dürfte der Ursprung der Enten, Gänse und Schwäne zu suchen sein. Retranski Radegost ima raco na glavi, Svetovid laboda.

⁴ Dr. J. Pajek: »Črtice iz žitja štajerskih Slovencev«, str. 95. Neka analogija za Martinovo gos je petelin sv. Vida. Petelin je star simbol solnca in je bil posebno v časti pri severnih pomorskih Slovanih. Neka pripovedka sporoča, da je škof Oto bamberski, ko je Slovanom oznanjeval evangelij, na kipu sv. Vida dal obraziti petelina, da bi Slovane tem lažje pridobil za sveto vero. (»Linzer Quartalschrift« 1892, str. 326.)

Božične misli l. 1899.

Lux fulgebit hodie super nos: quia
natus est nobis Dominus: et vocabitur...
Princeps pacis, Pater futuri saeculi: cuius
regni non erit finis.

Introit. ad sec. Missam in Nativ. Domini.

Kaj je čas? — vpraša sv. Avgustin in odgovarja: »Če me nikdo ne vpraša, vem, če pa vprašajočemu hočem razložiti, ne vem«¹. Čas in pa prostor sta ono okvirje, v katerem se vrši vse naše bitje in žitje, vse mišljenje in delovanje, vendar si pa o njunem bistvu ne moremo dati jasnega odgovora. Čas je neustavljivo premikanje hipnih, nedeljivih trenotkov, ki bliskoma švigajo iz skrivnostne bodočnosti v neskončno morje preteklosti. V tem neprestanem toku si človek stavi gotove mejnike, po katerih meri spreminjanje in delovanje, po katerih šteje ure in dneve, mesece in leta, stoletja in tisočletja.

Ravnokar stojimo pred takim važnim mejnikom. Čas, ta »stari zvonar«, kakor ga nazorno imenuje Shakespeare, zveni smrtno pesem 19. stoletju. Resne misli navdajajo vsakoga v tem pomenljivem trenutku. Iznemogli starec, ki sedanjost rad presoja v luči preteklih »boljših« časov, brhki mladenič, ki zaupno gleda v bodočnost, delavni mož, ki v polnosti svoje moči gospoduje nad sedanjostjo, vsak se ozira nazaj v umirajoče stoletje in si stavlja važno vprašanje: kaj li prinese novo stoletje? Upanje in strah se podita v srcih... Učenjaki, umetniki, pisatelji in govorniki tekmujejo, da v celotni sliki prikažejo umstveno, нравno in družabno življenje 19. stoletja in da s to sliko podajo nekako perspektivo za prihodnje stoletje. Naravno, da so nazori o tem v marsičem jako različni.

Kakšno mišljenje in čutenje pa naj navdaja ob koncu 19. stoletja vernega kristjana, zlasti katoliškega duhovnika? Tudi o tem bi se dalo mnogo in različno govoriti. Opozarjamo pa na to, da je prehod iz starega stoletja v novo v tesni zvezi z božičnim praznikom. Znano je, da je slavni poglavar katoliške cerkve zaukazal, da se sv. leto, sklep starega in začetek novega stoletja, začne z letošnjim božičnim praznikom.

Ako že sploh božični prazniki ganejo najtanjše in najzlahtnejše strune človeškega srca, nam letos vrh tega spremembo dveh stoletij kažejo v posebni luči. Konec stoletja je pač pravi izraz vednega toka in spremenljivosti v svetovnem razvoju, božični praznik nam pa stavlja pred oči prečudno sintezo, v kateri se spaja časovno in večno, končno in neskončno, vzvišeno in nizko, božje in človeško.

¹ Confess. l. XI., c. 14, n. 17.

»Ko je vse objemala globoka tihota in je noč bila v sredi svojega tečaja, je Gospodova vsemogočna Beseda prišla iz nebes, iz kraljevega sedeža« — to je odmev, ki zveni iz prelepe božične liturgije. V katoliški cerkvi latinskega obreda se pri prvi sv. maši na Božič bere Lukežev evangelij, v katerem evangelist določuje čas, ko je Marija, mladika Jesetova, porodila svojega prvo- in edinorojenca. Pri tretji maši — ob belem dnevu — pa nas evangelist Janez povzdigne na orlovih perutih do večnega Logosa, po katerem je vse ustvarjeno, ki je sijaj in odsev večnega Očeta, luč, razsvitljenje in življenje, ki ne pozna časovnega spreminjanja, ki ni podvržen vesoljnemu zakonu spočetja in rojstva. Lukežev evangelij nam tedaj podaja okvir, v katerem se je prikazal večni Logos, ki nosi vse z besedo svoje moči, kateremu se morajo klanjati vsa nebeška in pozemeljska bitja.

Zvezo med Bogom in človekom povdarja kaj lepo tudi armenska cerkev v svoji božični hagiologiji: »Zakličimo vsi: Veselite se nebesa, poskakujte tečaji vesoljstva, ker večni Bog se je prikazal na zemlji in se je pomudil pri ljudeh, da bi rešil naše duše!«¹

Et omnes, qui audierunt, mirati sunt (Luc. 2, 18). Če kaj drugo, je ta dogodek vreden občudovanja. Ona prečudna noč, ko se je na betlehemskih pašnikih slišala nova pesem: »Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis«, je postala središče svetovne zgodovine. Naj že kdo misli o Kristusu in krščanstvu kar hoče, tega vogelnega kamena se ne more izogniti; saj celo Hegel priznava o Kristusu: »Bis hierher und von daher geht die Weltgeschichte«. Naravno je torej, da se sedaj, ko se začno jubilejske slovesnosti in se stoletje nagiblje v grob, naše misli dvignejo iz časnih in tvarnih spon ter koncentrujejo v nevidnem, neminljivem Kralju vseh vekov, ki je postavljen čez sv. goro Sion.

Ali pa ni predrzno, da slaboten, omejen človek s svojimi človeškimi mislimi skuša prodreti v tajne globine bitja Kristusovega? Res, kadar z največjim duševnim naporom uma in volje človek upre svoje oči v osebo Kristusovo, zgodi se mu, kakor apostolom na gori Tabor ali kakor Tomažu, in ves osupnjen pred bliščem božjega veličastva osebe Kristusove komaj zajeclja: Dominus meus et Deus meus! Toda Bog se je približal človeku. »Beseda je meso postala in je med nami prebivala in smo videli njegovo slavo.« Kakor pastirji betlehemski se človek sme zaupno približati svojemu Bogu in ž njim govoriti kakor otrok z očetom in brat z bratom.

Iz življenja Jezusovega pa vemo, da mnogi niso hoteli v Njem videti drugo, kakor »sinu tesarjevega«; vzdignili so celo roke čezenj.

¹ Liturgie de la Messe Arménienne. Venise — Paris, 1870, str. 44.

Kristus je predmet najhujšega nasprotovanja in sovraštva, kar ga sploh svet pozna. Kratko pa jedrnato nam to nasprotstvo pove evangelist Janez: »Bil je na svetu, in svet je po njem storjen, pa svet ga ni spoznal. V svojo lastnino je prišel, pa njegovi ga niso sprejeli« (Jan. 1, 10—11). Kar se je zgodilo fizični osebi Kristusovi, to se godi in ponavlja do današnjega dne. Kdo naj prešteje dolgo vrsto sovražnikov Jezusovih od Celsa in Julijana Odpadnika do Straussa, Renana in Hartmanna itd. Vkljub temu Kristus ostane središče in največji problem človeške zgodovine in filozofije. Zlobnemu in od napuha prevzetemu brezvercu, ki svojo hudobno roko stegne čez Kristusa, se zgodi, kakor biričem v Getsemanskem vrtu, ki so na besede: »Ego sum« telebnili na tla. Ta skrivnostni »Ego sum« ima neko čudovito moč, pred katero omahne in se zaplete v protislovja najdrznejši in najostroumnejši bogokletnik. Oseba, življenje in delo Kristusovo je za trdovratnega bogotajca veliko težavnejši problem, kakor za vernega duha, ki v njem priznava svojega Boga in Gospoda.

Z osebo Kristusovo so si judovski rabini in poglavarji veliko razbijali glave. »Kaj nam je storiti, ker ta človek veliko znamenj dela?« (Jan. 11, 47.) Njegova priprosta zunanost se ni ujemala z njihovimi mesijanskimi idejami. Vedeli so pač, da bo Mesija mogočen kralj, a pod vplivom svojih osebnih teženj, narodnega ponosa in političnega stanja judovskega ljudstva so mesijanske obljube navezali na političnega Mesija, ki bi naj iz propadlega judovskega kraljestva ustvaril svetovno velesilo, kateri bi morali služiti vsi nejudovski narodi. Takim nazorom pač nikakor ni prijalo, ko je Jezus iz Nazareta začel pridigovati: »Delajte pokoro, ker približalo se je nebeško kraljestvo« (Mat. 4, 17). Trebalo je pač nadčloveške moči, hoteti v takšnih razmerah ustanoviti duševno-nravno kraljestvo božje na zemlji, ki ima svoj začetek in cilj na drugem svetu. Jezus je to tudi izvršil, toda na način, ki je svetu zopet nerazumljiv. Svet gleda rad le na zunanji blišč in veličje, vrednost in veljavo osebe ceni po hrupnih trenutnih uspehih, vidi le površje, za notranje bistvo in tiho delovanje se ne zmeni veliko. Pred svetom se visokost in ponižanje izključujeta, zato so tudi rabini prezrli oni del mesijanskih prerokovanj, ki napovedujejo zaničevanega, ponižanega in od svojih zavrženega Mesija.

V življenju Jezusovem je pa ravno to značilno, da svojo visokost razodeva in poudarja v največjem ponižanju. Ko je pri preobraženju na gori njegovo božestvo nekako prodrlo človeško naravo, je zapovedal svojim učencem, da naj tega nikomur ne pravijo; ko je pa zvezan in osramočen stal pred visokim zborom in ga je veliki duhovnik pod prisego vprašal, ali je Kristus, sin božji, je slovesno izpovedal svoje božanstvo. Torej pred najvišjo duhovsko oblastjo kot zastopnico božjo

si v največjem ponižanju lasti najvišje, nadčloveško dostojanstvo. Sveti Janez nam pripoveduje (pogl. 6.), da je s čudežnim pomnoženjem kruha tako navdušil množice, da so ga hotele za kralja postaviti. Vsakdo drug bi gotovo porabil to ugodno priliko, Jezus pa je zbežal sam na goro. Ob slovesnem vходу v Jeruzalem, ko mu je vse mesto klicalo Hosanna, bilo bi mu treba le s prstom migniti, pa bi mu ljudstvo na glavo postavilo kraljevi diadem. A tega ni storil; ko je pa kot obtoženec zvezan stal pred deželjskim oblastnikom, je slovesno in z vso resnobo potrdil: »Tu dicis, quia rex sum ego« (Ioan. 18, 37). Torej pred zastopnikom največje svetne oblasti si lasti kraljevsko čast in oblast. Kaj enakega svet ni slišal ne prej ne slej.

Ko je iz francoske revolucije znani Talleyrand bil na krmilu vlade, pride k njemu nek Laneveillère-Lepaux ter mu predloži svoj verski sestav t. zv. teofilantropizem, ki bi naj nadomestil krščanstvo. Talleyrand izjavi, da se mu sicer zdi vse dobro, le nekaj da še manjka, da bo nova vera imela uspeh, in dostavi: »Ustanovitelj krščanstva se je za svoj nauk dal križati, svetujem vam, da tudi vi tako storite!«¹

Rex sum ego! Kristus je kralj, ki edini more samozavestno trditi: »Meni je dana vsa oblast na nebu in na zemlji«. Dasi nevidljiv, Kristus vedno nadaljuje svoje delo, ki je nadaljevanje njegovega učlovečenja. Njegovo kraljestvo je vzvišeno nad vse narodnosti, vse države in vse čase. »Ali je Kristus samo Afrikance odkupil?« vpraša zbadljivo sveti Avguštin donatiste.

Nadaljevanje Kristusovega dela s trojno službo: učiteljsko, kraljevsko in veliko-svečeniško, ta drugi, mističen Kristus, je cerkev. Življenje Kristusovo nam podaje ključ za razumevanje zgodovine njegove cerkve. Kakor je Kristus stal nasproti »vojvoda tega sveta«, tako tudi cerkvi, kakor so v njem nekateri videli le sinu tesarjevega, tako tudi v njegovi cerkvi mnogi vidijo le človeški tvorni element. Toda kakor je brez-uspešen vsak trud, razložiti Kristusa in njegovo delo brez njegovega božanstva, ravno tako se izjalovi vsak poskus, razložiti postanek, razvoj, obstanek in učinke Kristusove cerkve, če se ne prizna v njej neka višja moč.

Ako si v duhu predstavimo zgodovino Kristusa in njegove cerkve od prve božične noči, vidimo pač nedogledno vrsto trpljenja, preganjanja, bojov, a tudi zmag. Ako zlasti primerjamo sedanji čas z onim pred 100 leti, se nam očitno kaže velik napredek v verskem oziru. Mnogoteri pojmi so se razbistrili, cerkvena disciplina se je zboljšala, teologična znanost dosegla lepih uspehov, cerkveno življenje se je osvežilo.

¹ Gl. Dr. P. Schanz: Über neue Versuche der Apologetik. Regensburg, 1897. Stran 93.

Pred 100 leti je jožefinizem pod kaznijo prepovedal češčenje Srca Jezusovega, sedaj čez 100 let pa poglavar katoliške cerkve ves svet posveti najsv. Srcu in mu ne ugovarja nikdo. Pred 100 leti po priliki je francoska prekucija prepovedala krščansko vero, katoliški škof je v konventu vrgel od sebe škofovske insignije, na oltar v Notre Dame so postavili nesramnico, a krščansko-katoliška vera še vedno ni premagana, temne sekte še vedno trepetajo pred njo.

Kakšno bo neki 20. stoletje v verskem oziru? Nekateri napovedujejo katoliški cerkvi sijajno zmagoslavje. Zmago je pač Gospod zagotovil svoji cerkvi, toda pri tem se ne sme pozabiti, da je krščanska vera delo Onega, ki je šele na križu rekel: *Finitum est*. Kdor količkaj pozna današnje struje, ki krožijo v človeški družbi, ve dobro, da se je nasprotje sploh proti pozitivni veri in zlasti katolicizmu skrajno poostrilo. Ta boj je že jako star in ima globoke metafizične korenine. Sv. Avgustin je rekel, da krščanstvo ni bilo povsem nova stvar, marveč je bilo že pri starih, od začetka človeškega rodu¹. Zato tudi celo zgodovino človeštva preveva boj med dobrim in zlim, resnico in lažjo; človek se vzdiguje zoper Boga in hoče sam biti bog. Prav je rekel Göthe: »Das eigentliche, einzige und tiefste Thema der Weltgeschichte, dem sich alle andern unterordnen, ist der Conflict des Unglaubens und Glaubens«². Hudih bojov med vero in nevero ne bo manjkalo torej tudi v 20. stoletju. Kakor sedaj znamenja kažejo, se bo izvršila velika ločitev duhov. Polovičarski sestavi, ki so cveteli v 19. stoletju, bodo izginili; oni, ki so za pozitivno vero in delo, se bodo ožje strnili, ostalo bo pa zašlo v anarhizem in popolni nihilizem. In res si v 20. stoletju obetajo zlate čase tudi anarhisti. Anarhist Mackay je prepričan, da bodo šele otroci 20. stoletja popolni ateisti, in sicer mislijo anarhisti, da prav na podlagi modernega kulturnega napredka mora priti do anarhizma, kadar se individuum razvije do popolne samostojnosti³. Cilj anarhizma ni morda, da ustvari kaj novega in pozitivnega, njegov smoter je čista negacija, v verstvu ateizem, v družabnosti popolno brezvladje, v nrvnosti odprava vsakršnega nrvnega zakona; anarhistu Tuckerju n. pr. so zločinstvo vsi poskusi, ki hočejo pregreho zatreti⁴. Ali morda vsaj v znanstvu hočejo kaj pozitivnega doseči? Tudi ne! Bakúnin nas o tem pouči tako-le: Revolucijonar prezira vsak doktrinarizem in vso današnjo vedo, pozna le eno znanost: razdiranje. Uči se mehanike, fizike, kemije, tudi zdravilstva, pa le zato, da razdiraš.⁵

¹ *Retract.* l. 1, c. 13. — ² *Westöstlicher Divan* (Israel in der Wüste).

³ »*Stimmen aus Maria Laach*«, 1899, H. 2, čl. *Die Weltanschauung der Anarchisten*, str. 173 i. d. — ⁴ *Ib.* 188.

⁵ Cit. v »*Civiltà Cattolica*« 1899, VII, 1181, str. 524.

Sklep protikrščanske struje je v zadnji a nujni posledici samo razdiranje in negacija. Boj med krščanstvom in protikrščanskimi sestavi je boj med dobrim in zlim. Ker pa zlo, kakor uči modroslovje, ni kaj pozitivnega, marveč le negacija, nedostatek in pomanjkanje nečesa, kar bi moralo biti, zato je vse nasprotje med krščanstvom in nekrščanstvom vršiči v metafizičnem nasprotstvu med bitjem in njega negacijo. Krščanstvo je pozicija absolutnega bitja — Boga, protikrščanstvo njega negacija — ateizem in nihilizem. Prvo kakor drugo vpliva na vse ostalo delovanje. Značaj krščanstva tako v verskem, kakor v kulturnem oziru je pozitivno delo, značaj protikrščanstva zanikanje in naposled nirvana. Res, da se »vojvoda tega sveta« baha s svojim napredkom, toda dovolj ga je razkrinkal Hartmann, ki uči, da je smoter vsega kulturnega razvoja splošno vničenje. Kakor modroslovje uči, se zlo sploh samo za sebe ne more vzdržati, marveč mora kot svojo oporo imeti nekaj, v čemur je, torej nekaj dobrega, ker karkoli je, v kolikor je, je dobro. Zatorej tudi popolni nihilizem ne more nikdar obveljati, zato bo tudi krščanstvo vedno slavilo svoje zmagoslavje nad njim.

Krščanstvo bo tudi v prihodnjem stoletju duhovni kvas, ki bo povzdigoval slabotno, grešno, tvarno človeštvo. Nauk Kristusov je vzvišen nad vse druge nauke in edini prikladen, da zadovolji srce visokim in nizkim; krščanstvo ne slepi človeka z nekim negotovim ciljem, ki bi se imel vresničiti v neki negotovi bodočnosti ali pa sploh ne, marveč vsakemu posamezniku kaže popolnoma določena sredstva, pot in cilj, ki je večnotrajen, je neskončna blaženost. Krščanstvo edino, če se prav spozna in uporabi, daje trdno podlago družabnemu redu. »Non eripit mortalia, qui regna dat coelestia«. Krščanstvo ne nasprotuje kulturnemu napredku, marveč mu daje višji vzlet in pravo veljavo. Kar je krščansko, ni nasprotno razumu, in kar je razumno, ni nasprotno krščanstvu. Zgodovinsko dejstvo je, da so ravno krščanski narodi v kulturnem oziru daleč pred vsemi drugimi, nekrščanskimi.

Cerkev Kristusova, ki je premagala paganstvo, barbarstvo, mohamedanstvo, napačne filozofične in krivoverske sestave, nima se bati 20. stoletja in njegovega napredka. Non praevalerunt!

Res, svet napreduje, toda resnica ne pozna razločka med starim in novim, ampak kakor Bog — manet in aeternum. Proč torej z malo-dušnim pesimizmom! Brez strahu se lahko meri z vsakim nasprotnikom, kdor zastopa krščanska načela, bodisi v znanstvu, bodisi v prenovljenju socialnega življenja. Res je, zdi se, da stojimo pred velikimi prevrati, toda narave, človeške kakor zunanje, ne bodo ljudje nikdar prevrnili. Narava pa in krščansko razodetje gresta vedno vsporedno. Anima humana naturaliter christiana (Tertulijan). Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! (Ps. 8, 1.) Napredka

v naravoslovnih vedah se nima veren učenjak nič bati, saj je v božjem razodetju izrecno povedano, da naj si človek podvrže naravo. Pač v marsičem bo nastal preobrat, a to ni nič novega. Ali si moremo misliti večji preobrat v mišljenju, kakor je bil, ko se je začel majati Ptolemejev geocentričen sestav? Tesnosrčni duhovi so se s strahom povpraševali: Kaj bo zdaj? in bili v skrbeh za sv. pismo. — Nekaj groznega se je zdelo, ko so tlačani začeli dvigati glave proti feudalni gospodi; mislilo se je, da bo konec vsakega reda. Ali radikalne sile se vselej skrhajo ob neizprosni realnosti in posledek dolgih bojov in preprirov je vselej nekako v sredini.

Kristusov nauk osvetljuje in blaži še tako nepričakovane pojave v človeškem življenju. Tega temeljnega kamena ne odpravi zloba človeška nikdar.

Naloga Kristusove cerkve je učiti in spričevati resnico, zatorej njeno bistvo mora ostati nepomično sred splošnega spreminjanja.

Toda Kristus nadaljuje svoje delo po ljudeh, zato ima njegova cerkev tudi človeški element, ki je spremenljiv, kakor človek sam.

Cerkev Kristusova je v sinagogi judom oznanjevala Kristusa po aramejsko, v Atenah na areopagu si je oblekla filozofski plašč in govorila grški, v palačah rimskih senatorjev si je oblekla togo, k sužnjem je šla v sužnji obleki, barbarskim ljudstvom je govorila v njih barbarskem jeziku in se zadovoljila z njih obleko — iz sirovih kož. Med srednjeveškimi vitezi si je djala čeljado na glavo; tudi novejši čas si zna obleči moderno suknjo, ne da bi spremenila svoje bitje. Ona je postavljena za vse čase, želi vse posvetiti, zatorej tudi njeni služabniki morajo imeti odprto oko za časovne razmere in potrebe.

Človeški element je pa tudi deloma vzrok, da cerkev trpi preganjanje. Svet ne loči navadno med služabnikom in cerkvijo, kateri služi. Dasi sam v sebi poln nesnage, ima vendar jako rahel etičen čut za cerkvene služabnike. Ako vidi, da se dejanje cerkvenih služabnikov ne strinja z nauki njih cerkve, ali da zlorabijo svoje visoko poslanstvo, zamahne po obema.

Ne sme se pozabiti, da je izraelsko ljudstvo bilo predpodoba novozakonske cerkve. Dokler je ljudstvo bilo zvesto Bogu in njegovi postavi, je zmagovalo nad svojimi sovražniki, ko se je izneverilo, prišlo je v njih roke. *Perditio tūa, Israel, ex te.*

Kdor hoče uspešno delovati za božje kraljestvo na zunaj, mora ga najprej sam v sebi imeti. *Nemo dat, quod non habet.* Brez notranjega spopolnjenja je duhovnik kakor zvonec bron. Treba je torej, da svojo osebo bolj in bolj upodablja po Kristusu. *Christum scire est omnia*

scire (Tertulijan). »Non est enim regnum Dei esca et potus; sed iustitia et pax, et gaudium in Spiritu sancto; qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus« (Rom. 14, 17—18). F. K.

Dušno pastirstvo.

Ali se sme spregled zakonskega zadržka za sodbo vesti (pro foro interno) izvršiti le v spovedi, in ali se naj izvrši le pri enem ali pri obeh zaročnikih? Stavljeno vprašanje ima dva dela, namreč: 1. Ali se sme spregled zakonskega zadržka za sodbo vesti izvršiti le v spovedi, in 2. ali se naj spregled zakonskega zadržka za sodbo vesti izvrši le pri enem ali pri obeh zaročnikih. Hočemo torej tudi na vsako vprašanje posebej odgovoriti.

1. O prvem vprašanju beremo pri Zupančiču¹: »Spregled skrivnega zadržka, pro foro interno, se izvrši v spovedi.« Potem razklada, kako naj ravna duhovni pastir, če je izvedel skrivni zadržek pri spovedi ali zunaj spovedi; spregled zadržka pa se po tem razkladanju izvršuje vedno v spovedi. Kosec² piše: »Ako so okoliščine ugodne, spovednik dotičnemu reče, naj pride k spovedi, pri kateri potem izvrši spregled«, in par vrst pozneje: »Pokliče prosilca ... k spovedi, pri kateri se potem spregled izvrši.« Tudi v tolmačenju pristavkov (clausulae) in pogojev spregleda govori le o izvršitvi spregleda v spovedi. Bistveno isto najdeš tudi pri Poču³.

Navedeni naši pisatelji govorijo torej le o izvršitvi spregleda v spovedi; o vprašanju, ali se sme spregled za sodbo vesti izvršiti tudi izven spovedi, ne najdemo pri njih niti besedice. Temu nam se ni čuditi. Pišejo le za praktično duhovno pastirstvo in navajajo le način, kako se navadno izvršujejo spregledi skrivnih zadržkov. In res, v spreglednih listinah penitencijarije, katere se izročajo spovednikom v izvršitev, najdeš redno pristavek: »Audita prius eius (ali eorum) sacramentali confessione ... in (ali pro) foro conscientiae et in actu (ali in ipso actu) sacramentalis confessionis tantum, et non aliter (ali in sacramentali confessione tantum)«. Kjer je ta pristavek, je spoved za veljavno izvršitev spregleda *conditio sine qua non*⁴.

¹ Duhovno pastirstvo. Drugi popravljeni natis. V Ljubljani, 1894. Str. 756.

² France Kosec, Katoliško zakonsko pravo. V Ljubljani, 1894. Založba »Kat. Bukvarne«. Str. 208.

³ Martin Poč, Duhovski poslovnik. Izdalo »Katoliško tiskovno društvo«. V Ljubljani, 1892. Str. 161 sq.

⁴ Henricus Ioannes Feijje, De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus. Quarta editio. Lovanii, Typis Caroli Peters, 1893. Str. 787 in 802. — Petrus Gasparri,

Isto velja za spreglede na podlagi kvinkvenalij, v katerih sprejemajo škofje od penitencijarij posebno oblast glede spregleda skrivnih zadržkov, ako ordinariji subdelegirajo kanonika penitencijarija, dekane ali druge spovednike. V imenovanih kvinkvenalijah namreč beremo: »Vobis Ven. in Christo Patri N. Episcopo N. infrascriptas communicamus facultates ad quinquennium duraturas, quibus... uti valeatis: easque canonico Poenitentiario, nec non Vicariis foraneis pro foro pariter conscientiae, ac in actu sacramentalis confessionis dumtaxat, etiam habitualiter si Vobis placuerit, aliis vero confessariis cum ad Vos... recursum habuerint pro exposito casu impertiri possitis¹.«

V teh slučajih se mora spregled izvršiti v spovedi, ker to izrečno zahteva cerkvena oblast. Če pa tega ne zahteva, sme se po občnih cerkveno-pravnih načelih dati in izvršiti spregled tudi izven spovedi. Sodba vesti je namreč ali zakramentalna ali izvenzakramentalna, in kakor se sme izven zakramenta odvezati od cenzure ali dati spregled nepravilnosti (irregularitas) ali obljube, sme se tudi izven zakramenta spregledati skrivni zadržek in se spregled tudi tako izvršiti². Taka oblast se izrečno podeljuje škofom in generalnim vikarjem v kvinkvenalijah za sodbo vesti z besedami: »Vobis Ven. in Christo Patri N. Episcopo N. infrascriptas communicamus facultates ad quinquennium duraturas, quibus... pro foro conscientiae per Vos, sive per Vestrum Vicarium in spiritualibus Generalem... etiam extra sacramentalem confessionem... uti valeatis³.«

Izven zakramenta se sme izvršiti spregled tudi tedaj, ako sveta stolica za to ne zahteva izrečno spovedi⁴, ali ako ordinarij da spregled ex potestate ordinaria in ne stavi spovedi kot pogoj za izvršitev spregleda⁵. Feije celo nasvetuje, naj se prosi za izvršitev spregleda izven zakramenta, kadar se že naprej vé, da zaročnika (ali vsaj eden) ne prideta k spovedi⁶.

Spregled v spovedi se izvrši po navadnem obrazcu⁷. Izven zakramenta, ali brez odveze grehov se podeli spregled tako-le: »Auctoritate apostolica mihi tradita (ali Ordinario dioecesis N. concessa et mihi subdelegata, ali Auctoritate Reverendissimi Episcopi N. mihi delegata), ego

Tractatus canonicus de matrimonio. Volumen I. Paris. Delhomme et Briguet, editores. 1892. Str. 240 in 251. — Schnitzer, Katholisches Eherecht. Freiburg i. Br. Herder, 1898. Str. 540.

¹ Feije, op. cit. str. 561 sq. in 802. — ² Schnitzer, op. cit. str. 540.

³ Feije, op. cit. str. 561. — ⁴ Feije, op. cit. str. 802. — Gasparri, op. cit. str. 251.

⁵ Feije, op. cit. str. 802. — ⁶ Feije, op. cit. str. 805 sq.

⁷ Collectio Rituum dioeceseos Lavantinae ex venia Sanctae Sedis retinendorum etc. Marburgi, 1896. Str. 64. — Zupančič, op. cit. str. 756. — Kosec, op. cit. str. 209. — Poč, op. cit. str. 162.

te absolvo in primis ab omnibus sententiis, poenis et censuris ecclesiasticis ad effectum praesentis gratiae dumtaxat consequendum; deinde dispenso tecum super impedimento (imenuje se zadržek), ut, praefato impedimento non obstante, matrimonium canonice contrahere ac in eo postmodum remanere licite valeas, prolemque (susceptam et) suscipiendam exinde legitimam nuntio, in nomine Patris, et Fili, et Spiritus Sancti. Amen¹.

2. Gledé vprašanja, ali se naj spregled zakonskega zadržka za sodbo vesti izvrši le pri enem ali pri obeh zaročnikih, razločujemo več slučajev. Veže zakonski zadržek le enega zaročnika, n. pr. neslovesna obljuba devištva, izvrši se spregled le pri njem. Če pa veže zadržek oba zaročnika, kriv pa ga je le eden, n. pr. nespodobno svaštvo, podeli se izvršitev spregleda krivcu. Ako sta zakonskega zadržka kriva oba zaročnika, in je obema znan, mora se izvršiti spregled pri obeh, ne zato, ker bi bilo to potrebno, da se zadržek odstrani — kajti zadržek, ki se je enemu spregledal, tudi drugega ne veže² —, ampak da se izvrši pristavek o pokori pri obeh³. Zato želi sv. cerkev, da v tem slučaju oba zaročnika prosita za spregled⁴. Kako je izvršiti spregled, če si izvolita različna spovednika, uči nas penitencijarija z odlomkom z dne 15. novembra 1748: »S. Poenitentiaria ad propositum dubium circa executionem literarum suarum, quibus committitur facultas dispensandi super occulto matrimonii impedimento cum duobus eiusdem impedimenti consciis respondet, quod quamvis huiusmodi literae dirigantur confessario per latores eligendo, necessarium tamen non est, quod unus idemque confessarius ab utroque eligatur ad eas literas exequendas: sed potest unus confessarius ab uno ad id eligi, alter ab altero. Tunc autem prior confessarius post dispensationem uni ad formam literarum concessam debet literas Sacrae Poenitentiariae poenitenti tradere, ut per illum alteri parti tradantur, quae similiter easdem literas secum exequi faciat per alium confessarium, cuius erit in huiusmodi casu, confecto negotio, literas lacerare. Et quamvis impedimentum eiusmodi esse soleat, ut sublatum quoad unum maneat sublatum quoad alterum, nihilominus mens Sacrae Poenitent. est, ut erga utramque personam literae executioni mandentur, sin minus ad auferendum impedimentum, quod per priorem cum una dispensationem iam ablatum praesupponitur, saltem ad congruas poenitentias salutare utrique imponendas, quas non convenit ab uno tantum exigi, ubi communis est culpa⁵.«

¹ Gasparri, op. cit. Vol. II. str. 470.

² S. Poenit. 15. Nov. 1748. — Schnitzer, op. cit. str. 543.

³ Feije, op. cit. str. 804. — Gasparri, op. cit. Vol. I. str. 252.

⁴ Schnitzer, op. cit. str. 543, opomba 2.

⁵ Feije, op. cit. str. 804 sq. — Gasparri, op. cit. Vol. I. str. 252.

Tako se ravna, ako ima spregledna listina penitencijarije pristavek: »Discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario«. Če pa je listina dana za določenega spovednika, se taista ne sme poslati na drugega, ampak se mora nova z imenovanim pristavkom od penitencijarije izprositi, ako eden izmed zaročnikov neče iti k spovedi k določenemu spovedniku¹. Kadar so okoliščine izredno težavne, dalo bi se izprositi, da se izvrši spregled le pri enem, čeprav nedolžnem, zaročniku, ali da se izvrši izven spovedi². M. M.

Ali sme duhovnik sam obhajati, ako ni strežnika? Specijalna rubrika v lavantinskem obredniku določuje: »Sacerdos igitur sanctissimam Eucharistiam ministraturus . . . praecedente Clerico, seu alio ministro, procedit ad altare manibus iunctis« etc. (Collect. Rit. Dioec. Lav., Marburgi 1896, pag. 68.) Po tej določbi bi moral vedno strežnik biti pri obhajanju. Primeri se pa lahko, da je nujna potreba obhajanja. Ali bi smel izvršiti vse duhovnik sam? in kako? Kadar nikogar ni, ki bi stregel duhovniku, duhovnik sam prižge dve sveči in gre k oltarju. Prišedši k oltarju, položi biret na stran (vselej mora iti k oltarju z biretom na glavi), in moli na spodnji stopnji oltarja »Confiteor«, potem gre »ad mensam« in opravi vse drugo po navadi, in sam odgovarja »Amen« etc. in podeli tudi blagoslov s ciborijem. (Comp. Liturgiae Sacrae iuxta ritum Rom. Ios. Aertnys, Paderbornae, 1895.) I. Hr.

Obhajanje z veliko hostijo. Kapelan X. pozabi med sv. mašo pri oddaljeni podružnici povžiti posvečeno hostijo v ostensoriju. Vě pa že naprej, da ne on, ne drugi duhovnik ne more več med tednom priti tje. Kaj mu je storiti s sv. hostijo? Na srečo je med navzočimi nekdo tešč. Ta se spove in duhovnik ga obhaja z veliko hostijo. Ali je prav storil in če ne, kaj bi bilo prav? Splošna rubrika v misalu pravi: »Si sacerdos ante consecrationem graviter infirmetur . . . Si autem non obierit, sed fuerit infirmus, adeo tamen ut possit communicari, et non sit alia Hostia consecrata, Sacerdos, qui Missam supplet, dividat Hostiam, et unam partem praebeat infirmo, aliam ipse sumat.« (Miss. rubr. de defect. in Ministerio ipso occur. X. 3.)

Torej le tedaj, ko bi mašnik opravljajoč daritev sv. maše nevarno zbolel po spremenjenju, bi se smel obhajati s polovico velike hostije, pa le, če bi drugih ne bilo. Več ne pove rubrika.

Kaj torej storiti v navedenem slučaju? Če je mogoče v enem tednu ali še pozneje priti maševati k podružnici, naj se prižge večna luč ali sveča in se naznani ljudem, da bo vsaki dan cerkev vsaj dve uri odprta in naj eden ali drugi moli presv. Rešnje Telo, vsaj mežnar in njegova družina. Če bi pa ne bilo mogoče dalj časa priti k podružnici,

¹ Gasparri, op. cit. Vol. I. str. 252. — ² Feije, op. cit. str. 805.

mora Sanctissimum v korporalu v burzi nesti v župnijsko cerkev, kjer se potem drugi dan povžije. Če je mogoče, naj se pošlje oseba naprej, katera naznani na potu in doma, da se bo presv. Rešnje Telo preneslo v župnijsko cerkev, da navzoči pokleknejo in je pobožno molijo.

I. Hr.

Sacrosanctae. Specijalna rubrika gledé molitve »Sacrosanctae«, ki se nahaja v brevijariju po molitvi »ante divinum officium«, se glasi: »Orationem sequentem devote post officium recitantibus Lepo Papa X. defectus et culpas in eo persolvendo ex humana fragilitate contractas indulgit: dicitur flexis genibus« (Breviarium Rom.). Ta molitvica ni zapovedana, naj bi se pa nikdar ne opustila, ker se zadobi po njej nekak odpustek, ki ostane tudi v jubilejskem letu; odpustijo se namreč pogošči vsled človeške slabosti, storjeni med oficijem. — Da se pa ta milost zadobi, zahteva rubrika, da se molitev opravi klečé; izvzeti so bolniki, ki ne morejo klečati, ali kateri so v postelji. — Kedaj se pa naj opravi ta molitev? Nekateri liturgiki pravijo, da se naj moli le enkrat in sicer na koncu celega oficija — torej po sklepnicah, sklicevaje se na besede zgorej navedene: »post officium recitantibus Leo Papa X.« etc. Ker pa oficij obstoji iz več delov, ki se opravljajo v določenih urah, sme se imenovati vsaki del te molitve »oficij«. Torej ne smemo tolmačiti zadevne rubrike tako, da bi to molitvico molili le enkrat t. j. po sklepnicah. Kedaj pa? Navadno po hvalnicah (Laudes), po Noni in po kompletoriju, ker se navadno moli matutin s hvalnicami kot skupni oficij, ravno tako vse štiri urine molitve (Horae) in večernice s sklepnicami. V koru pa se moli po vsaki urini molitvi, s katero se končuje kor. (Decr. 12. Mart. in 12. Iul. 1855. — Kurze Anleitung zum Breviergebete, 2. Aufl., Paderborn 1894.)

I. Hr.

Se li je treba prekržati v Primi pri „Deus in adiutorium...“, po »Pretiosa in conspectu Domini in Adiutorium nostrum...« po »Lectio brevis«? — Ne. Ph. Hartmann v svojem »Repertorium rituum« str. 207. II. B.: »Wann wird das Kreuzzeichen im Officium gemacht?« našteva vse slučaje, v katerih duhovnik veliki latinski križ naredi, a omenjenega »Deus in adiutorium« ne navaja. Pač pa pravi v opombi: Aus vorstehenden Angaben ergibt sich, dass das Kreuzzeichen nicht gemacht wird beim dreimaligen »Deus in adiutorium meum intende« in der Prim, auch nicht am Ende der Prim bei »Adiutorium nostrum«. Ravno isto trdi Eduard Gonella v svojem Caeremoniale, pars. I., cap. II. 7. Omnes se signant ad Deus in adiutorium meum intende, cum dicitur initio Horarum, non autem cum dicitur in psalmis, et in precibus et ter ad Primam post V. Pretiosa. ... Eodem modo fit ad Adiutorium nostrum in nomine Domini, cum dicitur in precibus ante Confiteor, non autem in psalmis, nec ad Primam post lectionem brevem. *M. Š.*

Nekaj o peterih psalmih v pripravi za sv. mašo. »Sacerdos celebraturus Missam, praevia confessione sacramentali, quando opus est, et saltem Matutino cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet et orationes infra positae pro temporis opportunitate dicat.« Tako pravi »Missale Romanum«. Ritus servandus in celebratione Missae. Tit. I. De praeparatione Sacerdotis celebraturi. Med temi molitvami je na prvem mestu petero psalmov in sicer: psalm 83., 84., 85., 115. in 129. Zakaj pač »Missale«, ki je liturgična in rubricistična knjiga »per eminentiam«, navaja ravno teh petero psalmov? Müller, Theologia moralis III. tit. I., § 39, n. 5 odgovarja: »Psalmi et orationes in Missali positae abundant affectibus, quibus sacrificium celebrari convenit«. Kateri pobožni občutki pa naj navdajajo duhovnika pri daritvi sv. maše? Nedvomno le oni občutki, ki so primerni namenu, iz katerega se Bogu daruje daritev sv. maše. Ta namen pa je, 1. da Boga spodobno častimo in hvalimo (hvalna daritev); 2. da ga zahvaljujemo za vse dobrote (zahvalna daritev); 3. da zadostimo božji pravičnosti ter zadobimo milost kesanja in pokore in odpuščenje kazni za greh (spravna daritev); 4. da izprosimo sebi in drugim vse dobro za dušo in telo (prosilna daritev).

Da ravno gori imenovani peteri psalmi vzbujajo v srcu duhovnikovem občutke, ki so primerni temu četvornemu namenu daritve sv. maše, to razpravlja Thalhofer v »Abhandlung über die heil. Messe« v »Katholische Blätter« aus Franken, Jahrgang 1852; ravno tako tudi v svoji razlagi psalmov (Thalhofer »Erklärung der Psalmen«) in sicer pri posameznih psalmih. Kratko pa klasično razpravo o našem vprašanju pa najdeš v knjigi: »Das heilige Messopfer dogmatisch, liturgisch und ascetisch erklärt. Von Dr. Nicolaus Gühr, Subregens am erzbischöflichen Priesterseminar zu St. Peter. VI. Auflage. Freiburg im Breisgau 1897. Herder'sche Verlagshandlung. Dr. Gühr pravi na str. 314. v opombi 2. tako-le: »Die von der Kirche durch Aufnahme in das Missale Romanum empfohlenen Vorbereitungsgebete verdienen den Vorzug vor andern und sollten darum niemals ausgelassen werden. Die betreffenden fünf Psalmen enthalten und erwecken alle Affecte (Glaube, Hoffnung, Vertrauen, Liebe, Sehnsucht, Andacht, Demuth, Reue, Zerknirschung, Dankbarkeit, Hingebung, Aufopferung), welche den Priester zur würdigen und segensreichen Opferfeier disponieren... Der 83. Psalm hat in der Liturgie eine bevorzugte Stellung unter den Liedern zur Verherrlichung (Lobopfer) — hvalna daritev — des eucharistischen Mystereums: innig und bewegt drückt er die Stimmung des priesterlichen Herzens aus, das sich nach dem Altare sehnt, um dort in Jesu Herz und Wunden all seine Mühen, Leiden und Freuden niederzulegen, und um dort auch Kraft zu schöpfen zur irdischen

Pilgerfahrt, die nur durch dieses Thal der Zähren zur himmlischen Heimat und Glorie führt. — Psalm 84 enthält den Dank (Dankopfer) — zahvalna daritev — für die bereits begonnene Erlösung, die Bitte um Vollendung der Erlösung und um vollkommene Heiligung (um Erbarmen, Huld und Frieden um Befreiung von dem Drucke der Begierlichkeit und Eigenliebe, um Verminderung der Alltagsfehler u. s. w.) und schliesst mit der frohen Zuversicht, die herrlichen Früchte des Heiles am Altare in ihrer ganzen Fülle zu erlangen — spravna daritev. — Psalm 85 ist ein demüthiges und inniges Bittgebet (Bittopfer) — prosilna daritev. Im Gefühle seiner Hilfsbedürftigkeit und Gottangehörigkeit, im Hinblick auf die Güte und Macht seines Herrn fleht der Priester um Stärkung gegen die verkehrten Neigungen und um Schutz gegen die äusseren Feinde, sowie um Beistand zur würdigen Verrichtung seiner heiligsten, erhabensten und freudigen Amtshandlung am Altare. — Der 115. Psalm leiht den Dankopferintentionen des celebrierenden Priesters d. h. seiner dankbaren Opferfreudigkeit und freudigen Selbstaufopferung im Dienste Gottes, innigen und begeisterten Ausdruck. — Psalm 129 ist ein herzergreifendes Busslied voll Demuth und Reue, voll Hoffnung und Vertrauen auf Gottes Barmherzigkeit und auf die überreiche Erlösung, deren Quell täglich auf dem Altare frisch sich erschliesst zur Sühne der Sünden.

Psalm 83. in 84. vzbujata torej v srcu duhovnikovem občutke hvalne daritve, psalm 85. prosilne, 115. zahvalne in 129. spravne daritve. Ravno v tem oziru in smislu je primerno urejena navadna »praeparatio ad missam« v »Vade mecum«¹, majhnem molitveniku za duhovnike. V njem najdeš pred vsakim psalmom kratko »intentio«, s katero naj moliš psalm. Naj jih tukaj podam po vrsti psalmov.

Intentio I. ad psalmum 83. Pro sacrificio Missae, ut est Latreuticum. — Ego volo celebrare Missam, conficere et offerre corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi, iuxta Ritum S. Romanae ecclesiae ad laudem omnipotentis Dei totiusque Curiae triumphantis.

Intentio II. ad ps. 84. Pro Sacrificio Missae, ut est memoriale Passionis. — Ego volo celebrare Missam conficere et offerre corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi in memoriam Incarnationis, vitae suae, passionis et mortis.

Intentio III. ad ps. 85: Pro Sacrificio Missae, ut est Impetratorium. — Ego volo celebrare Missam, conficere et offerre corpus et sanguinem

¹ Vade mecum sacerdotum continens preces matutinas et vespertinas, preces ante et post missam, orationes breves et indulgentiis auctas, varia exercitia spiritualia, litanias, modum providendi infirmos nec non benedictionum formulas nomulas. Campoduni. Koesel. 1898.

Domini nostri Iesu Christi ad utilitatem meam, totiusque Curiae militantis, ad impetrandam vivis et defunctis gratiam et misericordiam.

Intentio IV. i. e. ad ps. 115: Pro Sacrificio Missae, ut est Eucharisticum. — Ego volo celebrare Missam, conficere et offerre corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi in gratiarum actionem pro omnibus beneficiis in me et in totum genus humanum collatis.

Intentio V. i. e. ad ps. 129: Pro sacrificio Missae, ut est Propitiatorium. — Ego volo celebrare Missam, conficere et offerre corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi in deprecationem et satisfactionem pro omnibus peccatis meis et totius mundi.

Pripomnim pa: Praeparans te ad missam, his intentionibus psalle, et habebis magnum fructum spiritualem, et animum attentum in Missa.
M. Š.

Kateri psalmi se pojejo pri pogrebu? Pri nas se poje »Miserere« in če je pot daljša, se pred »Requiem« zopet začne drugi verz peti in tako naprej; na pokopališču pa »Requiem aeternam« ... kot konec. Pa to ni prav. Collectio Rituum dioec. Lavantinae je vsaj za lavantinsko škofijo v tem oziru merodajna. V njej se pa rubrika tako glasi: »Ac si longitudo itineris postulaverit, dicantur adhuc alii Psalmi ex Officio Mortuorum (tukaj citira stran: 150 seq.) et in fine cuiuslibet Psalmi dicitur: Requiem aeternam dona ei Domine etc., qui Psalmi devote, distincte, graviqve voce recitari debent usque ad Ecclesiam vel coemeterium¹. Iz tega sledi, da se pri daljši poti petje začne z »Miserere«. Miserere se konča z »Requiem aeternam ...« (v ednini, kakor tudi pri »De profundis«), za njim pa se pojejo, kakor kaže navedena stran, psalmi iz večernic in če bi teh ne bilo dovolj, psalmi iz I. nokturna in tako naprej. Vsak psalm se sklene z »Requiem aeternam ...«. Ko pa pride duhovnik do cerkve, se sklene zadnji psalm z »Requiem aeternam«, če ga tudi niso do konca prepeli. Da pravi »Collectio Rituum« »dicantur«, »recitari debent«, nam s tem dovoli tudi recitirati zgoraj navedene psalme. Če pa se recitirajo, morajo se recitirati menjaje t. j. prvi verz začne duhovnik, drugega odgovorijo strežniki. Ako pa je več duhovnikov pri pogrebu in ti recitirajo psalme, tedaj naj začnejo desni s celebrantom in levi odgovarjajo. — Primeri: Oswald Jos: Der Rubricist in der katholischen Kirche etc. pag. 270 et seq.
M. Š.

Cerkvena zavarovalnina. 800.000 gld. letnega dobička od cerkvenega zavarovanja je imela banka »Riunione Adriatica« po poročilu češkega socijologa Rudolfa Vrba. To so mili darovi vernikov. Sv. Pavel

¹ Primeri Coll. Rit. dioec. Lav. pag. 141.

je sicer tudi med verniki pobiral mile darove za žide, a ne za milijonarje. Po seznamu v šematizmu je v lavantinski škofiji 247 župnij in ekspozitur. Recimo, da plačuje vsaka povprečno na leto 15 gld. zavarovalnine, je skupaj 3705 gld. Obrestujmo to svoto s $4\frac{1}{2}\%$, imamo na leto 166 gld. 72 $\frac{1}{2}$ kr. obresti. Silno redko kedaj pogori kako cerkveno poslopje, torej leta in leta darujemo kapitalistom: $3705 + 166 \cdot 725 = 3871$ gld. 72 $\frac{1}{2}$ kr. Ko bi imeli lastno medsebojno zavarovalnico za cerkvena poslopja, koliko bi si nabrali kapitala in dobička! Upravnih stroškov bi pač ne trebalo biti veliko.

V okrožnici o socijalnem vprašanju piše sv. Oče: »Jasno je, da tu treba pomagati, da treba kmalu in resno pomagati, ker vsled neugodnih razmer brezštevilni živé v res žalostnih in človeka nevrednih odnošajih«. Ne malo važna in »kmalu« rešitve vredna točka socijalnega vprašanja je gotovo tudi ta, kako bi se »v res žalostnih odnošajih« živeči rešili jarma in sužnosti kapitalistov. — Torej ne le gledé denarnega dobička, marveč tudi iz tega ozira, bi ne bilo prazno in brezpomembno, razmotrivati zgorenji račun ter »resno« misliti in delati na ustanovitev medsebojne zavarovalnice cerkvenih poslopij. S tem korakom bi posnemali tudi Gospoda, ki je lakomnim židom prevrgel denarne mize ter jih izpokal iz svetega kraja; kazali bi stopinje, po katerih naj stopajo i drugi, da se znebijo »neugodnih razmer«. —k.

Kaj je katekizem? Francoski modroslovec Jouffroy, ki je zavrgel krščanstvo, češ, da je svojo nalogo že izvršilo in se preživelo, je napel vse moči svojega duha in uporabil vsa filozofična sredstva, da bi rešil problem človeškega življenja, zakaj je človek na svetu. Vkljub vsem naporom naposled obstoji v nejasnih dvomih o tem »večnem in strašnem problemu« in bolešno prizna: »Le eno sredstvo preostaja in to je: znovič si postaviti večni problem o človekovem namenu in novo rešitev iskati. Kakšna bo neki ta bodoča rešitev? Jaz ne vem; edino, kar morem reči, je, da ne bo prevrgla prejšnje (krščanske) rešitve, marveč jo bo obsegala. Kar se tiče vprašanja, ali bo rešitev verska ali modroslovska, zdi se mi nemogoče, to naprej določiti.« Kar se od modroslovja zastonj pričakuje, podaje razodetje, krščanstvo. V skeptičnem obupu Jouffroy opozarja na to: »Je neka majhna knjižica, iz katere se učé otroci in iz katere jih izprašujejo v cerkvi in v šoli. Berite to majhno knjižico, to vam je katekizem; tu boste našli odgovor na vsa vprašanja, katere sem jaz zastavil, za vsa brez izjeme. Vprašajte kristjana, od kod izvira človeški rod; on ve. Vprašajte ga, kam gre; on ve. Vprašajte o poti, po kateri mora hoditi; tudi to ve. Vprašajte ono ubožno dete, ki nikdar ni o tem razmišljalo, zakaj je na svetu in kaj bo ž njim po smrti, in dalo vam bo vzvišen odgovor, če ga tudi morda samo ne razume, je vendar občudovanja vreden. Vprašajte ga

o vstvarjenju in koncu sveta; zakaj je Bog živali in rastline na njo postavil; kako se je zemlja obljudila, ali se je to zgodilo po eni družini ali po večih; zakaj ljudje govorijo različne jezike; zakaj trpijo in drug drugega tlačijo, in kako se bo vse to enkrat končalo; vse to vam dete ve. Začetek sveta, začetek človeka, postanek rodov, namen človekov v tem in onem življenju, razmerje med človekom in Bogom, dolžnosti človekove do bližnjega in njegove pravice nad stvarstvom: vse to ve. In ko odraste, nima nikakšnega dvoma o naravnem, političnem in mednarodnem pravu, ker vse to, rekel bi, sledi naravno in samo po sebi — iz krščanstva.¹

F. K.

Priprave za biblične katekeze.

19. Jožef v tujo deželo prodan.

I. Uvod. Otroci, sedaj pride na vrsto daljša dogodba, katera se mi je od nekdaj zdela najlepša med vsemi zgodbami stare zaveze, namreč prelepa zgodba o Jožefu. Zato pričakujem, da me boste jako pazljivo poslušali in da vam bo koristilo ne le za sedaj, marveč tudi za vaše poznejše življenje. Ker je zgodba dolga, je razdeljena na več oddelkov; danes vam bom pripovedoval, kako so dobrega in pridnega Jožefa zlobni bratje iz zavisti sovražili in celo prodali v tujo deželo.

II. Pripovedovanje. *a)* Jakobovi sinovi; *b)* Jožef pripoveduje, kaj se mu je sanjalo; *c)* Jožef gre k bratom na pašnike; *d)* bratje ga prodajo; *e)* bratje nalažejo očeta, ki milo žaluje po preljubem sinu.

III. Pojašnjevanje. *a)* Jakob je imel ... lepo pisano suknjo? Dasi je bila opravičena posebna očetova ljubezen do najpridnejšega otroka, vendar ni bilo prav in previdno, da je Jakob tako očitno kazal svojo odlično ljubezen do Jožefa, ker bi bil lahko sprevidel, da bode to vzbujalo nevoščljivost pri bratih. Za to napako se je pozneje tudi hudo pokoril. — »Pisana suknja« je bila dolga, do členov segajoča halja s širokimi rokavi, iz raznobarnega dragocenega blaga, kakršno so nosili imenitni ljudje; drugi so imeli preproste, do kolen segajoče suknje iste barve. — »Jožef pové očetu«. Ker je napake svojih bratov povedal le očetu, ne drugim ljudem, in pa le zato, da bi se poboljšali, je bilo to popolnoma opravičeno in celo njegova dolžnost; in bratje bi ga zaradi tega ne bili smeli sovražiti.

b) »Čudovite sanje«. Sanje so navadno brez vsega pomena, ker tu deluje le domišljija, druge dušne moči pa počivajo. Mnogokrat

¹ Mélanges philosophiques, str. 330, 341; gl. F. Z. Gonzalez, Die Philosophie des hl. Thomas von Aquin. Regensburg, 1885. III., str. 267, 270.

pa tudi Bog navdaja sanje; take pa niso več navadne ali naravne, marveč nadnaravne ali »božje« sanje, ker po njih Bog sam naznanja svojo voljo. — »Oče ga zavljo tega posvari«, zato ker je začetkoma sam mislil, da so to naravne sanje, ker je hotel v ponižnosti ohraniti svojega sina, in pa, ker je hotel zabraniti, da bi ga bratje še bolj ne sovražili. A tudi potlej, ko po natančnejem premišljevanju spozna, da so to nadnaravne sanje, ne reče o tem ničesar Jožefu, da bi se ne prevzel. — »Jakob, ki je tudi že sam imel božje sanje«; kdaj? — Naštej še enkrat vzroke, zakaj so bratje sovražili Jožefa.

c) »Daleč od očetovega šotora«. Od Hebrona, kjer je Jakob stanoval, pa do Sihema, kjer so Jožefovi bratje pasli, je bilo 20 ur hoda; a v Sihemu je Jožef zvedel, da so se bratje pomaknili še dalje proti severu do jako travnate planjave Ezdrelon, in dobil jih je res v Dotajnu, ki je še kakih 6 ur oddaljen od Sihema. — »Vodnjak« = globoka obzidana jama, kjer se je nabirala dežnica, ki so jo potlej pokrivali z velikim kamenom, da se ni preveč segrela. Ruben je bil najstarejši, torej očetu odgovoren za bratovo življenje.

d) »Potlej se vsedejo k jedi«; kolika trdosrčnost: brata so vrgli v vodnjak, da bi tam lakote umrl, sami pa veselo jedó, kakor da bi se ne bilo nič zgodilo! — »Tisti čas pa pridejo... v Egipt«. Ti »ptuji« kupci so bili Izmaelci ali Arabci, ki so iz vzhodnih dežel preko Samarije in potlej ob morju v Egipt na kamelah prenašali raznovrstnega blaga: balzam, kadilo, miro itd.; pa tudi s sužniki so kupčevali. (Družba takih kupcev se imenuje karavana.) — »Za dvajset srebrnikov« = 26 glđ. (srebrnik = 1 glđ. 30 kr., brez ažije!). Za tako ceno so kupovali sužnjike; seveda so hoteli še imeti tudi kaj dobička.

e) »Kam se hočem obrniti?« t. j. kam naj sedaj grem, kaj naj storim, ker se nič več ne smem prikazati pred obličje svojega očeta, kateremu sem odgovoren za življenje svojega brata? — »Žimovnik« je vreči podobna obleka temne barve iz trdega blaga (iz debele dlake, iz žim). — »Vsi njegovi otroci so prišli« itd. Morda jim je bilo sedaj že žal, da so umorili brata, ko so videli očeta v toliki žalosti; vendar je bila tolažba iz ust bratomorcev in lažnikov le zopet grda hinavščina. — »Žalosten pojdem« itd. t. j. življenje me nič več ne veseli; najrajši bi umrl, da bi prišel k svojemu preljubemu sinu.

(Za srce.) Ali se vam kaj smili dobri, pridni Jožef? Ako vidimo, da trpi nedolžen človek, se nam veliko bolj smili, kakor če trpi hudobnež, ki je zaslužil kazen. Glejte, Jožef ni storil nikomur nič žalega, pa ga tako zelo zaničujejo, po nedolžnem mora trpeti. Pa ko bi ga žalil in preganjal tuj človek, bi že lažje prenašal; a zaničujejo in žalijo ga lastni bratje. In kako velike so njegove britkosti! Koliko grenkih

besed je moral preslišati, koliko surovosti prestati! Zakaj naša knjiga nam pove le to, kar so mu rekli in storili v enem dnevu. Ako so mu sedaj zmerjaje rekli »sanjač«, Bog vedi, koliko priimkov in zabavljic je že moral poprej slišati; ako so bili danes pripravljeni, ga celo umoriti, si pač lahko mislimo, kolikrat so ga že poprej suvali in pretepali, če očeta ni bilo blizu. Kako težavno je življenje, ako človek celo pri bratih ne vidi nikdar prijaznega pogleda in mora celó domá prenašati toliko krivic! —

Najhujše seveda je bilo pa takrat, ko ga je oče poslal k bratom. Težko je bilo ubogati to pot, pa ta dobra duša si ne upa ugovarjati očetu; kakor jagnje je pokoren, naj se zgodi karkoli. Že pot do bratov je bila nevarna, ker takrat je bilo po Sveti deželi več divjih zverij; kako se je moral pa še le bati svojih divjih bratov! In ni se bal zastonj. Že od daleč zasliši žalečo psovko: »sanjač«, in za njo še strašnejšo besedo: »Ubijmo ga!« O, kako so pretresli njegovo trepeče srce že surovi napadi z besedo; kaj pa še le dejanje! Najprej mu slečejo pisano suknjo; oj, ubožec, koliko si moral že prestati zarad te ubore suknjice! Potlej ga vržejo v vodnjak! Da vsega tega niso rahlo izvrševali, se itak vé. A najstrašnejše je bilo to, da je zares mislil, da bo moral umreti v vodnjaku, — umreti lakote! Zakaj o Rubenovi nameri ni nič vedel; saj še bratje niso vedeli. Oh, lahko si mislite, kako je ob tej strašni misli jokal in prosil: »Oh, usmiliti se me! Ali naj v tej globoki jami umrjem lakote in žeje? Spomnite se našega starega očeta; kako bodo žalovali, če se več nazaj ne vrnem! Spomnite se pravičnega Boga; kaznoval vas bo, kakor je kaznoval bratomorca Kajna! Kaj pa sem vam storil žalega? Oh, še tako sem mlad, pa naj tukaj v tej jami skoprnim!« itd. A vse zastonj; neusmiljeni bratje se ne dajo omečiti... Vendar čez nekaj časa mu zasije žarek upanja — morda so se skesali, bližajo se vodnjaku, — zopet ga izvlečejo! Pa kako hitro zgine mili žarek tolažne nade: ne rešen, marveč prodan bo, prodan za sužnjika, prodan kakor nema živina v daljno tujo deželo, da ga bodo tam priganjali k težkemu delu, pretepali, morda celó ubili! Torej za vselej mora zapustiti ljubljeno domovino, — zadnjikrat se sme še ozreti po domačih hribih, po domačih livadah in potlej mora — še tako mlad — odriniti v nepoznano strašno deželo, kjer bode on — ljubljenec tako bogatega očeta — trpinski sužnjik vse dni svojega življenja! Torej res ne bo nikdar več videl milega obličja svojega preljubega očeta!?

Ako se vam pa že tako zelo smili mladi Jožef, kako zelo se vam mora tudi smiliti stari očak Jakob! Sam pravi, da bi rajši umrl, kakor prenašal tako bol, kakor še živel brez Jožefa, brez svojega ljubega Jožefa! Že več dnij ga je močno skrbelo, ker Jožefa ni bilo tako dolgo nazaj; kaj se je neki zgodilo. Slednjič zagleda v daljavi poslanca;

strašna slutnja se mu vzbudi v srcu. Hiti naproti. Poslanec mu podá krvavo, raztrgano suknjo in začne pripovedovati, kakor so mu bili naročili kruti sinovi: »To-le suknjo smo našli; glej...!« Jakob le pre-dobro pozna suknjo, čeravno je raztrgana, čeravno vsa krvava. A dalje vam ne morem razvijati tega britkostnega prizora; mislite si lahko sami, saj veste, kaj je ljubeče očetovsko srce. Pač je jokajoči očak blagroval svojo rajnko ženo, da je poprej umrla in ni čakala tega strašnega dne: kako bi moglo kaj takega pretrpeti celó nežno srce ljubeče matere!

IV. Razlaga. 1. Nevoščljivost. Kako je iz te zgodbe razvidno, da je nevoščljivost poglavitni greh? (Iz nevoščljivosti je prišlo toliko hudega: *a)* sovražili so Jožefa, ker je njih hudobijo naznanil očetu; *b)* zmerjali so ga, ker jim je pravil svoje sanje; kako so mu rekli? *c)* umoriti ga hočejo; kako pravijo? *d)* starega očeta nalažejo; *e)* hlinijo mu sočutje.)

2. Hudi nasledki odpustljivih grehov. Bila je le slabost in neprevidnost, da je Jakob tako očitno kazal večjo ljubezen do Jožefa nego do drugih svojih sinov; toda koliko hudega je to povzročilo: koliko jeze, koliko grehov, koliko solz! (Vpr. 770.)

3. Greh se sam maščuje. Zelo rado se zgodi, da se človek pokori prav na isti način, kakor se je pregrešil: *a)* nekdanj je bila materina prevelika ljubezen Jakoba zavedla v napako ter napravila materi in sinu toliko britkost; sedaj se pregreši in kaznuje Jakob z isto napako; *b)* s kozlovičevino je nekdanj ovijal vrat in roke, da bi prevaril svojega očeta; v kozličevi krvi namakajo sedaj njegovi zlobni sinovi bratovo suknjo, da bi prevarili tudi njega.

4. Opuščenje dobrega. Katera dva brata sta bila boljša mimo drugih? (Ruben in Juda.) Juda je vsaj življenje rešil Jožefu, Ruben je bil odsoten, ko so ga bratje prodali, in že prvotno je bil namenjen mu rešiti življenje. Vendar ni bil prost vse krivde: bolj odločno in možato bi se bil moral potegniti za brata. Ko je zvedel, da so ga prodali, bi bil moral sporočiti očetu, ki bi ga bil mogel še odkupiti iz egiptovske sužnosti. Opustil je torej dobro, kar je bil dolžan storiti. (Vpr. 758.)

5. Človeška duša neumrjoča. Jakob je bil popolnoma prepričan, da je divja zver požrla njegovega ljubega sina; a želel je umreti, da bi ga zopet videl. Ali bi ga bil videl telesno? (Vpr. 247, 248; 853, 160.)

6. Jožef — predpodoba Jezusa Kristusa: *a)* Jožef je bil ljubljenec svojega očeta; bratje so ga sovražili. (Nebeški Oče je dvakrat izjavil, da je Jezus njegov preljubi Sin; tudi Jezusa so sovražili Judje, njegovi bratje.) *b)* Jožefa so bratje zaničevali, slekli in prodali

za 20 srebrnikov. (Jezusa so Judje zaničevali; obleko mu vzeli; Juda Iškarijot ga je prodal za 30 srebrnikov.) c) Jožefov oče je bil zelo žalosten, ko je slišal, da je mrtev njegov sin; ni se dal utolažiti, zato ker ni vedel, da je Jožefovo ponižanje potrebno za njegovo povikšanje. (Jezusovi prijatelji so zelo žalovali ob njegovi smrti; niso razumeli, da njegova smrt je bila potrebna za njegovo poveličanje in njihovo rešenje: »Ali ni moral Jezus trpeti in tako iti v svoje veličastvo?« (Luk. 24, 25.)

V. Uporaba. 1. Zakaj vam je (egiptovski) Jožef tako zelo všeč? Morda sami ne veste. Le eno besedo vam bom izrekel, pa boste takoj vedeli: zavoljo svoje ljube nedolžnosti! Ker je bil tako po-božen, neizprijen, poslušen, čist, nedolžen, ga je slavila, ga slavi in ga bo slavila zgodovina do konca sveta! O, kako si srečen, kako neizrečno srečen si tudi ti, ako v nedolžnosti preživiš svoja mlada leta! Še v poznejših letih, celo na stare dni, zlasti na smrtno uro se boš z veseljem spominjal svoje mladosti! Gorjé pa, če bi zgodaj krenil na napačna pota...

2. Zavoljo Jožefove obleke je prišlo toliko hudega. Bog ne gleda na oblačilo, marveč na srce. Za obleko ti bodi pravilo: priprosto pa snažno!

3. Brez potrebe ne razglašaj tujih pregreh; a tudi to bi bilo napak, ko bi ne naznanil prednikom, kadar je treba, zakaj udeležil bi se tujega greha.

4. Zmerjanje in oponašanje je silno grda razvada.

5. Zabranjuj greh in hudobijo, kjer le moreš.

6. Dobro preišči svoje srce, če nimaš morda še kje kaj skrite zavisti ali nevoščljivosti, če se ti zdi zoperno, kadar so drugi pohvaljeni, če si vesel, kadar se jim pripeti kaj hudega. To in vsako drugo hudo strast skušaj zatreti takoj v začetku.

7. Očak Jakob ti kaže, kako zelo ljubijo stariši svoje otroke. Trudi se na vso moč, da jim vsaj po nekoliko povrneš to ljubezen. Ni še zadosti, jih nič ne žaliti, marveč dober otrok jim skuša tudi veselje delati...

20. Jožef v Putifarjevi hiši.

I. Uvod. Gotovo bi že radi izvedeli, kako se je neki prodanemu Jožefu godilo v sužnosti v daljni egiptovski deželi. O, o tem boste slišali veliko lepega; zato le prav verno poslušajte. Najprej vam povem, kako mu je bilo v hiši Putifarjevi.

II. Pripovedovanje. a) Jožef pride v hišo Putifarjevo, katero je Bog posebno oblagodaril radi njega; b) Jožef premaga hudo skušnjavo; c) Jožef je po krivem zatožen in v ječo vržen.

III. Pojašnjevanje. a) »Kraljevemu dvorniku«, vojaškemu načelniku kraljeve straže. — »Bog je bil z Jožefom«, podpiral ga je s svojo milostjo in svojim blagoslovom ter s posebnim varstvom. — »Postavi ga čez vso svojo hišo«, naredi ga za oskrbnika vse hiše in vsega imetja; bil je torej tudi nadzornik drugim služabnikom.

b) »Ne jenja vsak dan nadlegovati mladeniča«, t. j. pri-govarjati mu, naj bi storil greh, kar je bilo Jožefu zelo neljubo in zoperno, torej nadležno. — »Kako bi mogel storiti tako hudo-bijo?« Največje hudo je greh, posebno smrtni greh; večje nesreče ne poznamo. To je Jožef dobro vedel, saj ga je bil očak Jakob vzgojil v strahu božjem; zato je ostrmel in s studom zavrnil drzno zapeljevanje.

c) »Ker je svoji ženi preveč verjel«, ne, da bi se bil skušal prepričati, ter tudi Jožefa poklical na odgovor ali zagovor. — »Vrže Jožefa v ječo«. Jetništvo je bilo pri Egipčanih in pri paganskih narodih sploh zelo hudo. Jožef je bil v ječi vklenjen v težke verige (ps. 104, 8) in sicer, kakor se večkrat vidi na starih slikah, za vrat in roke.

(**Za srce.**) Zelo se nam je prikupil Jožef še, ko je bil doma; a na tujem se nam zdi še ljubeznivejši. Na zunanje seveda ni nič poseb-nega, je le na trgu kupljen suženj, torej na videz človek najnižje vrste; toda — po duši, po svojem plemenitem srcu, po svoji nezmagljivi nedolžnosti pa nam je velikan, čigar ime bode slovelo na veke! Kdor zna samega sebe premagati, ta je junak, ki zasluži najsijajnejše zmagoslavje. Le pomislite, Jožef je na tujem, lahko bi si mislil: Tukaj sem čisto sam in nepoznan, daleč proč izpred očij svojega očeta in svojih bratov in vseh znancev, kaj pa je, četudi prestejše živim, saj me nihče ne pozna. A tega ni mislil nedolžni Jožef, marveč je vedel kot dober vzgojen mladenič, da ga vedno in povsod opazuje vsevidno oko Najvišjega in Najsvetejšega; zato vsklikne: »Kako bi mogel storiti toliko hudobijo in grešiti zoper svojega Boga!« In zmaga! Zmaga je bila tem slavnjejša, ker je bila vojska huda in nevarna; bojevati se mu je bilo zoper večkratno skušnjavo, in Jožef je že lahko naprej vedel, koliko mu utegne škodovati, ako se zameri tako oblastni gospej: a misel na pričujočnost božjo ga tako presune, da je pripravljen rajši vse pretrpeti, kakor z grehom žaliti svojega ljubega Boga! Res sam ne vem, kako bi vam mogel dovolj pohvaliti tega nedolžnega junaka zmagovalca! O, posnemajte ga tudi vi! junaško varujte tudi vi svojo sveto nedolžnost zoper vse sovražnike katerekoli. Lepšega in boljšega ne morete imeti in si ne želeti, kakor je nedolžnost, saj pravi sv. pismo, da nobena cena ni toliko vredna, kakor zdržna duša (Sir. 26, 20) in nam tako vabljivo kliče: O, kako lep je čist

rod, večer je njegov spomin, pri Bogu in pri ljudeh je v časti! In kronan vekomaj obhaja zmago, ker je zmagal boj za plačilo neomadeževanih! (Modr. 4, 1 id.)

IV. Razlaga. 1. Strah božji je v bogoljubnem življenju največja moč, ki nas varuje hudega in nagiblje k dobremu; in sicer ne samo oni strah, ki nam zabranjuje greh zato, da bi ne bili pogubljeni, ali ki nas priganja k dobremu zato, da bi prišli v nebesa — ne samo ta hlapčevski strah, marveč še vse bolj oni sinovski strah, ki stori, da se varujemo greha in izvršujemo dobra dela iz ljubezni do Boga. (Vpr. 192.)

2. Ker je bil Jožef tako bogaboječ, *a)* zato je bil tako priden in zvest služabnik, da se je v kratkem povspel od ubogega sužnjika do prvega oskrbnika Putifarjevega. V vseh stanovih so najboljši oni ljudje, kateri zavoljo Boga izpolnjujejo stanovske dolžnosti. »Pobožnost je za vse dobra in ima obljubo sedanjega in prihodnjega življenja.« (I. Tim. 4, 8.) — Ker je bil Jožef tako bogaboječ, *b)* zato je bil tako nedolžen. Nedolžnost, ta nežna cvetka, more dobro in srečno uspevati le v bogaboječem in pobožnem srcu. Spomnil se je v nevarnosti povsod pričujočega Boga in bežal. Prav tako moramo tudi mi ravnati, če hočemo biti čisti in nedolžni. Pomočkov za ohranjenje sv. čistosti imamo pa še mi več, kakor jih je imel egiptovski Jožef: on ni imel svetih zakramentov, spovedi in sv. obhajila, ni bil tako v občestvu svetnikov kakor smo mi, ni poznal Jezusa in Marije itd. (Vpr. 439.)

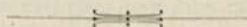
3. Putifarjeva žena se je najprej pregrešila zoper 5. zapoved s pohujšanjem in zapeljevanjem. (Vpr. 429.) Grešila je pa tudi z obrekovanjem, ker je lažnjivo dolžila Jožefa velikega greha in ga po krivici tožila svojemu možu. (Vpr. 461.)

4. Tudi Putifar ni ravnal prav, ker je kar na besedo svoje žene obsodil Jožefa, ne da bi se bil skušal prepričati; taka sodba je bila predrzna. (Vpr. 460.)

V. Uporaba. 1. Jožef je srečno premagal zelo veliko skušnjava, zakaj si se pa ti dal že večkrat premagati v veliko manjši? Zato, ker se nisi o pravem času spomnil, da je Bog pri tebi, da te vidi, da ti gleda v srce...

2. Ali tudi ti tako visoko ceniš ljubo nedolžnost? Kakor egiptovski Jožef, tako so tudi drugi svetniki mislili in govorili: Rajši umreti, kakor grešiti!

A. Kržič.

Raznoterosti.

Okrožnica sv. očeta Leona XIII. na škofo in duhovščino francosko.

Prostor nam ne dopušča, da bi v prevodu priobčili to celo okrožnico, ki je zelo zanimiva, deloma, ker nam osvetljuje francoske cerkvene zadeve, deloma, ker z malimi izpremembami podaja važne nauke tudi za naše razmere. Podamo torej glavne misli.

Božja previdnost si je izbrala ravno Francijo za oznanjevalko in braniteljico prave vere. »Gesta Dei per Francos«. S tako visokim poslanstvom so pa združene tudi mnogotere in težke dolžnosti. Ako apostolska stolica z ene strani Franciji čestita na njenem odlikovanju, mora pa z druge strani tudi vspodbujati in osrčevati one, ki so poklicani v duhovstvo Kristusovo, da se obvarujejo modernega naturalizma in brezverstva ter iz tega izvirajočih posledic. Duhovniki se morajo popolnoma zavedati tega, kar so, »sal terrae« (Mat. 5, 13) in vzgled vernikom (I. Tim. 4, 12). Sv. oče daje prav lepo spričevalo francoski duhovščini, vendar mu se zdi potrebno opozoriti na nekatere točke, na katere naj bi posebno pazili škofje in njim podrejeni duhovniki.

1. Mala semenišča. Kolikor vzvišenejši in težji je kak stan, toliko dalj časa in toliko skrbneje se treba pripravljati nanj. Ni pa vzvišenejše in težje službe, kakor je svečeniška: — »ars artium regimen animarum«. Zato je treba že pri majhnih gledati posebno na one, katerim je Gospod položil v srce poklic za duhovski stan. Pohvalno omenja sv. oče, da po mnogih škofijah župniki posebej poučujejo take otroke, ki kažejo pobožno srce in nadarjeno glavo, ter jih pripravljajo za mala semenišča (pri nas deška semenišča). Mala semenišča so drevesnice, v katere so pohranjena mlada drevesca ki potrebujejo posebne nege. Med 94 francoskimi škofijami ni nobene, ki bi ne imela malega semenišča; nekatere jih imajo še po več.

Prav pristržne opomine daje papež duhovnikom, katerim je izročena vzgoja mladine v malih semeniščih. Njih naloga je veliko važnejša, kakor navadna učiteljska. Treba je posebne pozornosti, gorečnosti, udanosti, čuječnosti in dela, da z ene strani v božji luči spoznajo duše otroške in znamenja njih poklica, z druge strani pa da podpirajo slabotnost svojih malih učencev ter jih zavarujejo proti sovražnim vplivom. K temu je treba veliko požrtvovalnosti in zatajevanja. Vzgajati je treba razum, srce in značaj ne samo za navadna opravila, temveč da bodo gojenci sposobni, enkrat nadaljevati delo Jezusa Kristusa. Vzgojitelje in učitelje malih semenišč mora pred vsem voditi misel, da svoje gojence vzgoje v čednostih, ki so potrebne duhovniku in po tej vodilni ideji je treba uravnati cel učni načrt. Kajpada treba se je ozirati tudi na državne uredbe in pogoje, pod katerimi se dosežejo akademične časti. Te država terja zlasti od duhovnikov, ki vodijo zavode ali ki predavajo na katoliških vseučiliščih. In da morejo duhovniki uspešno vplivati na današnjo družbo, je dobro in potrebno, da se jih čim več odlikuje v znanostih in da z ozirom na akademične časti ne zaostajajo za posvetnjaki. Vendar zadovoljivši državnim zahtevam, izobraževanje bodočih duhovnikov mora ostati zvesto tradicionalni metodi prejšnjih stoletij. V tej šoli so se izobrazili mnogi veliki možje francoske cerkve: Pétau, Thomassin, Mabillon, Bossuet i. dr. Zlasti je važno leposlovje. Ako ga predaje spreten krščanski učitelj, vzbuja v mladih srcih klice umstvenega in nramnega življenja. Leposlovje podaja pravilnost in obsežnost v mišljenju, elegancijo v jeziku. Zlasti velja to o grški in latinski književnosti, v katero so pohranjena tudi mojsterska dela sv. znanosti, katero cerkev s ponosom šteje med svoje najdražje zaklade. Splošno se opaža in tudi mnogi francoski cerkveni pokrajinski zbori obžalujejo, da učenje latinskega jezika od dne do dne bolj gine. Ako državne uredbe bolj in bolj krčijo učenje latinščine, se morajo mala semenišča odločno upreti tej novotariji, ki je škodljiva solidni izobrazbi duha. In če bi tudi kedaj popolnoma izginil latinski jezik iz državnih šol, naj vsaj semenišča ohranijo ta dragoceni zaklad klasične starine.

2. Velika semenišča. Modroslovje. Ko si mladeniči pridobé dovolj znanja latinskega jezika in drugih ved, prestopijo v veliko semenišče (pri nas bogoslovnic). Tukaj se naj s pobožnim in čednostnim življenjem pripravljajo na sv. red, ob enem pa se učé modroslovja in bogoslovja. Sv. oče zopet opozarja na znano okrožnico »Aeterni Patris« (4. avg. 1879). Dogodki zadnjih 20 let so le potrdili, kar je tamkaj zapisano. Treba se je krepko v bran postaviti proti zmotnim naukom, ki rušijo temelje vsega človeškega znanja ter vodijo v skepticizem in brezverstvo. Z žalostjo opaža sv. oče, da so se zadnji čas nekateri katoličani udali modroslovju, ki na videz oslobaja duha vseh predsodkov, v resnici pa s svojim radikalnim subjektivizmom uničuje vsako gotovost tradicionalne metafizike in spodmika temelje dokazom za bivanje božje, duševnost in nesmrtnost duše ter istinitost zunanjega sveta. Zato je obžalovati, da je ta doktrinalni skepticizem, dasi tujega, protestantskega izvora, našel toliko pristašev v deželi, ki sicer slovi po svoji ljubezni do jasnosti v mišljenju in jeziku. Naj torej škofje pazijo, da se v semenišča ne vtihotapi ta plevel. Za modroslovje naj bi bili določeni vsaj dve leti. — Tudi fizikalnih in naravoslovnih ved naj ne zanemarjajo, vendar v tem ni treba iti predaleč; dovolj je, da si prilasté načela in glavne posledke današnje naravoslovne vede, da bodo mogli ovreči razne ugovore iz te strani.

3. Bogoslovne vede. Namen bogoslovnih ved ni samo ta, da nam verske resnice predlagajo za verovanje, marveč morajo preiskovati tudi njih jedro in medsebojno razmerje ter jih s pomočjo modroslovja utrjevati in razjašnjavati. Dogmatično znanstvo naj se zajema zlasti iz Summe theol. sv. Tomaža; duhovskim kandidatom se toplo priporoča tudi Catechismus Romanus.

Z ozirom na biblične vede sv. oče opozarja profesorje in slušatelje na okrožnico Providentissimus Deus (18. pros. 1893). Varovati se je skrbno onih smeri, ki se novejši čas skušajo vrniti v razlaganje sv. pisma ter uničiti navdihnjenje in božanski značaj svetih knjig.

Cerkvena zgodovina je kakor ogledalo, v katerem odseva cerkveno življenje in delovanje ter se v njej očitno kaže božja previdnost. Kdor proučava cerkveno zgodovino, ne sme pozabiti, da ona obsega tudi dogmatične stvari, o katerih se ne sme dvomiti. Cerkev je nekako nadaljevanje življenja Kristusovega, zato je skrbno ločiti tudi v cerkvi božanski in človeški element.

V najtesnejši zvezi z bogoslovjem v ožjem smislu je kanonično pravo, ki nas uči cerkvenih zakonov in praktične uporabe teologičnih načel v zunanji upravi cerkve. »Brez znanja kanoničnega prava je teologična izobrazba nepopolna, pomanjkljiva, podobna človeku, kateremu manjka ena roka«, pravi nek francoski provincijalni koncil.

4. Praktična navodila za socialno delovanje duhovščine. Vse hvale je vredna francoska duhovščina, ki v smislu okrožnice »Rerum novarum« gre med ljudstvo, med delavce in siromake ter išče sredstev, kako bi jim olajšala težko breme in jih moralizovala. Snujejo se v ta namen zveze in shodi, ustanavljajo patronaže, društva, ljudske posojilnice, uvajajo se razne reforme v ekonomičnem in socialnem redu. Vse to je hvale vredno, vendar se zdi sv. očetu potrebno, opozoriti duhovnike na nekatere reči, da bo imel njih trud zaželen uspeh.

Pred vsem mora biti njih gorečnost — »zelus discretus, rectus, purus« (Tomaž Kempčan). Gorečnost in vihravost brez znanja in razsodnosti je neznosna. Toliko več previdnosti v delu in izbiri sredstev je treba dandanašnji, ko so razmere sila zamotane in kočljive. Marsikatero podjetje je morda samo po sebi izvrstno, toda v gotovih okoliščinah ima le slab uspeh ali je celo škodljivo. Da se duhovniki temu izognejo, morajo se vestno držati cerkvene discipline, ki zahteva podložnost in pokorščino nasproti višjim. Ako delajo nasprotno, rušijo od svoje strani red, katerega

je določil Bog sam, in pod pretvezo, da delujejo za izboljšanje socialnih razmer, povzročajo sami najhujši socialni nered. Cerkev mora biti kakor dobro urejena vojska nasproti vidnim in skrivnim sovražnikom. Ako hočejo zmagati, naj se bojujejo složno in dobro organizovani; vzgled jim naj bodo nasprotniki sami. Nikar naj ne slušajo ljudi, ki hočejo zasejati seme razdora v cerkev.

V svojih govorih naj duhovniki ne rabijo besed in izrazov, ki se ne strinjajo z duhovniškim dostojanstvom; naj ne zahajajo v društva, kjer se vsled njihove navzočnosti vzbujajo le strasti brezbožnikom. V družabnem občevarju mora duhovnik ohraniti skromnost, resnobo, svetost v besedi in dejanju; tudi sred hrupnega sveta mora njegova duša ostati z Bogom združena. Ni treba, da bi moral duhovnik biti ravno na čelu vsaki novotariji.

Proti sklepu podaja Leon XIII. nekatere lepe dušnopastirske nauke iz pastirskega lista, katerega je (19. maj 1866) izdal kot nadškof v Perugi na svojo duhovščino. Duhovnik dajaj v vsem dober vzgled... in doctrina — in integritate — in gravitate. Zdi se, da se bliža velik socialni prevrat, zato se je treba tem trdneje okleniti zveličavnih načel sv. vere, pa tudi pravice, ljubezni, spoštovanja in dolžnosti. Če kedaj, zlasti današnji čas zahteva vzglednih duhovnikov, polnih vere, razsodnosti, gorečnosti, katere preveva miloba in odločnost Jezusa Kristusa, katerega poslanci so.

F. K.

Čemu škofijski muzej?¹ Ali že nimamo državnih in deželnih zbirk, ki nas tolike svote stanejo? Kaj pa hočete dejati v škofijski muzej? Starin več ni, pobrali so jih drugi muzeji, in ako bi še kaj zasledili, saj nimate s čim kupiti! Stare umetnine, če so pri cerkvi, se naj dajo popraviti in obnoviti, ne pa ž njimi v muzej! Taki in enaki so ugovori zoper škofijske muzeje, katerih je pa že precej ustanovljenih².

Čemu torej škofijski muzej?³

I. Škofijski muzej naj hrani, kar je starin in umetnin po škofiji.

Pri vsaki cerkvi se nahajajo predmeti, ki imajo zgodovinsko pa tudi umetniško vrednost in se ne bodo nikdar več rabili. Pod strehami stojé na straži stari kipi; udje so se jim polomili, zlato se je oluščilo ali obledelo, revčki so pravi invalidi; nekdanj na oltarjih, zdaj v zadnjem kotu pod streho; vendar še morajo hvaležni biti, ko je vendar toliko tovarišev moralo romati iz oltarja — v peč. Za oltarji ali v drugih temnih kotih visé ali sloné preprežene s pajčevino stare otemnele slike, ki bi pa bile muzeju v kras, ko bi se ocedile in izmle. Marsikje tudi prhni stara in obrabljena mašna obleka v zaduhlih predalih zakristijskih omar, kazule, štole, lepo vezena vela za kelih. Ali bi ne bilo boljše jo poslati v muzej, če ne drugače, pa v zameno z bolj cenimi, priprostim paramenti, katere bi oskrbela družba vednega češčenja? Ako bi se vsi taki nerabljeni predmeti zbrali, bi že bila lepa in poučna zbirka.

¹ Dasi je bil že večkrat govor v »Voditelju« o tem predmetu, zdi se nam vendar potrebno in umestno, dati zopet besedo gosp. pisatelju o tej stvari.

Uredn.

² Na slovanskem jugu nam je zabeležiti najnovejšo tako napravo na otoku Krku. Mil. škof dr. A. Mahnič je naznanil osrednji komisiji za ohranjenje umetnostnih in zgodovinskih spomenikov na Dunaju, da misli v svojem stolnem mestu ustanoviti škofijski muzej, kjer bi se pohranili razni spomeniki iz propadlih cerkev, kapel, samostanov itd. Komisija je poročilo vzela z veseljem na znanje.

Uredn.

³ Cf. Baudri, Organ für christl. Kunst, Köln 1854, p. 22 und 100. St. Leopold-blatt, Wien 1892, p. 32.

Nadalje se po škofiji napravi leto za letom marsikaj novega, staro pa, če ni več za rabo, se lahko shrani v muzeju; tudi posamezniki imajo umetnine in privatne zbirke, ki bi se naj sporočale muzeju, da ne pridejo v tuje roke. Nekaj bi pa moral muzej tudi kupiti, pred vsem strokovno knjižnico.

Poleg raznih cerkvenih predmetov ne smemo pozabiti naših lepih stavb. Osrednja komisija za umetnostne in zgodovinske spomenike na Dunaju je že marsikaj objavila o njih v podobi in besedi, tudi nemški strokovni listi so o njih pisali (n. pr. »Kunstschmuck« v Gradcu), nam Slovencem in domačinom pa so premalo znane. Od teh je torej treba napraviti črteže in fotografične slike; ob enem naj bi se fotografovali vsi umetniški predmeti po škofiji, ki so še v rabi, ravno tako oltarji in slike in vse to naj bi se shranilo v muzej. Skratka: škofijski muzej naj bi bil katalog škofijskih umetnin. Tedaj šele bomo spoznali, kaj so storili vse naši predniki, vedeli pa bomo tudi svojo rodno zemljo in svojo mater katoliško cerkev višje ceniti, ki je edina med Slovenci gojila umetnost.

Ti zakladi pa nam ne smejo biti kakor knjižnica pisana v neumljivem jeziku, ampak nam mora postati vir pouka in spodbudbe.

II. Škofijski muzej naj uči. Profesor cerkvene umetnosti na bogoslovju ne more izhajati brez zbirke načrtov, preriskov, posnetih po starih slikah, ki kažejo, kako so naše cerkve izgledale pred sto in sto leti, vzorcev iz mavca in lesa itd. Vse to dela pouk prijeten in koristen. Ima pa tudi velik vzgojeslovni pomen, ker čim bolj človek domačijo pozna, tembolj jo ljubi.

Tukaj se tudi vidi, kako so naši predniki delali: natančno, zvesto in trpežno, vse v cerkvenem duhu. »Polagoma pa dobro« je bilo njih geslo, ne pa: »hitro pa mnogo«. Tu je torej šola za domače umetnike, pa tudi za naročevalce, da vedó kaj in kako.

Pa tudi za druge bogoslovne predmete bi bila dobra učila. Ni boljšega pouka, ko nazorni pouk. Koliko koristi potovanje v sveto deželo, da se sv. pismo bolje razume! Vsak pa ne more tja. Tistim pa zadoščujejo načrti, zemljevidi »en relief«, zbirke tamošnjih rastlin in predmetov — vse za muzej.

V dobi razvoja zgodovinskih znanosti je tudi važno monumentalno bogoslovje. Zato bi se naj za muzej pribavili častiti spominki iz katakomb in drugi ostanki iz prvih krščanskih časov, ki so mnogokrat neovrgljiv zgodovinski dokaz za gotovost katoliških dogem.

Škofijski muzej ima torej tudi nalogo učiti, učiti bogoslovca in umetnika, učiti strokovnjaka in priprosto ljudstvo. Pred vsem pa naj širi zdravi umetniški okus

III. Škofijski muzej naj vspodbuja. Dandanes je veselo gibanje po katoliškem svetu, pa tudi po naših slovenskih škofijah. Ni je menda župne cerkve, kjer bi se vsako leto ne omislilo kaj novega, ali kaj popravilo in olepšalo. To je znamenje življenja, kjer je življenje, tam je presnavljanje; kakor hitro pa preneha v rastlini ali živali organski proces, je organizem mrtev.

To gibanje pa je treba prav voditi. Treba je voditi umetnika, da dela v cerkvenem duhu. Treba pa je tudi umetniku priznanja. Zato se naj razstavi vsak predmet, bodisi kip ali slika ali monštranca ali ciborij, v muzeju, predno se odpošlje na župnijo, za katero je naročen. To bi ne stalo mnogo, bilo bi pa v čast umetniku in župniji in njenemu duhovnemu pastirju. Povzdignilo bi pa tudi umetniški okus. Tu bi dobro delo hvalilo umetnika in ga priporočalo, slabo delo bi pa koj pokazalo, komu ni zaupati, kdo ne dela v prvi vrsti zaradi cerkve, ampak zaradi dobička.

Treba je voditi bogoslovca in mladega duhovnika, da vé, kakšen mora biti predmet, da je praktičen, lep in v cerkvenem duhu.

Treba pa je tudi pokazati lajikom, da katoliška cerkev živi in deluje in da daruje za umetnost več, ko katerisibodi posameznik ali celo država.

Treba pa se je tudi učiti umevati umetnika. Romaj od cerkve do cerkve in videl boš, kako slovensko ljudstvo kopni po slikanih cerkvah. Stene in obok —, vse v slikah! Koliko kruha božjih nauk, pa ga nihče ljudem ne lomi! Ali ne velja več beseda cerkvenega očeta: *Idcirco enim pictura in ecclesiis adhibetur ut hi qui litteras nesciunt, saltem in parietibus legant, quae legere in codicibus non valent?* Pač, še tembolj, ker se slika in črka lahko vzajemno podpirata. Žive dni bi pomnili nauk, ko bi si sliko vtisnili v spomin!

Vse to je torej naloga škofijskega muzeja.

A. Stegenšek.

Bogoslovna veda na Avstrijskem. Ob koncu l. 1899. nam je zabeležiti več znamenitih pojavov na polju bogoslovnega znanstva na Avstrijskem, od katerih še smemo pričakovati veliko sadu. Neposredno se sicer ne tičejo nas Slovencev, vendar bodo, upamo, vsaj posredno vplivali tudi na nas.

1. Prvi izmed teh pojavov je ustanovitev znanstvenih seminarjev na bogoslovskem oddelku dunajskega vseučilišča. Znanstveni seminarji imajo pred vsem ta namen, da mlade, za znanstvo zavzete ljudi seznanijo z znanstveno metodo in vzgojé iz njih strokovnjake v tem ali onem znanstvu. Ostale fakultete imajo že zdavna dobro razvite seminarje in le čuditi se je, da je bogoslovna fakulteta prišla tako pozno na vrsto. Bogoslovna fakulteta na Nemškem so v tem oziru daleč naprej. A začetek je storjen tudi pri nas. Za dunajsko univerzo pride gotovo sčasoma na vrsto tudi praška in graška, v Inomestu so pa že itak tudi prej imeli nekake seminarje. Ker dunajsko bogoslovno fakulteto pohajajo tudi poslušalci iz drugih dežel, bo torej nova naprava koristila tudi nemškemu narodu (v letnem semestru 1899 jih je n. pr. izmed 148 poslušalcev 45 bilo iz Ogrskega, 34 iz čeških škofij in 10 iz drugih avstrijskih dežel). V tekočem zimskem semestru se bo obravnavala ta-le tvarina: 1. Starozakonski seminar: Dr. W. Neumann, *Kritische Exegese des Buches Habakuk*. Dr. B. Schäfer, *Einleitungsfragen, Untersuchungen zur biblischen Hermeneutik und zur biblischen Archaeologie*. 2. Novozakonski seminar: Dr. Fr. Pölzl, *Exegetica illustratio sermonum s. Pauli in Act. Ap. exhibitorum eorumque collatio cum argumento doctrinali epistolarum Paulinarum*. 3. Cerkevno-pravni seminar: Dr. R. v. Scherer, *Untersuchungen zur Geschichte des fränkischen Kirchenrechtes*. 4. Moralno-teologični seminar: Dr. Fr. Schindler, *Untersuchungen zur Sittenlehre der Bücher des alten Testaments im Lichte des neuen*. 5. Cerkevno-zgodovinski seminar: Dr. A. Ehrhard, *Die Theorie der kirchenhistorischen Forschung verbunden mit kritischen Übungen über die ältesten Märtyrerakten*.

2. Jako znamenito znanstveno podjetje so »*Forschungen zur christlichen Litteratur- und Dogmengeschichte*«, katere sta začela izdajati prof. dr. A. Ehrhard na Dunaju in prof. dr. I. P. Kirsch v Freiburgu na Švicarskem. V ta namen se je združilo več znamenitih nemških učenjakov, ki hočejo preiskovati notranjo genetično zvezo raznih del starokrščanske in srednjeveške bogoslovne književnosti. Dalje se bode skrbelo za kritično izdavanje raznih del, ki še sedaj kot rokopisi tiče v prahu po knjižnicah. Oziralo se bo tudi na teologično slovstvo zadnjih stoletij. To je tem bolj potrebno, ker je današnje bogoslovno slovstvo z njim v neposredni zvezi. Poleg katoliške je zadnja stoletja zelo narasla tudi protestantska bogoslovna književnost, katere katoliški učenjak ne sme prezirati. Ako se prikaže v pravi luči razvoj te književnosti in pa medsebojno pričkanje protestantskih teologov, se s tem pridobi marsikatero zrno za obrambo katoliških dogem.

Drugi glavni predmet bo dogmatična zgodovina. Na katoliški strani je treba intenzivnejšega dela v tej stroki zaradi stvari same in pa zaradi protestantskih

učenjakov, ki napadajo cerkveno krščanstvo. Častna naloga katoliške vede današnjega časa je, pokazati izvirnost in pristnost naših dogem iz istega stališča, iz katerega jih protestantje napadajo, t. j. iz historičnega. S tem se zamaše usta nasprotnikom, ki trdijo, da se katoliška cerkev boji dogmatične zgodovine. — Delo bo izhajalo v nedoločenih obrokih v snopičih, katerih 4 bodo sestavljali po en zvezek. O priliki izpregovorimo kaj več.

3. Jako živahno deluje dunajska Leonova družba. Prireja poljudna in strokovna predavanja, izdaja poleg drugega zlasti znamenito zbirko »Apologetische Studien« pa »Die katholische Kirche... in Wort und Bild«. Meseca vinotoka 1899 je pa začela izdajati nov obzornik za znanstvo, književnost in umetnost, »Die Kultur«. Izhaja v snopičih po pet pol ókrat na leto in stane 10 kron. (Primeroma je veliko dražja, kakor katerikoli slovenski poučni list in vendar...) Sploh je Leonova družba postala važno ognjišče za krščansko znanstvo med avstrijskimi Nemci.

Po vzgledu dunajske Leonove družbe se je tudi na Slovenskem pred leti ustanovila Leonova družba. Izražamo tukaj željo, da bi se slovensko razumništvo nekoliko več zanimalo za njo in da bi tudi družba kazala nekoliko več življenja. Naj nam se ne zameri ta opomba, ker prihaja iz najboljšega namena. — V dunajski Leonovi družbi je lani nekdo predlagal, naj bi se avstrijski teologi tesneje med seboj združili. Na podlagi enakopravnosti mi pozdravljamo to misel, ker je v resnici katoliška in avstrijska. Konkretnih predlogov še vendar nismo slišali in jih tudi ni lahko staviti, ker so naše literarne in znanstvene težnje dokaj različne. Pač pa o tej priliki priporočamo, naj bi se vsaj slovenski teologi in sploh znanstveni delavci ožje med seboj združili. To nalogo bi naj prevzela naša Leonova družba. Kakor se pa nemški učenjaki iz Avstrije in Nemčije med seboj združujejo, tako se tudi mi moramo približati neki večji skupini, sicer je Sisifovo delo vse naše »znanstveno« pisarjenje. Ravno učena društva bi naj pospeševala znanstveno vzajemnost med Hrvati in Slovenci. Pri Hrvatih je veliko znanstvenega kapitala, ker imajo vseučilišče in akademijo, a mi Slovenci že tudi kaj premoremo, da nas ne bo sram. Naj bi te misli ne bile glas vpijočega v puščavi!

F. K.

Ocene.

A. Biblične vede.

Sveto evangelijsko po Luki. Preveo po Vulgati i protumačio po svetih Otcih dr. Josip Stadler, metropolit i nadbiskup vrhbosanski. Troškom kaptola vrhbosanskega. U Sarajevu. Tiskarna »Bosanske pošte«, 1899. Str. XIX + 820.

Menim, da ga ni bogoslovskega predmeta, ki bi se bil v zadnjih desetletjih bolj gojil in razvijal, kakor biblična veda; vsako leto nam je prinašalo več učenih razprav in knjig o svetopisemskih vprašanjih, novih komentarjev, introdukcij, hermenevtik itd. Pred 15 leti je bila zaslovela Wescott-Hortova kritična izdaja Novega Zakona s kritičnim aparatom; a zdaj se že učenjaki, posebno nemški, le malo ozirajo na ta kritičen tekst, ampak rajši rabijo izdajo Brantscheidovo ali pa Hetzenauerjevo, ki je najnovejša in zelo priročna.

Škoda, da se Slovani primeroma le malo udeležujejo strogo znanstvene in kritične biblične vede in da v tej stroki nikakor ne dosežajo Angležev, Francozov in Nemcev. Slovanski pisatelji so navadno zadovoljni že s tem, če ustrezajo samo praktičnim potrebam svojega naroda in njegove duhovščine. Mi Slovenci smo še celo v tem oziru zaostali za drugimi narodi.

Tudi vrlo knjiga, katere naslov smo zgorej naznanili, ima gotovo pred vsem ta namen, da bi služila hrvatski duhovščini, kot dober prevod Lukežega evangelija s praktičnim komentarjem. Naši bratje Hrvatje bodo imeli čez nekaj let ves Novi Zakon v domačem jeziku v svojih rokah in sicer s primerno in dobro razlago, ki se strogo drži spisov sv. očetov in najboljših katoliških tolmačev; tako velikansko delo je res vredno velikega moža, kakor je duhoviti pisatelj nadškof vrhbosanski, dr. Josip Stadler, nekdanji profesor na zagrebškem vseučilišču. Izšle so do sedaj tri knjige: Sv. evangelje po Mateju, Sv. evangelje po Marku in Sv. evangelje po Luki, o katerem tukaj govorimo. Sveti tridentski zbor je določil, da se izdaja sv. pismo v domačih jezicah le, ako je prevod potrjen od cerkvene oblasti in ako mu je pridjan komentar iz sv. očetov; da sta ta dva pogoja natančno izpolnjena v Stadlerjevi knjigi, nam jamči že ime pisateljevo in njegovo dostojanstvo. Svetopisemske besede nam v tej knjigi ne razlaga toliko pisatelj sam, ampak sv. očetje, sv. Hijeronim, sv. Avgustin, sv. Križostom itd. in najnovejši katoliški tolmači, kakor Maldonat, Bisping in Knabenbauer. Prepornih vprašanj pri težavnejših mestih in raznih podmen pisatelj ne omenja; zato bo pač ta knjiga večjega pomena v praktičnem oziru kot poljudna izdaja, kakor pa v znanstvenem.

Način, po katerem izvršuje pisatelj svojo nalogo, je ta-le: najprej nam poda prevod dotičnega poglavja, potem vzame iz njega odlomek ali eno perikopo in eden stavek, katerega natančneje razlaga.

Za vzgled podamo iz knjige ta-le odlomek: Luk. 6—12, str. 768 i. d. Najprej sledi prevod in potem razlaga:

»Taj komad ima jedini Luka, a valja ga kod Ivana iza 18, 38., kod Mateja iza 27, 14., a kod Marka iza 15, 5 umetnuti (Bisp.). Pilat u misli, da ne treba Gospodina o tužbi proti njemu podignutoj izpitavati, dobivši prigodu poželi, da se oslobodi od neprilike, u koju je dospio, da sudi Gospodinu. Prema tomu i sledi: A Pilat čuvši za Galileju, zapita, je li taj čovjek Galilejac. I da ne bude prisiljen osudu izreći proti onomu, za koga je znao, da je nevin i samo od zavisti predan, posla ga k Herodu, neka bi ga on preslušao i on neka bi ga kao četverovlastnik domovine Isusove oslobodio ili kaznio; jer sledi: I razumjevši, da je iz područja Herodova, posla ga k Herodu, koji sam takodjer bijaše u Jerusalemu onih dana (Beda) poradi pashe.

To se sbude po providnosti Božjoj, da što više bude svjedoka za Isusovu nevinost. Prema tomu i sledi: A Herod vidjevši Isusa, bi mu vrlo drago; jer ga je odavna želio vidjeti, zato što je mnogo čuo za njega; i nadao se, da će vidjeti, gdje on znak kakov čini. Nije Herod poželio, da mu duši bude od koristi što vidi Isusa, nego od radoznalosti, da vidi novih i čudnih stvari, jer je njega bio čuo, da mudro sbori i čudesa tvori. Nadao se dakle, da će Isus kakovo čudo učiniti njemu u čast ili sebi za oslobodjenje; ujedno, da mu čuje mudrost, pitaše ga mnogim riečmi. Ali Isus, koji je u svem razložno radio i koji je, kako David svjedoči, svoje govore razredljivao dobro ih prije promislivši, sudio je mudro da tu valja šutjeti. Rieč bo, kad se izusti, onomu biva na osudjenje, koji se njome ne će da ukoristi. Zato i sledi: Ali on mu ništa ne odgovori (Theoph.). Šuti Gospodin i ništa (čudesna) ne učini, jer Herodovo nevjerstvo ne zasluži šta takova čuti ili vidjeti, a Gospodin se čuvao svakoga hvastanja. A slikovno Herod možda sve bezbožnike znači, koji čudesnih djela Kristovih u evangelju ne mogu vidjeti, jer zakonu i prorokom ne vjeruju (Ambr.). A to, kad čujemo, valja da nas nauči, kako nam je onda šutjeti, kada naši slušatelji hoće nas hvaleć da saznadu naše, a ne će svoje opakosti da promiene, da ne bi, govoreći rieč Božju od čeznuća za hvastanjem, i njihova krivnja ostala, koja je i bila, a još i naša postala, koja

nije bila naša. A ima mnogo toga, što očituje dušo slušateljevu, osobito ako slušatelj naši i uvijek hvale što čuju i nikad ne izvršuju što hvale (Grg.).

Upitani dakle odkupitelj šuti, prezre činiti čudesa, kojim se (Herod) nadao; i sam se u svojoj nutrinji zadrži, a one, koji samo vanjske stvari zatražiše, iz vana kao nezahvalnike ostavi ter prevoli, da ga oholi prezru, nego da ga oni izprazno hvale, koji ne vjeruju. Zato i sledi: A glavari svečenički i književnici stajahu i jednako ga tužahu (Grg.). A Herod prezrevši te tužbe očito pokaza, da nisu uvažena vriedne. No uvriedjen šutnjom Isusovom htjede mu se osvetiti i zato ga prezre sa svojom vojskom; i obukavši mu bielu haljinu naruga mu se, i posla ga natrag k Pilatu. Time Pilatu iztače, da je to lud čovjek i smiešan, što si usvaja kraljevsku čast, a da ga sbog toga ne može ozbiljno progoniti (Knab.). I tako Gospodina Herod prezre kao nemoćna, jer čuda ne učini; kao neuka, jer ni rieči ne odgovori, kao ludjaka, jer se ne htjede braniti, kada ga tužahu (Bonav.). A za Herodom povede se i njegova vojska ter Krista raznovrstno ruglu izvrigne, samo da ugodí svojem gospodaru. Svečanom sgodom običavahu se kraljevi obući u bielu haljinu. Zato Herod i njegova vojska za sprdnju obuku našem spasitelju bielu haljinu.

I u taj se dan oprijateljše Pilat i Herod; jer si prije bijahu neprijatelji medju sobom. I tako Gospodin, knez mira, darova onakov mir svojim nepravdnim sudcem, kakav mogahu primiti, i to u isto ono vrijeme, dok s njim nepravdno i prezirno postupahu. Uzrok pak neprijateljstvu izmedju Heroda i Pilata po mnienju nekih bijaše pokolj Galilejaca (Luk. 13, 1). Bolje je možda ovo za razlog tomu neprijateljstvu navesti. Pilat ne obazirajoč se na tudja prava vladao je po volji; Herodu pak težko bijaše, što Rimljani zaokupiše diel kraljevstva nekoč Herodovskoga, te nastojaše, da razširi svoju vlast i svoj ugled i utvrdi svoje kraljevsko dostojanstvo. Nije dakle čudo, šte se takova dva muža posvadiše (Knab.).

Ravno ker je knjiga namenjena pred vsem praktični rabi, naj tudi slovenska duhovščina seže po njej. Ta razlaga izhaja kot priloga »Vrhbosne« v Sarajevu; naročnina za list in prilogo je 8 kron na leto. Sedaj prinaša »Vrhbosna« že razlaganje Janezovega evangelija.

J. Zidanšek.

Commentarius in Actus Apostolorum auctore Iosepho Knabenbauer S. I. Parisiis. Sumptibus P. Lethielleux, editoris, 1899, str. 454.

Knabenbauer, katerega komentarji so med znanstvenim svetom na glasu ter hkrati, posebno oni k N. Z., dobro služijo za praktično uporabo pri premišljevanju in propovedi, je kat. eksegetičsko književnost zopet obogatil z novim delom. — V uvodu svojega komentarja razpravlja o temeljnih vprašanjih: de libro Actuum, de fontibus Actuum, de ratione temporis, de textu Actuum, katerim pridruži kratek pregled de subsidiis interpretationis.

Nič ne dvomi o tem, da je pisatelj Zgodovine Apostolov sv. evangelist Lukež ter v prilog svojega prepričanja navaja besede protestantskega filologa Blassa v kritični izdaji te knjige. Namen sv. pisatelja označi z besedami: »In priore libro (sc. evangelio) quasi originem evangelii esse divinum demonstravit; nunc eandem indolem divinam ostendit ex propagatione evangelii et ex eius contra varias impugnationes virtute victrice« (pag. 3). Actus so torej prva krščanska apologija, ki ima pred vsem namen, da rimskemu zasebniku Teofilu in ž njim drugim kristjanom dokaže božjo resnico evangelija iz njegovega zmagovitega prodiranja iz Palestine po rimski državi do njenega središča Rima. Iz tega je tudi razumljivo, zakaj pisatelj pred vsem in skoraj edino opisuje delovanje sv. Petra in sv. Pavla, ki sta največ storila za razširjanje in utemeljitev krščanske vere. Smemo pa tudi Actus smatrati za nekako apologijo Pavlovo zoper njegove nasprotnike in ob enem za apologijo popolnega soglasja med prvakoma apostolov.

Gledé na vire nasproti raznim, med seboj se izključujočim podmenam protestantov, ki so virtuozi v razkosavanju svetopisemskih knjig ter osobito one dele, kjer pisatelj govori v 1. osebi množine (v pogl. 11, 16, 20, 21, 27, 28), odrekajo Lukežu ter jih prisojajo Silu ali Timoteju, komentator poudarja enotnost pisatelja, ki je to, kar je pisal o Pavlu in antijohenski cerkvi, vedel zvečine iz lastne izkušnje, in kar je poročal o Petru, je mogel izvedeti od Marka, s katerim je bil v Rimu skupaj pri Pavlu, ko je ta iz prognanstva pisal pismi do Kološanov in do Filemona; govori Petra in Štefana pa so najbrž pisani ležali pred njim.

Poteškočo dela tudi dvojni tekst, v katerem se nahajajo Actus: obširnejši podaje codex D cantabrigensis in nekaj drugih kodeksov, skrajšani pa ostali mnogobrojnejši codices in večina prevodov. Ta razlika v besedilu se po mnenju Blassa in drugih protestantov da le tako raztolmačiti, da obojna oblika izhaja od Lukeža. Najprej je izdal obširnejše izdanje, potem pa je je skrajšal, obliko bolj opilil, in kar je bilo trdega v besedah, uglasil ter ta skrajšani in popravljeni eksemplar poslal Teofilu. To podmeno je že tudi sprejelo nekaj katoličanov (Belser), in Trenkle jo imenuje uvaževanja vredno; Knabenbauer pa se nič ne ogreva za njo, ampak meni, da se za trdno sme le reči, da se je tudi v oni izdaji ohranilo dokaj pristnih mest, ono pa, kar je v obeh različnega, so popravki prepisovalcev (pag. 18). Knabenbauer je v obče zelo previden mož ter nasproti novotarijam vrlo oprezen. To tudi kaže njegovo stališče v kronološkem vprašanju, ki je še vedno nerešeno. Tukaj je tudi težavno določiti sodobnost in istovetnost med dogodki iz življenja sv. Pavla, ki jih navaja Lukež, in onimi, o katerih poroča sam sv. Pavel v svojih pismih. Tako n. pr. Knabenbauer Act. 15, 1 sqq. in Gal. 2, 1—10 smatra kot vspretna teksta. V. Weber (*Neue Erklärung von Gal. 2, 1 ff.*, Katholik, 1899, I. str. 45—64) pa meni, da sta Gal. 2, 1—10 in Act. 11, 30 vspretna teksta, da je potemtakem tisto jeruzalemsko potovanje, katero ima Pavel Gal. 2, 1 v mislih, identično z onim, ko sta Pavel in Barnaba zanesla nabrano podporo v Jeruzalem, ne pa s potovanjem k apostolskemu zboru. Knabenbauer to mnenje odklanja (str. 255, op. 1), vendar na razlog, katerega navaja — da se Act. 11, 30 imenujejo samo seniores, ne pa tudi apostoli —, je že Weber odgovoril v svoji razpravi. Sicer pa je Weber napovedal, da bo kmalu izdal knjigo z naslovom: *Die Abfassung des Galaterbriefs vor dem Apostelconcil. Grundlegende Untersuchungen zur Geschichte des Urchristenthums und des Lebens Pauli.* Mi čakamo ...

Naš komentar more zavestno stopiti v krog svojih prednikov, proizvodov istega pisatelja. K razlagi nimamo nič kaj posebnega pripomniti. Saj se v raztolmačenju svetopisemski knjigi ne nahajajo Bog ve kakšne cruces exegetarum, če tolmač povest motri v luči zgorej označenega namena ter se hkrati naslanja na oporo precej občno priznanih kraje- in časoslovnih odnošajev.

Knabenbauer pridno, in sicer po vsi pravici, porablja velike eksegete svojega reda (Cornelius a Lapide, Salmeron...), in nič manj tudi rezultate modernih razlag, bodisi katoliških bodisi nekatoliških.

Jos. Hohnjec.

B. Dogmatika.

Praelectiones dogmaticae quas in collegio Dittion-Hall habuit Christianus Pesch S. I. Tomus III. de Deo creante et elevante. De Deo fine ultimo. Editio altera. Cum approbatione Rev. Archiep. Friburgi. et Super. ordinis. Friburgi Brisgoviae. Sumptibus Herder, typographi editoris Pontificii. 1899. Vidobonae, Argentorati, Monachii, S. Ludovici Americae. XII et 378 p. Cena m. 5.—.

Sloveči dogmatik, P. Chr. Pesch S. I., nam podaje v tem tretjem zvezku svoje obširne dogmatike že v drugem natisu dve razpravi. Prva obsega v petih odsekih

nauk katoliške cerkve o vstvarjenju sploh, str. 5—31, in posebej o vstvarjenju sveta, str. 31—46, ter človeka, str. 47—78. Od str. 48—192 pa se razpravlja o vzdigu in padu človeka. Od strani 192. do 225. sledi nauk o angelih. Druga razprava pa nam predstavlja v treh odsekih nauk o poslednjem namenu človekovem: o zveličanju str. 223—276, o delih človeških, str. 276—357. Od strani 359. do 376. pa je natančen imenik oseb in stvari, ki se nahajajo v razpravah.

Dasi me miče, da bi govoril o posameznih delih teh učenih razprav, vendar mi to ne kaže, nekaj zato ne, ker preostaja v listu le malo prostora za ocene, posebej pa še zato ne, ker je v razpravah za veččaka dokaj zanimivih reči, a ni jih moči spraviti takó v oceno, da jih tudi drugi bralci umejo, kakor je treba. Vsled tega naj omenim le to in ono iz učenega blaga, ki se nahaja v tem zvezku. Besedo »vstvariti« razpravlja P. genetično in pride do sklepa (št. 7), da se vstvari v pravem pomenu le podstat, ne pa še tudi nje pritike (S. Thom. Summa th. p. 1, q. 45, a. 4). V prvi trditvi dokazuje, da je Bog stvarnik vseh reči in v drugi, da more vstvariti le Bog, stvar pa (proti Durandu In. 2, d. 1, q. 4) ni pripravna ne za to, da vsprejme od Boga moči za vstvarjenje (št. 27—32), in (proti Petru Lomb. In. 4, d. 5, n. 3) tudi ne za to, da je Bogu sredstvo pri vstvarjenju (št. 33); ali mu služi o vstvarjenju, kakor trdi Suarez (Metaph. disp. 20, sect. 3). Gledé na vprašanje, ali bi bilo Bogu možno, da svet vstvari od večnosti, misli P., da je najbolje, če rečemo, da tega ne vemo (št. 63).

Kratko pa zanimivo je, kar P. piše o tem, kako pripoveduje Mojzes vstvarjenje (št. 74—99). Dan י' ni doba 24 ur, marveč daljša, toda ne geologična (trditve 2) in Mojzes jo ima iz prikazni (str. 97), ne svoje, nego Adamove. V njej, v prikazni, je stvarstvo, ko še nima svoje oblike, in statu informi, עֲרֵב, večer in ko jo že ima, in statu formato, pa je בֹּקֶר, jutro. Vsled tega stoji vselej večer pred jutrom (Gen. 1, 5. 8. 13. 19. 23. 31), oboje skupaj pa je יום, dan t. j. doba, v kateri dobi dotični del stvarstva svojo obliko.

Človeka je vstvaril Bog, tudi truplo je Adamu Bog, ne pa angeli, storil iz prahu zemlje in je ob enem vanj vdahnil dušo, ne pozneje (št. 102); za Evo je vzel iz Adama rebro, druge dele nje trupa pa je vzel iz druge snovi (št. 104). Adam je bil koj iz početka mož, Eva pa žena (št. 105). Ona sta roditelja človeštva, to pa ne sega čez 10.000 let nazaj (št. 162). Živelata sta v vrtu božjem (Genes. 13, 10), v okraju Eden עֵדֶן (Genes. 2, 8), a kje je le-ta? P. navede več mnenj, pa še sklene, da — ne vemo (217). Sploh je oprezen pri vprašanjih, o katerih ni jasno razodenje božje, predno se odloči za kako mnenje, ki se ne naslanja na kako določbo sv. cerkve, ali vsaj na veljavo starejših bogoslovcev. Poprek se o njem lahko reče, da pelje človeka varno po širokem polju verske znanosti, ne da bi mu prikril vrzeli, vprašanja, katerim še ne vemo odgovora, vsaj tako ne, da se človek lahko nanj zanese. Tako vprašanje je n. pr. o bistvu izvirnega greha; vendar pa trdi P. poleg večine bogoslovcev o njem, da je »in habituali aversione a Deo, fine ultimos«. Adam je vedel pogoj rajske prepovedi, toda pogodbe gledé nanjo ni bilo (št. 274).

Na drobno raziskuje P. usodo otrok, ki brez sv. krsta umrjo, in pride do sklepa, da so v peklju, v hudičevem kraljestvu, čeprav so brez trpljenja in uživajo naravne dobrate, toda ne »naravnega« zveličanja (št. 287 ss.). P. stoji trdno na strani bogoslovcev, ki učé, da je narava, kar se tiče njenih moči, taka po izvirnem grehu, kakor je bila pred njim; zlasti to mnenje zagovarja nasproti dr. Francu Schmid (Quaestiones selectae ex theologia dogmatica. Paderborn 1891, str. 255). O brezmadežnem spočetju Marije Device razlaga precej na tanko (št. 297—353) in trdi, da je imela M. D. debitum proximum contrahendi peccati originalis, toda brez vsega madeža zanjo (št. 299).

Nauk sv. cerkve o angelih utemeljuje P. v 5. odseku od 192. do 222. strani in med drugim sodi, da jih je Bog vstvaril ob enem z vidnim svetom, češ, da so del

sveta in torej pomeni (Gen. 1, 1) *coelum anjele; terra* pa snovi zemlje (št. 360). Če govori o tvari in liku angelov, pa razlaga to tako, da je tvar bistvo, lik pa njih jestvo (št. 270). Greh angelov je bil napuh, ne ve se pa, v kateri reči se je pokazal (št. 400); Bog jih je hkrati zavrzel, brez časa za kesanje, a do sodnjega dne še jih ni popolnem vkenil v pekel (št. 402). Možno je torej, da se lotijo človeka v skušnjavah (št. 402), v tvarnih zlih (št. 410), v obsedenju (št. 411 s.) in v zlih zvezah (št. 413 s.), ali te so vkanljive (št. 415). V tem delu P. ne podaja bravcu veliko in torej človek lahko preskoči te strani, ne da jih bere, brez večje škode. Vsekako pa je tudi to berilo zanimivo.

V drugi razpravi uči P. na drobno, da je človeku poslednji namen — se ve, da nadnaravni, — udeležiti se božje popolnosti, a to se zgodi v spoznanju, ljubezni in veselju, čigar predmet je Bog sam na sebi (št. 423 ss.), ne pa tako lastnosti in odnosi (relationes) božji (št. 420). Dasi je ta namen, zveličanje, v treh činih (trd. 46), vendar, pa mu je korenika nadnaravno spoznanje ali gledanje božje (trd. 47), ne v veselju (št. 444 s.), kakor trdi Peter Avreolec (Medina, In. 1, 2, q. 3, a. 3), ne v ljubezni (št. 446 s.), kakor sodi Scotus (S. 4, d. 49, q. 5) in ne v vseh činih skupaj (št. 451), kakor uči sv. Bonaventura (S. 4, d. 49, p. 1, q. 3). Poleg tega je tudi pritično (accidentale) zveličanje, ki izvira iz večih reči (trd. 50—55), tudi vidnega sveta (št. 502 ss.). Popolno zveličanje je možno samo po smrti (trd. 56), nepopolno pa tudi v življenju (trd. 57); doseže se le v posvečujoči milosti božji in zasluži ga po dobrih delih (trd. 58) človek, toda le, če v njih vztraja do smrti (št. 534).

Jasen je nauk o dobrih delih; P. ga razpravlja na trdni podlagi, ki si jo postavi najprej z ozirom na človeško voljo (št. 539—614), potlej pa z ozirom na poslednji namen človekov (št. 615—675) in svojo razpravo sklene s pravilom mravnosti (št. 676 do 700). P. se drži v celem nauka sv. cerkve in kjer še ni trdne določbe, krene jo najrajši na stran človekove prostosti ter vpleta vmes tudi kako kazualistično vprašanje in razrešuje ga povse skromno, kazaje na veljavne moze stare šole, pa tudi novjših ne zametuje. Naravno je, da se v tem najbolj ozira na one iz družbe Jezusove in v vprašanju, naj li velja probabilitizem ali aequiprobabilizem, kaj pa, da stoji tudi na strani te družbe, vendar pa omenja, da so prav nekateri jezuitje bili aequiprobabilizem v 18. stoletju, kakor pravi, izmislili, ali zato ni, da bi ga ta družba se držala.

Vsebina te druge izdaje se ne razlikuje, kar se 3. zvezka tiče, kaj od prve. Tisek je za oko prijeten in malo da brez vseh tiskovnih pomot. Kdor piše o dogmatičnih rečeh, ne more zlahka prezreti Peschevih dogmatičnih beril, drugim pa jih jaz ne vsiljujem, ker so razmeroma draga in dasi jih je devet velikih zvezkov, vendar še človek ne najde v njih vsega, kar se v dogmاتيki razlaga. *Dr. I. Mlakar.*

Rimskij papa i papi pravoslavnoj vostočnoj cerkvi. Freiburg v Br. 1899. Str. 138. — Cena 3 krone 60 vinarjev. Na dveh straneh se javlja novejši čas živahen versko-cerkveni pokret: na zahodu v anglikanski cerkvi in pa globoko na vzhodu med nezedinjenimi pravoslavnimi cerkvami.

Nedavno je odličen učenjak toplo priporočil avstrijskim teologom, naj se resno pečajo z vprašanjem cerkvenega zedinjenja. Sploh se o tem predmetu zadnja leta veliko piše in govori, zatorej bodi tudi nam dovoljeno opozoriti cenjene čitatelje na zanimivo rusko knjigo pod zgornjim naslovom.

Iz lahko umevnih vzrokov neimenovanemu pisatelju je anglikanski cerkveni pokret potisnil pero v roke. Državni anglikanski cerkvi preti nevarna kriza. Kakor mnogim političnim strankam, tako se godi tudi verskim ločinam, poderejo pač lahko, kar je prej stalo, toda ko nadvladajo nasprotnika, se same ne morejo vzdržati, ampak se morajo na nekoga drugega osloniti. Tako se je zgodilo vsem protestantskim

ločinam in tudi anglikanski cerkvi; vsa njena opora je le v državni oblasti, če ji parlament danes odmakne stol, je konec vsega njenega veličja. Vsi boljši duhovi spoznavajo babilonsko sužnost anglikanske cerkve in skušajo na vsak način otesti državni jarem iz cerkve. Toda, kaj potem? To usodno vprašanje je opozorilo duhove na dve drugi veliki krščanski cerkvi: rimsko-katoliško in vzhodno pravoslavno. V anglikanski cerkvi se javlja močna struja, ki išče zedinjenja z vzhodno cerkvijo. Po razpadu anglikanske cerkve bi vzhodna cerkev res mnogim lahko bila vsaj za silo rešilna ladija proti popolnemu brezverstvu, ker pravoslavna cerkev hrani vendar več razodetja, kakor katerakoli protestantska ločina. To zblizanje bi pa tudi sploh v marsičem uklonilo nasprotje med vzhodom in zahodom. Tako se n. pr. gledé izhajanja sv. Duha anglikanska cerkev strinja z rimsko-katoliško. Pri zedinjenju anglikancev s pravoslavnimi bi se moral najti za to točko prikladen obrazec in pri tem bi se pokazalo, da stvarnega nasprotja v tej točki sploh ni, kakor so Grki priznali že v 2. lijonskem in v florentinskem cerkvenem zboru.

Za one, ki se zanimajo za bodočnost pravoslavne cerkve in ki upajo najti zavetišče v pravoslavni cerkvi, hoče ruski pisatelj podati nekatere opazke o tej cerkvi in pokazati, da v pravoslavni vzhodni cerkvi ni cela objavljena resnica. Naj si torej anglikanski in protestantski teologi dobro premislijo, preden se oklenejo vzhodne cerkve. Pisatelj se v tej knjigi hoče dotakniti le ene točke, in to je uprava cerkve, po čemur se vzhodna cerkev najbolj loči od rimsko-katoliške. Glavna preporna točka je papeštvo t. j. ali je nad škofi še kaka višja oblast v cerkvi ali ne. Vzhodna cerkev stoji pred alternativo: ali mora zavreči vsako višjo oblast nad škofi ali pa pripoznati papeštvo.

Toliko iz pisateljevega uvoda (vstupljenije) str. 1—8. — Knjiga sama je pa razdeljena v 4 poglavja. V 1. poglavju (str. 9—82) pisatelj dokazuje, da je sedanja dejanska uprava vzhodne pravoslavne cerkve v nasprotju z njenim lastnim naukom, da le škofje imajo pravico upravljati cerkev. Pred vsem se pisatelj ozira na rusko cerkev kot glavno vejo vzhodne cerkve. Ruska pravoslavna cerkev odločno zanika, da bi bil Kristus postavil vidno vrhovno glavo v svoji cerkvi, temveč načelo pravoslavne cerkve je, da je škof glavni upravitelj svoje cerkve. K večjemu se škofje lahko združijo v cerkveni zbor, ki ima pravice dajati za vse obvezne zakone. Poleg škofov, vidnih poglavarjev, ki tvorijo zunanje edinstvo, je Kristus sam nevidna vrhovna glava, ki po sv. Duhu veže cerkev z notranjimi vezmi v edinstvo. Da je to nauk sedanje pravoslavne cerkve, je razvidno iz dogmatičnih knjig, posebej iz dogmatike metropolita moskovskega in kolomenskega, Makarija, ki ima največ ugleda na Ruskem. Isto potrjuje tudi veroizpoved, katero pravoslavna cerkev zahteva pri prestopu drugoverceve-kristjanov v njeno krilo: »Verujem in izpovedujem, da je svet, pravoslavno-katoliški cerkvi temelj, glava in najvišji nadsvetnik (arhierej) in nadpastir Gospod naš Jezus Kristus, od njega so pa postavljeni nadsvetniki, pastirji in učitelji, da upravljajo cerkev« itd. Tudi iz nazivov, katere daje vzhodna cerkev škofom, je razvidno, da smatra škofovsko čast za najvišjo v cerkvi (str. 10—11).

(Konec prih.)

F. K.

C. Homiletika.

Das Fahnenweihfest der k. k. Lehrerbildungs-Anstalt in Marburg. Ansprache, von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant, gehalten anlässlich der kirchlichen Weihe der Schulfahne in der Dom- und Stadtpfarrkirche zum heiligen Johannes Bapt. am fünften Sonntage nach Ostern, den 7. Mai 1899. Marburg, 1899. Im Selbstverlage des Verfassers. — St. Cyrillus-Buchdruckerei. — 8°. Str. 49.

Veleč. gosp. Fr. Janežič je v spomin svoje 34letne službe kot profesor na c. kr. učiteljsišču v Mariboru podaril imenovanemu zavodu krasno cerkveno zastavo, vredno

400 goldinarjev. 7. majnika 1899 jo je premilost. knezoškof lavantinski, dr. Mihael Napotnik, v mariborski stolnici slovesno blagoslovil v navzočnosti vsega učiteljskega zbora in dijaštva. Pri ganljivi svečanosti je imel Prezvzvišeni izpred oltarja nagovor na dijaštvo. V zgoraj navedeni knjižici ga je objavil ter veledušno poklonil »pred vsem plemenitemu darovatelju prelepe, povsod občudovane zastave, profesorju Francu Janežiču, kot svojemu bivšemu kateketu v Celju, v znamenje vdanega spoštovanja in prisrčne hvaležnosti, kakršno je dolžan vsak učenec svojemu učitelju«. Potem jo posvečuje gosp. ravnatelju in vsem udom učiteljskega zbora važnega zavoda »z živahno željo, da bi, kakor doslej, tudi v prihodnje odgojevali marljive, za Boga in za cerkev, za cesarja in domovino vedno odločno vnete in marljivo delujoče učitelje«. Posveti jo pa tudi »ljubim dijakom v dobrem mišljenju in z namenom, da bi jo radi čitali in o vsebini marljivo premišljevali«. Tako tedaj, moji sinovi, čujte nauk in bodite modri in ne zavržite ga! (Prov. 8, 33.)

Za rek so vzete besede (Luc. 18, 16 in Matth. 18, 14): »Pustite k meni otročiče in ne branite jim, kajti njih je nebeško kraljestvo ... Ni volja vašega Očeta, ki je v nebesih, da se eden izmed otročičev pogubi.«

V uvodu je jasno, nazorno popisana zastava, okrašena na eni strani s podobo Jezusa, dobrega pastirja, na drugi pa s podobo sv. Alojzija. Obe podobi podasta snov za vrlo zanimivo razpravo, obstoječo iz dveh delov.

V prvem se kaže Jezus kot najvišji uzor in najbolj vzvišen vzgled za vse učitelje in vzgojitelje. On je ἀρχηγός, vodja vsega človeškega rodu. Zato je prepovedal apostolom, da bi se dali imenovati učitelje, »kajti eden je vaš učitelj, Kristus«. »Vi me imenujete učitelja in gospoda in prav imate, to sem«. Zato ga je tudi ljudstvo imenovalo učitelja; Nikodem mu je rekel, da je učitelj, ki je od Boga prišel. On je v resnici edini pravi učitelj, kajti On je modrost božja, beseda božja, v Njem so vsi zakladi modrosti in spoznanja, On je luč, ki razsveti vsakega človeka, ki pride na svet. Ako kdo Jezusove besede spolnjuje, bo živel vekomaj. Zato je pa dolžnost vsakega učitelja, da posnema svoj najvišji uzor, učitelja Jezusa. Že z ozirom na tak vzvišen vzgled je učiteljski stan tako častitljiv in vsega spoštovanja vreden. Učitelj je namestnik božjega odgojitelja; on je dušni oče svojih učencev, njih vodja in vidni angel varih. On je sotrudnik in pomočnik Gospodov v prevažni nalogi, delovati za blagor neumrjočih duš. On mora v otroku, v podobi božji, zopet zboljšati, kar je pokvaril izvirni greh. Lepo pravi sv. Janez Zlatoust: »Višje, kakor slikarja, višje, kakor podobarja in vse druge umetnike čislam tistega, ki duše otrok vzgojiti razume«. Odgojitelji hvalijo Sokratovo metodo. A kakšna je bila ta metoda? Bila je njegova ljubezen in navdušenje za neumrjoče bistvo v človeku; radi tega naj učitelj, posnemovaje Sokrata, velikega modrijana, razvije v otroku kal božanstva in učenosti, ki tiči v otroški duši. Vsak učitelj bi moral o vseh svojih učencih reči, kar je evangelist rekel o malem Jezusu: Otrok pa je rasel, je postal močen in milost božja je bila v njem.

V drugem delu se predstavlja veličastna podoba sv. Alojzija. Sveta dolžnost vsakega dijaka je, posnemati le-ta uzor nraštvene popolnosti. Pred vsem je dijaštvu potrebna vera. Discere cupientem: credere oportet, uči Aristotel. Dijaško srce mora biti kakor orel, ki hrepeni vedno višje, gori proti svitlemu solncu; dijaško srce mora biti za Boga in za vzvišene, nebeške zaklade. Zeló umestno in času primerno je vpletena pripoved o Aleksandru Volta, velikem naravoslovcu in matematiku; čudovita je bila njegova čista, neomadeževana vera, kakor skala trdno njegovo versko prepričanje. Velik učenjak, a še večji kristjan, popoln učenec Kristusov! Zraven vere mora ohraniti dijak pravo zaupanje in neomejeno ljubezen do Boga, do cerkve, do domovine, do višjih gospodk. Zastava je tudi znamenje boja; boj mora imeti vsak

človek s svojimi strastmi, čuti in nagibi. Zastava je slednjič znak neomahljive zvestobe; zvesti naj bodo dijaki dobrim sklepom, pravični stvari, nekaj kot učitelji pa svojemu stanu!

V sklepu se lepi opomini na dijaštvo pristrčno ponovijo z željo, da bi učiteljski pripravniki sledili besedam onega pismouka, ki je rekel Jezusu: Učitelj, jaz hočem s teboj iti, kamorkoli boš šel (Mat. 8, 19).

Slog v celem govoru je uzoren, besede in izrazi oduševljeni, misli visoke in izbrane. Utisek v cerkvi je bil presunljiv in do solz ganljiv.

Daj Bog, da bi govor, ki se je izročil po škofovi naklonjenosti vsakemu pripravniku, obrodil tisočer, plemenit sad in dosegel vzvišeni namen, ki ga je prevzvišeni govornik imel.

Ako sploh kedaj, — sedaj je ta govor neizmerno umesten. *Dr. A. Medved.*

D. Katehetika in pedagogika.

Razlaga novega velikega katekizma, potrjenega od vseh avstrijskih škofov, zbranih na Dunaju 9. aprila 1894. Spisal in založil dr. Ivan Križanič, kanonik sen. lavantinski, profesor pastirne. I. del. V Mariboru 1899. Natisnila Tiskarna sv. Cirila. Kakor je cerkvenemu govorniku ustrezno, ako dobi v roke dobre govore, enako se razveseli kateket, ako se mu vročijo vrle katekeze. Katekeze pa so tem boljše, čim bolj odgovarjajo kateketovi nalogi, katera je zlasti v tem, da deluje na vse dušne sile otrokove: 1. na razum, da otroci prav in jasno razumevajo, kar se učijo iz katekizma; 2. na spomin, da tudi trajno v glavi obdržijo najpotrebnejše reči; 3. na čustva, da se jim bolj in bolj ublažijo in podpirajo plemenito mišljenje, in 4. na voljo, da jo nagiblje k dobremu in utrjuje v dobrem.

Sredstva za to nalogo mu pové katehetika: 1. za umovanje je potrebna jasna in temeljita razlaga; 2. za blaženje čustev je treba natančnega in podrobnega opisovanja takih snovij, ki so primerne v to svrhu ter močno vzbujajo detinsko domišljijo; 3. za nagibanje in utrjevanje otroške volje pa je treba ob vsaki primeri priložnosti pred oči postaviti nagibe, dovolj močne nagibe, kakor so v trojni potezi opisani v Kristusovem naročilu: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca in iz vse svoje duše in iz vse svoje misli. Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe«. Otroci naj se torej učijo lepo živeti, ogibati se hudega in delati dobro, iz ljubezni do Boga, iz ljubezni do bližnjega in še posebej tudi iz ljubezni do samih sebe, da bi si zagotovili večno srečo in mimogredé tudi časno. Dobra katekeza naj bi bila torej nekakšno sveto premišljevanje z otroki, pri katerem naj delujejo vse dušne moči, pri katerem se ne sme prezreti nekakšno izpraševanje vesti gledé na dosedanje življenje in trden sklep gledé na prihodnje boljše življenje; kaj koristno je, če se z otroci kar med poukom semtertja opravijo primerne pobožne vaje.

Po pravici smo se katekete razveselili nove »Razlage«, ker nam res podaje veliko primerne in koristnega gradiva. Najbolj ustreza prvi kateketovi nalogi, ker deluje pred vsem na to, da bi učenci dobro razumeli katekizmovno besedilo; je res v prvi vrsti, kakor pravi napis, »Razlaga« velikega katekizma. Zdi se nam, da je še preveč razlagovanja, ker mnoge reči so že itak jasne; ako kateket razlaga še take reči, katere so že otrokom dovolj znane, mu prehitro poide čas, ki je potreben za drugo njegovo poprej imenovano delovanje. Preveč je tudi razlagovanja v parafrazah, katere so zlasti takrat nepotrebne, če kar nič več ne povedó, kakor katekizmov tekst, ali pa če niso mnogo jasnejše mimo katekizmovega besedila. Želeli bi si torej še več stvarnih ali stvarinskih pojasnil, kakor jih gosp. pisatelj pri mnogih

vprašanih že sedaj sprętno razvija, po pravilu: od znanega do neznanega, od čutnega do nadčutnega, od zunanjega do znotranjega, od vidnega do nevidnega itd.

O drugi kateketskí zahtevi, da naj se deluje na otrokovo srce, moramo tudi hvaležno priznati, da nam je gosp. pisatelj zbral mnogo podatkov, zlasti lepih in prísręnih zgledov; v drugem delu naj bi jih bilo še več. Zgledov si sicer kateket sam lahko poišče v raznih zbirkah, posebno obširna bo zaloga, ki jo zbira in kot prilogo izdaje že več let »Duh. Pastir«; vendar bi bilo dobro, zlasti za začetnike, ko bi se opozorilo, kje se nahaja primerno gradivo. Posebno pa bi si želeli v taki pomožni knjigi še več dejanske uporabe, — nadrobnega razkazovanja, kje, kdaj, kako . . . naj se otroci spominjajo dotične resnice in ravna jo po njej.

V tem se ujemamo z gosp. pisateljem, da ni priredil popolnoma izdelanih katekez, ker zadostuje, da je le nabrane dovolj primerne tvarine, izbira in sestavlja že potlej kateket sam. Vendar nekoliko katekez, izdelanih ali vsaj osnovanih, bi pa jako radi videli v taki knjigi, da bi imeli začetniki dober uzorec, n. pr. eno o lastnostih božjih, eno o Jezusovem življenju in delovanju, eno o sv. cerkvi, o molitvi, posebej o očenašu, o zapovedih itd.

V podrobnosti se ne spuščamo; le samo gledé na uvod naj opomnimo to, da imamo Slovenci samo eno besedo za »religio« (vero v širjem pomenu) in »vero« v ožjem pomenu. V uvodu ima beseda »vera« širši pomen in obsega vse, kar nam podaje katekizem; v I. poglavju pa »vera« v ožjem pomenu obsega le zahtevo, v kolikor moramo za resnico imeti vse, kar nam oznanjuje sv. cerkev. Torej ni dovolj jasno, če je rečeno najprej »nauk o veri« in potlej »vera nas uči«. V pojasnilo, da je »nauk o veri najpotrebnejši«, bi bilo posebno umestno navesti priliko o »skritem zakladu« in o »biseru«.

Sploh se je kritika prav laskavo izrékla o tej knjigi; ako smo mi tu izrazili še nekatere želje, naj se nam nikar ne zameri, ker je reč tako zelo imenitna, da je vredna truda in znoja za najboljše. Če že o mladinskem berilu sploh velja beseda: »Za mladino je dovolj dobro le to, kar je najboljše«, moramo s tem večjo pravico to trditi o katekezi. Pridružimo se tudi mi želji prevzvišenega kneza in škofa lavantinskega, s katero je odobril in priporočil to delo: »Blagoslov božji naj spremlja koristno knjigo po vseh njenih potih!«

Internus.

Der Zerstörungsgeist der staatlichen Volksschule. Mainz. Verlag von Franz Kirchheim, 1897. Pisatelj neimenovan. Str. 231 m. 8°, cena 2 kr. 16 vin. Pisana je knjiga za šolske razmere v Nemčiji in tudi za oboje veroizpovedanje, katoliško in protestantsko. Pisatelj dokazuje, komu je vzgojo in pouk oskrbovati in nadzirati. Brani pravice cerkve, a se premalo ozira na pravice starišev in države. Popolnoma pa se soglašamo s piscem v dokazovanju, kako krivična je popolna usurpacija ljudske šole po državi in kako grozne posledice povzročuje. Knjiga je pisana z bistro kazuistikó, brilantnim slogom in vendar poljudno, vrhutega je pregledno razdeljena. Ker imamo na Avstrijskem podobne, to se pravi s krščanskega stališča še nekoliko žalostnejše razmere, priporočamo knjigo tudi našim bralcem, kajti nikdo je ne bode iz rok djal brez koristi, zlasti sedaj, ko se je šolsko vprašanje pri nas tako nenadoma poostrilo.

A. P. K.

Drugi list sv. apostola Pavla do Korinčanov.

(Dalje.)

Četrto poglavje.

Verz 1. Estijeva parafraza: »Cum igitur hoc tam excellenti ministerio fungamur, non nostris meritis, sed gratuita Dei benigntate et electione ad illud vocati, non succumbimus malis et adversitatibus, quae nobis accidunt huius ministerii causa, non deficimus animo«.

V. 2. »Occulta dedecoris«, so skrivnosti, ki povzročujejo sramoto ali tajna dejanja, ki se jih sramuje človek in jih zato skriva; sicer Pavel sam ta splošen izraz bolj določi in raztolmači v sledečih stavkih. — »Non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei«; krivi korintski učitelji so se izkušali prikupiti poslušalcem z zvijačo in pačenjem sv. evangelija. Pavel pa in njegovi tovariši oznanjajo »in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo«, z dobro vestjo brez vsakega prilizovanja samo in čisto evangelijsko resnico.

V. 3., 4. Zmisel: Kakor so bila odrevenela srca nevernih Judov, da niso spoznali slave Starega Zakona, katere simbol je bil svit na Mojzesovem obličju, tako je tudi zdaj premotil in oslepil satan pogubljen, da ne vidi blišča slave, ki se povsod širi s Kristusovim evangelijem. »Deus huius saeculi« je torej satan, katerega kraljestvo na zemlji bode celo uničeno šele na sodnji dan; sicer so pa nekateri tolmačili »Deus« tudi o pravem Bogu, ker so gnostiki in manihejci uporabljali ta verz za svoj krivi nauk o dualizmu. — »Qui est imago Dei«. Kristusova slava pa ni, kakor Mojzesova *šóřa*, izposojena ali le samo odsvit »dokse« Jehovove, ampak je izvirna, ker Kristus je bistvena podoba božja, lumen de lumine.

»Voditelj« II.

V. 5. *Estius*: »In evangelio praedicando non nostram spectamus gloriam nec nostrae studemus utilitati, quemadmodum faciunt pseudo-apostoli«. Ta verz se torej ozira na 2. v., in apostol pravi, da to njega priporoča, ker oznanja Kristusa, ne pa samega sebe, ali da ne prodaja svoje lastne modrosti, kakor n. pr. krivi korintski učitelj.

V. 6. »*Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris*«. Bog, ki je ustvaril pri prvem stvarjenju fizično luč sredi splošne teme, je tudi vzrok, da je zasvetila pri drugem stvarjenju duhovna luč v Kristusu nam vsem, ki smo bili v temi; »*ad illuminationem*«, posebej pa še apostolom v ta namen, da bi prižigali drugim luč spoznanja pravega Boga ali spoznanja božje slave, ki je odsvitala od Kristusa ali se nam razodevala v njem.

V. 7. »*Thesaurum istum*«, nimirum ministerium evangelii, se ozira na 1. verz; ta dragocen zaklad apostolstva nosi Pavel v lončeni, torej krhki posodi, t. j. zunanji organ apostolskega delovanja je njegovo slabo minljivo telo; vrhu tega pa je bil Pavel majhnega života in slabotnega zdravja. Vse to pa je apostol prepustil Bogu, »ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis«, da bi se orjaško Pavlovo delovanje in njegovi izvanredni uspehi ne pripisovali njemu, ampak Bogu.

V. 8., 9., 10. Ti trije verzi so odvisni od »*Habemus...*« 7. v., kar je še bolj razvidno iz grškega teksta, kjer se nahajajo sami deležniki. Pavel hoče namreč potrditi iz svoje lastne izkušnje, kar je rekel v 7. v.; zato se tudi ozira v vseh sledečih protislovnih stavkih prvi del na »*vasis fictilibus*«, drugi del pa »*sublimitas virtutis*« 7. verza; pri tej protistavi se tembolj pokaže velika ponižnost apostolova, kakor tudi njegovo zmagonosno zaupanje, ki se vedno opira le na Boga. — »*Mortificatio Iesu*«, se mora v istem zmislu vzeti, kakor »*passionis Christi*« 1, 5: pri oznanjevanju evangelija je naše telo vedno izpostavljeno taki siloviti smrti, kakršne je umrl Kristus, »ut et vita Iesu manifestetur in corporibus nostris«, in sicer zato, da se jasno pokaže delovanje živega Jezusa, ako se mi čudovito rešimo iz velikih nadlog in smrtnih nevarnosti, ker »*afflictiones et tormenta evangelizantium tam potenter non solum tolerata sed ed superata, sunt testimonia Iesu Christi viventis et servantis et vincentis; propter quod et martyria sunt appellata*«. (Estij.)

V. 11. »*Nos qui vivimus*«, se umeva najbolje v zmislu duhovnega življenja, torej mi, ki smo v stanu posvečujoče milosti božje, ali ki imamo duhovno življenje, smo pogosto v smrtnih nevarnostih, zakaj »ut et vita...« (Razlaga kakor zgoraj.)

V. 12. »*Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis*«; preganjanje in trpljenje je zdaj moj delež, vi pa, ki niste v takih nadlogah,

živite zunanje in takorekoč cvetete. Sicer pa umevajo tudi tukaj nekateri »vita« o duhovnem življenju, kakor Estij: »nam apostolorum et martyrum mors vita est ecclesiae«.

V. 13., 14. Zmisel: Dasi nas povsod zalezuje trpljenje in smrt, delujemo vendarle neustrašeno kot blagovestniki, ker nas sv. Duh navdaja z velikim zaupanjem v božjo pomoč, kakor tudi v Starem Zakonu kralj David ni obupal v največjih nevarnostih, temveč izjavil očito, da je Bog njegova moč in rešenje. — »Et nos cum Iesu suscitabit et constituet vobiscum«; apostol govori tako ponižno, »ne sibi plus aliquid in illa gloria resurrectionis praesumere videretur prae aliis fidelibus, quibus evangelium ministrarat; sed ut magis appareat, ipsum alios sibi praeposuisse«. (Estij.)

V. 15. Zmisel: Karkoli se nam pripeti, ali trpljenje ali srečno premaganje skušnjav, naši boji in naše zmage, vse je vam v prid; a naš zadnji namen pri tem je večja čast božja, namreč tako, da bi jih mnogo izmed vas povelicevalo Boga in ga zahvaljevalo za milosti in tolažbe, ki nam jih pošilja ob času nadlog in trpljenja.

V. 16. »Qui foris est homo«. t. j. vidno, umrljivo in trpljenju podvrženo meso ali telo; »qui intus est« je pa človek milosti, ki se je že prerodil v Kristusu. — »Renovatur«; v križih in težavah se očiščuje človek dušnih peg, se prenavlja ali preraja duševno ter vzpenja od dne do dne do višje popolnosti.

V. 17. pove vzrok za prejšnji verz: ker če zavoljo Kristusa potrpežljivo prenašamo kratke in lahke časne nadloge, si zaslužimo v preobilni meri večne nebeške slave.

V. 18. Zmisel: Seveda trpeči kristjan mora biti pravega mišljenja, t. j. ne sme se potegovati za čast in posveten dobiček, marveč za prihodnje večne dobrate, katerih še sicer ne gleda s telesnim očesom, ampak samo z duševnim, t. j. on veruje v nje; iz tega razvidimo, da se sme ozirati človek pri svojem dejanju in nehanju tudi na večno plačilo, kar so tajili srednjeveški reformatorji in pozneje kvietistje in drugi, meneč, da kar se ne izvrši iz zgolj čiste ljubezni do Boga, ni nravsko dobro delo.

Kar je omenil apostol v 4, 17 splošno, o tem še hoče tukaj obširneje govoriti, namreč o upanju v prihodnje vstajenje in preslavljenje.

Peto poglavje.

V. 1. »Si dissolvatur«, hoče reči: ako se bo sploh kdaj razrušilo moje telo ali umrlo; ker Pavlu se je zdelo mogoče, da še sam učaka drugi prihod Kristusov k sodbi, in v tem slučaju bi se preslavelo njegovo telo hipoma, brez smrti. — »Habemus«; pričakovali bi tukaj

»Voditelj« II.

sicer prihodnjik, a sedanjik ima še lepši pomen, namreč: da se nam je v kali (in radice) že podelilo prihodnje preslavljeno telo pri sv. krstu, ki se potem vedno bolj razvija z milostjo božjo in posebno z vrednim prejemanjem Najsvetejšega zakramenta, dokler se ne bo ob sodnjem dnevu prikazalo v svoji celoti in lepoti.

V. 2., 3. »In hoc«, se veže z »domus habitationis« 1. verza ali, kar je po zmislu isto, s »corpus« in se protistavi pogojnemu stavku »si dissolvatur«, tako da pride naglas na »in«, namreč: da smemo o tem, kar smo izrekli v 1. verz, biti zagotovljeni, nam priča tudi to, ker že v tem tvarnem telesu vzdihujemo po prihodnjem preslavljenju. — »Superindui cupientes«, to je druga pa prejšnji slična podoba o obleki: mi si želimo obleči »corpus gloriosum« kakor kakšno obleko čez zemeljsko telo, ne da bi moralo to poprej umreti in strohniti. Kakor tu samo pri človeku, tako sklepa Pavel v Rom. 8, 21 sq. iz vzdihovanja cele narave, da bo tudi kdaj rešena in preslavljena. — »Si tamen vestiti, non nudi inveniamur«; želimo si »superindui habitatione coelesti«, ker upamo, da nas drugi prihod Kristusov ne bo našel celo nagih, t. j. breztelesnih, nego oblečene, da bo torej samo treba čez obleči še drugo obleko. Sicer pa jemljejo drugi tolmači »nudi« v zmislu »nudi ab opere« ali »vacui fide« in destituti spe immortalitatis«.

V. 4. »Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari«. Dokler smo v tem umrljivem telesu, vzdihujemo težko, ker se bojimo smrti, katere se pa ne moremo ubraniti; »sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita«, zato je naša želja ta, da bi bili izpremenjeni in preslavljeni brez smrti in strohnjenja, in da bi bilo vse, kar je v nas umrljivega, v trenutku preslavljenja absorbirano ali uničeno, in da bi šli brez smrti v večno življenje, ker smrt je silovito ločenje duše od telesa, in je tedaj celo naravno, da se je vsakdo boji.

V. 5. »Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus spiritus«. To pa ni prazna in neosnovana želja, kakor da bi se kaj takega ne moglo zgoditi, temveč mi kristjani že imamo v sebi poroštvo prihodnjega preslavljenja in tudi kal »corporis gloriosi«, ker sv. Duh, ki nas je prerodil v sv. krstu na duši, nam je porok, da bo tudi telo prerojeno.

V. 6., 7., 8. Zmisel: Iz tega premišljevanja izvira za apostola moč in pogum, da ne omaga v trpljenju, in rodijo se mu želje po pravi domovini, po nebesih. — »Per fidem enim ambulamus, et non per speciem«. Dokler smo zemljani, potujemo po temnem potu vere v Kristusa. To pa je že v naravi vere, da ne gleda svojega predmeta in ga tudi ne poseda popolnoma. V prihodnjem življenju se pa izpremeni

vera v gledanje in popolno zedinjenje s Kristusom. — »Magis peregrinari a corpore«. Večina katoliških tolmačev razlaga to o smrti, ko vzame duša slovo od svojega doma, telesa. Sicer pa to tolmačenje ne nasprotuje 4. verzu; ker dasi se boji človek smrti, vendar goreče želje po nebesih ali po Kristusu morejo premagati naravni strah pred smrtjo. Estij tukaj dobro pripomni: »Quod si, ut habet philosophia Platonis et theologia Origenis, corpus esset carcer animae et non naturalis eius sedes atque instrumentum, non diceret apostolus animam a corpore peregrinari«.

V. 9. »Sive absentes sive praesentes«, i. e. »sive degentes in hoc domicilio corporis sive ab eo per mortem peregrinantes« (Estij). Zmisel: Prizadevamo si, omiliti se Gospodu, ko nas bo namreč prišel sodit, bodisi da smo takrat že mrtvi, bodisi da smo še živi.

V. 10. Tu je nagib, zakaj si naj prizadevamo, omiliti se Bogu: ker bomo morali vsi, živi in mrtvi, stopiti pred sodnji stol Kristusov, ki je postavljen od Boga za sodnika živih in mrtvih. — »Propria corporis«, v grškem τὰ διὰ τοῦ σώματος scelt πεπραγμένα. Nekateri so pa krivo pisali in brali τὰ ἔξω τοῦ σώματος; vsled te zmote je nastal ta Vulgatin tekst. Sicer se pa zmisel ni izpremenil.

V. 11., 12. »Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse«. Ker jaz poznam strašno sodbo Gospodovo in vem, koliko je odvisno od nje, zato izkušam prepričati ljudi o svojih čistih namenih, da bi nikomur ne bil v izpodtiko. Rečem ljudi, ker Bog itak pozna moje znotranje mišljenje; upam pa, da tudi vi, vsaj znotraj v svojem srcu dobro mislite in sodite o meni, dasi bi se na zunaj lahko zdelo pri nekaterih drugače. — »Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur et non in corde«. Tega pa ne pravim, da bi se vam priporočal, ampak da bi vas opozoril na priložnost in predmet, kdaj in kako se lahko ponašate z menoj in zavračate moje tamošnje nasprotnike, ki se ponašajo s svojo zgovornostjo, pobožnostjo itd., ne pa s tem, da so čistega, prostega mišljenja; Pavlovi korintski nasprotniki so bili torej nečimerni bahači.

V. 13. »Sive enim mente excedimus, Deo«. Ako se tudi včasih zdi, da preveč hvalim samega sebe, storim to le radi Boga, katerega slava trpi škodo, ako se ne pripozna ali dostojno ne čisla častitljiva služba njegovih služabnikov. — »Sive sobrii sumus, vobis«. Ako pa pohlevno ali celo zaničljivo govorim o samem sebi, »vobis«, se zgodi to radi vas, da bi vam namreč bil lep vzgled pohlevnosti in ponižnosti. Nekateri tolmači pa umevajo »mente excedimus«, grški ἐξέστημεν, v zmislu:

»insanīmus« = bodisi da sem res znorel, kakor pravijo moji korintski nasprotniki.

V. 14. »Caritas enim Christi urget nos«. Ljubezen Kristusova me namreč sili, da imam povsod pred očmi le Boga in pa vas — »aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt« —, ko sem to pomislil, da je on sam umrl za vse. Ako je pa Kristus umrl za vse po svojem namenu kot človek $\alpha\alpha\tau' \epsilon\chi\sigma\chi\eta\nu$, torej namesto človeštva, smo tudi vsi umrli ž njim, seveda samo v ideji, in vsak posameznik mora gledati, da se tesno združi z Jezusom po veri in ljubezni, in da se tako uresniči njegova smrt pri posamezniku.

V. 15. »Qui vivunt«, so tisti, ki so že umrli s Kristusom in so tudi ž njim vstali od smrti, t. j. ki so prerojeni iz njega po veri in sv. krstu. — »Iam non sibi vivant«; le-ti pa ne smejo več živeti samim sebi, t. j. po svojih strasteh in nagonih, ampak le za Kristusa, ker kakor jih je rešila Kristusova smrt greha in satana, tako jih je njegovo vstajenje vpeljalo v življenje in posvetilo Bogu.

V. 16. »Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem«; zato namreč, ker me navdaja ljubezen Kristusova, in ker sem po svojem zunanjem človeku umrl s Kristusom, da bi znanprej živel le njemu samemu, sem jaz drugačen, kakor moji korintski nasprotniki: odkar sem prerojen iz Kristusa, ne sodim več nikogar po samih zunanjih razmerah, n. pr. da bi dal prednost Judu kot takemu pred paganom kot takim, ali bogatinu le radi njegovega bogastva pred ubožcem itd.; temveč jaz poznam in ljubim v svojem bližjem le podobo božjo in v kristjanu le brata Kristusovega. Lep komentar za te besede nam podaja Pavel sam v 11, 18—22. »Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non novimus«. Če sem tudi poprej poznal Kristusa, kar sam priznam, le po njegovi človeški strani, ali le kot človeka, in sodil o njem, da se mu prav zgodi, ako ga križajo; zdaj pa od mojega izpreobrnjenja sem poznam in presojam Kristusa po njegovem višjem bistvu, po njegovi božji-človeški naravi, ker gledam in častim v njem svojega Gospoda, Zveličarja vseh ljudi in Sina božjega. Drugi tolmači so razlagali ta verz na druge, večkrat prav čudne načine; zato se nam ni treba ozirati več na nje. Nekateri so sklepali iz »cognovimus secundum carnem Christum«, da je bil Pavel s Kristusom osebno znan, in Estij celo, da je bil njegov sorodnik. Sicer je pa mogoče, da je videl kdaj mladi Savel Kristusa v Jeruzalemu, a iz tega verza to gotovo ne sledi, in tudi v drugih Pavlovih listih nimamo za to nikakih dokazov.

V. 17. Zmisel: Kdor se vsadi po krstu in veri v Kristusa kot živ ud njegovega telesa, postane celo nova stvar po svojem mišljenju in hotenju, pa tudi nov človek po svoji telesni naravi, vsaj »in radice«,

ker se je prerodil v Kristusu duševno in telesno. Svojemu staremu telesu je umrl v Kristusu, in zato je zdaj pri njem vse novo.

V. 18. »*Omnia autem ex Deo*«; to prenovljenje izvira iz Boga, s katerim nas je spravil Kristus, in je torej učinek njegovega odrešenja. — »*Ministerium reconciliationis*«; tu je misliti: 1. na blagovestje ali oznanjevanje Kristusovega nauka, in 2. na deljenje sv. zakramentov; zakaj objektivno je sicer Kristus spravil ves svet z Bogom, pa posameznik izve o tej spravi šele po pridigi in se je faktično ali res udeleži šele po sv. zakramentih. »*Nos*«, v prvem stavku se tedaj ozira na vse ljudi, »*nobis*«, v drugem pa na Pavla in druge apostolske učitelje.

V. 19. »*Non reputans illis delicta ipsorum*«. Prvi pogoj sprave posameznika z Bogom je, da mu odpusti Bog grehe, ali pozitivno, da mu podeli svojo posvečujočo milost. Drugi pa »*posuit in nobis verbum reconciliationis*«, t. j. da človek sam veruje z živo vero v svoje odrešenje, kar se pa more zgoditi le, ako mu je bilo to poprej oznanjeno.

V. 20. *Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos*«. Ker mi oznanjujemo spravo z Bogom, spravo, ki jo je Kristus zaslužil in oznanil svetu, zato smo poslanci Kristusovi in zastopamo njegovo osebo in njegovo stvar. In drugič, ker nam je Bog izročil to službo, zato Bog po nas govori in opominja ljudi. — »*Reconciliamini Deo*«. Udeležujte se torej z vero in pokoro sprave, ki jo je Bog sam podelil v Kristusu vsemu svetu. »*Mira Dei bonitas*«, vzklikne Estij, »*ipse est, quem homines peccando offenderunt et tamen legatos mittit cum precibus ad eos pro reconciliatione*«.

V. 21. »*Eum, qui non noverat peccatum*«, t. j. dejanski ni nikdar spoznal greha ali bil je brez greha. — »*Pro nobis peccatum fecit*«, ne pomenja samo, kakor večkrat v Starem Zakonu: dal ga je kot žrto za greh, tudi ni »*abstractum pro concreto*«: »*peccatorem fecit*«, ampak: napravil ga je zastopnika greha ali za poosebljen greh. Zato je po Kristusovi smrti greh v svoji celoti umorjen ali uničen. — »*Iustitia Dei*«, je ona pravičnost, ki jo Bog daje in ki edino le kaj velja pred Bogom, ker je po njej človek od znotraj opravičen.

Šesto poglavje.

V. 1. Zmisel: Kot Kristusovi sotrudniki vas opominjamo, da ne zapravljajte milosti sprave, ki ste jo sprejeli od Boga po veri v Kristusa, kar bi se pa zgodilo, ako bi se vaše prihodnje življenje ne zlagalo z vašo vero. Kakor že iz tega razvidimo, so misli tega verza v tesni zvezi s prejšnjim poglavjem; to še tudi velja inkluzivno do 10. v. in zato ne bi bilo treba tu pričeti z novim poglavjem.

V. 2. »*Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adiuvi te*«. Citat je vzet iz Is. 49, 8, kjer Bog nagovarja svojega hlapca Mesija

(katerega si moramo misliti prosečnega in trpečega) in mu obljubi, da bo ob prijetnem času, t. j. ko bo prišel čas milosti ali mesijanski čas, pomagal človeku, ki vzdihuje v ječi greha.

V. 3., 4., 5. Vsi naslednji deležniki se vežejo z »exhortamur« 1. v. in tudi z »adiuvantes« kot pristavek. Sv. Avguštín navaja to mesto od 3. do 4. v. kot dokaz, da je imel Pavel v obilni meri ono lastnost, ki jo zahteva Ciceron od pravega govornika, namreč »magna granditer et ornate eloquendi«. — »Sicut Dei ministros«, v grškem *διδάκοντι*, mi se torej priporočamo tako, kakor se priporočajo služabniki božji: »in multa patientia« in sedaj našteje od »tribulationibus« do »ieiuniis« devet različnih okoliščin, v katerih se je izkazal potrpežljivega. Prve tri so splošne nadloge, druge tri posebne, zadnje tri pa take, ki se jim je podvrgel Pavel sam prostovoljno, da bi mogel tem bolje opravljati svojo apostolsko službo.

V. 6., 7. »In castitate«, grški *ἀγνότητι*, pomenja krščansko pošteno nesebično življenje sploh. — »In scientia, scilicet veritatum moralium«. — »In longanimitate«, kadar ga je namreč kdo razžalil. — »In suavitate« z milim obnašanjem, kakor uči v I. Cor. 13, 4: »Caritas patiens est, benigna est; caritas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur«. »In Spiritu sancto«, t. j. da drugim razsvetljujemo um s pomočjo svetega Duha in jim podeljujemo njegove sv. darove. — »In caritate non ficta«. Enako v Rom. 12, 9: »Dilectio sine simulatione; odientes malum, adhaerentes bono«. — »In virtute Dei«, z močjo božjo, ki se očitno kaže v čudežih. — »Per arma iustitiae a dexteris et a sinistris«. Da se to prav razume, se je treba spomniti, da so imeli v starih časih dvoje vrst orožja: arma offensionis i. e. hastam vel lanceam et gladium v desni roki, in arma defensionis t. j. scutum v levi roki. Pavel torej hoče tukaj reči: Mi se priporočamo za služabnike božje s pravičnim orožjem, s katerim ali sami napadamo svoje sovražnike, ali se pa branimo proti njim.

V. 8., 9., 10. »Per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam« i. e. »sive honore sive ignominia nos afficiant homines, sive bene de nobis loquantur sive male, semper tenemus rectum iustitiae cursum« (Estij). »Ignoti et cogniti«, t. j. njegovi korintski nasprotniki so menili, da je Pavel »homo ignotus et obscurus«, verniki pa so dobro poznali in čislali svojega apostola. — »Quasi morientes«; pri teh naporih v raznih nevarnostih bo Pavla kmalu konec, ali telesno se bo pogubil, tako so zopet prorokovali nasprotniki, seveda zato, ker so mu želeli kaj takega. »Ut castigati et non mortificati«; radi mnogih mojih nadlog menijo ljudje, da sem jaz človek, nad katerim vedno in sicer po pravici poje šiba božja; te kaznujoče šibe sicer ne morem tajiti, pa vendar mi nikakor ne škoduje, ker me še namreč ni umorila. —

»Quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tamquam nihil habentes, et omnia possidentes«. Po mnenju drugih bi jaz imel vzrokov dovolj za žalovanje, in vendar sem vedno veselega srca; dalje me imajo tudi za ubožca, pa sem bogat, ker obogatim mnogo drugih, ker jim namreč podeljujem obilno duhovnih dobrot, zakaj Kristus je moje bogastvo, on je moje vse. Zato pravi sv. Jeronim: »Credenti totus mundus divitiarum est« (epist. 103. ad Paulinum).

V. 11., 12., 13. »Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est«. To se ne ozira na naslednje opomine, kakor bi hotel Pavel reči: »non possum silere et pro salute vestra vos non commonefacere etc.«, ampak na prejšnje verze 3. do 10. tako-le: jaz sem z vami govoril tako odkritosrčno, ker se je moje srce razširilo t. j. v ljubezni do vas vnelo in ogrelo; v ljubezni se namreč srce širi, v zavisti in sovraštvu pa se krči. — »Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris«. Jaz vas ljubim goreče in brezpogojno, vi pa ste tako tesnosrčni v svoji ljubezni proti meni in imate v svojem srcu le majhen prostorček zame. — »Eandem autem habentes remunerationem (tamquam filiis dico) dilatamini et vos«. Da mi povrnete mojo srčno ljubezen, me morate tudi iskreno ljubiti; saj ste nekako moji otroci; otroci pa morajo z ljubeznijo povračati ljubezen starišev.

V. 14., 15., 16. »Nolite iugum ducere cum infidelibus«. Najbolj nevarno za vero korintskih kristjanov je bilo to, ker so s pagani vkup prebivali; zato jih opominja Pavel, naj ne občujejo z njimi prijateljski, naj ne sklepajo z njimi zakonov, naj se ne udeležujejo njih poedin itd., ker krščanstvo je bistveno različno od paganstva, kar dokaže v naslednjih peterih nasprotjih: 1. »Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate?« Krščanstvo je po svojem bistvu pravičnost, ker opravičuje in posvečuje človeka znotraj, paganstvo pa je plod greha in rodi zopet greh. 2. »Aut quae societas luci ad tenebras?« Krščanska resnica je za človeškega duha to, kar je fizična luč za njegovo oko in telo, paganstvo pa je laž *ἡ ψευδοχρῆς* in torej tema za človeško dušo. 3. »Quae autem conventio Christi ad Belial?« Tudi začetnika in ustanovitelja sta različna in si nasprotna: Kristus in Belial ali satan. 4. »Aut quae pars fideli cum infideli«. Kdor hoče biti kristjan, mora najprej verovati v pravega Boga in v Kristusovo razodetje, paganstvo pa je odpadlo od Boga, nima razodetih resnic in ne veruje v prihodnje življenje, ali kratko: paganstvo sploh ne ve, kaj je vera. 5. »Qui autem consensus templo Dei cum idolis?« Slednjič se nahaja med obema tudi različnost v bogoslužnem oziru: »Quoniam inhabitabo in illis et inambulabo inter eos, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus«. Ta obljuba je veljala v Starem Zakonu izraelskemu ljudstvu, a samo v simboličnem

zmislu, v krščanski cerkvi se je pa v resnici izpolnila, ker prebiva Bog po sv. Duhu v svoji cerkvi, in njeni pravi živi udje so v pravem pomenu izvoljeno božje ljudstvo.

V. 17., 18. Apostol še tu navede dva citata iz Starega Zakona v dokaz, da kristjani ne smejo biti v nikakršni dotiki s paganstvom. Sicer pa Pavel ne navaja dobesedno, ker je njemu vedno-le pred očmi višji tipični pomen Starega Zakona; to je njemu glavna stvar, ker črka sama ob sebi je mrtva.

Sedmo poglavje.

V. 1. še spada po zmislju k prejšnjemu poglavju, ker je sklep iz ravnokar navedenih citatov. — »Has . . . promissiones«, namreč to, da bo Bog prebival med nami, in da bomo njegov tempelj in otroci njegovi. — »Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perfectiores sanctificationem in timore Dei«. Ker so se torej te obljube resnično izpolnile v krščanstvu, zato se morajo tudi od naše strani izpolniti ali izvršiti neobhodno potrebni pogoji, in ti so: 1. da se iznebimo vse telesne in duševne paganske nesnage, nečistosti, lakomnosti, napuha itd., ker tempelj božji ne sme biti nečist; in 2. moramo z otroškim strahom pred Bogom živeti vedno resnično krščansko, hrepneti po večji svetosti in v ta namen delovati.

V. 2. Tu preide Pavel na drug predmet, ker govori do konca tega poglavja o uspehu in namenu 1. lista do Korinčanov. — »Capite nos«, i. e. »corde per caritatem dilato nos capite«, dajte mi prostora v svojem srcu. — »Neminem laesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus«. Nikomur nisem storil krivice s pačenjem krščanskega nauka, nikomur nisem dajal pohujšanja s slabim vzgledom, nikogar nisem goljufal, kakor bi hotel obogateti na vaše stroške; vse to so pa počenjali moji korintski nasprotniki.

V. 3. »Non ad condemnationem vestram dico«. Tega pa »neminem laesimus etc.« nisem zato povdarjal, kakor bi menil, da vi o meni tako mislite in govorite. Nikakor ne; tako slabo o vas soditi, mi ne pripušča: 1. moja ljubezen do vas (v. 3.), 2. moje veliko zaupanje v vas (v. 4.), in 3. veselje, ki sem ga imel pred kratkim, ko se mi je poročalo o vas (v. 7.). — »Praediximus« i. e. antea dixi, sciet 6, 11., kjer se nahaja ista misel, sicer ne dobesedno, pač pa bistveno. — »Quod in cordibus nostris estis ad commoriendum et ad convivendum«. To se lahko razlaga na dva načina: ali, vi ste tako v mojem srcu, da bi hotel z vami živeti in umreti, ali pa, da boste v smrti in življenju združeni z menoj po ljubezni; drugo tolmačenje je boljše, a prvo je navadnejše in spominja zelo na Horacija: »Tecum vivere amem, tecum obeam lubens« (Od. III. 9, 24).

V. 4. »Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis«; smem se ponašati z vami, ker je med vami mnogo hvalevrednega. S tem verzom prehaja namreč apostol k poročilu, ki jih je prejel iz Korinta po Titu.

V. 5. »Nam et cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus«. Rekel sem »in omni tribulatione«, ker ne samo v Troadi sem bil zelo nemiren, nego tudi potem, ko sem bil prišel v Macedonijo, sem imel prestati mnogo hudega. — »Pugnae«, boji namreč s sovražniki krščanske vere. — »Timores«, strah ga je bilo za one cerkve, ki jih je ustanovil šele pred kratkim. »Caro nostra«; caro — σάρξ — pomenja pri Pavlu nižji princip v človeku, ἄνθρωπον σάρκινον ali ψυχικόν v nasprotju z νοῦς ali πνεῦμα, ki je pri Pavlu vedno počival v Bogu, ker je bil celo vdan v njegovo sveto voljo.

V. 6. Titov prihod ga je potolažil; kakor je že namreč zgoraj (2, 12 sq.) omenjal, ga je to zelo vznemirjalo, ker ni našel Tita v Troadi.

V. 7. se mora tako-le parafrazirati: »duplici nomine consolatus est nos Deus ex parte vestra: tum quia Titus adveniens annuntiavit nobis vestrum desiderium etc., tum quia ipse Titus correctos vos inveniens consolationem accepit«. — »Desiderium«; Korinčani so namreč želeli zopet videti Pavla. »Vestrum fletum«; žalovali so, ker so ga bili razžalili. — »Aemulationem«; prizadevali so si, zopet se spraviti z njim in obljubili, da mu hočejo biti zdaj vedno pokorni.

V. 8., 9. »Et si poeniteret«. Apostol s tem sam pripozna, da mu je bilo poprej včasih žal, da je napravil žalost Korinčanom s prvim svojim listom, kakor mu je sporočil Tit; žal namreč zato, ker jih po očetovsko ljubi, in mu je bilo težko pri srcu, ko jih je moral resno svariti in grajati. Nikakor pa ne smemo tega pogojnega stavka tako umeti, kakor da bi bilo Pavlu žal, da je sploh pisal I. Cor. in bi potem ta list ne spadal med inspirirane, temveč Pavel sam se srčno veseli dobrega uspeha svojega prvega lista. — »Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis«; užaljeni ste namreč bili na Bogu prijeten način, ker niste trpeli vsled moje graje nikake škode na svoji duši, marveč vam je še velika korist vzrastla iz nje.

V. 10. »Secundum Deum tristitia«, je tista žalost ali tedaj, kadar žalujemo radi Boga in radi pravičnosti; ta žalost je dobra, ker je že utemeljena v ljubezni do Boga; zato so dobri tudi njeni nasledki, namreč »salutem stabilem«. Ta pridevnik se glasi v grškem ἀμεταμέλητον, kar pomeni: cuius nos non poenitet. Namesto tega so pa nekateri krivo pisali ἀμετάβλητον — stabilem, in tako je nastal Vulgatin tekst.

V. 11. »Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem«. Da je žalost dobro vplivala na Korinčane, kažejo sami s svojim ravnanjem, ker »sollicitudinem«: zdaj so goreči, poprej pa so bili celo malomarni v zadevi nečistnikovi; — »sed defensionem«: opravičevali so se pred Titom, da niso zakrivili onega; — »sed indignationem«: nevoljni so nad nečistnikom in nad Pavlovimi nasprotniki; — »sed timorem«: strah jih je, da bi ne prišel Pavel s palico nad nje, kakor jim je žugal v I. Cor. 4, 21; — »sed desiderium«: želijo, da bi Pavel kmalu prišel v Korint; — »sed aemulationem«: nujno so zahtevali, da se oni grešnik kaznuje; — »sed vindictam«: pa tudi sami so ga kaznovali, ker niso občevali več z njim. Z vsakokratnim »sed« se misel vzvišuje (gradatio), in apostol popravlja samega sebe, ker čuti, da je vsakokrat s predstoječim izrazom še premalo povedal. Razvrščeni so pa ti šesteri samostalniki tako, da se ozirata prva dva na korintsko cerkev ali bolje na njeno osramočenje, druga dva na Pavla, in slednja dva na nečistnika. — »Negotio«. Apostol rabi tak splošen izraz, ker še imenovati neče tako grdega greha, krvo-skrunstva.

V. 12. Zmisel: Ako o nečistnikovi zadevi nisem molčal, marveč sem se obrnil pismeno do vas, nisem storil tega toliko zavoljo nečistnika samega, kakor pa, da se pokaže, kako ste mi pokorni radi Boga in kako me ljubite, ker v grškem beremo τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν, kar se tudi bolj strinja s stikom, kakor pa Vulgatino »sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis«. Da je »qui fecit iniuriam« nečistnik, »qui passus est« pa oče njegov, v tem se strinja večina katoliških tolmačev.

V. 13., 14. »Ideo consolati sumus«; zato namreč je bil Pavel potolažen, ker je dosegel s svojim pismom oni svoj glavni namen: da bi se med Korinčani očitno pokazala gorečnost za njega. — »In consolatione autem nostra abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis«. K tej tolažbi pa se je še pridružilo veselje, da se je Tit tako vesel in zadovoljen vrnil iz Korinta; ker Pavel je že poprej večkrat hvalil Titu Korinčane, zdaj se je pa on sam lahko prepričal, da je bila ona hvala zaslužena. »Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum«; govori tako previdno in pogojno »quia parce gloriatus fuerat propter vitia, quae adhuc apud illos regnabant« (Estij). — »Sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus«. Zatrjuje to, ker so njegovi korintski nasprotniki tajili, da bi bilo vse resnično, kar jih je učil Pavel.

V. 15., 16. »Abundantius«. Tit vam je zdaj še mnogo bolj naklonjen, nego prej, dokler ni bil pri vas. — »In vobis« — εἰς ὑμᾶς, proti vam. — »Gaudeo, quod in omnibus confido in vobis«. Veselim se zato, ker

vem, da se smem v vseh rečeh zanašati na vas. Ta verz je tudi primeren prehod k drugemu delu tega lista, ki se prične z osmim poglavjem. (Konec prihodnjič.) *J. Zidanšek.*

Politično stanje judovskega ljudstva ob Kristusovem času.

11. Rimsko-judovska vojska (66 do 73 po Kr.).¹

a) Začetek vojske.

Deposrednji povod k judovskemu uporu je bilo neko dejanje prokuratorja Gesija Flora, ki samo na sebi ni bilo sicer hudobnejše, kot marsikatero drugo njegovo dejanje, a je Jude neizrečeno raztogotilo, ker je bil ž njim močno užaljen njih verski čut. Dosle je namreč Flor kradel in ropal samo pri meščanih, sedaj pa je posegel v tempeljsko zakladnico ter iz nje odnesel 17 talentov ali okrog 70.000 K. S tem je bila pri kraju potrpežljivost ljudstva. V Jeruzalemu je nastal velik nemir, slišale so se zoper prokuratorja najostreje besede. Dva šaljivca začneta smešiti njegovo lakomnost: z jerbaščki v roki nabirata milodarov za ubogega, nesrečnega Flora. Ko Flor to izve, se silno raztogoti in sklene, maščevati se. Z enim delom vojske primaršira iz Cezareje v Jeruzalem, kjer vojakom dovoli ropati in pleniti, kakor jim ljubo in drago, dasiravno ga lepo prosijo veliki duhovniki in drugi plemenitaši, naj tega nikar ne dela. Florovi vojaki so tisti dan oropali mnogo meščanov in med njimi celo več rimskih vitezov, katere so potem bičali in križali. Celó mile prošnje kraljice Berenike, ki je bila tedaj slučajno v Jeruzalemu, niso omečile grozovitega Flora.

To se je zgodilo 16. maja l. 66. po Kr.

Drugi dan zahteva Flor, naj gredo meščani slovesno pozdravit dve kohorti, ki sta prihajali iz Cezareje v Jeruzalem. Dasi zelo neradi, se dajo meščani vendar pregovoriti velikim duhovnikom. Pa glej, nova razžalitev! Ko Judje prijazno pozdravljajo rimske vojake, jim ti — baje po Florovem ukazu — nič ne odzdravljajo. Zato začne ljudstvo godrnjati in jeziti se nad Florom. Vojaki pa zgrabijo za meče in udrihajo po glavah, podeč razkačeno ljudstvo v mesto. Tu se začne po cestah grozovito klanje. Meščanom se slednjič posreči, polastiti se tempeljskega hriba ter podreti hodišče, po katerem se je iz gradu Antonije lahko prihajalo v tempelj. Flor kmalu spozna, da z vojaki, ki

¹ Prim. Schürer, Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi. I. zv. str. 502—539.

jih je imel v mestu, ni kos Jeruzalemčanom. Zato se umakne nazaj v Cezarejo, popustivši v Jeruzalemu samo eno kohorto. Načelnikom mesta pa ukaže, skrbeti za mir in red, sicer jih čaka huda kazen.

Kralj Agripa je bil tedaj v Aleksandriji. Ko sliši o nemirih v Jeruzalemu, hiti takoj tja in povabi ljudstvo, naj se zbere na trgu Ksistu pred hazmonejsko palačo, v kateri je bival, kadar je prišel v Jeruzalem. Iz te palače nagovori zbrano množico ter jo prosi, naj se pomiri in ne ustavlja Rimljanom, ker bodo gotovo izlahka potlačili upor, upornike pa strašno kaznovali. Ljudstvo se po teh kraljevih besedah za trenutek pomiri. Načelniki začno popravljati podrti hodišča in lope, ki so bile med templjem in gradom Antonijo. Tudi začno zopet pobirati za Rimljane davek. Ko pa zahteva Agripa, naj se Floru iznova obljubi pokorščina, ljudstvo jeze vzkipi in izgubi potrpežljivost. Agripa mora prekiniti govor, ker Judje začno zasmehovati tudi njega. Videč, da nič ne opravi, zapusti Jeruzalem in se vrne v svoje kraljestvo.

Med tem pa se upornikom posreči, polastiti se trdnjave Masade ob južno-zapadnem bregu Mrtvega morja. Na prigovarjanje Eleazarja, sina velikega duhovnika Ananija, sklenejo uporniki, da se morajo ustaviti daritve¹ za cesarja ter odbiti tudi vsaka daritev, ki bi jo hotel darovati nevernik. S tem torej pokažejo Judje kar naravnost, da odrekajo pokorščino rimski vladi. Zastonj je vse prigovarjanje velikih duhovnikov in Farizejev, naj se prekliče uporna prepoved: »Kar smo sklenili, je sklenjeno«, se jim odgovori.

Ko se prepriča miroljubna judovska stranka, h kateri so pripadali večinoma vsi razumniki, — veliki duhovniki, najveljavnejši Farizeji, sorodniki herodianske družine —, da upornikov ni moči več ukrotiti izlepa, jih sklene pomiriti s silo. V ta namen prosi pomoči pri kralju Agripu. Ta res pošlje v Jeruzalem 3000 konjиков pod vodstvom, oziroma poveljstvom Darija in Filipa. Ž njih pomočjo zasede mirovna stranka Zgornje mesto (Sion); tempeljski hrib in Spodnje mesto pa ostaneta v oblasti upornikov. Med obema vojskama se prične srdita bitka. Agripovih konjиков je premalo: morajo se umakniti iz Zgornjega mesta. Zmagoviti uporniki zažgo sedaj iz maščevanja v Zgornjem mestu palače velikega duhovnika Ananija, kralja Agripa in Berenike.

Čez nekoliko dni — bilo je meseca avgusta — se posreči upornikom, dobiti tudi trdnjavo Antonijo v svojo oblast. Na to pa začno oblegati palačo Herodovo, kjer so bili zavetje našli vojaki mirovne stranke. A dolgo se malo krdelce Agripovih vojakov tudi tukaj ni

¹ Filon (Legat. ad Caium § 23.) trdi, da so se res sežigale v jeruzalemskem templju na stroške cesarjeve vsak dan daritve za cesarja in rimsko ljudstvo, namreč 1 junec in 2 jagnjeti.

moglo braniti; bilo je torej veselo, da se je moglo rešiti brez prelivanja krvi ter odriniti domov. Rimska kohorta se je rešila v mogočne stolpe Herodove palače z imeni Hipik, Fazael in Mariame. Palačo samo pa zažgo uporniki 6. septembra. Prihodnjega dne umore velikega duhovnika, ki se je do tedaj skrival pred uporniki. Edina podpora mirovni stranki je bila sedaj še rimska kohorta; pa tudi ta se je morala kmalu udati preveliki sili. Oddati je morala orožje ter se vrniti v Cezarejo. Komaj pa so rimski vojaki zapustili mesto, pridero za njimi uporniki ter vse grozovito pokoljejo.

Uporniki so torej dosegli popolno zmago v Jeruzalemu ter jo slavili z morijami. Podobno kakor v glavnem mestu, se je godilo pa tudi v nekaterih drugih, zlasti obmejnih mestih. Kjer so bili Judje v večini, so potolkli Rimljane; kjer pa je bilo več Rimljanov, so ti grozovito morili Jude.

Šele sedaj, 30. oktobra, se vzdigne sirski namestnik Cestij Gal zoper upornike in zasede, ne da bi se mu kaj upirali, severno jeruzalemsko predmestje Bezeto ter jo zažge. Ko pa na to naskoči tempeljski hrib, odbijejo uporniki napad in Cestij Gal se vrne, ker je bržkone spoznal, da so preslabe njegove moči. V soteski pri Bet-Horonu ga obkolijo Judje in mu odvzamejo mnogo prtljage. Le z jedrom vojske se povrne v Antiohijo.

Po opisanih zmagah uporniki več ne marajo o miru niti slišati. Še oni možje, ki so do sedaj nagovarjali k miru, se vdajo javnemu mnenju ali prisiljeni ali pa pregovorjeni. Mala trohica onih, ki tudi še sedaj zvesti ostanejo Rimljanom, zapusti Jeruzalem ter se tako umakne nasilstvu.

Sedaj ni kazalo drugega, kot pripraviti se na rimski napad, ki je bil neizogibljiv. Značilno za to dobo, v nasprotju s poznejšo dobo, je to, da so vsi načelniki upornikov iz višjih stanov, kajti veliki duhovniki in najveljavnejši Farizeji vodijo priprave za obrambo dežele¹. Na ljudskem shodu, ki se vrši v templju, izvolijo pokrajinske načelnike. Branitev glavnega mesta se izroči Jožefu, Gorionovemu sinu, in velikemu duhovniku Ananu. V Idumejo pošljejo Jezusa, sina Safievega in Eleazarja, sina Ananijevega, oba iz rodu velikih duhovnikov. Skoraj vsaka enajsterih toparihij, v katere je bila tedaj razdeljena Judeja, dobi posebnega načelnika. V Galilejo pa pošljejo Jožefa, sina Matijevega, poznejšega zgodopisca.

Brez dvoma najtežavnejšo nalogo je prevzel v Galileji mladi tridesetletni Jožef, kateremu je pretil prvi rimski napad. Čudno je pa na vsak

¹ Lahko trdimo, da je vodila upor jeruzalemska občina (τὸ κοινὸν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, Jos. Flavius, Vita 12) in nje zastopništvo: sinedrij.

način, da so neizkušenega, v vojski prav nič vajenega Jožefa odločili za Galilejo, kakor tudi, da je on prevzel toli odgovorno nalogo. Bil je sicer po naravi zvit in pretkan, ali izobražen je bil le v rabinski učenosti, nič pa ne v vojaških vednostih. Jožef se je lotil — tako sam trdi — neizpeljive naloge s skrbno gorečnostjo. Za vladanje Galileje je postavil po vzgledu jeruzalemskega sinedrja zbor 70 mož, ki naj bi svetovali v težavnejših slučajih. V manjših mestih pa je nastavljal sodne zbore po 7 mož. Utrdil je Jotapato, Tarihejo, Tiberiado, Seforido, Gishalo, goro Tabor, Gamalo v Gavlanitidi in še nekaj drugih manjših mest. S posebnim ponosom pa pripoveduje Jožef¹, da je bil nabral baje 100.000 mož ter jih izuril po rimskih načelih.

Ko se je Jožef pripravljaj na vojno zoper Rimljane, se je zoper njega osnovala v Galileji nasprotna stranka. Duša nasprotstva je bil Janez iz Gishale, pogumen pa brezobziren človek. Rimljane je smrtno sovražil ter je bil pripravljen na skrajni odpor. Rimskim tiranom je bil prisegel smrtno sovraštvo, a do podložnikov je bil tudi sam pravi tiran. Sovražil je tudi galilejskega vojskovodja, deloma, ker bi mu bil moral biti pokoren, deloma pa, ker se mu je dozdevalo, da Jožefovo mirno vojskovanje ni drugega, kot pripravljanje Galileje za rimsko posest. Istinito je, da je bil Jožef za vojno malo ali nič zavzet; predobro je namreč vedel, da je brezuspešen vsak poskus, otresti se Rimljanov. Od časa do časa so mu take misli nehote uhajale tudi iz ust, in tako si lahko razlagamo sovraštvo Janeza iz Gishale in tovarišev do njega.

Nekoč so mladeniči iz vasi Dabarita opleni nekega uradnika kralja Heroda Agripa; Jožef pa jim plen ugrabi, češ, da ga izroči o priliki kralju Agripu. Ko ljudstvo o tem izve, se mu javno upre. V Tariheji, kjer se je Jožef takrat mudil, izbukne upor proti njemu: izdajavca hočejo umoriti. Le ker se je sramotno ponižal in po nizkotni zvijači je ušel smrtni nevarnosti. Drugi pot pa v Tiberiadi komaj ubeži morivcem. Nazadnje Janez pregovori sinedrj v Jeruzalemu, da Jožefu vzame poveljništvo ter pošlje v Galilejo štiri veljavne može, da ga — če treba tudi s silo — odstavijo. Zviti Jožef pa prevara sinedrj, da sklep prekliče in odposlancem ukaže, naj se vrnejo domov. Ker tega ne store, jih Jožef vjame ter pošlje domov. Tudi Tiberiadce, ki so se mu bili uprli, ukroti.

Podobno kot Galilejci, se pripravljajo tudi Jeruzalemti za rimski napad. Zidovi se popravljajo, stolpi utrjujejo in razno bojno orodje se pripravlja. Mladi junaki pa se urijo v orožju.

V takih pripravah napoči spomlad l. 67.

Mlada judovska ljudovlada gleda v upanju in v strahu v bodočnost.

¹ Bell. Iud. 2, 20. 6—8.

b) Vojska v Galileji (67 po Kr.).

Da se je moral namestnik Cestij Gal umakniti iz Jeruzalema, se je sporočilo tudi cesarju Neronu v Ahajo, kjer je takrat bival. Ker premagani vojskovodja ni mogel več obdržati poveljništva, se je poverilo izkušnemu Vespazianu. Njega torej zadene sedaj naloga, da ukroti uporne Jude. Že po zimi l. 66. na 67. se je jel pripravljati, da prihodnjo pomlad napade Jude. Sam zbira vojsko v Antiohiji; sina Tita pa pošlje v Aleksandrijo, da mu od tam pripelje 15. legijo. Ko se približa pomlad, pomakne se Vespazian z vojsko v Ptolemaido, kjer je hotel pričakati Tita in njegovo vojsko. Še preden dojde Tit, pridejo k Vespazianu odposlanci mesta Seforide v Galileji ter prosijo za rimsko posadko. Umljivo je, da Vespazian brž ustreže prošnji ter pošlje v Seforido Placida s 6000 vojaki. Tako si prilaste Rimljani mirnim potom eno najmenitnejših mest v Galileji. Kmalu dojde tudi Tit v Galilejo. Vseh rimskih vojakov je bilo tedaj v Galileji do 60.000.

Ko je vsa vojska vrejena, zapusti Vespazian Ptolemaido ter se utabori ob galilejski meji. Jožef pa se utabori pri vasi Goridi blizu Seforide. Tu hoče počakati, da ga napadejo Rimljani. A kmalu se pokaže, kako slaba je njegova vojska. Še preden zagleda sovražnika, ji upade srce in večina vojakov zapusti vojskovodja ter pobegne na vse strani. Jožefu ne kaže drugega, kot umakniti se v Tiberiado. Tako dobi torej Vespazian brez ognja in meča vso Galilejo; le še trdnjav se mora polastiti.

Jožef poprosi sedaj v Jeruzalemu pomoči, da bi bila njegova vojska enako močna kot Vespazianova, ker bi sicer ne mogel več voditi vojske. V Jeruzalemu mu ne morejo ustreči, vendar pa Jožef še ostane načelnik. Ker se je bila velika množica njegove pobegle vojske ustavila v močni trdnjavi Jotapati (dandanes Džefât) severno od Seforide, napoti se tudi sam tja, da bi branil mesto. Že na večer prihodnjega dne dojde tudi Vespazian z vojsko pred trdnjavo ter jo začne oblegati. Obleganje nam popisuje Jožef Flavij na dolgo in široko, hvalisajoč posebno svojo zvitost in prekanjenost. Naposled trdnjava vendarle pade. Izda jo neki izdajavec, kateri naznani Rimljanom, da so vojaki tako utrujeni, da se celo čuvaji proti jutru več ne morejo ubraniti spancu. S tem se Rimljani okoristijo. Nekega jutra tiho spleza Tit z nekaterimi tovariši na zidovje, pobije čuvaje ter vdere v mesto. Legije pridero za njim; in še preden se Judje do dobrega zavedo, kaj se je zgodilo, je trdnjava v rimskih rokah. Sedaj se začne pravo mesarsko klanje: kdorkoli pride Rimljanom v pest, ga ali pobijejo, ali vjamejo in v suženjstvo obsodijo. Trdnjavo in vse mesto pa do tal porušijo. To se je zgodilo 1. julija l. 67.

Jožef se je bil s 40 tovariši skril v vodnjaku, iz katerega je vodila postranska votlina. Ko ga tu spazijo, se hoče vdati Rimljanom, a tovariši mu tega kratko malo ne dopuste; dogovore se, da drug drugega umore, zadnji pa samega sebe usmrti. Jožef pa tovariše prekani, da srečkajo, po kateri vrsti da je vsakemu umreti in — tako vsaj Jožef pripoveduje — pusti sreča njega zadnjega pri življenju. Sedaj se vda Rimljanom. Ko ga pripeljejo pred Vespaziana, se dela, kakor da je prerok in zmagonosnemu vojskovodju prerokuje, da bode cesar¹. S tem si pridobi njegovo naklonjenost. Vespazian ga da sicer vkleniti, a vendar ž njim lepše ravna kot z drugimi jetniki.

4. julija zapusti Vespazian Jotapato ter gre čez Ptolemaido v Cezarejo ob Sredozemskem morju, da si vojaki nekoliko odpočijejo. Sam pa potuje v Cezarejo Filipovo k prijatelju — kralju Agripu, kateri mu prireja velike slavnosti, trajajoče 20 dni. Nato pa ukaže Titu, naj pripelje vojsko iz Cezareje Palestinske pred Tiberiado. Tu prevzame Vespazian zopet poveljništvo. Mesto se mu radovoljno vda. Zato, in Agripu na ljubo, ki se je potegnil za mesto, se mu ne zgodi nič žalega. Od tod gre Vespazian v Tarihejo². Po nepričakovanem napadu Titovem so se odprla Rimljanom vrata tudi tega mesta.

V Galileji je bilo sedaj samo še mesto Gishala in gora Tabor v rokah ustajnikov, v Gavlanitidi pa, vzhodno od Genezareškega jezera, močna trdnjavnica Gamala. Nánjo obrne Vespazian sedaj vso pozornost. Res se Rimljanom posreči, pridreti v mesto, ali tu se jim uporniki

¹ Jožef je bržkone pozdravil Vespaziana s hinavskim pozdravom in še le potem, ko je bil slavní vojskovodja res postal cesar, je oni pozdrav spremenil v prerokbo, ki se takole glasi: »Σὺ μὲν, Οὐεσπασιανὲ, νομίζεις αἰχμάλωτον αὐτὸν μόνον εἰληφέναι τὸν Ἰώσηπον· ἐγὼ δὲ ἄγγελος ἦκω σοι μειζόνων. Μὴ γὰρ ὑπὸ Θεοῦ προπεμπόμενος ἦδειν τὸν Ἰουδαίων νόμον, καὶ πῶς στρατηγοῖς ἀποθνήσκειν πρέπει. Νέρωνί με πέμπεις; τί γάρ; οἱ μετὰ Νέρωνα μέχρι σοῦ διάδοχοι μένουσιν; Σὺ Καῖσαρ, Οὐεσπασιανέ, καὶ αὐτοκράτωρ σὺ καὶ ὁ σὸς οὗτος. Δέσμει δέ με νῦν ἀσφαλέστερον, καὶ τήρει σαυτῷ· δεσπότης μὲν γάρ οὐ μόνον ἐμοῦ σύ, Καῖσαρ, ἀλλὰ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ παντὸς ἀνθρώπων γένους. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τιμωρίαν δέομαι φρουρὰς μεῖζονος, εἰ κατασχεδιάζω καὶ Θεοῦ.«: Vespazian, ti sicer misliš, da si vjel v Jožefu navadnega jetnika; ali jaz sem ti poslan iz nebes, da ti prerokujem imenitne reči. Če bi namreč ne bil poslan od Boga, bi bil ravnal po judovski postavi, katero poznam, in vem, kako se spodobi umreti vojskovodjem. Poslati me hočeš Neronu? Zakaj pač? Ali mar meniš, da bodo oni, ki pridejo do tebe za Neronom (Galba, Oton, Vitelij), ostali v svoji časti? Ti, Vespazian, bodeš cesar, ti in tale tvoj sin. Vkleni me pa le nekoliko tesneje in záse prihrani; ne bodeš namreč gospodoval le meni, o cesar, marveč suhi zemlji in morju in vsemu človeškemu rodu. Zveži me pa še tesneje, vrzi me v najstrašnejšo ječo, če sem govoril le količkaj neresnice«. (Bell. Iud. 3, 8. 9.)

² Ταριχέαι ali Ταριχέα ima ime od glagola ταριχεύω, kar pomenja ribe soliti. Tu so namreč pripravljali ribe za kupčijo. Blizu razvalin je sedaj vas Kerak, pri kateri se izteka Jordan iz Genezareškega jezera.

ustavijo tako srčno, da se morajo Rimljani brzo zopet umakniti. Še le 23. oktobra si upajo trdnjavo zopet naskočiti in sicer sedaj z dobrim uspehom. Ko je glavna rimska vojska oblegala Gamalo, se je pa nekemu manjšemu oddelku posrečilo, polastiti se trdnjave ob gori Tabor.

Obleganje Gishale¹ prepusti Vespazian sinu Titu. Sam pa popelje 5. in 10. legijo črez zimo v Cezarejo, 15. pa v Skitopolj. Gishala Titu ni dala dosti opraviti. Že drugi dan, ko se je bilo začelo obleganje, mu meščani prostovoljno odpro vrata, ko je bil poveljnik Janez s četo Zelotov pobegnil iz mesta in odšel v Jeruzalem.

Tako je bila proti koncu leta 67. zopet vsa severna Galileja v rimski oblasti.

c) Zeloti v Jeruzalemu (68 do 69 po Kr.).

Slabi uspehi dosedanjega vojskovanja so silno poparili ljudstvo. Fanatična ljudska stranka je zvrčala krivdo vse nesreče na voditelje, ter jih spravila ob vso veljavo. Hotela se je tudi sama polastiti načelnštva, katerega ji pa dosedanji voditelji niso marali prepustiti mirnim potom. Zato je bilo po zimi l. 67. na 68. v Jeruzalemu grozovito medsebojno klanje meščanov, ki se da primerjati edino le z grozovitimi dogodki v francoski prekuciji leta 1789.

Načelnik ljudske stranke, ali kakor se je sama imenovala: Zelotov, je bil Janez iz Gishale. Pobegnil je bil iz Gishale, ko jo je Tit oblegal, ter pribežal s peščico prijateljev v začetku novembra l. 67. v Jeruzalem. Takoj je začel nagovarjati ljudstvo, naj le srčno pa neustrašeno nadaljuje vojsko z Rimljani ter naj njemu popolnem zaupa. Posreči se mu res, pridobiti zase mladino. In ker je prihajalo v mesto vedno obilo bojaželjnega ljudstva, je stranka Zelotov kmalu prevladala dosedanje trezne načelnike. Najprvo odstranijo vse načelnike, ki so bili količkaj na sumu, da so prijazni Rimljanom. Zato zapro ali po ječah pomore mnogo najbolj plemenitih mož. Nato izvolijo s srečkanjem novega velikega duhovnika, ker so vsi dosedanji pripadali aristokratski stranki. Izvoljen je bil Fánija iz Afte, ki ni sicer prav nič umeval svojih dolžnosti; ali bil je izmed ljudstva in to je bilo dovolj.

Dosedanji načelniki, ki so skrbeli za red in mir v mestu: Jožef, sin Gorionov, imenitni Farizej Simon, sin Gamalielov, velika duhovnika Anan, sin Ananov in Jezus, Gamalielov sin, skušajo Zelotom s silo vzeti oblast iz rok. Obenem pa nagovarjajo ljudstvo, naj se otrese Zelotov. Res pripomore neki govor velikega duhovnika Anana, da se

¹ Gishala (גִּישָׁה הָלָב, Guš-Halab, t. j. mastna zemlja; pridelovalo se je tu res izvrstno olje), danes el Džis.

»Voditelj« II.

precejšnja množica ljudstva vzdigne zoper Zelote. Ker Zeloti zapazijo, da so v manjšini, pobegnejo v notranje prostore templja ter zapro vrata za seboj. Ker načelniki ne marajo s silo ulomiti tempeljskih vrat, samo pazljivo čuvajo zajete Zelote.

Da bi se rešili iz zagate, pošljejo Zeloti skrivaj poslanca k bojevitim Idumejcem in jih prosijo, naj jim pridejo pomagat. Idumejci res pridrve pred Jeruzalem, ali ker je bilo znano, da so poklicani od Zelotov, jih stražarji ne puste v mesto. V noči po njihovem prihodu je bila strašna nevihta; vetrovi so tulili in lilo je v potokih. Ker so se bili stražarji pred nevihto skrili v varno zavetje, so se nekateri Zeloti skrivaj priplazili do mestnih vrat, jih odprli Idumejcem ter jih spustili v mesto. Takoj, ko so bili Idumejci v mestu, se je začelo ropanje in klanje. Zeloti pa jim pomagajo prav od srca. Sedaj se načelniki več ne morejo upirati Zelotom: fanatični brezbožneži so gospodarji v mestu. Posebno grozovito ravnajo sedaj s plemiči, veljaki in bogatini. Vse dosedanje voditelje vstanka pomoré, češ, da so naklonjeni Rimljanom. Najprvo morata umreti velika duhovnika Anan in Jezus. Da bi mogli umor opravičiti vsaj na videz, posnemajo to pot šege in običaje sodnijskega postopanja. Ko pa je sodni zbor oprostil zatoženca Zaharija, Baruhovega sina, zabodla sta oproščenca dva Zetota, norčujoč se iz njega, češ: »Tu imaš še najina glasova«¹.

Ko se Idumejci naveličajo moriti in ko se tudi prepričajo, da rodoljubni meščani nikakor niso izdajavci, kakor so jih obrekovali Zeloti, se ločijo od Zelotov in zapuste mesto. Sedaj pa začno Zeloti tem strašneje postopati in umoré kmalu tudi Goriona. Janezu iz Gishale se mora sedaj v mestu vse pokoriti.

V tem času, če ne že prej, so bežali tudi kristjani iz Jeruzalema. Zapustili so mesto vsled »božjega ukaza«² ter se preselili v neverniško in zato pred vojsko obvarovano mesto Pelo v Pereji, sedaj bržkone razvaline pri vasi Fahil³.

Vojskovodji so nagovarjali Vespaziana, naj takoj plane nad mesto. Menili so, da bodo lahko ukrotili razdvojene Jude. Drugače pa je sodil Vespazian. Njemu se je zdelo bolj modro čakati, češ, razdvojeni meščani bodo morili in slabili drug drugega, tako, da bode naposled treba le malo napora in mesto se bode moralo vdati. Zato pusti Vespazian Jeruzalem v miru in se obrne zoper Perejo. Še preden je nastopila pomlad, zapusti Cezarejo in zasede 4. marcija l. 68. Gadaro, ki si je

¹ Nekateri razlagavci sv. pisma trdijo, da je ta Zaharija oni Zaharija, Barahijev sin, o katerem govori Jezus Kristus (Mat. 23, 35 in Luk. 11, 51); pa po krivici, kajti pri sv. Mateju in Luku omenjeni Zaharija je iskati v II. Paralip. 24, 20 ss.

² Euseb. Hist. eccl. III. 5, 2—3. Epiphan. haer. 29, 7.

³ Mogoče, da je Πέλλας samo pogrčeno semitsko ime פְּהִילָה (Pehilá).

bila sama izprosila rimsko posadko. Na to pa se zopet povrne v Cezarejo. Oddelek 3000 pešcev in 500 konjиков pod vodstvom Placida pridobi Rimljanom vso Perejo, izvzemši trdnjavo Maherunt. Spomladi pa zbere Vespazian zopet vojsko in gre z večjim delom iz Cezareje v Antipatrido, Lido in Jamnijo, pusti pred Emavzom peto legijo, z drugo vojsko pa ukroti Idumejo. Na to se zopet obrne mimo Emavza proti severu, gre skozi Samarijo mimo Neapolja (Sihem) zopet proti jugu in nato čez Koreje¹ — kamor je došel 2. junija — v Jeriho. V Jerihi in Adidi² pusti rimski posadki. Gerazo³ pa premaga in podjarmi Lucij Anij z majhno vojsko.

Dežela je bila sedaj podjarmljena; vzeti se je moralo še glavno mesto. Vespazian se vrne torej v Cezarejo, da se pripravi za obleganje Jeruzalema. Nenadoma pride glas iz Rima, da je umrl cesar Neron (9. jun. 68). Vespazian sklene mirovati toliko časa, dokler ne izve, kdo bode cesar. Ko je postal Galba cesar, pošlje Vespazian po zimi l. 68. na 69. sina Tita v Rim, da se cesarju v njegovem imenu vdanostno predstavi, mu zapriseže zvestobo ter ga poprosi ukazov, kako naj dalje vodi vojsko. Pa komaj pride Tit v Korint, izve, da je Galba umorjen (15. jan. 69). Zato se takoj vrne k očetu v Cezarejo. Vespazian tudi po tem dogodku ne izpremeni svojega ravnanja; še vedno čaka, kaj dovede skrita prihodnjost.

Vendar mora Vespazian prej, kot je mislil, zopet prijeti za orožje. Neki Simon Bar-Giora⁴, t. j. prozelitov sin, po duhu in značaju podoben Janezu Gishalskemu, je v premirju nabral četo Zelotov, s katero je ropal po južnem delu Svete dežele ter je popolnoma oropal tudi Hebron. Vespazian zapusti torej, ko je počival celo leto, Cezarejo 5. jun. l. 69. ter si podvrže okraje Gofna in Akrabata⁵, mesti Betel⁶ in Efraim⁷ ter dospe prav blizu Jeruzalema. Mesto Hebron je popolnoma razdejal tribun Cereal, ker se ni hotelo vdati Rimljanom. Razen Jeruzalema ter mest Herodij, Masada in Maherunt je bila sedaj vsa Palestina v rimski oblasti.

¹ Koreje (Koreae, Κορέαι), dandanes Kerāwa ob Wadi Faria pri jordanski dolini.

² Adida v ravnini Sefela (אֲדִידָא = nižava) v zapadni Judeji. Bržkone stoji danes na istem mestu vas Hadiheh, vzhodno od Lide.

³ Ta Geraza ne more biti slavna heleniška Geraza v Deseteromestju, ker je zadnja bila brez dvoma na rimski strani.

⁴ אֲרִיָא je aramejska oblika za אֲרִי = prozelit, prišlec, izpreobrnjenec.

⁵ Gofna je bila ob cesti iz Jeruzalema v Neapolj (Sihem), sedaj Džifna; Akrabata, še bolj proti severu, sedaj Akraha.

⁶ V Betelu je bilo v starih časih izraelsko svetišče. Mesto je bilo 12 rim. milj severno od Jeruzalema, sedaj Bétin.

⁷ Efraim je ono mesto, kamor se je Gospod umaknil sovražnim Judom kratko pred trpljenjem (Jan. 11, 54). Bilo je 20 rimskih milj severno od Jeruzalema in 5 milj vzhodno od Betela.

Še preden si je bil podvrgel Vespazian večji del Judeje in Idumeje, je prihrumel Simon v Jeruzalem, kjer so ga sprejeli z velikim veseljem. Do pomladi l. 69. je gospodoval v Jeruzalemu siloviti Janez iz Gishale. Pod njim so se godile v mestu strašne reči. Ljudstvo je komaj čakalo rešitve. Da bi se Janeza odkrižali čim preje, povabijo Simona na pri-govarjanje velikega duhovnika Matija, naj pride s svojo četo v mesto. Meseca aprila l. 69. pride res v mesto, a Janeza ne more pregnati. Meščanje so menili, ko so poklicali Simona, da bode pregnal Janeza ter vpeljal v mesto zopet red; ali zmotili so se. Namesto enega trinoga so imeli sedaj dva, ki sta se sicer ruvala med seboj, a roparja sta bila oba enaka. Ni čuda, da so zlasti bogati meščanje morali v tem času prestati veliko hudega.

Vespazian se je bil komaj povrnil v Cezarejo, ko se je razširila novica, da je Vitelij proglašen za cesarja. Pa kaj se zgodi? Legije v Egiptu, Palestini in Siriji se domenijo, da hočejo imeti za cesarja Vespaziana, in res ga 1. julija l. 69. proglase v Egiptu. Preden poteče pol meseca, ga pripozna za cesarja ves vzhodni del rimske države.

Vespazian se je moral od sedaj pečati z imenitnejšimi rečmi, kot je bilo nadaljevanje vojske z upornimi Judi. Zato potuje v Berit, kjer se mu kot cesarju poklonijo odposlanci iz Sirije in sosednjih dežel. Od tod se napoti v Antiohijo. Muciana odpošlje po suhem z vojsko proti Rimu, sam pa odjadra v Aleksandrijo. Tu izve, da je zmagala v Rimu njegova stranka in da je Vitelij umorjen (20. dec. 69). V Aleksandriji ostane do začetka poletja l. 70. Sin Tit pa, ki dobi od očeta povelje, nadaljevati vojsko z Judi, se pomika proti Palestini.

V Jeruzalemu so postale razmere neznosne. Namesto dveh strank: Janezove in Simonove, so imeli sedaj tri. Od stranke Janezove se je namreč odcepila nova stranka pod vodstvom Eleazarja, sina Simonovega. Simon gospoduje v Zgornjem mestu in velikem delu Spodnjega mesta, Janez na tempeljskem griču in Eleazar v notranjem tempeljskem dvoru. V zaslepljeni strasti zažge ena stranka celo veliko zalogo žita, da se je ne bi polastila nasprotna stranka; ni pa pomislila, da s tem spodkoplje tla sebi in rojakom za čas obleganja. Ko torej Jeruzalemcji tako med seboj divjajo, pripravlja Tit vse potrebno za obleganje.

d) Obleganje Jeruzalema (70 po Kr.).

Titova vojska je štela štiri legije. Razen pete, desete in petnajste legije, katere je prevzel po očetu, je dobil še dvanajsto, ki je bila tako nesrečno začela vojsko. Poleg teh štirih legij je imel še pomožne čete onih vladarjev, ki so bili zvezani z Rimljani. Peto legijo je vodil Sekst Cereal (Sextus Cerealis), deseto Larcij Lepid (Larcus Lepidus), petnajsto Titij Dobri (Tittius Frugi). Poveljnikovega imena dvanajste legije

nam ni ohranila zgodovina. Vrhovni svetovavec vojskovodju Titu je bil nekdanji oskrbnik Judeje, Tiberij Aleksander. Enemu delu vojske naroči Tit, naj pride pravočasno pred Jeruzalem ter se tam združi z njim. Glavno vojsko je vodil namreč iz Cezareje Tit sam ter prišel ž njo nekoliko dni pred Veliko nočjo l. 70. pred jeruzalemsko ozidje.

Ko si je deseta legija, prišedša od Jerihe, stavila na Oljiski gori taborišče, so jo napadli Judje s tako silo, da bi bila poražena, če bi ne bil prišel pomagat Tit, ki jo je ustavil, Jude pa zapodil v mesto.

Strankarski boji v Jeruzalemu pa tudi sedaj še ne ponehajo. Ko so se Rimljani že utaborili pred mestom, spoprimejo se Judje med seboj o velikonočnih praznikih. Stranka Eleazarjeva je namreč odprla božjepotnikom vrata v tempeljski dvor. Janez iz Gishale pa porabi to priliko, da vtihotapi med božjepotnike več svojih privržencev s skritim orožjem. Ti napadejo tihotapsko Eleazarja in njegove pristaše, ki so bili preslabi, da bi se bili mogli braniti. Zato se umaknejo s tempeljskega dvora. Od sedaj sta torej v Jeruzalemu samo dve stranki: Janezova in Simonova.

Tit napade mesto s severne strani, kar je bilo najprimerneje. Šele sedaj, ko so jeli skakati v zidovje stenolomi, jenjajo strankarske praske v mestu. Janezova in Simonova stranka se namreč združita ter skupno napadata rimsko vojsko. Po petnajstdnevnem trudapolnem naskakovanju razruši stenolom na nekem kraju zid. Rimljani udero takoj v predmestje Bezeto ali »Novo mesto« 7. maja l. 70., in začno takoj napad na drugi zid. Po petdnevnem naskakovanju poruši stenolom tudi ta zid. Tit udere urno v staro predmestje; mora se sicer hitro umakniti, vendar se ga čez štiri dni zopet polasti ter ga stalno obdrži.

Sedaj začne Tit graditi po dva okopa proti Zgornjemu mestu in proti gradu Antoniji. Vsaka legija mora enega zgraditi. Zgornje mesto brani Simon Bar-Giora, Antonijo pa Janez iz Gishale. Ko so se gradili nasipi, pozove Tit meščane po Jožefu Flaviju, naj se podajo mirno. Seveda je ta poziv brezuspešen, četudi že nedostaje živeža v mestu. Marsikateri revež pride iz mesta, iskat si živeža. A kogar Rimljani zasačijo, ga — drugim v strah in svarilo — križajo na očitnem, daleč vidnem kraju ali pa ga zapode v mesto s potrtimi udi. 29. maja so dodelani okopi. Simon in Janez skušata pokončati trudapolno in dolgotrajno delo. Ona nasipa, ki sta bila obrnjena proti Antoniji, pokonča Janez iz Gishale. Izkoplje namreč pod okopoma podzemeljski rov ter ga podpre samo z lesenimi tramovi, katere sedaj zažge. Ko so zgoreli tramovi, se vdere prst in za njo seveda tudi nasipa. Dva dni pozneje zažge Simon tudi nasipa proti Zgornjemu mestu ter ju pokonča.

Tit sklene sedaj krog in krog mesta postaviti nasip iz debelega kamenja (τείχος). Nameraval je s tem preprečiti, da se ne bi mogla

nobena reč, zlasti živež, v mesto dovažati; hotel je namreč mesto pri-siliti, da bi se vdalo vsled lakote. Močno delo je dogotovljeno nepri-čakovano hitro, namreč v treh dneh. Številne straže skrbe od sedaj naprej, da nikdo ne more niti v mesto, niti iz mesta. V malo dneh nastane v mestu velika lakota. Če je samo polovica tega resnična, kar nam pripoveduje Jožef Flavij¹ o strašni tedanji lakoti, nam mora pre-tresti mozeg in kosti.

V večjo varnost napravi sedaj Tit še štiri nasipe nasproti gradu Antoniji. Janez iz Gishale poskuša sicer 1. julija pokončati tudi te nasipe, a mu izpodleti. To Rimljane izpodbode, da začno iznova s steno-lomi podirati zid. En zid sicer porušijo, v Antonijo pa vendarle ne morejo, ker je bil dal Janez za prvim zidom sezidati še drugega. 3. julija poskuša srčen vojak Sabin z enajstimi tovariši priplezati na zid; a sovražniki ubijejo njega in tri tovariše. Isto poskuša 5. julija 20—30 drugih junakov. Po noči splezajo na zid in potolčejo prve straže. Tit udari za njimi in prepodi Jude iz Antonije na tempeljski dvor. Od tu se morajo sicer Rimljani urno umakniti, vendar se ustavijo v Antoniji, katero porušijo v naslednjih dneh.

Četudi sta divjali med Judi vojska in lakota, sta se vendar še vsak dan redovito opravljali jutranja in večerna daritev. 17. julija pa se po Janezovem ukazu ustavijo vse daritve, ne sicer, ker je morda nedostajalo darov, ampak ker je nedostajalo mož², ki bi bili mogli darovati; vsi so namreč morali v boj zoper Rimljane. Ker je brez-uspešen nov poziv Jožefa Flavija, naj se Judje vdajo, se začne Tit pri-pravljati, da z vso silo naskoči na utrjeni tempeljski dvor. Polasti se najprvo velikega dvora nevernikov, požgavši vrata, ki so bila v močnem zidovju. Prihodnjega dne (9. avgusta) se posvetuje z drugimi vojsko-

¹ Onih, ki so po mestu lakote pocepali, je bila neštevilna množica. »Kaj vse so pretrpeli, se ne more popisati. Če se je le slutilo, da je v kaki hiši še kaj živeža, takoj se je tja vdrla vsa množica, ki je za to izvedela, in začela se je prava, večkrat krvava vojska za drobtine. Lakota jih je silila jesti in žvečiti vse, karkoli so dobili, večkrat tudi take reči, za katere ne marajo niti najbolj umazane živali. Grizli in žvečili so celo usnjate pasove in jermene s svojih črevljev ter usnjene obšitke svojih ščitov. Znano je grozno dejstvo, da je neka Marija, hči imenitnega in nekdanj bogatega Eleazarja, doma iz Bet-Ezōba v Pereji, vsled lakote zadavila, spekla in snedla last-nega dojenčka.« (Prim. Bell. Iud. 6, 3. 3—4.) Izpolnilo se je takrat, kar je Bog zažugal večkrat v Starem Zakonu, n. pr. Lev. 26, 29: »Ako me še potem ne boste poslušali, temveč mi boste nasprotovali, se bom vzdignil tudi jaz nad vas v sovražnem srdi in vas bom sedemkrat hujše tepel zovoljo vaših grehov, tako da boste jedli meso svojih sinov in svojih hčerā.« (Prim. Deut. 28, 53; Jerem. 19, 9; Ezech. 5, 10; Thren. 2, 20; Bar. 2, 3). — O podobnih groznih dejanjih, kakršna nam pripoveduje Jožef Flavij, čitamo tudi v starejši sveti zgodovini, n. pr. pri obleganju Samarije (IV. Reg. 6, 28. 29, in pri obleganju Jeruzalema po Kaldejcih (Thren. 4, 10).

² Ἀνδρῶν ἀπορία (Bell. Iud. 6, 2. 1).

vodji, kaj naj stori s templjem. Sklene se, da se tempelj ohrani¹. Ko pa Judje naslednjega dne (10. avgusta) dvakrat hitro zapored z notranjega dvora naskočijo Rimljane, ki so gasili goreče hodnike ob zidovju velikega dvora, jih Rimljani po drugem naskoku zapodé nazaj na notranji dvor. Nekaj rimskih vojakov pridere za Judi tudi na notranji dvor in neki vojak vrže gorečo bakljo na tempeljsko lopo. Ko izvé Tit, kaj se je zgodilo, urno priskoči, za njim pa drugi načelniki in vojaki. Tit takoj ukaže pogasiti ogenj v oni lopi. Ukaz pa se v ropotu prešliši in ogenj se širi čim dalje bolj po tempeljskih prostorih. Tit upa vendar še rešiti vsaj notranje tempeljske dele; zato ukaže iznova gasiti. Vojaki so pa tako razjarjeni, da več ne poslušajo njegovih ukazov. Ne le, da ne gasé, marveč še zažigajo na novih krajih. Krasna stavba je kmalu vsa v plamenu. Titu se še posreči, ogledati svetišče, preden jo je obliznil zubelj².

Rimljani pomoré sedaj, karkoli zaloté: otroke in starce, duhovnike in neduhovnike. Strašen ogenj neté še navlašč, da vpepeli, kar je zgorljivega. Vendar pa se posreči Janezu iz Gishale s četo Zelotov ubežati v Zgornje mesto. Še preden pogori tempelj docela, razvijejo rimske legije zastave na tempeljskem dvoru in pozdravijo vojskovodja kot »imperatorja«³.

Tempelj je torej porušen. Držalo pa se je še Zgornje mesto, zadnje pribežališče oblegancev. A tudi to se mora vdati napósled. Tit pozove namreč iznova Simona in Janeza, naj se vdasta. Obleganca zahtevata, da bi se smela s tovariši umakniti prosta. Tit ne privoli tega; pač pa ukaže zažgati one mestne dele, koder so gospodarili Rimljani, zlasti pa Oflo in Spodnje mesto do studenca Siloa. Medtem pa Zeloti moré in ropajo v Zgornjem mestu.

Da se obleganci vdajo prostovoljno, ni bilo misliti. Zato začne Tit iznova delati nasipe in sicer na severozapadnem vogalu Zgornjega mesta pri Herodovi palači, pa na severovzhodnem vogalu blizu Ksista. 20. avgusta začno delati okop, dokončajo ga 7. septembra. S stenolomi porušijo sedaj vojaki kmalu toliko zidu, da morejo v mesto, zlasti ker se jim obleganci v obupnem položaju več ne ustavljajo resno. Nekateri

¹ Bell. Iud. 6, 4. 3.

² Po poročilu Jožefa Flavija (Bell. Iud. 6, 4. 5) je zgorel tempelj 10. avgusta. Rabinsko sporočilo, ohranjeno v Talmudu (Mišna Taanit, IV. 6), pa trdi, da je zgorel v predvečer 9. avgusta, torej po našem štetju 8. avgusta. Judje imajo torej za usodni dan tisti dan, ko je ukazal Tit požgati vrata tempeljskega dvora. Po rabinski tradiciji se je to zgodilo neko saboto večer.

³ Bell. Iud. 6, 6. 1. Suet. Tit. 5. Dio Cass. 66, 7. Oros. 7, 9. 6. O pomenu tega dogodka prim. Mommsen, Imperatoritel des Titus (Wiener Numismat. Zeitschrift zv. III., 1871, str. 458—478).

med njimi izkušajo uiti skozi zid pri studencu Siloa. Rimljani pa jih zapodé. Beguni se skrijejo v podzemeljska hodišča. Medtem se polasté Rimljani vsega Zgornjega mesta. Veselo pevajoč zmagoslavne pesmi, razvijejo zastave; potem pa moreč in požigajoč hité po mestu, da si naropajo dosti plena.

Celih pet mesecev so morali Rimljani oblegati mesto, priboriti si z največjimi napori utrdbo za utrdbo, da so si 8. septembra osvojili vse mesto. Tako se je kmalu pa strašno izpolnila prerokba Gospodova, katero je jokajoč izrekel na cvetno nedeljo¹: »Prišli bodo dnevi nad te, in tvoji sovražniki te bodo obdali z nasipom in te bodo oblegli in stiskali od vseh strani; in bodo v tla pomandrali tebe in tvoje otroke v tebi, in ne bodo pustili v tebi kamena na kamenu, ker nisi spoznalo časa svojega obiskanja«. Celo neverni Rimljani, na katere ni vplivala Gospodova prerokba, so primerjali judovsko vojno in razdejanje Jeruzalema s porazom Kartagine in Numancije.

Grozna usoda je zadela one Jude, ki so si ohranili življenje v tistih strašnih dnevih. Enajst tisoč jih je umrlo lakote; krog deset tisoč — večkrat do petsto na dan — so jih Rimljani pohrómili, bičali in križali na višavah krog Jeruzalema. Napósled je nedostajalo celo lesa za križe in prostora za križanje. Mnogim so rimski vojaki prerezali trebuhe, ker so sumili, da so požrli zlatih denarjev. Mladičice in deklice, mlajše kot petnajst let, so segnali skupaj kot čredo ovac, barbarsko jih pregledávali in prodajali v sužnost. Odrasle može so poslali zvezane v egiptovske kamenolome, kjer so kmalu pomrli vsled napornega dela in nasilstva, ali pa so jih prihranili, da so se po raznih mestih v gledališčih na življenje in smrt borili z gladiatorji ali divjimi zvermi. Sedemsto najlepših, najmočnejših in najbolj plemenitih Hebrejcev pa je vlekkel Tit v Rim, kjer so morali spremljati zmagovavčev slavnostni sprevod, in kjer so napósled večinoma pustili glavo pod sekiro. 97.000 Judov so odpeljali Rimljani iz domovine. 115.000 trupel so spravili v dveh mesecih in pol iz mesta pri enih samih vratih; 600.000 so jih pometali črez zidovje. Več kot 1.000.000 Hebrejcev je bilo pomorjenih v tej vojni. Titov slavolok v Rimu priča še danes o tej največji žaligri sveta.

Med ubežniki, ki so vsled lakote polagoma prihajali iz podzemskih hodnikov, je bil tudi Janez iz Gishale. Janez poprosi Tita, naj mu je milostljiv. Res se ga Tit usmili, da ga ne usmrti; dá ga pa zapreti v dosmrtno ječo. Črez nekaj časa vjamejo Rimljani tudi Simona Bar-Giora. Tit ga odloči, da bode poveličeval zmagoslavje v Rimu. Mesto Jeruzalem, kar ga je bilo še ostalo, Rimljani porušijo; pusté

¹ Luk. 19, 42—44.

samo tri stolpe Herodove palače: Hipik, Fazel in Mariamo¹ ter del mestnega ozidja. Stolpi naj bi pričali potomcem o utrjenosti mesta, zid pa naj bi bil posadki v obrambo.

e) Dogodki po vojski (71 do 73 po Kr.).

Dočim je ostala sedaj deseta legija kot posadka v Jeruzalemu, je odpotoval Tit z ostalim delom vojne v Cezarejo Palestinsko. Tu shrani bogati plen in zapre po ječah vjete Jude. Odtod potuje v Cezarejo Filipovo, kjer se mora en del jetnikov boriti z zvermi in se izkušati v gladiatorskih igrah. V Cezareji Palestinski, kamor se zopet vrne, praznuje rojstni dan brata Domiciana (24. oktobra) z velikimi igrami. Še večje svečanosti napravi na očetov rojstni dan (17. novembra) v Beritu v Feniciji. Tukaj se pomudi dalj časa; potem pa odide v Antiohijo. Med potom napravlja po vseh mestih velike igre, pri katerih morajo nastopati judovski jetniki kot gladiatorji. V Antiohiji se ne mudi dolgo, ampak kmalu odpotuje v Cevgmo (Ζεύγμα) ob Evfratu; odtod pa zopet nazaj v Antiohijo in potem v Egipet. V Aleksandriji odslovi legije. Izmed jetnikov izbere 700 najvrlejših ter jih odloči, kakor smo že omenili, za zmagoslavni sprevod. Za ta sprevod se odločita seveda tudi načelnika upornikov: Simon Bar Giora in Janez iz Gishale. Tit odjadra potem v Rim. Oče in ves narod ga sprejme z nepopisnim veseljem. Skupno z očetom in bratom slavi (l. 71.) zmago, dasi je priznal senat vsakemu posebno zmagoslavje².

¹ Od treh stolpov Herodove palače se je ohranil eden še do danes; navadno pravijo, da Hipik; Schick pa trdi (Zeitschrift des deutschen Palaestina-Vereines, I., 226 ss.), da se je ohranil Fazel. — Imenujejo ga »stolp Davidov«. Prim. o njem dr. Fr. Lampetovega »Jeruzalemskega romarja« str. 155 s. — Marijin častni naslov v lavretanskih litanijah: »Stolp kralja Davida«, pa je povzet iz ženinevega slavospeva na lepoto neveste v Visoki pesmi (4, 4): »Tvoj vrat je kakor Davidov stolp, ki je zidan, da ima branila; na njem visi tisoč škitov, vse orožje močnih«. Stolp, s katerim ženin primerja nevesto, je sezidal David, premagavši Jebuzite (I. Paralip. 11), ob zidovju Jeruzalema kot trdnjavo sionskemu gradu, v brambo zoper sovražnike. Bil je stolp močna, trdna in visoka stavba, ki je v nevarnostih bila Sioncem tudi varno prebivališče. Sv. cerkev moli k Mariji: »Bodi nam trden stolp zoper sovražnike!« Po Bogu je Marija tak trden stolp v vseh nevarnostih življenja.

² O zmagoslavju pripoveduje Jožef Flavij (Bell. Iud. 7, 5. 4—6) nekako takole: Vojna pod vodstvom svojih vojvod je bila po noči postavljena v vrstah pred Izidinim templjem, kjer sta prenočila cesarja. Ko napoči dan, prideta iz templja Vespazian in Tit z lovorovim vencem na glavi in v škrlatasti opravi ter korakata k Oktavijinemu hodniku, kjer ju čaka senat, drugi dostojanstveniki ter plemiči. Pred hodnikom se cesarja usedeta na stole od slonove kosti, ki sta bila postavljena na pripravljenem odru. Sedaj začno pred cesarjema nastopati vojaki, slaveč njune zmage med glasnimi vskliki navdušene množice. Vojaki niso oboroženi; oblečeni so v svilenih oblačilih,

Med zmagoslavjem so odpeljali po starem običaju vojskovodja sovražnikov Simona Bar-Giora v ječo in ga tam obglavili¹.

ovenčani z lovorjem. Vespazian dá znamenje, da naj ljudstvo neha vsklikati. Ko postane vse tiho, vstane Vespazian, si zakrije obraz in opravi molitev. Isto stori za njim Tit. Sedaj ogovori Vespazian narod, vojaki pa odkorakajo k običajni pojedini. Vespazian stopi s Titom pod hodnik, kjer se nekoliko okrepčata. Potem se preoblečeta v obleko za zmagoslavni spreved in darujeta. Po daritvi se prične spreved, najprvo skozi gledališče, da je moglo občudovati krasne prizore ljudstvo, ki se je bilo tam zbralo. Ne da se popisati raznoličnost in krasota prizorov. Karkoli so kdaj imeli posamezniki umetnin in dragocenosti, je bilo skupaj zneseno ta dan, da se je tembolj kazalo veličje rimskega cesarstva. Okraskov od zlata, srebra in slonove kosti si mogel gledati v vseh oblikah, pa ne kot posamezne dragocenosti slavnostnega spreveda, ampak kakor bi bili tekoča reka. Oblačila so bila iz najboljšega škrlata, babilonsko-umetno vezena. Bliščečih biserov v zlate vence nanizanih, ali drugače nabranih, so nosili toliko, kakor bi bili brez vrednosti. Za tem lepotičjem so nosili velike, umetno izdelane kipe bogov. Za njimi so v sprevedu vodili čudovito ozaljšane živali raznih vrst. Vsi nosilci dragocenih reči so bili oblečeni v škrlat in okrašeni z zlatim lepotičjem. Tudi vojaki, ki so se udeleževali slavnostnega spreveda, so bili bogato okrašeni. Celo vjeti Judje so vzbujali zanimanje; njih pisana oprava pa je odvrčala pozornost gledavcev od sestradanih postav in obrazov. Najbolj pa si se moral čuditi krasnim baldahinom, ki so bili za nosače skoro pretežki. Bili so po trikrat in štirikrat izbočeni, umetno izdelani in prepreženi s preprogami, vezanimi z zlatom in okrašeni z zlatim lepotičjem in slonovo kostjo. V vezninah je bil tu upodobljen opustošen kraj, tam cele vrste ubitih vojakov; tu begunci, tam jetniki; tu je bilo upodobljeno, kako rušijo stenolomi neizmerno visoke zidove in stolpe, tam, kako plezajo zmagovavci na utrjene nasipe; tu, kako trdosrčni vojaki mesarijo in koljejo ljudi, ki se ne morejo braniti, tam pa, kako gorijo templji, kako padajo kameni s podirajočih se hiš na nesrečne ljudi, tam zopet, kako napeljujejo vodo, da bi gasili strašen ogenj. Vse to so morali Judje izkusiti in pretrpeti. Celo neukim so bile slike dovolj umljive. Pri vsakem baldahinu je korakalo po nekaj voditeljev upora v tisti vrsti, kakor so bili vjeti. Za baldahini so vozili veliko bark, obloženih z bogatim judovskim plenom. Vse pa so prekosile svete posode iz jeruzalemskega templja, namreč silno dragocena zlata miza, zlati svetilnik posebne vrste, z deblom v sredi, spodaj pritrjenim, od katerega so se cepile na vsaki strani po tri veje, ki so nosile na koncih bronaste svetilke, vseh skupaj sedem... Nazadnje pa knjiga postave božje. Potem so nosili možje kip boginje Zmagovavke od zlata in slonove kosti. Za njim se je peljal Vespazian na slavnostnem vozu, za njim pa Tit in zraven njega je jahal na iskrem konju Domician, krasno oblečen.

Slavnostni spreved se pomika k Jupitrovemu templju na Kapitolu. Ko dospó pred tempelj, se ustavijo, ker je tako veleval običaj, dokler ne naznani klicar, da je mrtev sovražni vojskovodja. Ko klicar naznani, da je mrtev Simon Bar-Giora, zažene množica veseli krik.

Sedaj se začne slavnostna daritev. Ko Vespazian in Tit opravita daritev in odmolita predpisane molitve, se vrneta v svojo palačo...

Vse mesto je praznovalo ta dan kot praznik zahvale, da se je srečno dokončala vojska, da je nehala domača vojska, da se obeta blagovita bodočnost.

¹ Bell. Iud. 7, 5—6. Dio Cass. 66, 7. Misliti moramo na mamertinsko ječo, ki je bila — kakor trdi Livij — ob »Forumu«.

Tit je vsekako imel pravico do zmagoslavja, ker si je bil prisvojil glavno mesto Jeruzalem, dasi Palestina še ni bila podjarmljena popolnoma. Trdnjave: Herodij (Ἡρώδης), Maherunt (Μαχαροῦς) in Masada¹ so bile namreč še pod oblastjo upornikov. Podjarmil naj bi jih sedanji cesarski namestnik v Palestini Lucilij Bas (Lucilius Bassus). Herodij premaga izlahka; dalj časa pa mora oblegati Maherunt; vendar se mu naposled posreči, vzeti tudi to mesto. Preden pa začne oblegati zadnjo trdnjavo, namreč Masado, umre. Naslednik Flavij Silva (Flavius Silva) dobi nalog, ukrotiti še Masado. V tej trdnjavi so se bili takoj v začetku vojske utaborili in do sedaj obdržali Sikariji, katere je vodil Eleazar, sin Jajrijev, potomec Juda Galilejca. Obleganje je bilo silno težko in zamudno, ker je bila trdnjavica sezidana na visoki, silno strmi skali. A rimski premoči se je naposled vendarle morala ukloniti.

Ko Eleazar vidi, da se več ne more ubraniti rimskemu naskoku, pregovori svoje privržence, da pomoré najprvo vse svoje, potem pa da pokoljejo še drug drugega. Tako se res tudi zgodi. Ko dospó Rimljani v trdnjavo, opazijo šele, da so bivši obleganci vsi mrtvi. Tako je prešla zadnja zaslomba judovskih upornikov v roke Rimljanov².

Ko se je vdala Masada, je bilo samo še nekaj nemirov v Aleksandriji in Kireni. Aleksandrijski nemiri so povzročili, da so Rimljani zaprli Onijev tempelj v Leontopolju³.

Usodo Palestine pa je že bil odločil poraz pri Masadi. Deželo je obdržal Vespazian kot zasebno last in jo razdelil v zakup na svoj račun. Samo 800 veteranom je dal v last po nekoliko zemljišča v Emavzu blizu Jeruzalema⁴. Davek dveh drahem na leto, katerega so morali Judje dosedaj plačevati svojemu templju⁵, so morali znanprej oddajati templju kapitolskega Jupitra. Prebivavci Palestine so silno obubožali in njih število se je silno skrčilo v sedemletni vojski. Tudi niso več imeli domačih oblastnikov. Edino središče, ki jih je še družilo, je bila »postava«. Zato so jo v naslednji dobi izpolnivali zelo zvesto, v trdni nadi, da jih bode Jehova kmalu rešil rimskih oblastnikov. Še vedno so namreč pričakovali Mesija, ki bode popolnoma premagal Rimljane, ustanovil mogočno kraljestvo ter si podvrgel vse narode po svetu.

Dr. Jos. Lésar.

¹ Masado (מסדה, gorska trdnjava) je bil utrdil že veliki duhovnik Jonatan. Herod Veliki jo je utrdil iznova. Bila je ob Mrtvem morju blizu zapadnega brega, ne daleč od Engadi. Danes je na tistem mestu vas Sebbeh, južno od Engadi.

² Bell. Iud. 7, 9. 1, kjer se kot smrtni dan masadske posadke navaja 15. Ksantikos (Nizan, April), torej judovska Velika noč.

³ Bell. Iud. 7, 10—11. — ⁴ Bell. Iud. 7, 6. 6. — ⁵ Prim. Mat. 17, 23—26.

Ali so škofijski zbori koristni in potrebni?

V novejših časih opazamo, da se v nekaterih škofijah resno prizadeva, oživiti staro cerkveno napravo — mislimo škofijske zборе. V lavantinski škofiji sta se vršila v zadnjih desetletjih dva zbora, prvi l. 1883. od 27. do 30. avgusta, drugi l. 1896. od 28. septembra do 2. oktobra. Tekom tega leta naj se jima pridruži še tretji. Za ljubljansko škofijo se je napovedal škofijski zbor za čas, ko bodo dovršena škofovsko obiskovanja cele škofije; in tudi od drugih strani se slišijo enake novice. Škofijski zbori torej niso več le teorija, ampak imajo jako aktualen pomen. Radi tega mislimo, da je prav umestno, ako o njih kaj spregovorimo in si nekoliko pojasnimo, katero mesto zavzemajo v cerkveni organizaciji. Za sedaj naj podamo le nekatere misli o vprašanju, ali so škofijski zbori koristni in potrebni.

Koristno imenujemo to, kar služi v dosego namena. »Ea, quae sunt ad finem accomoda, utilia dicuntur«, pravi sv. Tomaž Akvinski¹. Namen, kateremu naj služijo škofijski zbori, je dobro urejeno dušno pastirstvo. »In qua (synodo dioecessana)«, piše Benedikt XIV.², »de his, quae curae pastoralis incumbunt, agendum et deliberandum est«. Kot najboljše sredstvo, da se ta namen doseže, spoznavala, priporočala in zapovedovala je sv. cerkev vedno posvete in odredbe škofijskih zborov. In zakaj?

Dušno pastirstvo, katero imamo v mislih, moramo umevati ne le v ožjem pomenu, katero opravljajo pojedini dušni pastirji, ampak tudi v širjem pomenu t. j. modro, krepko, s pravim krščanskim duhom prešinjeno vladanje sv. cerkve v posameznih škofijah, pri katerem naj sodeluje tudi duhovništvo, seveda le moralično³. To vladanje olajšujejo, pospešujejo in omogočujejo škofijski zbori na dvojen način⁴. Prvič s tem, da seznanjajo duhovništvo in ljudstvo s postavami in naredbami višje cerkvene oblasti⁵, katere se na škofijskih zborih vsprejemajo in uveljavljajo, ali sploh spominjajo na veljajoče pravo⁶. Drugič s tem, da zagotavljajo škofovim ukazom, predpisom, opominom, poukom in odločbam potrebno moč⁷. V prvem slučaju so škofijski zbori izvrševalen organ in, rekli bi, angel varih, ki vedno opominja⁸; v drugem slučaju izvršujejo po njih škofje svojo zakonodajno oblast, ako to zahtevajo

¹ Summa theologica I. II., q. 16, art. 3 in c.

² De synodo dioecessana lib. I., cap. I., n. 4, 5.

³ Georg Phillips, Die Dioecessansynode, Freiburg i. B. Herder'sche Verlags-handlung. 1849. Str. 96. — Aloys Schmid, Die Bisthumssynode. Regensburg. 1850. Verlag von Georg Joseph Manz. I. Band. Str. 151, 302 in 303.

⁴ Phillips ib. — ⁵ Phillips ib. — ⁶ Schmid, op. cit. I. str. 381, in II. 1. str. 195.

⁷ Phillips ib. — ⁸ Schmid, op. cit. I. str. 381.

potrebe dušnega pastirstva. V obeh slučajih pa imajo ta poseben namen, urediti škofijske razmere po postavnih določilih, odpraviti razvade in uvesti potrebne reforme¹.

Škofijski zbori naj služijo dušnemu pastirstvu v širjem pomenu. To dušno pastirstvo obsega vse stvari, ki spadajo v področje škofijskega vladanja. Čeprav se v posameznih slučajih na škofijskih zborih posvetuje samo o nekaterih stvareh in odreja le to, kar posebno zahtevajo časovne razmere in škofijske potrebe, vendar korist škofijskih zborov moremo prav spoznati le tedaj, ako jih presojava po njihovem celotnem namenu.

Prva dolžnost dušnega pastirstva je — učiti. Temu namenu naj služijo tudi škofijski zbori. Res jim ne pristojata oblast, določati o verskih resnicah, bodisi končno, bodisi začasno², ali preiskovati o verskih predmetih, ki dogmatično še niso določeni³, pač pa naj poučujejo, razkladajo resnice, potrebne za življenje duhovništva in ljudstva, naj utrjujejo v veri in odstranjujejo po škofiji razširjene krive nauke in nazore. Ta namen so škofijski zbori vedno imeli, in v tem oziru bi jih smeli imenovati višje izobraževališče za duhovništvo⁴. To velja posebno nasproti krivim veram in raznim zmotam. Nemški, belgijski in zlasti ogerski škofijski zbori, ki so se vršili po tridentinskem zboru proti t. i. reformaciji, nam spričujejo, da se je duhovništvo prav na škofijskih zborih opremljalo z dogmatičnim orožjem proti novotarskim krivim naukom⁵.

Namen škofijskih zborov ni spekulativna kazuistika ali razprave o nepraktičnih, čeprav mogočih slučajih, ampak škofijski zbori morajo po svojem namenu biti šola življenja. Njihova naloga je pospeševati нравno, versko in državljansko izobrazbo duhovništva in ljudstva⁶. Zato neprestano opominjajo duhovništvo: *Forma gregis estote*: V najrazličnejših premenah obnavljajo cerkvene postave o нравnem življenju, o uradnem poslovanju, o domačih razmerah, o stanovskih dolžnostih itd., grajajo slabo življenje ter prepovedujejo svetne veselice in opravila, ki se ne strinjajo z dolžnostmi duhovskega stanu⁷.

Obračajo pa svojo pozornost tudi na ljudstvo. Nравno, mirno in redno krščansko življenje jim je posebno na skrbi. Koliko so škofijski zbori storili za ureditev družinskega življenja po krščanskih načelih,

¹ Phillips ib.

² Benedictus XIV. de syn. dioec. lib. VII. et VIII. — Schmid, op. cit. I. str. 338.

³ Schmid, op. cit. I. str. 389. — ⁴ Schmid, op. cit. I. str. 339 in 340.

⁵ Schmid, op. cit. I. str. 340 in II. I. str. 162.

⁶ Schmid, op. cit. II. I. str. 153, 154, 155.

⁷ Schmid, op. cit. II. I. str. 197 in 198.

za svetost zakona, za odstranjenje globoko vkoreninjenih krivih nazorov in za krščansko odgojo otrok! Kaj pomagajo najboljše postave občnih cerkvenih zborov, kaj najmodrejše odredbe rimskih papežev, kaj določila pokrajinskih zborov, če se ne izvršujejo¹? In kje se primerneje izvršujejo, kakor na škofijskih zborih?

Odredbe škofijskih zborov so posebne važnosti za to, ker nam kažejo, kako se postave višje cerkvene oblasti uvajajo v dejansko življenje. Četudi nam ne podajajo mnogo novih predpisov, vendar nam se že obstoječe postave zdijo nove, kadar se vporabljajo proti raznim razvadam, ki so se sčasom vrinile. Škofijski zbori imajo v cerkveni organizaciji svoje mesto v sredi med višjo oblastjo in navadnimi dušnimi pastirji. Po njih dohajajo dušnim pastirjem časovnim in krajevnim razmeram primerno prirejene odredbe višje cerkvene oblasti, na njih se dopolnjuje občno cerkveno pravo in se krepko postopa proti obstoječim razvadam in časovnim zlom². Prav to, da se škofijski zbori spuščajo v potrebe časov in narodov in jim skušajo v okom priti, daje jim pravo življenje³. Po vsej pravici torej pravi Benedikt XIV.⁴ o določbah in odredbah starih škofijskih zborov — in to naj velja za vsak škofijski zbor: »Si quis earum omnium (synodorum antiquarum) statuta et decreta vel cursim pervolvat, illa deprehendet summa sapientia et prudentia referta, loco et tempori opportune accomodata atque aptissima ad clericos continendos in officio et depravatos populi mores reformandos; ac propterea fateri cogetur, dioecesanis synodos validum esse fulcimentum ad nutantem in dioecesi disciplinam sustinendam«.

Da bodo sklepi škofijskih zborov primerni potrebam škofije, morajo se ozirati na krive in nevarne nauke, ki se razširjajo, in na razmere, katere je treba popraviti. V ta namen so se nastavljale sinodalne priče, da poizvedujejo o vseh osebnih velikih pregrehah duhovništva in lajikov in o drugih nedostatkih v škofiji. Odgovarjati so morale te priče na razna vprašanja n. pr.: Kako izpolnjujejo župniki in kapelani svoje službene dolžnosti, kakšne so njihove domače razmere, kakšno je stanje cerkve in njenega premoženja; ali vedó za očitne grešnike, oderuhe, morilce, prešestnike itd. Na škofijskih zborih pa so se jim nalagale pokore in kazni, sploh izvrševala se je redarska, preiskovalna in sodna oblast⁵. Opravila sinodalnih prič izvršujejo zdaj dekani⁶. Ker pa škofje ne morejo vedno neposredno preiskovati stanja svoje škofije, in kadar preiskujejo, se njih obiskovanja omejujejo le na pojedine župnije ali

¹ Schmid, op. cit. II. I. str. 199, 200, 205, 211.

² Schmid, op. cit. II. I. str. 195 in 196. — ³ Schmid, op. cit. II. I. str. 162.

⁴ De syn. dioec. lib. I., cap. 2, n. 4.

⁵ Schmid, op. cit. II. I. str. 54, 56, 187, 188, 225—232.

⁶ Benedictus XIV., De syn. dioec. lib. IV., cap. 3, n. 8.

dekanije, zato jim preostaja za škofijske zборе še vedno občno preiskovanje o osebnih, uradnih, нравnih in sploh cerkvenih razmerah. Smejo se torej škofijski zbori imenovati občna obiskovanja. To značilno ime jim je dal sv. Karol Boromejski¹, rekoč: »Est generalis quaedam visitatio synodus; alias enim per annum particulares quasdam ecclesias dumtaxat visitamus; hic vero generatim sacerdotes omnes, et clericos, ac in ipsis suo etiam modo populos eis commissos«.

Škofijski zbori, da kratko v primeri izrazimo svoje misli, naj bodo za škofijo to, kar so dihala za človeški organizem. Po dihalih srkamo zdrav, svež zrak, ki ohranjuje življenje in daje moč celemu telesu in posameznim udom; a po dihalih ga zopet izločujemo, ko je izgubil svojo oživljajočo moč in se navzel izrabljenih in škodljivih snovi. Tako naj tudi po škofijskih zborih dohaja zdrav in svež cerkveni duh v celo škofijo, v duhovništvo in ljudstvo, da vzbuja ali ohranjuje pravo krščansko življenje, odstranjuje krive nauke in napačne nazore ter ruje razne razvade, pregrehe in nedostatke, ki so se sčasom vtihotapili².

Temu namenu služijo najprimerneje škofijski zbori po skupnem posvetovanju in medsebojnem sporazumu škofa in duhovništva, ker se tako najbolje poskrbi za škofijske potrebe. Škof dobiva na ta način od dušnih pastirjev, ki po svojem izkustvu dobro poznajo stanje in razmere v raznih krajih škofije, potrebnih poročil, pojasnil in nasvetov, da more svoje odredbe po potrebah spopolnjevati, spreminjati in raznim okoliščinam prilicevati. Prireditve duhovništva pa daje tem odredbam posebno veljavo in jim zagotavlja sprejem in izvršitev v vseh delih škofije³. »In synodo dioeclesana omnia tanquam in speculo uno intuitu videri, examinari, revideri, corrigi emendarique possunt; ubi sacerdotum cum Praelato suo cor unum et anima una invenitur, ibi fraus, ibi dolus et deceptio exultat; cum quod oculus unus nequit, plures simul videre queant, assistente potissimum Deo, cordium et cogitationum universarum scrutatore«⁴.

To vzajemno delovanje škofa in duhovništva, ki je duša škofijskih zborov, ravna se po časovnih razmerah in sposobnosti duhovništva. Velik vpliv je imelo duhovništvo zlasti v prvih stoletjih v presbiterijih, izgubilo ga je pa skoraj popolnoma v robatih časih od 500—1100 zavoljo pomanjkljive izobrazbe. Smer in potreba teh časov zahtevala sta pred vsem strogo нравno presojo, ne pa posvetovanja duhovništva⁵. Vendar

¹ S. Caroli Borromaei, Concio I. ad clerum in synodo dioeclesana XI., habita anno 1584. Acta eccl. Mediolan. Mediolani 1892. Part. VII. Col. 859.

² Schmid, op. cit. II. I. str. 150. — ³ Phillips, op. cit. str. 107—110.

⁴ Iod. Hildebrand in Synodo Sedun. anno 1626. Cap. 12, § 1. — Iosephi Hartzheim, Concilia. Tom. IX., str. 401.

⁵ Schmid, op. cit. I. str. 7 in 8.

»Voditelj« II.

tudi v teh časih se razodeva pravo bistvo škofijskih zborov v vzajemnem delovanju.

Da skupni posveti škofa in duhovništva dosežejo povoljnih uspehov, treba je seveda tudi pravega sinodalnega duha. Ne toliko pravna dolžnost, temveč ljubezen¹ in gorečnost in skrb za izročeno jim čredo nagibala je vedno višje pastirje, sklicevati škofijske zборе in se na njih posvetovati in sporazumevati z duhovništvom o dušnem pastirstvu svoje škofije. Na njih naj se doseže ona edinost, za katero je Kristus toliko molil², ki je podlaga uspešnega dušnega pastirstva in katero tako lepo opisuje sv. Ignacij Antijohijski, mučenik († 107)³: »Decet vos in episcopi sententiam concurrere, quod et facitis. Nam memorabile vestrum presbyterium, dignum Deo, ita coaptatum est episcopo, ut chordae citharae. Propter hoc in consensu vestro et concordi charitate Iesus Christus canitur. Sed et vos singuli chorus estote, ut consoni per concordiam, melos Dei recipientes in unitate, cantetis voce una per Iesum Christum Patri; quo et vos audiat, et agnoscat ex iis, quae bene operamini, membra esse vos Filii ipsius. Utile itaque est, in immaculata unitate vos esse, ut et semper participetis Deo.«

Slednjič naj gledé skupnih posvetov pristavimo še dotične cerkvene predpise. V škofovskem ceremonijalu beremo⁴: »Illi, qui in ipso concilio (synodo dioecesana) interfuturi sunt, moneantur, ut ea sedulo curent observari, quae persancte praefatum concilium Tridentinum in sessione secunda salubri decreto statuit, nempe de modo vivendi, et aliis in concilio servandis«. Na posvete bi se dalo uporabiti to-le mesto tridentinskega zbora⁵: »Synodus hortatur omnes catholicos hic congregatos et congregandos, atque eos praesertim, qui sacrarum literarum peritiam habent, ut sedula meditatione diligenter secum ipsi cogitent, quibus potissimum viis et modis ipsius synodi intentio dirigi, et optatum effectum sortiri possit, quo maturius et consultius damnari damnanda, et probanda probari queant, ut per totum orbem omnes uno ore et eadem fidei confessione glorificent Deum et Patrem Domini nostri Iesu Christi. In sententiis vero dicendis, iuxta Toletani concilii statutum, in loco benedictionis considentibus Domini sacerdotibus, nullus debeat aut immodestis vocibus perstrepere, aut tumultibus perturbare, nullis etiam falsis vanisve aut obstinatis disceptationibus contendere; sed quidquid dicatur sic mitissima verborum prolatione temperetur, ut nec audientes offendantur, nec recti iudicii acies perturbato animo inflectatur.«

¹ Schmid, op. cit. I. str. 173. — ² Janez 17, 11.

³ Epistola ad Ephesios cap. IV. — Migne, Patrologiae cursus completus. Series graeca. Parisiis 1894. Tom. V. Col. 648.

⁴ Ceremoniale episcoporum. Lib. I., cap. 31, num. 5.

⁵ Conc. Trid. sessio 2. proti koncu.

Skupni posveti so velike važnosti, rekli smo, duša škofijskih zborov. Ali ko bi škofijske zборе samo od te strani premotrovali, ne bi prav spoznali njihovega celotnega namena. Škofijske zборе moramo smatrati kot to, kar so v resnici, namreč kot bistveno cerkvene zборе. Udeležuje naj se jih cela škofija, ker se na njih posvetuje in odreja o potrebah cele škofije. Res nimajo lajiki pravice, biti navzoči in se udeleževati posvetovanja in obravnav (izvzemši, če jih škof povabi) — ker ta pravica pristojna le škofu in duhovništvu —, ali naj se udeležujejo na njim lasten način, t. j. z molitvijo¹, s poboljšanjem življenja, s spodobno udeležbo daritve sv. maše, z vrednim prejetjem sv. zakramentov itd.² Zato se navadno, ko se sklicujejo škofijski zbori, opominjajo vsi škofljani — duhovniki in verniki — k združeni molitvi in udeležbi cerkvenih odpustkov³. V napovednem oklicu (edictum indictionis) drugega lavantinskega škofijskega zbora z dne 25. julija 1896 se je zapovedalo sledeče: V stolnici in v vseh dekanijskih cerkvah v škofiji naj se služi vsaki četrtek votivna maša sv. Duha. Drugi duhovniki naj dostavijo isti dan pri sv. maši zbornim molitvam (Collectae) molitev k sv. Duhu. V nedeljo pred začetkom škofijskega shoda naj se molijo pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom litanije vseh svetnikov in sv. rožni venec. Razen tega so se opominjali duhovniki in verniki k pobožni molitvi za dober prospeh. Vse dni, ko se je vršil škofijski zbor, zadobivali so se v stolnici in v cerkvi sv. Alojzija popolni odpustki pod navadnimi pogoji⁴. Koliko dušne koristi donasajo že s tem škofijski zbori!

Cerkveni značaj škofijskih zborov razodevajo posebno obredi, predpisani v škofovskem ceremonijalu⁵ in v rimskem pontifikalu⁶, po katerih se prav očitno razločujejo od zgolj posvetovalnih zborov. Tem obredom dajo pravega krščanskega duha ginljive molitve rimskega pontifikala, v katerih zbrani na škofijskem zboru, svesti si, da »je vsak dober dar, in vsako popolno darilo od zgorej, in pride od Očeta svetlobe«⁷, ne iščejo blaginje krščanske občine v človeški modrosti, ampak zanašajoči se na besede Kristusove⁸: »Povem vam, ako se dva izmed vas zjedinita na zemlji, se jima bo, za katerokoli reč prosita, zgodila od mojega Očeta, kateri je v nebesih. Zakaj kjer sta dva, ali kjer so trije zbrani v mojem imenu, tam sem jaz v sredi med njimi« — zaupajo

¹ Phillips, op. cit. str. 111. — ² Conc. Trid. sessio 2. — ³ Phillips, op. cit. str. 111.

⁴ Gesta et Statuta synodi dioecesis, quam anno Domini 1896 constituit et celebravit Michael Napotnik, Princeps-Episcopus Lavantinus. Marburgi, 1897. Str. 12, 13, 14.

⁵ Ceremoniale episcoporum. Lib. I., cap. 31.

⁶ Pontificale Romanum summorum Pontificum iussu editum a Benedicto XIV. et Leone XIII. Pont. Max. recognitum et castigatum. Typis Friderici Pustet 1891. Tertia pars. Str. 244—257.

⁷ Jakob 1, 17. — ⁸ Mat. 18, 19. 20.

»Voditelj« II.

na pomoč božjo in razsvetljenje sv. Duha, katerega ponižno prosijo: »Adsumus, Domine sancte Spiritus, adsumus, peccati quidem immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati; veni ad nos, adesto nobis; dignare illabi cordibus nostris: doce nos, quid agamus; quo gradiamur, ostende; quid efficiamus, operare« etc.¹ Zbor, ki se vrši v imenu tistega, ki je bil pokoren svojemu nebeškemu Očetu do smrti, smrti pa na križu, mora vse zbrane združevati v pokorščini nasproti oblasti od Boga postavljenega škofa; zbor, ki je zbran v imenu tistega, ki je kralj miru, ne more iskati preprirov in nasprotovanja, ampak edinosti v ljubezni. Tu ne gre za to, da se raznim tirjativam zadobi veljava, nego za povzdigo kraljestva božjega na zemlji; tu naj se postave ne samo razglašujejo, temveč zapisujejo v srca. Skupna, vstrajna in pri-srčna molitev na škofijskih zborih za pomoč božjo in nebeški blagoslov je najboljše zagotovilo škofu in dušnim pastirjem za nadaljno uspešno delo, a tudi primerno sredstvo, mrzla in zakrknjena srca vzbujati in zopet ogrevati za svoj vzvišen poklic².

Škofijski zbor bi smeli imenovati vest škofije, ker se na njem poizveduje o pregrehah in razvadah ljudstva in duhovništva — je nekako občno izpraševanje vesti za celo škofijo. Obžalujejo se grehi v skupni molitvi, storijo trdni sklepi, nalagajo pokore in kazni, poravnajo spori in dajajo postave kot navodila za prihodnje življenje³. Kar se tu v obče godi, naj stori tudi vsak udeleženec sam za sebe. V ta namen so združene s škofijskim zborom navadno duhovne vaje, kakor se je zgodilo na drugem lavantinskem škofijskem zboru l. 1896.⁴

Cerkveni obredi so zunanji izraz notranjega ustrojstva škofijskih zborov. To ustrojstvo obstoji v enodušnem, krščansko resnem prizadevanju škofa in duhovništva, kar najbolj urediti dušno pastirstvo po stanovitih postavnih določilih. Da se to doseže, morata se sniti škof in duhovništvo na škofijskem zboru, da se vzajemno vspodbujata, krepita in v ljubezni sporazumevata. Vsled tega snideta se tudi v cerkvenih obredih, združita v predpisanih molitvah, prosita skupno Boga milosti in pravega duha. Tako kažeta vpričo ljudstva in pred celim svetom, kaj je notranji namen škofijskih zborov in njihovega ustrojstva⁵. Središče cerkvene sinodalne svečanosti pa je po določilih rimskega pontifikala daritev škofov v krogu svojih duhovnih bratov. Škof sam daruje sredi svoje velike črede, vpričo duhovnega venca svojega

¹ Pontificale Rom. Str. 246. — Gesta et Statuta Syn. dioec. Lav. 1896. Str. 29.

² Phillips, op. cit. str. 111, 112. — ³ Schmid, op. cit. II. I, str. 194, 195.

⁴ Gesta et Statuta. Str. 13 in Additamentum. Meditationes in exercitiis synodalibus. Str. 407—450.

⁵ Schmid, op. cit. II. I, str. 113, 114.

duhovništva¹, on sam je darovavec namesto nevidnega višjega duhovnika in zastopnik proseče škofijske občine. Završi pa to svečanost obhajilo duhovništva med daritvijo sv. maše. To nam naj stavi pred oči tesno zvezo duhovništva in posredno cele škofije z Bogom; in ta zveza je končni namen vsega dušnega pastirstva².

Korist škofijskih zborov nam sv. Karol Boromejski³ kratko opisuje tako-le: »Quod si quis diligenter animadvertat, quaecunque synodum praecesserunt et quae in ea fiunt; quaecunque etiam post eam fient, et quae ab ipsa egredientur in populos decreta; comperiet esse synodum similem motui primi orbis, qui suo motu ceteros omnes inferiores coelos impellit, hic enim, episcopus seipsum commovens, cooperatores suos etiam omnes inflammat et per ipsos populos: hic testes synodales et punctatores constituuntur; qui disciplinae ecclesiasticae sunt in tota dioecesi hac bases et fundamenta: hic examinatores et alii deliguntur, a quibus pendet omnis religiosae et clericalis vitae observantia. In hac quippe synodo cor totius huius dioecesis adest; quod calefactum ipsum in primis, diffundit postmodum, in cetera membra calorem suum: egredientes siquidem hinc sacerdotes, castella omnia et villas; homines et mulieres, charitatis igne, quo hic replentur, succendunt. Et sicut ad caput etiam mittit spiritus vitales cor, sic (fatemur nos profecto) cum, disponente Domino, vestrum et totius huius dioecesis caput simus; fatemur inquam, quia mirum in nobis calorem et ardorem, vestro hoc conventu excitatum sentimus et experimur. Et quid mirum si calefiat homo hic, ubi est fornax et clibanus igne charitatis succensus, sanctus videlicet spiritus Domini! Unde licet frigidus huc quandoque accedam et languidus; in vos tamen, dilectissimi fratres, oculos convertens, haurire mihi videor, ac cordis penetralibus introducere vivas quasdam, et ardentissimas zeli ac charitatis flammās. Sed et alia hic a Domino postulantur; publica enim est haec oratio, qua pro sanctis imprimis Domino nostro D. Gregorio Papa XIII., ac pro universa sancta ecclesia; tum pro Rege nostro piissimo, ac omnibus eius magistratibus ad Deum preces fundantur. Hic praeterea applicatio sit magis particularis conciliorum tam universalium quam provincialium: Mutuo sese episcopus cognoscit et clerus; qui quidem vel solus aspectus, maximam excitat charitatem, animosque conciliat, ad iuvandum et promovendum unanimiter Dei honorem. Hic consultantur ea, quae ad hoc spirituale regimen pertinent, cum his qui administrationis participes sunt; hic uniformitas deliberatur in executione legum praeteritarum; hic abusus

¹ Sv. Ignacij Antijohijski. Epist. ad Magnesios cap. 13. — Migne, op. cit. Col. 674.

² Schmid, op. cit. II. 2. str. 151.

³ S. Caroli Borromaei, Concilio I. ad clerum in synodo dioecesana XI., habita anno 1584. Acta eccl. Mediolan. Mediolani 1892. Part. VII. Col. 859, 860.

qui vigent in populo disquiruntur, et opportuna eis adhibenda remedia statuuntur; ac quam quisque hac in re diligentiam adhibeat, cognoscitur. Hic demum praeterita tempora cum futuris conferentes, et utrisque decreta ac constitutiones iam editas applicantes, culpas quidem praeteritas deflemus, emendare vero in posterum deliberamus.

V tej prelepi podobi nam kaže sv. Karol Boromejski neizmerno korist škofijskih zborov, katero smo le v glavnih potezah načrtali. Pristavimo naj samo še to, da se duhovniki med seboj spoznavajo, si pripovedujejo svoje izkustvo in vplivajo drug na drugega po svoji pobožnosti in zvestobi¹.

O koristi škofijskih zborov smo se pač dovolj prepričali. Ali iz tega še nikakor ne sledi, da so tudi potrebni. Saj celo papež Benedikt XIV.², ki je gotovo najbolj poznal njih velik pomen, o vprašanju, ali so škofijski zbori potrebni, tako govori, da bi smeli skoraj sklepati, da to vprašanje zanikuje. Primerja v tem oziru škofijske zbore z občnimi cerkvenimi zbori, ki so sicer jako koristni, ali niso absolutno potrebni za vladanje vesoljne cerkve, ter opozarja na razna sredstva, s katerimi se morejo nadomestiti. Navaja posebno odlok kongregacije tridentinskega zbora, katera je l. 1720. škofa karnarskih otokov odvezala dolžnosti, sklicevati škofijske sinode, ker je bilo nemogoče radi prevelikih težav. Škofija namreč obsega več manjših otokov. Naročila pa je škofu, naj sklicuje vsaj pooblaščenca, katere voli duhovništvo, za vsaki otok po enega, da poročajo o stanju župnij, sprejemajo naročila škofova in skrbijo za njih izvršitev. V slučaju, da bi bilo tudi to nemogoče, naj vlada škofijo po ukazih in gleda na to, da se duhovništvo po njih ravna. Treba nam je torej dokazati še drugi del stavljenega vprašanja, namreč ali so škofijski zbori potrebni.

Potrebno gledé na smoter — za to se gre v našem slučaju — je lahko kaj v dvojnem oziru. Prvič, da se brez njega ne more doseči smoter, kakor je hrana potrebna za človeško življenje; in drugič, da se brez njega smoter ne doseže tako primerno, kakor je n. pr. konj potreben za potovanje. »Necessarium respectu finis«, pravi sveti Tomaž Akvinski³, »de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter: uno modo, sine quo non potest haberi finis, sicut cibus est necessarius vitae humanae, et hoc est simpliciter necessarium ad finem: alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita convenienter, sicut equus necessarius est ad iter; hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem«.

Škofijskih zborov ne moremo imenovati potrebnih v prvem oziru, ker je mogoče, da se škofija tudi brez njih pod vodstvom modrega in

¹ Phillips, op. cit. str. 115. — ² De syn. dioec. Lib. I., cap. 2, n. 5.

³ Summa theologia III., q. 65, art. 4 in c.

skrbnega nadpastirja dalje časa ohrani v najlepšem cerkvenem redu¹. V dokaz tega omenja Benedikt XIV. gorečega škofa veronskega, Janeza Mateja Giberta, ki je umrl sredi 16. stoletja in je v času svojega devetnajstletnega vladanja sklical samo eden škofijski zbor². Morejo škofijske zборе kolikor toliko nadomestovati tudi druga sredstva, ki obsegajo vsaj del njihovega namena, n. pr. pastoralne konference, kanonična obiskovanja itd., o katerih hočemo posebej spregovoriti. Zato pristavi Benedikt XIV.³, ko je dokazal korist škofijskih zborov, te-le besede: »Non tamen eas (synodos) absolute et simpliciter necessarias pronunciamus«. In Bellarmin, na katerega se sklicuje Benedikt XIV.⁴, pravi: »Ex his causis, ob quas concilia congregari diximus, facile erit iudicare, sintne modo utilia an etiam plane necessaria concilia ad ecclesiae conservationem. Et quidem de generalibus conciliis ita statuo, eiusmodi conciliorum convocationes utilissimas et suo quodam modo necessarias, non tamen absolute et simpliciter necessarias esse«⁵.

Pač pa so škofijski zbori potrebni v drugem oziru, ker se brez njih smoter t. j. dobro urejeno dušno pastirstvo ne doseže tako primerno. Mogoče je sicer, da se za časa vladanja spretnega in gorečega škofa ohrani cerkveni red v dobrem stanu, ali vpraša se, če se ohrani ta red tudi tedaj, ako škofje škofijskih zborov sploh ne sklicujejo⁶. Res je tudi, da se more sv. cerkev vladati več stoletij brez občnih cerkvenih zborov, in da lahko tudi škofijski zbori prenehajo dalje časa. To nam spričuje zgodovina ne samo nemških, ampak tudi več italijanskih škofij⁷. Ali vkljub temu se ne da dvomiti, da so cerkveni zbori, bodisi občni, bodisi pokrajinski ali škofijski, potrebni za dobro vladanje sv. cerkve, in da jih je težko pogrešati. Zakaj če se ne sklicujejo, hitro se širijo vsepovsod zmote in hudobije. Bog bi sicer lahko ohranil sv. cerkev po svoji vsegamogočnosti tudi brez cerkvenih zborov, ali po svoji previdnosti odkazal je tudi njim kot pripravnim sredstvom v dosego namena sv. cerkve svoje mesto v cerkveni organizaciji⁸. »Quamvis autem«, piše Bellarmin⁹, »generalia concilia non sint absolute necessaria, tamen concilia aliqua sive generalia sive particularia, omnino necessaria esse ad bonam ecclesiae gubernationem, vix in quaestionem revocari posse dubito. Denique concil. Tolet XI. in ipsa praefatione multis verbis demonstrat, conciliorum in ecclesia necessitatem. Sed illa summa est, si concilia desint necesse est, ut omnia vitiis et erroribus continuo repleantur.

¹ Phillips, op. cit. str. 119.

² Benedikt XIV. De syn. dioec. Lib. I., cap. 2, n. 5. — Phillips, op. cit. str. 117.

³ De syn. dioec. Lib. I., cap. n. 5. — ⁴ Ibid.

⁵ Bellarmin d. Concil. Lib. I., c. 10. — Phillips, op. cit. str. 122, opomba 5.

⁶ Phillips, op. cit. str. 119. — ⁷ Phillips, op. cit. str. 121.

⁸ Phillips, op. cit. str. 121, 122.

⁹ Bellarmin. d. Concil. Lib. I., cap. 11. — Phillips, op. cit. str. 122, opomba 5.

Itaque etsi posset Deus per absolutam potentiam suam ecclesiam sine conciliis conservare, tamen secundum ordinationem providentiae eius, necessaria concilia sunt ad bonum ecclesiae.«

Ta previdnost božja obstoji v tem, da je Bog sam dal svoji cerkvi tako ustavo, ki nudi cerkvene zборе kot najboljše sredstvo proti časovnim zlom. Postavil je škofe, da skupno vladajo cerkev in se na cerkvenih zborih skupno posvetujejo o skupnih potrebah in dajejo primerne odredbe, da se sv. cerkev vedno ohrani sveta. Četudi ni treba v vseh časih in v vseh okoliščinah sklicevati cerkvenih zborov, vendar pridejo časi, da so zbori še edini najizdatnejši pripomoček. Zato ni mogoče zavoljo velikih pohujšanj in zavoljo mnogo krivih nauk in zmot v teku stoletij jih popolnoma opustiti¹.

Razločuje se sicer cerkev od države v tem, da je ne vlada samo človeška modrost, ampak da jo vlada sv. Duh. Ali obljuba pomoči sv. Duha ne odvzame cerkveni oblasti dolžnosti, uporabiti vsa sredstva, katera ji nudi cerkvena ustava, da, kolikor more, zopet uredi zmedene cerkvene razmere in izpodbije ugovore in zmote. Čeprav niso potrebni za razsodbo in določbo, kaj je verska resnica in cerkven nauk, so pa potrebni za to, da dajo tem določbam večjo moč in praktično veljavo v življenju. In prav sv. Duh, ki vlada sv. cerkev, nam je porok, da je cerkev rabila najprimernejša sredstva, ko je sklicevala cerkvene zборе, da varuje propasti vero in cerkveni red. Cerkvi kot taki je res obljubil njen božji ustanovitelj, da je ne bodo premagala vrata peklenska, ali če cerkvena oblast zanemarja svoje dolžnosti s tem, da ne sklicuje pravočasno cerkvenih zborov, bode pač veliko njenih udov zabredlo v zmo to in veliko duš se pogubilo po pregrehah².

Vsi ti razlogi za potrebo cerkvenih zborov v obče veljajo še v večji meri za škofijske zборе, in sicer zato, ker so izvrševalen organ višjih cerkvenih naredeb, in ker zagotavljajo škofu popolno veljavo njegove oblasti³.

Škofijski zbori, kakor drugi cerkveni zbori, niso neposredno na-prava božja, ampak izvirajo iz potrebe skupnega življenja⁴ in se opirajo na obljubo Kristusovo: »Kjer sta dva, ali kjer so trije zbrani v mojem imenu, tam sem jaz v sredi med njimi⁵«. S temi besedami Kristus ni izrecno zapovedal cerkvenih zborov. Tega tudi ni bilo treba. Taki zbori so se umevali sami po sebi tako, da so se že apostoli večkrat zbirali v posvete med seboj in s tistimi, katere so posvetili za duhovnike. Razen znanega apostolskega zbora⁶ l. 50. ali 51., katerega smemo imenovati predpodobo občnih zborov, naj omenimo le zbora⁷, na katerem

¹ Phillips, op. cit. str. 122. — ² Phillips, op. cit. str. 123, 124.

³ Phillips, op. cit. str. 124. — ⁴ Phillips, op. cit. str. 2.

⁵ Mat. 18, 20. — ⁶ Djanje ap. 15, 6—30. — ⁷ Djanje ap. 21, 18—26.

je sv. Jakob mlajši, apostol in prvi škof jeruzalemski, ob prihodu Pavlovem zbral svoje duhovnike, da se ž njimi posvetuje, kako naj se sv. Pavel vede nasproti judo-kristjanom. Čeprav ta zbor nima one oblike, katero so sčasoma dobili škofijski zbori, vendar smemo z ozirom na to, da je red apostolskih časov bil vzor za cerkveno ustavo, tudi gledé na zборе, trditi, da je v tem zboru že osnovna misel za škofijske zборе¹. Sklicevati škofijske zборе torej spada bistveno med škofove dolžnosti. Mnogo škofov je to v napovednih oklicih izrecno priznavalo, posebno Hermann Weber Paderbornski, rekoč: »Sollicitudo ecclesiae et universi gregis nostri Paderbornensis, velut instantia nostra quotidiana, cum nullam gravissimi muneris partem omittere sinat, tum praecipue et vehementer urget, ut synodum dioecesanam, quae inter primarias functiones episcopales merito numeratur, et multis nominibus excellit, iuxta saluberrimum Tridentini concilii decretum celebremus²«.

Potrebo škofijskih zborov nam dokazuje tudi dejstvo, da je povsod, kjer so se opuščali, propadal strah in red, kakor toži Atto Vercelski: »Nulla pene res disciplinae mores ab ecclesia Christi magis depulit, quam sacerdotum negligentia, qui contemptis canonibus ad corrigendos ecclesiasticorum mores synodum facere negligunt³«, in da so škofje vedno, tudi po dolgem prestanku, sklicevali škofijske zборе kot najboljše sredstvo, da se zopet uredijo škofijske razmere. »Haec enim semper fuit via«, beremo v spisih Namurskega zbora, »a maioribus nostris sapientia et sanctitate admirabili praeditis viris, probata et electa, ut in summis ecclesiae periculis, modo ad generalia ex toto orbe christiano a summis pontificibus, modo ad provincialia ab archiepiscopis convocata concilia, modo etiam ad particulares ab episcopis in suis dioecesibus coactas synodos libenter et frequenter convenirent⁴«. To nam potrjujejo tudi izreki mnogih drugih škofov⁵.

Naposled sklicujemo se v dokaz, da so škofijski zbori potrebni, na pričanje sv. cerkve. Skoraj dve tisoč let že obstoji sv. cerkev, ali v tem času ni našla pripravnejšega sredstva za ohranitev svete vere in nravnega življenja, za blagodejen strah in red v škofiji⁶, za utrditev duha edinosti med pastirjem in čredo⁷, kakor so škofijski zbori. Zato jih je zapovedovala najprej na pokrajinskih zborih, v srednjem veku po dvakrat na leto⁸, potem na občnih zborih, četrtem lateranskem l. 1215⁹ in tridentinskem (1545—1563)¹⁰, po enkrat na leto. Za vatikanski

¹ Phillips, op. cit. str. 4 in 5. — ² Phillips, op. cit. str. 124 in 125.

³ Phillips, op. cit. str. 126. — ⁴ Phillips ib. — ⁵ Phillips, op. cit. str. 126—133.

⁶ Schmid, op. cit. I. str. 399. — ⁷ Schmid, op. cit. str. 400.

⁸ Franciscus Xav. Wernz S. I. Ius Decretalium. Romae ex typographia polyglotta 1899. Tom. II., str. 1097.

⁹ C. 25. X. V. I. — ¹⁰ Conc. Trid. sess. 24, cap. 2. dereform.

zbor (1869 in 1870) se je izdelal gledé škofijskih zborov načrt postave, v katerem se obnavlja prejšnje pravo in določa, da se naj sklicujejo vsaj vsako tretje leto¹. Smemo torej iz celega srca pritrjevati besedam napovednega oklica za lavantinski škofijski zbor l. 1896²: »Profecto, institutum, quod sancta ecclesia, nostra mater amata, et summi Pontifices adeo urgent; quod vigilantissimi ecclesiae pastores episcopi in suis dioecesibus prosperrimo cum successu semper adhibuerunt; quod doctissimi et celeberrimi viri ecclesiastici omnium aevorum tantopere commendant; institutum, inquam, haereditarium tot saeculorum, sanctum et salutare sit oportet«.

Temu pristavimo samo to: če škofijski zbori včasih slučajno niso dosegli svojega namenā, iskati nam je vzroka ne v škofijskih zbori, ampak kje drugod.

Dr. M. Matek.

Zgodovina cerkvenega govorništva.

V. Novi vek.

Dospeli smo do dobe, ko se je govorništvo zopet povzpelo na vrhunec, na vrhunec govorniške popolnosti. Cerkevno govorništvo je našlo v tej dobi zastopnike, nad katerimi moramo strmeti.

Prvi časi cerkvenega govorništva — Kristus in apostoli — se odlikujejo po nadnaravni moči, ki v njih vlada; cerkveni očetje so nedosegljivi uzori neke posebne rajske svetosti, ki odseva iz njihovih govorov; novi vek pa se v mnogoterih svojih govornikih odlikuje po čudoviti umetniški dovršenosti. V tem veku govori umetnost ter ž njo skuša govorništvo doseči, kar mu primanjkuje v nadnaravni moči in rajski svetosti.

Najsijajnejše se je razvilo tako cerkveno govorništvo na Francoskem, deloma tudi na Laškem, Španskem in Portugalskem. Pred vsemi se blesté orjaški Francozje: Bossuet, Bourdaloue, Massillon. Za vse čase ostanejo jasni vzgledi lepega, umetnega cerkvenega govorništva; njih čarobna luč ne bo nikdar ugasnila v katoliški cerkvi. Radi tega je pa dolžnost vsakega cerkvenega govornika, da jih — vsaj nekoliko — pozna. V njih in ž njimi se lahko neizmerno mnogo doseže. Naglašati se to mora posebno zató, ker so govorniki novejšega časa novodobni, moderni, kakor pravimo. Vsak čas ima svoje potrebe, svoje zahteve in svoje lastnosti, na nje se je treba i govorniku ozirati. Inače ne razume on časa in čas ne njega, njegov trud bi bil brezuspešen, delo neplodovito.

¹ Wernz, op. cit. Tom. II., str. 1098. — ² Gesta et Statuta str. 9.

Priznati se mora, da ni nobena doba cerkvenega govorništva gojila s toliko vnemo, marljivostjo in neukročeno vstrajnostjo, kakor ravno novi vek. Dela prejšnjih govornikov se zdijo umotvori, ki so nastali vsled naravne rodovitnosti; sedanji vek se je mučil, v znoju svojega obraza potil, da bi došel tako visoko. Kakor so prej vinogradi prostovoljno, samo po božjem blagoslovu rodili bogato bratev, a sedaj treba uporabiti stotera umetna sredstva, tako tudi v govorništvu sedanji čas mnogo več zahteva, kakor prejšnji.

Nikjer pa ne najdemo novodobnih zahtev boljše razvitih kakor pri imenovanih treh francoskih velikanih. »Kar se tiče plodovitosti raznovrstnih govorniških strok, so posebno ustvarili Francozi bogat cvet govorniških proizvodov. Kot pridigar stoji na vrhuncu po mnenju Francozov samih Bourdaloue. Njegovi govori imajo vsi nepričakovano odlično vsebino; snov je neprimerljivo izborna izpeljana, diči jih velik zaklad človeškega znanja. A kot govorniku pristojna prvi venec Bossuetu. Veličastvo in častitljivost v mislih, moč in izvirnost v izrazih, tu polnih sijajnosti, tam polnih čudapolne preprostosti, to je njemu lastno, kakor nikomur drugemu ne. Massillon je vzor v govorniškem prednašanju in v presunljivem vzbujanju različnih občutkov. V marsikaterem oziru se dopolnjujejo le-ti trije govorniki in vsak posebej ima zopet prednosti, v katerih ga ni moči prekositi.¹«

Sicer pa — oglejmo si vsakega natančneje po življenju in po dejanjih!

Prva preslavna zvezda na obnebj u cerkvenega govorništva v novem veku se imenuje Jakob Benignus Bossuet, orakelj francoske cerkve, najizvrstnejši bogoslovec, karkoli jih je bilo med francoskimi škofi v zadnjih treh stoletjih. Rojen je bil 27. kimovca 1627 v Dijonu. Njegov oče je bil sloveč plemenitaš, stare, bogate rodovine. Svojemu vele-nadarjenemu sinu Jakobu ni podaril le plemenitstva po rodu, temveč še v večji meri po srcu. Svoje študije je dovršil Bossuet v Parizu, kjer je bil l. 1652. imenovan doktorjem sv. bogoslovja. Mnogo se je učil posebno sv. očetov, izmed katerih je znal več govorov na pamet. Stolne duhovske službe ni hotel prevzeti; hodil je dalje časa z jezuiti in s sv. Vincencijem Pavlanskim po misijonih, na katerih je takoj zaslovel kot izboren govornik. Ker je bil vrhu tega še izvanredno pobožen in čednosten v vsakem oziru, je njegova slava kmalu prodrla vso Francosko. Večkrat so ga povabili pridigovat tudi v Pariz; tako je postalo njegovo ime znano v najvišjih krogih. L. 1661. je prihajal k njegovim adventnim pridigam celo sam kralj, mogočni Ludovik XIV.; govori

¹ Die Bildung des jungen Predigers nach einem leichten und vollständigen Stufengange. Von P. Nikolaus Schleiniger, Priester der Gesellschaft Jesu. Zweite, unveränderte Auflage. Freiburg im Br. Herder'sche Verlagshandlung. 1865. Str. 182.

so mu tako ugajali, da je častital Bossuetovemu očetu na tako izvrstnem sinu v laskavem lastnoročnem pismu.

Bossuet je bil kot govornik nenavadno, reči smemo, neverjetno nadarjen. Začetkoma je namreč brez vsake priprave govoril, večkrat je samo nekaj minut premišljeval ter pogumno šel na leco; a vendar je govoril s tolikim uspehom, da so razvajeni Parižani rekli, da v Parizu še sploh nikdar nikdo ni tako govoril. Duhovnikom, ki so ga bližje poznali, bil je povsem uganjka. Za cerkveno govorništvo je njegovo prvo delovanje brez vsega pomena, kajti ničesar si ni zapisal, niti razvrstitve k svojim govorom ne; iz tiste dobe se od njega ni nič ohranilo.

L. 1669. je bil vsled svojih izvanrednih vrlin imenovan škofom v Condomu; a še isto leto se je častni službi odpovedal, ker mu je bil kralj izročil silno važno in težavno nalogo dvornega odgojitelja. S tem se začne za njega prepomenljiva doba. Dospel je na kraljevi dvor, ki je po svojem blesku in sijaju prekosil vse, kar so kedaj kralji in cesarji videli, prišel je v sredino učenih mož duhovskega in posvetnega stanu, ki so takrat povzdignili Francosko na prvo mesto med vsemi državami; dobil je priložnost, sam svetovati in merodajno posegati v odločilne dogodbe, katerim se je uklanjal ves svet.

Take razmere so za cerkvenega govornika nepopisnega pomena. Kdor jih modro uporabi, kakor Bossuet, mora postati občudovanja vreden orjak.

Za svojega učenca, kraljeviča Ludovika, je spisal duhovito in zanimivo knjigo »Discours sur l'histoire universelle« (Pogovori o občni zgodovini), ki je vzbudila v omikanih krogih neomejeno presenečenje; v njej namreč kaže Bossuet, kako očividni je božji vpliv v zgodovini vseh kraljestev, zraven pa razvija učenost, da je nad njo strmela učenjaški svet. Bossuet je s tem postal središče in odločilen razsodnik vseh učenjaških krogov.

Ko je l. 1681. dovršil odgojitev mladega kraljeviča, je bil imenovan škofom v mestu Meaux blizu Pariza. Neumorno marljiv je bil v svoji novi službi, bil je pravi apostol; imenovali so ga diko vseh francoskih škofov, ljudstvo pa je zrlo vanj, meneč, da gleda svetnika. Z gorečo vnemo je opravljal svoje posle; kamorkoli je prišel, je vse očaral s svojo zgovornostjo, a istotako s svojo ponižnostjo, skromnostjo in svetostjo.

Zraven je nadaljeval svoje slovstveno delovanje. Najsrčnejša želja mu je bila, da bi združil vse Francoze zopet v katoliško cerkev ter spreobrnil mnogotere protestante-hugenote. Zelo veliko je v tem oziru dosegel, primerjati bi se ž njim smela le Peter Kanizij in sv. Frančišek Salezij. Najvplivnejši protestantje so se po njegovih mislih in prepričevalnih govorih povrnili zopet v naročje sv. cerkve, med njimi tudi

odlični vojskovodja Turenne. Bossuetov blagodejen vpliv v prid katoliške cerkve je bil neizmeren; Ludovika XIV. in vse francoske škofe, katerih razmerje z rimsko stolico ni bilo vedno pravilno, je le on z apostolskim svarjenjem obvaroval naravnoč razkolnih dejanj.

Občudovali so Bossueta tudi zaradi njegove pogumnosti; on je drugi sv. Ambrozij ali Inocencij III. Z apostolsko odkritosrčnostjo je večkrat stopil pred silnega Ludovika XIV., ki je nekaj časa živel v prešestvu z lepo, a istotako hudobno Montespaui; Bossuet sam je rekel, da je tako opravilo najtežavnejše za škofa, karkoli jih Bog na njegove rame naloži. S svetim ognjem, Eliju in Izaiju enak, je svaril mogočnega kralja, dolgo časa brez uspeha, slednjič je vendar zmagal.

Bossuetovo ime je zaslovelo sčasoma po vsej Evropi. Slavljen je bil čudapolni govornik in temeljiti učenjak, kakor nikdo izmed njegovih sovrstnikov. V znanstveni akademiji ga je učenik La Bruyère povzdignil v slovesnem govoru na nečuten način: imenoval ga je svetega cerkvenega očeta nove dobe. Enako ga je slavil Massilon, rekoč, da mu je manjkalo samo rojstvo v prvih stoletjih krščanskih, in če bi bil prerok cerkvenih zborovanj, duša zbranih očetov, on bi bil kánone narekoval in v Niceji ter v Efezu predsedoval! S takimi častmi so ga obsuli sovrstniki.

Češčen od vsega francoskega naroda, občudovan od vse učene Evrope, je umrl Bossuet 12. malega travna 1704, — Bossuet, svetovalec in ljubezen mogočnega kralja, dika katoliške cerkve, ponos vseh škofov, uzor cerkvenih govornikov.

V čem se odlikuje Bossuet kot govornik? Reči se sme, da je pač v vsakem oziru izboren, v marsikaterem celo nedosegljiv. Ko so izšli njegovi govori v skupni izdaji, jih je pazljivo čital, na smrtni postelji ležeči, odlični jezuit P. de Neuville; ko jih je dokončal, je tužno vzdihnil: »O da bi me pač bila božja previdnost obdarila s tem zakladom, prej, kakor mi onemogla starost več ni pripustila jih uporabiti! V šoli tega mojstra na polju vsega vzvišenega, mogočnega, patetičnega — bi se bil jaz naučil misliti, presuniti, pripovedovati! Srečno stoletje, ki je rodilo tak čudež v govorništvu, za katerega bi bila Rim in Atene v svojih najlepših časih mojo domovino zavidala; gorje pa tudi stoletju, ki ne bi razumelo čislati in občudovati tega čudeža¹.

Po pravici ga tako visoko slavi. Bossuet je imel vse dobre lastnosti popolnega govornika v preobilni meri. Po značaju je bil angelsko

¹ Das kirchliche Predigtamt: ... Von Nikolaus Schleinitzer. Dritte Auflage. Freiburg im Br. 1881. Str. 165.

pobožen, čednosten, kot bi bil brat serafskega učenika sv. Frančiška; bil je učen, kakor da bi bil dedič sv. Avgušтина. Naravno je bil obdarovan z vsemi prednostmi: njegova zunanost je bila lepa, visoke, krepke, prikupljive rasti; glas njegov je bil mil, a obenem gromovito krepak. V mladosti mu je manjkala marljivost in resnoba v pripravi, sčasom je i ta nedostatek popravil, postal je vstrajno marljiv; eden in isti govor je po pet-, deset-, celo petnajstkrat z vso le mogočo natančnostjo dovršil, zato so ga z ozirom na njegovo ime imenovali »bos suetus aratro — vol, na plug navajen«. Vrh tega mu je Bog še naklonil službo — česar se ve vsak govornik ne more doseči —, da je imel priliko pridigovati pred najnižjim ljudstvom in pred najsijajnejšim kraljevim dvorom; polje cerkvenega govorništva je bilo zanj v istini vesoljno. Nikdo, niti Leon I., niti sv. Avgustin, se v tem pogledu ne more ž njim primerjati. A ravno tako je gotovo, da nobeden govornik za svoje govore ni uporabil toliko marljivosti, toliko naravne nadarjenosti in toliko umetnosti, kakor Bossuet.

V njegovih govorih najdemo semtertje najpoljudnejšo priprostost, drugje zopet visokost in veličastvo, ki nas očara. Najtežavnejše skrivnosti sv. vere umé povedati tako očividno, da bi mislili, sv. Duh ga je nalašč razsvetil. Bujno domišljijo, ki prodere v globočine srca, ki šine pred prestol božji ter obsega vesmir — spoji z versko tesnosrčnostjo priprostega duhovnika, ki pozna le sv. pismo in katekizem. Res čudovit govornik!

Njegov jezik je vedno vzgleden, čist, dovršen; njegovi izrazi določni in uglašeni, globoko premišljeni. Francosko slovstvo, ki v obliki vsa druga prekosi, nima boljših umotvorov, ki bi nadkriljevali v lepoti izraza in v dovršeni obliki njegove govore. On je prvi velikan v umetnostnem cerkvenem govorništvu. Vzor modernih govornikov!

Posebno mnogo govorniških del ni zapustil. Preobilni opravi v odgovornih, težavnih službah mu niso pripuščali dovolj časa, da bi bil vse svoje govore tudi pisмено dovršil. A kar jih je, so klasične vrednosti.

Izborna je pridiga »o edinosti sv. cerkve«. Več pridig razpravlja skrivnosti sv. vere: Kristusovo rojstvo, obrezovanje, kraljestvo in duhovništvo Gospodovo, 4 govori na veliki petek itd.

Najpopolnejši in najbolj občudovani so njegovi mrtvaški govori: na angleško kraljico Marijo Henrijeto, na vojvodinjo orleansko in na princa Condé. V le-teh govorih se Bossuet bistveno razločuje od vseh prejšnjih in skoraj vseh poznejših govornikov. Drugi imajo namreč navado, da v mrtvaških govorih le o pokojniku govorijo, ga hvalijo, v zvezde kujejo. Bossuet ne tako. On hoče s smrtjo kakega pokojnika

razjasniti to ali ono versko resnico, božjo vsegamogočnost, ali božjo previdnost, ali ničemurnost posvetnih dobrot. Le kot kratke prizore vplete v svoje govore pokojnikove lastnosti; s tem doseže dvojni vzvišen smoter: vname žalost za umrlim in povzdigne srca k Bogu!

Ohranjenih je tudi več njegovih govorov na čast različnim svetnikom, več govorov pri vstopu v samostan in nekaj konferenčnih govorov (duhovnih vaj).

Njegovo zgovornost naj nekoliko osvetijo sledeči skromni odlomki v slovenski prestavi. V pridigi o velikonočnem veselju pravi — svareč pred občutnim, posvetnim veseljem:

Človeško življenje je podobno potu. Na koncu tega pota je strahovit prepad; opozorili so nas na prepad, a zaman! postava je dana, mi moramo vedno naprej. Jaz bi se rad vrnil, a ... naprej, naprej! Nevidna moč nas tira seboj, brez miru hitimo proti prepadu. Tisoč zaprek, tisoč trudov nam pot ovira. Da bi se pač mogli ogniti prepada — zaman! treba je drveti, treba je leteti ... tako uren je časa beg. Vendar včasih nas kaj tolaži; tu in tam srečamo kake stvari, ki nas razveselijo, mimo hiteči potoki, venljive cvetlice, radi bi pri njih ostali ... toda naprej, naprej! Med tem se podere vse, koder smo mimo šli, grozen šum, prodirajoče opustošenje! Zopet se potolažimo, kajti vtrgali smo nekatere cvetlice, katere pa od jutra do večera vidimo v svoji roki oveneti, nekateri sad, ki ga pa s povzivanjem izgubimo. Čudno pač! Vedno te tirajo naprej, bližaj se zijajočemu prepadu; že vse blede: vrtovi so manj cvetoči, cvetlice manj blesteče, njihove barve manj živahne, travniki manj smehlajoči, vode manj čiste — vse otemni, vse gineva — smrtna senca prihaja, že občutimo bližino osodepolnega žrela! In vendar — treba je naprej do roba: še eden korak! Že omoti strah naše čute, glava omedli, oči strmé na okrog, ... zaman! ti moraš naprej, ni mogoče se vrniti — vse je padlo, vse zginilo, vse minulo!

Ni mi treba povedati, krščanski poslušalci! da je ta pot življenje, prepad pa smrt! Vendar smrt je konec vsega zemeljskega zla in svoj lasten konec?! Ne, ne, moji bratje! V onem prepadu je požrljiv ogenj, škripanje z zobmi, večno jokanje, ogenj, ki ne ugasne, črv, ki nikdar ne pogine! Tak je pot tistih, ki se udajo posvetnemu veselju, za nekatere krajši, kakor za druge. Konca nikdo ne vidi, včasih se kdo zgrudi nenadoma, hipoma!

Pravičnik pa roma mirno po svojem potu, kajti Jezus Kristus, ki ga spremlja, ga vzdržuje; on zaničuje vse, kar vidi umirati in ginevati. Na koncu pota, ob robu propada, ga prime nevidna roka in ga nese tjekaj na oni svet, ali bolje rečeno, on bo tjekaj stopil, kakor Jezus Kristus, bo umrl, kakor Jezus Kristus, da bi ž njim premagal smrt in grob!...

Tu najdemo presunljive, nepopisno lepe izraze! Občuduj pesniški vnos, prekrasne prispodobе in primere! Kako duhoviti so izrazi: Zopet smo potolaženi, ker smo vtrgali nekatere cvetlice ... omamljajoče veselje v življenju; ali pa: Smrt je konec vsega zemeljskega zla in svoj lasten konec!...

Lepše, duhovitejše, menimo, ni življenja nikdo opisal in primerjal!

Primeroma največ vsestranske lepote najdemo v Bossuetovih mrtvaških govorih. V njih se je Bossuet z vso silo potrudil, vstvariti nekaj vzvišenega, izvirnega, neizmerno presunljivega. Usoda pa mu je

tudi ponudila najlepše, najzanimivejše prilike; o osebah je imel govoriti, katerih življenje in smrt sta bila zanimivost sama ob sebi. Govoril je o Henrijeti, hčeri francoskega konvertita kralja Henrika IV., ki je bila žena nesrečnega, pod Cromwellom umorjenega angleškega kralja Karola I. Koj drugo leto po Henrijetini smrti (1670) je umrla njena 26letna, zelo nadarjena hči Ana, princesinja orleanska, ki je kot izboren diplomat posredovala za mir med Anglijo in Francosko. Sami zanimivi slučaj!

Nekateri učenjaki smatrajo za najlepši Bossuetov govor oni, ki ga je imel ob pogrebu slavnega vojskovodja, maršala Condéja, s primkom Velikega (1621—1686). Uvod v le-ta mrtvaški govor slove:

Pridite vi narodi, pridite, vi velikaši in mogočnejši; vi, ki svet sodite; vi, ki ljudem nebeška vrata odpirate; pred vsemi pa vi princi in princezinje, vi presvetli potomci toliko kraljev, vi zvezde francoske zemlje, toda danes otemnele, od svoje bolesti, kakor od oblaka zakrite! Pridite in pogledjte, kako malo nam je ostalo od tako visokega rojstva, od tolike veličine in tolike krasote! Ozrite se na vse strani! Pogledjte, tukaj je vse, kar more moč in pobožnost pripraviti v čast velikega junaka: preslavna imena in napisi — prazni spomini tega, ki ga več ni; žalostne postave, ki se okrog krste jočejo, slabotne prisposode bolečine, katero bo čas izbrisal; stebri, ki vzdigajo spričevalo našega »nič« do nebes! Pri vseh teh znamenjih časti ne manjka nikdo drugi, kakor tisti, kateremu jih skazujemo. O, jokajte nad temi siromašnimi ostanki človeškega življenja; jokajte se ob žalostni nesmrtnosti, katero posvetimo junaku! Posebno pa stopite vi semkaj, ki ste s takim ognjem opazovali njegova slavna pota, vi bojevniske neustrašljive duše! Kdo je bil bolj sposoben, vas voditi? Čigava povelja so bila bolj ljudomila? Jokajte se nad njim, nad tem velikim vojskovodjem, in recite s solzami: to je tisti, ki nas je vodil v nevarnostih, pod katerim se je toliko junakov odgojilo! Njegova senca celó bi bila zmage pridobila. Vkljub njegovemu molčanju nas opominja sedaj že samo njegovo ime, da, ako nečemo s praznimi rokami v hišo neskončne večnosti priti, moramo razen zemeljskemu kralju, tudi nebeškemu kralju služiti. Služite torej temu nesmrtnemu in usmiljenju polnemu kralju, ki bo tudi le eden zdihljaj, le eden požirek vode bogatejše poplačal, kakor vsi drugi vladarji kri, ki je bila za nje prelita; začnite čas svojega zaslužnega delovanja še le od onega dneva šteti, na katerem ste se posvetili toli veledušnemu kralju! In vi, ne boste semkaj stopili h krsti, vi, pravim, katere je visoki pokojnik s svojim prijateljstvom počastil? O vi vsi, karkoli vas je s svojim zaupanjem razveselil, obdajte ta grob, razlijte se v molitev in v solze, vi, ki ste občudovali uljudno prijaznost tako sijajnega kneza, ohranite spomin na junaka, katerega srčna dobrotljivost je tekmovala z njegovim pogumom!

Kar se mene tiče, ako mi je sploh dovoljeno, za vsemi drugimi na tem grobu izpolniti zadnjo dolžnost — o knez! vredni predmet naše hvale in naše žalosti; večno boš živel v mojem spominu. Vedno bom nosil tvojo podobo seboj; ne sicer v sijaju one hrabrosti, ki znago prerokuje, — ne, jaz nečem na tebi ničesar videti, kar smrt izbriše... samo tako te hočem gledati, kakršen si bil pod božjo roko, ko ti je božje veličastvo začelo svetiti. O, v teh potezah te hočem gledati v krasnejšem slavnostnem sprevodu in očaran od lepote tega slavnostnega sprevida bom hvaležno izgovarjal one besede Gospodovega učenca ljubezni: »Et haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra!« Resnična zmaga, ki nam celi svet pred noge položi, je naša vera.

Veseli se torej, knez, te zmage, veseli se je celo večnost. Sprejmi za ljubo prizadevanje mojega glasu, ki ti je bil tako znan! Ti boš sklep mojih govorov; mesto smrt drugih objokovati, o veliki knez! bom v prihodnosti se od tebe učil, svojo lastno smrt posvečevati. Blagor meni, ako bom sedaj, ko me beli starčkovi lasje opominjajo na račun, katerega bom moral kmalu dati od svojega hiševanja, ako bom, pravim, čredi, katero s kruhom večnega življenja oživljam, zadnji ostanek svojega glasu posvetil, ki bo kmalu utihnil, in zadnji ostanek ognja, ki bo kmalu ugasnil!...

Nadaljni govor razvija v vzvišenih dokazih lepoto in potrebo sv. vere.

Kako krasen, diven je ta uvod! Občuduj presenetljive izraze: Pridite in pogledajte, kako malo nam je ostalo od tako visokega rojstva! ali pa ozirajte se na pobožnega vojskovodja: Vredni predmet naše hvale in naše zmage! Duhovit je v tem govoru posebno prehod od pohvale slavnega pokojnika na snov celega govora: o veri.

Kakor se vidi iz tega uvoda, je pri Condéjevem pogrebu vpricho mnogobrojnih škofov in celega francoskega dvora s kraljem na čelu Bossuet vzel slovo od javnega govorništva. Bil je sicer šele 60 let star, a poslej — od l. 1687. — ni imel nobenega slavnega govora več, začel se je, tihotno v svoji škofiji živeč, učiti »svojo lastno smrt posvečevati«... .

Čudno! in ravno z imenovanim letom stopi na pozorišče preslavnih cerkvenih govornikov njegov orjaški tekmeč

Bourdaloue Alojzij. V mestu Bourges je bil rojen l. 1632. V 15. letu je stopil v velezaslužno družbo očetov jezuitov, katere ponos in dika je kmalu postal. Že kot dijak je bil vsled svojih obilnih čednosti ljubljeneec vseh predstojnikov; bil je vzor pobožnega in učenega jezuita. Po dovršenih naukih je postal profesor modroslovja in moralke. Ker so pa jezuiti kmalu spoznali, da ima nenavadne govorniške vrline, posvetili so ga popolnoma govorništvu. Leta 1665. je šel na ljudske misijone, na katerih si je kmalu pridobil sloveče ime. Čez pet let so ga poslali v Pariz, kjer je odslej ostal do svoje smrti 13. majnika 1704. Posebno je zaslovel, ko mu je kralj po odstopu Bossuetovem l. 1687. poveril službo dvornega pridigarja.

Bourdaloue je veleum prve vrste. Spadal je med najboljše učenjake svojega časa, posebno v bogoslovju je bil temeljito izobražen. Poznal je pa tudi človeško srce v vseh njegovih pojavih; bil je namreč ves čas svojega duhovenstva neumoren spovednik. Kdo pa bi mogel človeka bolj poznati, kakor neutrujen spovednik? Te lastnosti: učenost in izkušnost sta mu silno veliko koristili pri govorništvu. A ob enem je bil pobožen, svojemu duhovskemu in redovnemu poklicu z vsem srcem vdan, kar je glavni pogoj za dobrega govornika.

Bourdaloue je svoje prebogate naravne kreposti in svoje obilne pridobljene nauke tudi v svojem govorniškem poklicu marljivo uporabil. Na govore se je pripravljajl s sveto resnobo. Zató je pa tudi tako visoko dospel. Užival je pri cerkvenih in posvetnih dostojanstvenikih neomejeno zaupanje in priznanje; kralj in narod sta ga povelicevala. Celo neverni Voltaire je o njem strmé opomnil: »On je prvi, pri katerem je vedno govoril le govorniško izurjen razum«. Sovrstniki so ga imenovali: kraljevega govornika in govorniškega kralja. Stavili so ga celo nad Bossueta.

Odlikoval se je v strogi logiki, s katero je izdeloval svoje govore. Isti niso posebno lepi v jezikovnem oziru, za izraze, lepo obliko in za uglajenost jezika mu ni mnogo mari, — njemu je le za jasnost in razumljivost v zveličavnih krščanskih naukih. Resnice svete vere razlaga z neprimerljivo bistroumnostjo; pri človeku skuša odvrniti vse dvome, vse negotovosti, ob enem prodre v globine srca ter ga skuša z vsemi sredstvi, ki so govorniku na razpolago, pridobiti in navdušiti za kak verski nauk. Pravičnike osrčuje, grešnike svari, straši, prepričuje, kakor da bi govoril z glasom sv. Janeza K. Bourdaloue je govornik jasnega razuma in določnega smotra! Nobene prazne, brezpomembne besede, vse je premišljeno, globoko prevdadjeno, vse hoče doseči svoj ostro določeni smoter. Kako se mu je vedno to posrečilo, vidimo iz popisov njegovih govorov. Sevigné pravi: »P. Bourdaloue je imel na Marijin praznik govor, ki je vse presunil; bil je tako kreposten, da je moral vse dvornike s strahom napolniti. Nikdar še ni nobeden oznanjevalec sv. evangelija krščanskih resnic tako glasno in tako srčno oznanjeval; kazal je, kako se mora po vzgledu Gospodovem, kateri je bil v templju darovan, vse postavi podvreči; to snov je izvedel na najpopolnejši način, nekatere točke je povzdignil, kakor da bi jih bil razjašnjeval sam sv. Pavel!«

Pripravljajl se je z molitvijo in z marljivostjo, za srečen uspeh je molil po 3, 4 in še več dni, pilil pa jih je noč in dan. Nekega jutra so ga našli v omedlevici, ker je že več noči v mučnem naporu učil se pridige. Raditega je rekel kardinal Maury: »Nikdar ne mislim na tega moža, da ne bi vselej samemu sebi rekel: Glej, do kake visočine dospe veleum, ako ga podpira marljivost!«

Neko posebnost, ki pač ni posnemanja vredna, poročajo o njegovem prednašanju. Bil je zeló živahen, v ponašanju dovršeno fin; govoril je s polnim glasom, jako hitro, a umljivo, vendar — vedno je mežal, oči med govorom ni nikdar odprl; zakaj ne? Nekateri menijo, ker bi se inače bil ljudij prestrašil, drugi pravijo, da iz sramežljivosti, boječ se, da bi ga pogledi pohujšali.

Govorov njegovih je velika množica, polnijo 12 debelih zvezkov. Najlepše so postne in adventne pridige, katerih značaj se popolnoma strinja z resnim in strogim mišljenjem skrivnostnega jezuita. Večino svojih tiskanih pridig je Bourdaloue prednašal pred kraljem Ludovikom XIV. in njegovim blestečim dvorom, zato je tem bolj občudovati odkritosrčna resnoba in strogost v njegovih govorih. Rüdisser je Bourdaloue-a primerjal s sv. Janezom Zlatoustom, rekoč: »Skoraj 13 stoletij je minulo, odkar je Zlatoust utihnil, in cerkev je drugič dobila pravega pridigarja, ki se da primerjati z antiohenskim govornikom — Bourdaloue-a!« Ako ne v vseh lastnostih, vsaj v odkritosrčnosti in neustrašljivosti je bil ta sloveč Francoz Zlatoustu res podoben. Bal se ni nikogar, grenko resnico je povedal tudi najimenitnejšim dvornikom. Nekega dne je ostro bičal nespodobne razvade na kraljevem dvoru, neusmiljeno je ožigosal prevzetne gospode in lahkožive gospe. Raditega so se šli h kralju pritožiti s prošnjo, naj Bourdaloue-a okara in prestavi. Kralj pa modro dene: »Ne! Bourdaloue je storil svojo dolžnost, storimo še mi svojo!«

Za vzgled Bourdalouejevih — obče zelo dolgih govorov — bodi odlomek iz sloveče njegove pridige na čast sv. Andreju. Snov mu je bila: Sv. križ je bil za sv. Andreja 1. leca zlatih nauk, 2. svečeniški oltar; treba je torej nam vsem, da se Gospodu darujemo s sv. Andrejem kot čisti, prijetni dar. A mesto tega se sami oskrunjamo in svoj dar omadežujemo. Pri tej razpravi ganljivo vzdihne:

In vendar, o kristjani! zasledimo ravno pri tem premišljevanju perečo rano, da! če smem tako reči — sramoto in ostudnost krščanstva. Ljudje, ki so bili po sv. krstu z duhovništvom Jezusa Kristusa združeni; ljudje, ki bi morali po zapovedi apostolovi svoje telo pred obličjem božjim žrtvovati kot čisti dar, — oni naredijo iz njega dar za satana, za občutnost, za nečistost, za prešestovanje! Sv. Pavel ni hotel, da bi se med verniki izgovarjala le imena teh strasti; — toda, kako naj o tem molčim, ker so te pregrehe v divjem potopu svoj kužni duh zanesle celo v cerkev Kristusovo. Ali naj, vpraša sv. Ciprijan, svoje rane, ako so smrtne, zakrivamo? Ali ni boljše, jih odkriti, da bi jih odpravili, kakor pa skrivati, da bi se pogubili? O moj Bog, kako daleč smo prišli, v kakšen prepad nas je greh vrgel! Ti o Gospod! ki si bil v stari zavezi tako pazljiv na darove, katere so ti darovali, ki si vse zavrgel, na katerih se je prikazal le najmanjši madež: o kako bi mogel naše darove sprejeti! Dar kakega telesa, ki je nečisto, ki je suženj pohote, kako naj bi se tebi omilil? Ali ne bo vzbudil tvoje jeze in tvojega maščevanja?

Toda, me bo kdo vprašal, ako so bila naša telesa do sedaj z grehom omadeževana, ali jih ne moremo več Bogu darovati? Da, pač, moji kristjani! Morete jih darovati, ako ne z darom čiste nedolžnosti, vendar pa z darom srčne pokore. K temu nas opominja sv. Pavel, ko nam veli, da bi svoje telo podredili ne več grehu, temveč pravičnosti. Bog sam bo potem na vas posebno čast žel, in vi boste slavo njegove milosti tem bolj povišali, čim večje in nevarnejše sovražnike je ista morala v vas premagati. Pokora vam bo nadomestovala križ, in ta križ bo postal oltar, na katerem se boste darovali.

Veličasten je sklep tega govora; Bourdaloue konča z ganljivo prošnjo:

O Gospod, izlij čez te moje poslušalce tistega duha prave svetosti, s katerim je bil napolnjen tvoj slavní apostol; naj se razlije čez to hišo božjo, ki nosi njegovo ime, obilnost tvoje milosti. Dodeli nam tisto ljubezen do sv. križa, brez katere nam ni mogoče tebi svojih teles darovati; napolni nas z vzvišenim navdušenjem, ki je sv. Andreja povzdigovalo, ko je zagledal križ ter je zaklical: O sv. križ, o vir moje sreče! O bona crux! Daj, da bomo mogli tudi mi reči, kakor on, da bomo mislili, kakor on, da bomo na potu sv. križa prišli do tiste sreče, kakor on, k večni sreči sv. raja! Amen.

Tretja bliščeča zvezda med izbornimi francoskimi cerkvenimi govorniki je

Janez K. Massillon, rojen na južnem Francoskem v mestu Hyères leta 1663. Kot 18leten mladenič je vstopil v oratorijanski red. Vsled posebne marljivosti in nadarjenosti je postal kmalu veselje in sladko upanje svojega reda. Že v 33. letu svoje starosti je bil voljen za predstojnika redovnega semenišča v St. Magloire. L. 1698. je pridigal kot ljudski misijonar v Montpellierju s tolikim uspehom, da so ga koj drugo leto poklicali v Pariz. Tu ga je slišal pridigovati Bourdaloue sam; po pridigi mu je častital ter priznalno rekel: »Ta mora rasti, jaz pa pojemati«. Prihodnje leto je bil imenovan dvornim pridigarjem. Ko ga je Ludovik XIV. prvič slišal, ga je laskavo pohvalil, rekoč: »Ako sem druge govornike slišal, sem bil vedno ž njimi zadovoljen, ko sem pa vas slišal, sem bil sam s seboj nezadovoljen«. Pred kraljevim dvorom je imel večkrat postne in adventne pridige, katere je pozneje tiskom izdal; spadajo med najlepše proizvode vsega cerkvenega govorništva.

L. 1718. so ga poklicali za posebnega pridigarja 8letnemu kralju Ludoviku XV. Težavna naloga — govoriti o najvišjih resnicah otroku v pridigah! Vendar jo je Massillon izbornó dovršil.

1719. je bil izvoljen pravim členom francoske akademije; najvišja čast, katero more doseči učenjak na Francoskem. Pri vstopu med zbor učenih orjakov je imel temeljit govor, ki ga je proslavil med vsemi učenjaškimi krogi; odslej ga je vse občudovalo ne le kot cerkvenega govornika, temveč tudi kot posvetnega učenjaka.

Leta 1717. je bil imenovan škofom v znanem mestu Clermont, katero službo je opravljal z apostolsko gorečnostjo, priljubljen in neizmerno češčen v vseh slojevih svojih ovčic. Umrl je 28. kimovca l. 1742.

Kot govornik je Massillon čudna prikazen. Postave je bil majhne a krepke; njegova nprav je bila ognjevitá, zeló rahločutná. Kadar je govoril, je v njem kar gorelo, oči, roke, cel život je moral sodelovati. Svoje govore se je moral vedno dobesedno učiti na pamet, inače je

obtičal, kar se mu je v mlajših letih večkrat zgodilo. Rekel je pogostoma sam: »Tista moja pridiga je najlepša, katero najboljše na pamet znam«. A njegov spomin je bil zelo slab, raditega se je moral z učenjem strašno mučiti; to je bilo tudi vzrok, da zadnjih 25 let ni hotel in se ni upal več na prižnico stopiti.

Vendar so njegovi govorniški uspehi bili ogromni, pri sovrstnikih bolj priznani, kakor Bossuetovi in Bourdaloujevi.

Massillon je govornik čustvovanja. Gledal je pred vsem na to, da bi ganil svoje poslušalce. V domišljiji ga Bossuet daleč prekosi, v učenosti ga Bourdaloue visoko nadkriljuje, a oba mu nista kos, kar se tiče ginjenja. V tem oziru je on sploh edin; nikdo se ne more z njim primerjati. Kadar je on govoril, so tekle solze, so morale teči iz kraljevih in beračevih oči. Umel je svoj govor že tako zaviti in take izraze uporabiti, da je bilo vse nepopisno pretreseno.

Nekega dne je pridigoval o »malem številu izvoljenih«. Ta govor je zelo težaven; dokazovati samo iz sv. pisma in ustnega izročila bilo bi nestrpno dolgočasno. Zató je on govor tako obrnil, da se je moral vedno vsak poslušalec vprašati: ali bom pa vsaj jaz zveličan? Slednjič pride do učinka, ki spada brezdvomno med najslavnejše, kar koli jih je cerkveno govorništvo doseglo. Presunljivo popiše sodnji dan; pripravi prostor za pravičnike in za grešnike. Potem obstoji. Vse je radovedno, vse strmi. Nató pa z mogočnim glasom, kakor angel s trobento zavpije: »Pridite torej, vi pravični!« Vse je zamaknjeno! Govornik obstoji. Čez nekaj časa z jokajočim glasom vzdihne, ker nikdo ne stopi na opisani kraj: »O Bog, kje so tvoji izvoljeni?!« Vsa cerkev se pretrese, vsi planejo raz sedežev, zavpijejo, zahtijo, da je groza, pri dverih je gnječa, vse hoče zbežati menéč, da je sodnji dan.

To je bila plemenita — in vendar strahovita pridiga. Mesece in mesece se po Parizu in Versaillesu ni drugega govorilo, kakor o njenem silovitem vtisku. Enak uspeh je imel njegov govor na praznik sv. Mihaela o božji pravičnosti.

Toda še čudnejši je bil njegov mrtvaški govor ob pogrebu kralja Ludovika XIV. l. 1715. Takega presenečenja cerkveno govorništvo ne pozna; to je vrhunec umetniške zgovornosti, vrhunec proračunjenega iznenadenja. Čujmo! Kraljevo krsto so prinesli v sredo cerkve; pokrita je z blestečimi venci, zlato, srebro, zlahtni kameni se svetijo na njej. Krog in krog je zbrana najodličnejša gospoda, kraljeviči, škofje in kardinali, knezov in nešteti grofov najlepši cvet. Massillon stopi na prižnico. Tiho moli. Vstane. Pove rek: »Ecce magnus effectus sum et praecessi omnes... et agnovi quod in his quoque esset labor et afflictio spiritus« (Eccl. 1, 16). Potem pa utihne. Vzdigne glavo, jo povesi, zopet

vzdigne; gleda okoli; dolgo, več minut molči, zre na krsto, v kateri počiva najmočnejši kralj svoje dobe, veliki, mogočni Ludovik. Zdi se, da Massillon joče, ko gleda krsto. Še molči. Vse trepeče. Kaj to pomeni? Bliskoma zagromi Massillon. Po skrivnostni tihoti zavpije, roke in oči proti nebu vzdigaje, one slavne duhovite besede: »Dieu seul est grand, mes auditeurs!« Samo Bog je velik, moji poslušalci! Cudapoln je bil vtisek teh besed. Jok je nastal, da je bilo strah, tako ginjeni še velikaši nikdar niso bili.

A ne samo radi ganljivosti so te besede velepomembne. Njihova smer je občudovanja vredna. Govornik si je tako-le mislil: Ko bom jaz molčel, nem po kraljevi krsti gledal, bo vse mojemu pogledu sledilo, vsi se bodo zamislili v veličanstvo, visokost in slavo velikega kralja. Tako se je gotovo tudi zgodilo. A govornik hipoma, na mah te misli obrne drugam, na Boga, ko zakliče z mogočnim glasom: »Dieu seul est grand!« S tem je z neko presenetljivo bistroumnostjo podan razloček med ničevnostjo, ničemurnostjo posvetnih kraljev in med edino velikostjo božjo. Ob enem je pa s temi kratkimi besedami podana snov za celi govor. Massillon je namreč pod neizrečenim vtiskom govoril o božji moči, pred katero izgine vse posvetno blago in češčenje.

Ta stavek bi zadostoval, da cerkveno govorništvo z nevenljivim vncem ovenča Massillonovo slavno glavo.

Ni torej pretirana hvala, katero Rüdissler daje Massillonu, rekoč: »Ako si hočeš od značaja in velikosti Massillonove narediti pravo in popolno sliko, misli si ameriško visoko gorovje z njegovim blestečim, do neba segajočim skalovjem, ki se ponosno ozira na srebrnolesketajoče oblake, ki pod njim švigajo, na skalovje, ki je spodaj pokrito z drevesi, rastlinami in živalmi najpopolnejšega stvarjenja, na katerega zobatih podlagah pljuskata dva oceana. Vrnimo se od pri-spodobe k predmetu! V popolni celoti in ne oziraje se na nekatere posebnosti in malenkosti, stoji Massillon res na vrhuncu vseh katoliških cerkvenih govornikov starega in novega časa. Iz njega ne govori navaden pridigar, temveč prerok stare zaveze... Massillon je naravoslovje človeškega srca na vse strani proučil; kakor Demosten kralja Filipa, tako je on poznal človeka v vseh njegovih gubah, spletkah in senčnatih potezah. Občutki in strasti, katerih drugi ne poznajo, so se njegovemu očesu ravno tako odkrivale, kakor zunanost človeškega življenja v njegovih naravnih in umetnih razmerah.«¹

Reineck pa meni: »Massillon spada med tiste redke moze, kateri, ako njihov narod dospe na visoko stopnjo izobraženosti, vendar po

¹ Die Homiletik des Erzbischofs von Cambray, Fenelon. Herausgegeben von St. M. A. Franke. Augsburg, 1850. Druck und Verlag der K. Kollmann'schen Buchhandlung. Str. 12.

prednostih svojega duha svojo dobo nadkriljujejo in so s tem vzgled za sovrstnike in potomce... Kjer se oblika in vsebina dopolnjujeta, tam nastane dovršen umotvor: in to je v nenavadni meri pri Massillonu. On je v sebi združil vse lastnosti, ki tvorijo velikega govornika...¹

Poslušajmo ga še nekoliko govoriti! Proti tistim, ki nečejo radi moliti, pravi:

Kakó — praviš — naj bi našel sredi sveta še čas, mnogo moliti? Kaj? ti ne najdeš časa, moliti, dragi poslušalec? Zakaj ti je pa čas dan, kakor da Boga prosiš, naj tvoje grehe pozabi, naj oči svojega usmiljenja k tebi obrne, naj te nekdam sprejme med trume svojih svetnikov? Ti nimaš časa moliti? Ti torej ne utegneš biti kristjan? Kajti človek, ki ne moli, je človek, ki nima Boga, ki nima vere, ki nima upanja! Ti nimaš časa moliti? In vendar je molitev začetek vsega dobrega, ako ne moliš, še nisi storil niti enega dobrega dela za večno zveličanje... O moji bratje! Ali nam pa časa primanjkuje, da skrbimo za pozemeljske dobrote in milosti, da svoje predstojnike nadlegujemo z željami in s prošnjami in da se zatekamo k vsem, ki imajo merodajne službe?! Ali nam kdaj časa primanjkuje, da hitimo na veselice in da lenobo pasemo?! Koliko je nepotrebnih trenutkov, koliko dolgočasnih dni, koliko časa, ki je izgubljen vsled pustega klanjanja, vsled praznih zabav, vsled brezumnega lova po ničemurnih nadah in zračnih gradovih?! Veliki Bog! In zraven ne najdemo časa, da bi nebo prosili, tvojo jezo ukrotili in tvoje neskončno usmiljenje na pomoč klicali! Kako malo se pač človek briga za svoje zveličanje, ki niti časa neče imeti, da bi tvoje usmiljenje prosil, da bi ga zveličalo! O kako žalostno je to, da najdemo toliko trenutkov za svet in nobenega ne za večnost!

Ex ungue leonem! Po tem kratkem odlomku se orjak že pozna. Tudi njegove označene lastnosti so tu očitne; pred vsem hoče ganiti, čeravno za en sam občutek uporabi cel govor!

Razven imenovanih treh govorniških velikanov je pa imela Francija v minolem veku še dolgo vrsto res izvrstnih cerkvenih govornikov. Francoski narod je stal izza vlade Ludovika XIV. na čelu vsemu olikanemu svetu, nikdo ni mogel z njim tekmovali. Ludovik je svojo domovino neizmerno povzdignil, v vsakem oziru jo je hotel videti na prvem mestu. Prvi in merodajni so bili francoski vojskovodji in državniki, prvi francoski učenjaki in pisatelji, prvi francoski gledališčni igralci, prvi so morali biti po izrecni Ludovikovi želji tudi cerkveni govorniki. Na Francoskem je bilo v vsaki stroki, na vsakem polju drveče tekmovalje. Veliki duhovi, nadarjeni možje so se borili z uma svitlimi meči. In dosegli so velikanske uspehe. Francija je duševno podjarnila ves svet. Vse, kar je bilo odličnejšega, je govorilo francoski; francoski vzori so se povsod in edino posnemali. Na marsikaterem polju je bil vpliv trajno blagodejen, na nekaterem se je bitro prelevil v pogubo, kakor posebno v modroslovju.

¹ L. c. str. 146.

V cerkvenem govorništvu je ono tekmovanje obrodilo najkrasnejši sad. Vzgojilo je nedosegljive umetne govornike Bossueta, Bourdalouea in Massillona. A zraven njih se svetijo imena, katerih blesk ni skoraj nič manj čaroben, kakor one trojice. Imenujmo le nekatere!

Fénélon Frančišek (1651—1715), odgojitelj na kraljevem dvoru, naslednik v tej službi Bossuetov. Učenjak prve vrste, katerega knjiga »*Les aventures de Télémaque*« je bila predstavljena skoraj v vse svetovne jezike ter v neštevilnih izdajah še sedaj roma po svetu. 1695. l. je postal škof v Cambrayu. Pri posvečevanju kolonjskega nadškofa in l. 1685. pri odhodu francoskih misijonarjev v Siam je imel dva govora, ki ne ostajata za najboljšimi deli francoskega govorništva.

Enako vrl je Fléchier Esprit (1632—1710), biser francoskih škofov.

Posebno izvrsten je bil Stefan Boulogne (1747—1825). Nobeden francoski škof ni imel tako viharnega življenja, kakor on. Vlada se je umikala vladi, grozni preobrati so se vršili, a on je ostal vkljub strahovitim nevarnostim vedno zvest svoji sv. cerkvi. Bil je dalj časa pridigar v Parizu, slednjič pa škof v mestu Troyes. Med prekucijo ni hotel iz Pariza bežati, z mučeniškim pogumom je čakal giljotine, večkrat je bil zaprt, a tudi že na smrt obsojen, vendar na čuden način rešen. Napoleon je bil njegov strasten sovražnik. Zapovedal je kanonikom v Troyesu, da morajo novega škofa voliti; ko so pripomnili, da tega ne smejo, ker še njihov škof Boulogne živi, je cesar oblastno rekel: »Dobro, ga bom pa dal ustreliti, potem bo sedež prazen«. Krvoločna nakana se ni vresničila. Boulogne je pravi prerok svojega nepopisno žalostnega, strahovitega časa. Z ognjevitostjo je branil pravice katoliške cerkve, ne boječ se smrtnih groženj in tisočernih krvavih mečev; Napoleonu je samo on si upal povedati golo resnico. Njegovi mnogobrojni govori imajo za apologete in posebno za mlajše govornike veliko važnost, polni so očarajočih zavrnitev sovražnih napadov, zraven so prošinjeni z mladeniškim plamenom.

Tako bujno, kakor na Francoskem, se cerkveno govorništvo ni nikjer razvilo v novem veku, vendar imajo tudi druge dežele nekatere prav odlične zastopnike. Na Poljskem je daleč slovel

Peter Skarga, obče imenovan »poljski Zlatoust«. Bil je l. 1536. rojen v mestecu Grojec. Po dovršenih srednješolskih naukih je šel v bogoslovje; po mašnikovem posvečenju je kmalu postal stolni pridigar v Lvovu, kjer mu je bil zelo naklonjen škof Tarlo. Njegove pridige so bile krasne, trumoma jih je ljudstvo poslušalo. A večji, kakor njih lepota, so bili njih čudoviti uspehi. Na Poljskem se je namreč takrat širil protestantizem; celi okraj, najimenitnejše rodovine

so odpadle od katoliške cerkve že bile. K sreči je Bog v zadnji nevarnosti poslal Skarga. Njegove pridige so mogočno zajezile nadaljni razvoj in prodiranje krive vere. Katarino, hčer vojvoda Sieniawskija in kneza Radziwila je koj v prvem letu svojega delovanja spreobrn timerljivi Skarga. Kmalu potem sta se povrnila v katoliško cerkev vojvoda Mielecki in njegova žena, ki je bila najprej odpadla k protestantizmu, potem pa celo k židovstvu. Da bi se popolnoma posvetil apostolskemu delovanju, sklenil je Skarga, stopiti v družbo Jezusovo. Šel je v Rim, kjer ga je radostno sprejel sv. Frančišek Borgias; na Kvirinalu, v zavodu sv. Andreja, kjer je pol leta prej umrl sv. Stanislaj Kostka, njegov rojak, se je odslej pripravlj al za vstop v jezuitski red. Papež Pij V., kakor znano tudi svetnik, ga je kmalu potem imenoval spovednikom v cerkvi sv. Petra. Vrnivši se na Poljsko, je bil poklican v samostan v Vilni, ko so pa ustanovili velik zavod v mestu Potock, je postal on prvi njegov ravnatelj. L. 1588. ga je imenoval kralj Žiga III. dvornim pridigarjem, s čemur mu je bila podeljena prilika, kralju svetovati v važnih zadevah, tičo čih se sv. cerkve. Skarga se je v spisih in v plamte čih pridigah trudil, da bi vse Poljake zopet združil v katoliško cerkev. In res! Namen se mu je skoraj povsem posre čil. Tudi se je ozrl še dalje proti vzhodu, v rusko cerkev, katero je bil pogoltnil razkol. Deloval je z neumornim trudom, da bi razkolnike zopet pripeljal v sv. cerkev. Po njegovem prizadevanju se je sešel cerkveni zbor v Břestu l. 1595., kjer se je lepo število razkolnih škofov povrnilo v naročje matere cerkve. 27. kimovca l. 1612. je umrl vnet apostol poljskega prerojenja; njegovi rojaki nimajo boljšega cerkvenega govornika. Njegovi govori so bili prava rešitev za katoliško cerkev na Poljskem.

Čast klasične Italije je v tej dobi rešil Pavel Segneri, rojen v Netunu blizu Rima. Postal je jezuit ter je 27 let misijonaril po vsej Italiji. Znan je bil kot izboren govornik, kar se mora po vsej pravici priznati. Lah i ga imenujejo »laškega Cicerona«, bodisi radi dovršenosti, bodisi radi prekrasnega jezika in sloga, v katerem je silno mnogo pisal in še več govoril. On je bil govorniški čudež v svoji domovini, ki je nad njim presene čena strmela. Bil je srednje velikosti, suh, bled, pri govorjenju neizmerno živahen, prava laška kri. Govoril je s tako gorečnostjo, da je bilo poslušalstvo zamaknj eno. Vsebina njegovih govorov, njegova postava, njegov glas, vse je opominjalo k pokori, — to je namre č v prvi vrsti oznanjeval. Dosegel je nepri čakovane uspehe; njegovi življenjepisci pravijo, da se je vsled njegovih pridig spreobrn ilo nad sto tiso č trdovratnih grešnikov. Poslušalcev ni mogla obse či nobena cerkev, v Genovi je moral ob misijonu govoriti na velikem trgu; pravijo, da je tam imel vsaki dan vsaj 70.000 vnetih in vstrajnih poslušalcev. Inocencij XII. ga je l. 1692. poklical v Vatikan

za pridigarja papeževega dvora; zelo nerad, le vsled pokorščine je Segneri prevzel to službo. Opravljal je ni dolgo, kajti že l. 1694. je blaženo umrl.

Njegova govorniška dela so obilna; kar je posebno vpoštevati, vsa stojé na višini dovršene popolnosti. Posebno slovó njegove »postne pridige«, a še lepši so »inni«, »hvalni govori«, posvečeni kardinalu Gregoriju Barbarigo, v katerih proslavlja nekatere svetnike.

Segneri je za duhovnega pastirja velike praktične vrednosti. Kdor more, naj si ga oskrbi in marljivo uporablja. V dušnem pastirstvu bo mu bolj koristil, kakor katerikoli izmed doslej imenovanih. Dve lastnosti ga posebno odlikujeta: 1. da zelo pogosto rabi neprimerljivo lepe izreke sv. pisma, ter jih duhovito razlaga in obrača na svoj nauk, v tem oziru mu v sedanjem veku ni nikdo enak; 2. rabi Segneri mnogo ganljivih pripovedi, a ne izmišljenih neverjetnih, tudi bajk ne, — njemu služijo samo zgodovinske pripovedi, posnete iz sv. pisma ali pa iz svetovne zgodovine; na nje naslanja svoj nauk, ter ga z ognjevito vnemo in izurjeno bistroumnostjo razjašnjuje. Kdor Segnerija marljivo bere, ima snovi za izvrstne pridige v izobilici. Treba ga je le v roke vzeti, kajti kdor katero njegovih — v obče dolgih — pridig začne čitati, ne bo nehal, dokler je do konca ne prebere; tako zanimiv je. Za vsakdanje premišljevanje pa je krasno navodilo njegova »Mana«, odsev njegove angelske pobožnosti in vsestranske izobraženosti.

Dr. Ant. Medved.

Arhivalni izpiski za zgodovino lavantinske škofije¹.

Ljutomer. Poročilo župnikovo l. 1611.

Verzäichnuß durch mich Paulum Sumanaenthium, Pfarherrn zu Luettenberg, meiner Pfarkhinder Wieuil in difen 1611 Jahr Beicht vnnndt Communicirt haben, Nemblicher aller miteinand. Khlein Vnd groß 1073. Welliche aber Lutherisch vnd Vngehorfamb fein dife Nachfolgende.

Erfthlichen Georg Schloffer.

2. Paulus Wagner.

¹ Pod tem naslovom bomo priobčevali, kolikor bo prostor dopuščal, listine in izpiske iz raznih arhivov. Tvarino nam je za sedaj obljubil veleč. gosp. duh. sveto-valec in župnik M. Slekovec iz svoje bogate zbirke. Prosimo pa prav uljudno tudi druge gospode, ki imajo pri rokah kak arhiv, da priložijo kak kamenček za domačo cerkveno zgodovino. Po javnih in zasebnih arhivih še tiči mnogo blaga za našo cerkveno in posredno tudi svetno povestnico, ki se da z majhnimi stroški le po

3. Daniel Khüß.

4. Johannes Schneid.

5. Johannes Vnger.

6. Balthauser Armstorffer. Difer hat fürgwilß Zuegefagt Cätholisch zu werden.

Dife 6 Perfonen fein Vndter den Herrn Peter Draßkhoutfch vnd Wohnen in Markht Luettenberg.

Paulus Sumanaethius m. p.¹

Parochus in Luettenbergensis.

Visitatio Ecclesiae Parochialis Sancti Ioannis Baptistae in Luettenberg facta 13. Octob. anno 1617.²

Circa Loca.

Huius parochiae Praefentator est *Rmus* Dominus Episcopus Seccouienfis, Confirmator Archiepiscopus Salisburgensis: Advocatus vero Dominus arcis in Luettenberg.

Ecclesia haec parochialis munda et bene tecta adinuenta est.

Venerabile Sacramentum afseruatur in loco folito, quare fiat tabernaculum ligneum rotundum fabrefactum, interius panno rubei coloris

časopisu spraviti na dan. Ker je »Voditelj« bogosloven list, se bo priobčevalo le to, kar spada v področje cerkvene zgodovine. Odgovornost za točno prepisovanje in pristnost virov uredništvo prepušča gg. poročevalcem. Če si kdo ne upa prevzeti te odgovornosti ali nima časa in volje za prepisovanje, naj izroči listine, če mogoče tukajšnjemu dijecezanskemu muzeju, ali jih naj doloži uredništvu, ki jamči, da se mu listine vrnejo nepoškodovane, in bo oskrbelo zanesljiv prepis.

Uredništvo „Voditelja“.

¹ Simonitius (Simonič) Pavel je bil »ad Capellaniam et beneficium S. Petri in Radkerspurge« posvečen 13. febr. (Dom. Quinquages.) 1600 v subdijakona, na kvartno soboto: »Intret oratio« i. l. v dijakona, dne 27. febr. i. l. pa v mašnika (zapisnik ordinacijski v Gradcu). L. 1601. je postal župnik v Ljutomeru. Ko je sekovski škof Martin Brenner dne 12. junija 1607 obiskal Ljutomer, župnika Simoniča ni našel doma. Ta se je škofu poklonil šele pri Sv. Križu. To razvidimo iz sledečih beležk škofovega zapisnika: »Die eadem (12. jun. 1607) visitavimus Ecclesiam s. Martini (!?) in Luttenberg. Huius Eccl. Praesentator Episcopus Seccoviensis, confirmator Archiepiscopus Salisburg., advocatus Dominus arcis. Ibidem est Coemiterium et quinque adsunt altaria omnia integra, quorum duo non satis bene sunt ornata et super nullo est crucifixum. Baptisterium habetur, Eucharistia decenter servatur et Missale Salisburgense novum nullum adest. Parochus est Paulus Simonitius, Concubinarius, domi non fuit.

Die eadem venimus ad Eccl. S. Crucis... Eadem die etiam ad nos venit Paulus Simonitius, parochus in Lutenberg, quem propter concubinam acriter arguimus, atque ei serio iniunximus, ut quamprimum eam ammoveat. Hic summopere conqueritur contra parochum in Klein Sontag, quod turmatim suos ad eum accedentes parochianos absolvat, eosque pro libitu communicet, putatur haereticus.

Umrl je v Ljutomeru novembra 1619 in decembra i. l. mu je kot župnik sledil Jurij Bobkovič.

² Iz zapisnika sekovskega škofa Jakoba Eberlein.

serico circumuestitum, exterius inauratum, quod altari Summo suo tempore apte superimponatur.

Pyxis fiat argentea inaurata, vel faltem si non tota eius cuppa modo argentea cum pede cupreo inaurato, cuius operculum totum amouibile; in cuppa autem interius circum circa circulus ita ducatur, ut patena inseri denuo ferica ligula excipi, atque ita particulae imposterum absque vasculo conferuari ualeant.

Lampas aliqua stannea decens comparetur, quae in medio chori fuspensa venerabili Sacramento externo praeluceat lumine. Altaria habentur septem omnia confecta, et rebus suis necessarijs decenter instructa adiuuenta, quae ita imposterum exornata detineantur.

Baptisterij turricula ita accommodetur vt non eleuari aut deponi, sed in medio diuidi manente tamen altera parte firma, aqua vasculo ad id accommodando commode excipi et infantes debite baptizari ualeant, quae turricula sub se cistulas contineat pro conseruatione omnium rerum ad baptismum necessariarum. Piscina quoque prope ipsum baptisterium erigatur lapide quadrangulare tecta, qui lapis ferreum annulum habeat quo tolli et aqua usurpata infundi possit.

Cathedra confessionalis, cum nulla fuerit reperta, fiat aliqua decens ad modernam formam, quae fenestellam lamina ferrea perforata munitam habens, in Ecclesiae loco patenti et commodo erigatur, nec imposterum amplius confensiones praefertim mulierum nisi casu necessitatis excepto, in Sacristia excipiantur.

Caemiterium loco sepis quae ex parte uersus occidentem corrui, undique circum circa muro cingatur: et in eius medio loco decenti crux alta rubeo colore depicta ac imagine Crucifixi ad pedem uas aquae lustralis habens erigatur.

Arbores et virgulta ex caemiterio penitus euellantur, catastaque adulterorum infamis extra illud transferatur et collocetur.

Circa res.

Calices habentur septem, quorum tres tantum patenis et suis rebus necessarijs debite instructi sunt, caeteri licet argentei et deaurati sint calices, fracti tamen sunt, qui suo tempore reficiantur, et calices omnes minimum semel in anno aqua ebullienti eluantur. Calix uero hactenus pro ablutione fidelium communicantium usurpatus, ad eundem usum imposterum non amplius adhibeatur, sed eius loco usurpetur vitrum vel poculum argenteum aliquod non tamen calicis formam habens.

Vasculum quo deferitur venerabile Sacramentum ad infirmos longe disitos argenteum inauratumque, sed profundum et angustum nimium est, quare redigatur ad formam modernam, fiat nimirum rotundum tribus digitis latum et medio altum, quod deinde corporali paruulo inferatur,

illudque postea facculo rubei coloris ferico exterius nomine **IIHS** signato, qui ligulas fericas ut ex colo fuspensum portari queat, habeat, immittatur.

Vascula sacrorum liquorum fiant argentea, quorum duo nimirum olei Chrismatis et Catechumenorum sint unita, quae thecae nuceae includantur, illud vero olei infirmorum separetur, cui sacculus uiolacei siue nigri coloris sericus exterius in medio cruce signatus adaptetur.

Ornatus ad rem divinam peragendam Sacerdoti missam celebraturo necessarius repertus est sufficiens et decens.

In reliquis autem omnibus quae decreta generalia demandant sedulo obseruentur.

Circa Divina Munera.

Singulis diebus Dominicis et festivis habetur Sacrum cantatum et concio Schlaunonica, missae uero septimana ex deuotione duae aut tres leguntur, quae ut et imposterum diligenter habeantur demandatur.

Circa Personas.

Vitrici vocantur Martinus Diden et Ioannes Lepusch ambo oppidani qui ter vocati non comparuerunt: eliguntur a Senatu et a Domino arcis confirmantur, faciunt rationes singulis annis in domo parochiali praesentibus Domino parochio, praefecto arcis et oppidi Iudice. Ecclesia haec prouentuum loco habet duos vineas octo dolia vini importantes, et agros septem iugerum, ex quibus colliguntur diuersi frumenti modij ad sexaginta circiter.

Aedituus est Georgius Lonzaritsch qui licet alias homo rudis, tamen in officio suo diligens est. Celebranti Sacerdoti unus puerorum qui scholas frequentant ministrat.

Ludirectoris munus obit Ioannes Schwaz, qui ut parochus, Iudex et plerique oppidanorum deponunt, se bene gerit, et suo officio diligenter fungitur.

Visitatio Ecclesiae Filialis Beatae Mariae Virginis sub arce facta die et anno ut supra.

Huius Ecclesiae chorus cum altari Summo consecratus esse constat, de reliqua parte seu naui Ecclesiae, quae fornice et pauimento debito caret, ignoratur. Altare Summum est decenter suis rebus necessarijs instructum, quodque exornatum ita imposterum detineatur. Calix adest unus integer argenteus et deauratus cum omnibus rebus debitis apparatus. Cafulae omnium colorum fatis decentes habentur, ex quibus illae exiguum defectum habentes reficiantur, et reparentur cum caetera sacra suppellectili. Sacristia cum humida ualde sit, eius fenestrae maiores reddantur, et pauimentum aseribus sternatur atque parietes ligneis tabulis obducantur. In reliquis autem decreta parochiana obseruentur.

Circa Divina Munera.

Diuina misae sacrificia una cum concione Schlauonica fiunt feria fecunda Paschatis et Pentecostes, item in dedicatione et diebus patrociniorum, maxime in festo Asumptionis Beatae Mariae virginis, atque alias per annum aliquoties praefertim Dominis castri residentibus petentibusque misae leguntur.

Circa Personas.

Vitrici munus peragit Vrbanus Sittar, facit quotannis rationes Domino parochi, et Praefecto arcis, debet Ecclesiae ex ratiocinijs 20 fl. quos solvere paratus est omnibus horis. Prouentus haec Ecclesia praeter eleemosinam nullos habet, quae inter diuina munia à vitricis colligitur.

Aedituus huius Ecclesiae bis in die tantum angelicam Salutationem nimirum mane et noctu una pro defunctis pulfauit, quare ut et sub meridiem Salutationem angelicam pulset illi demandatum est.

Examen Parochi.

Parochus uocatur Paulus Summanitius, Styrys, Dioeceseos Salisburgensis legitime natus annos exegit 50. Studuit Humanioribus apud Iesuitas, casus priuatim legit hic agit parochum per sedecim annos. Literas formatas ordinum omnium rite fusceptorum exhibuit, et primo quatuor minorum ab Illmo Domino Ioanne Kuthafchi Archiepiscopo Strigoniensi, Tyrnauiæ 18. Sept. Anno 1598. Subdiaconatus Diaconatus et Presbiteratus ab Rmo Domino Martino Episcopo Seccouiensi extra tempora et indultu aplico dato Graecij 13. Febr. Anno 1600. Breuiarium Romanum diligenter quotidie orat, habitum talarem cum corona precatoria debite gestat. Catechistica doctrina non docetur, Extrema unctio non est in usu, et homines ab ea ualde abhorrent, existimantes ea fuscepta citius et statim esse morituros. Communicantes ultra duo millia habet, omnes catholicos habet. Vixit hactenus in concubinato, ex quo tres filios et unam filiam suscepit, quorum duo filij maiores Graecij literis aufonijs operam nauant. Filius autem natus minimus cum filia apud matrem extra parochiam aluntur in quadam domo, quam illis ante sexennium exstrui curauit; affirmauerat se ab eo tempore quo super cohortationem Rmi Domini Episcopi Martini Seccouiensis pientissime memoriae illam amouerat, nullum commercium cum illa habuisse, neque imposterum habere uelle, sed Dei gratia quoad dies uitae suppetunt, vitam castam et Sacerdote dignam ducere promisit. Prouentus consistunt in decimis omnis generis frumenti, et vini, Item collectura et uno molendino qui computati 600 fl. annuos important de quibus in

Steuras quotannis foluere tenetur modo 30 modo 40 fl. prout anni fertiles et faelices sunt hactenus Steuras diligenter perfoluit et quittanzias exhibuit.

Dominus parochus uehementer conquestus est aduersus parochum Sancti Nicolai intra montes, Thomam Graeciniz, qui sub iurisdictione Perillustrissimi et magnifici Domini Crucigeri in Groß Sontag est, quod absque eius praefcitu fuos parochianos matrimonialiter copulet. Infantes baptizet, mortuos sepeliat, et confefsiones modo non tantum separatim uerum etiam turmatim non raro excipiat, qui etfi alioquin homo nauci et flocci habetur, scandalofus et uxoratus haereticusque non clandestinus esse existimatur.

Decretum.

Quod ab hoc illoue Parochiani Sacramento abhorreant, contingit ex rei infcientia feu ignorantia, quam secum trahit parochi focordia, quare hac seposita Parochus Doctrinam catechisticam singulis diebus Dominicis hora pomeridiana docebit in qua et etiam in concione de extremae vnctionis sacramento alijsque sacramentis de eorum ufu et utilitate disferet, si uero quos inobedientes fenferit brachio Saeculari ad eos compellendos utatur. Et quoniam pleraque mala etiam ex scandalo featuriunt, ne ulla possit remanere suspicio monstrum abominandum concubinam ad ulteriora loca ableget, ne accefsionis feu uisitationis occasio habeatur, nec eam unquam amplius admittat, secus si fecerit, nouerit se non impune laturum. Sordes confcientiae faepe per confefsionem abluat, uiuatque ut uiuere possit.

M. Slekovec.

Dušno pastirstvo.

O oporokah duhovnikov. Župnika nekje na Gornjem Štajerskem je zadela kap, umrl je v malo urah, ne da bi bil prišel k zavesti. Premoženja, posebno nepremičnine, je bilo veliko, oporoke pa ne. Čez nekaj tednov se je vse prodajalo po javni dražbi in »na licu mesta«. Prišel je mlad gospodič od sodnije z dvema pisarjema. Najprej so začeli s prešiči po hlevih. Potem si zmisli sodnjijski gospod: poiščimo dragocenosti po hišah! In šli smo v župnišče. Tu je bila najprej obleka pokojnega, zdevana na kup. Neke grozno umazane hlače — dotakniti se jih ni hotel, — držal je s svinčnikom kvišku licitator in jih ponujal s porogljivim smehom. Ko nikdo ni kaj obljubil, podaril jih je topemu žensčetu izmed trških revežev. Neki sila umazan in zgloodan talar je kupil tržan, ki je bil vedno hud nasprotnik pokojniku. Kaj je storil z njim, se niti misliti ne da, govorilo se je pa slej mnogo. Tako je šlo naprej. Jaz sem bil poklican med tem na spoved. Opoldan so se

baje gostili gospodje od sodnije na stroške pokojnikove, najbolj »zaprašene« buteljke so »morale« iz kleti na mizo. Popoldan sem se vrnil. Kar bi bil jaz najrajši kupil, bilo je žal, že prodano; to je bil namreč velik kup knjig, ki so bile neredno zmetane v kot. Med njimi je bilo tudi mnogo dragocenih starejših slovenskih, celo Dalmatinovo biblijo sem videl na vrhu. Vse te knjige je kupil za pet goldinarjev postarni kapelan. Ko sem ga prosil, da mi prepusti nekaj slovenskih knjig za primerno ceno, dejal mi je: Vse »bindiše« knjige dobiš komad po pet goldinarjev! Ker vseh in po taki ceni nisem mogel vzeti, ni mi dal nobenih, a še leto dni poslej so se rabile iste knjige po stranišcih onega župnišča. »Dalmatina« je prodal za drag denar v Gradec. Hvalil se je pa še večkrat slej, da je v Dalmatinovi knjigi bilo skritih troje stotakov, sicer zastarelih, a ni dejalo nič, c. kr. državna blagajna mu je itak za nje poslala novih. Ko sva se vračala zvečer na dom z gospodom župnikom (bil je moj »prvi« župnik in pravi očetovski prijatelj), mi je rekel: »Ta slučaj si zapomnite in naredite o pravem času testament!«

To sem sam doživel, *facta loquuntur!* — Gospod duhovni sobrat, ki to berete, ali ste že napravili svoj testament? Ne? »Tu ipse videbis in die illo!« (2. Par. 18, 24.)

A ravno isti moj ljubeznivi župnik je imel »smolo« s svojim testamentom. Denarja baje ni bilo mnogo, a tem več premičnine. Vse je dobil v oskrbovanje c. kr. sodnijski komisar in vse se je dobro poprodalo. Nisem bil več v isti župniji, ali čez štiri leta sem zvedel, da nikdo nič ne dobi, da — jaz tudi nič ne dobim, da stara boleha sestra pokojnikova nič ne dobi, da društvo duhovnikov, ki bi imelo biti univerzalni dedič, bode imelo še najbrž stroškov zraven tega, da — tudi nič ne dobi. Nisem se natanko brigal za celo zadevo in ne vem, kako je vse to prišlo, postavno pa je menda že bilo. Samo to sem zvedel, da je oni testament imel nek formalni pogrešek. »Formfehler« pri oporokah pa so v rokah nekaterih ljudi včasih jako nevarno orožje!

Gospod duhovnik, ki to berete in ste že naredili svoj testament, ali ste ga naredili pa tudi pravilno? Brez »formalnega« pogreška? Da! Ne veste? Pa se prepričajte še o pravem času! — Multi — »post mortem prophetaverunt!« (Eccli. 49, 18.)

Sledeče sem pa slišal praviti še kot bogoslovec. Umrli je nanaglomala neki župnik, brez oporoke. Edini brat je bil dedič, ki je pokojnemu bratu, ko je ta še živel, napravil mnogo bridkih ur. Bil je surovež in strašen preklinjevalec. Sodnija je zapuščino razdelila postavno, na prošnjo omenjenega dediča pa temu še vendar prisodila dve tretjini. A nehvaležneš še ni bil zadovoljen, preklinjal je brata, ki mu je premalo prihranil, klel tako, da je bila groza.

Marsikateri mojih prijaznih bralcev bode sedaj pričakoval ali celo želel, da naj bi sledila po mogočnosti temeljita razprava o duhovniških oporokah s pravnega in nramnega stališča. Ali te nam ni več treba. Saj jo imamo v »Acta et statuta synodi Dioecessanae, quam anno Domini 1896 constituit et celebravit Michael Napotnik, Princeps-Episcopus Lavantinus« na strani 369 in sledečih. Razprava je temeljito delo izkušenega slovenskega kanonista. Kdor hoče o predmetu čitati še več, najde v ta namen ravno tam v obilici navedenih virov¹. Namen moj dalj časa že je bil ta, navesti nekaj slučajev o zapuščinah duhovnikov, ter zabilježiti sebi in duhovnim bratom v korist misli in posledice, ki so mi že večkrat rojile po glavi zbog istih slučajev. Torej!

1. Dobro je, če duhovnik nima nič zapustiti. Za učenca Kristusovega to ni nikakor sramota. Poznal sem duhovnika, ki je umrl mlad. Zapustil ni nič! Nekaj bukvic je seglo komaj za pogreb. Bil sem njegov naslednik in videl sem, kako lepo in nežno je bil okinčan njegov grob na vseh Svetih večer in reveži so klečali na okrog in molili. Ker je bil usmiljen, bil je ubog, a usmiljenje je našel in blag spomin.

2. Dobro pa ni, če duhovnik dolgove zapušča, za zdravega in čilega more to postati celo — sramotno. Kristus je bil ubog, nič ni zapustil posvetnega blaga, a vsakdanje potrebsčine zase in za svoje je plačeval precej, sproti. Poznal sem duhovnika tam nekje gori na našem Gorenjskem, ki je še mlad postal župnik na precej veliki župniji. Z njemu lastno vnemo in navdušenjem poprijel se je svojega posla. Kupil je na up vse, konje, lepo kočijo, elegantno hišno opravo je naročil na up iz glavnega mesta, kuhinja se je bliščala v bakru in dobro je bilo tam biti povabljenim gostom. Po dveh letih pa je umrl naš Tonček. Trgovci s hišno opravo in kuhinjsko ropotijo so bili primorani nazaj vzeti svojo robo, če so hoteli sploh kaj dobiti, domače obrtnike pa je po nekoliko zadovoljilo društvo duhovnikov.

3. Za božjo voljo pa skrbimo, da bodo oporoke spisane pravilno. Na kratko se tako navodilo ne da podati. Opozarjam torej na »Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch«, § 531 do § 824. Jako poljudno je ta tvarina razložena v knjigi »Slovenski Pravniki« družbe sv. Mohorja na str. 145 do 243. To razpravo bi moral vsakdo dobro predelati, ki hoče sebi in drugim prav svetovati v oporočnih zadevah. Nanese namreč prav mnogokrat slučaj, da duhovnik mora svetovati in pomagati pri narejanju oporoke drugim ljudem, zlasti še župnik svojim župljanom. Koliko odgovornost pa si naklada, če ni o stvari poučen! In zopet, kako neusmiljeno ravna, če odkloni prošnjo

¹ Prim. zlasti M. Poč, Duhovski Poslovnik. Ljubljana 1892. Str. 46—51 z uzorcem.

»Voditelj« II.

za narejanje testamenta, češ, o tem nisem dobro poučen, ter tako delo prepušča še manj poučenemu zakotnemu pisarju! Tu veljajo resnično besede: Nevednost je draga!

4. Po §§ 816 in 817 prej navedenega državnega zakonika dovoljeno je vsakomur, ki dela oporoko, v nji določiti zanesljivo osebo kot izvrševalca svoje zadnje volje (Testaments-Executor, Vollzieher des letzten Willens). Ta zastopa potem pokojnika v vsakem oziru. On skrbi, da se dolгови iztirjajo in priložijo zapuščini. On skrbi, da se vrši volja zapustnikova natanko in se sme v bran postaviti vsakomur, tudi c. kr. oblastem, če se mu dozdeva, da se krši zadnja volja. Taki bi se bil vsepešno postavil v bran neprimernemu postopanju onega mladega uradnika, ki sem ga popisal v začetku tega spisa v prvem slučaju. Izvrševalec zadnje volje zahteva od sodnije, oziroma od njenega poverjenika (c. kr. notarja), da se vrši zapuščinska obravnava hitro in kolikor mogoče ceno. Brez pritrenja izvrševalca se ta obravnava ne sme skleniti.

Umevno je, da je izvrševalec zadnje volje potreben še posebej duhovniškim oporokam. Vsakateri duhovnik ima v to svrho gotovo v svoji župniji zanesljivega, poštenega, vernega moža. In če ga doma morebiti ni, pozna ga gotovo v kaki bližnji sosedni župniji. Če bi ga pa res i tam ne bilo, vsaj enega zaupnega moža na svetu ima vsak duhovnik v svojem višjem pastirju, ki si bo že skrbel svoječasno za večjega namestnika pri izvrševanju zadnje volje.

Dobro je, da se izvrševalec zadnje volje že prej obvesti in vpraša, če bode nalogo tudi sprejel, ker siliti k temu se ne more nikdo. Dobro je tudi, še drugega izvrševalca zadnje volje imenovati v oporoki za slučaj, ako bi se prvi le premislil in iz katerih vzrokov koli ne smel ali ne hotel prevzeti posla, ali pa da bi prvi tudi kmalu umrl.

5. Kaj pa s sorodniki? S temi imajo nekateri velik križ, ker nekaterim, — pa res, le nekaterim — sorodnikom nikdar ni dovolj. Najbolje se mi zdi, kar mi je pravil stari izkušen duhovnik: Moje načelo je, da podpiram sorodnike sedaj, ko sem še živ. S tem dosežem 1. to, da zadostim božji volji; 2. dam pomoč o pravem času, kar je pri miloščini poglavitno; 3. zdržujem sorodnike na pravi poti poštenosti in bogoljubnosti, ker vejo, nemarneža podpiram malo ali celo nič; 4. preprečim vse prepire po smrti, ker vsakemu, kateremu kaj dam, odločno zabičam: Po moji smrti ne pričakuj nič! Iz oporoke ne dobiš nič! Že naprej jim povem: Univerzalni dedič je društvo duhovnikov, ki bo izplačalo volila cerkvi, revežem in dobrotelnim zavodom.

Če je stvar prej že tako jasna, potem res nikdo ni iznenaden po smrti, nikdo si ni delal na smrt posebnega upanja, ampak trudil se je, stricu ali ujcu se omiliti, dokler še živi. Drugačne so seveda

razmere pri onih nervoznih duhovnih gospodih, ki nečejo, da jih kdo opominja na delitev njih premoženja — tudi po smrti!

6. Strašna je navada ljudstva na mnogih krajih ne samo na Kranjskem, kakor se bere v omenjeni Mohorjevi knjigi v V. poglavju, marveč skoraj povsod, da premoženje umrlega duhovnika pri nastopu smrti smatrajo za prostoležeče blago, ter da se sme vzeti brez greha in kazni. In res tudi vsak vzame, kar v roke dobi, eden sukno, drugi perilo, tretji deli srebrnino med navzoče svoje prijatelje in znance »za spomin«, slednjič se lotijo še hišne oprave in jo nosijo po noči iz hrama. Sam sem videl v neki kmečki hiši dragocen fotelj (naslonjač), ki je bil del lepe garniture in ki je tako »samo za spomin« priromal po noči v to hišo. Večkrat pride taka reč pred porotnike in ker ljudje navadno niti ne tajijo, češ, ta ali ta je rekel, imej to za spomin, tedaj pride pošten odvetnik kot zagovornik v veliko zadrego. V srcu obsoja dejanje, a dejansko je primoran v dolgi in sladki govorici gladiti porotnike in jim dokazovati, da so zatoženci ravnali »bona fide«, »v hudi zmoti«, ter tako res po njih mnenju niso storili kaj prepovedanega.

Lepo se zabičuje to slovenskemu ljudstvu v srce in spomin v »Slovenskem Pravniku« na str. 274: »Vsa tista vera, da je namreč zapuščina umrlega samca, in posebno umrlega duhovnika, prosto ležeča reč, da tisti največ pridobi, ki največ odnese, in da sme sploh vsak po taki zapuščini pasti, vsa ta vera je gola domišljija! Kdor si pri taki zapuščini kaj vzame, je vsak danji tat, in če ga porotniki tudi oprosté, pred svojo vestjo je tat, in madež tatvine vtisne se mu tem globokeje v hudodelniško čelo, ker se je vedel odtegniti posvetni kazni, ki preganja vsakega, kateri krade po noči in na skrivnem, med tem, ko je kradel tak hudodelnik pri jasnem dnevu, ter kradel pri osebi, kateri je smrt odvzela moč, braniti svoje imetje.«

»Vsak rodoljub mora torej iz srca želei, da bi slovenskemu narodu v čast z vso ostrostjo in hitrostjo zatrla se napačna vera, kateri smo odločili predstoječe poglavje. V to naj Bog pomaga!«

Če je oporoka pravilna, tudi izvrševalec zadnje volje postavljen, o tem naprej že obveščen, pravičen človek, ki je voljan svojo nalogo vestno izvršiti, se je taki »krivi veri« že v okom prišlo.

7. Še nekaj podrobnostij!

a) Kam z obleko umrlega duhovnika? Tu razločujemo rabljivo in nerabljivo. Rabljiva se že kako porabi brez pohujšanja, se daruje ubogim, prenaredi v oblačilca revnim otrokom za božična darila itd. A nad vse pohujšljivo — scandalum! — je, če duhovnik ne samo da živ nosi, bodisi tudi le doma, grdo umazano, oguljeno, maščobno obleko,

»Voditelj« II.

11*

marveč če še taka pride po smrti na prodaj. Kaj takega nerabljivega bi se ne smelo hraniti, ampak uničiti¹.

b) Kam s knjigami umrlega duhovnika? Če je treba, da se spravijo v denar, naj se prodajo zasebniku ali kakemu starinarju (antikvarju), ki navadno dobro plačujejo. Če pa tega ni sila, potem je pa zanje edina pot v bogoslovnico, v roke duhovnemu naraščaju. Dve leti, katere sem bival v graškem bogoslovju, imel sem posebno »srečo«, da sem si na tak način dobil skoraj vse potrebne strokovne knjige. Večkrat so prišli veliki zavoji in zaboji knjig po umrlih duhovnikih, pa tudi od živih, katerim je opešal vid in jim knjige niso bile več v nobeno rabo. Te je razdelil ali prefekt, ali smo srečkali zanje; enkrat se jih je veliko razdelilo pri večerni tomboli o neki domači veselici.

In če bi res tičal v kateri knjigi kak »zastarel stotak«, bode najbolj dobrodošel bogoslovcem!

8. Pred vsem pa naj duhovnik, ki dela oporoko, ne pozabi svoje duše. Čital sem v nekem nagrobnem govoru pri pogrebu duhovnika: »Za nikogar se po smrti tako malo ne moli, kakor za pokojne duhovnike! Najmanj pa še se spominjajo pokojnega oni, ki mu največ dolgujejo, namreč sorodniki!²« Tomaž Kempčan pa pravi (Im. Ch. lib. I., cap. XXIII.): »Quis memor erit Tui post mortem, et quis orabit pro Te? (nr. 8.) — Melius est, nunc tempestive providere, et aliquid boni praemittere, quam super aliorum auxilio sperare. — Si non es pro Te ipso sollicitus modo, quis erit sollicitus pro Te in futuro? — Noli confidere super amicos et proximos, nec in futurum Tuam differas salutem; quia citius obliviscuntur Tui homines, quam aestimas! (nr. 5.) — Cum sublatu fueris ab oculis, etiam cito transis a mente!« (nr. 1.)

Tako je bilo za časov Tomaža Kempčana, tako je še dandanašnji. Opravičen je tedaj oporokin duhovnikom, da sami naj skrbijo za svojo dušo. Najbolje je, da se določi gotova svota, za katero se opravijo hitro daritve, po vzgledu Juda Makabejca (Mac. 12, 43), ki je poslal takoj po smrti svojih junakov »duodecim millia drachmas argenti« v Jeruzalem. Dobra je tudi ustanova za obletnice. Jako svetovati je pa, pristopiti h katerikoli bratovščini duhovnikov. Ako eden bratov premine, imajo vsi ostali dolžnost zanj enkrat, in sicer hitro, darovati eno

¹ Komur bi res žal bilo, tako obleko sežgati, naj vse razreže v za en prst široke trakece, naj te trakece na koncih skupaj zašije, v klopčiče zvije in odnese v kaznilnico v Maribor. Tam mu bodo iz teh trakcev in klopčičev stkali za malo novčičev krasne podolgovate preproge (Laufteppich), ki se dajo prodati ali porabiti za olepšanje lastnega stanovanja.

² Bolj srečni so v tem obziru župniki, ki so dolgo v eni župniji pastirovali, med svojimi vernimi ovčicami umrli in so sredi svojega nekdanjega delokroga pokopani.

sv. mašo, na kar se v nekrologu po časnikih vselej posebej opomni. — Lepa navada je, da darujejo duhovniki-kolegi za pokojnega svojega sovrstnika sv. mašo. Da, ut detur Tibi!

* * *

Sklenimo z resnim prevdarkom: Ako smo bili malomarni v oskrbovanju svojih časnih reči in tako zasejali še po naši smrti kali poganja-joče zmajeve zobe t. j. krivice, pravde in scandalum; — ter če smo bili, dokler smo imeli čas, brez skrbi za one zaklade, ki naj bi nas spremljali še onkraj groba, potem bodejo nam enkrat strahovito jasne trpke besede: »Nunc autem excusationem non habent!« (Ioan. 15, 22.)

F. S. Šegula.

Kako je ravhati z apostati¹ na smrtni postelji? Med največje grehe spada apostazija, t. j. »javen in popolen odpad od katoliške vere«. V nekaterem oziru se sme imenovati najhujši greh, hujši celó od nevere, kakor pravi sv. Tomaž Akv.: »Apostasis non importat determinatam speciem infidelitatis, sed quandam circumstantiam aggravantem« (S. Th. 2, 2, qu. 12, a. I. ad 3). Zató zadene tak odpad tudi strašna cerkvena kazen; po merodajni konstituciji Pija IX. iz l. 1869. art. I. »excommunicatio latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservata« obsega tudi »omnes a christiana fide apostatas«.

V dobi cerkvenih očetov so mnogi menili, da se apostatje sploh nikdar več ne smejo sprejeti v katoliško cerkev. Cerkveni zbori sodijo sicer milejše, a vendar vsekako ostro o njih. Sinoda v Elviri l. 305. je v can. XXII. določila: »Si quis de catholica Ecclesia ad haeresim transitum fecerit rursumque recurrerit, placuit huic poenitentiam non esse denegandam, eo quod cognoverit peccatum suum; qui etiam decem annis agat poenitentiam, cui post decem annos praestari communio debet« (Hefele, Conciliengeschichte I. str. 136). Cerkveni zbor arelatski l. 314. can. XXII. še ostreje sodi, določi namreč: »De his, qui apostatant et nunquam se ad ecclesiam repraesentant, ne quidem poenitentiam agere quaerunt et postea infirmitate accepti petant communionem, placuit iis non dandam communionem nisi revaluerint et egerint dignos fructus poenitentiae« (Hefele l. c. I. str. 185). Orleanska sinoda l. 541. prepusti škofom pravico, določevati, se-li smejo odpadniki zopet sprejeti ali ne, kedaj in kakó? (Hefele l. c. II. str. 758).

Kakor znano, je pa velika strogost v cerkvenih kaznih v marsičem ponehala. Posebno se odpadnikom ni bati prestroge sodbe, ako se

¹ V pravnem pomenu znači »apostat« odpadnika od krščanstva sploh; tukaj jemljemo besedo v širjem pomenu, ki znači tudi odstop od katoliške cerkve h kateri drugi krščanski ločini.

hočejo sedaj zopet povrniti v naročje katoliške cerkve. Ozirati se moramo na okoliščino, da so apostatje prav za prav še vedno katoličani, neminljivo podvrženi postavam katoliške cerkve, kar razvidimo iz mnogoštevilnih cerkvenih določb, posebno jasno iz pisma Pija VII. na mogunškega škofa l. 1803.: »Baptizati Ecclesiae Filii, quamquam rebelles et transfugae, eiusdem Ecclesiae legibus subiiciuntur, quare jam in illos potestatem exercere nequaquam praetermisit Ecclesia, potestate sibi divinitus data« (glej tudi Müller, Theol. mor. I. I. tract. III. §§ 53 in 56).

Tem večje usmiljenje pa zaslužijo apostatje dandanes, ko odpadajo iz ničevih povodov, bolj iz pomilovanja vredne lahkomišljenosti, kakor pa iz prepričanja, iz političnih vzrokov, navadno v strankarski strasti in razburjenosti ali pa iz ženitovanjskih ozirov. Ko se »strežnejo«, se zopet spomnijo svoje matere katoliške cerkve, katero so zapustili vsled hudobnosti propadlih izdajic, ne vedoč, kako strahovite posledice so si nakopali. Najbolj jih pa »zbistri« huda bolezen in smrtna nevarnost; takrat čutijo, da ni šala niti življenje, še manj pa vera. V Gradcu so v zadnjih časih trumoma odpadali, a že skuša marsikateri zopet nazaj dospeti.

Za duhovnika je pa važno in dokaj težavno vprašanje, kako je treba apostata zopet sprejeti v katoliško cerkev; zopetni vsprejem provzroči namreč zdatne cerkvene in politične posledice; na nje je treba silno natančno paziti, protestantski pastori in politične oblasti utegnejo inace katoliškemu duhovniku delati največje sitnobe.

Dejstvo, da so apostatje le »odpadniki«, da so že torej prej bili udje katoliške cerkve, se z ozirom na čl. V. postave od 25. majnika 1868, št. 49 drž. zak. ne sme upoštevati. Ako je apostat zdrav, izjavi ustno ali pismeno pri politični oblasti svoj izstop iz protestantske (ali judovske ali starokatoliške) cerkve; tako zahteva člen VI. navedene postave od 25. majnika l. 1868. glaséč se:

»Da pa ima izstop iz kake cerkve ali verske družbe svojo postavno posledico, mora izstopnik istega politični oblasti javiti, katera predstojniku ali dušnemu pastirju zapuščene cerkve ali verske družbe naznanilo sporoči. Vstop v novoizvoljeno cerkev ali versko družbo mora vstopnik dotičnemu predstojniku ali dušnemu pastirju osebno izjaviti«; (v nemškem izvirniku slóve: »Damit jedoch der Austritt aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft seine gesetzliche Wirkung habe, muss der Austretende denselben der politischen Behörde melden, welche dem Vorsteher oder Seelsorger der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft die Anzeige übermittelt. Den Eintritt in die neugewählte Kirche oder Religionsgenossenschaft muss der Eintretende dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger persönlich erklären«).

A kaj — kakor je v našem slučaju — če je apostat na smrtni postelji; kako naj on svoj izstop, oziroma pristop javi? Ako zna in ako more pisati, naj svoj izstop pismeno javi politični oblasti (okrajnemu

glavarstvu ali županstvu v avtonomnih mestih) tako-le, n. pr.: »Podpisani javim svoj izstop iz protestantske cerkve (ali starokatoliške). I. I. I. r.« Ako pa apostat ne zna sam pisati ali ako nima več moči, da bi pisal, naj izjavo kdo drugi napiše, izstopnik naj se pa podkriža in zraven naj se podpišeta dva svedoka. V slučaju, da se izstopnik niti podkrižati ne more, zadostovalo bi, da njegovo izjavo kdo drugi napiše v svojem imenu, tako-le: I. I. javi, v navzočnosti podpisanih prič, po meni, da izstopi iz protestantske (ali st. kat.) cerkve. N. N. (Zraven podpišeta vsaj dve, zgoraj navedeni priči.)

Prezreti se tudi ne sme drugi del VI. člena: »Vstop v novo izvoljeno cerkev ali versko družbo mora vstopnik dotičnemu predstojniku ali dušnemu pastirju osebno naznaniti«. Prvič: kdo je dotični predstojnik ali dušni pastir? V katoliški cerkvi škof za celo škofijo, za posamezno župnijo njen župnik. Ali tudi kapelan? Je dvomljivo! »Dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger...« zadnji izraz je nejasen, kajti dušni pastir je, kakor župnik, tako i kapelan, a uradni, oficijelni dušni pastir (Seelsorger) je samo župnik; ako torej apostat svoj povrat pred kapelanom javi, je radi varnosti neobhodno potrebno, da kapelan še župnika zraven pokliče, a če zató ne bi bilo več dovolj časa, da mu povrat takoj naznani. Drugič: kaj pa je v slučaju, da apostat v smrtni nevarnosti ne more osebno duhovniku svojega povrata javiti in da umrje samo z željo, postati zopet katoličan? Umrje potem kot katoličan? Bi-li ga smeli po katoliških obredih pokopati? Ako je to svojo željo izrecno izrazil pred vsaj dvema pričama, ter sta priči njegov zaželjeni vstop v katoliško cerkev takoj politični oblasti in duhovniku javili, potem odgovorimo z »da« na zadnji dve vprašanji, drugače z odločnim »ne« oziraje se na pogreb in na matično zapisovanje.

Ako te torej pokličejo k apostatu, ki je na smrtni postelji ter želi biti zopet sprejet v katoliško cerkev, ravnaj tako-le: Vprašaj ga, kaj želi? Nadalje, zakaj želi se povrniti v katoliško cerkev? Ako pravi, da ga kdo sili k temu, potem se spomni člena VIII. postave od 25. majnika 1868: »Es ist jeder Religionspartei untersagt, die Genossen einer andern durch Zwang oder List zum Übergang zu bestimmen«. Ako ga tvoji modri in previdni opomini ne bi nagnili, da sam prostovoljno zopet vstopi, potem odidi, siliti ga, je prepovedano: »Takega načina (sile) pri spreobrnjenju se Kristus ni posluževal, ljudi moramo v cerkev vabiti, ne pa vleči«, je pisal Inocencij XI. Ludoviku XIV. po zloglasnih dragonadah. Ako pa apostat pravi, da se povrne prostovoljno v katoliško cerkev, potem pokliči vsaj dve priči; želeli je, da nista v sorodu z apostatom; pri otroku do sedmega leta zadostuje izjava očetova, in njegovo privoljenje, da hoče otrok pristopiti zopet v katoliško cerkev. Pred pričami naj se izgotovi odpadnikova izjava njegovega prestopa

na politično oblast v zgoraj omenjeni obliki, ki se mora isti hitro odposlati. Za župnijsko matico naredi zapisnik, da je odpadnik prostovoljno prestopil; čas in kraj prestopa bodi natančno zaznamovan; zapisnik se naj ohrani v matičnih knjigah (gl. P. Wolfg. Dannerbauer, *Praktisches Geschäftsbuch*, str. 473).

Potem sledijo verski obredi, oziroma podelitev sv. zakramentov za umirajoče. Dannerbauer nasvetuje za konvertite: 1. *professio fidei*, 2. *absolutio ab haeresi pro foro externo*, 3. *confessio sine absolutione*, 4. *baptismus conditionatus*, 5. *conditionata absolutio sacramentalis*; v našem slučaju 4. in 5. odpade in za 3. bodi: *confessio*. Oblike za *professio fidei* najdeš v ritualu (v novem lavantinskem str. 61.): »Si vero periculum sit in mora, tunc formula professionis et alia non stricte necessaria abbrevientur iuxta prudens Sacerdotis arbitrium«. V skrajni nevarnosti bližajoče se smrti zadostuje torej, ako apostat moli apostolsko vero, ali jo za duhovnikom ponavlja; celó sama njegova izjava: »Verujem vse, kar sv. katoliška cerkev verovati zapoveduje!« bi zadostovala.

Po veroizpovedanju naj spreobrnjenec opravi sv. spoved ter naj sprejme zakrament sv. Rešnjega Telesa, sv. poslednjega olja in apostolski blagoslov. Ako umrje, naj se po katoliških obredih, če je le mogoče, v večjo spodbujajo vernega ljudstva, slovesno pokoplje; pogreb se mora zapisati v katoliški mrtvaški knjigi, s pripombo, da je dotičnik bil zopet prestopil v katoliško cerkev.

Dr. Ant. Medved.

Nekaj o osebnem razmerju med duhovništvom in učiteljstvom.

Kakor pri drugih avstrijskih narodih, tako je tudi na Slovenskem postalo zadnji čas nekako napeto razmerje med duhovništvom in učiteljstvom. Ta napetost je posledica žalostnega dejstva, da se je tudi med slovenskim učiteljstvom začel širiti duh nemških socijalnih demokratov. Glavni smoter te struje je, da se konfesionalni veronauk odstrani iz ljudske šole. Da se pa ta smoter tem prej doseže, mora se zanesti v učiteljske in ljudske vrste sovraštvo proti veri in duhovnikom. Z žilavo vztrajnostjo in doslednostjo izvršujejo v tem oziru svojo nalogo. Med ljudstvom še ne gre tako lahko, a v učiteljskih krogih, tudi v dobro mislečih, se opazuje od dne do dne bolj pogosto mržnja, ali vsaj hladnost nasproti duhovništvu. Seveda duhovnik nikdar ne more odobravati, tudi ne tiho prenašati naravnost protiverskih načel. Vendar to je stvarno nasprotstvo in to nasprotstvo se ne sme zanašati v osebno razmerje med duhovništvom in učiteljstvom. Vsa načelna nasprotstva se bodo izvojevala in se naj izvojujejo v politični areni.

Duhovnik mora v sedanjem času, ko hočejo brezverski življi med duhovništvom in učiteljstvom ustvariti umeten prepad, posebno skrbno paziti v zasebnem občevanju, da se od njegove strani nič ne stori, kar

bi moglo pospeševati njih zlobne namene. S tem najbolj ovira prevratne nakane, zajedno pa utrjuje izvanredno težavno stališče dobrosmislečih učiteljev. Zato mora biti duhovnik v svojem občevarju nasproti učiteljem vedno ljubezniv, v svojih besedah pa previden. Duhovniki, ki učitelja morda niti nečejo prav pogledati, ki nečejo ž njim govoriti prijazne besede, ki mu nečejo storiti nikdar nobene usluge, ravna jo napačno, ker odbijajo dobre učitelje od sebe, sovražne pa potrjujejo v mržnji do duhovništva. V oseb nem občevarju mora duhovnik smatrati učitelja kot ravnopravnega souda človeške družbe in kot ravnopravnega sodržavljana. Ni samo nemodro in nelepo, ampak tudi nepravilčno, ako bi se hotel duhovnik v zasebnem občevarju kazati kaj več, kakor pa učitelj. Naj se ne izgovarja, da ima večjo omiko. Njegova večja omika mu je naj sredstvo, da si pridobiva med učiteljstvom ugled in vpliv, ne daje mu pa pravice, da se vède nasproti učiteljem kakor nasproti svojim uslužbencem, da jih v kljub svoji večji omiki odbija in oddaljuje od sebe.

V dušnopastirskem oziru je sicer učitelj vernik kakor drugi verniki, vendar navadno najomikanejši in kot vzgojovatelj vselej kot najvplivnejši vernik cele župnije. Vsled tega mora duhovnik skrbeti, da ga sam s svojim vedenjem in govorjenjem ne odtuji veri in duhovništvu, ako je učitelj dober kristjan. Ako pa učitelj ne izpolnjuje svoje krščanske dolžnosti, pa vsled tega na noben način ne sme ravnati nasproti njemu, kakor bi se nasproti drugemu navadnemu človeku ne upal. Z lece grometi nad takim učiteljem, ali izven cerkve se zdirati nad njim, bi bilo skrajno nemodro. Ako hoče pridobiti učitelja zopet za cerkev, pridobiti ga more samo z molitvijo in ljubeznivostjo. Dušnopastirsko opominjevanje se bo uporabljalo pač le v redkih slučajih, nikdar pa ne bo smel po tem najskrajnjem sredstvu seči mlad duhovnik, ampak le resen, v službi izveden župnik.

Učitelj naj iz duhovnikovega vedenja in besed razvidi, da duhovnika veže s šolo in učiteljstvom skrb za temeljito versko vzgojo šolske mladine, ne pa hrepenenje po hlapčevskem razmerju učiteljstva do duhovništva, kakor nam neprenehoma po krivici očitajo nasprotniki.

A. P. Korošec.

Darovanje med mašo. V gorskih krajih¹ naše nadškofije je v navadi takoimenovani »ofer«. Pri oltarju stoji mašnik in daje poljubljati križ s svetinjami ljudem, ki prinašajo darove v denarjih. Ponekod

¹ V Furlaniji (italijanskem delu goriške nadškofije) smo videli posebne vrste »ofer«. Po odpetem Credo sva hotela z diakonom in celebrantom vred k oltarju, pa nama je velel, naj ostaneva. Poprej živo in glasno petje se še poživí, po cerkvi se vse rine. Prične se »ofer«. Celebrant stoji ob epistelski strani oltarja in daje

imajo ta »ofer« med mašo po »Veni, sanctificator« pred »Lavabo«. Drugod pa je pred začetkom maše. Ta navada vsaj nam veliko bolj ugaja, nego prva. Mislimo, da prva niti ni po liturgiki. Saj vemo, da maše ne smemo prekiniti kar tako na svojo roko. Kedaj je to dovoljeno, povedó rubrike, n. pr. če treba med mašo pridigati, ali obhajati, ali kak drug zakrament podeliti (sevé v največji sili). O »ofru« nismo nikjer brali, da bi bil zadosten vzrok, da bi se smela maša prekiniti. Sklicujejo se na prve čase krščanstva, ko je bilo med vsako mašo darovanje¹. Že dobro, a to je stara cerkvena disciplina, o kateri bi bilo treba šele dokazati, da je še sedaj veljavna. Vrhu tega so v starih časih imeli darovanje pred ofertorijem, saj so iz donesenih darov izbrali kruh in vino za presveto daritev.

Mislimo torej, da s pravico zahtevamo, naj »ofer« ne bo pred »Lavabo«. Celo pa ne iz razloga, ki ga je navedel neki duhovnik: »Jih več pride. Ako bi bil ofer poprej, bi mudivcev ne bilo.« Že malo prepraktično!

»Ofer« bodi pred mašo. Če ne bi bilo drugih razlogov, bi tako svetovali že radi komoditete. Saj je vendar mučno stati in pripogibati se v kazuli. Ako je »ofer« pred mašo, kazule ni treba. In pa tista zmota z denarjem med sv. daritvijo!

Svetovali bi še stati ob kredenci in ne pri oltarju, tudi iz spodobnosti in pripravnosti.

Goričan.

poljubljati križ ljudem, ki gredo okoli oltarja, pa — nič ne dajo. Kar prisopila debela žena, ki zakadi po oltarju dve pomaranči tja do evangelijske strani. To je bil edini »oblatum«. Pozneje je pravil župnik, da imajo tak »ofer« večkrat v letu. Ko sva mu midva povedala o naših »ofrih«, se jim je še bolj čudil, kot midva furlanskemu. — Tudi v Istri imajo menda tako darovanje. Altri paesi, altri costumi.

¹ V prvih časih krščanstva je bila med sv. mašo v navadi »oblatio fidelium«. Verniki so darovali kruh, moko, sveče in olje oziroma denar za bogočastne potrebe — za službo božjo; med darovanjem se je pela antifona z verzikulom — zdaj »offeritorium«. To se dandanes v obče godi le še pri posvečevanju škofov, opatov in mašnikov, a v nekaterih krajih pri slovesnem opraviilu izvanredno. Nek spomin na to starodavno navado imamo še zdaj v darovanjih pri pogrebu, bratovščinskih slovesnostih itd. Ta darila niso za porabo pri sv. maši, ampak za cerkev ali za cerkvene služabnike. Le-ti darovi ne spadajo k liturgičnemu dejanju, in se torej ne smejo med mašo oddajati. Le darovanje kot liturgično dejanje se mora vršiti med »ofertorijem«. Mašnik sprejema darove pri oltarju in da dotičnikom manipel v poljub ali pa »Pax«; tudi lahko reče »Pax tecum« ali pa sicer moli za darovalce. Ne sme pa oltarja zapustiti; torej ne pri kredenčni mizi.

Če darovi niso za sv. mašo, tudi ne za olepšavo oltarja, se ne smejo med sv. mašo na oltar polagati, ampak pripraviti se mora posebna mizica blizu obhajilne mize, da tam oddajajo verniki svoje darove, ker ljudstvu ni dovoljen vhod v presbiterij med sv. mašo; obhod okoli oltarja bi tudi zelo motil službo božjo — posebno v malih cerkvah. Darovi klerikov se smejo položiti na kredenčno mizo. (Prim. Ph. Hartmann, Repert. Rit., 2. Band, pag. 190.)

Op. ur.

Applicatio missae. Fulgencij ima nastopiti k peti sv. maši za † Silvija. Hitro še pogleda intencijo v vrsti, kakor si jih je bil oznanil za teden naprej, in jih je tudi vsikdar, če ni prišlo kaj posebnega vmes, po vrsti opravljal — cum intentione habituali; v naglici pa zamenja intencijo tistega dne z intencijo prejšnjega dneva — za † Servija, ki jo je že bil opravil. Obe sta se namreč večkrat ponavljali. Pri daritvi misli aktualno na Servija, voljo pa je imel opraviti za tistega, za katerega si jo je bil oznanil, in je tudi prepričan, da jo za tega opravlja t. j. za Silvija. — Vpraša se: 1. Za koga jo je prav za prav opravil — za Silvija ali Servija? 2. Ako za Servija — ali more zadoštititi svoji dolžnosti s tiho mašo — de die — ali z mrtvaško ali le samo s peto?

Odgovor ad 1. Ker zadoščuje stalna namera (*applicatio habitualis*) za naklonitev posebnega sadu sv. daritve (*fructus specialis, ministerialis* ali *fructus medius*), se prvo vprašanje lahko reši oziraje se na pogoje, katere navaja Aug. Lehmkuhl: a) Si sacerdos prioris intentionis memor, aliam facit, posterior intentio certo praevallet; b) si vero immemor prioris intentionis eam in aliam mutat, per se quidem idem dicendum est, etsi, illius memor, mutationem non fecisset; c) at si priorem intentionem ita fecit, ut voluerit eam prorsus valere, etsi forte ex oblivione eam mutaturus sit, prior praevalebit; d) quod si non constet, nihil restat, nisi ut sequenti die pro illa ex duabus intentionibus Missam dicat, quam Deus sciat, invalidam mansisse, alterutra enim, etsi sacerdos ipse id diiudicare nequeat — valida certo erat. (Theol. mor. vol. II. — Quomodo applicatio Missae sacerdoti facienda sit.) Fulgencij je torej zadostil svoji dolžnosti po zgoraj navedeni točki c) at si priorem itd. Če bi se pa prigodilo po točki d), moral bi opraviť drugokrat peto mašo, kakor je bila najeta; če bi pa ne bilo mogoče opraviť pete maše, ampak le tiho, moral bi dotičnemu to povedati ter mu denar, kar ga je več prejel, kakor za tiho mašo, nazaj dati, ako zahteva.

I. Hr.

Purificatio ciborii. Kako se ciborij praktično purificira? Ciborij bi se moral vsaj vsakih 14 dni purificirati, nikakor pa se ne sme purifikacija odlagati čez mesec, kakor določuje dunajski zbor III. 4: »De regula alternis saltem fiat hebdomadis, nullibi tamen ultra mensem differatur«. Ta zbor pravi — saltem —, ker drugi zahtevajo vsaki teden, n. pr. sv. Karol Boromejski v 4. provincijalnem zboru v Milanu: ut octavo quoque die renovetur Eucharistia et quidem ex hostiis non ante viginti dies ad summum confectis. Smrtno bi se pregrešil, kdor bi zoper cerkveno postavo dalje časa odlagal obnovitev hostij — est enim lex iustissima de materia gravissima? Gledé načina purificiranja večina liturgikov navaja ta-le način: Ko mašnik zaužije presv. Krv, vzame

ciborij iz tabernaklja; ostale hostije použije sam, ali pa razdeli obhajancem; kajti ni dovoljeno, stare hostije devati na novoposvečene. (Rit. Rom. tit. 4, cap. 1, n. 7). Potem spravi s kazalcem desne roke drobce v kelih, ciborij pa očisti z vinom, ki ga vlije v kelih in to zaužije kot prvo ablucijo. Ako ciborij ostane prazen, se postavi na epistelsko stran in zraven se položi velum, ker ciborij sme le takrat pokrit biti z velumom, kadar so v njem posvečene hostije; zatorej tudi takrat, kadar se hostije v ciboriju posvečujejo, ne sme biti velum na ciboriju, še le po dovršeni konsekraciji se pokrije¹. Skušnja pa uči, da ta način ni praktičen; drobci namreč, kateri se iz ciborija spravijo v kelih, se tesno primejo mokrega dna in stene keliha, tako da jih mašnik po zaužiti abluciji še vidi na dnu. Kako je bolj praktično? Po zaužiti presv. Krvi si da mašnik najprej, kakor navadno, vliči vina v kelih, in potem spravi drobce v kelih; vsi drobci ostanejo zgoraj na vinu in jih lahko zaužije². Purifikatorij, s katerim se ciborij izbriše, naj se rabi dalje pri sv. maši, dokler se ne opere³. *I. Hr.*

Kaj pomeni „kvadrageana“ pri odpustkih?⁴ Odpustek ene kvadrageane je odpustek 40 dni ter pomeni odpuščenje toliko časnih kazni, kolikor bi jih odslužil človek s pokoro štiridesetih dni po stari cerkveni disciplini. Ko se podelijo odpustki toliko in toliko let, se jim večkrat pridene enako število kvadragen, n. pr. 7 let in 7 kvadragen. — Tu nekateri menijo, da se dobi odpustek 7 let + 7 × 40 = 280 dni. Tako n. pr. Oberer v »Praktisches Handbuch für Katecheten« (5. izd. str. 764); tako tudi Beringer (Ablässe, 9. izdaja, str. 54): »Odpustek 7 let in 7 kvadragen je odpuščenje časne kazni, ki bi odgovarjala kanonični pokori, trajajoči 7 let, in sedemkrat štiridesetdnevnu postnemu času, ki je bil odločen za ostrejšo pokoro.« Te besede bi se lahko v navedenem zmislu krivo umele, kakor da bi k 7 letom prišlo še 280 dni strožje pokore. Da pa to ni tako umevati, razloži Palmieri (De indulgentiis): »Quadrageanae, quae annis adiunguntur totidem ac illi, sunt non aliquid praeter ipsos annos, sed ea pars anni, in qua laboriosior ac durior ideoque et satisfactionis feracior erat poenitentia, h. e. ipsum tempus quadragesimae«. — Podobno Lehmkuhl Theol. mor. II. nr. 526. — Posebno jasno pa razloži pomen besede kvadrageana Goepfert (Moraltheologie III. 274 str.): »Pristavek „kvadrageane“, ki se letom pridene, n. pr. 7 let in 7 kvadragen, ne pomenja pomnožitve od-

¹ Prim. Comp. Liturg. s. Ios. Aertnys, pag. 57. Paderbornae 1895. Tako uči tudi Caeremoniale Dr. Andr. Schmid, pag. 260, 2. vermehrte Auflage, Kempten 1897. Tako uči še drugi.

² Prim. Caeremoniae missae, Edit. II. Georg. Schober, pag. 128. Ratisbonae 1888.

³ Herat, S. Lit. Prax. L. n. 282.

⁴ Gl. »Theologisch-praktische Quartalschrift« (Linz). 1900. H. 1., str. 226.

pustka, ampak, ker je bila v starem času cerkvena pokora tekom 40dnevnega posta bolj stroga, se s tem označi, da se spokorniku nakloni tudi zasluženje stroge pokore takega časa. Zadosti bi pa bilo tudi le reči: odpustek 7 let.« Odpustek 7 let in 7 kvadragen pomenja torej odpuščenje kazni, ki bi se bilo prej moglo dobiti v 7 letih in zlasti v postnem času, ki se je v teku teh 7 let sedemkrat povrnil (s poostrenimi in pomnoženimi spokornimi deli). Potem je tudi umljivo, zakaj da se število kvadragen vedno strinja s številom let. *Fr. Šp.*

Pastoralno-konferenčna in teologična vprašanja za lavantinsko škofijo leta 1900:

1. Die Pastoralklugheit besteht nicht in Menschenfurcht, sie ist vielmehr eine Frucht der Wirksamkeit des hl. Geistes, der da ist der Geist der Weisheit, des Rathes und der Stärke.

2. Welche Grundsätze hat sich der Katechet bei der Wort- und Sacherklärung vor Augen zu halten?

1. Ostendatur, ad omnes actus salutare illustrationem et inspirationem gratiae divinae necessariam esse.

2. Quanam principia in explananda doctrina de tentationibus observanda sunt?

Priprave za biblične katekeze.

21. Jožef v ječi.

I. Uvod. Poprejšnja dogodba je bila kratka, torej vam moram danes povedati še eno. Pa saj to vem, da ste že sami radovedni, kako se je Jožefu godilo v ječi.

II. Pripovedovanje. a) Dva nova imenitna znanca, v skrbeh zaradi sanj; b) prvi pove veliki natakár svoje sanje, katere mu Jožef razloži; c) potlej pove še veliki pekar sanje, Jožef jih razloži tudi njemu; d) sanje se izpolnijo, kakor je napovedal Jožef.

III. Pojašnjevanje. a) »Pri velikem ječarju«, t. j. višjem nadzorniku ječe in jetnikov. Ta je spoznal njegovo zanesljivost in zvestobo, odvezal mu verige ter izročil nadzorstvo pri drugih jetnikih. — »Veliki natakár« = oni služabnik na kraljevem dvoru, ki je imel v oskrbi vinske kleti, ki je pripravljaval vina ter pri mizi kralju podajal natočene kozarce. — »Veliki pekár« je imel nalogo, preskrbovati potrebno pecivo za kraljevo mizo. (Opravilo obeh služabnikov je razvidno iz njunih sanj.) V onih starodavnih časih je bila ta dvojna služba jako imenitna, ker je bilo takorekoč kraljevo življenje v njunih rokah. — »Nikogar nimava, da bi jih nama razložil«. Bilo jima je žal, da v ječi nista imela nobenega razlagalca sanj, kakršnih je bilo več v

Egiptu; Egipčani so zelo cenili njih razlage in jih verjeli. — »Ali ne pride mar razlaganje od Boga?« Sanje so navadno prazne; le takrat imajo kaj pomena, kadar pridejo od Boga; pri teh pa le tudi Bog more povedati, kaj da pomenijo. Bog pa tudi lahko razodene kakemu človeku, kaj da pomenijo od njega komu poslane sanje. Torej je hotel Jožef reči: z božjo pomočjo vama bom razložil sanje.

b) Navadno so sanje v tesni zvezi z opravili onega človeka, kateremu se sanja. Tudi Bog se rad poslužuje naravnih potov pri svojem delovanju; zato je tako primerne sanje poslal jetnikoma.

c) »Obesil na križ«. »Na križ« tukaj ni pravi izraz, marveč bi moralo biti, kakor pozneje sub d), »na kol«, ali pa »na vešala«. Pri starih narodih so imeli namreč navado, da so obsojenim hudodelnikom odsekali glavo, potem pa trupla obesili na kol, da je bilo drugim v svarilo.

d) (Za srce.) Ali se vam kaj smili ubogi Jožef? Glejte, vse ga je zapustilo, ob vse je: svojo mater je izgubil zelo zgodaj, od ljubega očeta se je moral siloma ločiti, ne da bi se še mogel posloviti pri njem; bratov je sicer imel enajst, a bratovske ljubezni ni poznal nikdar; zapustiti je moral domovino, izgubil je prostost, ker je bil v tujini prodan za sužnjika; a imel je še kot poštenjak — dobro ime! toda slednjič zgubi tudi še to po grdem obrekovanju in kot hudodelnik mora iti v ječo. Tukaj mu je sicer že posijalo solnce veselega upanja, toda hitro ga je zopet zakril temni oblak nevhvaležnosti točajeve! Kaj ne, zares milovanja vreden! Toda nikar ga ne milujmo preveč! Obratno, jaz celo vzkliknem: srečni Jožef, blagor mu! Veliko je izgubil, to je res, — ali vse, kar je zgubil, ni nič proti temu, kar si je še rešil in ohranil: čisto vest in nedolžnost! Da le greha ni storil, pa je dobro; naj se zameri vsemu svetu, da se le Bogu ni zameril! Zaupanje v Boga mu je dovolj krepka pomoč in opora.

IV. Razlaga. 1. Namen trpljenja. Zakaj je ljubi Bog bogoljubnemu, nedolžnemu Jožefu poslal toliko trpljenja? (Da bi ga potrjeval v čednostih: v veri, zaupanju, potrpežljivosti itd.; da bi si nabiral večjih zaslug; da bi se s poniževanjem pripravil za prihodnje povikšanje...) Isti namen ima še sedaj trpljenje pri pravičnih; četudi jih Bog vselej ne povikša že na tem svetu, gotovo pa v večnosti. (Vpr. 73.)

2. Bog ne zapusti svojih otrok. Tudi v skrajni bedi je skrbel za Jožefa: tolažil in krepčal ga je s svojo milostjo, storil je tako, da je ječar spoznal njegovo nedolžnost in poštenost, kar je dalo povod, da se je seznanil tudi s kraljevima služabnikoma.

3. Ponižnost. Razlaganje sanj pripisuje Jožef Bogu, ne pa sam sebi. Tudi v ječi se je prijazno in pohlevno vedel do jetnikov in ni

prevzetoval, čeravno ga je bil ječar postavil nad vse druge. (Vpr. 818.) Kateri je nasprotni greh? (Vpr. 774, 775.)

4. Usmiljen je bil tudi Jožef, ker je jetnika sočutno tolažil. (Vpr. 841, 4.)

5. Nehvaležnost je ostudna. Zelo grdo je ravnal veliki natak, da je bil Jožefu tako nehvaležen ter ga popolnoma pozabil v svoji sreči. Najprej moramo biti hvaležni Bogu. Čemu molimo? (Vpr. 259, 2.) Hvaležnost moramo pa pokazati tudi v dejanju; najgrša nehvaležnost do Boga je — greh. (Vpr. 765, 2.) Kateri so pa za Bogom največji dobrotniki? (Vpr. 404 in 410; primeri tudi 8. katekezo.)

V. Uporaba. 1. Ali imaš tudi ti sočutje, kadar vidiš koga žalostnega? Privošči mu tolažilno besedo. »Veselite se z veselimi, jokajte z jokajočimi!« (Rim. 12, 15.)

2. Kolikrat si bil že nehvaležen Bogu, starišem, predstojnikom in jih hudo žalil. Kesanje! Rad preišluj, koliko dobrega ti je že Bog dodelil na duši in na telesu. Vestno opravljaj svojo zjutranjo in večerno molitev, pobožno moli pred jedjo in po jedi. Kadar ti kdo kaj da ali ti stori kako uslugo, vselej mu lepo zahvali ter reci: »Bog plačaj!« ali »Bog povrni!« Moli za dobrotnike.

3. Natak je pozabil Jožefa, ki je še v ječi zdihoval. Premnogokrat pozabijo tudi kristjani svojih rajnih, ki morajo še trpeti v vicah kakor v strašni ječi, in jim nečejo pomagati, čeravno bi lahko. Tako nehvaležno pozabijo celo svoje stariše, sorodnike in dobrotnike. Ali si mar tudi ti tako trdega srca?

22. Jožef povišan.

I. Uvod. Slednjič je prišla ura rešenja. Ljubi Bog je Jožefa obilno poplačal za vse, kar je moral hudega pretrpeti; postal je velik in močen mož v Egiptu. To veselo dogodbo vam bom pravil in razlagal danes.

II. Pripovedovanje. a) Faraonu se sanja; b) natak se spomni Jožefa; c) Jožef razlaga kralju sanje; d) kralj poviša Jožefa.

III. Pojašnjevanje. a) »Kraj reke Nil«. Nil je edina reka v Egiptu, ki prihaja iz zelo vročih krajev blizu ekvatorja in teče skozi vso egiptovsko deželo od juga proti severu, v dolgotni 800 do 900 km. Ta reka je prava sreča za deželo; brez nje bi bil Egipt taka puščava, kakor Sahara, ker je tudi v takem kraju, kjer nikoli ne dežuje. A v tistih krajih, od koder teče Nil, dežuje skoro neprestano štiri mesece (od julija do oktobra) in vsled tega prestopi bregove in poplavi egiptovsko planjavo, ki se na obeh straneh razprostira na 50 km daleč, namoči tla in pognoji z blatom, katerega navleče s seboj iz gornjih krajev. V tako prenovljeno zemljo sejejo Egipčani žito, ki tako dobro

uspeva, da res večkrat na eni bilki zraste po pet do sedem klasov. Ako pa Nil ne preplavi zemlje, ne raste nič in takrat nastane huda lakota v deželi. (Te dobrodejne reke precejšen del najdete tudi na zemljevidu v svoji šolski knjigi.) — »Druge sanje«. Sanje, ki se ponavljajo na sličen način, imajo sploh za imenitnejše; sedem debelih krav je imelo pomeniti rodovitnost zemlje, sedem lepih klasov pa pridelke na taki zemlji. — »Snetljivih« ali snetjavih; (kaj je to, vedo že otroci na deželi, mestnim naj se pojasni iz naravoslovne knjige). — »Modrijane«; poleg že znanih razlagavcev je poklical Faraon tudi modrijane, t. j. učene može (egiptovske duhovnike).

b) »Zdaj šele«, tako se po pravici začudimo, ker se ga ni domislil dve leti, ki sta morali biti za Jožefa v ječi — posebno dolgi! — »Hebrejski mladenič«, ker so se Abrahamovi potomci imenovali Hebrejci (prim. 10. katek. III. a).

c) »Bog je Faraonu pokazal« itd.; s tem izreče Jožef prepričanje, da sanje niso bile naravne, marveč od Boga. — »Osmojenih klasov«, ker snetje počrni in razjé klas, da je videti kakor osmojen. — »Z modrim in pridnim možem«. Kar Jožef nasvetuje kralju, ni lahka reč, marveč zahteva velike modrosti, da se prav zasnuje, pa tudi pridnosti in vztrajnosti, da se srečno izvêde.

d) »Le za kraljevi sedež bom višji od tebe« = ostal bom še kralj, a ti imej za menoj najvišjo oblast in vladaj deželo v mojem imenu. Imenoval je torej Jožefa za prvega ministra. Zato mu da svoj prstan; na prstanu je bil namreč pečat s kraljevim imenom, in kdor ima tak pečatni prstan, ima tudi oblast dajati postave in ukaze, katerim daje pečat kraljevsko veljavo. Kot kraljev namestnik mora imeti tudi primerno obleko: oblačila iz tančice so nosili le duhovniki in kralji. S tem ga je vvrstil med najčastitljivejše može; Egipčani so bili namreč po stanovih razdeljeni v pet vrst ali »kast«: duhovniki (katerim so se prištevali tudi kralji), vojščaki, pastirji, poljedelci in rokodelci. Zlata verižica okrog vratu pa naj bi mu bila znamenje sodnijske oblasti. — »Svoj dragi voz« (tiskarska pomota = drugi voz). — »Odrešenik sveta« = rešitelj egiptovske dežele in tudi sosednjih dežel; ker je rešil Jakoba, tudi rešitelj vsega izraelskega ljudstva; iz Jakobovega rodu je bil Zveličar, ki je rešil ves svet večne smrti. Jožef je imel takrat 30 let, ko je bil prodan, pa 16 let; torej je že živel 14 let v Egiptu, izmed teh 3 ali 4 leta v ječi.

(Za srce.) Otroci, ta-le dogodba je pa res preveč lepa, da bi jo kar takoj dejali iz rok. O ne; vsaj veseli konec si moramo še enkrat natančneje ogledati. O, kako je bil to za Jožefa vesel, slavnosten dan! Mislimo si, kakor da smo tudi mi povabljeni k tej veseli svečanosti; poveselimo se nekoliko s predobrim, nedolžnim Jožefom, častitajmo mu

še mi! Oj, glejte, kako se mu je spremenilo, kako mu je po hudem vremenu posijalo najlepše solnce: 1. Sanje so mu bile doma prvi vzrok, da je prišel v nesrečo, — sanje so mu sedaj v Egiptu vzrok povišanja; 2. nekdanj so mu bratje siloma strgali pisano suknjo z života, — sedaj ga oblečejo v kraljevo tančico; 3. bratje so ga zvezali z vrvmi, da bi mu vzeli vso moč, — kralj mu natakne na prst zlati prstan, ter mu izroči najvišjo moč; 4. ponižan je bil v suženjstvu, — sedaj je povišan do najvišje časti za kraljem; 5. kakor zločinec je bil po nedolžnem obsojen in v ječo pahnjen, — sedaj ga vozijo v kraljevem vozu in vse ljudstvo ga pozdravlja; 6. v ječi je moral nositi železne verige, — sedaj ga diči zlata kraljeva verižica; 7. nekdanj so ga lastni bratje zmerjali in mu porogljivo rekli »sanjač«, — sedaj se mu mora vse spoštljivo klanjati in klicati povsod: »rešitelj sveta!« — »Glej, tako je oblagodarjen človek, kateri se boji Boga!« (Ps. 127, 4.) Glejte, tako Bog plačuje čednost že večkrat na tem svetu!

IV. Razlaga. 1. V tej zgodbi se prelepo poveljuje modrost božja. Bog je hotel poplačati Jožefovo nedolžnost in ga povišati na poseben način, kakor mu je bil naznanil dvakrat v sanjah, da bo še imeniten in slaven mož, kateremu se bodo klanjali njegovi bratje. A kazalo je — po človeških mislih — vse ravno nasprotno. Pritiskajo ga od poniževanja do poniževanja: prodan je v suženjstvo, izgubi dobro ime, vržen je v ječo, natak ga nehvaležno pozabi. A brez tega bi ne bil prišel do slave: 1. ko bi ne bil prodan, bi ne bil prišel v deželo, v kateri je bil povišan (kaj bi bil doma kot predzadnji med 12 sinovi?); 2. ko bi ga ne bila zlobna Putifarka pripravila v ječo, bi se ne bil seznanil s kraljevim natakarnjem in potlej s kraljem samim; 3. ko bi mu ne bil natakar nehvaležen in bi se ga bil spomnil že poprej, predno je imel Faraon one sanje, bilo bi tudi nemogoče njegovo povišanje, ker bi ga kralj pač ne bil klical k sebi; k večjemu bi bil dobil prostost in bi se bil vrnil k svojemu žalostnemu očetu. Torej celo hudobija je pripomogla, da so se zgodile božje namere. Zato strmi sv. apostol Pavel: »Kako nerazumljive so njegove sodbe in neizvedljiva njegova pota!« (Rim. 11, 33; vpr. 51, 74.)

2. Jožef je 6. predpoda božjega Zveličarja, in sicer v teh-le rečeh: Jožef je bil 1. pokoren, nedolžen ljubljenec očetov; poslan, da gre iskat svojih bratov (Jezus, preljubi Sin nebeškega Očeta, poslan na svet, da bi »poiskal in zveličal, kar je bilo izgubljenega«); 2. od bratov zavidan, sovražen, prodan in izdan paganom (Jezus...); 3. večkrat skušan, pa je ostal stanovit (tudi Jezus...); 4. krivično tožen in po nedolžnem obsojen (Jezus...); 5. je potrpežljivo in udano trpel med dvema zločincema ter enemu napovedal rešenje (Jezus na križu...); 6. rešen iz ječe in povišan čez vso deželo (Jezus rešen iz ječe groba,

ima vso oblast v nebesih in na zemlji); 7. rešil je Egipet telesne smrti in se imenoval »rešitelj sveta« (Jezus je rešil ves svet dušne, večne smrti in je res v pravem pomenu: Zveličar sveta); 8. obsipali so ga s kraljevskimi častmi, pripogibali kolena pred njim ter ga priznali za predstojnika vsemu Egiptu (o Jezusu prelepo piše sv. Pavel: »Bog ga je povišal in mu dal ime nad vsa imena, da se v imenu Jezusovem pripogibajo vsa kolena teh, ki so v nebesih, na zemlji in pod zemljo, in vsi jeziki spoznajo, da je Jezus Kristus v veličastvu Boga Očeta« (Fil. 2, 10. 11). — Katere predpodobe že poznaš? (Adam, Abel, Noe, Melkizedek, Izak.)

V. Uporaba. 1. Kadar se nam zgodi kaj hudega, nikar ne tožimo in ne obupujmo; morda je to ravno naša sreča. Bog že vé, zakaj nam pošlje trpljenje; gotovo ima z nami najboljše namene. Recimo tudi mi z Jezusom: »Ne moja, marveč tvoja volja se zgodi!«

2. Kadar vidiš koga v nesreči, nikar ne sodi predrzno, češ, ta človek mora biti zelo hudoben, ker ga obiskujejo take nesreče. Bog pošlje mnogokrat tudi pobožnim ljudem britkosti in stiske. Saj je pisano: »Kogar Bog ljubi, tega tepe«.

23. Jožefovi bratje gredó v Egipet po žito.

I. Uvod. Faraonove sanje so se kmalu izpolnile. Po rodovitnih letih je prišla huda lakota, ki so jo čutili tudi na Kanaanskem. Zato pošlje Jakob svoje sinove v Egipet, da bi tam kupili žita.

II. Pripovedovanje. *a)* Lakota v Egiptu; *b)* lakota na Kanaanskem; *c)* Jožef spozna in skuša svoje brate; *d)* vrnitev k očetu.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Ljudstvo vpije«, ker ga stiska huda lakota. — »Prosi kruha«, žita, da bi mogli peči kruh, sploh: živeža.

b) Benjamin ni bil nič zagrešil zoper svojega brata Jožefa, zato Bog tako nakloni, da ga ni zadela huda preskušnja v Egiptu, kakor njegove brate.

c) »Spoznali ga pa niso«. Že 22 let je bil Jožef v Egiptu in se je ta čas zelo spremenil; tudi si bratje niso mogli misliti, da bi bil prodani sužnjik mogel postati tako velik gospod v Egiptu; še bolj jih je motilo to, ker ni hotel govoriti z njimi v materinščini. Jožef pa je brate lažje spoznal, ker so bili takrat, ko so ga prodali, že bolj postarni in se torej niso tako zelo spremenili; tudi njih jezik jih je izdal. — »Svojih nekdanjih sanj«, zlasti onih, ko se mu je sanjalo, da se snopi bratov priklanjajo njegovemu snopu. — »Ogleduhi« se imenujejo oni drzni ljudje, ki gredó — zlasti o vojskinem času — v so-vražnikovo deželo, da bi videli in poizvedeli, kje je najmanj utrjena in zavarovana, kako bi jo bilo najlažje premagati itd. Vidite, kako se

povračuje: nekdanj so mu oni rekli »sanjač«, sedaj morajo pa iz njegovih ust slišati trpko besedo »ogleduhi!«. — »Enega pa... ni več«. Kaj pač pomenijo točke pred »ni več«? Niso mogli prav gladko izgovoriti, kakor bi iskali besed, s katerimi naj bi zakrili svojo zadrego, ker tega niso hoteli povedati, da so ga sami prodali. — »Na to«. Knjiga ne omenja tukaj imenitnega dogodka, da je Jožef dal brate zapreti in so bili v ječi tri dni. S tem jih je hotel pripraviti do pravega spoznanja, da bi se sami prepričali, kako je hudo, če mora človek po nedolžnem trpeti. — »Zaslužili smo... ta nadloga«. S takim govorjenjem pokažejo, da jih je ječa res izmodrila, da sedaj spoznajo svojo veliko krivico. — »Po tolmaču«, po takem možu, ki zna več jezikov; prevedel jim je v hebrejski jezik, kar je Jožef povedal v egiptovskem jeziku in kar so bratje govorili v hebrejščini, je povedal Jožefu egiptovski. — »Obrne se nekoliko od njih in se zjoka«. Bil je tako zelo ginjen in vesel, ker so se njegovi bratje poboljšali; obrnil pa se je od njih zato, ker se jim ni hotel izdati. — »Simeon« je bil najstarejši za Rubenom, ki je hotel nekdanj rešiti Jožefa, torej najbolj odgovoren za zlobno dejanje, bržkone je še najbolj hujskal zoper Jožefa; zato je sedaj zvezan pred njimi in mora iti v ječo. — »Vsakemu denarja v vrečo nazaj dejati«. Jožef torej ni hotel denarja jemati od svojcev, očeta in bratov. — »Brašna« = jedil za pot.

d) »Vsi se prestrašijo«, ker se bojé, da bi jih »gospod v Egiptu« ne imel za tatove in bi še hujše ravnal z njimi nego prvikrat. — »Spravili bi moje sive lase pod zemljo« = mene starega moža bi spravili v grob, umreti bi moral.

IV. Razlaga. 1. Jožef bi se bil lahko zmaščeval nad brati, ker je imel vso oblast v Egiptu. Pa tega ni storil, marveč je bil le zato trd in oster do njih, da bi jih spreobrn timer poboljšal. Grešnike svariti, da bi spoznali svojo pregreho, se skesali in poboljšali, je naša dolžnost, ki jo naklada ljubezen do bližnjega, je duhovno delo usmiljenja. (Vpr. 841.) — Jožef je z žitom preskrbljeval stradajoče Egipčane; svojim domačim je v stiski pomagal in zastonj dal žita ter še bratom brašna za pot. To je bilo pa telesno delo usmiljenja. (Vpr. 840.)

2. Jožefovi bratje so morali v Egiptu prestati mnogo neprijetnosti: neprijazen vsprejem, krivično očitane, ječo, trdo zahtevo, da mora najmlajši brat Benjamin tudi priti v Egipt, Simeon pa do takrat vklenjen ostati v ječi. Vse to je zelo ukrotilo in poboljšalo Jožefove brate; kolikor toliko jih je bila tudi že huda lakota izmodrila, ki jih je prisilila v tuji deželi iskati pomoči. Trpljenje je tudi za nas dobrodejno in prekoristno obiskanje božje. Koliko zveličanih bi ne bilo nikoli gledalo nebes, ko bi jih ne bil ljubi Bog obiskal s križi in britkostmi ter tako k sebi privabil! (Vpr. 73.)

3. Varčnost. Ob času obilnosti je Jožef modro varčeval, da je mogel ob času stiske pomagati. Modri Sirah (18, 25) opominja: »Sporminjaj se ubožstva ob času obilnosti, in potreb siromaštva ob dnevu bogastva«.

4. Huda vest. Že več kot pred 20 leti so Jožefovi bratje storili ono hudobijo in kako živo se še sedaj spominjajo svojega črnega dejanja! In sedaj, ko jih Jožef obsipa z dobrotami, jim da žita zastonj ter brašna na pot, so vsi v strahu in vedno jih plaši misel, da jih hoče Bog kaznovati zaradi hudobije, ki so jo nekdaj prizadejali bratu. Huda vest skazi vsako veselje in povsod preganja hudodelnika, da ne more najti nikjer pravega miru.

5. Sveti Jožef. Sv. cerkev obrača besede: »Pojdite k Jožefu!« tudi na sv. Jožefa, rednika Jezusovega, s katerim ima mnogo sličnosti egiptovski Jožef. Sveti rednik Jezusov je bil pobožen, čist, nedolžen; Bog mu je izročil očetovsko oblast v sveti družinici, katero je tako lepo oskrbljeval in varoval; moral je tudi veliko trpeti, in sicer zlasti takrat, ko je moral bežati v isto deželo Egipet; v spanju mu je Bog po angelu naznanil svojo voljo itd. Sv. Jožef je poseben priprošnjik ali patron svete cerkve, zlasti pa še po naših slovenskih deželah. Moramo ga torej še prav posebno častiti, posnemati njegove čednosti in prositi njegove mogočne priprošnje.

V. Uporaba. 1. Kadar te zadene kaj hudega, nikar ne tožuj, marveč voljno potrpi in daruj trpljenje Bogu.

2. Ako te stariši ali njih namestniki morajo kaznovati, voljno pretrpi in misli: »Zaslужil sem, kar trpim«. Pomisli, da je to jako žalostno, če mora biti kdo večkrat kaznovan (Kesanje! trden sklep!)

3. Bodi varčen in ničesar ne zapravljaj brez potrebe. Pazi na svoje reči, da se ti kaj ne omaže, strga, spridi...

4. Skrbi, da si ohraniš vedno čisto vest. Hujšega ni na svetu, kakor slaba vest, grešno srce!

5. Ne maščuj se nad nikomur, marveč hudo povračuj z dobrim.

A. Kržič.

Raznoterosti.

Inocencij IV. in slovansko bogoslužje. Na obalah jadranskega morja se je zadnji čas vnel hud boj za častitljivo glagoliško bogoslužje, in je dospel celo do najvišjega sodnjega dvora v cerkvenih zadevah v Rimu. Eden najvažnejših dokumentov za glagolico, pravi paladij slovanskega bogoslužja, je reskript papeža Inocencija IV. iz l. 1248. V prav primernem času je priobčil o tem reskriptu zelo zanimiv in tehtovit članek p. Nikolaj Nilles d. J., profesor bogoslovja v Inomostu, v 1. let. številki tamkaj izhajajočega lista »Zeitschrift für katholische Theologie« (str. 66—87). P. Nilles je,

bodi mimogrede omenjeno, dober poznavalec slovanskih jezikov in cerkveno-slovanskih starožitnosti. Imenovan članek je jako poučen za zgodovinarje in kanoniste, zato podamo njegovo vsebino slovanskim krogom, ker dotični list pride le malokomu v roke.

Kaj je vsebina Inocencijevega reskripta? Senjski škof, ki je bil prej duhovnik latinskega obreda, ga je prosil, da mu dovoli posluževati se v bogoslužju slovanskega jezika. Odgovor papežev: »Nos igitur attendentes, quod sermo rei, et non res est sermoni subiecta, licentiam tibi in illis dumtaxat partibus, ubi de consuetudine observantur praemissa, dummodo sententia ex ipsius varietate literae non laedatur, auctoritate praesentium concedimus postulatum«. Kakor je razvidno, je motivacija tega dovoljenja izražena v besedah: »Nos igitur attendentes, quod sermo rei, et non res est sermoni subiecta«. Na prvi pogled dajo razprte besede ta-le zmisel: Beseda je podrejena stvari in ne stvar besedi, torej konkretno v tem slučaju: Beseda, t. j. bogoslužni jezik je podrejen stvari, t. j. obredu, liturgiji, in ne nasprotno. Svoj reskript bi torej papež utemeljeval s tem, da je jezik v bogoslužju nekaj postranskega in zato dovoljuje, da škof opravlja latinski (rimski) obred v slovanskem mestu v latinskem jeziku.

In tako res razlaga Inocencijev reskript učeni češki zgodovinar dr. Ginzl¹ in za njim več ali manj vsi drugi, ki so se pečali s tem reskriptom. Prijatelji slovanskega bogoslužja so dobro izrabili navedene besede, češ, s tem je papež slovesno potrdil načelo, da se v latinskem obredu sme rabiti tudi narodni jezik.

Nasproti temu je Italijan Giov. Batt. Pesante skušal dokazati, da papežev reskript ni nič drugo, kakor enostavna tolerancija in na podlagi te podmene zanika glagolskemu bogoslužju pravoveljavnost.

Nasproti prvemu in drugemu mnenju opozarja p. Nilles na juridičen pomen omenjenih besed. Reskript je juridičen dokument, in sicer je »rescriptum gratiae«, torej se mora pred vsem juridično razlagati. Tu se pa pokaže, da je Inocencij IV., sam izborni kanonist², besede »Sermo rei, et non res est sermoni subiecta« povzel iz zadnje knjige gregorijanskih dekretal (tit. 40. de verborum significatione). S pomočjo juridično-hermenevtičnih pravil p. Nilles jasno razlaga zmisel stavka »Sermo rei«. »Sermo« pomeni besede, s katerimi zakonodavec očituje svojo voljo; »res« je zmisel, namen, volja (intellectus, intentio, voluntas), katero je zakonodavec z besedami izrazil. »Subiectus« pomeni podrejen, odvisen biti, ravnati se po čem, služiti čemu. Torej zmisel stavka »Sermo rei, et non res est sermoni subiecta« je ta-le: Besede se morajo tolmačiti in ravnati po zmislu in namenu zakonodavčevem, ne pa nasprotno. Tako razlaga naveden stavek Corpus iuris canonici, kakor tudi Glossa ordinaria in Inocencij IV. sam. V praktični uporabi dobi stavek še drug kolorit. Naj bo kaka človeška postava še tako jasna, določna in dobra, vsled spremenljivosti človeških odnošajev lahko nastopijo slučajji, da postane nejasna, dvomljiva ali celo škodljiva. Kako je v tem slučaju postaviti razlagati? Glossa pravi: »Verba (a proprio) ad extraneum sensum sunt trahenda, ubi res (intentio, mens legislatoris) aliter salva esse non potest. Prior atque potentior est, quam vox, mens dicentis; (propterea) non sermoni res, sed rei est sermo subiectus«³. To velja zlasti, kadar splošna postava v posameznem slučaju postane pretežavna, škodljiva ali celo nemogoča.

Ako to uporabimo na Inocencijev reskript, dobimo iz besed »Nos igitur...« ta-le zmisel: Vsled splošne postave, ki velja v latinski cerkvi, bi senjski škof moral

¹ Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method, str. 123.

² »Der Monarch des Rechtes und der Gesetze«, »der Herr der Canonisten« ga imenuje Phillips. Gl. Nilles, n. m. str. 71.

³ Nav. m. str. 74.

opravljati bogoslužne obrede v latinskem jeziku, toda ker je med ljudstvom in duhovščino uveljavljena navada glagolskega bogoslužja, bi škof, latinski izvršujoč sv. opravilo, s tem povzročal zmešnjave, nemir in nered v svoji škofiji, zato se papež tu ozira na zmisel in ne na besedo splošne postave, quia sermo rei, et non res est sermoni subiecta, in mu vsled tega dovoli posluševati se v bogoslužju slovanskega jezika.

Potemtakem dobi reskript precej drugo lice. »Sermo« ni bogoslužni jezik, marveč besedilo splošne postave, »res« ni obred (ritus), marveč namen ali zmisel postave. S tem pa reskript Inocencijev nikakor ne izgubi svoje važnosti za slovansko bogoslužje, marveč le težišče se pomakne od besed »sermo rei« v one besede, s katerimi mu dovoljuje rabo slovanščine, kjer je to v navadi. S tem je namreč navada v senjski škofiji, opravljati sv. opravilo v slovanskem jeziku, od najvišje cerkvene avtoritete priznana kot zakonita.

Razlaganje učenega pisatelja smo v glavnih potezih navedli brez vsake subjektivne pripombe. Le na eno še naj opozorimo. Prav različno razlaganje tega reskripta kaže, koliko previdnosti in vsestranske učenosti je treba, ako kdo hoče temeljito obdelovati cerkveno-zgodovinska vprašanja. Zato se menda v malokateri vedi dela resnici toliko krivice, kakor v cerkveni zgodovini. Naj še kdo tako vestno uporablja načela zgodovinske kritike, če ni doma v kanoničnem pravu, lahko se mu spodrsne na vsaki stopinji. Kakor kanonično pravo, tako je za razumevanje cerkveno-zgodovinskih vprašanj potrebno znanje dogmatike, liturgike itd. Zato je tudi sploh nemogoče inovercu povsem objektivno pisati zgodovino katoliške cerkve, ker ne pozna njenega notranjega čutenja in mišljenja. F. K.

Jubilejsko leto 1300. Letos, ko stojimo ob mejniku dveh stoletij in kot katoliški kristjani praznujemo sv. leto, nam misli nehoté silijo nazaj v leto 1300, ko je papež Bonifacij VIII. prvokrat razglasil sv. leto, kolikor je znano iz zgodovine. Z l. 1300 je zatonilo velepomembno 13. stoletje, ki je videlo življenje in delovanje dveh mogočnih prenoviteljev krščanske družbe, sv. Dominika in Frančiška Asiškega, ki je raz vseučilišnih stolic slišalo Tomaža Akvinskega, stoletje, ki je na apostolski stolici videlo orjaškega Inocencija III. in na francoskem prestolu svetnika-kralja Ludovika IX., na prestolu rimsko-nemškega cesarstva pa Friderika II., po mišljenju in življenju bolj mohamedanca, kakor kristjana. Globokega pomena v cerkveni zgodovini je bilo jubilejsko leto 1300 zlasti za težko izkušenega Bonifacija VIII. Zanimivo je vprašanje, kako je neki Bonifacij VIII. prišel na to misel, oklicati sv. leto, če pred njim ni bilo te navade?

Iz kronike italijanskega zgodopisca Giovanni Villani in spisa De centesimo seu iubileo anno kardinala Iacopo Gaetano Stefaneschi, ljubimca Bonifacijevega, zvemo, da se je proti koncu 13. stoletja med ljudstvom raznesel glas, da ob stoletnicah rojstva Kristusovega papeži podelijo izvanreden popoln odpustek Rimljanom in tujcem, ki se zgrivano spovejo svojih grehov in obiščejo skozi 30 dni (tujci 15 dni) baziliko sv. apostolov Petra in Pavla¹.

Ta govorica je prišla tudi do ušes papeževih. Bonifacij VIII. je ukazal preiskovati vse rimske arhive, če bi se kje našlo kaj o tem. Navzlic skrbnemu preiskovanju se ni našlo čisto nič o kakem jubileju ali izvanrednih odpustkih ob preketu stoletij. Papež je zato smatral celo stvar za prazno ljudsko besedičenje in je ob božičnih praznikih l. 1299. ostal mirno v svoji lateranski palači. Toda med ljudstvom je kakor ogenj vzplamtela ta ideja. Na predvečer 1. januarja se je ljudstva kar trlo v Petrovi baziliki in cerkev je morala ostati odprta pozno v noč. Naslednje dni je

¹ Gl. »Civiltà Cattolica« 1900, vol. IX., quad. 1189, str. 15—32.

število le še rastlo, ker so od vseh strani trumoma vreli potniki v sveto mesto. Vse ulice in trgi so bili polni ljudstva. In če se je papež prikazal v mestu, so ljudje iz vsega grla upili: »Da nobis benedictionem antequam moriamur!« A papež je ostal trd, kakor bi ne slišal nič. Občudovati moramo previdnost in razborito postopanje apostolske stolice v onih časih, katerim se pogostoma odreka vsako kritično mišljenje. Bonifacij je na vsak način hotel najti zgodovinsko podlago ljudski govorici. Arhivalna preiskovanja niso izdala nič, v mnogobrojnih spisih Inocencija III., ki je bil leta 1200 na Petrovi stolici, tudi ni sledu o kakem jubileju, zato je papež poklical žive priče.

Pripeljali so starca, ki je imel 107 let. Ta je izpovedal, da je njegov oče bil l. 1200 v Rimu in da ga je opominjal, če bi mu Bog dal tako dolgo življenje, naj nikar ne opusti velikega odpustka ob stoletnici. Druga dva francoska romarja, ki sta tudi bila stara nad sto let, sta istotako potrdila, da sta slišala od svojih očetov, da se ob stoletnici dobi v Rimu popolni odpustek. Drugi so trdili, da le nepopolni. Ker so se priče nekako zapletale v svojih izjavah, ni se papež veliko zmenil za nje.

Toda velikanskega ljudskega pokreta na vseh straneh krščanskega sveta papež ni mogel in ni smel prezreti. Po dolgem in vestnem posvetovanju s kardinali se je papež naposled odločil, poslužiti se svoje apostolske oblasti in uslišati prošnje neizmerne števila romarjev, ki je od dne do dne rastlo. Ne oziraje se na prejšnje negotove stoletne jubileje, je Bonifacij VIII. dovolil popolni odpustek obiskovalcem bazilik sv. Petra in Pavla ne le za l. 1300, ampak za vse prihodnje stoletne jubileje. Med ogromno množico ljudstva je dne 22. svečana l. 1300 prišel v Petrovo baziliko in slovesno dal prečitati apostolsko pismo, s katerim se je otvorilo sv. leto in se odpustek podelil tudi onim, ki so že prej obiskali bazilike sv. apostolov. Dotična listina se začne z besedami: »Bonifacius Episcopus servus servorum Dei ad certitudinem praesentium et memoriam futurorum«. Med ljudstvom je zavladalo neizmerno veselje in vsi so radostno izpolnili pogoje, na katere je bil navezan popolni odpustek. Sedaj se je šele začelo pravo veličje. Po 200.000 ljudi je bilo skozi celo leto v Rimu brez onih, ki so bili na potu tje ali nazaj, in vsi, pravi kronist Villani, so bili zadovoljni in so imeli dovolj jesti, ljudje kakor živali, s katerimi so prišli potniki. Tako se je tedaj začel stoletni jubilej pred 600 leti. F. K.

Pastirski listi. Za goriško nadškofijo. Nj. Eminenca kardinal in nadškof goriški polaga v letošnjem pastirskem listu svojim vernikom na srce zelo važno zadevo. Ker se v nadškofiji kaže vedno bolj pomanjkanje duhovščine, želi prevzvišeni nadpastir razširiti drevesnico za duhovski naraščaj, namreč deško semenišče, v katerem je doslej bilo prostora komaj za 66 gojencev, kar je za nadškofijo veliko premalo.

Ravno postni čas nas prav živo spominja velikega dela, katero je izvršil večni duhovnik Jezus Kristus in za katero je Gospod odločil duhovnike, da ga nadaljujejo. Vzvišena, nadnaravna je čast in oblast duhovska in težavna je naloga, zato je pa tudi duhovniku potreba velike npravne popolnosti. Za krščansko ljudstvo je velika blagodat, če ima dovolj dobrih duhovnikov, »toda če hoče ljudstvo imeti to srečo in ta blagoslov, mora tudi samo za to skrbeti«. Duhovnik, četudi visoko postavljen, je vendar tudi človek, ki se mora vzgojiti. Dobra vzgoja v domači hiši je pač podlaga za prihodnje življenje, a samo to še ni dovolj. Da se mladenič, kateremu je Gospod položil v srce poklic za svojo službo, obvaruje tudi pozneje pred nevarnim vrtincem zapeljivega sveta, želi sv. cerkev, da se ustanavljajo posebni zavodi. Neizmerno veliko je na tem ležeče, kako je mladenič, ki misli stopiti pred oltar Gospodov, preživel svoja dijaška leta.

Mnogi izgubé sploh veselje in navdušenje, ki je ravno znamenje poklica, drugi pa stopijo na sv. goro Gospodovo z omadeževanimi rokami in nečistim srcem ter so sebi in drugim v nesrečo.

Zaradi Kristusa, ki je za nas trpel, naj torej verniki darujejo po svojih močeh za zavod, v katerem se bodo vzgajali poslanci Kristusovi.

Za lavantinsko škofijo. Letošnji pastirski list milostljivega kneza in škofa Mihaela se začneja z najlepšim krščanskim pozdravom: Hvaljen bodi Jezus Kristus! in govori v uvodu o sv. letu, v katerem bi se naj po namenu sv. očeta papeža po vsem katoliškem svetu izkazalo na slovesen način božjemu Zveličarju dolžno počestčenje, udanost in zahvala. Za lavantinsko škofijo se posebej napoveduje: velika jubilejska svečanost v mariborski stolnici tretja škofijska sinoda, posvetitev nove predmestne cerkve Device Marije v Mariboru, euharističen shod in ponovitev posvetitve presv. Srcu Jezusovemu. V vse župnijske cerkve se bode vzdala marmorna plošča z napisom: 1900. Christus Deushomo vivit, regnat, imperat 1901; v stolni cerkvi se bo pa v ta namen postavil kamenit steber s križem.

Kaj primerno se današnjemu času kličejo v spomin besede Karola Vel.: »Ego credere non possum, quod ii qui Deo et sacerdotibus inobedientes sunt, erga civitatem fideles esse possunt«. Z ozirom na znani napis na obelisku pred Petrovo cerkvijo: Christus vincit. Christus regnat. Christus imperat. Christus ab omni malo plebem suam defendat! Ecce crux Domini! Fugite partes adversae: vicit leo de tribu Iuda! — govori poslanica v naslednjih treh odstavkih o Kristusu kot kralju, zmagovalcu in branitelju svoje črede.

Oseba Kristusova je središče cele človeške zgodovine. Pač je končal svoje življenje na križu, toda njegovi sovražniki so se motili, če so mislili, da so ga s tem spravili za vselej s pota. Kristus je vstal iz groba in živi; razposlal je svoje učence, da oznanjujejo njegov nauk po vsem svetu, in v ta namen jim je obljubil svojo pomoč in poslal tolažnika sv. Duha. V svoji cerkvi živi Kristus in tudi zmaga. Kakor proti Kristusu, tako se tudi proti njegovi cerkvi vzdigujejo neprestano sovražniki, zlasti to velja za današnje čase. A tudi sedaj bo Kristus zmagal. Vkljub vsem oviram cerkev današnje dni neumorno nadaljuje svoje zveličavno delo. Število njenih udov se je v 19. veku znatno pomnožilo, krščanska zavest se je obudila, kar kažejo mnogobrojni misijoni, nove verske družbe, zidanje novih cerkev itd.

Jezus Kristus je kralj, to čast si je svojil sam, to je potrdil napis na križu, in sicer mu gre kraljevi naslov, ne le, ker je telesni potomec kraljeve hiše Davidove, marveč veliko bolj, ker je Bog. Pa ne samo po božjem in človeškem rojstvu je on kralj, marveč to čast si je tudi sam pridobil, ker se je dal kot odkupnino za vse človeštvo. Veličastno je kraljestvo Kristusovo in se ne da primerjati z nobenim svetnim kraljestvom. Svojo oblast pa Kristus vidno izvršuje po svoji cerkvi, ki se kaže kot kraljestvo Kristusovo po svoji edinosti, svetosti, vesoljnosti in apostolstvenosti. Kot drugi Kristus cerkev tudi dandanes lahko prenovi obličje zemlji; svet bo zopet srečen, če se le pokloni Kristusu-kralju.

Kot mogočni kralj on tudi varuje svoje ljudstvo, in to naj osrčuje njegove zveste učence, kakor je vera v Kristusa osrčevala prve kristjane.

Zatorej na pragu novega stoletja naj obnovijo in zagotovijo Jezusu Kristusu večno zvestobo vsi, duhovniki in redovniki, otroci in stariši, vzgojitelji, učitelji in učenjaki, bogati in ubogi.

V opombah nam podaja poslanica zanimivih statističnih podatkov o razširjanju katoličanstva v našem stoletju in o nabožno-poučnih knjigah, ki so primeren pripomoček, da med nami raste češčenje božjega Zveličarja.

Za ljubljansko škofijo. Tudi ta poslanica ima za predmet Jezusa Kristusa, Sina živega Boga in našega Zveličarja. Kakor sedaj razmere stoje, nam se ob koncu stoletja ne kaže kaj posebno vesela bodočnost. Ni čuda, saj so ljudstva in države zapustile Boga in njegovega Sina Jezusa Kristusa, v katerem edinem najde človeštvo svojo trdno srečo in večno zveličanje. Za ljudstva in države ni večnosti, zato jih mora pravična kazen božja doseči v časnosti. Zato je primerno in potrebno, da se oklenemo tem trdneje Jezusa Kristusa, da ga bolj spoznamo in po njegovem evangeliju uravnamo svoje časne zadeve.

Da spoznamo, kdo je Jezus Kristus, je treba, da si ogledamo njegovo življenje, njegov nauk, njegova dela, kakor nam jih opisujejo evangelisti. Po svoji vzvišenosti, globokosti, preprostosti in plodovitosti presega Jezusov nauk sestave vseh veleumov, zato mora On biti več, kakor navaden človeški veleum, mora biti Bog. K temu se še pridruži krotkost in brezmejna ljubezen njegovega Srca, pravna popolnost in vseobsežnost njegovega značaja. Zato je celo Rousseau priznal: »ako življenje in smrt Sokratova kaže modrijana, življenje in smrt Jezusova kaže Boga« (I.).

Svoje božanstvo je pa Jezus potrdil tudi s svojimi deli, s svojim brezmadežnim, brezgrešnim, svetim življenjem, s svojimi krasnimi čednostmi, ki izvirajo iz njegovega notranjega, tesnega združenja z Bogom očetom (II.).

Svoje božanstvo je pa tudi Jezus jasno in očitno pričal pred učenci in prijatelji, pred svetno in duhovno oblastjo, tudi pred najhujšimi sovražniki. Da bi bilo to spričevanje lažno, je nemogoče, ker je nezdržljivo ž njegovim svetim življenjem in čistim značajem (III.).

Tudi ljubezen in sovraštvo do Jezusa kažeta, da on ni navaden človek, marveč Bog. Nikdo izmed človeških otrok ni zahteval in ni našel tolike ljubezni, kakor Jezus. Še bolj čudno je pa sovraštvo, katero si je Jezus sam prerokoval in ki se uresničuje do današnjega dne. Pač ljudje sovražijo drug drugega, a s smrtjo vsaj polagoma preneha sovraštvo, le Jezus ima vedno svoje sovražnike, kakor jih je imel v svojem pozemelskem življenju. Ravno to zopet dokazuje, da Jezus še živi, nasprotuje človeškim strastim, zmaga in kraljuje (IV.).

Zato je prav, da ob koncu stoletja pademo pred Njim na kolena, ga spoznamo kot svojega Boga in Gospoda ter mu zagotovimo večno ljubezen. F. K.

Ocene.

A. Dogmatika.

Mariologija to jest nauk katoličke crkve o blaženi Djevici Mariji Materi Božjoj. Izložio Dr. Ivan Bujanović, profesor u bogoslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. S dopuštanjem nadbiskupske duhovne oblasti zagrebačke. Zagreb, nakladom kr. sveučilišne knjižare Fr. Suppana, 1899. Str. 178, c. 240 K.

Lani je bilo 25 let, odkar so dobili v Zagreb vseučilišče. Res je, da še ni popolno, ker obsega samo tri stroke, četrto, zdravoslovje pa še pogreša. Ali že to je velik napredek, da imajo naši bratje na jugu svoje vseučilišče in torej širo torišče, na katerem se jim višja veda v rodnem jeziku razvija in v vse sloje naroda prodira. V proslavo te obletnice je učeni dogmatik dr. Bujanović spisal obsežno monografijo o Mariji Devici ter podaje v nje prvem delu, str. 1—102, natančni nauk o Materi božji, v drugem pa opisuje pomen in razvoj njenih praznikov (str. 105—178).

Nauku sv. cerkve o Mariji Devici postavlja dr. B. na čelo versko resnico, da je Marija mati božja, in to po pravici, saj zanjo izvira iz tega vsa milost, čednosti

in časti. »Materinstvo božje, pravi (str. 2), vrelo je, iz kojega izviru sve njezine izvrsnosti i povlastice, koje ju dižu nad sve stvorove«. Naravno je, da začne dr. B. z naukom nasprotnikov, gledé na to resnico, z Nestorijevim, ter preide brž na dokazovanje, »da je Marija u istini Mati Božja«, češ, da »nahodi se u obadva vrela svrhunaravske objave«. Ozira se v tem samo na dokaze iz novega zakona (Luk. 1, 31. 35. 41; Gal. 14, 4; Rom. 1, 2ss.; 9, 5) in na sv. očete: sv. Ignacija, Janeza Antioh., sv. Janeza Damasc. Dr. B. lepo izvaja dokaze iz besed sv. pisma in pozna se mu, da jasno misli in da ima besedo v svoji oblasti. Ne vem pa, če je bil res nauk Nestorijev, »da se je Sin Božji, druga osoba presvetoga Trojstva (,) u vremenu združila s čovjekom Isusom Kristom rojenim u Nazaretu od Josipa i Marije«. Jaz še vsaj nisem nikjer tega našel, da bi Nestorij bil učil, da je Kristus sin Jožefa in Marije ter se je porodil v Nazaretu. Lapsus calami je bržkone tudi stavek (str. 7, vrsta 9. od sp.), da »predmet začetka i rojenja nije narav nego vazda samo osoba«.

Kot drugo versko resnico razlaga dr. B. to, da je Marija deviška mati (§ 3). Tudi tukaj je navedel mnenja nasprotnikov (št. 1), potlej (št. 2) razložil nauk svete cerkve in (št. 3) duhovito dokazal, oziroma kremenito obranil versko resnico. Ne pritegnil pa bi mu v tem, ko trdi (str. 16), da »Isusovo presveto tijelo u začetku (kao što poslije i kod poroda) bilo je blaženo tijelo«. Krivo je tudi, ko piše (str. 16, op. 2), da »osim Izaije dolazi ta riječ, מִלְכָּה sedam puta u st. zavjetu«, ker že koj na prvem mestu, ki ga navaja (Gen. 24, 16) je išče človek zastoj v izvorniku. Tam stoji מְהוּלָּה in grška prestava ima res za to παρθένος, latinski pa virgo, ali v hebrejskem je ni. V prvi »bilješki« dokazuje dr. B. dobro, da je »bl. Djevica Marija bila u istinu udata za Josipa«, v drugi pa, da je Marija imela obljubo vednega devišva.

Z veliko ljubeznijo razlaga in dokazuje dr. B. brezmadežno spočetje Device Marije (§ 4, str. 34—71) in je ta razprava, menim, najboljša izmed vseh, kar nam jih podaja v tej knjižici, in prav izvaja iz dogmatične definicije, da je Marija »bila u istom času, kad je začeta (,) zajedno i posvećena tako, da je već bila čista i sveta (,) kad je postala«. Vsekako pa še bi bilo povdariti, da se je že spočela v posvećujući milosti božji, ker bi se s tem že povedalo tudi bistvo izvirnega greha. Dokazi iz sv. pisma so običajni: »apostolska predaja« pa se ve, da dokaze spopolnjuje in dopolnjuje to, kar iz sv. pisma vzhaja še bolj v klici. Za dokazi iz »svrhunaravske objave« postavi dr. B. še druge v »bilješki« posebej iz bogoslovskega razuma, »dokaze prikladnosti«, kakor jim pravi in jih sklene: »Nauk dakle katoličke crkve o brezgrješnom začecu Marijinom sasvim lijepo pristaje u organsku cjelinu nauka kršćanske vjere«.

Resnica je nadalje, kar uči dr. B. v § 5., ko piše: »Iz vjerskog članka, kojim ispovjedamo, da je bl. Dj. Marija začeta bez istočnoga grijeha izlazi, da nije u sebi imala ni neuredne pohote«. Je-li pa to bilo tako, da v njej poželjivosti sploh ni bilo, ali pa je ta bila »samo u njoj sputana tako, da se nikako nije mogla neuredno ganiti«, v tem se dr. B. nagiba na stran sv. Tomaža, ki trdi zadnje. To je tudi splošno mnenje bogoslovcev in je v zvezi z naukom, da je Marija »preuzela na sebe dug grijeha bolesti, stradanja, smrt i zaradi istoga uzroka i pohotu«.

Da je bila Marija Devica čista vsakega tudi najmanjšega greha, dokaže dr. B. v § 6, in da je ona sploh milosti božje »puna tako, da svetosću nadmašuje sve stvorove«, uči v § 7, a to po nekem delu omejuje. Ko pravi (str. 83): »Marija je dakle milosti puna, ako je isporediš sa svecima, koji su udovi tijela Kristova, jer je od svih mnogo (nje) u njoj; ali nije milosti puna, ako je isporediš s Kristom glavom, sve, što god ima, od njega dobija«.

Na straneh 84—89 se razpravlja o vnebovzetju Device Marije, ki »nije članak vjerski, ali budući da se oslanja na mnoge i jake dokaze, bilo bi drsko, da tko tu istinu pobija«; ali celo »sumnjiv krivovjerstva«. V §§ 9 in 10 vtrjuje dr. B. resnico, da je Devica Marija »u istinu naša posrednica«, ker »se slaže s kršćanskom vjerom u opće, da je uz Isusa, prvoga i glavnoga posrednika, takogjer i Marija posrednica Boga i ljudi« (str. 97) in ker ona »svetošću i dostojanstvom nadmašuje sve svete, zato je ide veće štovanje, nego se daje svecima ... hiperdulijsko štovanje« (str. 99).

V drugem delu ali »dodatku« se opisuje 17 praznikov Device Marije in s soboto, ki je posvečena Mariji Devici, sklene dr. B. svoje delo. Dodatek se naslanja na knjigo papeža Benedikta XIV., *De festis D. N. Iesu Christi et B. Mariae Virginis*, v Mignejevi: *Theologiae cursus completus* tom. 26. in dobro služi dušnim pastirjem, katerim je do tega, da dobó avtentično razlaganje pomena teh praznikov.

Dr. B. piše v lahkem jeziku, njegove razprave so pregledne in zato tudi priprostejšemu duhovniku lahko umljive. Ne vem, pa dozdeva se mi, da je v tem zvezku beseda manj dovršena in da dokazi niso tako gladki, precizni, kakor v prejšnjih zvezkih. Zdi se, da bi mu več pile ne bilo na škodo, tudi korekture še bi potreboval tisek, kajti tiskovnih pomot je več, kakor bode učenemu piscu ljubo, zlasti kar se tiče stavkov ali besed iz tujih jezikov. Jaz sem si jih le nekaj izpisal. Že v naslovu Mariologija je ali eden j premalo ali pa preveč, kajti na str. 3. stoji Mariologia. »Članek prvi« na isti strani ne dobi pozneje nikjer tovarišev; na str. 5. je *ἐνομήτῃ* brati *ἐνομήτῃ*, na 7. pa mesto *γεγόμενον γενόμενον*, na str. 10. *ὁμοούσιος* nima pravilnega naglasa, kakor na 11. *θεοτόκος* sploh ne. Na str. 10. je migne mesto Migne in na str. 16. Isenbil mesto Isenbichl, na 17. je jolodeth mesto joledeth, *ἡγία*; in concipies mesto concipies, spodej signicavit mesto significavit in adulescentula mesto adolescentula. Sličnih pogrškov je še več, zlasti v grškem naglaševanju. Vendar ti pogrški stavčevi motijo bolj oči, kakor pa razum. Nekaj malega bi še rad opomnil spretnemu piscu in večjemu dogmatiku in sicer to, da v citacijah svetega pisma naj vzame običajni način, ki terja za poglavjem vejico, za vrsto pa na koncu piko, sicer pa nič, n. pr. Gal. 4, 5. 6. in če se citira iz one knjige več poglavij z vrstami, tedaj pa se stavi za vrsto nadpičje, n. pr. Cant. 1, 2; 6, 7.

Dr. I. Mlakar.

Rimskij papa i papi pravoslavnoj vostočnoj cerkvi. Freiburg v Br. 1899. Str. 138. — Cena 3 krone 60 vinarjev. (Konec.)

Kako se pa dejanski drži ruska cerkev svojega lastnega dogmatičnega nauka? V ruski cerkvi »je sv. sinod po svojem sestavu to, kar zakoniti cerkveni zbor«, pravi vpliven ruski bogoslovec Filaret, nadškof harkovski (str. 12). Sv. sinod¹ je najvišja cerkvena oblast na Ruskem, ki upravlja celokupno cerkev, daje in spreminja zakone, nadzoruje škofo, sprejema prizive itd. Imeti mora vsaj 12 udov in morajo biti zastopane vse hierarhične stopinje. Prevesno večino bi sicer morali imeti škofje, toda to je popolnoma odvisno od volje carjeve. Pod Katarino II. n. pr. se je zgodilo večkrat, da so bili le trije škofje v sv. sinodu. Dandanes je sicer sestavljen sv. sinod zvečine iz škofov, toda to je popolnoma odvisno od carske volje. Med seboj so udje sv. sinoda popolnoma enaki, naj si bodo nadškofje, prosti duhovniki ali pa lajki. Sv. sinod se sicer imenuje najvišja cerkvena oblast, v resnici je pa le organ carske vlade. Z ozirom na upravljanje cerkve se glasi državni zakon: »V cerkvenem upravljanju deluje samodržavna oblast po posredovanju sv. upravljajočega sinoda, katerega je ona uredila«. Ko je l. 1700 umrl moskovski patrijarh Hadrijan, mu Peter V. ni več imenoval naslednika. Ko so zaradi tega nekateri izrazili svoje pomisleke pred carjem,

¹ Rabimo obliko »sinod«, ker je to ruski službeni izraz.

se je Peter udaril v prsa in se zadril: »Jaz sem vaš patrijarh!« Kakor je l. 1718. ustanovil za vladne posle razne odseke, tako je l. 1721. ustanovil za cerkvene zadeve »duhovni kolegij«. Ker je pa po odpravi patrijarhata ljudstvo v liturgiji pogrešalo ime višje cerkvene oblasti, tedaj so »duhovni kolegij« prekrstili v »sv. sinod«, ki se odslej imenuje v liturgiji mesto patrijarha. Odpravo patrijarhata opravičuje Peter med drugim s tem, ker bi prosto ljudstvo utegnilo misliti, da je poleg carja še kaka druga vrhovna oblast, morda celo višja in odličnejša kakor carska!

Novo cerkveno urejenje je Peter vpeljal s takozvanim »duhovnim reglamentom«, ki spada med temeljne državne ruske zakone in je za rusko cerkev v pravem pomenu Corpus iuris canonici. V tem reglamentu govori Peter tako odločno in samooblastno, kakor nikdar noben papež. S carsko voljo so mnogotere reči, ki sicer spadajo v cerkveno področje, izročene civilni oblasti. Sem spadajo n. pr. nespokorni grešniki in oni, ki zanemarjajo presv. skrivnosti (str. 21). Značilno je, da se v duhovnem reglamentu določuje tudi, kaj vse ima škof storiti pri vizitaciji. Med drugim mora imeti tudi nagovor na ljudstvo; ker pa »ni vsakdo sposoben«, da bi si zložil gladko in čisto besedo, zato naj sv. sinod sestavi govor, katerega bodo škofje pri vizitaciji brali (!).

Sv. sinod upravlja cerkev le v onem zmislu, kakor državni senat ali ministerstva državo. To je razvidno že iz tega, da je »duhovni kolegij« bil popolnoma vsoporejen z ostalimi vladnimi odseki, in ko je car Aleksander I. vpeljal ministerstva, je sv. sinod prevzel mesto ministerstva za bogočastje. Tudi prisega je za ude sv. sinoda prav ista, kakor za ude drugih odsekov. Med drugim morajo sinodski udje v prisegi izpovedati, da je najvišji sodnik duhovnega kolegija »Vserossijskij Monarh«. Oko carjevo v sv. sinodu je od njega nastavljen »oberprokuror«, ki mora imeti »smelost in moč, voditi sinodske posle«.

Tudi ruski juristi so edini v tem, da je najvišja zakonodavna in upravna oblast ruske cerkve v rokah carjevih. Sv. sinodu so neposredno podložni vsi škofje; le če bi sv. sinod kedaj prišel v naskrbiže z voljo carjevo, se morajo škofje pokoriti carju. Vsakemu škofu je pridejan konzistorij, ki se sme vmešavati tudi v škofove zadeve. Tudi o najmanjših rečeh mora natančno poročati sv. sinodu v Petrograd. Duša konzistorija je tajnik, katerega imenuje sv. sinod na predlog oberprokuratorja; z drugimi besedami je to vladni poverjenik. Škofovska oblast je torej za pravo nična. Kako se tedaj dejstveno nauk pravoslavne cerkve, da je škofovska oblast najvišja v vidni cerkvi Kristusovi? V carju je vir vse jurisdikcije; v pravem pomenu je car ruski papež. Car Pavel I. si je tudi izrečno pridjal naslov »glava cerkve«. Ideja o carski nadvlasti preveva ves cerkveni organizem, izraža se v katekizmu, v liturgiji, pri posvečevanju škofov itd. Pač res, v ruskih katekizmihi se kaj lepo poudarja carska avtoriteta kot zastopnica Gospodova in ob enem tudi težke dolžnosti, katere ima car kot krščanski vladar. Mi zahodnjaki, ki večkrat čutimo žalostne posledice nasprotja med cerkveno in državno oblastjo, moramo z neke strani zavidati Ruse, ker sta pri njih tako tesno strnjene obe oblasti. Ko bi le ta zveza ne šla predaleč!

Zanimivo je, kako se cesaropapizem javlja v liturgičnih knjigah. Po ukazu državnega senata se morajo naslovi in imena carja, carice in udov carske obitelji tiskati z debelimi črkami. To velja tudi v cerkvenih knjigah. In tako se večkrat zgodi, da so carska imena tiskana debelo, imena božja, Device Marije in svetnikov pa z navadnimi črkami. Cesaropapizem sega celo v spovedno tajnost. Ako se namreč spovedniku odkrije kaka zarota zoper carja, je dolžen to naznaniti.

Taka je torej dejanska uprava ruske cerkve. Ali se to strinja z njenim lastnim dogmatičnim naukom? Ali se strinja z ukazom Kristusovim?

O ostalih vzhodnih pravoslavni cerkvah govori pisatelj le kratko. Položaj grške cerkve oslobojenega kraljestva osvetljuje dovolj sklep grških škofov dne 15./27. julija 1833, s katerim izrečno priznavajo, da je kralj grški najvišji vladika. Položaj grške cerkve v turškem cesarstvu pa dovolj označuje čez vse hlapčevska adresa grških škofov s patrijarhom na sultana iz l. 1853, kjer med drugim sultana imenujejo senco božanstva.

Toliko o 1. poglavju, ki je najobširnejše in najzanimivejše. Pisatelj nam na podlagi skoro samih ruskih virov, bogoslovskih in juridičnih, črta sliko ruske cerkve, ki, žal, ni kaj prijazna.

V 2. poglavju (str. 83—105) razkazuje pisatelj, da je vsled dejanske uprave pravoslavna cerkev ločena v več cerkvij, katerih vsaka ima svojega papeža v vladarju, dočim katoličani dopuščajo le eno cerkev in enega papeža. Kakor protestantje vedno dolže katoličane, da obožavajo Devico Marijo in svetnike, tako pravoslavni teologi izvirajo katoliški nauk o vidnem poglavarju cele cerkve in smatrajo papeža kot kakega despota, ki si prisvaja prava Kristusa samega. Naravnost smešna pa je trditev, da vidna glava uničuje edinstvo cerkve. Da je cerkev vidna in da je njen pravi poglavar Kristus sam, v tem se strinjata skoro do besede pravoslavna in katoliška cerkev¹. Ako se tudi škofje imenujejo glave cerkve, je to umeti tako, da so namestniki Kristusovi — tako ruska veroizpoved — a isto uči tudi katoliška cerkev o škofih in papežih. Ako je cerkev vidna, mora imeti tudi vidno upravo in ta uprava mora imeti svoje središče; ako orijentalci mislijo, da vidne vrhovne glave ni treba, ker je Kristus vrhovna glava, tedaj bi dosledno morali zavreči tudi škofovsko čast, ker Kristus ni samo glava celi cerkvi, ampak tudi posameznim cerkvam, ki sestavljajo vesoljno cerkev. Dejanski itak vse pravoslavne cerkve smatrajo vrhovnega poglavarja in namestnika Kristusovega svojega državnega poglavarja. Čuditi se je le, kako je še mogoče nasprotstvo med vzhodom in zahodom v tej točki. V pravoslavni katekizmi in veroizpovedih je treba le mesto besede »vladar« postavit »naslednik sv. Petra«, pa smo edini do pičice.

Pravoslavna dogmatika dalje uči, da se škofje lahko snidejo tudi v vesoljni zbor, ki lahko daje obvezne zakone za vso cerkev. Vprašanje je le, kdo ga naj skliče in kdo mu naj predseduje? Carigrabski patrijarh je že to poskušal, pa ni šlo. Sicer pa pravoslavna cerkev boljše stori, če ne sklicuje vesoljnih zborov, ker bi dala sama sebi zaušnico. Ona namreč priznava le sedem prvih vesoljnih cerkvenih zborov, katere vzhodni patrijarhi v svojem odgovoru na okrožnico Pija IX. (6. prosinca 1848) prav naivno primerjajo sedmerim pečatom v skrivnem razodetju sv. Janeza (pogl. 5). K čemu še tedaj sklicovati vesoljne zборе!²

S kakim pravom si carigrabski patrijarh lasti naslov in oblast, kakor rimski papež, če ni vrhovne glave vidne cerkve?³

¹ Ruska veroizpoved pravi: »Hristos jest jedinij Glava svoje cerkvi«; Rimski katekizem pa: »Unus est etiam eius (Ecclesiae) rector ac gubernator, invisibilis quidem Christus...« Art. IX., qu. XI.

² Radi bi vprašali pravoslavne teologe: 1. zakaj so samo prva stoletja bili potrebni vesoljni zbori, sedaj pa ne več, ko je vendar Kristus obljubil, da ostane z nami vse dni; 2. zakaj je bilo takrat možno sklicovati vesoljne zборе na vzhodu, sedaj pa ne; 3. zakaj pravoslavne dogmatike še vkljub temu uče, da se škofje lahko zberó v občni koncil?

³ Sarajevski pravoslavno-teološki list »Istočnik« prinaša v 7. št. lan. l. poslanico carigrabskega patrijarha, ki je naslovljena: Konstantin, milošću božjom arhiepiskop Carigrada, novoga Rima i vasseljski patrijarh. — Papeške okrožnice pa nosijo nadpis: Leo episcopus, servus servorum Dei!

Po pravici stavlja pisatelj k sklepu tega poglavja vprašanje: Katera cerkev je bližja oni, katero je ustanovil Jezus Kristus? (Str. 104.)

V 3. poglavju kaže pisatelj, kako je pravoslavna cerkev izvržena vsakovrstnim prevratom, kakor državna vlada. To potrjuje ruska cerkev sama, istotako ona v grškem kraljestvu, rumunjska, bolgarska itd. Noben patrijarh in noben car pravoslavne cerkve ne more dokazati, da je njegova vrhovna oblast od Kristusa samega, zatorej se tudi ne more vzdržati nasproti raznim prevratom.

Ako bi se kedaj zgodilo, da bi si Rusija podložila vse vzhodne pravoslavne narode, bo imela vzhodna cerkev svojega papeža v Petrogradu, kakor ga ima katoliška v Rimu. Pravoslavni cerkvi ostane na izbiri, ali poprijeti se katolicizma, ali pa se prepustiti prevratom, katerim so podvržene državne oblike.

V 4. poglavju razlaga pisatelj primat rimskega papeža in zavrača razne pomisleke. Res je papeška oblast velika, a ta oblast je le sodna in učna, z ozirom na oblast škofovskega reda (potestas ordinis) je papež ravno tako škof, kakor vsi drugi. Na prigovor inovercev, da je papež neomejen despot v cerkvi, dobro navaja pisatelj resne besede sv. Bernarda in sv. Leonarda Mavriškega, ki tudi papežem odkritosrčno dajeta lekcijo, česar se pač ne bi usodil noben ruski škof nasproti carju.

K sklepu razvija pisatelj nekatere misli, kako naj delujemo za združenje vzhodne in zahodne cerkve. Delati moramo pred vsem na to, da se med nami dejanski širi in utrjuje ljubezen do božjega Zveličarja. Slutvo-reformatorji, ki vse kritikujejo in hočejo preobrniti, svojih smeti pa ne vidijo, ne koristijo nič. Delati moramo, kar moremo, vseh pa prepustiti modrosti in previdnosti božji. — Prav iz te knjige se človek prepriča, kako globoko je vkoreninjena na vzhodu cesaropapistična ideja in kako težavno delo je zedinjenje, zlasti na Ruskem.

V 4. poglavju bi bilo na mestu, vložiti tudi kratko nauk o papeževi nezmotljivosti, katere se je pisatelj dotaknil le mimogredé.

Knjiga je prav zanimiva in poučna tako za inoverce, kakor tudi za katoliške teologe, dasi bo zaradi jezika širjim krogom manj pristopna. F. K.

B. Homiletika.

Zur Jahrhundertswende. Christus und die menschliche Gesellschaft. Zeitgemässe Predigten von Dr. Ceslaus M. Schneider. Mit kirchlicher Approbation. Paderborn. Druck und Verlag von Ferdinand Schöningh. 1899. 8°. Strani VIII+288. Cena m. 2'40.

Naj se XIX. stoletje konča že l. 1899. ali še le s klepom l. 1900, gotovo je, da se učenjaki že sedaj mnogo trudijo s premišljevanjem o preobratu dveh vekov. Tekoči vek podaje snovi dovolj. Težavna vprašanja se vsiljujejo razmotrivanju. Je li človeštvo napredovalo, se je li dosegel njegov vzvišeni namen? Kakšen blagor in v koliki meri je prineslo to stoletje ljudem? Krščansko misleči učenjaki se pri takih vprašanjih vedno ozirajo na Kristusa. Človeštvo s Kristusom — človeštvo brez Kristusa! To sta dve načeli, za kateri se borijo nasprotujoče si sovražne sile, vsaka po svojem. Kako je bilo torej razmerje v XIX. stoletju med človeštvom in Kristusom? Nadalje — kakšen nauk sledi iz odgovora za nas?

Na ti vprašanji podati resničen odgovor, je namen Schneiderjevih pridig »Zur Jahrhundertswende«. Lepa, vzvišena snov se podaje govorniku. Veleum mora biti, ki si upa le-to snov z dovršeno popolnostjo obdelovati. XIX. vek se namreč od mnogoterih prejšnjih znatno razločuje. Tolike razlike v nazorih, v iznajdbah, v političnih in socijalnih razmerah ni povzročilo nobeno drugo stoletje. Raditega mora govornik imeti jasen pregled o velikanskih uspehih in globoko segajočih spremembah imenovanega stoletja.

Dr. Cesl. Schneider je svojo nalogo v obče dobro izvršil. Govori so, kolikor je pri taki visoki snovi pač mogoče, poljudni; priprosto ljudstvo jih vendar ne bi moglo razumeti; se za nje tudi ne bi zanimalo. Pridige imajo torej bolj akademično vrednost; Schneider sam jih v tej obliki gotovo ni in jih tudi ne bo govoril. Po številu jih je 30. Ako si eno — in sicer prvo — natančneje pogledamo, bomo spoznali bistvo vseh drugih; kajti oblika in namen sta pri vseh enaka.

Za prvi govor si izvoli rek Luc. 21, 28: *Respicite et levate capita vestra!* V uvodu vspodbuja poslušalca, naj se ozre nazaj po vsem XIX. stoletju, naj upošteva vse narode, ves svet in naj pomisli, kako je ta vek vplival na človeštvo. V razpravi odgovarja na tri vprašanja: 1. Katere velikanske uspehe je doseglo to stoletje, 2. kakšne nasledke imajo isti za svet, 3. v kakšnem razmerju ž njimi je katoliška cerkev? Našteje nekatere uspehe v prometu in znanosti, opiraje se posebno na znani izrek pruskega poštnega nadravnatelja Štefana: »Čas in prostor sta že premagana«. V drugem delu razmotriva vpliv ogromnega napredka na človeštvo. Isti je po njegovem mnenju prav za prav silno neznan. Zakaj v celoti se vendar v znanosti ni nič doseglo. »V nirvano, v nič se steka vse naše bitje in znanje«, pravi modrijan. »Modroslovja ni«, dè drugi. »Sprijazniti se moramo s prepričanjem, da prave vede o naravi nimamo; posamezne iznajdbe so se nam posrečile, a v notranjem bistvu ne vemo ničesar in ne bomo nikdar ničesar vedeli«, pripomni tretji. Le sv. cerkev v istini napreduje, vkljub vsem sovražnikom in klevetnikom, vkljub strastnim preganjanjem in zaničevanjem. To je vsebina tretjega dela.

V drugem govoru razpravlja enotnost človeškega rodú; prostost, enakost, pobratimstvo! je sicer načelo sedanjega veka. Pričakovali bi torej, da so se narodi bratsko združili v medsebojni ljubezni; a nič manje, kakor to. Še nikoli ni bilo med narodi takega nespravljivega sovraštva, kakor ravno dandanes. A istotako je razcepljena cela človeška družba; učenjak zaničuje prostaka, obrtnik sovraži kmeta, delavec proklinja tovarnarja in podjetnika, bogataš trepeti na svojih milijonih pred besnečo drhaljo na ulici, ki strada in bede gine. Take so razmere v veku, o katerem veljajo besede Ephes. 2, 12: »Ni Boga na svetu«. Le cerkev, le krščanstvo, vera splošne ljubezni more združiti in sprijazniti razdvojene narode.

V tretjem govoru obdeluje Schneider božjo popolnost na sebi, kot uzor za nas, kot našo moč. V četrtem je predmet vera: katero potrebuje tudi novodobni duh, katera utrdi pravičnost in katera nam zagotovi boljšo bodočnost. V petem je snov: glavni smoter našega (XIX.) stoletja, isti je: pesimizem (?!). Dokaz temu sta oba največja orjaka, ki ju je rodilo stoletje: Napoleon I. in Bismarck (?!), a oba končata svoje življenje v zapuščenosti in pozabljivosti. A to sploh ne more biti naš glavni smoter, ker je naraven, le Bog je naš glavni smoter.

Potem je več govorov o prvotnem stališču človeškega rodú, o Kristusu in o cerkvi ter njenih lastnostih; zadnja dva sta posvečena premišljevanju o Mariji, ki je »mati milosti« in »kraljica sv. cerkve«.

Rekli smo, da je Schneider v obče svojo nalogo dobro dovršil. V posameznostih moramo namreč na mnogih krajih z glavo zmajati rekoč: premalo, pomanjkljivo! XIX. stoletje je doba čudovitih iznajdb in nenadnega napredka; a o tem iz Schneiderjevih pridig nič ne zvemo. Ni dovolj, samo nekaterekrat reči: človeški duh je napredoval, temveč uspehi njegovega vstrajnega delovanja se morajo naštet. Takih podatkov iščemo po knjigi zaman; zato pa za olikano občinstvo nima dovolj vrednosti. Kje so neprecenljivi, res očarajoči stroji, katere goni elektrika in galvanizem? Kje telefon in fonograf? Kje je razložen začetek in nasledek blisku primerljivih železnic? Takih posameznosti po knjigi zamanj iščemo, — in vendar bi ravno iste poslušalca posebno zanimalo. O ogromnem napredku, ki pa človeštvu brezdvomno

mного koristi, v zdravilstvu, pa nikjer ni sledu! Nadalje: z zgodovino tekočega stoletja in z njegovim napredkom so bistveno spojena in neločljivo združena mnogobrojna veleslavna imena duhovitih izumiteljev raznovrstnih novosti; taka bi se morala navesti; Watt, Ampère, Edison, Lesseps, Wagner, Skoda, Rokitansky, Röntgen, Pasteur . . . so imena, katerih ni smeti pozabiti v pregledu o XIX. veku. Schneider ne more čez Bismarckovo glavo nobenega velmoža zapaziti. Neprimerljivi so uspehi v strahovitih iznajdbah v vojskovodstvu, ravno to bi se dalo izbornu uporabiti, ker je napredek strmljenja vreden, a vendar le za — pospeševanje grozne smrti proračunjen.

Zanimivo snov imata 14. in 19. govor: Jezus naša luč, Jezus naš učitelj; gotovo sta najboljša v celi zbirki, učeni razpravi sta iz kristologije, kakršni o vsaki priložnosti poslušalcem ugajata. Enake vrednosti sta zadnja dva govora o Mariji, zveza njuna z namenom cele knjige zdi se nam premalenkostna in vendar bi to bila snov za oduševljen govor proti popačenemu svetu z ozirom na brezmadežno Devico, na npravstveni vzor v krščanstvu!

Jezik in ves slog v vseh govorih je pač dovršeno lep in popolen; učenjak, ki je podal sv. Tomaža Akv. v nemški prestavi svojemu narodu, se kaže i tu v spretnih izrazih in vzvišenih prispodobah dovršenega mojstra. Dr. A. Medved.

Govori o raznih cerkvenih slovesnostih v Čadramu. Izdal dr. Mihael Napotnik, knez in škof lavantinski. V Mariboru 1900. Založil pisatelj. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Velika 8°. Strani 157.

Koncem julija 1899. leta so se vršile v Čadramu izvanredne slovesnosti. Dne 29. istega meseca je premilost. knezoškof dr. Mihael Napotnik posvetil tamošnjo krasno novo cerkev, ki spada med najlepše stavbe v lavantinski škofiji; sledeči dan je bilo birmovanje in 31. julija posvetitev dveh dragocenih stranskih oltarjev. Prelepe svečanosti ostanejo pri sedanjem zarodu v Čadramu in njegovi širni okolici brezdvomno vedno v živem spominu, a da bi vnmale in razveseljevale še pozne potomce, izdal je premilost. knezoškof dva odlična govora, katera je govoril ob tej priložnosti. Njima je pa še pridjal četiri dovršene pridige, katere je imel pri različnih slovesnostih v Čadramu. Le-teh šest govorov polni zgoraj navedeno knjigo, ki je znamenita ne le za čadramsko župnijo, temveč tudi v obče za slovensko slovstvo, katero more pozdraviti po dolgem odmoru z veseljem novo zbirko dovršenih cerkvenih govorov. Francosko in laško slovstvo šteje med najlepše bisere svoje proze ravno cerkvene govore; v sedanjem veku je pri temeljnih slovstvenikih P. Agostino da Montefeltro ravno tako čislán, kakor De Amicis; Lacordaire in Dupanloup ne zaostajata za Vict. Hugojem, s katerim sta delila čast biti radi svojih izbornih govorov uda akademije »nesmrtnih«. Istotako si morajo v Slovencih cerkveni govorniki v slovstvu priboriti častna mesta. Za duhovnike so pa izdavanja cerkvenih govorov še posebnega pomena; prevzvišeni izdajatelj ga jasno izrazi, ko pravi v predgovoru: »Rad bi s to knjižico po svojih močeh tudi ustregel želji dušnih pastirjev, ki so na pastoralnih zborih stavili predlog, naj bi duhovniki pogošče priobčevali svoje cerkvene govore, deloma v trajni spomin na posebne cerkvene slavnosti, deloma v poljubno porabo svojim sobratom«.

Obojnemu označenemu namenu ta knjiga vrlo dobro ustreza: ohranila bo za vselej spomin velikih čadramskih slavnosti, duhovniki pa jo bodo z veliko koristjo rabili pri nabirih in pri izdelovanju govorniških snovi.

Prvi govor je »pridiga pri primiciji čast. gospoda Jak. Hribernika v Čadramu, deveto nedeljo po binkošti, dne 30. julija 1882«. Po nareku: »Na ogled smo postali svetu in angeljem in ljudem« (I. Kor. 4, 9), razlaga in pojašnjuje: I. kolika je čast in oblast duhovskega stanu, II. katere so njegove dolžnosti, III. katere dolžnosti imajo verni kristjani do dušnih pastirjev. Novomašniški govori so jako hvaležni in ljudstvu neizmerno ugajajo; da je ta-le poslušalce do solz ganil,

ni dvomiti. Pretresljivo misel najdeš str. 28, ko pravi govornik novomašniku: »Kadar pa primolite v mašnem kanonu do besed: *Nobis quoque peccatoribus*, prosim vas, spomnite se še mene grešnika, da ne bom sam pogubljen, med tem ko drugim dajem lepe nauke in koristne opomine«. To je klasičen vzgled duhovniške ponižnosti!

Potem sledi »pridiga o priložnosti škofijskega obiskovanja in deljenja sv. birme v Čadramu dne 25. junija 1893«. V uvodu je opomin do Čadramčanov, naj si sezdajo novo cerkev, kajti takratna župnijska cerkev je bila »prenizka, kakor tudi preozka in prekratka, je zatorej mnogo premajhna ali pretesna za ogromno število 2700 župljanov«. Krepko doné v tem opominu besede Nehemijeve: »Vzdignimo se in zidajmo!« (II. Ezdr. 2, 20.) V razlagi pa tolmači prevzvišeni govornik, oziraje se na evangelij praznika sv. Janeza, izrek: »Kaj neki bo iz tega otroka? Zakaj roka Gospodova je ž njim« (Luk. 1, 16). Iz Janeza je postal velik svetnik, sloveč oznanjevalec spokornega življenja. Kaj pa bo iz otrok, ki so isti dan prejeli zakrament sv. birme? Govornik ga reši s trojnim odgovorom: Iz teh otrok bo to, kar napravi Bog iz njih, kar storé ljudje iz njih; in kar naredé otroci sami iz sebe. Jasna in duhovita razdelitev! V drugem delu je zanimiva in pretresljiva povest o »plemenitem možu, vzornem očetu«, angleškem ministru in mučeniku Tomažu Moru in o očetu slovite device Ane Katarine Emmerich. Razven teh vzgledov obsega opomin do starišev mnogo prekrasnih izrekov, s katerimi jih opominja in vsprodbuja sv. pismo k vestni vzgoji otrok.

Tretja »pridiga o priložnosti blagoslovitve temeljnega kamena za novo farno cerkev v Čadramu, na praznik obletnice cerkvenega posvečenja, dne 20. oktobra 1895«, je bila že l. 1896. posebič tiskana in v več sto izvodih razdeljena med ljudstvo. Razlaga je besed sv. Pavla I. Kor. 3, 16. 17: »Ali ne veste, da ste tempelj božji, in da duh božji v vas prebiva? Če pa kdo oskrni tempelj božji, ukončal ga bode Bog. Zakaj tempelj, ki ste vi, je svet«. Kako je vidni, telesni tempelj podoben nevidnemu, duhovnemu svetišču, je vsebina tega ganljivega govora. Trden temelj je poglavitna podlaga vsake cerkve, — živa, sv. vera je podlaga duhovne stavbe, krščanskega življenja. Živa mora biti vera, to pomenja, mi moramo živeti tako, kakor ona zapoveduje. »Kaj pomaga, če kdo pravi, da ima vero, del pa nima, Vera ga vendar rešiti ne more«. Poleg obzidja je zunaj cerkve najbolj znamenit zvonik, ki se vzdiga kvišku proti oblakom in spenja, kakor bi se hotel neba dotakniti — podoben stolp se mora zgraditi tudi v duhovnem templju, to je krščansko upanje (str. 70). Z zaupanjem naj tudi Čadramčani zidajo novo cerkev; naj jim bo v vzgled stavba mariborske frančiškanske cerkve, videmske in griške cerkve! V notranjščini je pri vsaki cerkvi najvažnejši predmet oltar — to je v duhovnem, človeškem templju ljubezen do Boga in do bližnjega. Končno je potreba, da krije cerkveno poslopje močna, zanesljiva streha — tudi čez našo dušo mora biti streha razpeta in to je strah božji, kakor se moli pri posvetitvi vogeljnika: »Ut vigeat in hoc loco timor Dei!« Vsem gotovo ugaja lepa cerkev, — slično ugaja čista, brezmadežna duša Bogu in ljudem. K sklepu se opomnijo verniki, naj pri zidanju posnemajo neizmerno požrtvovalne Izraelce, ko so si stavili sv. šotor in pozneje dvojni tempelj ob času Salomonovem in Hagejevem v Jeruzalemu.

Nadalje je »pridiga o priložnosti blagoslovitve novih zvonov za novo župnijsko cerkev sv. Janeza Krstnika v Čadramu, dne 30. oktobra 1898«. Predmet ji je odgovor na vprašanje: »Kaj so zvonovi vernikom?« Zelo umestno odgovori sv. pismo: »Služabniki Boga najvišjega so, ki vam oznanjujejo pot zveličanja« (Dej. ap. 16, 17). Str. 98. in 99. se naravno, tako rekoč očitno razloži, kako zvonovi, deloma posamezni, deloma vsi skupaj vernike v cerkev vabijo; to je izborna, izvirna misel!

Peta je »pridiga o priložnosti posvečenja nove farne cerkve in deljenja sv. birme v Čadramu, dne 30. meseca julija 1899«. Ozira se na trojni tempelj in vnema ljudstvo, da za vse tri neutrudno skrbi: kameniti tempelj, da ga častimo in skrbno rabimo (cerkev); živi tempelj, da ga marljivo posvečujemo (duša); nebeški tempelj, da po njem hrepenimo in se pridno zanj pripravljamo (nebesa). V prvem delu se razloži pomen različnih cerkvenih orodij, v drugem sledi opomin, skrbeti za svojo dušo, v tretjem se kaže v nebesa, kamor dospeti mora biti naša najsrčnejša želja. V sklepu se govornik hvaležno spominja vseh dobrotnikov ter jim izreče svojo višjepastirsko zahvalo in pohvalo.

Slednjič je »govor o priložnosti bratovske gostije, ki jo je ustanovitelj nove farne cerkve v Čadramu pripravil svojim gostom dne 29. julija 1899«. Navdušen slavospev je čast. g. duh. svetovalcu in župniku Juriju Bezenšku, ki je s svojo izvanredno gorečnostjo in požrtvovalnostjo pozidal tako veličastno stavbo, novo čadramsko cerkev. Nadpastir prizna z veseljem njegove zasluge: »Dopolnjeno je delo, kateremu ste posvetili dovršen kos svojega življenja. Prestali ste, vsaj zvečine, križe in prebili težave. Dovršeno je, križ se vam sname danes z ram in zasadi vrh cerkve in zvonika, in namesto njega se vam, na glavo dene krona časti in zasluge... Danes se je menda tudi v nebesih priskrbel nov zvezek h knjigi vašega življenja, da zapiše vanj vaš angelj varuh vse zasluge, ki ste si jih stekli pri trudapolni stavitvi nove cerkve!« — Prav tako! Gospodje, ki stavijo krasne nove cerkve, v resnici zaslužijo neomejeno priznanje in obilno čast, kajti neizmerno mnogo pripomorejo k češčenju božjemu pri sedanjih in poznejših rodovih; nove cerkve so čudoviti spomeniki verskega prepričanja!

Knjiga je posvečena gosp. Juriju Bezenšku »v pristojno priznanje in spodobno zahvalo za primerno popravo lepe podružnice sv. Barbare, pa za prenovljenje stare in za pozidanje nove farne cerkve v Čadramu«.

Tudi zunanja oblika je jako prikupna in vrlo lepa. Papir je zelo fin, tisek vse hvale vreden. Poseben kras te dobrodošle knjige je šest slik, ki predočujejo cerkve: sv. Jurija v Konjicah, staro in novo župnijsko v Čadramu, krasno podružnico sv. Barbare, sv. Miklavža ter sv. Mohorja in Fortunata v čadramski župniji. Take slike naj bi se napravile tudi od drugih cerkev naše škofije; kako dražesten in pomenljiv bi bil album vseh naših cerkev! To bi bilo veselje za vernike in velika korist za zgodovinarja.

Da je knjiga pisana v dovršeno lepi slovenščini, ni treba posebej omenjati, zato je porok ime prevz. pisatelja, ki je tudi med slovenskimi slovstveniki slavno znano. Slog je povsem čist, izrazi izbrani, govori polni presunljivega verskega oduševljenja!

K str. 125. bi bilo pripomniti, da je orglje dobil že oče Karola Velikega, Pipin, l. 757. od carigradskega cesarja Konstantina Kopronima; v Carigradu so bile brezdvomno že prej v rabi.

Premilost. knez in škof je knjigo radodarno v več sto izvodih podaril vrlim Čadramčanom, ki jo gotovo z velikim veseljem prebirajo. Z enako radostjo jo bodo pa verniki tudi drugod pozdravili; duhovniki jo bodo pa še posebej z veliko koristjo uporabljali; iz nje jim bode jasno zasijal marsikak zlati žarek svetopisemske modrosti in dušnopastirke gorečnosti.

Dr. A. Medved.

C. Priložnostni in nabožni spisi.

Aus dem Garten der Lavanter Diöcese. Blüten und Früchte vom Lebensbaume der heiligen katholischen Kirche gesammelt von Dr. Josef Pajek. Mit Druck-erlaubnis des hochw. f.-b. Lavanter Ordinariates vom 9. Juni 1899. Marburg 1899. Im Selbstverlage des Verfassers. St. Cyrillus-Buchdruckerei. 80 str. vel. 8°.

Tako se glasi naslov knjigi, katero je lansko leto spisal naš marljivi kronist. Izdal jo je na svoje ne male stroške v proslavo desetletnice vladanja premil. kneza in škofa dr. Mihaela Napotnika, ki se je slavila dne 26. oktobra 1899. Ta spis je pa še namenjen kot vezilo za srebrno sv. mašo, katero bode, če Bog da, naš prevzvišeni nadpastir še letos praznoval.

Zato se nihče ne bo čudil, da so v ta šopek povite posebno one cvetlice z vrta lavantinske škofije, ki bi utegnile razveseljevati pred vsem visokega slavljenca.

V ta namen služi tudi desetero lepih podob, ki dičijo to knjigo, namreč:

1. stolna cerkev; 2. prezbiterij v stolni cerkvi; 3. stolica knezoškofa; 4. in 5. krasna nova altarja srca Jezusovega in Marijinega; 6. tabernakelska vrata v kapeli sv. Križa in 7. nova Marijina cerkev. Vse te podobe nam predstavljajo predmete mariborske. Dodane so še podobe treh cerkva v naši škofiji: 1. konjiške, 2. čadramske (nove) in 3. Marije Device na sv. Gorah, ki vzbuja v p. n. gospodu pisatelju vsaki čas najnežnejših čutil iz prvih let njegovega duhovnega pastirovanja.

O vsebini te knjige se ne da nič boljšega reči, kakor se o njej bere v priporočilu premil. kneza in škofa na str. 3.: »Das mit Bienenfleisse verfasste Werk ist überaus lehrreich und ganz geeignet, in den Diöcesanen die Liebe zur altherwürdigen Diöcese zu nähren und dieselben zu weiteren Arbeiten für die Ehre Gottes, das Heil ihrer Seelen und das Ansehen des Bisthumes anzuregen«.

Vsakemu smem reči: Vzemí in beri. Bodisi, kdorkoli si, našel boš med 81 paragrafi te knjige več ko enega, ki te bo zanimal.

Tiskarna sv. Cirila se je prav dobro obnesla. V knjigi se nahaja le prav malo tiskarskih pogreškov¹. Celó brez njih pa menda ni nobena knjiga. *Jernej Voh.*

Hilferufe für die bedrängten Armen. Gedanken und Belehrungen über die Armenpflege, verbunden mit dem Berichte über die zehnjährige Wirksamkeit der II. Conferenz des St. Vincenz-Vereines zum heil. Johannes Bapt. in Marburg. Verfasst vom derzeitigen Obmanne Johann B. Vrežec. Marburg a. d. Drau. St. Cyrillus-Buchdruckerei. Str. 141.

Tesen obseg našega lista je vzrok, da se je nekoliko zakasnilo poročilo o tej hvalevredni knjigi. L. 1897. je minulo 10 let, kar se je v Mariboru v stolni župniji ustanovila Vincencijeva družba za podpiranje ubožcev. Ob desetletnici je sklenila družba, izdati v posebni knjižici poročilo o svojem delovanju. Zaradi različnih zažrkov je knjiga izšla šele l. 1899. Dasi majhnega obsega, ima vendar v sebi mnogo poučnega berila. Razlaga nam najprej splošno prelepo krščansko dolžnost in čednost: dejansko ljubezen do ubožcev, potem nam pove, kako je katoliška cerkev vedno bila skrbna mati ubožcev in sirot, omeni razne načine, kako se je skušalo pomagati ubožcem, govori posebej o Vincencijevih družbah in potem prestopi na karitativno delovanje v Mariboru. Vspodbudna, ob enem pa zanimiva in za cerkveno zgodovino važna so poročila, priobčena iz družbenega zapisnika. Knjiga bo zatorej prav dobro došla onim, ki bodo ustanavljali ali vodili Vincencijeve družbe. Ustanovitelj II. Vincencijeve družbe v Mariboru je sedanji kanonik-senior lav. škofije, prečast. gospod dr. I. Kržanič, sedanji pokrovitelj pa mil. knez in škof dr. Mihael Napotnik, kateremu je tudi knjižica posvečena. Kakor knjiga lepo spričuje o delovanju krščanske ljubezni, tako želimo, da še bolj poživi dejansko krščansko ljubezen. V današnjem veku, ko se v imenu slobode in napredka blati in grdi vse povprek, se katoliški cerkvi in njenim služabnikom neredko šteje celo v zlo tudi ljubezen do zatiranih slojev, v resnici

¹ Str. 12 v 2. vrsti od spodaj ima odpasti der; str. 15 v 3. v. od sp. Instituts-priester ne -zöglings; str. 27 v 18. v. Septemb ar; str. 61 v 3. v. venustins. K § 69. bi bil želel še truplo sv. Agapita pri N. c. in sv. Teodora na Polzeli.

pa se kaže največja moč katoliške cerkve ravno v trpljenju in pa v ljubezni do ubožcev. V obrambo krščanskih resnic je dandanes pač treba učenosti, toda naj-najboljša apologetika je neomadeževano življenje in pa nesebična, dejanska ljubezen do bližnjega. Naj torej Vincencijevi družbi s številom let raste tudi število vele-dušnih podpornikov in njih imena, ki so zapisana v družbinih zapisnikih, naj bodo zapisana tudi v bukvah življenja!

F. K.

Flos juvenilis. Libellus precum in usum studiosae juventutis. Mladiški cvet. Dijaški molitvenik. V Ljubljani, 1900. Natisnila Katoliška Tiskarna. 16°. Str. XX+364. Cena knjigi: v usnje vezani z rdečo obrezo 2 K 60 v, v platno vezani z rdečo obrezo 2 K 20 v.

Srednješolski dijaki imajo dokaj lepih in zelo rabljivih molitvenikov; »Manna« in »Euchologium« so jim posebno priljubljeni. Vendar jim bo tudi »Flos juvenilis« izvrstno ugajal; z veseljem ga bo rabil vsakateri prijatelj vnete molitve in resnične pobožnosti. V njem najde molitev in pesmi v izobilici. Vsakdanje molitve z opombami in z modrim navodilom h krščanskemu življenju, 4 sv. maše, spovedne in obhajilne molitve mu bodo pri cerkvenih pobožnostih zvesto služile. Obširno je »češčenje sv. Rešnjega Telesa«, istotako »češčenje Matere božje, angelov in svetnikov«; posebno izvrstna se nam pa zdi »šestnedeljska pobožnost v čast sv. Alojziju« z raznovrstnimi molitvami in temeljitimi premišljevanji. Slednjič je več znanih slavospcev in v slovenskem jeziku tudi več med ljudstvom razširjenih Marijinih pesmi.

Knjiga je spisana večinoma v latinščini, vendar so tudi vse važnejše molitve v slovenščini dostavljene. Raditega bo knjiga pred vsem slovenskim gimnazijcem dobrodošla, katerim se sme gorko priporočati.

Oblika je malo preobsežna, pri latinskih himnih bi se lepo podajala njih slovenska prestava, kar bi pri dijakih pospeševalo razumljivost.

Jako umestno so pri raznovrstnih molitvah razloženi odpustki, kar bo molilce gotovo tembolj vnemalo k vstrajni pobožnosti.

Cena lično vezani knjigi je nizka; naj bi bila povod, da se »Flos juvenilis« močno razširi med slovensko srednješolsko mladino!

Dr. A. Medved.

Popravek.

Na str. 161. vrsta 4. od zgoraj beri: Gesta et statuta...

Drugi list sv. apostola Pavla do Korinčanov.

(Konec.)

Osmo poglavje.

V. 1. 2. »*Gratiam Dei*«; to je ona milost božja, ki je vzbudila pri macedonskih kristjanih: 1. toliko potrpežljivost, da so vkljub raznim nadlogam vedno veselega srca; in 2. toliko usmiljenost, da delijo vkljub svoji revščini drugim miloščino. — »*In multo experimento tribulationis*«. Kakšne so bile te nadloge za mlade macedonske cerkve, izvemo iz Act. 16, 20. sq. in 17, 5. Neverni Judje so namreč preganjali apostola Pavla od mesta do mesta in ga mučili ter ravno s tem povzročili tudi drugim kristjanom mnogo britkosti. — »*Simplicitatis eorum*«. Preprostost je subjektiven pogoj milosrčnosti, t. j. človek preprostega mišljenja, pri katerem levica ne ve, kaj in koliko je dala desnica, deli tudi rad miloščino, dasi morebiti ni bogat; zato ima Pavel tukaj v mislih milosrčnost, govori pa o preprostosti.

V. 3., 4., 5. Apostol hoče reči: 1. »*supra virtutem*«, t. j. da so Macedonci več miloščine dali, kakor je bilo primerno njih premoženju; 2. »*voluntarii*«, dali so sami radi, radovoljno, nihče jih ni silil k temu ali jim prigovarjal; 3. »*cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam et communicationem ministerii, quod fit in sanctos*«, t. j. celo nasprotno: lepo so prosili, da bi se smeli udeležiti tega dobrega dela krščanskega usmiljenja, ker so smatrali to za posebno milost; in 4. »*et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei*«, t. j. dali so več, kakor je Pavel sam pričakoval, ki mu je bila znana njih revščina; in to s tako vdanostjo in požrtvovalnostjo, da se je videlo, da hočejo celo izročiti sami sebe v prvi vrsti Kristusu, (kateremu služimo, ako miloščino delimo) in potem tudi apostolu Pavlu in njegovim sodelavcem. — »*Per voluntatem Dei*«, i. e. Deo tam pium affectum subiectionis et beneficentiae in eorum cordibus operante.

V. 6. »Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum coepit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam«. Vsled tega dobrega uspeha pri Macedoncih je prigovarjal Pavel Titu, naj tudi v Korintu dovrši zbirko, ki se je bila pričela že pri njegovem prejšnjem obisku. — »Etiam«; iz tega razvidimo, da je Tit dobro izvršil tudi že druge reči v Korintu.

Od 7.—15. v. opominja in poučuje Pavel Korinčane o zadevi one zbirke.

V. 8. »Non quasi imperans dico, sed per aliorum sollicitudinem etiam vestrae caritatis ingenium bonum comprobans«. Ako sem rekel »ut abundetis« (v. 7.) t. j. da bi se vi pri tej zbirki odlikovali, vam pa nisem hotel tega zaukazati, ampak sem vam stavil v vzgled radodarne Macedonce, da bi videl, ali se pri vas tudi nahaja ista prava čista krščanska ljubezen, kakor tam.

V. 9. navaja vzrok, zakaj naj Korinčani tudi pomagajo ubogim: ker je Kristus postal ubog iz usmiljenja in ljubezni do nas, da bi mi obogateli na duhovnih dobrinah.

V. 10. »In hoc«, namreč da bi dajali obilno miloščino; tudi naslednji »hoc« (utile est) je umeti v tem zmislu. — »Qui non solum facere, sed et velle coepistis ab anno priore.« Nekateri menijo, da se tu nahaja »genus loquendi inversum«, ker »facere« je več ko »velle«, in v sirskem prevodu, Pešito, se je res prestavilo »facere« na drugo mesto, a po nepotrebnem, ker zmisel je ta-le: Vi ste prehiteli Macedonce ne samo z dejansko zbirko, ampak tudi po svoji volji, ker ste bili namreč že poprej kakor oni namenjeni pobirati miloščino in jo dati, ker v grškem beremo za glagol »coepistis« — *προενήρξασθε*, kjer se ozira *προ* na Macedonce. Pavel je najbrž že v svojem prvem — pa izgubljenem listu Korinčanom pisal o tej zadevi, in zato so lahko prej začeli pobirati ko Macedonci.

V. 11. Zmisel: Kar ste že lani začeli, to morate zdaj dovršiti, da bo tako odgovarjala vaši volji, dati miloščino, tudi dejanska izvršitev tega dobrega dela. — »Ex eo quod habetis« i. e. sic hortor ad perficiendum, ut tamen nihil exigam a vobis supra vires.

V. 12. Zmisel: Bog ne gleda na to, koliko kdo da miloščine, ampak, da jo vsak daje po svoji zmožnosti, pa radovoljno in iz krščanskega usmiljenja, kakor Kristus sam uči pri oni ubogi udovi, ki je dala samo dva vinarja (Marc. 12, 42. 43): »Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium«.

V. 13., 14., 15. »Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate«. Med kristjani bi naj vladala v časnem premoženju nekaka enakost; česar pa ni tako umeti, kakor da bi morali imeti vsi enako veliko (komunizem), ampak vsak toliko, kolikor

mu je neobhodno potrebno. To se pa more le doseči, če odda bogatin ubožcu, česar ima preveč in torej tudi lahko pogreša. — »In praesenti tempore«, i. e. in hoc saeculo, nam in futuro saeculo non erit opus. — »Abundantia — inopia«. Večina krščanskih tolmačev sicer razume to o časnih dobrinah: če bi bili namreč Korinčani tudi kdaj potrebni ali ubogi, bi jim morali tisti pomagati, katere so prej podpirali. Pa bolje je, ako mislimo tu na duhovne dobrine v prvi vrsti, tako-le: Krščanska ljubezen ne povzročuje samo nekake enakosti v časnem premoženju ampak ustvarja tudi (seveda brez prevrata) komunizem višje vrste, ki se kaže v nepretrganem dajanju in sprejemanju. Za časne dobrine podaje duhovnih: molitev, zasluženje dobrih del i. t. d., za duhovne pa časnih. — »Qui multum« — collegit si moramo v mislih dostaviti, ker to se ozira na pobiranje mane, ki je je vsak enako nabral. Pavel hoče reči: Kar je bilo mogoče tam pri nabiranju mane, seveda vsled čudeža, to naj učini med kristjani ljubezen; na eni strani ogromno bogastvo in potrata, na drugi pa veliko uboštvo, to se naj ne nahaja med kristjani.

V. 16. Odtod do 24. v. priporoča Pavel Tita in njegova dva tovariša, ki so na potu v Korint, da bi tam vodili zbirko in jo pospešili. — »Gratias autem Deo«. Najprej zahvaljuje apostol Boga, ker ima gorečnost Titovo za Korinčane za poseben dar božji. — »Eandem« t. j. enako skrb, kakor jo jaz imam za vas.

V. 17. Zmisel: Sicer sem jaz naročil Titu, naj potuje k vam, in to je uradni vzrok njegovemu potovanju; a on je bil tudi sam tako goreč, da bi sploh treba ne bilo tega naročila od moje strani. Osebni vzrok njegovega potovanja je torej njegova prosta volja ali samoodločba.

V. 18. »Fratrem«, ni misliti na Titovega lastnega brata, ampak pomeni sploh krščanskega sobrata; nekateri menijo, da je bil to Barnaba, drugi da Sila in zopet drugi, da sv. Lukež, kar je najverjetnejše. — »Cuius laus«, ki si je z oznanjanjem in razširjanjem sv. evangelija zaslužil hvalo pri vseh cerkvah.

V. 19. Parenteze tu ni treba, ker se v tem verzu prejšnja misel nadaljuje in povečuje z »Non solum autem, sed et ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinationis nostrae in hanc gratiam, quae ministratur a nobis ad Domini gloriam«. — »Ad Domini gloriam...« se veže z »ordinatus est«: ki je bil izvoljen v čast božjo in po moji volji — destinatum voluntatem.

V. 20. Zmisel: Ker smo se hoteli izogniti sumničenju, kakor da bi hoteli kaj zase porabiti od teh preobilnih darov, zato namreč smo poslali še drugega brata s Titom, ki bo nabran denar sprejel in potem z menoj nesel na določen kraj.

V. 21. Pavel ne gleda samo na to, da bi kaj veljal pred Bogom, temveč tudi na dobro ime pri ljudeh; še tega povoda jim neče dati, da bi kaj slabega mogli misliti o njem. Isto priporoča klerikom sv. Avguštin, ki piše: »Duae res sunt conscientia et fama; propter nos conscientia sufficit nobis, propter alios fama necessaria est. Conscientia tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiae suae negligit famam suam, crudelis est in proximum.«

V. 22. »Fratrem nostrum«. Kdo je ta brat, tudi tukaj ni znano, kakor zgoraj ne v 18. v. Gotovo pa ni Pavlov lastni brat, ker to bi nikakor ne bilo modro in previdno, če bi bil Pavel poslal h Korinčanom Titovega in pa svojega lastnega brata. Zato mislijo, da je bil ta drugi krščanski brat, Apolon. — »Nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos«; posebno gorečega se je pokazal zdaj, ker ima do vas Korinčanov zelo veliko zaupanja.

V. 23., 24. Tu je sklepčno poročilo teh treh odposlancev in opomin, naj jih dobro sprejmejo. — »Sive pro Tito, qui est socius meus et in vos adiutor, sive fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, gloria Christi«. Bodisi pa da vam pišem o Titu, vedite, da je moj tovariš in sodelavec, ali najsi bosta onadva brata, o katerih pišem, vedite, da sta od krščanskih cerkev odposlana moža, ki s svojim lepim življenjem poveljučujeta Kristusa in delujeta v njegovo čast. — »Ostensionem ergo quae est caritatis vestrae et nostrae gloriae pro vobis, in illos ostendite in faciem ecclesiarum«. Ker sta tedaj ta dva moža cerkvena odposlanca, zato ne boste pokazali samo njima svoje ljubezni, ako ju lepo sprejmete (ob enem pa ju tudi prepričate, da je to res, kar sem jima jaz pravil o vas slavnega), temveč ta dokaz bo veljal tudi za one cerkve, ki jih zastopata.

Deveto poglavje.

V. 1., 2. Pavel je ravnokar priporočal Korinčanom svoje poslanca; toda on hoče še nekaj izpregovoriti o zbirki sami, ker je to zelo važna stvar. Ker je pa že zgoraj (8, 7, squ.) tudi pisal o tej zadevi, zato postopa zdaj zelo previdno, namreč tako, kakor da bi smatral priporočilo svojih odposlancev za glavno stvar, zbirko bi pa le hotel omeniti mimogrede. — »Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedones«. Menili so nekateri tolmači, da to ni celo resnično, kar tu Pavel piše, ali da se je hotel malo pošaliti s Korinčani; ali to mnenje je celo krivo, marveč se ravno tukaj zopet pokaže velika Pavlova modrost, ker on hoče reči: jaz sem se pri Macedoncih sklicaval na vas Korinčane rekoč: »Achaia parata est« — Ahaja je pripravljena ne samo napraviti zbirko, ampak že tudi oddati nabran denar, da bi tako izpodbudil tudi nje k zbirki. Ker so pa Macedonci

poprej dovršili zbirko, zato sem jih lahko vam postavil v vzgled prave in hitre radodarnosti.

V. 3., 4. »Misi fratres«; dasi se Pavlu zdi nepotrebno pisati Korinčanom o zbirki, pošlje vendarle k njim Tita in še dva druga kristjana, da bi bilo kmalu, t. j. še pred njegovim prihodom vse pripravljeno ali vse v redu. — »Ut non dicamus vos«. Ako bi Korinčani zaostali za Macedonci, bi bili seveda osramočeni oni sami, bolj gotovo kakor Pavel, ki jih je hvalil poprej. — »In hac substantia« je enako prejšnjemu »in hac parte«, v tem predmetu namreč, kar se tiče zbirke, se Pavel ne boji, da bi ga Korinčani osramotili. Sledi pa iz tega, da se je Pavel ponašal s Korinčani tudi še v drugem oziru; tu je torej združeno nujno opominjanje z indirektno hvalo.

V. 5. »Benedictionem hanc«: miloščina se imenuje blagoslov, ker dajavec osreči s svojim darom sprejemnika, ali ga dejanski blagoslovi. — »Sic quasi benedictionem, non tamquam avaritiam«, tako kakor obilen blagoslov in ne kakor boren dar.

V. 6., 7. »In benedictionibus« t. j. v obilni meri; — »et metet«; deljenje telesnih in duhovnih dobrot se predstavlja v sv. pismu večkrat v podobi setve z vednim ozirom na prihodnjo žetev, ko bo oče nebeški poplačal vsak tudi najmanjši dar; seveda pa se takrat ne bode cenjevalo in plačevalo »ex quantitate muneris sed ex animo et caritate donantis«.

»Unusquisque«, scilicet det eleemosynas. — »Non ex tristitia«. Korinčani naj ne dajejo samo obilno, ampak radi in z veseljem, ker le tak dar je Bogu všeč in zasluži plačilo, kakor se bere v Prov. 22, 8; enako uči tudi sv. Avguštin: »Si panem dederis tristis, et panem et meritum perdidisti«.

V. 8., 9. Zmisel 8. verza: Bog je bogat in mogočen, zato plačuje dobro, in vi boste imeli vedno toliko, da lahko pomagate tudi drugim, seveda pa morate biti tudi sami zmerni in z malim zadovoljni. To nam izpričuje sv. pismo (Ps. 111, 9). »Iustitia« je tukaj umeti o rado-darnosti, »quia iustum est, non sibi solum retinere, quod in commune datum est omnibus a Deo« (Ambros.).

V. 10., 11. Zmisel 10. verza: Bog, ki daje sejavcu seme, bo tudi vam dal toliko, da boste lahko delili miloščino; in on, ki daje sejavcu kot plačilo za njegov trud kruha in sploh vse, česar potrebuje, da se preživi, bo poplačal tudi vašo darežljivost in pomnožil vaše premoženje. — »Simplicitatem« je namesto liberalitatem, t. j. do vseh dobrohotnih vaših darov, ki bom jih potem jaz izročil ubogim. — »Quae operatur per nos gratiarum actionem Deo«; darovi bodo povzročili pri sprejemnikih pristrčno hvalo do Boga, torej dobiček v verskem oziru, kar še posebej poudarja v naslednjem verzu.

V. 12., 13. Zmisel: Z miloščino, ki jo darujete, ne pomagajte samo ubogim jeruzalemskim kristjanom, temveč pomnožujete tudi hvalo božjo v obilni meri: »glorificantes Deum in obedientia confessionis vestrae in evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos et in omnes«, ker bodo oni hvalili Boga prvič zavoljo vaše pokorščine proti Kristusovemu evangeliju, t. j. zavoljo vaše žive krščanske vere, ki je vir ali vzrok vaše radodarnosti, in drugič radi čistega namena, s katerim ste jim poslali miloščino.

V. 14., 15. »Et in ipsorum obsecratione pro vobis«. Namen one miloščine je bil potemtakem: 1. da bi pomagali ubogim palestinskim kristjanom, 2. da bi se Bog povelečeval s to dejansko ljubeznijo, in 3. kar iz tega verza razvidimo, da bi naj spoznali judeokristjani tem potom, da so paganokristjani njihovi bratje v Kristusu; vsi so namreč med seboj združeni po ljubezni. Ker Pavel že gleda v duhu te dobre nasledke korintske zbirke, zato vzklikne hvaležnega srca do Boga: »Gratias Deo«. — »Inenarrabili«, i. e. quia pro dignitate verbis explicari non potest (Estij).

Deseto poglavje.

V. 1., 2. »Ipse autem ego Paulus«. Jaz, isti Pavel, ki ga dolžite, da je brezznačajan v svojem ravnanju. S tem vpelje apostol bravece kar »in medias res«, ker tukaj se začne polemika s korintskimi nasprotniki. — »Per mansuetudinem et modestiam Christi«. Spominja jih na ponižnost, na pohlevnost Kristusovo, ker upa, da bodo pri tej reminiscenci njegovi nasprotniki postali bolj krotki in se slednjič podvrgli; apostolu namreč ni zato, da bi moral strogo postopati z njimi. Parafraza 2. verza: »Rogo vos, ne vestra culpa contingat, ut, qui praesens apud vos humiliter hactenus me gessi, posthac cum ea fiducia, qua absens audere existimor, etiam praesens audeam in quosdam etc.« »Secundum carnem ambulare«, i. e. »secundum carnales et humanos affectus vitam et actiones instituere«.

V. 3. Zmisel: Dasi sem slab človek, pa se ne poganjam za pravico in resnico s slabimi, zgolj človeškimi sredstvi in tudi ne iz zemeljskih ozirov ali radi posvetnega dobička.

V. 4., 5. »Arma militiae«, sredstva, ki mu služijo proti sovražnikom niso slaba, temveč mogočna, ker ne veljajo samo pred ljudmi, ampak pred Bogom. — »Consilia«, to so načrti in naklepi, ki si jih izmisli človeška modrost proti veri in cerkvi krščanski. — »Altitudinem«, pa je napuh človeškega razuma, ki se neče ponižno podvreči jarmu Kristusovemu. — »Et in captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi«. Oni dve trdnjavi, namreč domišljeno modrost in pa napuh človeške glave, mora najprej razdreti krščanski

učenik; dokazati mora, da je ona modrost neumnost, in mora tako ugnati človeško pamet, da se brezpogojno vda Kristusu in njegovi resnici na milost in nemilost; kajti ravno v tem se razločuje krščanska vera od zgolj človeškega prepričanja, da se to poraja iz same pameti, ona se pa nahaja le tam, kjer sta se celo podvrgla um in volja predmetu vere, t. j. Kristusu.

V. 6. »Et in promptu«. Pavel si misli korintsko cerkev kot trdnjavo, zasedeno od nasprotnikov, ki jo hoče na vsak način vzeti ali jo premagati; pa apostol tudi more to storiti: 1. ker on pripelje vse h Kristusu, ki se prostovoljno vdajo kot ujetniki, in 2. ker ima tudi oblast kaznovati tiste nasprotnike, ki se mu stavijo v bran. — »Ulcisci«, je misliti na cerkvene ali duhovne kazni, najprej torej na izobčenje. — »Cum impleta fuerit vestra obedientia«. Te kazni se pa ne morejo poprej nalagati z uspehom, dokler ni ogromna večina krščanske srenje utrjena v pokorščini in zvestobi, ker sicer bi še jih ne hotela izvrševati, n. pr. izobčiti katerega uda.

V. 7. »Quae secundum faciem sunt, videte«. Glejte nato, kar je vsakemu celo jasno ali kar nas uči zdrava človeška pamet, namreč: »Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos«. Če kdo preveč zaupa v samega sebe in misli, da je vrl Kristusov služabnik ali apostol, bi vendar naj sklepal od sebe tudi na mene in pomislil, da ne more v tem oziru mene celo na stran potisniti ali se postaviti pred mene; apostol ima v mislih svoje judaistične nasprotnike, ki so odrekli Pavlu apostolsko oblast in sebe razglášali za prave Kristusove apostole.

V. 8. Pavel hoče reči: Ako se bom v naslednjem ponašal ali hvalil tudi v drugem oziru, kakor zdaj od 3.—6. v. (kar se namreč tiče mojega apostolstva), se mi ne bo treba sramovati, ker kmalu se bo pokazalo, da to ni bila prazna baharija, temveč gola resnica; Pavel si torej prisvaja oni »Christi esse« 3. verza v veliko večji meri, kakor kdo drugi. — »Quam dedit nobis Dominus in aedificationem et non in destructionem vestram«. V tem tičita dva mahljaja na Pavlove nasprotnike: 1. ker oni niso imeli svoje oblasti od Kristusa, in 2. ker so jo zlorabljali — ne da bi pomagali zidati Kristusovo cerkev, so jo le podirali.

V. 9., 10., 11. Ti trije verzi so tesno združeni med seboj in sicer se naj vzame 9. v. kot prorek cele periode, 10. v. kot parenteza in 11. v. kot porek. — »Tamquam«; s tem se nekoliko ublažuje beseda »terrere«, ker ta glagol sam ob sebi bi bil prehud v Pavlovih ustih. — »Per epistolas«, množina, ker je znano, da je pisal Pavel poprej že dva lista. — Zmisel 10. verza: Pavlovi nasprotniki so hoteli spraviti ob vso moč njegova apostolska pisma in so ga sumničili vsled tega, da

si on sam nasprotuje v svojem vedenju: v pismih se kaže samozavestnega in hrabrega, osebno pričujoč pa je slab in neznamen. Tradicija nam res potrjuje, da je bil Pavel malega, slabotnega života, in zato najbrž ni napravila posebnega vtiska njegova zunanja prikazen na posvetnjake. — »Qui eiusmodi est«, i. e. quisquis est, qui talia dicit. — »Quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in facto«, scilicet erimus, t. j. da bom namreč ko pridem k vam, tudi izpolnil svoja pismena žuganja in začel v resnici izvrševati svojo apostolsko oblast.

V. 12., 13. »Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam, qui se ipsos commendat«, je ironično rečeno; oni se delajo tako velike in mogočne, da si še niti ne upamo se primerjati z njimi. — »Sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes et comparantes nosmetipsos nobis«; v grškem tekstu beremo na koncu tega verza še besedi *ὁ συνιόντων*, ne razumejo ali nespametni so. Vulgata je pa to celo izpustila in vsled tega se nahajata tu dve različni razlagi. Po grškem tekstu se ozira namreč *ὁ συνιόντων* ipsi na nasprotnike; Vulgatin ipsi se pa more umeti le o Pavlu, in potem je še treba dostaviti deležnikoma »metientes« in »comparantes« — sumus, tako da je zmisel: jaz si nečem več prilaščati kakor, kar imam v resnici, in hočem meriti svojo vrednost po tem, kar sem že storil do zdaj. Pa že »autem« 13. verza kaže, da je mnogo bolje, ako se naobrača predstoječi stavek po originalu na Pavlove korintske nasprotnike. — »Sed secundum mensuram regulae, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos«. Pavel si misli stvar tako-le: Kakor se meri in razdeljuje zemljišče z mersko vrstico, tako je Bog odkazal njemu neki delokrog in mu določil meje; v ta njegov okraj spada tudi Korint. In kar bo opravil v svojem delokrogu, ali kar bo dosegel kot apostol, s tem se hoče ponašati. Ne bo se pa vsiljeval v tuj delokrog, kakor to delajo njegovi nasprotniki, ki mislijo in se bahajo, da se vzbuja in razvija krščansko življenje v Korintu le vsled njihovega delovanja.

V. 14. Ako pa pravim, da je Korint še v mojem okraju, ne segam predaleč in ne prestopam določenih mej, ker sem v resnici prišel do Korinta in ustanovil tamkajšnjo cerkev.

V. 15., 16. »Spem autem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magnificari«. Erasmus: »Significat se sperare futurum ut, in dies crescente fide Corinthiorum crescat et ipse et maior maiorque fiat«. Pavel se tu pozivlja na čast korintskih kristjanov: ako boste vi napredovali v veri in krščanskem življenju, bom tudi jaz vedno dalje razširjal svojo delavnost ali svoj delokrog. — »In abundantiam, etiam in illa quae ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis, quae praeparata sunt, gloriari«. V daljne, tuje kraje hoče iti Pavel blagovestiti, v

kraje, kjer še ni nobene krščanske cerkve, kjer še niso ničesar slišali o Kristusu; druge kraje pa in njih učenike hoče pustiti pri miru in se tudi ne ponašati s tem, kar so ti morebiti že dovršili. Ko je Pavel to pisal, je mislil najbrž na svoje potovanje v Hispanijo.

V. 17., 18. »Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur«. V nasprotju s sebičnim bahanjem svojih nasprotnikov, opominja Pavel z besedami preroka (Ier. 9, 23), naj bi se Korinčani ponašali z Gospodom ker od Boga ali njegove milosti imamo vse, kar je dobrega na nas ali v nas. — »Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat«. Kdor hvali samega sebe, pač ni popolen kristjan, in tudi Bog ga ne more priznati kot takega, ampak tisti, katerega Bog sam priporoča faktično, t. j. po delih, ki jih Bog opravlja s svojo milostjo v njem in po njem.

Enajsto poglavje.

V. 1. »Insuperbiae meae«. Pavel je ravnokar rekel, da naj nihče ne hvali samega sebe; ker je pa po korintskih razmerah prisiljen zagovarjati in braniti samega sebe, zato imenuje precej ironično to nastopno samooobrambo nespamet (ali nespametno) in prosi Korinčane potrpljenja v tem oziru.

V. 2., 3. »Aemulor«. Pavel je snubač, ki je snubil nevesto korintsko cerkev za ženina Kristusa, in ker se boji, da bi je ne premotil kdo drugi, zato je ljubosumen. — »Dei aemulatione«, s tako ljubosumnostjo, kakor jo ima Bog, torej s čisto, ki ne prihaja iz strasti, ampak iz prave ljubezni. Ta podoba je vzeta iz Starega zakona, kjer se Jehova tako predstavlja, kakor bi ljubosumno pazil na zvestobo Izraelovo. Kar je tam Jehova, to je v Novem zakonu Kristus za vso cerkev, pa tudi za posameznega kristjana: snubitev in zaroka se vrši zdaj tu na zemlji, ko nas vabi Kristus k sebi po sv. evangeliju in svoji milosti; prava poroka pa bo še le po njegovem drugem prihodu, ko se bo sklenil Kristus za vselej nerazdružljivo s svojo cerkvijo t. j. z izvoljenimi. — Zmisel 3. verza: Kaj dobro se predstavlja tu Eva kot predpodoba cerkve, kakor je Adam tipus ali pralik Kristusov; Pavel se boji, da bi postala korintska cerkev, ki jo je on snubil za Kristusa, nezvesta Bogu, kakor nekdanja Eva; in to je vzrok njegove ljubosumnosti. Bo pa vedno čista in zvesta, ako je preprosta »simplicitate«, t. j. ako je njeno srce nerazdeljeno, ako bije le za zaročenca Kristusa.

V. 4. »Recte pateremini«. Najbolje je, ako to umevamo ironično, ker apostol hoče grajati Korinčane, da so preveč prizanesljivi proti krivim učnikom: če bi moji nasprotniki učili in počenjali tudi celo kaj novega, bi se ne moglo zameriti vam Korinčanom, ako bi bili tudi

takrat zadovoljni ž njimi. A v resnici hoče reči apostol: to bi bilo nespametno in krivično, ako bi pripuščali take novotarije. V tem verzu torej izvemo vzrok, zakaj se boji Pavel za Korinčane (cf. v. 3.), ker so namreč zelo omahljivi.

V. 5., 6. »A magnis Apostolis«. Nekateri tolmači mislijo tu na prave in sicer najpoglavitnejše apostole, Petra, Janeza in Jakoba, ki se imenujejo v Gal. 2, 9. cerkveni stebri, columnae. Toda Pavel tukaj ne polemizira, kakor tudi nikjer drugod ne zoper sv. apostole, ampak proti svojim korintskim nasprotnikom. Pavel tedaj misli na tiste krive učeničke, ki jih imenuje kmalu spodaj v 13. v. »pseudoapostolos«. — »Nam etsi imperitus sērmone, sed non scientia«. Krivoverski učitelji se bahajo s svojo zgovornostjo, a Pavel se imenuje ponižno neveščega govornika-ἰδιώτης, in vendar ga imenuje sv. Jeronim »flumen eloquentiae christianae«, ker v globokem in temeljitem spoznavanju krščanskih resnic je bil vrlo zveden in tudi zgovoren, kakor se vsakdo lahko prepriča iz njegovih listov. — »In omnibus«, i. e. Nihil apud vos dissimulanter egi; totus et per omnia vobis manifestatus sum; utrumque, quod dixi, nostis per experientiam et imperitum me esse sermone et non imperitum scientia (Estij.)

V. 7. Apostol je zelo nevoljen, da se nekateri tako močno motijo o njem in zato jim reče: Ali mar hočete tajiti, da sem se izkazal pravega apostola v vsakem oziru, ker mi štejete v greh, da sem vam brezplačno oznanjal sv. evangelij. — »Me ipsum humilians«, ker sem se takorekoč odrekel apostolski oblasti in časti, zatajil samega sebe in trpel pomanjkanje, da bi vas potegnil iz globočine judovstva in paganstva v višočine krščanstva.

V. 8. »Alias ecclesias«; to so brezdvomno cerkve macedonske, ki so ga podpirale z denarjem. Pavel je stanoval v Korintu pri Akvilu, ki je bil istega rokodelstva ko apostol, in je tudi sam izdeloval šotore; pa ker je imel mnogo apostolskega dela, zato se ni mogel samo s tem preživiti in je bil torej res potreben podpore.

V. 9. »Fratres, qui venerunt a Macedonia«. Navadno se misli tu na milosrčne Filippljane, ki se omenjajo v Phil. 4, 15. Le-ti so ga sicer tudi podpirali, pa kakor apostol sam pravi, v začetku evangelija, ko je še bil v Tesalonikih, torej poprej, kakor je bil prišel v Korint. Zato je verjetnejše, da sta »fratres« Sila in Timotej, ki sta bila prišla iz Macedonije za Pavlom in mu prinesla miloščine. — »Et servabo«; od Korinčanov pa neče tudi v prihodnje nikake podpore zase.

V. 10., 11., 12. »Haec gloriatio«. Tega ponašanja, da sem vam blagovestil brezplačno, si ne dam ustaviti ali zabraniti od nikogar in nikdar, temveč se bom očitno ponašal s tem po celi Ahaji. »Quare? quia non diligo vos? Deus scit«. Kaj pa je vzrok, da nisem in ne

bodem prejemal od vas podpore, a od Macedoncev sem jo sprejemal? — Ali vas premalo ljubim? — Zelo nežno in prisrčno odgovarja apostol sam: »Bog ve«, namreč, da vas ljubim. Zmisel 12. v.: Kakor do zdaj, tako vam hočem tudi znanprej oznanjati evangelij brezplačno in sicer zato, da ne bodo imeli moji nasprotniki, ki me povsod zasledujejo, povoda, da bi me obrekovali kot sebičneža in lakomnika; mogoče je pa tudi, da jih na ta način pripravim, da bodo tudi sami postali zares nesebični, ker to ni bila nesebičnost, s čimer so se dozdej ponášali, temveč prazna baharija in laž.

V. 13. Iz grškega teksta se razvidi, da moramo vzeti »pseudo-apostoli« kot dopovedek in ne kot osebek, kakor bi se lahko zdelo po Vulgati. Za »sunt« bi torej morala biti vejica. — »Operarii subdoli«, so Pavlovi nasprotniki, ker se udeležujejo evangeljskega dela zvijačno in na nepošten način, ker iščejo bolj sebe, kakor pa slavo božjo in zveličanje duš. V Filip. 3, 2 piše Pavel o takih: »personam induentes apostolorum Christi«, t. j. na zunaj se kažejo poslanca božje, pa so le poslanci satanovi, kar se tudi razvidi iz naslednjih verzov.

V. 14., 15. Tu sklepa apostol »a maiori ad minus«: Ker se angel laži in teme t. j. satan sam kaže človeku v izkušnjah kot dobrega angela, ki je deležen večne luči ali resnice božje, se ni čuditi, da so njegovi služabniki tudi hinavci, ker se delajo za služabnike pravičnosti, od Kristusa nam pridobljene. Ako se pa morejo hliniti pred ljudmi, pozna vendar Bog njih hinavsko srce, njih konec bo primeren njih delom. — »Ipse enim satanas transfiguratur se in angelum lucis«. Ni treba tu misliti samo na ona dva slučaja, ko je izkušal satan naše prve stariše in pozneje Kristusa, ampak to velja o izkušnjah sploh, da se namreč kaže greh človeku v vabljeni podobi, nesveto v sveti podobi; poltenost se skriva za ljubeznijo, krščanstvo se sramoti pod krinko prosvete itd.

V. 16. »Iterum«, se ozira na 1. verz, ker se hoče zdaj zopet hvaliti samega sebe in se primerjati s svojimi nasprotniki, a vmes je govoril o svoji nesebičnosti. Parenteza pri »ne quis...« je nepotrebna, ker apostol hoče reči: ne imejte me za nespametnega, ako se zopet začnem hvaliti, ker le tisti je nespameten, ki se ponaša sam s seboj iz nečimurnosti; sicer pa, če me smatrate za nespametnega, me poslušajte kot takega, saj pripuščate n. pr. da se krivi apostoli bahajo vpričo vas; dovolite torej tudi meni, da se malo pohvalim samega sebe. To premišljeno in bridko ironijo so morali dovolj čutiti Korinčani.

V. 17. Zmisel: Ako se zopet hočem hvaliti samega sebe, se vam to seveda ne bode zdelo v zmislu božjega duha in tudi ne primerno moji apostolski časti, temveč v nekakem oziru nespametno, pa saj ste me vi sami prisilili k temu (cf. 12, 11). Iz te razlage je razvidno, da

ni treba misliti, kakor da bi naslednji oddelek ne bil navdihnjen, kar so menili nekateri tolmači vsled besed »non loquor secundum Deum«.

V. 18., 19. »Secundum carnem« i. e. secundum res carnales et externas. Njegovi nasprotniki so se ponašali večinoma z zunanjimi prednostmi, kar se da tudi sklepati iz 23. v. in nasl. Zmisel 19. v.: Ker se tudi jaz hvalim in se torej sam štejem med nespametne, zato boste gotovo imeli tudi z menoj potrpljenje, ker ste pač pametni ljudje; kajti to je navadno znamenje modrosti, če kdo prenaša mirno norosti drugih. — »Sapientes« je seveda ironično kakor I. Cor. 4, 10: »Nos stulti ... vos autem prudentes in Christo«.

V. 20., 21. Zmisel: Pa še več, kakor samo nespametno baharijo prenašate vi mirno od mojih nasprotnikov, ker ti gospodujejo z vami kakor s sužnji, vas derejo, vas z zvijačo in hinavščino lovijo za svoje namene; so ošabni, zelo predrzni in siloviti. — »Si quis accipit« sclet a vobis, v grškem pa ἐῖ τις λαμβάνει je podoba vzeta od lova: če vas kdo lovi.

»Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte«. To se razlaga različno. Ako se ozira »ignobilitatem« na apostola (kar je zelo verjetno), potem je zmisel: V svoje osramočenje moram priznati, da sem bil takrat, ko sem prebival med vami, res preslab za tako drzno, silovito vedenje proti vam. Ako pa se ozira na Korinčane, je pa zmisel: V vašo sramoto sem povedal to v 20. v., kakor da bi bili mi slabi v tem oziru in bi se ne bili smeli in upali tako vesti. — »In quo quis audet (in insipientia dico) audeo et ego«. To je kontrast k zaničljivemu infirmi; s čimer se ponaša kdo drugi, se smelo ponašam tudi jaz in naj se tudi to zopet zdi nespametno mojim nasprotnikom.

V. 22., 23. »Hebraei, Israelitae, semen Abrahae«. To so rojstvene prednosti, s katerimi so se ponašali Pavlovi nasprotniki. »Hebraei« so se imenovali Judje po svoji narodnosti, »Israelitae« kot izvoljeno teokratično ljudstvo in »semen Abrahae« kot mesijansko ljudstvo, t. j. kot naravni dediči Abrahamu danih obljub. Ta častna imena si prisvaja po vsej pravici tudi Pavel. — »Ministri Christi sunt«. Recimo (posito, sed non concessio), da so oni služabniki Kristusovi, kakor se sami ponašajo, potem sem jaz še v večji meri, ker sem več storil in trpel za Kristusa, ali kratko: v razmerju do Kristusa in do milosti božje pač naravnost lahko rečem, da jih prekašam; ker se pa spomni, da bi se tudi s to prednostjo ne smel ponašati, dostavi v parentezi »ut minus sapiens dico«. — »In laboribus plurimis« sclet ego magis sum minister Christi, quam adversarii mei. — »In carceribus«. Klement Rimski pravi, da je bil Pavel v vsem sedemkrat zaprt v ječi. »In mortibus frequenter«, pogosto sem bil v očitnih smrtnih nevarnostih.

V. 24., 25. Splošni izraz iz prejšnjega v. »in plagis etc.« se tukaj natančneje določuje in dokazuje. »A Iudaeis quinquies quadragenae una minus accepi«. V Mojzesovi postavi je bilo zapovedano, da sinagoga ne sme več ko 40 šib naložiti komu za kazen; ker bi se pa lahko kdo uštel in tako prelomil postavo, zato se je navadno delilo le 39 udarcev. Sicer je pa bila taka kazen tako huda, da je mnogokateri kaznjenec umrl vsled nje. Apostolsko dejanje molči celo o tem petkratnem bičanju sv. Pavla, ki so ga povzročili neverni Judi. — »Ter virgis caesus sum«; to je pa bila rimska kazen, in Act 16, 22 nam poročajo o enem slučaju, ko je bil namreč Pavel tepen s šibami od Filipljanov. — »Semel lapidatus sum«, namreč v Listri (Act. 14, 19). — »Ter naufragium feci«; tudi o tem molči Lukež v Act., ker tista ladja, na kateri se je vozil Pavel v Rim, se je razbila mnogo pozneje, ko je bil ta list Korinčanom že davno spisan in odposlan. — »Nocte et die«, pomeni navadni dan 24 ur. — »In profundo maris«, v grškem ἐν τῷ βυθῷ, kar pomenja ali morsko globočino ali pa tudi sploh široko in globoko morje; kdaj in kako je bil Pavel en celi dan na prostem visokem morju, ali na kakem razbitem brodu, ali plavajoč na kakšni deski ali pa na čudovit način ohranjen in rešen, o tem ne vemo iz sv. pisma ničesar.

V. 26., 27 se vežeta s 23. v. in zato se morata 24. in 25. v. smatrati kot parenteza. »Periculis fluminum«, kadar je moral korakati čez vodo ali deročo reko. — »Periculis ex genere«, t. j. od njegovih rojakov, Judov, n. pr. ko jih je 49 zapriseglo, da ga bodo umorili. — »In civitate«, n. pr. v Damasku, Jeruzalemu, Efezu. — »In solitudine«, v puščavi, kjer se namreč skrivajo roparji, zverina itd. — »In falsis fratribus«, n. pr. njegovi judaistični nasprotniki in kristjani v Galaciji. — »In vigiliis multis«, n. pr. v ječi, ali ko je pridigoval po noči, ali si z delom služil kruh. — »In fame et siti«, kakor zatrjuje v I. Cor. 4, 11: »esurimus et sitimus«, to je bilo neprostovoljno pomanjkanje, a »in ieiuniis multis« je umeti o radovoljnem postu, ki se mu je Pavel včasih podvrgel, kakor pravi sv. Tomaž, »ad purificandam mentem et edomandam carnem, quo fructuosius evangelium praedicaret«. — Sicer pa razvidimo iz teh mnogovrstnih nadlog, kako malo nam o njih poroča Dejanje apostolsko; o mnogih njegovih potovanjih in nevarnostih ne vemo več kakor to betvo, ki nam jo podaja tukaj apostol sam.

V. 28. Zmisel: Zunanjim nadlogam, ki sem jih ravnokar naštel, še pridejo znotranji boji in skrb za vse cerkve. Po grškem pa bi bil drug zmisel, namreč: Razven tega, kar se pripeti še drugače nadležnega, omenjam pogosto prihajanje ljudi k meni itd.

V. 29. Zmisel: V tem se kaže srčno sočutje apostolovo, ne le s cerkvami, ampak tudi s posameznimi verniki ob času nadlog in iz-

kušnjav. Če je bil kdo slab v veri ali v nravnem oziru, se je apostol kar priličil njegovim slabostim, da bi ga ohrabil in okrepčal; ali če je kdo zabredel v greh ali nevero, je to apostola mnogo bolj peklo in bolelo, ko grešnika samega, ker sv. Avguštin pravi: »Quanto maior caritas, tanto maiores plagae de peccatis alienis«.

V. 30. Če že drugače ne more biti, kakor da se tudi jaz malo pohvalim nasproti nečimurnim nasprotnikom, se hočem vsaj ponášati samo s svojo slabostjo, ne pa s svojo močjo in krepostjo, kakor oni bahači.

V. 31. Bog ne daj, da bi jaz po krivem klical za pričo onega, ki mu gre slava in čast na vse veke: Bog pa ve, da je vse to res, kar sem ravnokar pisal o svojih nadlogah.

V. 32., 33. Kot vzgled svojih nadlog še doda tu poročilo o begu iz Damaska. Ne da se pa določiti, zakaj omenja apostol ravno ta dogodek posebej, o katerem govori tudi Lukež. Najbrž je hotel s tem zabeležiti svoje prvo preganjanje, ki ga je trpel radi Kristusa. — »Aretas«, arabski kralj, je le malo časa zapovedoval Damasku, ker poprej in pozneje je bilo to mesto pod rimsko oblastjo.

Dvanajsto poglavje.

V. 1. Pavel hoče reči: Samega sebe hvaliti sicer ni dobro, ampak nevarno, pa ker sem že k temu primoran po svojih nasprotnikih, se ne bom ponášal samo s svojimi slabostmi in nadlogami, ampak tudi z onimi posebnimi milostmi, ki mi jih je še posebej izkazal Kristus. — »Visiones« so prikazni, ki jih gleda človek z duhovnim očesom v zamaknjenju; ako se mu prikazen obenem tudi raztolmači, t. j. ako je združena z znotranjim razsvetljenjem duha, se imenuje »revelatio«. V življenju svetnikov, n. pr. sv. Terezije, beremo o takem izvanrednem višjem dušnem stanju, ko je človeški duh tako povzdignjen in razsvetljen od sv. Duha, da gleda neposredno božje resnice in skrivnosti, ki jih z navadnim umom celo nič ne umejemo ali le prav malo, namreč s pomočjo sv. vere. Treba je še tukaj pripomniti, da je bil ta verz povod, da je spisal nekdo v prvih krščanskih časih knjigo z naslovom Ἀποκάλυψις τοῦ Παύλου, o kateri pa je že davno dokazano, da je apokrifna.

V. 2. »Scio hominem in Christo«. To sicer lahko pomenja vsakega kristjana, ki je po veri in krstu vsajen v Kristusa; da pa tu Pavel zaznamlja le samega sebe, razvidimo dobro iz 7. v. Govori pa o sebi v 3. osebi deloma iz ponižnosti, ker se ni hotel kazati drugim kot posebno pomiloščenega, deloma ali v prvi vrsti pa tudi zato, ker se ni povzdignil sam z lastno močjo v ono stanje. — »Ante annos quatuor-

decim«, se ne veže z »in Christo« — človeka, ki je že 14 let kristjan, ampak z »raptum« — človeka, ki je bil zamaknjen pred 14 leti. Ker je pisal Pavel ta list l. 58., zato je bilo to zamaknjenje 43. ali 44. l.; ali v Jeruzalemu, ali v Antiohiji ali kje drugje, se ne da določiti. — »Sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio, Deus scit«. O načinu zamaknjenja pač ne ve ničesar gotovega, namreč ali je takrat ostala duša v telesu, ali se je takrat bila ločila od njega. — »Ad tertium coelum«. V sv. pismu Starega in Novega zakona beremo večkrat v množini coeli, kakor bi bilo več nebes; in res razločujejo katoliški bogoslovci v sv. pismu navadno trojna nebesa: 1. coelum aëreum, na to moramo misliti, kadar beremo v sv. pismu n. pr. ‚volucres coeli‘ ali ‚in nubibus coeli‘; 2. coelum sidereum, zvezdnato nebo, n. pr. Gen. 22, 17: »Multiplicabo semen tuum, sicut stellas coeli«; in 3. coelum empyreum, duhovna ali prava nebesa, ki so sedež božji in prebivališče angelov in svetnikov. Na ta nebesa moramo misliti v očenašu, ko molimo: ‚Pater noster, qui es in coelis, ... fiat voluntas tua sicut in coelo‘. Ta nebesa ima tudi Pavel tukaj v mislih.

V. 3., 4. Ta dva verza se zelo različno razlagata: 1. ker menijo nekateri tolmači, da govori apostol tu o ravnoistem zamaknjenju ko v 1. in 2. verzu, drugi pa trdijo, da je celo drugo, ki se ni vršilo v istem času; in 2. če je prikazen ista, se lahko vpraša, ali pomenja tudi »in paradisum«, kar pomenja prej »in tertium coelum«. Nekateri odgovarjajo odločno da. Drugi pa razločujejo po šegi judovskih rabincev sedem nebes in pravijo, da je bil Pavel povzdignjen najprej na tretjo stopinjo in potem šele na najvišjo, t. j. celo blizu božjega prestola. Najboljša pa je menda razlaga sv. Tomaža in Estijeva, ki pravita, da hoče Pavel reči: »Se raptum fuisse non solum secundum vim intellectivam ad cognoscendum quaedam sublimia mysteria, quae insinuantur per tertium coelum, verum etiam secundum voluntatem ad percipiendam ex huiusmodi cognitione specialem quandam et ineffabilem suavitatem; quod intelligitur nomine paradisi. Nam paradisos hortum significat amoenitatis et voluptatis«. — »Quae non licet homini loqui«; kar je gledal neposredno s svojim duševnim očesom in slišal neposredno s svojimi duševnimi ušesi, tega ne more zdaj z besedami povedati, ker večnih, božjih reči ni mogoče obseči in omejiti s človeškimi pojmi.

V. 5., 6. »Pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis«. Kakor je rekel zgoraj (11, 30), se hoče ponašati 1. z mukami in nadlogami, ki jih je prestal zavaljo Kristusa, in 2. le takrat, kadar je zgolj orodje v božjih rokah, kakor n. pr. v zamaknjenju, in se celo nič ne jemlje v poštev njegova oseba. V 6. v. hoče Pavel reči: Dasi bi smel, vendar ne bom hvalil samega sebe, da bi me kdo ne cenil višje, kakor me pozna sam po svoji dosedanji izkušnji; po mojem de-

janju in nehanju, po mojem nauku me naj ljudje sodijo in cenijo, ne pa po onih izvanrednih prikaznih in posebnih milostih, ki mi jih je dodelil Bog.

V. 7. »Stimulus carnis«. Grški tolmači mislijo tu na obrekovanja in preganjanja od strani njegovih nasprotnikov, ki so služabniki satanovi, ali pa na vztrajno nadlegovanje enega posebno zagrizenega sovražnika. Drugi in posebno luteranski razlagavci pravijo, da so mučile Pavla sitne bolezni, kakor glavobol, melanholija, epilepsija itd., in se tu radi spominjajo Lutra, ki je tudi pripisoval satanu svoje telesne slabosti. (A ta si je večinoma sam nakopal svoje bolezni, ker je bil zelo nezmeren v jedi in še bolj v pijači.) Najverjetnejše pa je, da pomenja »stimulus carnis« nečiste skušnjave. In res si ne moremo misliti kaj bolj sitnega in bridkega za velikega apostola, kakor da se je moral še s takimi skušnjavami vojskovati. Pa Bog je pripustil, da je skušal satan Pavla na ta način, da bi imel vedno priliko vaditi se v ponižnosti. Naj še omenim najnovejšo razlago Feltenovo (prof. v Bonu), da je imel Pavel hudo očesno bolezen; da ga je v očesih večkrat tako bolelo, kakor da bi ga kdo bodel s trnjem, ker grški *σκόλοψ* je trn.

V. 8., 9., 10. »Ter«, se mora vzeti v pravem pomenu in ne v nedoločenem, n. pr. večkrat. Estius: „Non saepius, quam ter rogavit, eo quod post tertiam orationem accepit a Domino responsum«. — »Et dixit mihi«, t. j. od Kristusa je dobil znotranji odgovor ali glas: »Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur«; ni potrebno in tudi ne dobro, da bi se to zgodilo, za kar ti prosiš, ker po moji milosti, ki ti jo obljubim in dam, boš imel dovolj moči, da se ustavljaš onemu »stimulu carnis«; in ravno takrat, kadar se človek spozna slabega, je duhovno močan. — Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi«. Vsled tega tolažilnega odgovora pa ne bom več prosil, naj bi mi bile odvzete moje slabosti, temveč še ponašal se bom z njimi, da bi se milost Kristusova stalno naselila pri meni. — »Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis etc.«; zato namreč, ker tam najbolj očitno in mogočno deluje božja milost, kjer obnemaga in obupa slaba, sama sebi prepuščena človeška narava. — »Pro Christo«, ne spada k »placeo«, ampak k peterim predstojecim izrazom »infirmitatibus etc.«

V. 11., 12. »Factus sum insipiens«. Zdaj je že, kar je; nespameten sem postal, ker sem hvalil samega sebe, namreč od 11, 16 naprej. — »Ego enim a vobis debui commendari«; z menoj bi se vi morali ponašati, pa ne z mojimi nasprotniki. — »Nihil enim minus fui«; nisem bil manjši, namreč takrat, ko sem prebival med vami. — »Tametsi nihil sum«. Pavel ponižno pripozna, da sam iz sebe ni nič, a od njegovih nasprotnikov še ni nihče slišal take javne izpovedi. — »Signa

tamen apostolatus mei facta sunt super vos«. Da ni manjši od laži-apostolov, dokaže iz apostolskih znamenj, ki jih (ne reče: sem jaz, ampak) je Bog storil po meni. — »In omni patientia«, so neugodne okoliščine, v katerih so se godili čudeži. — »Signis, prodigiis, virtutibus«, so trije izrazi za isti pojem miraculum, čudež, pa v različnem oziru.

V. 13. Pavel hoče reči: Jaz vas nisem zanemarjal v nikakem oziru, kakor tudi seveda drugih cerkev ne, razven morebiti v tem, ker vam nisem bil nadležen; sicer pa prosim zato odpuščanja, ker sem bil pri vas tako nesebičen in nisem sprejemal od vas nikake podpore ali prevžitka, kar bi sicer bil smel zahtevati, kakor v drugih krajih. To je gotovo huda, trpka ironija, s katero hoče Pavel kaznovati njih nehvaležnost.

V. 14., 15. »Tertio«, se veže z »venire«, in ne s »paratus sum«, kakor misli Estij. Moral je tedaj biti Pavel že dvakrat poprej v Korintu, predno je pisal ta list. — »Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis«. Tu govori Pavel kot pravi prijatelj in kot duhovni oče korinške cerkve: 1. v zmislu resničnega prijateljstva ima apostol pred očmi le njih osebo, ne gleda pa na to, da bi mu ta prijateljska zveza prinesla kak dobiček; 2. naravno razmerje med stariši in otroki pa terja, da ne nabiram jaz zakladov zase na vaše stroške, ampak nasprotno: jaz vam hočem nabrati in podeliti obilno duhovnih dobrot. Zmisel 15. v.: Pavel je pripravljen dati za Korinčane vse, kar je njegovega, celo svoje življenje; pa še več: on jih hoče ljubiti, ako tudi Korinčani ne marajo za njega in če tudi sploh ni upati, da ga bodo kdaj ljubili in se pokazali hvaležne.

V. 16., 17., 18. Apostol govori tu v 16. v. v zmislu svojih nasprotnikov: »Naj pa bo, to že hočemo priznati, da vas Pavel ni nadlegoval neposredno ali za svojo osebo; pa ker je zvit, vas je ukanil posredno, t. j. po svojih poslancih vas je spravil skoro ob ves vaš denar«. Zato vpraša Pavel v 17. v. Korinčane javno, ali je to res, da jim je po katerem svojem odposlancu napravil kaj škode. Zadnji moj poslanec (18. v.) je bil Tit in ž njim je šel še drug vam dobro znani brat. — »Eodem spiritu«. Ali nismo vsi istega nesebičnega duha, jaz, Tit in oni brat? — »Iisdem vestigiis«. Ali nismo vsi tudi zunanje enako postopali? — S tem verzom sklene apostol svojo krasno apologijo, in zdaj še sledi od 12, 19—13, 13 sklep celega lista.

V. 19. Vi menite morebiti, da sem razpravljal to stvar, kakor bi se hotel zagovarjati pred vami. Ne, pred vaš sodnji stol ne pojdem; zagovarjam se edinole pred Bogom, in sicer »in Christo«, t. j. brez bahanja in brez ljubosumnosti, kakor se spodobi za dobrega kristjana. — »Propterea dificationem«. Pred vsem pa je hotel s svojo samoobrambo

koristiti korintskim bravcem, ker ozdraviti jih je hotel one nevarne prijaznosti in vdanosti do nasprotnikov njegovih.

V. 20., 21. »Timeo«. Iz dveh vzrokov je Pavla strah: 1. da ne bode našel Korinčanov takih, kakršnih si on želi, namreč brez vsakega strankarstva in brez nečistih grehov; in 2. da ne bo Pavel tak, kakršnega si želijo Korinčani, ker bo namreč prišel kot strog sodnik in kaznovavec. »Humiliet me Deus«. Ko bi moral Pavel videti, da so se Korinčani zopet vdali prejšnjim grehom, da je torej bilo vse njegovo delovanje zastonj, to bi bilo pač hudo za njegovo apostolsko srce; da, s tem bi ga Bog najhujše ponižal. — »Lugeam« se veže s »super immunditia etc.«, tako-le: Pavel se boji, da ne bo našel med njimi samo »contentiones, aemulationes etc«, ampak da bo moral tudi obžalovati mnogo nespokornih, nečistih grešnikov, obžalovati namreč zato, ker so mrtvi udje sv. cerkve; znano je namreč, da so bili Korinčani sploh najbolj vdani grešnemu strankarstvu in poltenosti. — »Ante peccaverunt«, se ne ozira na čas pred njih izpreobrnjenjem, kakor so mislili nekateri tolmači, ampak na ves čas, ki je pretekel od Pavlovega prvega prihoda v Korint do sedaj.

Trinajsto poglavje.

V. 1. Odtod do 10. v. govori apostol natančneje o tem, kar je ravnokar (12, 20) izrazil z besedami: »Timeo, ne ego inveniar a vobis qualem non vultis«. — Parafraza 1. verza po Erazmu: »Hic erit tertius meus ad vos adventus; in hunc se quisque praeparet. Neque enim amplius connivebo, sed iuxta ius strictum atque exactum res agetur. Quisquis delatus fuerit, is duorum aut trium hominum testimonio vel absolvetur vel damnabitur«.

V. 2. »Et ceteris omnibus«. Nekateri tolmači umevajo to samo o korintskih nasprotnikih, a bolje je, če mislimo na vse druge ude krščanske srenje, ki jih je takrat svaril in jim žugal (kar zdaj tu ponavlja), da jim namreč ne bo prizanašal, kadar zopet pride. Ob svojem drugem prihodu v Korint se je Pavel najbrž tako kratko mudil, da ni imel časa za dolge razprave, ampak le za kratke, resne opomine.

V. 3. Pavel se celo smatra za orodje Kristusovo ali njegov organ in hoče reči: Ali me bodele res prisilili s svojim ravnanjem, da vam pokažem, kako mogočno Kristus v meni govori in deluje? Ali ne veste, da je zelo nevarno, izzivati Kristusa? On namreč ni slab, kakor bi ne mogel kaznovati, temveč močnega se je pokazal med vami po čudežih, po deljenju izvanrednih darov (charismata), pa tudi v drugem oziru, ko je bil n. pr. nečistnik izobčen, ali ko so bili s smrtjo kaznovani tisti, ki so nevredno prejeli sv. R. T.: I. Cor. 11, 30: »Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi« — mnogo jih je umrlo.

V. 4. »Nam et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei«. Kristus se je sicer tako zelo podvrgel človeški slabosti, da je umrl najsrამotnejše smrti na križu, toda on živi po božji moči, po kateri je bil probujen od smrti in deluje krepko v svoji cerkvi. — »Nam et nos infirmi sumus in illo, sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis«. Tu je »argumentum ab effectu ad causam«. Da je s Kristusom res tako, se kaže v tem, ker se nahaja tudi pri apostolu obojno njegovo (sčlet Kristusovo) razmerje, namreč slabost in živa moč; kot služabnik in apostol Kristusov se je tudi Pavel kazal dozda slabega in je prizanašal Korinčanom; ko pa bo prišel zdaj k njim, se bo pokazala njegova apostolska krepkost, ki jo dobiva od Kristusa,

V. 5., 6. »Vosmetipsos tentate, si estis in fide, ipsi vos probate«. Ne izkušajte Kristusa, ki govori in deluje v meni, ampak izprašujte rajši sami sebe, ali imate živo vero ali pa ste le po imenu kristjani. — »An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi estis?« Te izkušnje pa se jim ni treba bati, saj prebiva sv. Duh v njih, in njegova milost in moč se je baš nad njimi že večkrat pokazala na čudovit način; seveda če so še sploh tako vrli kristjani, da si upajo dobro prestati to znotranjo preskušnjo. — »Spero autem, quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi«. Naj pa vaša izkušnja izpade kakorkoli, to upanje pa imam, da bom jo jaz dobro prestal, t. j. vi sami se boste prepričali, da imam jaz od Kristusa oblast vas svariti in tudi kaznovati.

V. 7. Zmisel: Mi pa ne želimo, da bi se nam kdaj ponujala priložnost dejanski izvrševati svojo kazensko pravico in oblast, temveč prosimo Boga, da bi vi dobro delali in krepotno živeli, ker v tem slučaju se mi lahko vedemo tako, kakor da bi ne imeli te kazenske oblasti.

V. 8. »Veritas«, ne pomenja tu resnice kat' eksohen, t. j. sv. evangelija, ampak »omne quod rectum et iustum est«, ker Pavel hoče reči: Ko bi vi delali vedno dobro in živeli lepo, bi bili mi »reprobi«, t. j. zdelo bi se, da nimamo oblasti koga kaznovati, ker zoper pravico in pravičnost ne premore naša oblast nič, in vse naše prizadevanje in delovanje gre le na to, da bi se pospeševala resnica in pravica.

V. 9., 10. »Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc et oramus, vestram consummationem«. »Gaudemus«, v grškem χαίρομεν. Pa še več! Pavel se celo veseli, če Korinčanov ni treba kaznovati, vsled njih dobrega, krščanskega življenja, ker taki niso kazni vredni, ki so potentes«, t. j. pravični; in da bi Korinčani res to bili, hoče Pavel Boga prositi. — »Ut non praesens durius agam secundum potestatem«. Pavel tukaj gotovo misli v prvi vrsti na izobčenje ali ekskomunikacijo. Nerač izreče Pavel to naj-

hujšo kazen, ker s tem deluje prav za prav proti sebi, t. j. zoper svoj poklic, ki je: vedno bolj razširjati kraljestvo božje na zemlji.

V. 11., 12. »Gaudete«, *sc̄lct̄ in Domino*. — »Exhortamini«, vzpodbujajte drug drugega. — »Pacem habete«, imejte mir med seboj. — Tako opominjanje je bilo ravno za korintsko cerkev zelo primerno in potrebno, ker so se tam prepirale razne stranke med seboj.

V. 13. To sklepčno voščilo apostolovo ima tukaj tri dele, kakor v nobenem drugem Pavlovem listu. Pavel se namreč ozira na vse tri božje osebe. — »*Gratia Domini nostri Iesu Christi et caritas Dei et communicatio sancti Spiritus*«, to je milost, ki nam jo je pridobil Kristus; izvira pa iz ljubezni Boga Očeta, ki je dal za nas edino-rojenega Sina; objektivna milost Kristusova in objektivna ljubezen Očetova se pa nam posreduje (ali je za nas subjektivna) po sv. Duhu, ki nam daje Kristusovo milost in vliva v naša srca ljubezen Očetovo.

J. Zidanšek.

Verne duše in njih trpljenje v vicah.

Naša sv. cerkev uči ljubezen in skazuje ljubezen, toda ne ljubezni brez pravice, ampak ljubezen v tesni zvezi s pravico. To velja sicer o vseh njenih naukih in o vseh napravah, a dozdeva se mi, da velja to še posebej gledé na verne duše v vicah. One so v trpljenju, ker so božji pravici na dolgu kazni za svoje grehe. Božja ljubezen jih objema, ker so v stanu posvečujoče milosti božje, ali tudi ljubezen sv. cerkve jim je gotova, ker so udje njenega telesa in nihče, uči apostol (Ephes. 5, 29), ne sovraži svojega mesa, ampak ga hrani in goji; tako dela torej tudi sv. cerkev gledé nanje ter jim oskrbuje pomoči, kar največ more. Važen pa je po tem tudi nauk sv. cerkve o vernih dušah poprek in posebej o razmerju, v katerem smo mi do njih in narobe, one do nas. Mislim torej, da ustrezem čitateljem, če razložim v naslednjih vrstah nauk o vernih dušah; na kratko sicer, vendar pa vse, kar se njih tiče, vzamem v razpravo. Čeprav še, recimo, to ali ono ni verska resnica, pa je vendar lahko s tako v zvezi in je torej vredno, da se preišče, se li sme verjeti ali pa zavreči, ker je resnici na kvar. Da bode razprava pregledna, ločim jo v dva dela ter govorim v prvem o trpljenju vernih duš v vicah, v drugem pa o njih rešenju iz vic. V obeh delih mi bode poleg verske resnice še gledati tudi na razna mnenja in semtertje rešiti kako vprašanje, kolikor in kjer je možno.

I. O trpljenju vernih duš v vicah.

Kaj so verne duše v vicah, si človek lažje misli, kakor pa izreče — tako izreče, da ne seže prek meje nauka sv. cerkve o njih. Katekizem¹ pravi o njih, da so »duše tistih, ki so sicer umrli v milosti božji, pa morajo za svoje grehe trpeti še časne kazni«. Kar katekizem v tem pove, je resnično, pa ni vse, kajti človek utegne biti v posvečujoči milosti božji, pa še imeti vendarle tudi male grehe² in tedaj je možno, da umrje sicer v milosti božji, pa tudi v teh grehih in v časnih kaznih za te ali sploh za svoje grehe. Ker je smrt naravni čin, zato ne vniči niti greha niti časnih kazni. Kadar torej tak človek umrje, duša sicer ne pride v pekel, ker iz njega ni rešenja, ona pa ima pravico do nebes, ker je v milosti božji in je več ne more izgubiti; ali tudi v nebesa ne more, ker je še v grehih ali še ima vsaj časnih kazni zanje. Ker še torej ni za nebesa, pa tudi ne za pekel, a nekje je in sicer v takem stanju, ki ni ne stanje pekla ne stanje nebes, pride pač na kraj in v stanje, ki je med obema in to so vice ali purgatorium, kakor mu pravi sv. cerkev. — Purgatorium pomenja torej kraj in stanje vernih duš; slovensko ime: vice pa pomenja pač najprej kraj, potlej pa tudi stanje, nemško ime: Fegefeuer pa ravno narobe, najprej stanje in potlej kraj. Hrvaško ime: čistilište³ spaja oboje, kraj in stanje vernih duš.

A. Vice, kraj časnih kazni.

Najprej govorim o vicah kot kraju časnih kazni. Nasprotnikov se nahaja tudi pri tej verski resnici in sicer nekateri tajé vice s tem, da ne priznavajo duše v človeku, češ, da so le iskrice božjega bitja in ko človek premine, zgine tudi njegova duša, taka iskrica, v božjem bitju, v katero se povrne. Tako so učili gnostiki, manihejci in Averrhoes,⁴ ali le-ti niso govorili sploh ne o vicah, pa tudi ne o nebesih ali peklu. V četrtem stoletju je Ačrij sicer učil, da ni treba moliti za rajne,⁵ češ, da jim to ne koristi,⁶ ni pa tajil vic kot takih. Tajil pa je vice Peter

¹ Veliki katekizem, odg. na vpr. 862.

² Summa theol. 3, qu. 81, a. 2: Unumquodque tollitur per suum oppositum. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiae vel caritati, sed retardat actum eius, in quantum nimis inhaeret bono creato, licet non contra Deum. — Enako sodi tudi sv. Bonaventura L. 3, dist. 42, a. 2, q. 2.

³ Prim. Ilija Gavrič: O stanju duša pravednih prije sudnjeg dana. Balkan, izdao Dr. Aleksander pl. Bresztyenszky. God. IV., svez. 3. Zagreb, 1899.

⁴ Prim. R. Gottfried Noggler a Graun, ord. Capuc. provinc. Tyrol. septentr. s. theol. lector. Compendium theol. dogmat. special. Oeniponte 1899. Libreria cath. Marianae societatis. part. 5, art. 2, pag. 763.

⁵ Prim. Sv. Avguštin, L. de haeres. cap. 53.

⁶ Prim. Dr. Bernard Jungmann: Tractatus de novissimis. Ratisbonae 1871. num. 81.

de Bruis (1124)¹ Henrik de Lausanne (1149)² Peter de Vaux (1170)³ Jan Hus (1415)⁴, Mart. Luther (1546)⁵, Jean Chauvin (1695)⁶, in anglikanci⁷ ter druge protestantske ločinke jih tajé menda bolj iz zle volje, kakor iz prepričanja. Njim nasproti pa uči katoliška cerkev, da so vice, kraj časnih kazni.

Ako pravim: Vice so kraj časnih kazni, ne povdarjam toliko časnih kazni, kolikor besedo: kraj. Tukaj gre le za to; da in kake kazni pa so v vicah razložim in dokažem v naslednji trditvi. Trditev, da so vice, je verska resnica, da so kraj, pa še semtertje bogoslovci trdijo, da ni.⁸ Sv. trid. zbor (sess. 25, de purgatorio)⁹ uči razločno: »Ker je katoliška cerkev po Sv. Duhu poučena, učila iz sv. listov in starega izročila očetov, v sv. zborih in naposled v tem vesoljnem shodu, da so vice ter da se dušam, tam držanim, pomaga po prošnjah vernikov, največ pa po prijetni daritvi oltarja, zapové sv. shod škofom, da si marljivo prizadevajo, da se bode zdravi nauk o vicah, po sv. očetih in sv. zborih izročen, po Kristusovih vernikih veroval, držal, učil in povsodi pridigoval«. Iz teh besed se vidi, da so vice in sicer kraj, kajti duše se v njih — ibi — držé, o stanju pač ne velja ibi, tam, sicer pa že ime: purgatorium izraža prej kraj, kakor pa stanje, in kraj sploh.¹⁰ Dokazov se nahaja v virih naše sv. vere, vzamimo najprej one

1. Iz sv. pisma. Naravnost sicer v sv. pismu ne stoji nikjer, da so vice, toda nahaja se v njem več mest, katerih ni moči razumeti drugače, kakor v pomenu vic. Tako se pripoveduje α) v stari zavezi, v bukvah Makabejcev (II. Mac. 12, 43 ss.), da je Juda brž, ko so našli v oblekah mož, ki so bili padli v bitki pri Jamniji, dragocenih reči, pa so jih bili vidno vzeli iz svetišča malikov, ukazal nabirati denarja za to, da bi njih duše rešili kazni, katerim so vsled tega zapadle. Napravila se je, se bere nadalje, nabira in (Juda) je poslal dvanajst tisoč draham srebra v Jeruzalem, da se opravi za grehe umrlih daritev, ker je dobro in pobožno mislil o vstanjenju — ko bi namreč ne upal, da bodo ti, ki

¹ Dr. Heinrich Brück, Lehrbuch d. Kirchengeschichte § 145. ² Ibidem.

³ E. Charvaz, Origine dei Valdesi a carattere delle primitive loro dottrine. Torino, 1837. ⁴ Dr. H. Brück, nav. del. § 148.

⁵ Art. Smalcad. P. 2, c. 2, n. 9: Purgatorium ... mera diaboli larva est.

⁶ Instit. I. 3, c. 5, n. 6: Clamandum non modo vocis, sed gutturis et laterum contentione, purgatorium exitiale satanae esse commentum.

⁷ Confessio anglicana, art. 22.

⁸ Prim. Dr. Eugenii Morandi, Institutiones theologiae theoreticae dogmatico-polemicæ, Augustae Taurinorum, 1895. vol. II. p. 5, art. 2, n. 432.

⁹ Denzinger-Stahl Enchiridion definitionum, št. 859.

¹⁰ Prim. Dr. Ferd. Schulz, Lateinische Grammatik, Paderborn, 1890. § 1712. — Kermauner, Latinska slovnica, v Ljubljani 1895, § 185, C.

so bili padli, vstali, bi bilo preveč in prazno (delo) moliti za mrtve — in ker je pomislil, da bi imeli ti, ki so bili v pobožnosti zaspali, najboljšo milost zastavljeno. Sveta je torej in koristna misel, za umrle moliti, da se rešijo grehov. Taka je bila torej vera judov o rajnih¹ in Sv. Duh jo pohvali in priporoča. Možno je zato, da je človek, kadar umrje, v milosti božji, pa še tudi v grehah.² Ker je v milosti božji, ima zastavo zveličanja — ἀποκείμενον χαριστήριον —, ne more torej v pekel, ali tudi v nebesa ne more, ker je treba za-nj moliti in daritve opravljati za grehe — περί ἀμαρτίας θυσία —, da se jih reši. Ker torej taka duša ni v peklu in ni v nebesih, a je nekje gotovo, se razvidi, da je, ker za rajne na onem svetu, kraj, ki ni pekel in niso nebesa, in se lahko imenuje po naše vice ali hrvaški čistilište in češki očistec ali latinski purgatorium.³ Kar se iz teh besed več ali manj po pravici⁴ sklepa, to se nam v sv. pismu

β nove zaveze razkazuje, že smemo reči, jasno in skoraj z besedo, da so vice kraj. Kristus n. pr. uči (Matth. 5, 25 ss): Spravi se s svojim zopernikom naglo, dokler si ž njim na poti, da te zopernik ne izroči sodniku in te sodnik ne izroči hlapcu in te ne vrže v ječo. Resnično ti povem: ne boš odišel iz ondod, dokler ne plačaš zadnjega vinarja. Kristus jemlje tukaj izterjanje dolga, kakor je bila takrat postava, za primero poplačevanja dolga, kakor se godeva na onem svetu.⁵ Kakor pa je dolжник, ako ni mogel ali ni hotel plačati dolga, moral v ječo, φυλακτή, in je v njej ostal, dokler ni plačal dolga ali ga ni doslužil do zadnjega vinarja, tako pride duša, če je kaj na dolgu, v vice in ostane v njih, dokler ne odsluži svojih kazni. Le-te niso večne, saj trpé le dotlej, da je zadnje, četudi najmanjše, konec, in odsluži jih duša v kraju, φυλακτή, ker more iziti iz ondod, ἐκείθεν. Na drugem mestu (Matth. 12, 32) pravi Kristus: Če reče kdo besedo zoper Sinu človekovega, se mu bode odpustilo; kdor pa reče zoper Sv. Duha (besedo), ne bode se mu odpustilo ne v tem veku, ne v prihodnjem. Možno je torej, da se človeku greh odpusti še na onem svetu, v večnosti, toda v nebesih ni greha (I. Cor. 6, 9 ss), v peklu pa ni več odpuščenja, zato je pač kraj na sredi med obema — ne po legi, marveč po stanju — in to so vice. Tudi apostol (I. Cor. 3, 11 ss) nam nannanja kraj, kjer gori ogenj, pa ne večni, in je možno ali celo gotovo,

¹ Prim. Dr. Jak. Mayer, Das Judenthum, Regensburg 1843 str. 474 in 488.

² Prim. Jos. Corluy, S. I. Spicilegium, I., comment. IV. str. 264 ss.

³ Prim. Dr. Leonh. Atzberger, die christliche Eschatologie. Freiburg in Brg. 1890. op. I str. 100. ⁴ Prim. Jos. Corluy n. n. m.

⁵ Dr. Wilh. Reischl, Die heiligen Schriften des neuen Testamentes str. 26, op. 7.

da se ga reši, kdor vanj pride. Apostol govori na onem mestu o pridigarjih in njih namenih ali boljše načinih in predmetih¹ pridigovanja ter jih opominja, naj vsak gleda, kako da pridiguje, ali kakor pravi, na podstavo zida, kajti druge podstave nihče ne more položiti mimo one, ki je položena, ki je Kristus Jezus. Če pa kdo zida na tej podstavi zlato, srebro, drago kamenje, drva, seno, strn: vsakega delo bo očito, saj ga bo dan Gospodov razodel, ker se bo v ognju odkril, in delo vsakega, kakšno je, pa bode ogenj izkusil. Ako ostane čigar delo, ki ga je nazidal, (zanj) bo prejel plačilo. Če koga delo gori, bo trpelo škodo, sam pa se bo zveličal, ali tako, kakor po ognju. Zlato, srebro in drago kamenje so tu pridige, sicer pa sploh dela, po predmetu, načinu in namenu dobra, torej po vsem zaslužljiva. Drva, seno in strn so pa potlej dela sicer še dobra, ker na podstavi, ki je Kristus, torej v milosti božji, toda po tem ali onem delu so pomanjkljiva, ne brez madeža, ne brez vsega greha. Delo razodene, *δηλώσει*, po obéh stranéh ta dan, *ἡ ἡμέρα* (II. Tim. 4, 8), ali kakor ima latinska prestava, dan Gospodov, dies Domini, torej sodnji dan² (cf. ib. 4, 5), ki se razkrije v ognju, delo pa je ogenj že izkusil. Ta, poslednji ogenj, je ogenj v vicah, kajti čigar delo ostane, ne da bi se ga bil ogenj prijel, ta prejme plačilo, popolno plačilo v nebesih. Čigar delo pa je po ognju trpelo,³ tega delo trpi sicer po ognju škodo in ne ostane celo, ali on, delavec, se zveliča, toda kakor po ognju, torej nekam tako, kakor pravi Bellarmin,⁴ nalik človeku, ki pride srečno iz ognja, a brado in lase mu je ogenj osmodil. Po takem pa je na onem svetu kraj, kjer gori ogenj in je kazen za one, katerih dela so na sebi dobra, toda po nekem delu pomanjkljiva, ne brez greha. Ta kraj ni pekel, kajti nihče ne ostane v njem večno, marveč iz njega pelje pot v nebesa, v zveličanje. — Tega nas uči pa tudi

2. Ustno izročilo. Veliko govore sv. očetje o vicah, toda o kraju le redkoma. Ni pa težko umeti, zakaj je tako. Njim je bilo do tega, da ljudstvo poučé, da in kako naj vernim dušam v vicah pomaga, za kraj jim ni bilo skrbi, kajti če je treba siroticam pomoči, se lahko razpozna, da so nekje, od koder bi rade prišle, pa jim ni možno, ako jim živi, t. j. verno ljudstvo ne pride na pomoč in jih po svojih priprošnjah ne reši. Vse opominjanje je pa torej, vsaj posredno, pričevanje, da so verne duše v vicah in torej v kraju, ki ni pekel, pa tudi nebesa niso — prave vice. Navedem pa zato iz spisov sv. očetov,

¹ Rob. Bellarmin, *Controversiae de purgatorio*, lib. 1. cap. 4. Pragae 1721.

² Prim. Jos. Corluy S. I. nav. del. zvez. 1. com. 4, str. 269 ss.

³ Drugače Dr. W. Reischl, *Die heiligen Schriften des neuen Testaments*, str. 693, op. 3. ⁴ N. n. m.

grške in latinske cerkve, tukaj samo to, kar mi je iz njih pri roki za kraj, drugo pa pride potlej na vrsto, kolikor bo treba. Tako se n. pr. Origen¹ ozira na besede apostolove (1 Cor. 3, 15) ter vpraša človeka, ki prinese na oni svet drva, manj dobra dela: »Ali hočeš viniti v sveetišče s svojimi drvami, s senom in strnjo, da oskruniš božje kraljestvo, ali pa hočeš zavoljo drv, sena in strni obsedeti zunaj, in za zlato, srebro in dragi kamen nič prejeti?« Ali to bi ne bilo prav, sklene ter pristavi, da ga tedaj vzprejme pač ogenj, ki mu drva sežge. Vsa primera terja misel, da so vice kraj, kakor so nebesa, božje kraljestvo, kraj, kamor ogenj ne seže. — Sv. Bazilij² pravi, da je angel vzel ogel, s katerim je ustnice Izaiju (6, 6) očistil, »iz kraja, ki je pripraven za očiščenje duš, *χωρίον καθαρισμοῦ ψυχῶν*«. Ta *χωρίον* se pa razločuje od pekla in so torej le vice.³ — Tudi sv. Gregorij Niški⁴ uči, da »ne more duša, kadar je telo zapustila, vdeležiti se božestva, ako jej ni marog, duši primešanih, odnesel ogenj v vicah«. Ogenj v vicah, purgatorii ignis, pač težko ume človek brez kraja; čeprav zlasti grški izraz, *τὸ καθάρσιον πῦρ*, tega ne pové razločno, vendar pa ga predpostavlja. Tertulijan⁵ razlaga besede Kristusove (Matth. 5, 25) ter pravi: »Ker umemo ono ječo, katero kaže evangelij, za podzemlje in zadnji vinar za vsako malo pregreho, ki jo je z odlogom vstanjenja pokoriti, ondi razlagamo, ne dvomi nihče, da duša nekaj plača v podzemlju, polnost vstanjenja pa ji ostane tudi za telo«. Res ni dvoma, da nam je tu misliti na kraj, kjer se plačuje kazen za male grehe in sploh za kazni grehov, torej vice. — Sv. Ciprijan⁶ razločuje kraj čakanja od kraja zavživanja, t. j. vice od nebes, ko uči: »Drugo je stati na odpuščenje, drugo na slavo priti; drugo priti v ječo in iz nje ne iti, dokler ne plača (človek) zadnjega vinarja, drugo brž prejeti plačilo vere in čednosti; drugo za grehe po dolgih bolečinah se mučiti in čediti ter čistiti dolgo v ognju, drugo vse s trpljenjem (po mučenilstvu) očistiti«. Kakor so nebesa kraj veselja, tako so vice kraj trpljenja. — Sv. Avguštin⁷ prosi Boga: »V tem življenju me čisti in napravi takega, kateremu že ni več treba poboljševalnega ognja — zavoljo njih, ki se rešijo, pa tako, kakor po ognju«. Drugje trdi:⁸ »Doba pa, ki je med človekovo smrtjo in poslednjim vstanjenjem, drži duše v skritih vzprejetiščih, kakor je vsaka vredna ali pokoja, ali britkosti po tem, kar je dosegla v telesu, ko je živela«. Kar je v ustnem izročilu o naši trditvi, tega nas uče tudi

¹ Homil. 16. in Ierem. n. 5. ² In Isai. 5, 11. ³ In Ps. 7, 2.

⁴ Oratio de mortuis, opp. omn. tom. 3, pag. 634.

⁵ De anima, cap. 58. ⁶ Epistula 55, num. 20.

⁷ In ps. 37, n. 3. opp. omn. tom. 7, cap. 634.

⁸ Enchiridion, cap. 109.

3. Določbe sv. cerkve. Dokler se ne ugovarja nauku sv. cerkve, kakor se razlaga, nima sv. cerkev potrebe za to, da ga posebej v slovesni obliki, izjavi, in zadostuje, če se njen nauk sploh ljudstvu predlaga in ga to veruje, ne da se vklene resnica v celó gotove, določene besede. In to velja tudi za vice. Da ne pridejo vse duše brž po smrti v nebesa, ampak jim je treba se očiščevati v kazni za grehe, to se je učilo sploh v sv. cerkvi, naj bo na vzhodu ali na zahodu.¹ Ščasoma, posebno od 7. stoletja, pa se prikazuje v nauku gledé na kraj in zlasti na kazni, ki jih duše trpé, neka razlika na vzhodu in zahodu. Vsled tega se določuje v 2. cerkvenem zboru lijonskem (1274)² »zavoljo raznih zmot, uvedenih po nekaterih iz nevednosti in po drugih iz zlobnosti«, da »ako bi res spokorjeni v ljubezni preminili, predno bi po vrednih sadovih pokore zadostili za dejanja in opuščenja, teh duše se očiščujejo po smrti v kaznih očiščevalnih ali zadoščevalnih, catharteriis...« Kakor se vidi, se tu nič ne pové o kraju, kjer, in o naravi kazni, katere duše trpé, ampak določi se samo, da trpé kazni, prave kazni. To pa je bilo le iz namena, da se grška cerkev lažje poda in zjedini z latinsko, sicer pa je papež Inocencij IV. razločno zahteval od grških Ciprijancev (1254), da »imaju zvati čistilištem mjesto, u kojemu se iste duše nalaze, premda oni vele, da za to ime nису znali njihovi naučitelji«. ³ Iz enakih razlogov, kakor v Lijonu, tudi v Florenci cerkveni zbor (1439)⁴ ni vzprejel določbe o kraju in naravi kazni v vicah, ampak je povzel le-te besede iz lijonskega zbora: »Ako bi res spokorjeni v božji ljubezni preminili, predno bi po vrednih sadovih pokore zadostili za dejanja in opuščenja, teh duše se očiščujejo po očiščevalnih kaznih po smrti...« Tudi v tem zboru je šlo za to, da se cerkvi, vzhodna in zahodna, združita, zato pa se je opustilo v določbi, kar bi utegnilo biti na poti spravi. Prav kraja in kazni vic tedaj po grških pokrajinah niso dobro, vsaj sem ter tje, jih niso prav razlagali, dosledno pa že celo ne. Tako je zanimivo, kar piše Syropulos⁵ o Marku Evgeniku, škofu efeškem, da ni v tem poglavju, v vicah, našel velike razlike med cerkvijo na vzhodu in zahodu, kmalu nato pa trdi, da so duše, ki imajo na sebi malih grehov, očiščene samo po strahu, a gredó v pekel εἰς ᾗδην, ne da trpé kazen, kakor duše pogubljenih, marveč da tam stojé,

¹ Prim. J. R. Kirsch, Die Lehre von der Gemeinschaft der Heiligen im christlichen Alterthum. Mainz, Verlag von Franz Kirchheim 1900 str. 22. 101. 160.

² Denzinger-Stahl nav. del. štev. 387.

³ Prim. Dr. Ivan Marković, Cezarizam i bizantinstvo u poviesti iztočnog razkola. U Zagrebu 1891, dio 2, str. 279. — Odorik Raynald: Annales ecclesiae. Roma 1649. a. 11, II. p. 495. ⁴ Denzinger-Stahl, nav. del. štv. 588.

⁵ Vera historia unionis non verae (Hagae comitum 1660) sect. 5, cap. 13, pag. 131: ... ὁλίγην εὐρίσκω τὴν μεταξὺ ἡμῶν διαφορὰν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦτο.

kakor v tamnici. More se tudi to imenovati kazen, ali samo tako, kakor je biti zaprtemu na žalostnem kraju. Bolečin pa ni pri njih očiščevanju in ni kraja, ki se more imenovati čistilišče ali vice. Ivan Besarion¹ pa je trdil, da tudi grška cerkev priznava vice in trpljenje v vicah, toda to trpljenje da ne prihaja od ognja.² Drugi so zopet našli, da je nauk latinske cerkve o vicah povsem lep.³ Tako je prišlo, da sta obe strani sv. cerkve ugovarjali odločno zoper lutrovstvo, ko je završlo nauk o vicah ter se je sklicevalo celo na sv. pismo, češ, da to ne pozna vic. Papež Leon X. je zavrzel v buli »Exurge, Domine« dne 16. maja 1520 to-le trditev Martina Luther:⁴ »Vic ni moči dokazati iz sv. pisma«. Kar se namreč bere v 2. knjigi Makabejcev (12, 43), to njemu ni bilo iz sv. pisma, ker je trdil, da ta knjiga ni del sv. pisma, ostali dokazi pa bi tudi nič ne veljali, ker bi jih ne bilo v besedah, iz katerih jih sv. cerkev izvaja. Papež Pij IV. pa je na to zaukazal veroizpoved:⁵ »Stanovitno verujem, da so vice«. Vzhodna cerkev je zavrnila v carigrajskem shodu (1642) lutrovstvo v obče in posebej tudi, kar uči gledé na vice. Isto je storil potlej Chauvinu nadškof kijevski Peter Mogila v svoji: »Confessio orthodoxa.«⁶ Vrhu tega pa se dokazuje tudi iz liturgije nauk o vicah, n. pr. v rimski (offertorium fidelium defunctorum): »Gospod Jezus Kristus, kralj slave, reši duše vseh vernih pokojnikov kazni pekla, in iz globokega jezera, reši jih iz žrela levovega, da jih ne pogoltne pekel, da se ne pogreznejo v temo«. Če se besede: kazni pekla, globoko jezero, žrelo levovo vzamó za podobo kazni in če so te kazni najprej pač pogubljenih, vendar nam nič ne brani, da jih vzamemo vsaj toliko za izraz dejstva, kolikor je to za podlago podobi, in kolikor si moremo misliti, da duše vseh pokojnih vernikov niso v nevarnosti, da jih doleti kazen pekla ali pogoltne pekel. Ako torej cerkev še za take moli, smemo misliti na-nje, ki so v vicah, ali bi brez sv. maše prišli v vice. Ne moremo pa misliti na druge pri molitvi sv. maše v obletnicah. V tej prosi sv. cerkev Boga, naj »da duši sedež okrepčave, refrigerii sedes«, ako je potrebuje in če ji je pristopna. V liturgiji španski (lit. mozarabica) pa prosi mašnik, »naj se (duše pokojnikov) izpusté iz žalostnih bivališč ter dobé srečno zveličanje pravičnikov«. Tudi vzhodna cerkev predpostavlja v svojih molitvah vice

¹ Glej Dr. Ivan Marković nav. delo, zv. II., pogl. 20 str. 416. ² Isti n. m.

³ Prim. Syropulos, nav. del. ods. 5. pogl. 15, str. 135: Καλή γάρ ἐστιν ἡ δόξα, ἣν ἔχουσιν οἱ Λατίνοι περὶ τοῦ πουργατορίου. Οὐκ αἰδεῖται τοιαῦτα λέγων.

⁴ Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 661.

⁵ Bulla »Iniunctum nobis« d. d. 18. Nov. 1564. — Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 866.

⁶ Prim. Dr. J. Kimmel, Monumenta fidei ecclesiae orientalis, Jenae 1850, str. 56 ss.

za »kraj bolečine, žalosti in ječanja« τῶπος ὀδύνης, λύπης καὶ στενάγμου.¹
— Dokazuje se naša trditev h koncu tudi

4. Iz razuma. Najprej α) je verska resnica, da je med grehi razlika, da so grehi mali ali odpustljivi, pa so tem nasproti drugi veliki ali smrtni.² Oni ne vzamó človeku posvečujoče milosti božje, pač pa drugi, smrtni, in ti imajo prav zato ime smrtnih grehov, ker vzemó človeku nadnaravno življenje, t. j. posvečujočo milost božjo. Kakor pa se zgodi, da človek v takem grehu umrje in pride v pekel, v kraj večnih kazni, tako je tudi naravno, da človek, ki umrje v prvih, v malih grehih, nekam pride, njegova duša se po smrti nekje nahaja. To nekje pa ni pekel, ker sta si milost božja in večno pogubljenje v naravnem nasprotju; ali tudi niso nebesa, ker vanje »ne stopi nič, kar je omadeževano ali pa stori gnusobo ali laž« (Apoc. 21, 27). Tak kraj pa morejo biti le vice, kjer se še tudi grehi odpusté, sicer pa bi mali grehi ne bili odpustljivi, marveč bi o smrti spremenili svojo naravo. Kako pa se mali grehi po smrti odpusté, to si najlažje razložimo, če se v tem pridružimo sv. Tomažu, ki uči,³ »da se jim odpustljivi grehi odpustijo po tem življenju tudi, kar se tiče krivnje, po tem načinu, po katerem se odpuščajo v tem življenju, namreč po činu ljubezni do Boga, ki nasprotuje grehom, ki so jih storili v tem življenju«. Po tem činu se volja obrne k Bogu, kolikor je bila po malih grehih obrnjena od njega.

Potlej β) pa je verska resnica, da gre vsakemu grehu primerna kazen in če se krivnja greha, naj je že smrten ali odpustljiv, odpusti, vselej še je možno, da zanj kaj kazni ostane, pa tudi to, da še je človek na tem svetu ne dosluži; ni pa verjetno, da jih samo s svojo smrtjo — ta je včasih brez vsake bolečine — odsluži ali da jih Bog zastonj odpusti. Taka duša se mora podvreči kazni in zato ne more v nebesa, kjer »ne bodo več lačni in ne več žejni, in nanje ne pade več solnce in nobena vročina« (Apoc. 7, 16). Ali ona tudi v pekel ne more, ker je v milosti božji in tempelj sv. Duha. Če torej ne more v pekel pa še tudi v nebesa ne, se pač lahko sklene, da je zanjo po smrti kraj, ki ni ne pekel ne nebesa, ne kraj večnih kazni, ne kraj večnih radosti, torej kraj časnih kazni: vice.⁴

Dasi pa je temu tako, vendar je še vprašanje, kje da so vice, in za to ne najdemo odgovora v virih božjega razodetja a tudi ne v do-

¹ Prim. Bessarione, pubblicazione periodica di studi orientali. Roma. Siena 1897 šte. 9, str. 566 ss.

² Prim. 20. trditev Bajevó: »Noben greh ni po svoji naravi odpustljiv, ampak vsak greh zasluži večno kazen«. Denzinger-Stahl nav. del. šte. 900.

³ De malo, qu. 4, a. 11 ad 11.

⁴ Prim. Rob. Bellarmin, De purgatorio, lib. 1. cap. 7.

ločbah sv. cerkve. Kar se navaja iz sv. pisma (Gen. 37, 35; I. Reg. 28, 13; Philipp. 2, 10) za to, da so vice v osredju zemlje, pač ne vem, če zadostuje, nekaj pa vendarle vtrjuje misel onih bogoslovcev, ki trdijo, da so vice v osrčju naše zemlje. Franč. Suarez¹ pravi, da je to *sententia communis*, in se sklicuje za to na sv. Tomaža, sv. Bonaventura, Riharda a S. Victore itd. On je tudi za to, da »so vice pri peklu, kakor pogostoma mislijo bogoslovci.«² Resnica je, da sv. Tomaž tako uči³: »O kraju vic, pravi, se ne nahaja nič izrecno določenega v sv. pismu, in tudi trdnih razlogov ni moči za to navesti. Vendar dozdevno in (probabiliter et secundum quid) se strinja bolj z izreki svetnikov in z mnogimi iz razodenja božjega, da je kraj vic dvojen. Eden po občnem zakonu; in tako so vice spodnji kraj, s peklom v zvezi tako, da je isti ogenj, ki muči zavržene v peklu, in ki pravične očiščuje v vicah, čeprav so, kolikor so nižji v zasluženju, za toliko nižje postaviti v kraju. Drugi kraj pa so vice po dopuščanju in tako se včasih bere, da so nekateri na raznih krajih kažnjeni, ali v pouk živih ali v pomoč pokojnih, da se živim naznani njih kazen in se jim po pomoči sv. cerkve olajša«. Papežu Benediktu XIV.⁴ se o kraju vic dozdeva, da cerkev vice zato imenuje pekel (*infernum*), ker je na obeh krajih isti ogenj. Ker se mu pa to le dozdeva, zato storimo prav, če se tudi mi v tem odločimo za znano devizo: *ignoramus*.

B. Stanje vernih duš v vicah.

Da so vice kraj, kjer so verne duše, dokler se ne vsprejmó v nebesa, to je jasna resnica in človek je ne veruje težko. Mislim pa zato tudi, da se zoper njo ne ugovarja, kakor je sama na sebi, ampak zavoljo pristavka: kraj časnih kazni. Kazen je le kazen in človeka boli, če tudi le nekaj časa trpi. Zato so v prvih časih krščanske vere nekatere ločinke učile, da duše preminejo o smrti prav kakor telesa in ob vstajenju s temi vred vstanejo v novo življenje.⁵ Kopti in nestorijanci pa učé, da so duše do sodnjega dne v omamici.⁶ V razkolniških cerkvah učé nekateri, da verne duše ne trpé kazni, ampak so

¹ *Commentarii et disputationes in Summam theologiae s. Thomae Aquinatis*, in 3 part. disp. 45, sect. 2, num. 3. ² N. n. m. št. 12.

³ *Appendix de purgatorio*, qu. 1, art. 2.

⁴ *De sacrificio missae*, cap. 2, § 6.

⁵ Eusebii, *historia ecclesiastica*, lib. 6, cap. 38.

⁶ Nekam enako misli v naših dneh Rosmini: »V naravnem stanju je duša mrtvečeva, kakor da ni, ker ne more vzbuditi nobene misli o sami sebi, ali kako zavest imeti za-se, njen položaj se sme imenovati podoben položaju večne teme in vednega spanja«. Trditev 23. Rosminijeva zavržena 14. dec. 1887 Denzinger-Stahl nav. del. štev. 1758.

le v nekem strahu, ker so na temnem kraju pekla (τῆς ᾠδῆς); drugi pa, da so kazni v vicah, toda ne od ognja.¹ V Lutrovih trditvah pa se nahaja po eni strani, da si verne duše niso sveste zveličanja, po drugi pa, da si še lahko dobé tudi zasluženje.² — Tem nasproti pa uči sv. cerkev, da so

a) Vice kraj kazni, sicer časnih a hudih, tudi od ognja.

Trditev je verska resnica, če se izvzame pristavek o ognju. Tako uči sv. cerkveni zbor florentinski³, da, »če bi prav spokorjeni premislili v ljubezni božji, predno bi zadostili po vrednih delih pokore za dejanja in opuščenja, njih duše se čistijo po smrti po čistilišnih kaznih...« Tudi tridentski zbor (sess. 6, can. 30)⁴ govori o »časnih kaznih, ki jih je prestati ali na tem svetu, ali na onem v vicah, predno se more odpreti vhod v nebesa«. V vicah torej duše trpé kazni, časne sicer, toda one so hude in po stanu, v katerem so duše, so tudi kazni različne ter za daljšo ali krajšo dobo. Dokazi za to resnico so ti-le:

1. V sv. pismu (II. Macab. 12, 46) se bere pomenljivi stavek: Sveta torej in zveličavna je misel za pokojne moliti, da se rešijo grehov. Moliti ali po grškem, τὸν ὁλοκαυστὶν ποιεῖν, zadostitev dati, je zveličavno, ker se vsled molitve mrtvim odvežejo grehi, t. j. odvzamejo vezi, ne krivnje, pač pa kazni grehov in te samó časne prav zato, ker jih je moči še odvzeti.⁵ — Isto se posname lahko tudi iz besed božjega Zveličarja. (Matth. 5, 26): Resnično, ti povem, ne boš izšel odtod iz ječe, dokler ne plačaš zadnjega vinarja. Ta dolg, ki ga je plačati do zadnjega vinarja, ne more biti v čem drugem, kakor v kazni za razžaljenje, ki ga človek ni »na poti«, v tem življenju, popravil ter ga je zato sodnik vrgel v ječo, v vice.⁶ Če pa doplača tam zadnji vinar, izide iz ječe, ker bi sicer ne bil zadnji vinar, saj za zadnjim ga ni več. — Razločno pa govori apostol (I. Cor. 3, 15): Če bo koga delo gorelo, bode trpelo škodo, on pa se bo zveličal, tako pa, kakor skoz ogenj. Škoda, ali po grškem, κῆρυξ, prihaja torej od ognja, naj je le-ta že pravi ogenj ali pa le podoba za hudo kazen v vicah.⁷ — Tako učé pa tudi

2. Sv. očetje, zlasti so si v tem edini, da so v vicah hude kazni, in več ali manj tudi o ognju v vicah. V tem oziru skoraj ni razlike

¹ Prim. dr. Ivan Marković, nav. del. II. dio str. 416.

² Denzinger-Stahl nav. del. str. 662. ³ Ibidem, šte. 588. ⁴ Ibidem, šte. 722.

⁵ Prim. Christ. Pesch S. I. Praelectiones dogmaticae, zvez. 9, šte. 554.

⁶ Primeri sicer še Dr. Pet. Einig, Institutiones dogmaticae, tract. de Deo consummante, str. 80, op. 4.

⁷ Jos. Corluy, S. I. nav. del. str. 275 s.

med njimi. Origen¹ piše o vicah: »Kdor se zveliča, se skozi ogenj zveliča, da to, če bi imel kaj svinca primešanega, ogenj prekuha in odlušči, da postanejo vsi dobro zlato«, ker je le tako za večno zakladnico. — Sv. Bazilij² uči: »Če smo greh odkrili v spovedi, storili smo ga za suho travo in vredno, da se od čistivnega ognja, ὑπὸ τοῦ καθαρτικοῦ πυρός, požre ... zatorej, če ne postane naš greh kakor suha trava, se ne požre od ognja in ne požge«. Tedaj ostane v ognju, pa ne zgori nikoli. — Sv. Gregorij Nacijanski³ piše: »Na drugem svetu bodo morebiti se krstili v ognju, ki je zadnji krst, ne samo britkejši, marveč tudi dolžji in ki tolsto tvar sena popase in lahko vse napake pogoltne«. To ti je živa podoba za dolge in britke kazni v vicah. — Sv. Gregorij Niški⁴ hvali božjo modrost: »Ta način je izmislila, da pusti v tem biti ljudi, kar so si sami izvolili ... da človek potem, ko je odložil težo napak in zmotnjav, ki so razumu sovražne, ali v tem življenju po molitvah in ljubezni do modrosti očiščen, ali po smrti skozi peč čistečega ognja spravljen, hoče do davne sreče priti«. Lepo razločuje tu sv. učenik časne kazni od »teže napak in zmotnjav«, in reši se jih človek ali na tem svetu »po molitvah in ljubezni do modrosti«, torej spokornih delih, ali pa jih trpi na onem svetu »v peči čistečega ognja«, t. j. v vicah, predno vniče v davno, od kraja odločeno bivališče večne sreče. — Sv. Ambrozij⁵ piše: »Ker Pavel pravi: »tako pa, kakor skozi ogenj«, kaže sicer, da bode zveličan, toda trpel bode kazni ognja, da bo, očiščen skozi ogenj, zveličan, ne pa kakor brezverci v večnem ognju v veke mučen«. V vicah je torej kazni in ogenj, kakor v peklu, razlika je le gledé na dobo, prvi trpi le nekaj časa, zadnji pa se muči na veke. — Sv. Avguštin⁶ pa prosi Boga: »V tem življenju me očiščaj in napravi me takega, ki mu več ni treba poboljševalnega ognja, zavoljo njih, ki se zveličajo, takó pa, kakor skozi ogenj ...«. Le-ta »ogenj, pravi nadalje, bode težji, kakor karkoli more človek trpeti v tem življenju«. — Tudi sv. Gregorij Veliki⁷ piše: »Karkršen vsakdo odtod izide, takšen se pri sodbi pokaže. Vendar pa je za kake lahke krivnje verovati pred sodbo (poslednjo) čistiven ogenj, zato, ker pravi Resnica, da če bi kdo rekel kaj zoper sv. Duha, bi se mu ne odpustilo ne v tem, ne v prihodnjem veku ... To pa je verovati, da se zgodi pri malih in najmanjših grehih, kakor je dolg in prazen pogovor, nezmeren smeh«. Kar je vredno, da se posebej še v tem podarja, to je soglasje sv. očetov vzhodne in zahodne cerkve.

¹ In Exod. hom. 6. ² In Isai. 9, 16 ss.

³ Oratio 39, opp. tom. I, cap. 564.

⁴ De mortuis, opp. tom. 3, pag. 634. ⁵ In psalm. 118, num. 3.

⁶ Enarratio in Ps. 73, num. 3. ⁷ Dial. lib. 4, cap. 39.

3. Sv. cerkev uči pa tudi v dejanju našo resnico, ona moli in opominja svoje ude, da molijo za verne duše v vicah;¹ daje odpustke in opravlja sv. maše prav za verne duše v vicah² in obhaja praznik vernih duš v vicah.³ Vse to ne pomeni druga, kakor da je vernim dušam treba pomoči in sicer iz kazni, ki jo trpé. Sv. Perpetua pové to izrecno,⁴ ko pravi, da je s svojo molitvijo rešila svojega brata Dino-krata »iz kazni«, ki jo je trpel po svoji smrti, v vicah. Blizu taka rešitev se bere o Thekli,⁵ da je namreč molila za Falkonilo, ter ji s tem odprla vrata v bivališča pravičnih. Sicer pa pomeni grško ime βασιλιστήριον kraj kazni in je to znamenje, da je tudi v vzhodni cerkvi v obče mnenje o vicah podobno nauku zahodne cerkve.⁶

4. Da še navedem iz razuma dokaze, skoraj ni več treba, saj je jasno, da za grehom sledi kazen, kakor senca za človekom in kdor si je ne odpravi na tem svetu, mora jo na onem, v vicah pretrpeti. Ta zavest odvrča človeka od greha in opominja na pokoro, če je v grehu. Daje pa mu srca, da ne obupa o koncu življenja, češ, da zanj pri Bogu, neskončni pravici, ne more biti usmiljenja, ko ga je tako dolgo žalil z grešnim življenjem. Prav misel, da še zadostuje pravici božji v vicah, če se le spokori še pred svojo smrtjo, ta še ga vzdigne iz obupa ter ga pripravi k pokori.⁷ — Toliko naj zadostuje, preidem zato na vprašanje

b) O naravi kazni v vicah.

Vice so torej kraj kazni, ki traja le neko dobo in ji gotovo pride konec, odtodi ima tudi ime časne kazni. A rekel sem, da so vice kraj kazni, sicer časnih, toda hudih, tudi od ognja. Zadnji pristavek nas dovede sedaj do narave kazni v vicah. Učenjaki jih poznajo dvoje vrst: kazen izgube, poena damni, in kazen čuta, poena sensus. Prva loči dušo od Boga in je torej nikavne narave, druga pa je dejavna ter daje duši čutne boli, podobne takim, ki jih človek čuti n. pr. od udarca, plamena, smradu itd. Sv. Tomaž⁸ uči: »V vicah bo dvoje kazni: ena bo izgube, ker se duše zadržujejo od gledanja božjega, druga pa čuta, ker se kaznujejo po telesnem ognju«. V obče pa se zadnja pravi tista, ki jo povzroči kaj, kar je zunaj duše, je torej bol, ki jo zadene

¹ Prim. sv. Avguštin, Sermo 172.

² Prim. Dr. Hense, Kirchenlexikon zv. 4, str. 1290 pod besedo Fegfeuer.

³ Od leta 998, ko ga je začel v samostanu Clugny opat sv. Odilo.

⁴ Dr. Pet. Einig, Institutiones dogmaticae, tract. de Deo consummante, str. 32, c.

⁵ Acta Pauli et Theclae, ap. 28—29 (ed. Lipsien.) I. p. 255 s.

⁶ Dr. Marković, nav. delo. str. 416.

⁷ Prim. H. Hurter, S. I. Theologiae dogmaticae compendium, tom. 3. num. 671. ⁸ In 4, d. 21, qu. 1, a. 1, n. 3.

duši le zunanji vzrok, med tem, ko ima prva, kazen izgube, vir v duši, ki naravno hrepeni po gledanju božjem, pa se to ji pridržuje. Vsled tega jo obhaja »neizmerna žalost«. ¹ O tej kazni ni dvoma, da jo duše v vicah trpé, pač pa si gredó še mnenja navskriž v tem oziru, je-li ona hujša od vsake kazni, ki jo trpi človek na tem svetu, in jo-li samo trpé duše v vicah, ali pa je vsem trpeti še tudi kazen čuta. Da zadnje ne trpé vse verne duše, sodi več bogoslovcev, ² nekaterim je to verjetno, ³ a nekaterim vendarle ni po volji. ⁴ Najbolj pa zanima učenjake, kaj je z ognjem v vicah. V vzhodni cerkvi se taji, da trpé duše v vicah od ognja, v zahodni pa tudi niso vsi bogoslovci za to, da je v vicah ogenj v tem pomenu, da je pravi ogenj, četudi druge narave od tega, ki človeku služi. Bellarmin ⁵ piše o tem: »Gotovo je, da je v vicah ogenj, naj se vzame v pravem ali prenesenem pomenu, in naj pomeni kazen čuta ali izgube, kakor nekateri hoté«. Sv. Tomaž ⁶ in sv. Bonaventura ⁷ govorita o »telesnem ognju v vicah«, Suarez ⁸ pa misli, da to »ni tako gotovo, kakor je o ognju v peklu, gotovo pa je v obsegu bogoslovskega mnenja«, Bellarminu ⁹ je najverjetnejše in Hurterju ¹⁰ prav verjetno, izmed novejših dogmatikov, zlasti nemških, pa trdi Dr. Konrad Martin, ¹¹ da »nas vera nič ne uči, če verne duše trpé od pravega ognja«, Dr. Redner ¹² sodi, da je »ogenj podoba za hudo kazen«, tako tudi Dr. Schneider ¹³ in Dr. J. B. Möhler ¹⁴ misli, da je ta pomen o ognju običajen. To pa je seveda krivo.

Dasi so pa torej mnenja o naravi kazni v vicah različna, to nikakor ne sega do verske resnice, da so namreč one sicer časne, vendar hude. Vprašanje se vrti še samo o naravi teh kazni in v tem oziru trdim, da je v vicah kazen izgube, pa tudi redoma kazen čuta in ta tudi od ognja. Trditev je v svoji celoti verjetna, v svojih delih pa več ali manj gotova resnica.

1. O kazni izgube sploh ni dvoma, kajti to, da duše v vicah ne gledajo Boga in ne uživajo veselja, ki iz njega izvira, je za-nje bistvena in najhujša kazen. Ta izguba je tem hujša, čim večje je blago, ki se izgubi, čim bolj ga človek pozna in čim silnejše je hrepenenje po njem. »Kakšna je torej boleost vernih duš v vicah, dá se spoznati,

¹ Veliki katekizem, šte. 863.

² Prim. J. Bautz, das Fegfeuer. Mainz 1883, str. 153 ss.

³ Prim. Christ. Pesch, S. I. nav. del. šte. 601.

⁴ Fr. Suarez, nav. del. De poenitentia, disp. 46, sect. 1. num. 9.

⁵ De purgatorio, lib. 2. cap. 10. ⁶ N. n. m. ⁷ Breviloquium cap. 7, num. 2.

⁸ Nav. del. disp. 46, sect. 2, num. 2. ⁹ Nav. del. cap. 2, num. 11.

¹⁰ Nav. del. zvez. 3, šte. 825. ¹¹ Ein bischöfliches Wort, 2, 101.

¹² Das Fegfeuer, Regensburg 1856, str. 181, 183.

¹³ Das andere Leben, 4, natis, str. 400.

¹⁴ Symbolik, Mainz, 1838 zv. 1. pogl. 6, § 52.

piše Len. Lessius,¹ iz tega, da se iz čveterih ozirov rodi. Prvič, ker vidijo, da se jim pridržuje tolika dobrota in to v času, ko bi jo jim bilo zavživati, spoznajo prebistro tiste dobrote neizmernost in ob enem hrepené po njej pregoreče. Drugič, ker vidijo, da se godi vsled njihove krivnje. Tretjič, ker so zanemarile za ono krivnjo v času zadostiti, ko so si jo mogle prav lahkomu odkupiti, in so prisiljene sedaj prenašati toliko nesrečo. Četrtič, ker so zanemarile neobsežne zaklade večnih dobrot in stopnje nebeške slave, ki bi jih bile lahko dosegle, po svoji krivnji in s svojo mlačnostjo. Človek pa torej tudi lahko verjame, da je ta bolest hujša, kakor je čez katerokoli izgubo, ki ga more pri zemeljskih rečeh kedaj doleteti. Ta bolest je brez prenehanja, rekel bi, noč in dan; na zemlji pretrga bolečino spanje, ali razgovarjanje, tam pa vsega tega ni. Zato pa učé tudi bogoslovci, da je ta kazen v vicah najhujša in čez vse, kar jih človek na zemlji more prestati. Med te šteje P. Gottfried Noggler² čast. Beda, sv. Anzelma, Suarez, Gottija. Nasprotno pa sodijo sv. Bonaventura, Bellarmin, Collet, Simar i. dr. Bellarmin³ res pravi: »Dasi pomanjkanje najvišje dobrote rodi iz sebe v ljubečem najvišjo žalost, vendar pa se v vicah ta žalost v njem omiljuje in olajšuje iz večje strani zavoljo gotovega upanja, da še to dobroto doseže«. Kakor je iz tega razvidno, ni bistvene razlike med prvo in drugo trditvijo, kajti žalost je vselej z ozirom na predmet najvišja, a trpi se lažje, ker je zveličanje gotovo. Težje ali lažje pa ne spreminja narave, kakor je več ali manj ne izpremeni.

2. Kazni čuta sicer ne pripoznajo v vicah nekateri bogoslovci, drugi pa sodijo, da jih vsaj nekatere duše ne trpé, a vse verjetnejše je, da jih vsaj nekatere duše trpé. Bellarminu⁴ je to »gotovo«, Suarezu⁵ pa »običajna trditev bogoslovcev« in tudi v katekizmu⁶ se učimo, da trpé duše v vicah poleg kazni izgube »še razne druge muke, katere jim je prisodila božja pravičnost«. Razlaga, odnosno dokazuje se ta kazen iz narave greha. Ako namreč človek greši, in vsled tega zasluzi kazen ne samo izgube, oziroma pridržanje gledanja božjega, ampak tudi kazen čuta, ki mu se prizadene od stvari: če ne zadostuje človek popolnoma za-njo na tem svetu, trpi pa jo na onem svetu, v vicah.⁷ Takó sodi tudi v obče krščansko ljudstvo,⁸ sv. cerkev pa še v tem oziru ni izrekla svoje sodbe. Besede v katekizmu: »še razne

¹ De perfectionibus divinis, lib. 13, cap. 17.

² Compendium theologiae dogmaticae specialis, Oeniponte, 1899 str. 879, op. 1.

³ Nav. del. lib. 2, cap. 14. ⁴ Nav. del. lib. 2, 10.

⁵ Nav. del. disp. 46, sect. 1, num. 6. ⁶ Veliki katekizem, šte. 863, a.

⁷ Prim. Suarez n. n. m. Cum enim peccator propter inordinatam delectationem et affectionem ad creaturam dignus est aliqua poena contraria illi delectationi, quam vocamus poenam sensus, si in hac vita plene non satisfacit, aliqua huiusmodi poena purgandus et puniendus erit. ⁸ Prim. Christ. Pesch, S. I. nav. del. šte. 601.

druge muke«, se umejo tudi lahko za žalost nad grehom, grizenje vesti itd. Dr. Bautz¹ sicer misli, da »ni treba dokazovati dejavnih kazni v vicah«, vendar pa — razven ognja — ne navede nikjer takih, ki jih ne obsega že kazen izgube. »Vernim dušam, pravi, se k bolesi hrepenjenja pridruži druga huda bolest... Po božji volji bi naj že bile v nebesih... Ni pa božja, samo njih krivnja je, da še niso v nebesih. Nasledek je njih grehov. In tako stopijo vsi njih prejšnji grehi pred njih dušne oči in neznana bolest jih poprime. Kako britko so naši svetniki se kesali in kako se večkrat zgrozili pri takozvanih malenkostih! Bolje so vedeli, kaj je greh... in tudi verne duše vedó, kaj je greh... Stale so že pred sodnim stolom božjega Sinú. Vidiijo, kake kazni vsepravični in vseusmiljeni Bog prisouje tudi za malenkosti. Vse čutijo tudi same na sebi, one ljubijo Boga z neizrekljivo, popolno ljubeznijo. In tega Boga, svojo edino, največjo ljubezen, so žalile velikokrat in težko! Kaka bolest ljubezni, kaka bolest kesanja se jim mora tu vneti...« Tako opisuje mož kazni čuta, ko vendar o njih sodi, da jih še treba ni dokazovati. Ne vem pa torej, če o. Gottfried Noggler² prav sodi, ko izvaja iz besed cerkvenega zbora florentinskega: »poenis purgatoris post mortem«, da je trditev o kazni čuta versko gotova, fide certum.

3. Da trpé verne duše v vicah tudi od ognja, to sicer versko ni gotovo, ker še nimamo za to odločbe sv. cerkve,³ vendar pa je v virih sv. vere, rekel bi, več kakor samo sled za istiniti ogenj v vicah. Ako se vzame, kar piše apostol (I. Cor. 3, 11 ss), za dokaz, da so vice, se ne more v 15. vrsti *ὡς διὰ πυρός*, quasi per ignem, vzeti drugače, kakor v pravem pomenu stvarnega, telesnega ognja, kakor stoji v 13. vrsti *ἐν πυρί* in *τὸ πῦρ* tudi le v pravem pomenu ognja. V tem pomenu jemljejo tudi sv. očetje apostolov *ὡς διὰ πυρός* (B, 2) ter ni verjetno, da bi blizu vsi, kar jih piše o vicah, vzeli ogenj samo za podobo hudih kazni, ki jih trpé verne duše v vicah, namreč za grizenje vesti. Ta podoba nam je še sedaj v navadi, ko pravimo, da koga »vest peče«. Klement Aleks.⁴ imenuje pač ogenj v vicah *τὸ φρόνιμον πῦρ*; enako ga razlaga tudi Origen,⁵ vendar pa uvede svoje razlaganje: hoc videtur indicari... torej, da se mu le dozdeva. Ne trdi potakem za gotovo, »da zaneti vsak grešnik sam sebi plamen lastnega ognja in se ne pogrezne v ogenj, ki bi bil že prej zanečen po drugem, ali ki bi bil že pred njim«. Za ogenj v vicah stoji pa vsa stara šola.⁶ Sv. Tomaž⁷ uči, da »v vicah bode

¹ Nav. del. str. 137. ² Nav. del. str. 769, 2.

³ Prim. Rob. Bellarmin, de purgatorio, 2, 11. — ⁴ Stromata, 7, 6,

⁵ *Περὶ ἀρχῶν*, 2, 10. — ⁶ Glej G. B. Teppe, nav. del. št. 931.

⁷ Append. quaest. 2. art. 1.

»Voditelj« III.

dvoje kazni: ena izgube, kolikor namreč se (duše) zadržujejo od božjega gledanja, druga čuta, vsled katere se kaznujejo po telesnem ognju«. To je dovolj jasno in ni mogoče pri tem misliti na podobo za hude kazni. Sv. Bonaventura¹ piše enako: »O kaznih v vicah velja to, da je čistiven ogenj telesen, muči pa duhove, ki v tem življenju niso izpolnili pokore in vrednega zadoščenja, po več ali manj, kakor so pač več ali manj zgorljivega prinesli iz tega sveta«. To terja tudi božja pravica in v ljudstvu, posebno priprostem, velja sploh, da je v vicah pravi ogenj, le vse huje žgá, kakor ogenj, ki nam služi na tem svetu. Na slikah po hišah in semtertje tudi v cerkvah se izraža ta vera prav živo, a ne rečem, da mi taka slika ugaja.

Dr. I. Mlakar.

(Konec prihodnjič.)

Politično stanje judovskega ljudstva ob Kristusovem času.

12. Po rimsko-judovski vojski (70—100).

Ko je Vespazian dobil nalog, naj ukroti uporne Jude, je postal ob enem samostojen cesarski namestnik v Palestini, ki se je tedaj ločila od Sirije. In ločena od Sirije je ostala Palestina tudi po končani vojski. Postala je samostojna pokrajina in dobila ime Judeja. Ker je imela za posadko samo eno legijo² in še nekaj pomožnih čet, je bil njih vojni poveljnik ob enem cesarski namestnik v pokrajini. Iz raznih zgodovinskih poročil moramo sklepati, da so imeli cesarski namestniki te dobe pretorsko dostojanstvo. Šele pozneje, bržčas od cesarja Hadriana naprej, ko so poslali Rimljani še drugo legijo³ v Judejo in ni bil legijski legat ob enem tudi cesarski namestnik, so upravljali pokrajino možje konzulskega dostojanstva.

Niso nam pa znani vsi cesarski namestniki te dobe. Vemo namreč samo za nekatera imena. Prve tri, ki so bili v Judeji že za rimsko-judovske vojske (70—73 po Kr.), smo imenovali že v prejšnjem odstavku. Bili so namreč:

1. **Sekst Vetulen Cereal** (Sextus Vettulenus Cerealis). Vodil je med obleganjem Jeruzalema peto legijo. Po odhodu Titovem je ostal v Judeji kot načelnik posadke, torej desete legije in njej pridelenih pomožnih čet. Odstopajoč je izročil poveljništvo Luciliju Basu.⁴

¹ Breviloquium, 7, 2.

² Leg. X. Fretensis. ³ Leg. VI. Ferrata. ⁴ Bell. Iud. 7, 6, 1.

2. **Lucilij Bas** (Lucilius Bassus) je premagal in osvojil trdnjavi Herodij in Maherunt. Umrl je kot cesarski namestnik.¹ — Pod njim je služil prokurator L. Laberij Maksim (L. Laberius Maximus).²

3. **L. Flavij Silva** (L. Flavius Silva Nonius Bassus) je osvojil trdnjavo Masado. L. 81. po Kr. je postal konzul.

4. **M. Salviden** (M. Salvidenus) krog l. 80 po Kr. Pod Domicianom je bil prokonzul v Bitiniji.

5. **Kn. Pompej Longin** (Cn. Pompeius Longinus) l. 86. po Kr.

6. **Atik** (Atticus) krog l. 107 po Kr. V dveh fragmentih Hegeziovih, katera nam je ohranil cerkveni zgodopisec Evzebij, se poroča, da je drugi jeruzalemski škof Simeon umrl kot mučenik pod cesarjem Trajanom in namestnikom Atikom.³

7. **Kv. Pompej Falkon** (Qu. Pompeius Falco) krog leta 107 ss. Znan je iz pisem Plinija ml.⁴

8. **Tiberian** (Tiberianus) krog l. 114.⁵

9. **Luzij Kviet** (Lusius Quietus), krog 117 po Kr. Prej je bil vojskovodja v Mezopotamiji, kjer je zatrl judovski upor.⁶ Odstavil ga je cesar Hadrian in kmalu potem ga je dal umoriti.⁷

10. **Tinej Ruf** (Tineius Rufus), l. 132 po Kr. Ko se je uprl Bar-Koheba, je bil Ruf cesarski namestnik v Judeji.⁸ Da bi se upor zatrl, je bil poslan v Judejo tudi tedanji sirski cesarski namestnik Publicij Marcel (Publicius Marcellus).

11. **Julij Sevér** (Iulius Severus) l. 135 po Kr. — Šele njemu se je posrečilo udušiti zadnji judovski upor. Poslan je bil v Judejo iz Britanije, kjer je bil dotlej cesarski namestnik.

12. V zapisnik cesarskih namestnikov Judeje spada tudi **Kl. Patern Klemencian** (Claudius Paternus Clementianus),⁹ ki je bil prokurator in namestovavec umrlega ali odpoklicanega cesarskega namestnika. Ne vemo pa dobe njegovemu službovanju.

¹ Bell. Iud. 7, 8. 1. ² Bell. Iud. 7, 6. 6.

³ Euseb. Hist. eccl. III., 32, 3: Ἐπὶ Τραϊανῷ Καίσαρι καὶ ὑπατικῷ Ἀττικῷ, ibid. III., 32, 6: Ἐπὶ Ἀττικῷ τοῦ ὑπατικοῦ. V kroniki Evzebijevi se stavi ta dogodek v 10. leto Trajanovo (107 po Kr.) — Čudno je za Atika zaznamovanje: ὑπατικός, ko so vendar drugi cesarski namestniki to službo tistikrat opravljali pred konzulatom. — Prim. o Simeonu str. 237 s.

⁴ Epist. I., 23; IV., 27; VII., 22; IX., 15.

⁵ Janez Malalas (ed. Dindorf pg. 273) navaja neko pismo, katero je pisal Tiberian, namestnik »Palestine prve (I)«, Trajanu, ko se je mudil v Antiohiji, l. 114 po Kr. Tiberian stavi v pismu cesarju pred oči, da kristjani nespametno kar sami hité v mučeništvo, in prosi za navodila, kako naj se vede. Vsled tega ukaže Trajan njemu in vsem drugim oblastnijam po cesarstvu, naj nehajo preganjati kristjane.

⁶ Euseb. Hist. eccl. IV., 2. 5. ⁷ Dio Cass. 69, 2.

⁸ Euseb. Hist. eccl. IV., 6. 1. ⁹ Corp. Inscr. Lat. t. III. n. 5776.

Prestolnica cesarskega namestnika je bila, kot že prej pod prokuratorji, Cezareja, imenitno pristanišče, katero je bil sezidal Herod Veliki.

Vespazian jo je spremenil v rimsko kolonijo,¹ ki se je uradno imenovala: Colonia prima Flavia Augusta Caesarensis ali Caesarea. — Jeruzalem je bil tako razdejan, da si prišleci niti misliti niso mogli, da so tam kdaj bivali ljudje². V tej dobi je bilo mesto samo rimski ostrog, v katerem je bila utaborjena deseta legija.

Kako je Vespazian sicer uredil deželo in mesta, ne moremo natančneje določiti, ker ne dostaje poročil. Da je v Judeji ustanovil vojaško kolonijo Emavs, smo zgoraj³ povedali. V Samariji se je povzdignila Flavia Neapolis⁴ na mestu sela, katero imenuje Jožef Flavij⁵ Maborta ali Mamorta v neposrednji bližini starega Sihema, radi česar se navadno istoveti s Sihemom. V dobi poznejših cesarjev je bila Flavia Neapolis med največjimi mesti Palestine. Prebivalci mesta so bili večinoma neverniki. Na denarjih, kovanih v tem mestu za cesarja Hadriana in pozneje, nahajamo vpodobljeno goro Garizim (גריזים Γαριζίν ali Γαριζίν) in na njenem vrhu tempelj, posvečen po sporočilu Damascija⁶ vsevišnjemu Jovu. — V dobi Nervovi ali Trajanovi je bila sezidana Kapitoliada (Capitolias) v Deseteromestju. — Hadrian je pozidal Elijo (Aelia) na mestu Jeruzalema, kar bomo še posebej opisali pozneje.

Vse bolj pa je vplivalo razdejanje Jeruzalema na domače in zlasti versko življenje judovskega ljudstva. Ni bilo več sinedrija⁷, ne več daritev⁸; to sta dejstvi, ki sta korenito predrugačili življenje Judov. V sinedriju se je bila ohranila zadnja trohica politiške svobode in z njo tudi zadnji ostanek moči, katero so imeli veliki duhovniki, ki so bili na čelu sinedriju.

Ker so pa prenehale tudi daritve, je jasno, da so izgubili veljavo v javnem življenju z velikim duhovnikom tudi navadni duhovniki. Sicer jim je ljudstvo še dajalo običajne davščine. Samo davščine za

¹ Plinius H. N. V., 13, 69: »Stratonis turris, eadem Caesarea, ab Herode rege condita, nunc colonia prima Flavia a Vespasiano imperatore deducta«.

² Bell. Iud. 7, 1, 1: Τὸν δ' ἄλλον ἅπαντα τῆς πόλεως περίβολον οὕτως ἐξωμάλισαν οἱ κατασκάπτοντες ὥς μηδὲ πώποτε οἰκηθῆναι πίστιν ἂν ἔτι παρὰσχεῖν τοῖς προσελθούσιν. ³ Prim. str. 125.

⁴ Prim. II. str. 202 in Iustin. Apol. I. c. 1: Ἀπὸ Φλαουίας Νέας πόλεως τῆς Συρίας Παλαιστίνης. ⁵ Bell. Iud. 4, 8, 1.

⁶ Damscij v Focijevi Biblioteki cod. 242 ed. Bekker pg. 345 b: ἐν ᾧ Διὸς ὑψίστου ἀγιώτατον ἱερόν.

⁷ Sota IX., 11. ⁸ Iustin. Dial. c. Tryph. c. 40. 46.

vzdržavanje templja in službe božje so odpravili rabini¹. Vendar so v tej dobi duhovniki izgubili prejšnjo veljavo. Bili so sedaj samo še spomeniki preteklih časov, ki so polagoma razpadali.

Za Saduceji in duhovniki so nastopili dedščino Farizeji in Rabini. Že dvesto let so se Rabini pripravljali na ta preobrat in res so imeli sedaj že skoraj vso moč v narodu. To pa je bila posledica razdejanja jeruzalemskega mesta.

Središče rabinskega delovanja po razdejanju Jeruzalema je bilo zlasti v Jamniji (Jabni). Tu je deloval prva desetletja po razdejanju templja Rabin Johanan ben Sakkaï; proti koncu prvega in v začetku drugega stoletja Rabin Gamaliel II., krog katerega se je družil velik krog učenjakov. Najmenitnejša sovrstnika Gamalielova sta bila R. Jozua ben Hananja in R. Eliezer, sin Hirkanov. Poslednji je bival v Lidi (Lydda). Mlajši vrstniki in učenci teh mož so bili R. Izmael, R. Akiba in R. Tarfon. Na drugem mestu bomo o njih še izpregovorili.

Ti možje z mnogimi tovariši in učenci so z veliko vnemo razlagali postavo in so bili sodniki narodu. Upali so namreč, da bode Bog odvezl izvoljenemu ljudstvu ponižanje, da ga bode rešil zatiravcev, in da bode zopet nastopila doba, ko bode mogoče sezidati tempelj in kot prej vršiti službo božjo. In ljudstvo jih je poslušalo in storilo vse, karkoli so mu ukazali. Imelo jih je za postavne sodnike v verskih in posvetnih zadevah.

Največje veljave je bilo proti koncu prvega in v začetku drugega stoletja po Kr. sodišče v Jamniji. Bilo je to sodišče zbor učenjakov, ki je imel skoro tako veljavo kot nekdanji sinedrij. Ali je imel ta sodni zbor kaj pravic, podeljenih mu od Rimljanov, ne vemo; to pa je gotovo, da je bil v tej dobi najvišji sodni zbor izraelski. Še celo gledé števila prisednikov je menda posnemal nekdanji sinedrij. Vsaj nekje v Talmudu² je govor o »72 starejšinah«. Sodil pa je kot nekdanji sinedrij v verskih, meščanskih in kazenskih zadevah.³

Gorečnost za vero in postavo očakov pa je netilo upanje na slavno prihodnost izvoljenega ljudstva. To se vidi že pred rimsko vojsko, še bolj pa po strašni nesreči, ki je doletela Jude. Prepričamo se o tem iz dveh apokalips, ki sta nastali v tej dobi, namreč iz apokalipse Baruhove in Ezrove. Upanje na slavno prihodnost je gnalo Jude tudi v boj. Tako je bilo pod Neronom; drugače ni bilo tudi v tej dobi.

¹ Šekalim VIII. 8: Šekalim (davek dveh drahem, prim. IV. Kralj. 12, 4 in Mat. 17, 23—26) in Bikkurim (novina poljskih sadežev) se plačuje, če stoji tempelj; desetina od žita in desetina živine in prvorojeni od živali pa se oddajajo, naj tempelj stoji ali ne.

² Sebahim I., 3 idr. ³ Origenes, Epistola ad Africanum § 14.

Pod Flavijevci (Vespazian, Tit, Domician, do l. 96. po Kr.) sicer ne nahajamo večjih nemirov, dasi je bilo zanje dovolj resnih vzrokov. Tako je bila n. pr. zapoved¹, nekdanji tempeljski davek plačevati kapitoljskemu Jupitru v Rim, hudo razžaljenje judovskega verskega čuta. In ta žalitev se je ponavljala od leta do leta. Zlasti pod Domicianom se je iztirjal ta davek posebno strogo². Tudi sicer se je kazal Domician kot odločen nasprotnik Judov; zato je strogo prepovedal, da ne sme postati Jud noben nevernik³.

Da je po razdejanju Jeruzalema preganjal Jude že Vespazian, poroča Evzebij Cezarejski⁴, sklicujoč se na Hegezipa. Vsi trije Flavijevci⁵ pa so ukazali poiskati in pomoriti vse Jude iz Davidovega rodu, da se pokonča ta rod, od katerega je izvoljeno ljudstvo pričakovalo rešitve.

Davidovci in sorodniki Jezusovi so se bili ohranili v Nazaretu in okolici čez 100 let. Tja so bili namreč pribežali, ker jih je preganjal Herod Veliki. Šele v judovski vojski, ko so bežali jeruzalemski kristjani v Pelo in v Havran, so se preselili tudi Davidovci v druge kraje, zlasti v K o h a b o v Siriji, ki je postala nazarejska naselbina. Epifanij⁶ priča, da so jeruzalemski beguni l. 70. v celih tropah pribežali v Galilejo, od koder so pregnali Nazarejce. Ko pa je začel Domician preganjati kristjane, torej krog l. 86. po Kr., sta živela v lepi svoji domovini še dva nečaka Juda Tadeja, bratranca Kristusovega. Izdali so jih sosedje in neki odpadnik po imenu Jokat jih je poslal v Rim krvoločnemu trinogu. Ko pa spozna Domician iz žuljev na rokah, da sta priprosta poljedelca, jih izpusti, češ, da mu ne moreta biti nevarna. Bila sta precej premožna, zakaj njuno premoženje so takrat cenili na 9000 denarjev, po naše na okroglih 6000 K.⁷ Tudi sv. Janez Evangelist, bržkone tudi sorodnik Jezusov, je občutil jezo trinogovo. V Rimu ga je dal vreči v posodo z vrelim oljem⁸; ker mu pa ta kopelj ni škodila, marveč ga je še pomladila in pokrepčala, ga je poslal cesar v pregnanstvo na otok Patmos.

Če so bili pod Domicianom v Palestini tudi politični nemiri, ni gotovo. Če so bili, niso mogli biti posebno hudi, ker nam stari pisatelji ne poročajo nič gotovega o njih. Veliko hujši pa so bili nemiri Judov pod Trajanom in Hadrianom, prvi zunaj Judeje, drugi pa v sami Judeji.

¹ Prim. str. 125. ² Sueton. Domitian. 12. ³ Dio Cass. 67, 14.

⁴ H. E. III., 12: Οὐδεσπασιανὸν μετὰ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἄλωσιν πάντας τοὺς ἀπὸ γένους Δαβὶδ . . . ἀναζητεῖσθαι προστάξει, μέγιστόν τε Ἰουδαίους αὐθις ἐκ ταύτης διωγμὸν ἐπαρτηθῆναι τῆς αἰτίας.

⁵ Prim. prejšnjo opombo in gledé Domiciana H. E. III., 19—20.

⁶ Haer. 30. 11. ⁷ H. E. III., 15, 26. ⁸ Tertulian de praescr. c. 36.

13. Vojne pod Trajanom (115—117).

Da bi se popolnem zavaroval pred vsako vstajo, katero bi mogli povzročiti potomci Davidovi, je ukazal cesar Trajan¹ l. 106. pomoriti vse moške potomce Davidove in vse sorodnike Jezusa Nazaretskega. Cesarjev ukaz so spolnili natanko. Tedaj so križali tudi 120letnega Simeona, bratranca Jezusovega in drugega jeruzalemskega škofa, zadnjega sorodnika Jezusovega. Smehljajoč se, je umrl sveti starček na križu, kakor največji »Sin Davidov«.²

¹ Evzeb. H. E. III., 32, 3—4.

² »V Jeruzalemu praznik sv. Simeona, mučenca in škofa, o katerem se poroča, da je bil sin Kleofov in sorodnik Jezusov po mesu. Za Jakobom, »bratom« Gospodovim, je postal škof jeruzalemski in je umrl mučeniške smrti pod cesarjem Trajanom, star 120 let«.

Tako naznanja rimski martirologij njegov praznik dne 18. febr. Ni sicer popolnem gotovo, je li evangelijski »Simon Zelot« ali Gorečnik isti kot Simeon, drugi jeruzalemski škof, kar trdita Hegezip in za njim Evzebij Cezarejski. Gotovo pa je da je bil sorodnik Jezusov. Stari pisatelji sporočajo o njem tole:

Simon se je rodil nekaj let prej kot Jezus Kristus. Postal je učenec Gospodov in ga je spremljal s stariši, brati in sestrami od kraja do kraja. Ker je vedno spremljal kot zvest učenec svojega Gospoda, si ga je Jezus izbral za »učenca«. Bil je torej priča vseh njegovih čudežev. Brez dvoma se mu je tudi po vstajenju prikazal, kot drugim učencem in sorodnikom. Gotovo je bil tudi navzoč pri vnebohodu Gospodovem, in ko je na binkoštni praznik prišel sv. Duh nad apostole, je bil tudi on deležen njegovih milosti.

Ko so se apostoli po božjem navdihnjenju razšli po raznih krajih, oznanjat sv. evangelij, je ostal Simeon nad 20 let v Jeruzalemu, v pomoč bratu Jakobu, prvemu jeruzalemskemu škofu. Ko pa so Judje l. 62. Jakoba umorili, so mu apostoli izbrali za naslednika Simeona. Kot škof je deloval Simeon celih 45 let po zgledu »dobrega pastirja« z besedo in dejanjem.

Kmalu, ko je bil nastopil škofovsko službo, so došli z vojsko Rimljani in sv. deželo. Vespazian je oblegal Jeruzalem, Tit pa ga je razdejal. Narodno judovsko svetišče, krasni Jehovov tempelj, o katerem so menili, da ne more razpasti, je zgorel, da ni ostal kamen na kamenu, kakor je bil napovedal Kristus. Preden je bila zadela ta strašna nesreča mesto in tempelj, bežal je Simeon po Gospodovem ukazu (Mat. 24, 16) z jeruzalemskimi kristjani »v gore«, v Pelo, malo mesto v Basanu onostran Jordana, in se je vrnil v porušeno mesto šele l. 73. po Kr. Tu so ga čakale sedaj velike skrbi in težave. Pa prenaša jih potrpežljivo in srčno. Nikdar ne krene od poti pravice, in naj ima opraviti z nevernimi Judi ali s trdovratnimi kristjani. Kot srčen čuvaj resnice se bori stanovito z judovsko-krščanskimi ločinami Nazarejcev in Ebionitov, dokler ne umre 120 let star mučeniške smrti pod Trajanom, ki je jel preganjati vse potomce Davidove po Palestini in Siriji. Trajan se je bil namreč prepričal, da so še vedno pričakovali Judje posvetnega, politiškega Zveličarja. Res se je kmalu vzdignil oni »sin laži« in namišljeni Mesija, Simon bar Koheba, ki je povzročil popolno pogubo rodu Davidovega in vsega izraelskega ljudstva.

Tudi starega Simeona, Kleofovega sina, izdajo kot potomca Davidovega in kot privrženca Jezusa Nazaretskega. Pripeljejo ga pred sodnji stol cesarskega namestnika Atika, ki ga ukaže več dni zapored strašno bičati in naпослед križati.

V zadnjih letih življenja (114—117) je imel Trajan vedno mnogo opravil z nemiri na vzhodu cesarstva.

Ko pa si je l. 115. osvajal Mezopotamijo, začeli so Judje v Egiptu in Kireni upor proti nejudovskim rojakom. Zdelo se je, kakor bi jih kak neviden duh silil k upor. ¹ Upor se je prihodnjega leta (116. po Kr.) tako razširil, da je bil podoben pravi vojski. Rimski cesarski namestnik v Egiptu, M. Rutilij Lup (M. Rutilius Lupus), ni bil kos Judom. Ti so namreč premagali »Helene« in so jih zapodili v Aleksandrijo. Tu, v glavnem mestu, pa so bili Grki v večini. Zato se vzdignejo zoper Jude in jih mnogo pomoré.

Se huje kot Grki v Aleksandriji pa so Judje divjali v Kireni. Kako grozovito so postopali z nejudovskimi sosedi, nam pripoveduje Dio Kasij: Morili so jih, jedli njih mesó, mazali se ž njih krvi, sekali in žagali so jih na dva ali več kosov in jih metali pred divje zveri, da so jih žrle. Umorili so jih tistikrat baje 220.000. ² Četudi je morda kaj pretirala živa domišljija pisateljeva, se iz poročila da vendarle z gotovostjo sklepati, kako obsežen in mogočen je bil ta upor. Voditelja kirenejskih Judov — proglasili so ga kraljem — imenuje Evzebij Lukua, Dio Kasij pa Andreja. ³

Da bi ukrotil upornike, pošlje Trajan enega najboljših vojskovodij: Marcija Turbona (Q. Marcius Turbo Fronto Publicius Severus), ki je postal pozneje cesarski namestnik v Mavretaniji, Panoniji in Daciji in naposled celo načelnik cesarske telesne straže (praefectus praetorio). Vojna je trajala dolgo. Po mnogih hudih bitkah je vendar ukrotil upornike, pobivši mnogo Judov ne le iz Kirene, ampak tudi iz Egipta, ki so se bili pridružili svojemu kralju Lukuu. ⁴

Upor se je razširil tudi na otok Kiper. Pod vodstvom nekega Artemiona so tamošnji Judje posnemali zgled kirenejskih sovernikov

Smehljajoč se, umre mladeniško-čili očak l. 107. na sramotnem lesu križa, kateremu pa je bil odvzel sramoto Zveličar sveta. (Prim. Dr. Heim, Unser Herr Jesus von Nazareth der Menschensohn, Bachem v Kolinu, 2. izd., str. 491 ss.) — Primeri tudi stran 233.

¹ Euseb. Hist. eccl. IV., 2: *Ἐν τε γὰρ Ἀλεξάνδρεια καὶ τῇ λοιπῇ Αἰγύπτῳ καὶ προσέτι κατὰ Κυρήνην ὥσπερ ὑπὸ πνεύματος δεινοὶ τινὲς καὶ στασιῶδους ἀναρρίπισθέντες ὤρμητο πρὸς τοὺς συνοίκους Ἕλληνας στασιάζειν.*

² Dio Cass. 68, 32. Prim. Oros. VII., 12: *»Incredibili deinde motu sub uno tempore Iudaei, quasi rabie efferati, per diversas terrarum partes exarserunt. Nam et per totam Libyam adversus incolas atrocissima bella gesserunt: quae adeo tunc interfectis cultoribus desolata est, ut nisi postea Hadrianus imperator collectas illuc aliunde colonias deduxisset, vacua penitus terra, abraso habitatore, mansisset. Aegyptum vero totam et Cyrenen et Thebaidam cruentis seditionibus turbaverunt.*

³ Euseb. Hist. eccl. IV. 2; Dio Cass. 68, 32. ⁴ Euseb. l. c.

in so pomorili 240.000 nejudovskih sorojakov.¹ Opustošili so tudi glavno mesto Salamina. Kdaj in kako se je zadušil upor, ne vemo. To pa vemo, da od tedaj ni smel stopiti noben Jud več na obali otoka. Če pa je koga tja slučajno zanesel vihar, so ga umorili.²

K sklepu moramo poročati še o enem judovskem nemiru. Ko je namreč Trajan prišel z vojsko v Ktezifon, glavno mesto partiškega kraljestva, so se mu za hrbtom uprli Judje v Mezopotamiji. Upor na skrajni meji cesarstva je bil seveda zelo nevaren. Trajan ukaže mavriškemu knezu Luziju Kvietu, ki je bil ob enem rimski vojskovodja, naj upornike iztrebi iz pokrajine (*ἐκκαθάρσαι τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦς*). Kviet izpolni ukaz z neznansko grozovitostjo: Pomori namreč na tisoče Judov in napravi tako mir v pokrajini. Za plačilo postane Kviet cesarski namestnik v Palestini.³

Popolnem pa je udušil judovski upor — kakor se kaže — šele cesar Hadrian v začetku svoje vlade (l. 117 po Kr.). Vsaj Evzebij pripoveduje⁴ o nemirih, katere je moral Hadrian udušiti v Aleksandriji. Življenjepisec Hadrianov, Elij Spartian, pa poroča, da so bili nemiri tudi v Palestini.⁵ Vse pa kaže, da je te nemire zadušil Hadrian že v prvem letu vladanja.

14. Veliki upor pod Hadrianom (132—135).

Kateri razlogi so povzročili veliki judovski upor pod Hadrianom, se za gotovo ne da določiti. V poštev pa prideta samo naslednja dva razloga:

Spartian pripoveduje, da so se Judje vzdignili v tisti dobi, ker se jim ni dopuščala obreza, ki je bila ukazana po Mozesovi postavi.⁶ Dio Kasij⁷ poroča pa to-le: »Ko je Hadrian v Jeruzalemu na prostoru razdejanega mesta sezidal novo mesto, katero je imenoval Elija Kapitolina (Aelia Capitolina), na mestu prejšnjega templja, posvečenega judovskemu Bogu, pa zgradil nov tempelj ter ga posvetil kapitoljskemu Jupiteru, je nastala huda ter dolgotrajna vojna. Judom se je zdelo namreč veliko pohujšanje, da bi se tujci naselili v njih mestu in tam postavljali svetišča tujim božanstvom«. Sodimo, da hodimo pravo pot, če trdimo, da sta bila oba razloga zadosten vzrok za odločni judovski upor. Judom prepovedati, da se ne smejo dati obrezati, je pomenjalo toliko, kot prepovedati judovske šege in ž njimi judovsko vero. Sezi-dati na prostoru svetega mesta nov, neverniški Jeruzalem in v novi

¹ Dio Cass. 68, 32. ² Dio Cass. l. c. ³ Euseb. Hist. eccl. IV. 2.

⁴ Chron. II. 164 ss.

⁵ Hadr. c. 5: »Lycia denique ac Palaestina rebelles animos efferebant«.

⁶ Hadr. 14: »Moverunt ea tempestate et Iudaei bellum, quod vetabantur mutilare genitalia«. ⁷ 69, 12.

tempelj postaviti rimskega malika, to pa je moralo Jude spominjati na dogodke pod Antiohom Epifanom.¹ Kakor so se uprli tistikrat njih predniki sirskega nasilstvu, tako — so sklepali — se morajo upreti tudi oni rimskemu trinoštvu.

Kdaj je Hadrian začel zidati Elijo Kapitolino, se za gotovo ne ve. Sklepali pa se sme, da tedaj, ko je bival v Siriji l. 130. po Kr.

Hadrian je prišel tedaj — bilo je na njegovem zadnjem potovanju po vzhodnih krajih — z Grškega v Sirijo, odtod v Egiptet in odondod zopet v Sirijo. Po napisih in denarjih je dokazano, da je bil l. 130. v Siriji, meseca novembra l. 130. v Egiptu, torej l. 131. zopet v Siriji. Kamorkoli je prišel, je pospeševal vedo in umetnost. Zidal je koristne in krasne stavbe, prirejal je slavnostne veselice, s kratka: vse pokrajine je nekako prenovil.² Tudi v palestinskih mestih nahajamo sledove njegove delavnosti. Tiberija je dobila Hadrianišče (Ἀδριάνειον, tempelj), Gaza zbirališče za slovesne zборе (πανήγυρις Ἀδριανή), Petra v Arabiji se je imenovala v zahvalo za prejete dobrote Ἀδριανή Πέτρα. Bivanje njegovo v Judeji je ovekovečeno z denarji, ki imajo napis: Adventui Augusti Judaeae: V spomin prihoda cesarja Judeje.

Ko pa je Hadrian zapustil Judejo, torej l. 132., je nastal upor, ki ni bil po obsežnosti, silnosti in hudih posledicah nič manjši kot oni pod Vespazianom. Le zato, ker o njem nimamo dosti poročil, se dozdeva, da ni bil tako silen.

Voditelja upora imenujejo krščanski viri Koheba ali Barkoheba, rabinski pa Barkoziba ali Benkoziba.³ Obojno ime je le priimek. Prvo ga zaznamuje kot »zvezdo« ali »sina zvezde«, z ozirom na Num. 24, 17, katero mesto je o njem tolmačil R. Akiba.⁴ Drugo ime pa mu Judje pridevljejo ali po očetu (sin Kozibov), ali po domu (Kozibec). Šele v poznejši dobi in prav posamič se nahaja raz-

¹ Prim. I. Makab. 1, 57.

² Na mnogih napisih se imenuje Hadrian σωτήρ, οικιστής, εὐεργέτης, κτίστης. — Na Hadrianovih denarjih se nahajajo takile napisi: Restitutori Achaiae, restitutori Africae, restitutori Arabiae, r. Asiae, r. Bithyniae, r. Galliae, r. Hispaniae, r. Italiae, r. Libyae, r. Macedoniae, r. Nicomediae, r. orbis terrarum, r. Phrygiae, restitutori Siciliae.

³ Χοζεβᾶς in Chohebas ga imenujeta Evzebij in sv. Hieronim. Βαρχωχέβας ga nazivlje sv. Justin, Barchochabas sv. Hieronim. V rabinskih virih čitamo: כּוּיבָּה ali כּוּיבָּה בֶּן.

⁴ Taanit IV. fol. 68 d.: Rabi Simon ben Johai poroča: Moj učitelj R. Akiba je razložil mesto (Num. 24, 17): »Zvezda (כוּיבָּה) vzhaja iz Jakobae« takole: כּוּיבָּה vzhaja iz Jakobae. Ko je R. Akiba zagledal Barkoziba, je dejal: Glejte kralja Mesija! Odgovoril mu je R. Johanan ben Torta: Akiba, trava bode rastla iz tvojih čeljusti, pa sinu Davidovega še ne bo.

laga imena za »lažnik«, ali »lažnjivi prerok«, z ozirom na slab izid njegovega nastopa.¹ Priimek Koheba ali Barkoheba so mu dali, ker se podobno glasi kot Koziba in Barkoziba. Pravo ime tega upornika pa se je ohranilo na denarjih, ki imajo ime po nekem Simonu iz te dobe. Gotovo je ta Simon voditelj upora, ki pa se imenuje Barkoheba. Denarji, ki so bili kovani v prvem letu upora, imajo naslov: »Simon, knez izraelski« (שִׁמְעוֹן נָשִׂיא יִשְׂרָאֵל), denarji iz drugega leta pa samo ime: »Simon« (שִׁמְעוֹן). Na nekaterih novcih je upodobljena zvezda nad templjem. Razen denarjev s Simonovim imenom so se ohranili iz prvega leta upora še denarji z napisom: Eleazar duhovnik (אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן). Odtod sklepamo, da sta tistikrat bila na čelu upora dva moža: knez Simon in duhovnik Eleazar. Iz drugega leta ustanka se ne nahajajo z Eleazarjevim imenom nobeni novci več.

Ker so tolmačili prerokbo Bileamovo, namreč zvezdo, vzhajajočo iz Jakoba,² o Barkozibu, so ga brezdvomno imeli za Mesija. Pa saj ni čuda, ko ga je bil za takega proglasil najimenitnejši pismouk tiste dobe, R. Akiba.³ Kakor v dobi Vespazianovi, so menili Judje tudi sedaj, da je prišel čas, ko bodo po prerokbah starih prerokov otrešli rimski jarem in ustanovili mogočno mesijansko kraljestvo. — To je tudi razlog, da se kristjani prav nič niso marali družiti z Barkohebo in njegovimi uporniki. Rajši so se dali mučiti in moriti, kakor da bi se bili družili z Barkohebo in njegovimi vstajniki.⁴

Upor se je naglo širil po vsej Palestini. Kjerkoli so bile trdnjave, gradovi, podzemelske jame ali rovi, povsod so se zbirali bojevniki za domače šege in navade pa za ljubo prostost. Izogibali pa so se večjih bitek, le v manjših oddelkih so hodili ropat iz svojih skrivališč in nadlegovat vsakogar, ki se jim ni hotel pridružiti. Zasedli so brezdvomno tudi Jeruzalem. Ali so takoj začeli iznova zidati tempelj, kar zatrjujejo krščanski viri,⁵ ni dognano.

O vojevanju ne vemo skoro ničesar. Ko se je vojna pričela, je bil cesarski namestnik v Judeji Tinej Ruf. Ker upornikom ni bil kos, se je upor razširil po vsej deželi in celo daleč čez meje pale-

¹ Razlaga נִזְכָּר, kar pomenja lažnik, se nahaja šele v Midraš Eha rabbati.

² Num. 24, 7. ³ Prim. opombo 4. na prejšnji strani.

⁴ Iustin. Apol. I., 31: „Καὶ γὰρ ἐν τῇ νῦν γεγεννημένῃ Ἰουδαίῳ πολέμῳ Βαρχωχέβας, ὁ τῆς Ἰουδαίων ἀποστάσεως ἀρχηγέτης, Χριστιανούς μόνους εἰς τιμωρίας δεινὰς, εἰ μὴ ἀρνοῦντο Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν καὶ βλασφημοῦν, ἐκέλευεν ἀπάγεσθαι“. — Evzeb. Chron. II., 168 ss: «Qui dux rebellionis Judaeorum erat Chochebas, multos e Christianis diversis suppliciis affecit, quia nolebant procedere cum illo ad pugnam contra Romanos».

⁵ Prim. sv. Janez Krizostom, Oratio adv. Iudaeos V., 10; Nicefor, Eccl. hist. III., 24; Chronicon paschale I., 474.

stinske. Upornikom so se pridružili še razni drugi sumljivi nemirneži, tako, da je bil naposled »skoro ves svet po koncu.«¹ Le z največjim naporom so mogli Rimljani zadušiti upor. Morali so privesti v Palestino nebrojno vojakov iz drugih pokrajin in poslati tja najboljše vojskovodje.² Tudi cesarski namestnik Sirije Publicij Marcel je hitel Tineju Rufu na pomoč. Potrebno je bilo celo, poklicati iz daljne Britanije vrhovnega poveljnika Julija Sevéra, kateremu se je naposled posrečilo, zadušiti vstaneke.

Kako se je v tem času godilo glavnemu mestu Jeruzalemu, se za gotovo ne da določiti. Trditi pa se sme, da se glavni boji niso vršili krog Jeruzalema, dasi so bili uporniki pregnali iz mesta rimsko posadko, ki pa se je kmalu zopet nazaj povrnila. Mnogi cerkveni očetje katerim ne nasprotuje judovska tradicija, pa vendar jasno pričajo, da je Hadrian pri tej priliki porušil oni del Jeruzalema, ki je bil še ostal po rimsko-judovski vojski in da je s plugom preoral prostor, kjer je nekdanje stalo mesto, ali — kakor poročajo drugi viri — samo tempeljski prostor,³ v znamenje, da hoče zidati novo mesto.

Zadnje pribežališče Barkohebovo in njegovih privržencev je bila močna trdnjava Bet-ter,⁴ menda današnji Bettir, tri ure jugozapadno

¹ Dio Cass. 69, 13: „Πάσης ὥς εἰπεῖν κινουμένης ἐπὶ τούτῳ τῆς οἰκουμένης“.

² Dio Cass. l. c.: „Τοὺς κρατίστους τῶν στρατηγῶν ὁ Ἀδριανὸς ἐπ’ αὐτοὺς ἐπεμφεν.“

³ Prim. Mišna Taanit, IV., 6, kjer se navaja pet nesreč, ki so se zgodile 17. Tammus-a in pet nezgod v 9. dan Ab-a. Gledé zadnjih nesreč je čitati: »V 9. dan Ab-a se je primerilo našim očetom, da niso mogli vstopiti v obljubljeno deželo, da je bil tempelj razdejan prvič in drugič, da je podlegel Beter in da je bil Jeruzalem s plugom preoran«. — Isto poroča sv. Hieronim, sklicujoč se na judovsko tradicijo (ad Zachar. 8, 19): »In quinto mense, qui apud Latinos appellatur Augustus, quum propter exploratores terrae sanctae seditio orta esset in populo, jussi sunt montem non ascendere, sed per quadraginta annos longis ad terram sanctam circuire dispendiis, ut exceptis duobus, Caleb et Iosue, omnes in solitudine caderent. In hoc mense et a Nabuchodonosor et multa post saecula a Tito et Vespasiano templum Ierosolymis incensum est atque destructum; capta urbs Bethel (čitaj: Bether), ad quam multa millia confugerant Iudaeorum; aratum templum in ignominiam gentis oppressae a T. Annio (beri: Tinnio) Rufo«. — Da bi bili Jeruzalem s plugom preorali v znamenje opustošenja, ni verjetno, ker je Hadrian nameraval zidati novo mesto. Verjetnejše je torej, da je prostor preoral v znamenje, da hoče zidati novo mesto. S ceremonijo preoranja so ali podrta mesta opustošili, ali pa zidanje pričenjali. Ceremonija je bila namreč v obeh slučajih enaka. (Prim. Servius ad Virgil. Aeneid. IV., 212: »Cum conderetur nova civitas, aratrum adhibitum, ut eodem ritu quo condita subvertatur«.

⁴ Ime mesta piše Evzebij (Hist. eccl. IV., 6: Βέθθηρ (accus. Βέθθηρα), ali po drugih rokopisih Βέθθηρ, Βήθηρ, ar. בֵּיתֶר, Bethther. — Gledé lege prim. Evzebija (l. c.): „Τὸν Ἱεροσολύμων οὐ σφόδρα πόρρω διεστώσα“.

od Jeruzalema. Branila se je skoro celo leto. Naposled se mora vdati v 18. letu Hadrianovem (134—135 po Kr.), po rabinski tradiciji 9. Ab-a.¹ Tudi Barkohebo, povzročitelja nespametnega upora, »zadene zaslužena kazen«.²

Podrobnejših gotovih poročil, kako so Rimljani mesto oblegali in so si je naposled osvojili, nimamo. Značilno pa je za Barkoheba, da je dal umoriti svojega strica R. Eleazarja, češ, da je zvezan s sovražnikom. Rimljani pa so umorili več Rabinov. Poznejša poročila navedajo zlasti deset Rabinov, ki so umrli mučeniške smrti, med njimi tudi znani R. Akiba.³

Strašno pa je, kar pripoveduje Dio Kasij⁴ in zlasti poznejši judovski viri. Ko so si Rimljani mesto osvojili, so pomorili 10.000 Judov, 1000 pa so jih vjeli. V treh in pol letih, ko je trajal upor, je bilo razdejanih 50 trdnjav in do 1000 drugih večjih selišč. 580.000 Izraelcev je pokončala vojska. Vsa Palestina je bila opustošena, tako da so hijene in volkovi kar v tropah prihajali v mesta in vasi. Jetnike so nečuvno zasramovali in naposled pod Abrahamovo terebinto pri Hebronu po srebrnjaku (šeklu) razprodali v suženjstvo.

Vsled te zmage so legije Hadriana drugič pozdravile kot imperatorja — cesarja. Vojskovodja Julij Sevér je bil odlikovan z »ornamenta triumphalia«.⁵ Tudi častniki in drugi vojaki so dobili običajne odlike.

Z glavnim mestom Jeruzalemom se je sedaj zgodilo, kar je Hadrian nameraval že pred vojno. Spremenil ga je v rimsko kolonijo z imenom: Aelia Capitolina. In da bi mesto ostalo neverniško za vselej, je izgnal iz njega vse Jude ter pod smrtno kaznijo prepovedal, da se ne sme tam noben Jud več naseliti.⁶ Naselilo pa se je tam po cesarjevi volji mnogo neverniških kolonistov. Uradno ime novoustanovljenega mesta je bilo: Colonia Aelia Capitolina. Pisatelji je

¹ Prim. op. 3. str. 242. ² Evzebij Hist. eccl. IV., 6.

³ Po bab. Berachoth 61 b so Rimljani mučili R. Akiba, trgajoč mu z železnimi grebeni meso z života. On pa je molil medtem molitev שמע ישראל (Šemag) in ko je, po predpisu, za besedico חַד (chad) (Deut. 6. 4) dolgo postal, je izdihnil svojo dušo. Tedaj se je slišal glas z neba: »Blagor ti, R. Akiba, da si izdihnil dušo pri: Ehad«.⁴ 69, 14.

⁵ Corona aurea, toga picta, tunica palmata, scipio eburneus itd.

⁶ Justin. Apol. I., 47: „Ὅτι δὲ φυλάσσεται ὑφ' ἡμῶν ἔπως μηδεὶς ἐν αὐτῇ γένηται, καὶ θάνατος κατὰ τοῦ καταλαμβανομένου Ἰουδαίου εἰσιόντος ὄρισταί, ἀκριβῶς ἐπίστασθε.“ — Tertulian, Apologet. c. 21: „Quibus nec advenarum iure terram patriam saltem vestigio salutare conceditur.“ — Hieronymus in Ierem. 18, 15: »Nullus Iudaeorum terram quondam et urbem sanctam ingredi lege permittitur«.

imenujejo navadno le: Aelia. Upravljalo se je mesto kot druge rimske kolonije, ni pa imelo »ius italicum«. ¹ Samo po sebi se ume, da je dal Hadrian v Eliji sezidati tudi običajne javne stavbe: državna vladna poslopja, stebrišča ali hodišča itd. ² Ob južnih mestnih vratih, proti Betlehemu, je bil vzdignan marmornat prešič, v znamenje, da mestu gospodujejo Rimljani. ³ Na mestu nekdanjega judovskega templja je dal Hadrian sezidati nov tempelj, posvečen kapitoljskemu Jupitru. ⁴ V templju je bila postavljena tudi soha Hadrianova. ⁵ Na denarjih se nahajajo kot mestna božanstva razven Jupitra še: Bah, Serapis, Astarta, Dioskura. Astartino svetišče je stalo na Golgoti ali Kalvariji nad Gospodovim grobom, ⁶ kjer je dal pozneje cesar Konstantin V. sezidati cerkev božjega groba. Drugo poročilo pa trdi, ⁷ da je Hadrian sezidal Jupitrov tempelj nad Jezusovim grobom, Venerin tempelj pa na kraju, kjer je stal križ Jezusov.

Pa tudi drugače je skušal Hadrian zatreti judovsko vero. Prepovedal je Judom obrezo. Šele cesar Antonin Pij jim jo je zopet dovolil. Prepovedal je Hadrian dalje, da se ne sme praznovati sobota in da se Judje ne smejo učiti Mozesove postave. Ni čuda torej, če čujemo že zopet pod Antoninom Pijem o krvavem vstanku, katerega je moral zatreti z vojaško silo. ⁸ Potem pa so se vrnil Judom mirnejši časi. Farizeji in Rabini so zopet dobili veliko moč in ljudstvo se je razvijalo v mejah, katere mu je bil začrtal Vespazian.

Oropani politične samostojnosti so se družili edino krog »postave«, katero so gojili in izpolnjevali z vso vnemo in natančnostjo. Tako pa so se seveda zopet čimdalje bolj ločili od drugih narodov, kakor so bili tudi prvotno po volji božji tujci med neverniki. Niso pa izgubili upanja, da jim bode še kdaj mogoče zasnovati v sveti deželi politično

¹ Ulpian. Digest. L., 15, 1, 6: »In Palaestina duae fuerunt coloniae, Caesariensis et Aelia Capitolina, sed neutra ius Italicum habet«.

² Chronicon paschale I. 474 navaja: Τὰ δύο δημόσια καὶ τὸ θέατρον καὶ τὸ δωδεκάπυλον τὸ πρὶν ὀνομαζόμενον ἀναβαθμοὶ καὶ τὴν κόδραν.

³ Hieron. chron. ad ann. Abr. 2152: »Aelia ab Aelio Hadriano condita, et in fronte eius portae, qua Bethleem egredimur, sus sculptus in marmore significans Romanae potestati subiacere Iudaeos. ⁴ Dio Cass. 69, 12.

⁵ Hieron. Comment. in Ies. 2, 9: »Ubi quondam erat templum et religio dei, ibi Hadriani statua et Iovis idolum collocatum est«.

⁶ Eusebius, Vita Constantini, III., 26.

⁷ Hieron., Epist. 58. ad Paulinum c. 3: »Ab Hadriani temporibus usque ad imperium Constantini per annos circiter centum octoginta in loco resurrectionis simulacrum Iovis, in crucis rupe statua ex marmore Veneris a gentibus posita colebatur«.

⁸ Capitolin. Antoninus Pius c. 5: »Iudaeos rebellantes contudit per praesides ac legatos«.

samostojnost, čeprav se niso smeli bližati Jeruzalemu. Šele sedaj se je docela izpolnila prerokba Gospodova, da bodo Jeruzalem teptali pogani, dokler se ne izpolnijo časi poganov.¹ Šele sedaj so prav čutili Judje globoki pomen pretresljive »Žalostne pesmi« Jeremijeve:² »Kako prazno stoji mesto, ki je prej bilo polno ljudstva. Kakor vdova je postala gospa narodov; kraljica dežel je podvržena davku. Joka se in joka po noči in solze ji tekó po licih; izmed vseh njenih ljubih ni nikogar, ki bi jo tolažil. Vsi nekdanji prijatelji jo zaničujejo in postali so ji sovražniki . . . Pota na Sion žalujejo, ker ni nikogar, ki bi prišel k praznovanju. Vsa njena vrata so podrta; njeni duhovniki zdihujejo, njene device niso okrašene in sama je vtopljená v britkosti. Sovražniki so ji postali poglavarji, njeni zoprniki so obogateli, ker jo je Gospod obsodil zaradi obilnosti njenih pregreh . . . Izginila je od sionske hčere vsa lepota; njeni poglavarji so postali kakor ovni, ki ne najdejo paše in hodijo oslabljeni pred poganjačem. Roko je sovražnik iztegnil po vseh zakladih judovskega ljudstva. Jeruzalem žaluje, ker vidi, da so se vrinili v njegovo svetišče narodi, zastran katerih si zapovedal, da naj ne hodijo v tvoj tempelj . . . Sklenil je Gospod podreti zidovje sionske hčere; potegnil je vrv in roke ni umaknil od pokončanja. Predzidje je v solzah in tudi zidovje v žalovanju . . . Zato je žalostno naše srce, zato so otemnele naše oči, zavoljo sionske gore, ker je zapuščena; lisice se sprehajajo po njej«.

Še v četrtem stoletju je bilo Judom dovoljeno, le enkrat v letu, v dan, ko je bil Jeruzalem porušen (9. Ab-a), priti v mesto in na prostoru nekdanjega templja opraviti žalostnice. S pretresljivimi besedami opisuje sv. Hieronim,³ kako so Judje v pomilovanja vrednih gručah

¹ Prim. Luk. 21, 24. ² Prim. »Žalostno pes.« 1, 1—12; 2, 8; 5, 17. 18.

³ Ad Sophon. 1, 15. sq.: »Usque ad praesentem diem perfidi coloni post interfectionem servorum et ad extremum Filii Dei excepto planctu prohibentur ingredi Ierusalem, et, ut ruinam suae eis flere liceat civitatis, pretio redimunt, ut, qui quondam emerant sanguinem Christi, emant lacrymas suas et ne fletus quidem eis gratuitus sit. Videas in die, quo capta est a Romanis et diruta Ierusalem, venire populum lugubrem confluere decrepitas mulierculas et senes pannis annisque obsitos, in corporibus et in habitu suo iram Domini demonstrantes. Congregatur turba miserorum; et patibulo Domini coruscante ac radiante ἀναστάσει eius, de Oliveti monte quoque crucis fulgente vexillo, plangere ruinas templi sui populum miserum et tamen non esse miserabilem: adhuc fletus in genis et livida brachia et sparsi crines, et miles mercedem postulat, ut illis flere plus liceat. Et dubitat aliquis, quum haec videat, de die tribulationis et angustiae, de die calamitatis et miseriae, de die tenebrarum et caliginis, de die nebulae et turbinis, de die tubae et clangoris? Habent enim et in luctu tubas et iuxta prophetiam vox solemnitatis versa est in planctum. Ululant super cineres sanctuarii et super altare destructum et super civitates quondam munitas et super excelsos angulos templi, de quibus quondam Iacobum fratrem Domini praecipitaverunt.

prihajali isti dan v Jeruzalem, da so tam opravljali svoje žalostinke in kako so z denarjem podkupavali rimske stražarje, da so smeli dalj časa postajati na mestu žalovanja.

In še dandanes hodijo Judje ob petkih jokat in molit pod zidovje tempeljsko. Močno staro zidovje se ponosno dviga kvišku na onem mestu, kjer se strinjata Móríja pa Sionska gora. Vidi se zidovju, da se je ohranilo iz starodavnih časov. Ob zidu je nekaka ulica, kakih 30 metrov dolga in kakih 5 metrov široka. Tu je videti ob petkih popoldne vse polno ljudi. Ob zidu stojé večinoma stari Judje, z dolgimi suknjami in običajnimi kapami; nekateri se naslanjajo na zid. V rokah imajo kako knjigo, ali pa tudi nič; obrnjeni so proti zidu in glasno molijo, vzdihujejo, jokajo in se priklanjajo in gibljejo s svojimi životi.¹

Tu torej Judje še vedno jokajo zaradi razdejanega templja, zaradi podrtyh mestnih zidov, zaradi slavnih mož, ki so poginili, zaradi duhovnikov, ki so padli; tu prosijo Boga usmiljenja, da bi se Sion zopet povzdignil in Jeruzalem zbral svoje otroke.

To se pač več ne bode zgodilo, ker pozemsko kraljestvo Davidovo in Izraelovo je pokopano za vselej. Na kamenitih razvalinah Jeruzalema pa se je dvignilo duhovno kraljestvo Izraelovo, nebeški Jeruzalem, kateremu je bil zemeljski Jeruzalem znamenita predpoda. Zemeljski jeruzalemski kralji in poglavarji so morali izginiti s površja zemlje, da je mogel v neminljivi slavi nastopiti večno kraljestvo kralj pravice in svetosti, kralj, ki bode vladal in pasel svojo ljudstvo vekomaj. Odstopiti je moral zemeljski veliki duhovnik, porušiti se je moralo zemeljsko svetišče, da je mogel nastopiti službo večni veliki duhovnik po redu Melhizedekovem in s predrago svojo krvjo odpreti vsem in vsakemu svetišče milosti. Zavrgel in razkropil je Bog čutno svoje ljudstvo, da si je mogel Gospod vzrediti in vzgojiti med vsemi narodi in jeziki duhovno ljudstvo, katero vodi iz dežele suženjstva in greha kot nebeški Jezus v deželo miru in pokoja² — pravo, duhovno ljudstvo Abrahamovo in Izraelovo.

Iz žalostnih razvalin podrtega mesta in porušenega templja je vzkliklo novo življenje. Sinagoga je umrla vsled starosti. Njen prestol pa je zasedlo pravomočno izvoljeno kraljevsko Dete, dejalo si krono na glavo in vzelo v roko kraljevsko žezlo. Drugačna, bolj vzvišena žgavna daritev, kot daritve živali, gori od tedaj v Jehovovem templju³: Nedolžno Jagnje božje leži od tedaj na oltarju. Taka je bila volja Najvišjega.

Dr. Jos. Lesár.

¹ Prim. dr. Fr. Lampe, Jeruzalemski romar, str. 153 ss.

² Prim. Hebr. 3, 7; 4, 7 in Ps. 94, 8. ³ Prim. Hebr. 9, 12.

Steber za večno luč pri mariborski stolnici in še nekoliko drugih drobnih spomenikov.

I.

Dva stara spomenika na novo odkrita.

Da zahodni strani mariborske stolnice je stalo še nedavno mestno župnišče na prostoru, ki ga zavzemajo sedaj »Nasadi cesarja Frančiška Jožefa«.

Pri podiranju župnišča so zadeli l. 1890. na železno spominsko ploščo barona Markvarta »zu Egg und Hungerspach« menda iz leta 1605, ki se nahaja sedaj vzdana na zunanji strani severne stene stolniške kapele sv. križa.

Ko so podirali zidano ograjo župniškega vrta, zadeli so blizu šest metrov pred južnimi vrati kazinskega poslopja na štiri valjaste kamene, ki so bili približno kakor vedrski sod veliki, znotraj pa so bili votli; zadeli pa so tudi na kameniti izdelek baldahinaste podobe, ki je kazal, dasiravno hudo poškodovan, znake gotiškega sloga.

Zvedencem je postalo kar jasno, da imajo pred seboj ostanke porušenega stebra za večno luč, ki je stal nekdaž na pokopališču, ki je obdajalo mestno župnijsko cerkev in je zavzemalo do l. 1783. prostor sedanjega stolnega trga.

II.

Steber za večno luč zopet postavljen.

Ker so zasledili na stebru tudi več ščitov in na enem izmed njih tudi letnico, so sklenili, da hočejo poškodovane kose popraviti, oziroma jih z novimi nadomestiti, in steber zopet postaviti pri stolni cerkvi, in sicer na njeni južni strani. Načrt je oskrbel arhitekt Robert Mikowicz, izvršil ga je pa mariborski rezbar g. Rath. Potrebni prostor je mesto brezplačno odstopilo in je prevzelo tudi stroške za podzidje. G. stolni prošt Ignacij Orožen je pa nabral tistih 193 gld. in 61 kr., ki jih je bilo treba za vsa druga plačila. (Ign. Orožen, *Das Bisthum und die Diöcese Lavant*. VIII. stran 539. — Dr. Jos. Pajek. *Der Dom von Marburg*, str. 22 in 23).

III.

Popis stebra.

Na podzidju se vzdigujejo trije štirikotni pragi; naspodnejši meri 3 m; drugi in tretji sta primerno krajša.

Stebreno vzožje (Sockel) je četrkotna prikrajšana piramida; na južni strani ima železna vratca, skozi katera se porine svetilnica, ki se potem po verižici potegne skozi votli steber v zgornji predel.

»Voditelj« III.

16*

Steber sam je valjast in vijaku podoben ter sličen onemu iz Ljubnega na Gornjem Štajerskem, ki je posnet v Grausovem »Kirchenschmuck« 1887, str. 99. Osem žlebov se ovija nalik svedra okoli valja in med žlebi se vzdigujejo robovi kakor brazde. Samo to zavijanje mojstru še ni zadostovalo. Zato je v sredini valjaka podolgaste žlebe in brazde tako presekal, da sega povsodi žleb v brazdo, brazda pa v žleb, kakor da bi bil steber dvakrat presekan.

V svojem zgornjem delu prehaja valj v glavo, ki kaže na štirih platih poedine večje, na obrušeni oglah pa manjše ščite. Ravno ta kos stebra je bil najhujše poškodovan in se je moral posneti po ostankih, kolikor se je pač dalo.

Na severni, proti stolnici obrnjeni strani je večji ščit z napisom: »RECONST. 1892. M. Rath. B.«, kar pomeni, da je bil steber l. 1892. prenovljen po podobarju Mateju Rathu.¹

Manjši ščit proti severovzhodu je prazen. Prazen je tudi ščit proti vzhodu. Ščit proti jugovzhodu kaže dva pekarska roga (Kipfel), ali pa dva polumesece. V »Perkhrecht s. Johannes Pharrkirchen zuegehörig« iz začetka šestnajstega veka, ki se nahaja v mariborski mestni knjigi, shranjeni v štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, se na strani 522—531 imenujeta »Herr Larentz Graff Peckh« in »Eberhart Peckh«. Ravno tam se imenuje »Thoman Steinmetz in der windischen Gassen«, ki je morebiti kot domač mojster naredil spomenik. Na grbu proti jugozahodu beremo letnico 1517. Drugi ščiti so vsi prazni, samo proti

¹ G. Matej Rath mi je vsled mojega povabila 27. decembra 1899 svoje življenje in delovanje sam tako popisal: »Rojen sem bil l. 1839. v Waltersdorfu pri Hartbergu na Štajerskem. Podobarstva sem se učil pri Jakobu Gschielu, akademškem podobarju v Gradcu. Med njegovimi deli slovijo po lavantinski škofiji: Oltar sv. rožnega venca in oltar sv. Jožefa, oba po načrtu Janeza Pečnika napravljena l. 1872. za cerkev sv. Križa pri Slatini. L. 1878 je naredil Gschiel Mater božjo in sv. Janeza v visokosti 1,3 m za frančiškansko cerkev v Mariboru. Za cerkev sv. Alojzija v Mariboru je izrezal sv. Maksimilijana, sv. Viktorina, sv. Hijeronima in sv. Ambroža. Kar je J. Wastler v svojem »Künstler-Lexicon«, str. 33 zapisal o sv. Alojziju, to velja o sv. Ambrožu. L. 1892. je naredil Jakob Gschiel za mariborsko stolnico podobe sv. apostolov.

Kot pomočnik sem potem še delal na Dunaju pri c. kr. dvorskem podobarju Lavrinu, nekaj časa v Solnogradu in štiri leta v Lincu pri akademškem podobarju Binderju. Deloval sem nekoliko še tudi drugod.

Ko sem se naselil v Mariboru sem naredil l. 1882 za stolno cerkev Zveličarja, ki ga o Veliki noči nosijo pri vstajenju. Za mariborsko stolnico sem naredil tudi v baroku izdelane nastavke za korarske klopi. Naredil sem l. 1893. dva stranska svečnika za veliki oltar in pa škofov svečnik; vsi trije so skupaj veljali 400 gld.

L. 1891 sem prenovil proti nagradi 1000 gld. dva stara baldahina nad sohami sv. nadangelov za velikim oltarjem in pa deset novih baldahinov sem oskrbel za drugih deset podob v prezbitoriju. Za kn. šk. palačo sem naredil oba grba nad vrati. Popravil sem slednjič l. 1892. steber za večno luč.

severozahodu vidimo na manjšem ščitu vrtnico s tremi cvetkami, nad njimi pa črki K. V. Morebiti je to »Konrat Vinder, Stiftkaplan des Floriani Altars«, kateremu je l. 1493. v sredo po sv. Ilju meščan »Bernchardin Druckher« prodal svojo hišo v slovenski ulici, kakor se bere v »Marburger Stadtbuch« str. 482—487.

Nad kapitelom (glavo) se nahaja zidec (Gesimse) in nad njim se vzdiguje shramba za večno luč s štirimi gotiškimi okni, nad katerimi se vspenjata dva vspeoredna hrbitičasta loka.

Nad tem baldahinom se vzdiguje kot streha štiristranska kupola, ki ima na svojih rebrih po tri kljuge in zvrha križno rožo. V tem oziru je mariborski steber najbolj podoben onemu v Hainburgu, katerega sliko je prinesel Grausov »Kirchenschmuck« 1887 na str. 103.

Ves steber je 6 m visok in je obdan z lično železno ograjo.

IV.

Staro poročilo o stebru.

»Visitatio Ecclesiae Parochialis s. Ioannis Baptistae in civitate Marburgensi facta die XVII. Nov. anno MDCXXI« (»Voditelj« II., 318—19) poroča o našem stebru: »In caemiterio hoc est crux erigenda alta cum imagine crucifixi et ad pedem vas aquae lustralis habens. Et cum columna ex lapide integro aliquot cubitorum alta pro lumine perpetuo alendo adsit, idque ante annos quadraginta extinctum. Inquirat D. Parochus de fundatore et fundatione«.

Izraza »ex lapide integro« pač ne moremo tako umeti, kakor bi bil spomenik izsekan iz samo enega kamena, ampak tako, da je izsekan samo iz kamena.

V.

O namenu našega stebra.

»Collectio Rituum dioeceseos Lavantinae, Marburgi 1896« naroča na str. 121 o molitvah za umirajoče: »Deinde accensa candela, genibus flexis, cum omnibus circumstantibus breves Litanias devote recitat«... Na str. 136 pa beremo: »Interim datur campana signum transitus defuncti pro loci consuetudine, ut audientes pro eius anima Deum precantur. Deinde corpus de more honeste compositum loco decenti cum lumine collocetur«. Pri pogrebu ponavljamo pogosto prošnjo: »Requiem aeternam dona ei Domine, et lux perpetua luceat ei«.

Ravno to prošnjo izražajo tudi kameniti stebri, ki jih nahajamo na pokopališčih. Nam pa, ko pridemo v temni noči mimo pokopališča, na katerem rajni smrtno spanje spijo, kliče luč pod znamenjem sredi mrtvih v spomin besede sv. evangelija: »Moram faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus

est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illae et ornaverunt lampades suas« (Matth. 25, 5. 6. 7).

VI.

Petrus Venerabilis o mrtvaškem stebru.

Petrus Venerabilis, opat v Clugny, († 1156), nam pripoveduje v svojej knjigi »De miraculis«, lib. II. o nekem francoskem pokopališču: »Obtinet medium cemiterii locum structura quaedam lapidea, habens in summitate sua quantitatem unius lampadis comparem, quae ob reverentiam fidelium ibi quiescentium totis noctibus fulgore suo locum illum sacratum illustrat«. (Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. VII. Jahrgang. Wien 1862, 318).

VII.

Svetilnice ob potih.

Enake svetilnice nahajamo tudi pred mestnimi vrati in pa sredi polja na razpotjih, kjer bi naj popotnikom pot razsvitljevale, ob enem jih pa tudi opominjale na Jezusa Kristusa, ki je prava luč sveta, kakor nas uči cerkveni himnus: »O sol salutis, intimis, * Iesure efulge mentibus, * Dum nocte pulsa gratior * Orbi dies renascitur . . . * Dies venit, dies tua, * In qua refflorent omnia: * Laetemur et nos in viam * Tua reducti dextera«. (* Hymnus ad Laudes feriae II.).

VIII.

Srednjeveški kostenjaki.

V ednajstem in dvanajstem stoletju so na pokopališčih pozidali več kostenjakov ali karnarijev, ki so bili majhne kapelice okrogle podobe. Nasproti vhodu je bila v zidu poluokrogla dolbina za oltar, na katerem se je za rajne služila sv. meša. Pod kapelo je bil podzemeljski prostor, kamor so skladali ostanke prekopanih mrličev. Nad bokom kapele se je pa vzdigoval okrogel stolpič, v katerem je ponoči gorela luč za verne duše v vicah. Verjetno je, da je valjast nastavek na kupoli ravno odtod dobil svoje ime »laterna«. Podobe takih karnarijev so se nam še ohranile, n. pr. v »Mitthg. d. Contr. Comm.« I., 198 in VII. 319.

Podobna stavba se je ohranila v jugovzhodnem kotu pokopališča v Jarenini (Ignaz Orožen, Das Bisthum und die Diöcese Lavant, I. 147) in pa na južni strani župnijske cerkve pri Novi cerkvi. L. 1510. je posvetil Leonhard Pewelr, knez in škof lavantinski, oltar sv. Mihaela v tem mrtvaškem svetišču, katero je l. 1777 takratni komisar v Novi cerkvi, Frančišek Ksav. Gorjup tako popisal: »In dictorum moenium angulo visitur Capella S. Archangelo Michaeli sacra, infra quam etiam

Crypta cum ingenti ossium acervo existit. (Ign. Orožen, op. cit. VIII. 102).

IX.

Začetek stebrov za mrtvaško luč.

Od trinajstega veka naprej niso zidali več kostenjakov z laterno na kupoli, ampak začeli so postavljati posebne stebre, namenjene za večno luč.

Ker ni bilo več laterne na kostenjaku, ga niso zidali več okroglega z bokom ali pa v poligonu z večstransko kupolo, nego zidali so ga v priprosti podobi štirikota.

Med avstrijskimi spomeniki se odlikuje svetilnik v Klosterneuburgu; visok je 9 m in stoji njegov šestkotni steber na več pragih. Napis kaže, da je bil svetilnik postavljen l. 1381.

Prav priprost je svetilnik zraven nekdanje stolnice krške na Koroškem. Na štirikotnem stebru stoji piramida s križno rožo na vrhu. Pod piramido so napravljena šilasta okna, skozi katera je luč razpošiljala svoje žarke. Nekaj nižje so vratca, skozi katera se je potegovala luč po vrvi kvišku.

Prav ličen je svetilnik pri stolnici v Briksenu. Visok je le samo 1.50 m, in so lahko kar z roko skozi vratca laterne postavljali luč na svoje mesto. Na stebru beremo letnico 1483.

L. 1488. je bil postavljen svetilnik v Freistadtu na Gornjem Avstrijskem.

Svetilnik v Penzingu pri Dunaju je 9 m visok. Steber je osmerokoten in se vidi na njem po vsakej strani zleeb. Svetilnica je stala med osmimi stebri pod piramido. Na eni strani stebra je izrezana podoba Križanega in je hotel menda mojster tako zadostiti dvojnemu namenu: steber bi naj bil ob enem križ in svetilnik.

Slični stebri se nahajajo tudi v Hainburgu, Ödenburgu (iz l. 1484) in Matersdorfu. Na cerkvi sv. Štefana na Dunaju je vzdanih deset kamenitih omaric z okenci, skozi katera se je utrinjala gotovo nekdanja luč na grobove nekdanjega tamošnjega pokopališča. Tudi v Botzenu na Tirolskem se nahajajo trije svetilniki za verne duše.

Več slik tukaj naštetih svetilnikov se nahaja v »Mitthg. d. Centr. Comm.« VII., str. 320—324 in pa na str. 229. O kamenitih stebrih v Ödenburgu in Matersdorfu se nahaja primerna razprava z osmimi slikami v »Mitthg. d. Centr. Comm.« II., str. 320—322.

X.

Spis Adolfa Mohla o spomenikih na imenitne zgodbe.

O stebrih na avstro-ogerski meji je pisal Adolf Mohl v »Linzer theol. pract. Quartalschrift« 1899, 810—815. Iz tega spisa zvemo, da

je naročil cesar Rudolf 25. aprila l. 1598, naj se postavijo po Avstrijski nadvojvodini kameniti stebri z napisom: »Sag Gott dem Herrn Lob und Dank, dass Raab wieder kommen in der Christen Hand. Den 29. Martii 1598. Jahr«. Takšen križ je stal pri Dunajskem novem mestu, in eden še stoji pri Klosterneuburgu. — V spomin na srečen konec tridesetletne vojske je naročil cesarski ukaz, da se naj napiše na križe ob potih: »Lob, Preis, Dank dem Friedens Gott, * Der uns hat geführt aus der Kriegenoth«. Tak steber stoji v Hainburgu in nosi napis: »1650 Lob, Preis und Dank dem Herrn und Gott, * Der uns hat gefiert aus der Kriegenoth«. V spomin na strašno kugo, ki je razsajala v 17. veku, se je ohranilo več križev iz let 1645, 1646, 1679 in 1713. Na križu pri Breitenbrunnu je napis: »1646. Per signum † de inimicis nostris libera nos Deus noster. Omnis terra adoret te et psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo Domine«. Na križu pri Eisenstadtu beremo besede: »Christus vicit, Christus gloriose triumphat. Christus regnat et imperat. Plebem suam defendit et ab omni malo liberat«.

XI.

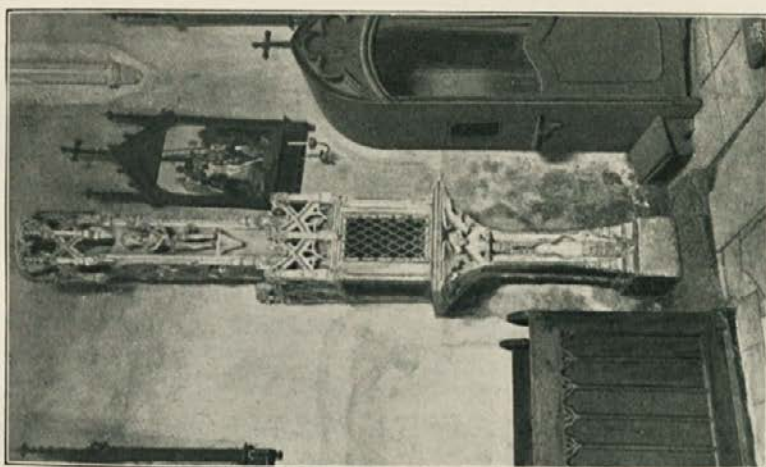
Karol Atz o svetilnikih in spomenikih.

Karol Atz nam je v svojji knjigi »Die christliche Kunst in Wort und Bild. Regensburg, 1899« o našem predmetu podal dva članka. Pod naslovom: »Arme Seelen« je povedal nekoliko o stebrih pokopališčem namenjenih in je podal sliko svetilnika v »Völckermarktu« na Nižjem Avstrijskem in pa ličnega gotiškega stebra v Reznem. Pod naslovom »Bildstöcke« pa razpravlja o kamenitih stebrih, ki se nahajajo na razpotjih ali tudi za cesto kot spomeniki, da se je tam kateri popotnik ponesrečil. Na teh stebrih navadno ni prostora za svetilnico, pač pa se nahajajo na oglavju dolbine za svete podobe. Včasih je samo steber iz rezanega kamena, prostor za podobe je pa zidan. Podoba takega romanskega stebra, ki se nahaja v Beljaku, najdemo pri Atzu na str. 125. Na str. 126. nam je pa podal gotiški steber iz Lorcha na Nižjem Avstrijskem, in renesanški steber, ki se nahaja pri Göttweigu. Na str. 127. najdemo sloveči gotiški steber »Spinnerin am Kreuz« iz bližine Dunaja in pa steber iz Zderada pri Brnu.

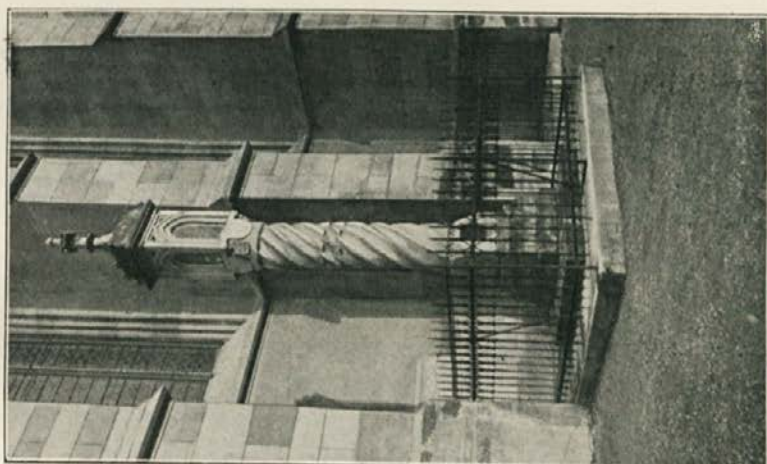
XII.

A. Franz o križih na Moravskem.

O kamenitih križih na Moravskem nam je podal A. Franz v »Mitthg. d. Centr. Comm.« XXV., 1899, str. 1—14 obširno razpravo. Nekateri izmed njih so postavljeni menda v dobi tridesetletne vojske, drugi pa o času kuge. Štiri večje podobe teh križev se nahajajo na strani 5.

Ciborij, v cerkvi sv. Duha na Grabah
pri Središču,

Steber za večno luč pri mariborski
stolnici,

XIII.

Slike Jurija Vischerja.

Jurij Vischer je risal med 1677. in 1699. letom svojo »Steirische Topographie oder das Schlösserbuch«, ki obstoji iz 392 slik. Na teh slikah nam je podal tudi več podob kamenitih stebrov, ki se nahajajo ob potih, n. pr. pri »Die Fall« in sicer na potu k »Materi božji v Puščavi«. Pri »Maria Hilf in Wüsten nechst der Fall« je na potu proti Falski grajščini videti šest takih stebrov, katerih bomo še pozneje omenili. Pri grajščini Frondsberg v bližini Gradca, se vidi steber na vznožju brega. Pri »Göstingu«, eno uro od Gradca, se vidi steber vrh brega. Isto velja o gradu »Klech«. Pod »Ober Rackersburgom« se nahaja kameniti križ tik Mure. Pri »Tiffer« se nahaja križ, na desnem bregu Savinje tik mosta.

XIV.

Poročila Ignacija Orožna.

V že imenovanem delu Ignacija Orožna sem našel o kamenitih stebrih to-le: »1652. schreibt P. Placidus Haller von Faal dem Abte Paulus, er habe den Steinhauer betrieben, dass er nach den Pfingstfeiertagen die angefangenen Kreuze (die steinernen Kreuzsäulen am Wege) zu u. l. Frau in der Wüste verfertigen wird«. (Ig. Orožen, op. cit. I. 419). Omenjeni P. Placidus Haller je bil iz Gradca; rodil se je 17. novembra 1634. in je umrl 1659.

O opatijski cerkvi v Celju omenja Orožen: »Der auszen neben dem nördlichen Seitenthore eingemauerte Grabstein hat nachstehendes Epitaph: Hir ligen des Mench Neuburger zwo schwestern mit namen Agnes und Ana den gott genedig sei. Und dye Agnes hat geschafft 60 golden Ungrisch zu dem ewigen liecht ligen auf Cristen haus. — Diesem Monumente zunächst ist eine steinerne Laterne an der Wand eingemauert, wahrscheinlich für das gestiftete ewige Licht«. (Ign. Orožen, op. cit. III. 93).

O svoji domačiji na Laškem poroča: »Eine gothische Lichtsäule aus Stein, wahrscheinlich im 15. Jahrhunderte erbaut, steht in der Gegend — Pod humom — Gemeinde Ojstro, an der nach Svetina führenden Strasse. Wahrscheinlich wurde sie hier in der Nähe des Marktes Tüffer erbaut zur Zeit, als die damals neuerbaute Kirche in Svetina als Wallfahrtskirche weit und breit berühmt und viel besucht war. Diese Lichtsäule ist noch gut erhalten. Ähnliche Steinsäulen stehen auch eine in Koretno und die andere am halben Wege nach St. Michael«. — »Als ich Verfasser vor ungefähr 52 Jahren von Tüffer aus zur Filialkirche St. Katharina in Koretno gieng und über Kostelj auf der Höhe des Berges angelangt, die dort am Wege stehende Stein-

säule, auf der ich die Jahreszahl 1500 eingemeiselt sah, betrachtete, sagte mir ein dort ansässiger bejahrter Mann: Merke dir Knabe! Gerade in demselben Jahre, als man dieses Kreuz errichtet hat, wurde die Kirche St. Stefan, die dort in Turje steht, erbaut«. (Ig. Orožen op. cit. IV. 90. 376).

O sv. Gori pri Kunšbergu poroča Ig. Orožen: »Ein steinernes Kreuz mit der Aufschrift: Das Kraitz hat lassen machen Jerg Narat, Gott zu Ehren 1642 — steht am Fuszsteige mitten am Berge zwischen St. Peter und der Marienkirche«. (Ig. Orožen, op. cit. VI. 371). Podoben križ je stal menda tudi vrh Svete gore med kapelo Sv. Fabijana in Boštjana in med kapelo sv. Wolfganga. Ko sem pred trideset leti tam kaplanoval, sem namreč zapazil železo v skalnatih tleh. Moj župnik, rajni gospod Martin Sevnik mi je na moje vprašanje, od kod da je to železo, zatrdil, da je tam stal križ.

Celo podoben križ pa stoji še sedaj med Sv. goro in Vrhovnico proti Pišecam. Narisal mi ga je gospod Anton Strgar iz Pišec s pristavkom, da je blizu 3 m visok in da ga sosedi sploh imenujejo Osojnikov križ.

XV.

Poročilo o kamenitih stebrih pri sv. Lenartu, pri Veliki nedelji in pri Podvincih blizu Ptuja.

Ravno imenovani gospod Anton Strgar mi je pisal tudi to-le: »Kameniti steber se nahaja za veliko cesto, ki vodi od sv. Marjete pod Ptujem k Veliki nedelji, in sicer stoji v župniji sv. Lenarta, blizu pet minut od mosta čez Pesnico proti vzhodu, kjer se križa pešpot iz Oslušovcev z veliko cesto. Steber je Osojnikovemu križu jako podoben, samo da nima podstavka«.

Gospod Janez Kociper iz Velike nedelje mi je sporočil tako: »V župniji velikonedeljski ima na Lešnici bivajoči kmet Jožef Lah pred svojo hišo soho iz samo enega kamena; zgoraj je debelejša, štirioglata in ima dupljino. Pod njo stoji pisano: JURI LESJAK, 1693. — Soha je preje ležala za veliko cesto. Omenjeni mladi gospodar jo je dal popraviti in je postavil v dupljino podobo svojega patrona, sv. Jožefa. — Sličen spomenik stoji na Runču blizu šole na sepu nekega vinograda.

Gospod Frančišek Spindler iz Male nedelje mi je sporočil: »Na potu iz Ptuja v Podvince stoji na ravnem polju kamenit steber. Po vremenskem vplivu je že jako izjeden. Zgornji nastavek ima vsekano dolbino, ki je sedaj zaprta z železno mrežo. V dupljini je neka stara podoba v okvirju prislonska. Mogoče, da so kedaj v stebru prižigali luč, ki bi bila gotovo zlasti v temnih nočeh dobro služila onim, ki so mimo v mesto hodili. Steber kaže oblike zgodnje renesanse.«

XVI.

Mariborski križi.

Za cesto iz Maribora proti Slov. Bistrici stoji pred tako zvanim »Birkhofom« blizu Betnave kamenit steber v renesansi izdelan z na-

pisom: IHS. 16 MD 82. Meščani si o njem pripovedujejo, da je bil postavljen v spomin na strašno kugo, ki je razsajala po teh krajih l. 1680. in je pomorila od 8. julija pa do konca decembra samo v mestu 158 oseb. Steber je štiristranska prizma; na vsaki strani je plitvo okence (Nische). Tudi laterna ima na vsaki strani podobno okence. Vrh laterne stoji prisekana štiristranska piramida. Ves spomenik je 3 m visok in je na vzhodni strani že precej oguljen.

Na sliki Maribora iz l. 1681, ki se hrani v mestni svetovalnici, se vidi pred koroškimi durmi proti Lebarju,¹ kamenit steber, ki ga pa zdaj ni več najti.

Enak steber je stal na vzhodni strani mesta, kakor priča mestna knjiga: »Jörg Creätsch gelegen vor St. Ulrichs Thor in der Müllgassen so man von dem Stainen Khreuz hinab geet zu den Mühlen« (Marburger Stadtbuch, S. 578).

Dr. J. Pajek.

(Konec prihodnjič.)

Kritične beležke o potovanjih svetega Metoda v Rim.

Zgodovinarji, ki razpravljajo o življenju in delih ss. Cirila in Metoda, se doslej med ostalim niso zložili glede vprašanja, kolikokrat je sveti Metod hodil in prišel v Rim. V naslednjih vrstah nameravam pretresti, in kolikor se bode dalo, rešiti to vprašanje, zraven pa še to in ono povedati v pojasnjenje raznih dogodkov in razmer, ki so v zvezi s potovanji svetega Metoda.

1. Dovolj je znano, da je prvič prišel sveti Metod v Rim s svojim bratom Cirilom (Konstantinom) proti koncu leta 867. Pozval je bil sveta brata papež Nikolaj I., a ni dočakal njunega prihoda; sprejel ju je z ostanki svetega Klementa, katere sta s seboj prinesla, Nikolajev naslednik Hadrijan II. Kako je bil le-ta zadovoljen z gorečima označevalcema svete vere na Moravskem, in koliko jima je zaupal, je pokazal najbolj s tem, da je obema podelil ali dal podeliti škofovsko posvečenje. Tako priča jasno in razločno italska legenda, katero

¹ O »Lebarju« sem pisal v »Voditelju« I., 280 in sem pristavil, da nisem mogel o njem dobiti nobenega ustnega poročila. V inventarju stolne župnije, pisanem 10. februarja l. 1866 sem pa našel ta podatek: »Post Nr. o. Ein Acker, der Leberacker genannt unter eine löbliche Landschaft dienstbar. miszt 3 ⁵³/₆₄ Joch, raint rechts an den Saugartenacker, links an den Gamser Fuszweg, oben aber an Dechant Kautschitsch Acker, unten an den Gehweg. Auf diesem Leberacker wurde 1836 eine Dreschtenne aufgemauert. Parzellen Nr. 101 b. und Nr. 86«.

priznava trezna in nepristranska kritika do danes za dober zgodovinski vir: »Consecraverunt ipsum (Constantinum philosophum) et Methodium in episcopos«;¹ in temu podobno piše papež Leon XIII. v okrožnici »Grande munus«, izdani 30. sept. 1880: »Tunc ambo iurati, se in fide beati Petri et Pontificum Romanorum permansuros, episcopi ab Adriano consecrati sunt«. — Ali svetemu Cirilu ni bilo odločeno, da bi dejanski nastopil in služboval kot škof; umrl je v Rimu malo tednov po posvečenju (14. febr. 869). Prav umevno je, da se je vsled tega, in pa ker se v Rimu pogosto vršijo škofovska posvečenja, v prvih časih malo govorilo o škofu Cirilu, in mnogo bolj navadno o Konstantinu filozofu, pod katerim nazivom je bil že prej daleč zaslovel. To je dalo povod poznejšim nepotrebnim dvomom o škofovskem posvečenju Cirilovem.

2. Za svetega Metoda pa dalje vemo, da ni ostal samo prost škof, ampak da je zadobil vrhu tega čast in oblast nadškofa moravskega in panonskega. Vpraša se le, kedaj in pri kateri priliki, in to vprašanje je ravno zvezano z onim, kolikokrat je sv. Metod prišel v Rim. Različne misli je tukaj povzročil stari življenjepis svetega Metoda, v takozvani panonski legendi. Ako se hočemo nasloniti na mnogo-cenjeno kritično razsodbo Rusa Voronova, je ta življenjepis sestavljen ne v Panoniji, temveč v Bolgariji, in ne pred drugo četrtjo desetega stoletja. Napisan je bil grški, a slovenski prelagatelj ga je morda nekoliko po svoje prikrojil.² Nahajajo se v tej legendi sledeči podatki: Metod, prišedši prvokrat v Rim, je bil v mašnika (»na popovstvo«) posvečen;³ po smrti brata Konstantina pošlje papež Metoda, »posvetivši ga z učenci« nazaj v slovenske zemlje;⁴ knez Kocel Metoda častno sprejme; pa ne, da bi ta le poskusil kako apostolsko delo (legenda vsaj o tem nima besedice), pošlje ga Kocel zopet v Rim k papežu, »da mu ga posveti na episkupstvo v Panoniji, na stol svetega Andronika«, kar se je tudi, kakor legenda kratko dodaje, zgodilo.⁵

Nemec Ernst Dümmler je vse to, kakor besede stojé, vzel za resnico: Metod v Rimu za mašnika posvečen se je kot mašnik povrnil v Panonijo; Kocel ga je pa precej zopet poslal nazaj k papežu, naj mu da škofovsko posvečenje za panonsko metropolijo, za stolico svetega Andronika; to je papež tudi storil, in sicer, kakor Dümmler misli, leta 870 ali pa 871).⁶

¹ Apud Bolland. Martii tom. II. p. 21, B.

² Glej: Archiv für slawische Philologie (Berlin), IV. str. 110.

³ Vita sancti Methodii russico-slovenice et latine. Ed. Miklosich (Viennae 1870). Poglavlje 6. — ⁴ Ondi pogl. 8.

⁵ Ondi. ⁶ Geschichte des ostfränkischen Reichs, I. Band (Berlin 1862), stran 669. 701. 702.

Slavno znani hrvaški zgodovinar dr. Franjo Rački je pa poskušal v sklad spraviti italško in panonsko legendo in tako-le sodi: Metod je bil gotovo že v svoji iztočni domovini v mašnika posvečen, sicer bi ne bil mogel postati predstojnik (iguman) velikega samostana Polychrona; mesto panonske legende, kjer pravi, da je bil v Rimu »na popovstvo« posvečen, mora biti »skvareno«.¹ Prejel je Metod že za svoje prve navzočnosti v Rimu škofovsko posvečenje, ali tako, da je za zdaj ostal samo pokrajinski škof (episcopus regionarius) »bez stavnoga naslova i redovitoga pravomočja«. Kot takega ga je papež odpravil v Panonijo »negdje u kasnu jesen godine 869«. Knez Kocel je Metoda sicer z veseljem sprejel, ali v kratkem je spredidel, da Slovenom panonsko-moravskim ne zadoščuje pokrajinski škof, temveč da potrebujejo samostalne metropolije kraj solnograške; in zato pošlje Metoda zopet k papežu v Rim, da ga »uzvisi« na stolico svetega Andronika. Papež je uslišal prošnjo, ter v osebi Metoda, ki je bil drugič v Rim došel »negdje s početka proljetja godine 870«, obnovil slavno panonsko nadškofijo.²

Z Račkim se je zložil, da raznih mlajših hrvaških pisateljev ne omenjamo, naš slovenski strokovnjak v zgodovini, dr. Francišek Kos, vsaj kar se tiče samih dogodkov. Glede časa misli nekaj drugače, namreč da je Metod Rim zapustil »kmalu po Cirilovi smrti«, v drugič da se je tje napotil »prej ko ne proti koncu leta 869«, a zopet nazaj v Panonijo da se je povrnil »prej ko ne še pred začetkom leta 870«.³

Omeniti je še, da takisto kot Rački misli Francoz Louis Leger.⁴ Je li prišel do tega samostalno, ali naveden po kakem slovanskem pisatelju, ne vemo.

Razni drugi pisatelji pa nič ne vedó ali nečejo nič vedeti o označenem drugem potu svetega Metoda v Rim. Da nekatere navedemo:

Anton Balan, bivši podarhivar v Vatikanu, spodbujen po okrožnici »Grande munus«, je marljivo preiskoval stara pisma, tičoča se dveh svetih slovenskih apostolov, a ni našel sledú drugemu potu sv. Metoda, ter govoreč o njegovi prvi navzočnosti v Rimu piše (kakor ima hrvaški predstavljavec): »Papa zaredi Metoda za nadbiskupa, imenuje ga metropolitom za Panoniju i Moravsku« itd.⁵

¹ Vieki i djelovanje ss. Cyrilla i Methoda (Zagreb 1857), str. 222.

² Ondi, str. 258. 259. 260.

³ Spomenica tisočletnice Metodove smrti (Ljubljana 1885), str. 36 in 38.

⁴ Cyrille et Methode (Paris 1868), str. 117. ssl.

⁵ Balan — Stadler, katolička crkva i Slaveni u Bugarskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini (Zagreb 1881), str. 19. V izvorniku: »Il Papa trovò che avevano fatto

Enako ne ve za drugi pot Metodov kardinal Dominik Bartolini v svoji zgodovinsko-kritični Spomenici, izdani o priložnosti velikega slovanskega romanja v Rim.¹ — Jezuit Daniel Rattinger, ki je nemško občinstvo seznanil z vsebino Bartolinijevega dela, dodavši svoje lastne pripombe, pa naravnost pravi, da se panonska legenda moti s svojim poročilom o dveh potih sv. Metoda, in ž njo vred tudi Dümmler.²

Tudi Rus Voronov, katerega smo že enkrat imenovali, vidi na dotičnem mestu legende pomoto, samo meni, da je ni kriv njen izvirni — grški — pisatelj, temveč slovenski prestavljatelj.³

Čeh Borový v členu »Cyrillus und Methodius« v novem freiburškem »Kirchenlexicon« gladko piše, da se je Metod potem, ko je Ciril umrl in bil čestito shranjen, »prejemši oblast in blagoslov apostolske stolice, povrnil kot nadškof in metropolit moravske in panonske cerkve na Moravsko.«⁴ (Drugih čeških pisateljev nismo imeli pri roki, da bi jih mogli pogledati).

3. Mi se postavljamo na stran le-teh poslednjih pisateljev in pravimo, da sveti Metod ni šel drugič v Rim, niti proti koncu l. 869, niti l. 870 ali 871; ter da se je vrnil že s prvega pota kot samostalni škof, oziroma na podrejene škofo v bodočem času kot nadškof.

Sumljiva je vest o drugem Metodovem potu že zato, ker je nikjer drugje ni najti, kakor v panonski legendi; prav sumljiva dalje zato, ker nam jo podaje legenda tako golo, ne da bi nam priobčila kaj o okolnostih, katere izvedeti bi bralec naravno želel. Komaj se je bil Metod povrnil iz Rima v Panonijo, komaj si malo odpočil pri kneževskem prijatelju Kocelu, ki ga je bil častno sprejel: že ga knez zopet odpravlja na dolgi in težavni pot v Rim. Odkod in kako je nastala taka nagla sila? Legenda molči. Ne ve nam tudi niti besedice povedati o tem, kako je papež to pot Metoda sprejel, je li ga rad ali nerad uslišal itd. Nehoté stopi tu čitatelju v glavo misel: Menda ga le nikakor ni sprejel. — Eno okolnost samo omenja legenda, namreč da je Kocel dal Metodu za častno spremstvo dvajset odličnih mož. To

ogni cosa regolarmente e ordinò Metodio arcivescovo, dicendolo metropolita per le Pannonia e restituendo la sede di Sirmio«. Delle relazioni fra la Chiesa Cattolica e gli Slavi della Bulgar., Bosnia, Serbia, Erzegovina. Roma 1880, pg. 27.

¹ Memoire storico-critiche archeologiche dei santi Cirillo e Metodio e del loro apostolato fra le genti slave. Roma 1881.

² Stimmen aus Maria-Laach, zv. 22. str. 164. primeri str. 168.

³ Archiv für slaw. Phil. IV. str. 104. 105.

⁴ Menimo z drugimi, da je najpoprej v Panoniji začel delati. Da je pa čez ne predolgo časa prešel na Moravsko, se da sklepati iz tega, ker se kot jetnik najprej nahaja v rokah pasovskega škofa, kakor bomo nižje povedali.

je pa bržčas bilo le o priliki prvega potovanja, kakor se da posneti iz nekih besed druge legende, iz »Žiça bl. Konstantina«;¹ in lahko je pisatelj to prenesel v svojem spominu na drugo mesto.

Načinu, kako Rački legendo popravlja in razlaga (in drugi ž njim), moramo prigovarjati, — bodi brez zamere blagega pokojnika. On zamenjuje ravno najbolj značilno besedo legende z drugo, ki ima bitno drugačen pomen. Po legendi Kocel ni poslal Metoda v Rim, da ga »uzvisi« na stolico svetega Andronika, ampak, »da mu ga posveti na škofovstvo (da mu i svjatit na episkupstvo) v Panoniji, na stolico svetega Andronika«. Ako je legendopisec le nekoliko vedel (in to moramo o njem vendar misliti), kaj so sveti redi, in kaj je mašniško, kaj škofovsko posvečenje, ni mogel hoteti reči, da je knez škofa Metoda poslal v Rim, da bode posvečen v škofa za višjo stolico ali za nadškofa. Le mašniki se posvečujejo v škofo, bodi za kako navadno, bodi za višjo stolico; in v le-tem poslednjem slučaju se more govor tako skrajšati, da se reče: bil je ta mašnik posvečen v nadškofa. A kdo bi govoril o posvečenju škofa v škofa za višjo stolico? Vrh tega, ako se je šlo samo za to, pridobiti Metodu, ki je bil že škof, nadškofovsko oblast, ni bilo potrebno, da se on sam na novo trudi v Rim. Bil bi mogel posel izvršiti kak poslanec, jak in brz, ki bi bil pisma od kneza in Metoda s seboj vzel. Mnogo tega ni bilo treba papežu praviti, ker so mu bile razmere v glavnem že dobro znane.

Nam se zdi brezdvomno, da je sestavljatelj legende tako mislil, kakor ga je razumel Dümmler, namreč da je papež prvič Metoda poslal v slovenske pokrajine samo kakor mašnika; vsaj povedal nam ni, da bi ga bil poprej v škofa posvetil. Ker pa istemu sestavljatelju ni ostalo neznan, da je Metod skoro potem nastopil kot škof in nadškof, si je dosledno domišljeval, da je bil moral drugič v Rim po škofovsko posvečenje. Resničnost ali napačnost le-te druge misli je odvisna od resničnosti ali napačnosti prve. Prvo misel za resnično vzeti nam pa brani italjska legenda, pa razumnost in previdnost, kakršni se moramo pri papežu nadejati; torej tudi druga ni resnična.

Odločno sodimo z Račkim in drugimi tudi mi, da Metod ni šele v Rimu, ampak davno poprej prejel mašniško posvečenje. A zavoljo tega misliti, da je tuja roka legendo v 6. poglavju skvarila in namesto »episkupstvo« postavila »popovstvo«, je preveč posilna in samovoljna podmena. Mnogo bolj jednostavno in naravno je, da se je legendopisec sam motil ter napačno zapisal, kar je napačno mislil. Da ni bil

¹ »Magno autem honore ei (Constantino cum Methodio) tributo, comitatus est cum«. Dümmler-Miklosich, *Legende vom h. Cyrillus* (Wien 1870), pogl. XV.

v vsem dobro poučen, se vidi tudi iz tega, ker pravi, da je papež Nikolaj sveta brata sprejel, njiju nauk odobril itd.)¹

4. S vprašanjem o drugem potu Metodovem je tesno zvezano drugo, žalostno zanimivo, namreč kdaj da je Metod prišel v oblast nemških škofov in koliko časa je prebil v zaporu na Nemškem. To vprašanje so mnogo razbistrila znana pisma papeža Ivana VIII., najdena v britanskem muzeju.

Bilo je globoko v zimskem času, ko je Metod prišel v roke pavojskemu škofu Hermanrichu. To nam priča pismo Ivana VIII. do tega škofa, v katerem mu očita, kako neusmiljeno je ravnal z Metodom, kako ga je kaznoval z ječo in s tem, da ga je pustil dalje časa pod milim nebom v najostrejši in strahovito burni zimi.² Niso dali dolgo na-se čakati drugi bavarski škofje; zbrali so se pri Hanonu, škofu Freisinskem, in obsodili Metoda, ki ga je Hermanrich pred nje dovedel, v trajen zapor.³ — In zopet je bilo v zimskem času, in sicer v tistem, ki je tekkel od leta 872 v leto 873, ali pa že v nastopni spomladi, ko je papež Ivan VIII. poslal jakinskega škofa Pavla k nemškemu škofu, pred vsem k solnograškemu nadškofu Adalvinu, da jih v njegovem imenu pozove na odgovor radi krivice storjene Metodu. Poprej kakor v omenjenem času, to ni moglo biti, ker je Ivan VIII. šele okoli srede decembra 872 zasedel Petrovo stolico; pozneje ni bilo, ker je nadškof Adalvin 14. majnika 873 umrl. Papež je vročil škofu Pavlu pismeno instrukcijo, v kateri zatrjuje, in to ne samo enkrat, temveč trikrat, da je bil Metod do tega časa že tri leta trpel mučni zapor.⁴ — Primerjajoč ene in druge navedenih podatkov razvidimo, da so Nemci Metoda vjeli one zime, ki je tekla od leta 869 v leto 870; razvidimo ob enem, da tri leta, o katerih papež govori, se ne smejo vzeti v kakem obilno hiperboličnem zmislu. Umevno je tudi že po sebi, da ni mogel, ni smel znatno pretiravati, ker govori kakor najvišji cerkveni sodnik nasproti obdolžencem, ki so sami visoki cerkveni dostojanstveniki, po škofovskem redu njemu enaki. To se ve, da papež ne govori ravno z računarsko natančnostjo; mogoče je, da še niso bila povsem polna omenjena tri leta, ko je pisal instrukcijo za škofa Pavla, a mnogo gotovo ni manjkalo, k večjemu če kakšne tedne;

¹ Legenda ima brez sumnje svojo vrednost, a nekateri so jo, ko je prišla na svetlo, samega veselja preveč povzdigovali, dočim so jo drugi, n. pr. Ginzl, zopet brezobzirno zametovali.

² Kos, Spomenica, str. II. št. 5. — Ker je Kosova knjiga Slovincem najbolj pri roki, navajamo pisma po njej. Razpravljal je pa o njih tudi dr. Krek v celovškem »Kresu«, ako se prav spominjamo, koj v prvem letniku. »Starine« jugosl. akademije jih priobčujejo v knjigi XII. str. 206. ssl.

³ Kos, Spomenica, str. 10. št. 4. ⁴ Ondi, str. 9.

ravno tako mogoče je pa, da so bila res že polna in prešla. Ako k temu pomislimo, da je od poslanja škofa Pavla do dejanskega oslobojenja Metoda tudi še preteklo nekoliko tednov, imamo na vprašanje, kako dolgo je trajalo Metodovo trpljenje v zaporu, zanesljiv odgovor: Tri leta, brže nekoliko več. — Legenda, o kateri smo govorili, pa pravi, da je bil Metod zaprt samo poltretje leto;¹ preložil je tedaj pisatelj njegovo ujetje in obsojenje v temnico v precej poznejši čas, kakor je v resnici bilo. Kaj ga je tu motilo? Gotovo drugi pot Metodov v Rim, katerega je vrnil med druge dogodke.

5. Prepričani smo tedaj, da se je sveti Metod že s prvega pota v Rim povrnil s častjo in oblastjo nadškofa in metropolita moravskega in panonskega; in zgodilo se je to, če se ne motimo, še bolj vsled modrega prevdarka papeža samega, kakor vsled želje slovenskih knezov. V zemljah, v katerih so si nemški škofje od toliko let svojili redno duhovno oblast brez ugovarjanja rimske stolice, ni bilo več mesta za pokrajinskega škofa od drugod poslanega. Sosebno to velja o Panoniji, kjer je vladal Kocel le kakor fevdni podložnik nemškega kralja Ludovika, cerkveno upravo pa vodil ponosni solnograški nadškof Adalvin, ki se je leta 864 okoli Božiča tudi osebno mudil pri Kocelu in več cerkva posvetil. Ako je hotel papež tukaj Metodu prostora narediti kot škofu, moral je na njega prenesti redno škofovsko oblast.

Začetek te Metodove oblasti nam nekoliko поближе odkriva moravska legenda, ki je sicer v obče premalo kritična, a vendar zasluži, da se vzame v poštev. Prav pozora vredno je že to, da precej v naslovu, kjer vendar vsak pisatelj skrbno pazi, kaj piše, tako razločno označuje svetega Cirila kot škofa in meniha, a Metoda enostavno kot škofa.² Pozneje beremo: »Episcopatui renuntians (Cyrillus) habitum induit monachalem, et ex auctoritate Apostolica dereliquit post se S. Methudium fratrem suum«.³

Po teh besedah je papež, ko je sveta brata posvetil v škofa (da je to storil, legenda že iz svojega naslova predpostavlja), Cirilu odločil prvo mesto, ter ga imenoval škofa z redno oblastjo (jurisdikcijo), oziroma nadškofa za slovenske pokrajine, a Metoda odredil njemu v pomoč. In čisto naravno je, da je imel Ciril prvo mesto zavzeti, ker je bil on voditelj misijonskega dela na Moravskem in vrhu tega je imel v očeh papeža in Rimljanov neprecenljivo zaslugo, da je našel in v Rim prinesel ostanke svetega Klementa. A ko je potem Ciril zbolel in v me-

¹ Vita s. Methodii, pogl. 9.

² »Vita S. Cyrilli Ep. et monachi, atque S. Methudii Ep. fratris eius« etc. Apud Bolland. tom. cit. pag. 16. B. ³ Ibid. pag. 23. B.

»Voditelj« III.

niški obleki se na blaženo smrt pripravljaj, je priporočil papežu ponižno, naj prenese na Metoda redno škofovsko oblast. Temu je papež rad pritrdil, in tako je sv. Metod postal nadškof.¹ — Z moravsko legendo se zлага znamenit star menologij (*Prologus Rumiantsoviaus*) pisan v Srbiji v 13. ali v početku 14. stoletja, ki obadva svetnika označuje kot nadškofa. Bere se v njem za 25. dan avgusta: »Commemoratio sanctorum et vere venerabilium Patrum nostrorum, Moraviae archiepiscoporum, Constantini, qui et Cyrillus philosophus nuncupatur, et Methodii fratris eius, ac Slavicae gentis doctorum«.² To seveda neče reči, da sta bila nadškofa istodobno, ampak da je Metod začel to biti, ko je Ciril nehal. — Kot nadškofa, ki ga odlikuje pallium, predstavlja Cirila tudi jako stara slika, najdena v podzemni baziliki svetega Klementa v Rimu.³

6. Koliko časa se je sv. Metod po smrti brata Cirila še mudil v Rimu, se pač iz nobenega vira ne da natanko določiti; dolgo menda ne, ker ni videti, kaj bi bil imel tu še dalje opraviti, in ker ga je Kocel že nujno želel nazaj.⁴ Vsekako se je vrnil v slovenske pokrajine tako rano, da se je moglo vse lahko zgoditi, kar se je res zgodilo do tistega časa sredi zime, ko je prišel kakor jetnik Nemcem v oblast.

Papež je Metodu pri odhodu vročil pismo do slovenskih knezov; se ve, kdo bi tudi mogel misliti, da ga je poslal brez pisma, brez spričevala in priporoke? Vpraša se pa, je li pismo, kakor nam ga priobčuje legenda v 8. poglavju zares prevod pristnega latinskega papeževga pisma, in ali je povsem zvest prevod? Jako mnogo so razpravljali učenjaki o teh vprašanih, mi hočemo le kratko povedati svoje mnenje. Mislimo tedaj, da natančen prevod papeževga pisma legendino pismo ni. Najbolj se spodtikamo nad tem, da papež (po legendi) ne omenja razločno škofovskega posvečenja Metodovega, ampak le kratko pravi, da ga pošilja v slovenske pokrajine »posvetivši ga z učenci«, kakor da so vsi, učitelj in učenci, prejeli le enak sveti red, namreč mašniški. To je kajpada v dobrem skladu s tem, kar poprej v sami legendi nahajamo in ne nahajamo, ker namreč beremo v njej o posvečenju Metoda »na popovstvo«, o posvečenju na škofovstvo pa nič; ali v jako slabem skladu je z dejstvom od drugod znanim, da je res Metod že o priliki svoje prve navzočnosti v Rimu bil v škofa posvečen, kakor njegov brat Ciril. Bi li se pač mogel najti kak drug

¹ Pripomniti moramo, da o bolezni Cirilovi v tem času govore le druge legende, po moravski bi bil Ciril postal menih samo iz ponižnosti in skrbi za zveličanje.

² Martinov, *Annus ecclesiasticus graecoslavicus*, 25. Augusti, in »*Observandis*«.

³ Natanko poroča o tej sliki Bartolini, *Memorie storico-crit.* str. 51. ssl.

⁴ Vita s. Methodii pogl. 8.

vzglede, da je papež poslal novoposvečenega škofa do kakega krščanskega vladarja v daljno deželo, da sveto službo vrši za njega in njegove podložnike, pa ne da bi razločno [pričal njegovo škofovsko posvečenje, ne da bi označil njegovo čast in oblast s službenim nazivom »škof«? ¹

Navzlic temu pomisleku, in še kakemu drugemu manjšemu, pa vendar verujemo, da se legendino pismo vsaj v obče dobro vjema s pristnim papeževim. Kdo bi smel legendopisca dolžiti, da vedoma lastne izmišljotine prodaja kot papeževo poročilo? Ako ni imel celega papeževega pisma pred seboj, mogel je imeti kaka nepopolna, bodi pismena bodi ustna sporočila o njegovi vsebini, katera je uredil in zvezal v dokaj dobro enoto. — Prigovarjalo se je pismu poglavitno radi onega členska, kjer je izrečno dovoljenje, rabiti slovenski jezik pri bogoslužnih obredih in pri sami sveti maši. Ali čemu? O dejstvu tega dovoljenja bi tudi brez legendinega pisma ne bilo dvomiti. Ker so bili nastali v tej zadevi že živahni prepiri, se je morala v Rimu vzeti v pretres, in moralo se je izreči, ali bodi Cirilu in Metodu slovenski jezik kot obredni dovoljen, ali ne. In res se je pretresalo v Rimu vprašanje, in vsi viri, ki sploh o tem govoré, pričajo, da se je vršilo povoljno za naša sveta brata, da je papež njiju razloge uvažil in vsprejel. Naravni posledek tega je bilo — dovoljenje. Zanesljivo poročstvo, da je bilo zares dano, nam je vrhu tega dalnje vedenje Metoda samega, vestnega in značajnega moža.

7. Drugič (ne tretjič) je potoval sveti Metod v Rim leta 879, pozvan od papeža Ivana VIII., da se opraviči nasproti nekim tožbam. Slišal je bil papež, da Metod ljudstvo zapeljuje v zmoto, da ne uči ono, kar je sprejela sveta rimska cerkev od samega prvaka apostolov; da drugače uči, kakor je bil pred apostolsko stolico ustno in pisмено izpovedal, da veruje; poleg tega, da še vedno rabi slovenski jezik pri sveti maši, čeravno mu je bil to prepovedal po jakinskem škofu Pavlu. ²

Storil je bil to papež najbrž leto poprej, namreč 878. Morebiti je bilo že poprejšnji tožbi zavoljo slovenskega jezika primešano kako sumničenje gledé vere. Tako bi se vsaj najlažje umela papeževa prepoved; znal se je več ali manj bati, da bi tuji jezik mogel služiti za prikrivanje verskih zmot. Zastran čistosti vere so imeli papeži vsaki

¹ Legendopisec je, kakor se vidi, sploh jako dosleden v svojih pomotah. Metod je, prvokrat v Rimu navzoč, postal še le mašnik, ne pa škof; zato ga tudi papeževo priporočilno pismo ne sme označiti kot škofa; zato mora drugič* v Rim, da dobi škofovsko posvečenje in oblast; zato je bil vjet v poznejšem času, in ne tri leta, ampak le poltretje zaprt.

² Dotična papeževa pisma priobčuje Kos str. 14 in 15.

*Voditelj« III.

čas nad vse veliko skrb, in to po pravici; zakaj vera je temelj in korenina opravičenja, kakor pravi tridentski zbor.

Kdo je Metoda tožil? Rado se odgovarja povprek: Nemški škofje. Vzroka je že dovolj, na-nje sumnjati; a ker zgodovina ne ve imenovati nobenega posebej, se nam ne zdi prav, jih preveč odločno dolžiti. Četudi niso bili prijatelji Metodu, utegnil jih je vendar brzdati strah pred papežem, ki je bil tako odločno postopal proti prejšnjim škofom. Vse kaže, da je pravo središče sovražnih naklepov proti Metodu bilo v tem času na samem moravskem kneževskem dvoru. Svetopolk se je bil zaročil z Adelo, hčerjo Karlomana (sina nemškega kralja Ludovika), in ž njo je prišel na Moravsko, in seveda na knežev dvor nemški duhovnik Wiching.¹ To je tisti Wiching, ki je bil potlej na priporoko Svetopolkovo posvečen v nitranskega škofa; ki si je kot tak z lažmi in varkami prizadeval, Metoda spraviti ob vso veljavo pri Svetopolku. Lahko je pač misliti, da je bil ta nevrednež že pred letom 879. najhujši neprijatelj Metodov, da ga je sumničil in obrekoval pri Svetopolku ter si prizadeval, omraziti na dvoru slovensko službo božjo. In knez je Wichinga rad poslušal, ker tudi sam ni ljubil Metoda, da, smatral ga je kot svojega sovražnika, če smemo verjeti bolgarski legendi.² Potem takem mislimo, da so papežu tožbe zoper Metoda, ako ne edino, vendar poglavitno prihajale iz Moravske. Prav verjetno seveda ostaje, da je bil Wiching v tesni zvezi z enim ali drugim nemških škofov.

Da bi bil Metod kakorkoli odstopil od prave in čiste katoliške vere, je bilo seveda golo obrekovanje; ali se pa ni v resnici pregrešil zoper pokorščino papežu dolžno, ker je navzlic njegovi prepovedi še dalje rabil slovenski jezik pri božji službi? Gotovo se ta prigovor ne odbije dovolj, ako se samo reče, da mu je bil to dovolil papež Hadrijan. Zakaj v rečeh, ki so po svoji naravi spremenljive, kakor je obredni jezik, ima vsak papež pravico, razveljaviti kako poprejšnjo naredbo, bodi enega izmed svojih prednikov, bodi svojo lastno, ter dati novo, protivno naredbo. Nekdo je ugibal, da Metodu dotično pismo Ivana VIII. morda ni prišlo do rok. Ali nepotrebna je taka podmena. Po našem mnenju se najbolje reče, da se je Metod tu našel v nekem slučaju, v katerem se je mogel z dobro vestjo opirati na tako zvano epikijo.

Neobično težko je bilo, kar je papež zahteval. Slovenski obredi so bili jako zdatno pripomogli, da se je obilno pomnožilo število vernikov, pa tudi da se je razcvetalo in utrjevalo pravo krščansko življenje; ljudstvo se jim je bilo jako privadilo, ljubilo jih od srca. Kak

¹ Ta podatek nahajamo v razpravi Ant. Balana, str. 30 (v izvirniku str. 37).

² Kos, Spomenica str. 141. op. 170.

utisek bi bilo na-nj storilo, ko bi bil Metod zdaj naenkrat začel po latinski ali po grški! Lažje, kakor k temu, bi se bil morebiti odločil, drugim prepustiti ta vinograd Gospodov, pa se povrniti v rojstno si zemljo, v kakšen samostan. Z druge strani je vedel, ali vsaj jako slutil, da so papeža na omenjeno prepoved sklonili njegovi nasprotniki z neresničnimi razlogi. Gotovo, tako je mogel soditi, bi papež prepovedi ne bil dal, ako bi bil dobro poznal vse prilike, zlobo in neodkritosrčnost tožiteljev, in zatorej ne boče zamere niti pred njim, niti pred Bogom, ako ostanem pri svojem običaju. In da je dobro in prav tako sodil, se je pokazalo, ko je papež zaslišal njegovo opravičenje. Ni sledu nobenega, da bi bil Ivan VIII. očital Metodu grešno nepokorščino, da bi ga bil svaril bodi strogo bodi blago. Pohvalivši lepo slovenski jezik in pismo, je obnovil dovoljenje slovenske božje službe, in celo pismo, s katerim je Metoda vnovič priporočil Svetopolku,¹ spričuje, da je čutil do njega tudi zdaj enako odlično spoštovanje in pristrčno ljubezen, kakor pred nekaj leti, ko ga je bil imenoval (v listu do škofa Hermanricha) svojega presvetega brata, (sanctissimum confratrem nostrum).

8. Baronij in ž njim nekateri drugi pisatelji, kakor n. pr. še v naših dneh znani dr. Alzog, so hoteli vedeti, da bi bil sveti Metod pozneje še enkrat (tretjič) hodil v Rim. Ali pravega dokaza za to trditev nimajo, in se bo tudi v bodoče težko našel. Resnica je, da je papež Ivan VIII. l. 881. Metoda zopet v Rim vabil, po očetovsko mu obetajoč, da hoče storiti pravično razsodbo med njim in Wichingom, ki mu je z zlobnimi spletkami delal nadlogo.² Toda ni sledu, da bi bil papež dobil priliko, izvršiti, kar je želel in obetal. Wiching se je, kakor se zdi, izogibal pota v Rim, ker je imel slabo vest, a Metod, ki je imel tolažbo, da je opravičen pred papežem, kakor pred Bogom, ni iskal drugega zadoščenja, ampak rajši je naprej delal za zveličanje duš, kolikor je še mogel poleg vsega nasprotovanja. Gotovo je, da Metod ni v Rimu, ampak na Moravskem sklenil svoje sveto in slavno življenje (885). To priča panonska legenda in srbski menologij (zgoraj 5. naveden) in potrjuje tudi neki nalog papeža Štefana VI. tičoč se Gorazda, ki ga je bil umirajoč priporočil za svojega naslednika.³

Le dvakrat torej, vsaj kolikor zares vemo, je bil naš slovenski apostol v Rimu. A četudi le dvakrat, pri teh in drugih priložnostih je dal sveti rimsko-katoliški cerkvi najodločnejše dokaze svoje pravovernosti in sinovske zvestobe, katero je zopet ona priznala na najodličnejši način, ker ga je obdala s sijajem svojih svetnikov.

T. Lempl S. J.

¹ V Kosovi Spomenici str. 15—18 (št. 13).

² Ondi, str. 18. in 19. (št. 14). ³ Ondi, str. 21. (št. 16).

Dušno pastirstvo.

Cerkvena stanovska društva.

»Gorje mu, ki je sam. Če pade, nima
človeka, da bi ga vzdignil«. Eccl. 4, 10.
»Kjer sta dva ali so trije zbrani v mojem
imenu, tam bivam jaz v njih sredini«.
Matt. 18. 20.

I. Marijina društva (kongregacije) jezuitov.

V jezuitskem gimnaziju rimskem je živel svoje dni mlad skolastik Janez Leon, učitelj »gramatike«, doma iz Vlamskega (zato Fiamingo imenovan). Pričel je l. 1563. zbirati svoje najboljše učence o določenih urah v kapelici preblazene Device, kjer so skupno molili, prepevali, čitale so se pobožne bukve in svete zakramente so pogostoma sprejemali, vse to z izrecnim namenom, da Marijo še posebej iz celega srca počasté. Ta Marijina zadruga (congregatio), kateri so se pridružili kmalu še ostali učenci, postala je v rimski jezuitski hiši prava šola pobožnosti in čednosti za brezštevila mladeničev. To videvši prosi o. Klavdij Akvaviva, tedanji general Jezusove družbe, slavnega papeža Gregorija XIII. za potrjenje Marijine kongregacije, kateri to stori z bulo »Omnipotentis Dei« dne 5. decembra 1584, podeli ji mnogo odpustkov, poviša rimsko zadrugo v glavno zadrugo ter da dovoljenje jezuitskemu generalu, da sme tej priklopiti vse ostale po jezuitskih naselbinah ustanovljene kongregacije, ki tako postanejo deležne istih odpustkov. Milosti in pravice, od Gregorija XIII. podeljene šolskim kongregacijam, razširijo nekaj let pozneje papeži Sikst V., Klement VIII. in Gregorij XV. tudi na kongregacije odraslih ljudi po jezuitskih cerkvah, hišah in semeniščih. Benedikt XIV. podeli z zlato bulo »Gloriosae Dominae« z dne 27. sept. 1748 novih milosti Marijinim društvom ter jih sijajno pohvali: »Skoraj neverjetno je, koliko dobrega prihaja za vernike vseh stanov iz teh pobožnih in jako hvalevrednih naprav«. — Pij VII. je bil Marijanskim zadrugam še čisto posebno naklonjen. V pismu z dne 7. marcija 1823 dovoli o. generalu jezuitov, da sme vsa kjerkoli kanonično ustanovljena stanovska društva mož, žen, mladeničev in deklet priklopiti rimski nadkongregaciji (Prima Primaria) tako, da so vsa deležna njenih predprav. Veliko dobrega so te kongregacije storile po zavodih, pa tudi močno vplivale posebno na oliskane može.¹

Vsako leto čitamo, kako iz Dunaja roma veliko tisoč mož vseh stanov, delavec in mestjan zraven grofa in kneza, v Marijino Celje pod vodstvom o. Abel-a in

¹ O Marijinih kongregacijah je prinesla obširen članek sarajevska »Vrhbosna« l. 1898, št. 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17. Porabna je v ta namen tudi knjižica »Otrok Marijin«, spisal Fr. Bleiweis. Ljubljana 1898. Op. ur.

sicer obstoji procesija iz samih mož, mestni dunajski župan je v njih sredini, z rožnim vencem v roki, gologlav. Odkod to njih navdušenje? Zvečine so to udje dunajskih moških Marijinih kongregacij (gospodov, mladeničev, delavcev, trgovskih pomočnikov itd.).

V Gradcu vzdržuje Marijanska kongregacija gospodov lastno cerkvico »pri stopnicah«, o. Ache D. J. je duhovni vodja, a udje so plemenitaši, veletržci, mestni odborniki itd. — V Ljubljani so ustanovili Marijino društvo za može že l. 1605 in jo sledeče leto pridružili rimski¹ matici. Prvi se je vpisal slavn škof Tomaž Hren sam. Osebnost so se tam v družbinske bukve, ki so še ohranjene, vpisali tudi cesar Ferdinand II. dne 12. decembra 1616, slavnoznani kardinal in nadškof Leopold Karl Kolonič dne 20. januarja 1707. in dr. Propadla je menda ta družba z začasnim prenehanjem jezuitskega reda l. 1773. — Pa tudi sicer imamo po raznih škofijah prav mnogo Marijanskih kongregacij. V lavantinski škofiji nosi prvo krono križevska² družba v Konjicah, ustanova slavnoznanega tamošnjega župnika J. Rozmana. Priljubljene po vsem Slovenskem so njegove molitvene in naučne bukvice za »dekleta križevske družbe«. V dokaz agregacije je diploma jezuitskega generala o. Beckx-a z dne 5. junija 1859. Iz prijaznega poročila velezaslužnega sedanjega konjiškega nadžupnika J. Voh-a povzamem tudi, da je družba štela za časa zadnje kanonične vizitacije skupaj 3366 domačih in tujih udov: žen, deklet, možev in mladeničev. — Pri D. M. v Puščavi je ustanovil vneti dušni pastir, gosp. župnik A. Grušovnik Marijini kongregaciji za mladeniče in dekleta; uspehi so očitni. — Nadalje so Marijine kongregacije pri Novi cerkvi, v Jarenini, v Pamečah, pri sv. Juriju ob Taboru (pridružena v imenu Leona XIII. dne 11. decembra 1899); na Kranjskem: v Dolu pri Litiji, v Mošnjah in še na premnogih drugih krajih. Hvalevredna ta društva v novejšem času goji ljubljanski nabožni mesečnik »Venec cerkvenih bratovščin«.

Z vso pravico se trdi o koristi kongregacij isto, kar pravi sv. Bernard o koristi skupnega redovniškega življenja sploh: 1. Človek tam bolj čisto živi; 2. manjkrat pade v grehe; 3. če pade, pa ne tako globoko; 4. se lažje vzdigne; 5. previdneje hodi; 6. varneje počiva; 7. dobiva obilnejše milosti in darov od Boga; 8. lažje zadostuje za svoje grehe, lažje se tedaj ogne vic; 9. umre z večjim zaupanjem in z večjo zadovoljnostjo; 10. doseže v nebesih lepšo krono.

Najbolj urejenih Marijanskih kongregacij nahajamo v bližini jezuitskih naselbin in po mestih. Ta društva pa nimajo samo svoje cerkvice ali kapele s cerkvenimi slovesnostmi, marveč shajajo se tudi zunaj cerkve v najetih dvoranah k zborovanju ali k zabavam. In tu se učijo dejansko: zvesto izpolnjevati božje zapovedi, krščansko živeti in bogoljubno umreti, porabljeni vsa sredstva za zveličanje potrebna; tu se navdušujejo za slavo Marijino. Govori, molitve, branje, vse jim je v spodbudo k dobremu, v boleznih se ljubeznivo drug drugega podpirajo, tolažijo se v težavah in se tako dejansko učijo duhovnih in telesnih del usmiljenja.

¹ Prim. »Venec cerkvenih bratovščin« 1900, zvezek 3. in 42. str. 4, 56 i. sl.

² Naslov »križevski« konjiških družeb pojasnim v obče v dodanih opazkah k temu poglavju pod števil. 2.

V kongregacijah se shajajo ljudje visokega in nizkega stanu, odlični možje kakor ubogi delavci, menih stoji zraven plemenitaša, delavka iz tovarne zraven žlahtne gospe, a vsi so v bratski ljubezni ene volje, enega srca. Vse te druži eno upanje, da se kdaj zopet snidejo kot otroki Marijini v nebesih.

Vsaka kongregacija mora imeti: duhovnega voditelja, svetnega predstojnika, dva prisednika, zapisnikarja, okrajne vodje, semtertje pa je še več častnih služb. Opomniti pa je, da v prospeh društva in veljavnost odpustkov vseh teh ni neobhodno potreba. Zadostuje le duhovni voditelj. Tristoletna izkušnja ter velikanski uspehi pričajo, da so modro sestavljena pravila teh zadrug. Najti jih je v mnogoličnih društvenih molitvenikih, sicer pa se morajo pravila vsaj v posnetku podati pri sprejemu vsakemu društveniku.

Odpustki¹, podeljeni glavni rimski kongregaciji in vsem onim, ki so se ji veljavno pridružili, so sledeči:

I. Popolni, pod navadnimi pogoji: 1. na dan vsprejetja (vsako leto); 2. enkrat vsaki teden, na dan zborovanja, če se obišče društvena cerkev, kapelica ali oltar. Če je zborovanje popoldan, velja sv. zakramente sprejeti v jutro istega ali sledečega dneva; 3. na dan glavnega in drugega društvenega praznika, če se tudi po škofjskem ukazu ti prazniki prestavijo na druge dneve. Teh dvoje odpustkov postanejo lahko deležni tudi nedruštveniki pod istimi pogoji, ki veljajo za ude. 4. Enkrat ali dvakrat v letu in sicer: prvokrat na dan obhajila po veliki ali dolgi spovedi; drugokrat po celo leto obsegajoči spovedi. 5. Na Božič, Kristusovega vnebohoda dan, v praznik Marijinega oznanjenja, vnebovzetja, rojstva in brezmadežnega spočetja; 6. ob smrtni uri; 7. na dan obhajila v kaki nevarni bolezni. Za podeljenje tega odpustka je potreba škofovega dovoljenja, ki velja enkrat za vselej. Deli ga le duhovni vodja svojim društvenikom tako: Duhovnik na kratko bolnika primerno nagovori, potem mora ta moliti 3 Očenaše in 3 Češčenamarije. Ta odpustek se zadobi tolikokrat, kolikokrat bolnik sprejme sv. obhajilo (Kranken-Abläss).

II. Nepopolni: Vsakokrat 7 let, kdor pokojnega spremlja do groba; kdor moli za umirajoče; kdor moli, če sliši mrtvaški zvon, za pokojnega; če se udeleži kakegakoli bogoljubnega zborovanja ali službe božje ali pridige; če ob delavnikih gre k sv. maši; če zvečer, predno gre spat, izprašuje svojo vest; če obiskuje reveže, bolnike, jetnike; če sovražnike spravi i. dr. — Društven oltar je privilegiran, t. j. dovoljen je popolni odpustek za vsako sv. mašo, ki jo opravi na njem katerikoli duhovnik za pokojnega društvenika. Duhovnikom, ki so

¹ Prim. P. Maurel Schneider, »die Ablässe ...« 8 izdaja 1884 str. 460 i. sled.

redni udje Marijanske družbe, velja ta privilegij za njih osebo povsod, kjerkoli opravljajo za društvenike daritev sv. maše. — Je še cela vrsta dobrot in predprav, ki se itak tiskane pri sprejemu in pri agregaciji izročijo dotičnikom.

K temu še troje važnih opazk: 1. Ude sprejema le duhovni vodja in ta nima pravice, nastaviti namestnika po svoji volji, bodi-si tudi odličnejšega kakor je on. Sprejeti se morejo samo živi, ki morajo svojo voljo na nekak način očitno dati spoznati, da hočejo postati udje Marijine družbe. Navadno se prebere glasno običajna »obljuba«. Sprejem je lahko tajen ali slovesen. — 2. Kaj je treba storiti za pridružitve k rimski glavni kongregaciji takim društvom, katerih ne vodijo, niti so jih ustanovili očetje družbe Jezusove? Najprej mora biti tako društvo kano-nično ustanovljeno. Potem se piše o. generalu jezuitov v Rim za pridružitve. Oskr-bijo pa to tudi vsi predstojniki jezuitskih naselbin (pri Sv. Andražu na Koroškem, v Gorici itd.). V prošnji mora biti določeno omenjeno: ali so v društvu osebe obo-jega spola? ali samo možje? mladeniči? žene? device? delavci? trgovski pomočniki? Povedan mora biti tudi glavni društven praznik, ki mora biti vsikdar Marijin dan. Dovoljeno je pa še imeti društven praznik druge vrste, n. pr. Sv. Križ (kri-ževska družba), sv. Jožef, sv. Ana, sv. Alojzij, sv. Uršula, sv. Angeli. Povedana mora biti tudi društvena cerkev, kapela ali vsaj poseben oltar, kraj, mesto in ško-fija, kjer se nahaja ustanovljeno društvo. Navadno pride iz Rima z agregacijsko diplomo vred tudi nalog isto v deželni jezik prestaviti, ter vse skupaj v okvirjih razobesiti v bližini društvenega oltarja. — 3. Društveniki, ki zapustijo svojo župnijo ali učilišče, ostanejo v bratovščini. Morejo torej kjerkoli zadobiti podeljene od-pustke pod navadnimi pogoji v cerkvi svojega bivališča.

To je v kratkih potezih značaj veličastnih stanovskih društev jezuitskih.¹ Vsa njih uravnava kaže, da v malenkostnih razmerah niso lahko mogoča. Ker se je pa s samo agregacijo nekaterim dozdevala spojena morebiti nekaka odvisnost, zato so že v 3. in 4. desetletju 19. stoletja nekateri dušni pastirji začeli premišljevat o samostojnih domačih stanovskih društvih ter jim izprosili od svojih višjih pastirjev potrjenja in odpustkov. O tem nekaj besed v sledečem poglavju.

II. Domača stanovska društva.²

Vsled opetovane prošnje nekaterih škofov je izdal papež Gre-gorij XVI. apostolsko pismo z dne 30. majnika 1843, v katerem opominja celi krščanski svet k ustanovitvi stanovskih društev, ter za večne čase podeljuje sledeče odpustke: 1. Popolne: a) o glavnem društvenem prazniku; b) na en dan, katerega si vsak lahko sam iz-voli.³ — Kdor ne utegne biti pričujoč pri skupni slovesnosti, zadobi

¹ Po mestih tudi na Avstrijskem nahajamo še drugo stanovsko družbo: »društvo krščanskih mater« (Verein christlicher Mütter), ki niso v zvezi z Rimom, marveč glavni sedež tega društva je Režno (Regensburg) v Marijini cerkvi. Tu sem se pridružijo enaka društva, da postanejo deležna odpustkov, katerih je dolga vrsta, menda nad 50, vsled pisma papeža Pija IX. z dne 12. dec. 1871. Glavni cilj tega društva je: »krščanska odgoja otrok«, zato so društvenice izključljivo le matere.

² Standesbündnisse. ³ Mnogi si izvolijo dan svojega goda.

iste odpustke na enega treh sledečih praznikov. Kdor prebiva izven iste župnije, kjer je sprejet, zadobi iste odpustke v župnijski cerkvi svojega bivališča. — 2. Nepopolne: a) 7 let (in 7 kvadragen) vsem tistim udom, ki pri katerikoli sveti maši molijo za pokojne društvenike; b) 7 let, kolikokrat spremljajo pokojnega društvenika do groba; c) 100 dni vsaki dan za društveno vsakdanjo molitev: Očenaš, Češčenasmarijo, Čast-bodi-Bogu s pristavkom: »Vse na čast brezmadežnega spočetja preblažene D. M.!« — Isti odpustki veljajo tudi društvenim voditeljem, — ter se smejo darovati vernim dušam v vicah.

Na podlagi tega prevažnega papeževega milostnega pisma¹ pričelo se je po raznih škofijah celega sveta živahno zanimanje in delo za stanovska društva. Ker dosedaj še nisem imel priložnosti zbrati podatkov o napredku imenovanih društev na Slovenskem in ker imam ravno sedaj samo sekovski uradni škofijski list² na razpolago pri rokah, hočem na kratko podati kratek pregled njih razvoja samo te škofije.

Leta 1854.³ je izdal knezoškof Otokar Marija grof Attems navdušen pastirski list, kjer tako kliče na delo: Ustanovite stanovska društva! — Zapreke sicer se bodo pojavile na nekaterih krajih, ker »svet ljubi, kar je posvetnega, in ne ljubi ono, kar ni iz njega«. Jan. 15, 19. Ne vstrašite se truda, plačilo bode veliko in lepo! — Povsodi niso enake razmere, zato se podajajo le splošna načela, da bodo ta društva po celi škofiji, kolikor mogoče, enakomerna.

I. Splošna načela za društva hišnih očetov in žen.

Udje teh društev se zaobljubijo, da bodo:

1. zvesto izpolnjevali krščanske stanovske dolžnosti;
2. posebni stanovski nauk dušnega pastirja verno poslušali;
3. vsaj vsaki četrt leta svete zakramente sprejemali;
4. molili vsak dan Očenaš in Češčenasmarijo na čast preblažene D. M. (sv. Jožefa, sv. Ane) za božji blagoslov svoje hiše ter za vse pokojne društvenike;
5. udeležili se po mogočnosti o glavnem društvenem prazniku skupnega obhajila.

Sprejeti se smejo oženjeni in vdovci (vdove), ki so na dobrem glasu. Sprejema župnijski predstojnik. Sprejeti obljubijo, da hočejo zvesto izpolnjevati pravila. Sprejetje naj se vrši, če le mogoče, slovesno. Pravila ne vežejo pod nobenim grehom, če jih že itak ne zahteva božja ali cerkvena zapoved. Ud preneha biti, kdor sam izstopi, se v drugo župnijo preseli, kdor je radi velikega prestopka izključen, ali pa kdor dolgo in trdovratno zanemarja društvena pravila.

Vodja je župnik; on odloči še posebno predstojništvo ali potrdi izvolitev istega.

II. Splošna navodila za društva mladeničev in devic.

Udje teh društev se zavežejo, da hočejo izpolnjevati sledeče:

1. Izvrševati natančno stanovske dolžnosti;

¹ Doslovno se nahaja v sekovskem uradnem škofijskem listu: K. V. Bl. 1860, XII. 41.

² Do 1. sept. 1859 veljaven tudi za 10 dekanij lavantinske vladikovine.

³ O. c. 1854, št. 5.

2. Moliti vsak dan Očenaš in Češčenasi mario na čast preblažene D. M. (sv. Alojzija), da izprosijo božjega blagoslova za se in za vse društvenike;
3. sprejemati vsaj vsaki drugi mesec svete zakramente;
4. ob glavnem društvenem prazniku se skupno udeleževati vseh slovesnosti;

5. opravljati telesna in duhovna dela usmiljenja;

6. posebej pa še se ogibati grešnega znanja, krčme in pijančevanja ter ponočevanja.

Udje morajo biti vsaj petnajst let stari in brezmadežnega vedenja, a ostanejo udje, dokler se ne oženijo, ali ne izselijo. Obljuba pri sprejetju bodi javna in slovesna. Ostale dolžnosti in pravice, kakor je zgoraj povedano.

Šest let pozneje šele je knezoškof Attems izprosil veljavnost apostolskega pisma Gregorija XVI. tudi za svojo škofijo.¹ Breve Pii PP. IX. 22. jun. 1860.

Knezoškof J. Zwerger je tudi priporočal stanovska društva², a pomenljiva je opazka: Mnogo dobrega so dosegla stanovska društva, kjer so se dobro vodila. Kjer pa ni bilo pravega vodstva, pa tudi uspehov ni videti!

Sedanji knezoškof Leopold IV. je poseben zagovornik stanovskih društev.³ Izprosil si je v Rimu za svojo škofijo, da bi verniki rajši prihajali k tem društvom in bili še gorečnejši, čvetero popolnih odpustkov za časa velikonočne spovedi in sicer: 25. marcija, v petek Marije sedem žalosti, na velikonočno nedeljo in v praznik varstva sv. Jožefa (3. nedeljo po Veliki noči). Breve Leonis XIII. 14. marc. 1895.

III. Potreba in koristi stanovskih društev.

1. Najdragocenejša reč na svetu je vera. Ona je trdna podlaga (Hebr. 11, 1.) lepše bodočnosti, ona je luč v zmotah našega življenja, je pot k Bogu, je čudovita moč, ki krepi omagujoče, vera je brv, ki veže nebo in zemljo. — Pa to tudi vemo: »Kaj koristi, ljubi bratje, če kdo reče, da veruje, pa nima del«?! (Jak. 2, 14. prim. 1. Cor. 3, 9.) »Bo ga li vera (sama) zveličala?« (1. Cor. 16, 13.) Z vero se torej morajo družiti dobra dela. Tako verujemo, tako često dokazujemo. V prospeh vere in njej primernih del stori, tvega, žrtvuje in trpi vse vsak dober dušni pastir. V prospeh vere in del so se pokazala pa tudi kot izvrstna sredstva: cerkvene bratovščine in društva.

Mnogo je cerkvenih bratovščin in vse so bile ali so še potrebne. Vsaka ima svoj posebno odmerjen cilj: zadoščenje za vse storjene krivice najsvetejšemu zakramentu, ali spreobrnjenje grešnikov, ali zdržljivost opojnih pijač, ali pobožna dela za verne duše v vicah in mnogo drugega. Kako pa je to tudi izvrstno in nujno potrebno, bi se vendar malokateri upal trditi, da so bratovščine za vsakega pojedinca k zveličanju neobhodno potrebne. Pač pa je za vsakega neobhodno tisto, kar nameravajo v prvi vrsti doseči stanovska društva: natančno izpolnjevanje stanovskih dolžnosti in s tem stanovsko posve-

¹ K. V. Bl. 1860. XII., 41. ² l. c. 1869. X., 63. ³ l. c. 1895. I., 1. in III., 14.

titev¹ samega sebe. Že iz tega lahko izvajamo nujnost stanovskih društev. Pa pomislimo še sledeče.

Ude cerkvenih bratovščin nadzorovati v njih verskem življenju in v spolnjevanju stanovskih dolžnosti je le redkokedaj mogoče, ali do cela ne, zadostovati mora le, da storijo, kar zahtevajo od njih enostranska pravila. Raztreseni živijo po mnogih župnijah, celo pokrajinah in deželah. Pojedini udje med seboj se ne poznajo. Velikanska večina jih je neznana društvenemu voditelju. Zaradi tega imajo glasovite bratovščine morebiti mnogo nevrednih udov. Lažje pa je uspešno nadzorovanje udov pri naših stanovskih društvih. Iz tega je jasna njih prednost, torej njih relativna potreba. Le pomislimo! Vpisani so le udje iste župnije enakega stanu, precej enake starosti, približno enakega mišljenja, morebiti tudi precej enakega dušnega stanja. Sicer povsod, a o teh še najbolj velja: »Kjer sta dva ali so trije zbrani v mojem imenu, tam bivam jaz v njih sredini«. (Mat. 18, 20.) Ti vsi, ne samo da se med seboj poznajo, podpirajo, spodbujajo, mora jih poznati tudi njih duhovni vodja; saj prebivajo v isti župniji, se pogosto shajajo in skoraj nemogoče je, da bi ostalo skrito ali dobro ali slabo vedenje pojedinca. Brez ostudnega vohunstva, katero itak obsoja vsak modri dušni pastir, bode vendar očitno, ako kateri ud stanovskih društev ne živi tako, kakor je obljubil. Res da padajo, včasih globoko padajo tudi ti ljudje, vendar jim ni mogoče dolgo časa skrivati protislovja med njihovim življenjem in društvenimi pravili. Ne preostaja nesrečnežu, nesrečnici nič drugega, na kar jih silijo tudi vse okolščine: ali se dati izključiti, ali prostovoljno izstopiti, morebiti celo sramotno pobegniti, ali — se poboljšati! In ravno slednje se dogaja — hvala Bogu! — prav pogostokrat.

Temu dokazovanju se bode sicer marsikaj ugovarjalo, prav tako, vendar ostane res: Veliki cilji dosežajo se dandanes z javno nastopajočimi društvi; zakaj bi tedaj ne služila javna in stroga društvena organizacija tudi najvišjemu cilju, namreč zveličanju duš!

II. O posebnih koristih stanovskih društev prepustimo pa do cela besedo imenitnemu njih zagovorniku, bivšemu sekovskemu knezoškofu Otokarju Mariji Attems²: »Ker so pa ravno cerkvena društva najmočnejša in najpripravnejša sredstva krščansko mišljenje in življenje poživljati in pospeševati, si ne morem kaj, — spolnjujoč s tem tudi goreče želje mnogih mojih zvestih sodelavcev v vinogradu Gospodovem, — da bi Vam nujno ne priporočal ustanavljati stanovskih zvez za krščanske mladeniče in device, može in žene. Dobri vzgledi teh društvenikov in medsebojni bratski opomini bodo vzdigovali one,

¹ Standesmässige Heiligung. ² O. c. 1854. šte. 5.

ki so padli, bodo krepčali omahljivce, dobre pa in popolne vspodbujali do še večje popolnosti. »Gorje mu, ki je sam, — beremo v bukvah pridigarjevih, — ker če pade, nima nikogar, da bi ga vzdignil«. (Eccl. 4, 10.)

Društveniki se obranijo mnogih grešnih priložnosti in nevarnosti, približujejo se svojemu dušnemu pastirju, ki tako lažje in uspešneje vpliva na nje, v stanovskih poučevanjih sprejemajo za svoje razmere potrebnih naukov, društven red sam jih pripravlja k večkratnemu sprejemanju sv. zakramentov, k natančnemu spolnjevanju stanovskih dolžnosti in h gorečnejši molitvi . . .

Neizmerne koristi so stanovska društva še posebno za mladeniče in device, da si ohranijo nedolžnost, — oni dragoceni zaklad, »kateri ljudi povzdiguje nad angele« (sv. Bazilij). — Pri teh cerkvenih društvih se okrepijo tudi vezi rodbinskega življenja, ki so žal! že le preveč zrahljane, in cerkveno čutenje in mišljenje se povrača celo v one kroge, iz katerih je prej že skoraj čisto izginilo.

Povsodi se slišijo dandanes tožbe zaradi neugodnega stanja služabniških razmer. Mnogo sredstev se je že poskušalo, odgojiti dobrih poslov, pa vse ni imelo prav zaželjenega uspeha, ker so bili ti poskusi večinoma stopinje zraven pota. Pri koreninah se mora posekati drevo in srca se morajo predrugačiti. Pa posameznih trud bi pomagal tudi le malo. Le če se združi prav mnogo dobromislečnih hišnih gospodarjev in gospodinj v istem namenu, njih podložne vztrajno napeljevati k nravnemu in verskemu življenju, če se vsi zavežejo, svojim poslom odtegniti grešne priložnosti ter jim dajati dober vzgled, če se tudi pridnejši posli tesno združijo in z združenimi močmi delujejo za lastno dušno spopolnjenje in kakor sv. apostol Pavel opominja: »drug na drugega pazijo in tekmujejo v ljubezni in v dobrih delih« (Hebr. 10, 24.), le tedaj je pričakovati zares trajnih uspehov. V tem ravno pa je glavna naloga stanovskih društev. Slednjič potrjuje še skušnja njih korist po vseh onih župnijah, kjer ta društva že obstojijo.

Kakor je že prej na kratko omenjeno, so pa stanovska društva še posebne koristi za uspešno delovanje dušnega pastirja.¹ Njegov poklic je, k svetosti voditi svoje vernike. Kako mu pa bode to mogoče, če ne more v ožjo dotiko z njimi. Pred njegovo čuječnostjo se skrivajo, ga varajo, njegovemu vodstvu se ustavljajo, le morebiti o Veliki noči se mu bližajo, a še tedaj, slabo poučeni, skrunijo bisere sv. vere. Mnogo tega se ne prigodi tam, kjer so razmeram primerno in modro uravnana stanovska društva. Kar je marsikateri goreč dušni pastir morebiti že dolgo iskal, našel je v njih. Vsak stan si zbira po-

¹ Prim, P. Markus Prattes, die Standesbündnisse. 1891. str. 1.

sebej, da ga more v pravem času poučiti, posvariti, za vsak položaj, za vsako osebo posebne opomine dajati, brez da bi o tem kaj zvedeli oni, katerih to ne briga, ali pred katerimi tega ne sme, ne more govoriti, in da ne daja zapeljivcem, ki bi njegove besede gotovo kazili, še v roke zbadljivega orožja proti manj izkušnim!

Društveniki zadobijo v društvenih zborovanjih večje zaupanje do svojega duhovnega očeta, in vsa nespametna bojazen pred duhovnikom, pred svetom, pred večkratnim sprejemanjem svetih zakramentov se razprši.

Nek župnik se je trudil več let, slednjič se mu je vendar posrečilo v red spraviti vsa štiri stanovska društva. Ljudstvo se jih je veselilo. Prišel je tudi čas cerkvene vizitacije. Že dolgo pred določeno uro sprejema so plapolale na trgu na primernih prostorih društvene zastave, okoli katerih so se zbirali mladeniči, dekleta, možje, žene, vsi posebej in se pomenkovali: »Takega reda pa še ni bilo pri nas!« Po prihodu višjega pastirja se je začela pomikati dolga procesija proti cerkvi navzgor, lepo vsak stan za svojo zastavo. Župniku se je solza veselja utrnila, ko je gledal razdeljeno svojo župnijo v močne četiri vojskine trume proti navalom peklenskimi. Tudi višjemu pastirju je ugajal red, a čez malo časa prišlo je v cerkvenem listu novo priporočilo stanovskih društev.

(Konec prihodnjič.)

F. S. Šegula.

Ali more mašnik zase maševati? Dve tri leta je od tega, ko je pri neki novi maši vprašal pridigar novomašnika, v kak namen bo opravil prvo sv. daritev. Zase, je dejal novomašnik. Saj ne morete, ga je zavrnil pridigar in začel dokazovati, da ministerijalnega sadu sv. maše ne more mašnik sebi nakloniti, češ, da že itak prejme svoj osebni sad. Ker je bil pridigar na glasu kot izveden pastoralist, ga je novomašnik slušal in mašno namero spremenil. — Slučaj je factum, non fictuum. —

Pred kratkim sem čul isto trditev. Kakor videti, to mnenje ni osamljeno. Zato naj kratko odgovorimo na zgornje vprašanje: ali more mašnik zase maševati?

Trojen je sad sv. maše. Imenujmo z Lehmkuhlom (Theol. mor. 1896, II. pag. 129): sad, ki koristi vernikom sploh, fructus generalis; sad, ki je onim v dobro, za katere mašnik daruje, fructus ministerialis; sad, ki pripade mašniku, fructus sacerdotis personalis.

O zadnjem sadu — fructus sacerdotis personalis — učijo bogoslovci, da koristi mašniku, seveda, ako vredno mašuje. Ako bi maševal v smrtnem grehu, bi tega sadu ne mogel prejeti, ampak si le znova omadeževal dušo. O tem sadu pravi Lehmkuhl (l. c.): »Nullum est dubium, quin ipse (sacerdos) non solum ratione Sacramenti Euchari-

stiae percepti, sed etiam ratione sacrificii oblata omnium fructuum ex opere operato sive latius sive presse sumpto particeps fiat, idque ita, ut ipse eos, saltem quosdam, a se in alios transferre nullo modo possit«.

Ta nauk bogoslovcev je bil našemu pridigarju znan. A uprav nanj je opiral svojo trditev, da mašnik zato ne more sebi nakloniti ministerijalnega sadu, češ, da dvojnega sadu ne more prejeti. A mi moči razvideti, zakaj je tako sklepal. Narava osebnega mašnikovega sadu vendar ne izključuje ministerijalnega. Kak nagajivec bi se lahko odrezal: Ako mašnik zato ne more zase maševati, ker ne more prejeti dvojnega sadu, tedaj bi mašnik, ki bi hil v smrtnem grehu, lahko naklonil sebi ministerijalni sad, ker osebnega ne bi prejel. A to je igrača z besedami. Kaj pravijo avktorji?

Bogoslovci sploh učé, da ministerijalni sad mašnik lahko nakloni, komur hoče. To pravico je prejel pri mašniškem posvečenju. Lehmkuhl kaj lepo piše o tem (l. c.): »Fructus specialis seu ministerialis est, quem sacerdos nomine Christi et Ecclesiae agens pro certo et determinato fine vel homine applicat... Sacerdotis est hanc specialem applicationem facere; nam ipsius tandem est, immediate nomine Christi et Ecclesiae agere atque huic actioni suae ministeriali certam determinationem dare. Huic ergo, pro quo Missa celebratur, si capax est, fructus satisfactorius, reliquaque propitiatio atque impetratio ex opere operato communicatur.«.

Si capax est! Kdo pa je capax? Morda mašnik ni?

Splošni nauk je, da so capaces vsi ljudje, ker je za vse ljudi Kristus umrl. Incapaces so le pogubljeni v peklu in svetniki v nebesih. Potem takem je capax tudi mašnik. Morda mu pa prepoveduje cerkvena zapoved? Toda cerkev prepoveduje maševati le za izobčene, katerih se treba izogibati (excommunicati vitandi) in pa za ranjke krivoverce, razkolnike in nekrščene, ki so umrli v nespokornosti.

Povejmo naravnost: Duhovnik lahko mašuje zase. Bogoslovcem se zdi ta resnica pač tako jasna, da o njej niti ne govoré posebej, ker se jim zdi nemogoče o njej dvomiti. Učé jo pa takrat, ko zahtevajo, da treba pri vsaki sv. maši ministerijalni sad komu nakloniti, ker bi sicer ostal v zakladu sv. cerkve. Lehmkuhl pripominja (o. c. pag. 139): »In praxi non videtur unquam abesse applicatio. Videtur enim sacerdos celebrans semper hanc voluntatem habitualement gerere, ut, si omnis applicatio desit aut impossibilis facta sit, sibi omnis fructus applicetur«.

Sv. Alfonz navede najprej splošen nauk bogoslovcev: »3. Si nulli applicetur vel incapaci, fructus manet in thesauro ecclesiae, ut docet Suarez, vel cedit ipsi sacerdoti, vel illis, pro quibus tenentur specialiter offerre, quod ita implicite censeatur intendisse«, in podaje praktično rav-

nilo (Theol. Mor. lib. 6. tr. 3, n. 366.): »In praxi, quando dubitatur, an is, pro quo offerimus, sit vel ne capax fructus, consultum est, in Missis gratuitis illas applicare vel nobis ipsis, vel alteri sub conditione, si persona, cui applicatur, non sit capax...«

Stvar je torej gotova: Mašnik lahko mašuje zase, lahko nakloni sebi ministerijalni sad presvete daritve. Goričan.

Fides ex auditu. Vsakomur je znano, kako verska mlačnost in malomarnost prodira v vedno širje sloje. Ljudje se bolj in bolj odtušujejo cerkvi in njenemu blagodejnemu vplivu, zanemarjajo sv. zakramente, pridige in sv. mašo ob nedeljah in praznikih. Zlasti dušni pastirji po mestih in večjih trgih ali pri tovarnah s krvavečim srcem opazujejo, kako peša in gine krščansko mišljenje in življenje.

Ne mislimo tu preiskovati vzrokov rastoče verske mlačnosti, opozorimo naj le na eno stvar, v kateri bo nam menda vsakdo pritrdil. V mislih imamo besede sv. apostola Pavla: Sed non omnes obediunt Evangelio; Isaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi (Rom. 10, 16. 17).

Ali ne veljajo te besede v polni meri tudi za današnje čase? Ali ni iskati tu enega izmed vzrokov, zakaj peša krščanski duh? Pač res, pridiguje se veliko, dušni pastirji opravljajo večinoma prav vestno svojo pridigarsko službo, a kaj, če ljudje ne pridejo sploh k pridigi! To velja zlasti za mesta. Mnogi še pač izpolnjujejo nedeljsko dolžnost v najožjem pomenu, gredó k tihi maši, toda pridiga jim je deveta briga. Tudi kmetsko ljudstvo v obližju mest gre po nedeljah in praznikih zaradi opravkov v mesto in tu še morda vlovi kje tiho mašo, pridige pa zopet ne sliši. Isto je z delavci, ki prav zgodaj gredó, (če sploh gredó) k prvi tihi maši in potem morajo iti na delo. Tako pretečejo lahko leta, da ne slišijo besede božje, doma tudi nič takega ne berejo, pač pa morda slabe časnike in vrh tega pridejo dan na dan v dotiko z nevernimi ljudmi. Ali se je še potem čuditi, če polagoma izgubé krščanski čut in naposled opusté sploh službo božjo ob nedeljah?

Mnogi dušni pastirji po mestih so v velikih skrbah, da dobé po nedeljah in praznikih dovolj maš za svojo cerkev in tako ljudem dajo priložnost zadostiti cerkveni zapovedi v ožjem pomenu. Drugi pa imajo o tem svoje pomisleke, češ, te tihe maše so krive, da ljudje zanemarjajo pridige. Deloma je pač to res, toda z dejanskimi okoliščinami je treba računati; mnogo jih ne bo sploh pri službi božji, če ne dobé o primernem času tihe sv. maše.

Bodi nam dovoljeno opozoriti na sredstvo, s katerim bi se vsaj deloma odpomoglo temu zlu. Sv. cerkev je prav modro izbrala za

nedelje in praznike določene odlomke iz evangelijev in drugih knjig sv. pisma. Kako mogočno in ganljivo segajo kristjanu v srce krasni nedeljski evangeliji in mu nekako odmevajo v duši celi teden! V evangelijih govori Kristus sam. V starih časih je bila navada, in je še ponekod dandanes, da po evangeliju med mašo sledi govor. To se je godilo seveda le pri javni in slovesni službi božji, toda dandanes je mnogim in mnogim navadna tiha maša nedeljsko »farno« opravilo. Naša misel je torej ta: Ali bi ne bilo primerno, da ob nedeljah in praznikih pri vsaki, tudi tihi sv. maši, ki ni združena s pridigo, mašnik po svojem evangeliju prebere tudi ljudstvu (berilo in) nedeljski evangelij.

V pojasnilo še nekaj besed: 1. V večjih cerkvah, kjer se maše vrsté vsako uro ali vsake pol ure, a je v istem času še več drugih maš, naj se bere evangelij le pri enem oltarju. 2. Naj se prebere evangelij med mašo; ne pred mašo, ker jih veliko pride pozneje, ne po maši, ker jo mnogi popihajo iz cerkve že koj po mašnikovem obhajilu. 3. Ne kaže, da bi posamezni duhovniki sami to vpeljavali na svojo roko, marveč o tem bi mogla ukreniti le višja cerkvena oblast ali pa bi se o tem pogovorili v dekanijskih konferencah.

Prosimo, da bi se te dobrohotne besede ne prezrle. Da se verska malomarnost zajeda v vedno širje sloje, ne more pač zanikati nikdo; da je kristjanu potrebno slišati besedo božjo, ako si hoče ohraniti vero, o tem menda tudi ne bo dvoma. Če pa kdo najde uspešnejši način, po katerem bi se dala lahko priložnost kristjanom, ki še sploh zahajajo v cerkev, slišati ob nedeljah in praznikih besedo božjo, naj se oglasi.

¶

Pozornost pri previdenju bolnikov. Pripetil se mi je ta-le slučaj: Imel sem sv. opravilo pri podružnici. Po dokončani službi božji pride neka oseba k meni rekoč: »Mojemu očetu se blodi; pa zdaj so pri pameti in se želijo spovedati«. Vzamem sv. olje in hitim k bolniku. Ležal je v zadnji sobici, v katero se je prišlo skozi veliko sobo. Ljudje, ki so prišli v obilnem številu k bolniku, so ostali zunaj velike sobe — v lopi — in so molili sv. rožni venec. Misleč, da bodo ljudje ostali v prvi sobi, sem zaprl vrata bolnikove izbice. Začel se je lepo spovedovati, naenkrat pa zavpije: glejte smrt! glejte tu skozi okno gleda. Začnem ga tolažiti in mu prigovarjati, da spoved skonča, in potem bo že bolje. Na to pa mi reče: Gospod! vi se bojite, nikar se ne bojte. Prestrašil sem se res nekoliko, ali nisem mislil, da bi bila kaka nevarnost za me; bila pa je zares smrtna nevarnost. Bliskoma me zgrabi orjaški mož za obe roki in me krčevito drži kričé: Vi se bojite, vas je strah! Zdaj me zares groza spopade in se mu hočem iztrgati iz rok. Z veliko silo si oprostim eno roko ter hitro odprem vrata sobice in

hitim v drugo sobo; bolnik pa skoči iz postelje za menoj, me zgrabi za vrat in me začne daviti. Jaz kličem na pomoč. Ljudje so prišli v hišo, štirje možje ga zgrabijo in me rešijo smrti. Vsi smo bili prestrašeni. V tem strahu vzamem posodico s sv. oljem in se približam bolniku ter, da bi ga pomiril, mu rečem: Oče, mazilil vas bom s sv. oljem in bolje bo. Bolnik pa bliskoma iztrga eno roko iz rok moža, popade pavolo namočeno s sv. oljem in jo požre. Zdaj sem pač hitro vzel svoje reči in domu gredé premišljeval veliko nevarnost, v kateri sem bil. Drugi dan so poslali zopet po me. Previdnosti smo se naučili. Bolnika so spravili v prvo sobo, vrata pustili nekoliko odprta in zunaj v lopi glasno molili sv. rožni venec.

Duhovni pastir naj torej vselej vpraša za bolezen, in če se mu kaj takega pove, kakor v tem slučaju, potem naj bo previden.

J. H.

Pismena vprašanja pri župnijskem izpitu v Mariboru meseca majnika:

Dogmatika: 1. Resurrectio Christi Domini, ratione praesertim hypothesis deliqui habita, demonstratur. 2. Angelos ad homines custodiendos a Deo deputari, probetur eorumque beneficia suis cuiusque clientibus praestanda exponantur. 3. Indulgentiarum notio explicetur et effectuum veritas positive demonstratur.

Parafraza: 1. epistola b. Petri, 2, 11—19.

Nravorlovje: 1. Quid requiritur ad peccatum formale et quid in specie ad peccatum grave? 2. Quid et quotuplex sacrilegium? et quali modo patrari potest?

Cerkveno pravo: 1. Breviter iura enumerantur: a) Summi Pontificis quoad magisterium, ministerium et imperium pro universa Ecclesia; b) Episcopi pro dioecesi; c) Parochi iura, officia, munia et negotia pro sua parochia. 2. Quanam sunt crimina enormia, propter quae Episcopus potest clericum: a) privare beneficio, b) plectere poena depositionis aut degradationis. 3. Welche Documente hat der Pfarrer den Brautleuten abzufordern?

Pastirna: 1. Katere bratovščine in katera društva so posebno koristna danes našemu ljudstvu, da ohrani pravo vero in tudi napreduje gospodarstveno? Kako naj jih pospešuje dušni pastir, da dosežejo ta preblagi namen? 2. Cerkveni govor: Rimsko-katoliška cerkev in le ona sama je edina. 3. Šesti člen apostolske vere naj se razloži učencem IV. razreda ljudske šole. 4. Was versteht man unter der Application der hl. Messe? Welche Pflichten erwachsen hieraus für den Seelsorger auf Grund des Pfarramtes, auf Grund von Stiftungen und auf Grund von s. g. Stipendien?

Priprave za biblične katekeze.

24. Benjamin gre z brati v Egipt.

I. Uvod. Jožefovi bratje so bili vsled lakote primorani iti še drugič v egiptovsko deželo, da bi si nakupili žita in rešili življenje. Kaj se je zgodilo ob tem drugem potovanju, vam bom danes pripovedoval, in vas že naprej opozorim na to, da je zelo zanimiva ta dogodba.

II. Pripovedovanje: *a)* Jožefovi bratje se odpravljajo drugič v Egiptet in sicer z Benjaminom; *b)* Jožef se kaže to pot prijaznega svojim bratom in jih povabi h kosilu; *c)* predno se prične kosilo, so bratje v velikih skrbih; *č)* vzprejem je slovesen, a vendar prisrčen, zlasti Benjamina se Jožef tako razveseli, da ga premaga jok; *d)* pri kosilu se bratom odkažejo sedeži po starosti, in vsem je lepo postreženo, še najbolj pa Benjaminu.

III. Pojašnjevanje: *a)* »Mož« — kdo? (Jožef; tako govorijo, ker ne slutijo, da bi utegnil biti njih brat). — »Da ne umrjemo vsi«. To ima lahko dvojen pomen: 1. če ne gremo v Egiptet, bomo vsi pomrli lakote, ali pa: 2. če pridemo v Egiptet brez Benjamina, bomo pomorjeni kot sovražniki dežele, ker bi ne mogli brez njega dokazati, da smo prvokrat govorili resnico. — »Jaz sem porok mladeniču«. Porok biti komu, pomeni toliko, kakor zastaviti samega sebe ali svoje imetje za koga drugega. (Naj se pojasni v vzgledih.) Tukaj pomeni: Ko bi »mož« v Egiptu ne hotel izpustiti Benjamina, bom jaz rajši ostal sužnjik mesto njega. — Vzemite najboljšega sadja naše dežele. Palestina je bila na glasu zaradi obilnega in izvrstnega sadja, katero so radi odjemali tudi egiptovski kupci; poleg navadnega sadja se je tu posebno še čislal: balzam, med (še posebej nek med, ki se je napravljaj iz grozdja); terebinti (podobni našim lešnikom, z dišečo luščino in sladkim jedrom); mandelji itd. — Vašega brata, ki ga ima ujetega« — katerega?

b) »Južinali« = opoldne jedli (obedovali). »V nekaterih krajih (na deželi, zlasti v ribniški dolini, kjer je pisatelj naše knjige, Lésar, doma) imajo za posamezne jedi ta-le imena: zjutraj kosijo, o poldne južinajo (dopoldne imajo še »predjužnik«, popoldne pa »malico«) in zvečer večerjajo«.

c) Ali še živé itd. Kako je pač to lepo in hvalno, da Jožef najprej vprašuje po očetu! — »Bog te blagoslovi!« Bog ti daj srečo! — »Milo se mu je bilo storilo nad bratom«. Pogled na tega brata mu je posebno živo poklical v spomin nekdanja leta v očetovi hiši; zakaj takrat, ko je bil Jožef prodan, je bil Benjamin še majhen deček, a sedaj je že čvrst mladenič.

č) Zakaj si je zmil obraz? (Da bi se mu ne poznalo, da se je jokaj. Zato je bil tudi iz hiše šel in se ni hotel jokati vpričo bratov, da bi ne bili že sedaj zapazili, da mora biti z njimi v tesnejši zvezi. Pa tudi sicer človek rajši skriva solze in se skrivaj zjoče, zlasti možki). — Zakaj so se bratje čudili? (Ker si niso mogli razjasniti, kako more vedeti, kateri je mlajši, kateri starejši; zakaj bili so že vsi priletni, in pri takih se na zunanje ne dá lahko razsoditi, kateri je za par let starejši).

Primerjajte drugo potovanje s prvim: *a)* Prvikrat so prišli vsi bratje v Egipt razven Benjamina; — drugič ni bilo Simeona pri njih (kje je bil?); a bil je Benjamin. — *b)* Ob prvem potovanju so imeli le toliko denarja s seboj, kolikor je trebalo za nakup žita, — kaj pa so vzeli s seboj na drugo potovanje? —

d) Prvikrat je Jožef trdo ravnal z njimi, da bi jih privedel do spoznanja, kako hudo so se bili pregrešili zoper njega; drugič je pa takoj sprevidel, da so se poboljšali, in zato je bil do njih prijazen in ljubezniv.

IV. Razlaga. 1. Bog vlada vse — tudi srca človeška. Kako je rekel Jakob sinovom pred odhodom? (»Bog vsemogočni...«) Vpr. 72. — S tem nas tudi uči častitljivi očak, kako je treba Boga prositi pomoči za vsako imenitno delo.

2. Katero lepo lastnost nam kaže tu Jožef? *a)* Ljubezen do očeta. Katero je njegovo prvo vprašanje, ko nagovori brate? (Kaj menite, ali je v tej dogodbi tudi kaj pokazal ljubezen do svoje matere? Vsaj meni se tako zdi, da tisto milo jokanje, ko je zagledal Benjamina, ni veljalo samo temu ljubemu bratcu, marveč še bolj ga je jok posilil, ker ga je ravno Benjamin spomnil njegove nepozabne matere.) Vpr. 408. — *b)* Ljubezen do bratov, posebno do Benjamina. Kako nagovori brate, ko je vidi boječe? Kaj reče posebej Benjaminu?

3. Poštenost. Katero zapoved je natanko izpolnjeval očak Jakob, ko je ukazal, nazaj nesti najdeni denar? Katero čednost je pokazal s tem? Vpr. 448. 452.

V. Uporaba. 1. Bratovska ljubezen (Za srce). Kaj se vam zdi najlepše v tej zgodbi? Ni treba nič odgovarjati; že vem, da bi vsi enako odgovorili, da bi vsi rekli, kakor jaz: ganljiva, bratovska ljubezen! Le sodite sami: *a)* prodali so ga bili za denar, — on jim je dal žita zastonj; *b)* vrgli so ga bili v vodnjak, da naj bi umrl lakote, — on jih je vzprejel v svojo hišo in imenitno pogostil; *c)* ravnali so z njim, kakor s sužnjikom in zločincem, — on pa jim ukaže streči, kakor gospodom; *č)* trdi so bili do njega in nič jih ni ganilo, ko jih je prosil usmiljenja, — on pa ima toliko milega sočutja z njimi, da se solz ne more zdržati! Glejte, kako povračuje hudo z dobrim! Tudi to je bila bratovska ljubezen, ko se jim je prvikrat kazal tako hudega in trdega, ker jih je hotel privedi do spoznanja in poboljšanja — izkazoval jim je dušno delo usmiljenja. — Kako pa se ti vedeš do svojih bratov in sestic? Ali jih nisi že večkrat zaničeval, žalil in tepel? Ali nisi kahal jeze in se hotel maščevati, ako so te kaj žalili? Ali pa si se prepiral z njimi? Kje je tu bratovska ljubezen? Glej Bog zapoveduje ljubiti vse ljudi, ti pa ne ljubiš niti onih, kateri so ti najbližji!

Le pomisli, kaj bi bilo, ko bi nagloma umrl bratec, na katerega si jezen, ko bi sestra, katero žališ, morala iti na ptuje, da bi je nikdar več ne videl. (Kesanje! sklep!) Da vam povem: danes se ne sme nihče domov povrniti, da bi le še količkaj jeze ali nevolje imel v srcu do katerega izmed domačih!

2. Pa še ena reč me skrbi: morda je že kdo izmed vas kdaj komu kaj škode storil, kaj vzel? Hitro nazaj... Rajši škodo trpeti, nego škodo delati!

25. Jožefova srebrna kupa.

I. Uvod. Zgodba, katero vam bom sedajle povedal, je v tesni zvezi s poprejšnjo, ker je nje pozorišče še vedno v Egiptu pri Jožefu. Razložiti vam imam namreč danes, kako je Jožef poskušal svoje brate da bi se popolnoma prepričal o njih poštenosti.

II. Pripovedovanje, a) Jožef odredi (zaukaže) poskušnjo; b) hišnik jo točno izvrši; c) osupnjeni bratje se pridejo opravičevati.

III. Pojašnjevanje. a) »Jožef se je hotel do dobrega prepričati...« Prepričal se je bil že o marsičem, a le bolj gledé na preteklost, — da se bratje niso zlagali, da obžalujejo svoje hudobije... a hoče se prepričati tudi za prihodnost, ali so morda tudi Benjaminu nevošljivi in sovražni... »Zakaj ste dobro povrnili s hudim«. Katero dobro? (Pogostovanje, da so že prvikrat dobili denar nazaj...)

b) »Kaj, mi da smo... tvojega gospoda?« V sv. pismu se natančneje glasi to opravičenje tako-le: »Denarje, ki smo jih našli na vrhu v vrečah, smo ti nazaj prinesli iz kanaanske dežele, kako da bi bili ukradli zlato in srebro iz hiše tvojega gospodarja?« Hočejo reči: Da smo res pošteni ljudje, pokazali smo dovolj s tem, da smo po naključju najdeni denar nazaj prinesli, in taki poštenjaki naj bi bili tatovi! — »Pri katerem... tvojega gospoda«. Tako zavestno govoré, ker si pač nobeden ne more misliti o drugem, da bi bil mogel zagrešiti kaj takega. Hišnik pa je zadovoljen z milejšo kaznijo, kakor so si jo bili sami izvolili; pristavi namreč: »Pri kateremkoli se bo našlo, on bodi moj suženj, vi pa bodite nedolžni«. — »Hitro denejo vreče... se vrnejo v mesto«. (Za srce). Kaj ne, sedaj so se pa tudi vam že začeli smiliti ubogi bratje in zdi se vam skoro, da je bil Jožef prestrog, ker jih je dal na tako poskušnjo? Kakor bi iz jasnega treščilo, tako nenadno pride nad nje to gorjé, ko so že veselo korakali proti domu, zadovoljni, da se je vse tako lepo izteklo. — Mislite si, kaj bi vi počeli, ko bi bili na njihovem mestu: ta strah, ta sramota in ta skrb, kaj se še utegne zgoditi pri nepoznanem gospodu v Egiptu! Ni čudo, da so pokazali svojo skrajno žalost na tak način, kakor so sploh Judje razodevali svojo največjo žalost: »od groze vsi raztrgajo

svoja oblačila«. Prav je, da se vam smilijo, saj so se Jožefu tudi; a hotel je do konca dognati njihovo poboljšanje. — Meni je pa le kaj všeč njih modrost, s katero so si pomagali iz te skrajno neprijetne zadrege. Samo raztrganje oblačil, zdihovanje in javkanje bi jih ne bilo rešilo. A kaj storijo? To, kar mora storiti vsak pameten človek, kadar ga zadene nesreča: najprej preiskati, kako stoji vsa stvar; če treba, iskati še drugod pojasnila, potlej pa delati, kar se more, vse drugo pa prepustiti Bogu...

c) »Vsi se vržejo na tla«. Poprej so se le globoko priklonili, kadar so prišli pred Jožefa; to pot se pa vržejo kar na tla pred njim, da bi si lažje pridobili njegovo milost. — »Bog je našel krivico nad nami... našla kupa«. Juda ne zvrča krivice na Benjamina, marveč spozna, da so vsi zakrivili to nesrečo; gotovo misli na ono zlobnost, da so bili prodali Jožefa, češ, sedaj se jim povračuje. Kako so poprej rekli? (»Pri katerem izmed nas...«) Sedaj pa ne govore več tako, ker vidijo, da gre za življenje brata Benjamina. Znamenje, da so se poboljšali. Tega je bil sicer Jožef vesel, ali hotel jih je še dalje skušati, ali bodo morda pripravljeni, Benjamina pustiti vsaj za sužnjika. Kaj pravi torej? Ko pa Juda odgovori, da je pripravljen celó sam ostati v sužnosti mesto mladeniča, spozna Jožef, da je resnično njih poboljšanje.

IV. Razlaga. 1. Hudobija greha. Greh je grda nehvaležnost.

Kakor je hišnik rekel Jožefovim bratom, tako tudi vam lahko reče Bog: »Zakaj ste dobro povrnili s hudim? Jaz sem vam delil le dobrote, dal vam življenje in zdravje, resnico in milost, vi pa ste me žalili in moje dobrote povračali z nehvaležnostjo. »Grozno hudo reč ste storili« vselej, kolikorkrat ste grešili! — Posebno smrtni greh je nesramna nehvaležnost do Boga, najboljšega Očeta! Vpr. 762, 2.

2. Trpljenje izmodri človeka. Mnogokaj so imeli že prestatí Jožefovi bratje. Kaj? Zdaj so bili vse drugačni, kakor pa jih poznamo iz početka. Nekdaj so bili nevoščljivi Jožefu, ker ga je oče bolj ljubil; sedaj pa niso nevoščljivi, ko kaže oče posebno ljubezen do Benjamina, marveč ravno zato so še bolj v skrbéh zanj. Nekdaj se niso menili za očetovo žalost, ko so prodali Jožefa, sedaj pa so ravno zaradi žalosti, ki bi jo povzročili očetu, ako bi ne bilo Benjamina nazaj, še najbolj v skrbéh. Nekdaj se jim Jožef ni nič smilil, ko je moral odpotovati v sužnost, sedaj nikakor nečejo pustiti, da bi Jožef zaslužnil Benjamina.

V. Uporaba. 1. Da bi svojemu staremu očetu odvrnil žalost, je bil Juda pripravljen, vse življenje biti sužnjik mesto Benjamina. Ali se tudi ti tako bojiš žaliti svoje stariše? Morda si jim dosedaj že ogre-

nil marsikatero uro, pomisli... Obžaluj te grehe in znanprej se trudi na vso moč, da jim boš napravljaj le veselje s pokorščino, pridnostjo, postrežljivostjo itd. Moj sin, ne žali svojega očeta, dokler živi. (Sir. 3, 14.)

2. Kakor je bil Juda skrben za Benjamina, bodi tudi ti tako dober svojim mlajšim bratom in sestricam. Kako lepo bo, če jim pomagaš pri učenju, če z njimi moliš, če jih varuješ hudega, navajaš k dobremu, osobito, če jim daješ sam lep vzgled... Ali je bilo do sedaj tako?

A. Kržič.

Raznoterosti.

Shod krščanskih arheologov v Rimu l. 1900. Krščanska arheologija je mlada znanost. Pravi se, da je prinesel slavni Mommsen l. 1861 na vseučiliščno stolico prvi zvezek de Rossijskih »krščanskih napisov« in je rekel: Dosihdob je bila krščanska arheologija le zabava za diletante, s tem zvezkom pa je postala znanost. In kaj hoče ta celo moderna znanost? Kaj je njen predmet? Življenje prvih kristjanov. Tudi zgodovina se s tem peča. A zgodovina črpa iz zapisanih virov, arheologija pa preiskuje spomenike. Predmet krščanske arheologije so stavbe in slike, kipi in napisi, liturgično in privatno orodje prvih kristjanov. Stare cerkve in pokopališča pod zemljo in nad zemljo so njeno znanstveno polje.

Že prvi arheološki shod v Spljetu l. 1895 je pokazal, kako krepko se je razvila ta nova znanost. Drugi shod je bil napovedan v staroslavno Raveno l. 1897. Ker se pa ni mogel sniti, je sklical zato izvoljeni stalni odbor drugi shod letos v Rim. In res se je odzval ves svet temu vabilu. Mnogo učenjakov je prišlo na Velikonoč v Rim radi shoda, drugi so poslali učene spise, da bi se udeležili kongresovega delovanja, drugi so pa darovali svoj obolus za prospeh starokrščanske znanosti.

Največ je storil sv. Oče za ta kongres. Daroval je 8000 frankov in dal kongresu za zbirališče palačo rimskega semenišča pri sv. Apolinaru, za svečanosti pa krasno palačo lateransko.

Dan za dnevom je prinašala pošta odboru nova imena in nova bremena. O vsem tem je poročal list: *Conventus alter de archaeologia christiana Romae habendus. Commentarius authenticus.*

Na velikonočni torek se je pričelo resno delo. Dopoldne se je z vsklicem izvolilo predsedništvo, popoldne pa je bila slovesna otvoritvena seja. Velika dvorana v palači pri sv. Apolinaru je bila kaj lepo nakičena. Med košatimi lovorjevimi grmiči si videl kipa sv. Očeta Leona XIII. in De Rossija — očeta krščanske arheologije.

Za zeleno predsedniško mizo so sedeli sami priznani učenjaki. Tu je bil duhovnik Duchesne, ud francoske akademije in vodja francoskih zavodov v Rimu. Kot predsednik je vodil znanstvene razprave z veliko potrpežljivostjo in res akademskim taktom; zato ga je sv. Oče imenoval k sklepu shoda proprio motu protonotarjem. Za podpredsednika sta bila izmed monsignorjev Nemec de Waal in Hrvat Bulić, izmed vseučiliščnih profesorjev pa Gatti iz Rima in Müller — ob enem protestantski pastor — iz Berolina. V sredo med te učenjake pa je postavila volja sv. Očeta za svojega namestnika globoko naobraženega kardinala Parocchijsa.

Pred predsedniško mizo pa zremo 12 prevzvišenih kardinalov, mnogo prelatov in duhovnike iz raznih zapadnih in vzhodnih kolegijev. Med veliko številu za znanost vnetih lajkov so se pomešale tudi gospe. Bodisi, da so le spremljale svoje može, da bi bile deležne njih znanstvene slave, bodisi, da so tekmovalle z možmi na polju »svete arheologije«.

Najprej pozdravi kardinal Parocchi prišlece v izborni, pesniško navdihnjeni latinščini. Vošči shodu blagoslov božji. Predsednik Duchesne pa razvije program kongresa. Edin njegov namen je znanost, je resnica. Med tem pa, ko je paganska arheologija nujen vir za spoznanje paganske vere, krščanska arheologija nima tega pomena. Krščanska vera prvih treh stoletij še živi in kdor jo hoče spoznati, jo lahko ex visu preučuje. Tudi zgodovina ni navezana za tisto dobo krščanskih početkov na arheologijo, ker ima bogate pismene vire. Vendar pa je arheologija za vero in zgodovino velikega pomena, ker sliko onih prvih stoletij oživi in okrepi. Vse kaj drugega je čitati pisatelja tiste dobe, ki je bil še mnogokrat prepisan, predno se je konečno uredil tekst, in kaj drugega gledati z lastnimi očmi še celo prvotne in nedotaknjene napise, kakor n. pr. v katakombi sv. Priscille, katere je naslikala na opeko okorna roka še za časa pisatelja Herme in Justina Filozofa.

Poleg znanstvenega delovanja ima kongres še drugo nalogo. Učenjaki se bodo med seboj spoznali in iz znanja se bo rodilo spoštovanje. Pod takimi vtiski bo zagotovljen potreben znanstveni polemiki tudi v bodoče objektivni značaj, ker jo bodo vodila z ene strani koprnjenje po resnici, z druge pa spoštovanje do nasprotnikove osebe.

Za predsednikom so izročali pozdrave poslanci raznih znanstvenih zavodov iz Rima in inozemstva. Tu so bili zastopani skoro vsi narodi iz Evrope; izmed Slovanov jugoslovanska akademija v Zagrebu ni pozabila obrniti pozornost na se. Tudi iz Afrike je došel pozdrav. Prinesel ga je P. Delattre, ki je v slikoviti halji »belega očeta« z velikim pisanim rožnim vencem okoli vratu vabil kongresiste na tretji shod v Kartagino, med tem ko je že prej izrekel tih frančiškan željo, ta shod videti pri sebi v Carigradu.

Seja je trajala nad dve uri. Vzbudila je naše največje zanimanje in radovednost, kaj nam bodo ponudili naslednji dnevi.

Pripravljalni odbor je bil določil za shod 7 odsekov. Vsak je imel svoje predsedstvo in svojo sobo. Zborovali so pa skoro vsi ob enem. Prvi odsek je obsegal starožitnosti in umetnost prvih šest stoletij; od 6—12. stoletja pa je imel isto tvarino drugi odsek. Tretji odsek se je pečal z arheologijo in literaturo orientalskih narodov. Četrty odsek je bil za liturgiko, peti za epigrafiko, šesti za literaturo prvih šest stoletij, sedmi pa je razpravljajl praktična vprašanja, kako voditi izkopavanja, urejevati muzeje in širiti arheološko znanje med naobraženci in ljudstvom.

Ti odseki so zborovali vsako dopoldne, a so bili malo neprilicni. Ako si bil v enem, nisi mogel biti v šest drugih. V katerega pa naj greš, si se težko odločil. Iz nabitega naslova razprav se da pač težko sklepati na njih notranjo ceno. Pri meni so večkrat odločevala imena učenjakov. Bolj me je zanimal mož ko razprava. Ali je bilo tudi pri drugih tako, ne vem. Samo to sem videl, da je bilo vedno živo gibanje po hodnikih; mnogi so tekali iz odseka v odsek, dokler se niso izgubili nazadnje v »osmi odsek« — buffet. Tam so bili posebno Nemci doma.

Popoldne pa so bile občne seje pod predsedstvom kardinalovim. Brali so se spisi imenitnejšega pomena, ali vsaj od imenitnejših mož. Ni mogoče vsega zapisati, kar se je obravnavalo bodisi v odsekovih, bodisi v občnih sejah od velikonočne srede pa do pondeljka po beli nedelji. Bilo je veliko, bilo je marsikaj lepega, marsikaj vspodbudnega. Velikih nazorov, velikih idej nisi ravno slišal. Vse se je zibalo

v krogu skrajno specialnih študij. Opisavati še ne objavljene ali slabo objavljene spomenike, je bilo na dnevnem redu. Priljubljena so tudi bila poročila o stanju arheoloških raziskavanj v raznih deželah. Vse to je lepo povzel kardinal v sklepni seji in nam je je podal v skoro topografski sliki. V Rimu se bliža h koncu izkopavanje katakombe sv. Domitile; tam so našli zgodovinsko kripto sv. Marka in Marcelijana. V cerkvi sv. Cecilije je dal titular-kardinal Rampolla izkopati tla in so odkrili pagansko hišo Cecilijinega ženina. Cerkev Dev. Marije in Cosmedin so prenovili po neizmerno marljivem študiju skozi in skozi, kakršna je morala biti v 12. stoletju; pa tudi cerkev sv. Saba, katero zdaj prenavljajo, je dala bogata odkritja. »Napolj nam je razkril svoje staro bogastvo in »Srečna Kampanja« nam je razlagala svoje mozaike. Kartagina v Afriki in Salona v Dalmaciji sta javili svoja izkopavanja. Staro krščanstvo smo zasledovali v Egiptu in iz Efeza nam je poročala avstrijska znanstvena ekspedicija, da se nahaja vsekane na vratih neke hiše Kristusov odgovor na Abgara.

Nekaj pa ne smem zamolčati Slovencem. Več ko razprave, govoré sklepi. Ti sklepi kažejo, kakšnega duha so učenjaki, ti sklepi rišejo pot, po kateri se mora gibati znanstveno raziskovanje prihodnjega leta, ti sklepi imajo za smoter nauk, pa tudi življenje. Čeprav niso sistematično zbrani, kakor paragrafi kake postave, vendar izražajo v jedru duha, ki je vladal in gibal ta arheološki kongres.

Glej jo naprej — radovedno učenjaško nevernost! Eden želi, da bi se znova razstavila katedra sv. Petra, drugi celo, da bi se poiskale stopnice, ki »neki« vodijo h krsti sv. Petra.

Tu se javi zopet neizmerno hrepenenje po starinah ob enem združeno z največjim zaničevanjem umetnosti preteklih stoletij. Zato želi eden, da bi se izklepali raz sten lateranske bazilike belež in barokne slike in omet, zakaj spodaj se bodo našle — najbrž! — slike, katere so napravili Giotto, Gentile da Fabriano, Pisanello. Pravim, da je eden to želel. Pa ni res. To so želeli vsi. Eden je javil željo v svojem odseku. Odsek je o njej razpravljal in jo je predložil sklepni slovesni seji. Tu so bile vse želje sprejete s ploskanjem. Zato se sme reči, da je vsaka taka želja izraz in sklep celega kongresa. Ravno pri tem sklepu radi restavracije lateranske bazilike je bilo navdušenje neizmerno in ploskanje se je trikrat ponovilo.

Ravnatoko veliko ali še večje navdušenje je vzbudil sklep, da naj najvišja cerkvena oblast prepove vsem cerkvenim predstojnikom prodati kakršnokoli umetnino ali listino brez dovoljenja zato postavljene višje oblasti; zato se naj obnovijo stare cerkvene kazni in se naj obvestijo o tem vsi laiki in zunanji škofje.

Nedolžnejši so bili drugi sklepi. Glede nauka se je izrazila želja, da bi se olajšal vstop v vatičanske kripte, ki so dosihdob pristopne le z dovoljenjem papežev; da bi se obisk katakomb v znanstvene namene uredil in olajšal; da bi se na vseh bogoslovjih in višjih učiliščih ustanovila katedra za krščansko arheologijo, v Rimu pa višji inštitut za arheološke in zgodovinske študije; da bi se spisale razne priročne knjige, n. pr. o epigrafiki itd.

Kot večja znanstvena podjetja za bližnjo bodočnost je označil kongres objavo vseh starokrščanskih sarkofagov, zbirko napisov na spomenikih 6—12. stoletja, zbiranje vseh spomenikov, ki se tičejo zgodovine helenizma v Italiji itd.

Izmed mnogo drugih sklepov moram omeniti onih 15, katere je sistematično sestavil predsednik zgodovinskega odseka, profesor Ehrhard iz Dunaja. Te želje obsegajo krščansko zgodovino prvih stoletij in kažejo koliko ogromnega dela še čaka veliko veliko strokovnjakov, predno bo zbran ves material, da bo mogoče pisati resnično in popolno zgodovino te dobe. Z druge strani pa kaže Ehrhard pot, po kateri naj pronikne v narod to zgodovinsko spoznanje. Zato naj skrbe tudi

romanski in slovanski narodi za popolne zbirke prevodov sv. očetov, kakor so že dali dober vzgled Angleži in Nemci, Norveška in Severna Amerika. Zato se naj bere v srednjih šolah kak starokrščanski klasik vsaj v verskem pouku, dokler ni mogoče kje drugje; v bogoslovjih pa se naj, kjer se da, ustanove patristični seminarji.

Poleg resnih sklepov ni manjkalo tudi takih, ki so bili sicer tudi resni, pa vendar nesprejemljivi za razmere v katerih živimo. Kaj pa tudi hočete k sklepu, kakor ga je predlagal spoštovanja vredni grof Donjon: »Naj se ustanovi velikanski list, ki bo sprejemal arheološke članke iz celega sveta in se bo urejeval v Rimu, izdajal pa v Parizu!« Ali kaj porečete, če pride inženier De Regis in vam odkritosrčno pove, da se peča zadnja leta samo z rekonstrukcijo jeruzalemskega templja in da je prepričan, da se je razvila iz njega starokrščanska bazilika. Potem pa vam razodene željo: »da bi se ustanovil v Rimu inštitut, ki bi se pečal edino — s templjem jeruzalemskim«. Kaj porečete k temu? Posebneži so! Taki predlogi niso bili škodljivi za ugled kongresa, bili so pa koristni za humor dotičnega odseka, v katerem so se stavili, razpravljali in — pokopali.

Zato pa je dobro rekel Duchesne v otvoritveni seji: »Vae soli! Tako pravi sv. pismo in ta beseda ima veliko veljavo tudi v znanstvenem delovanju. Nesrečen učenjak, ki se osami in ne mara za druge in za njih delo! Nesrečen je, ker bo na zadnje občudoval sam sebe in bo sam sebi kazen. In četudi visoko čisla sam sebe, njegovo čislanje ostane brezplodno«.

Zato je velika zasluga drugega krščanskega arheološkega shoda, ako je pokazal takim »učenjakom«, kako majčkina je njih specialna stroka in kako neizmerno je znanstveno polje, ki se izven nje razteza. V svojih sklepih je pokazal, kje je plodovito delo za prihodnja leta, pa tudi, kje sta trud in tuhtanje — zastoj.

A. Stegenšek.

Ocene.

A. Krščansko starinoslovje.

ΣΤΡΩΜΑΤΙΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ.

Mittheilungen dem zweiten internationalen Congress für christliche Archäologie zu Rom gewidmet vom Collegium des deutschen Campo Santo. Rom, 1900. Buchdruckerei der Gesellschaft des göttlichen Heilandes.

Vodja nemško-avstrijskega zavoda »Campo Santo« za arheološke in zgodovinske študije v Rimu, msgr. Anton de Waal, je ob enem s svojimi kapelani in stalnimi gosti drugemu arheološkemu kongresu v Rimu posvetil zbirko znanstvenih člankov o krščanski arheologiji. Ta zbirka — ΣΤΡΩΜΑΤΙΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ — se je tiskala samo v 400 izvodih, kateri so se brezplačno razdelili med kongresiste, in obsega v veliki osmerki 132 strani, s 15 klišei v tekstu in s 4 fototipičnimi tablami (ena v barvah) v dodatku.

Nahajajo se pa v njej naslednji jako zanimivi spisi:

1. Msg. A. de Waal: Andenken an die Romfahrt im Mittelalter. — Oni, ki so romali v sveto deželo, so jemali za spomin s seboj, če mogoče, košček sv. križa, ali kapljice olja iz svetilnic največjih svetišč, ali prte, katere so ovijali okoli stebra bičanja. Tudi na zapadu je bila že v starodavnih časih podobna navada. Posebno so romarji, kateri so obiskali večno mesto Rim, dobivali v spomin:

a) olje iz svetilnic ob grobovih sv. apostolov; b) prte, kateri so se polagali na krste sv. apostolov; c) srebrne ali zlate ključčke, ki so bili podobni

onim ključem, s katerimi se je odpirala konfesija sv. Petra (ali sv. Pavla). Včasih so bili vdeleni v nje odpilki verig sv. apostolov. Verniki so jih nosili okoli vratu. Tudi v križce so bili vdeleni odpilki verig sv. Petra, ali celo koščeki pravega križa Kristusovega; taki križci in ključeki pa so se dajali ali pošiljali le osebam visokega stanu. Od vseh teh vrst spominkov ni pisatelju znan ne eden kos, ki bi se bil ohranil.

Naslednjih vrst spominki pa se hranijo v domačem muzeju v Campo Santo: d) svinčene ali cinaste svetinje s podobama obeh prvakov-apostolov; e) volto santo — Gospodov obraz, kakor se je videl na Veronikinem prtu; f) tudi posnetki drugih sv. spominkov, katere so jemali romarji s seboj v domovino. Posnetek velikega žeblja, s katerim je bil Kristus na križ pribit in ki se shranjuje v baziliki Santa Croce, se je prodajal najbrž že tedaj, kakor še dandanes; mnogoštevilni sv. žebli, ki se kažejo onstran alp, so torej le posnetki omenjene rimske svetinje. Nahajajo se tudi svetinje z Marijino podobo, in ni dvomiti, da so romarji v srednjem veku jemali v pobožni spomin tudi kamenčke ali zemljo iz katakomb. Pisatelj misli, da se v starih cerkvenih inventarjih nahaja še mnogo gradiva za to stvar.

Zanimivi spis uči, da ne zaslužijo pozornosti le umetnine, temveč sploh starine.

2. Dr. Anton Baumstark. Die syrische Übersetzung der apostolischen Kirchenordnung. — Pisatelj podaja za »apostolski cerkveni red«, ki je nastal v Egiptu, odlomek sirskega prevoda. Znan je bil daljši in krajši grški izvirnik, znan sahidski in krajši sirski prevod; navedeni odlomek je del daljšega sirskega prevoda.

3. Karl Maria Kaufmann. Die ägyptischen Textilien des Museums von Campo Santo. — Pisatelj opisuje egipetske tkanine, katere se hranijo v domačem muzeju v Campo Santo. Razvršča jih v tri dobe: v prvo (1. in 2. stoletje po Kr. r.) spada 9 kosov, v drugo (3. in 4. stol.) tudi 9, v tretje (5. in 6. stol.) pa 34. Krasna priloga v barvah predstavlja tuniko z vtkanimi okraski in dva pisana traka. Omenjene tkanine so velike važnosti za poznavanje starokrščanskih noš in zlasti za ikonografijo.

4. Dr. Peter Anton Kirsch. Das Todesjahr der hl. Caecilia. — »Musica Sacra« je prinesla preteklo leto celo vrsto člankov o sv. Ceciliji iz peresa tega pisatelja. V tem spisu pa utrjuje z veliko temeljitostjo svoje prepričanje, da je umrla sv. Cecilija mučeniške smrti l. 229 ali 230, za papeža Urbana in za rimskega cesarja Aleksandra Severa; to pa dokazuje nasproti učenjaku de Rossi-ju, ki stavi smrt te mučenice v l. 177. in nasproti drugim, ki mislijo na razne poznejše dobe tje do cesarja Dioklecijana.

5. Avguštin Stegenšek. Ein longobardischer Altar in S. Maria del Priorato auf dem Aventin. — Pisatelj, naš domačin, ki proučava v Rimu krščansko umetnost, se je poskusil tudi v starinoslovju in nam podaja opis oltarja, kateri se nahaja v redovni cerkvi malteških vitezov S. Maria del Priorato na Aventinu. Iz longobardskih okraskov in iz napisa, v katerem se imenuje kot zgodovinska oseba sv. Savin, škof špoletinski, sklepa opisovalec, da je ta oltar, ki se v raznih knjigah napačno prišteva »relikvijarijem«, iz 10. stoletja.

6. Joseph Zettinger. Das Bild des Heilandes in S. Prassede. — V cerkvi sv. Praksede, ki je ena izmed najčastitljivejših cerkev večnega mesta, se shranjuje pod steklom »podoba Kristusova« na platnu, okovana z zlatim okvirjem. O tej podobi pravi ustno izročilo, da jo je daroval sv. Peter senatorju Pudentu, očetu sv. Praksede, ki je sv. Petra ob njegovem prihodu v Rim gostoljubno sprejel v svojo hišo. Pisatelj dokazuje s tehtnimi razlogi, da se to mnenje ne da podpreti. Pisano sporočilo nič ne omeni o tej pobožni legendi. »Liber pontificalis« govori o

popravitih pri tej cerkvi l. 780 in 820, a tako važne relikvije ne omeni; prav tako tudi ne tajnik rimskega senata Signorili, ki je spisal za časa papeža Martina V. (1417—31) seznamek vseh 63 svetinj, ki se nahajajo v tej cerkvi. Šele v zapisniku, katerega je dal sv. Karol Boromejski, titular te cerkve, po l. 1570 vsekati v kamen, se bere prvič na stebru ob epistelski strani: »Imago Salvatoris, quam S. Petrus Apostolus donavit Pudenzio, patri S. Praxedis«. Ta napis je vir poznejšim zgodovinarjem.

Kar se tiče podobe same, ni od nje ostalo drugega, kakor sprhnelo platno. O barvi skoraj ni sledu. Okvir pa je lepo delo bizantinske email-tehnike iz 10. stoletja. Podoba sama mora biti starejša in je bila gotovo že v veliki časti, ko so jo tako krasno okovali. Kako pa je prišla ta podoba v cerkev sv. Praksede? Pisatelj meni, da so jo prinesli ali dali narediti v 9. stoletju grški redovniki, katerim je rimski papež Paskal (817—824) izročil oskrbovanje te cerkve. To pa sklepa iz grškega napisa na okvirju:

IC XC

O EBEP|ETHEC t. j. J. Kr. Dobrotvorec.

Na Namesto tega napisa so pozneje krivo brali:

O EBP|IETPOC = ὁ ἐβρ(αῖος) Πέτρος,

in so iz tega napravili legendo, da je rebrejec, sv. Peter, to podobo daroval Pudentu.

7. Wilh. Schnyder. Die Darstellungen des eucharistischen Kelches auf altchristlichen Grabschriften Roms und deren Bedeutung in der sepulchralen Symbolik. — Kelih z roči — (ročnik, Henkelkelch) — je bil pri paganskih Rimljanih sploh v navadi. Rabil se je tudi v krščanski dobi pri daritvi sv. maše, kakor spričujejo spomeniki iz 6. stoletja. Ako se torej nahaja ročnik na kaki nagrobni plošči, ima evharistični pomen in znači »večno življenje, zastavo vstajenja in prihodnje poveljanje« — calix salutis perpetuae. S to važno razpravo je podal pisatelj starokrščanski umetnosti nov simbol, kateri se je dosihdob premalo vpošteval.

8. Dr. Joh. Wiegand. Bemerkungen über das Bronceportal der alten Paulsbazilika. — V bronaste plošče, s katerimi so omenjena vrata okovana, so vrezane široke brazde, ki so zalite s srebrom, ponekod pa s steklovino (email). Zanimive so v podoboslovnem oziru, in pisatelj opisuje in ocenja zlasti predstave iz Kristusovega življenja. Za 10. stoletje je to delo pomenljivo.

To so pozitivni rezultati teh študij. Kritikovati pa take monografične spise je težko še za strokovnjaka, ako se ni izrecno pečal s to ali ono panogo na drobno. Soditi more le o metodi. O metodi teh po večini mladih gospodov pisateljev pa se sme reči po vsej pravici, da je vseskozi skrbna, trezna in vestna. K. Hribovšek.

Testamentum Domini nostri Iesu Christi nunc primum edidit, latine reddidit et illustravit Ignatius Ephraem II. Rahmani Patriarcha Antiochenus Syrorum. vel. 4° LII., 213 p. M. 25. Fr. Kirchheim. Mainz, 1899. Znamenit rokopis je našel patrijarh katoliških Sircev, Ignacij Efrem II. Rahmani v metropolijski knjižnici, v Mossulu, (ob reki Tigris, blizu razvalin Ninive). Kako se je posrečilo učenemu patrijarhu, ki se jako mnogo bavi s staro-krščansko literaturo, zadeti na ta dozdaj nepoznati rokopis, pripoveduje nam sam v »Prolegomenis«: »Leta 1897 nameraval sem kot nadškof Alepski (Aleppo-Haleb) objaviti knjigo, v kateri naj bi se primerjali mašni formularji vseh cerkv, vzhodnih in zahodnih in tako pokazalo, kako vsi izvirajo iz enega vira. Dal sem zato na svetlo znameniti kodeks v metropolijski knjižnici v Mossulu, »Octateuch« po imenu. Menil sem, da se ta kodeks strinja z »apostolskimi konstitucijami«, kjer se v 8. knjigi nahaja najstarejša liturgija. Pri-merjajoč oboje, razveselilo me je, ko sem uvidel, da je liturgija »Octoteucha« mnogo

starejša od one, katero hrani v sebi 8. knjiga »Apost. konst.« in poleg tega podajata nam I. in II. knjiga »Octoteuch« pod skupnim naslovom »Testamentum D. N. I. Christi« najstarejši tekst krščanskih ritualnih in disciplinarnih zakonov in naredeb, kakor jih niso šele apostoli uredili in objavili, temuč Zveličar sam po svojem vstajenju.«

Patrijarh Rahmani se je obrnil do raznih strokovjakov v staro-krščanski literaturi; tako je stopil v dotiko s prof. Funkom v Tübingu, prof. Bickellom na Dunaju in Duchesneom v Rimu.¹ Vsi so mu prigovarjali, naj izda v prosep staro-krščanske literarne zgodovine, znameniti rokopis na svetlo, kajti to je zaklad, v katerem se ne nahajajo kaki neznatni ali okrnjeni ostanki — temuč vse sveto in bogato pohoštvo (integra supellex) liturgije in discipline iz prednicejske dobe. In tako je »Testamentum D. N. I. Ch.« javna in avtentična listina, ki obsega določbe, po katerih so se vladale krščanske občine v najstarejših časih, ter se opravljala služba božja in delili sv. zakramenti.

V »Prolegomenih« opisuje Rahmani zgodovino rokopisa, razmerje njegovo z drugimi sličnimi rokopisi; vsaka stran knjige svedoči, da je sirskemu patrijarhu vsa tu sem spadajoča literatura vzhodna in zahodna — celo protestantska — znana, — zares redka prikazen pri »orientalcih«. V pridejanih »Dissertationes« uvažuje in razpravlja z največjo akribijo važnejše točke knjige, tako n. pr. de descriptione ecclesiae — de hierarchia ecclesiastica — de liturgia missae — de diebus liturgicis et de festis — de diebus ieiunii — de oratione privata et publica — de baptismo.

Patrijarh Rahmani sodi, da je rokopis nastal tekom drugega stoletja v grškem jeziku. Iz opombe koncem 2. knjige: »Conversus fuit ex lingua graeca in syriacam a Iacobo paupere anno 998 Graecorum« sledi jasno, da je rokopis neki Jakob Pauper (škof v Edesi in znan kot sirski prelagatelj) leta 686/87 krščanske dobe iz grškega preložil na sirsko.

Značilen je tudi naslov prvi knjigi, kakor se nahaja v rokopisu: »Testamentum seu verba, quae Dominus noster ex mortuis resurgens dixit suis sanctis apostolis, quaeque per Clementem Romanum discipulum Petri fuerunt in octo libris scripta«; kakor »apost. konst«, tako se tudi »Octateuch« pripisuje Klementu Rimskemu — kar pa je seveda, poleg drugih izrazov v knjigi — apokrifno. *L. Hudovernik.*

(Konec prihodnjič.)

Stephan Beissel S. J.: Bilder aus der Geschichte der altchristlichen Kunst und Liturgie in Italien. Herder 1899. (nevez. 7 M.) Lex. 8°, 334 str.

Pisatelj je zbral svoje članke iz raznih časnikov, kjer so bili sprva napisani, nekoliko jih spopolnil in izdal. Zato niso te »slike« celotna podoba starokrščanske umetnosti, dasi razpravlja pisatelj o vsem, kar je bolj važno. Govori pa o nagrobnih spomenikih (krstah), o bazilikah, o slikah v katakombah in o mozaikih, o cerkveni opravi in preprogah, o krstnih cerkvah in — v zadnjem poglavju — prav zanimivo opisuje papežovo mašo v osmem stoletju. Knjiga je pisana prav razumno in poljudno, tudi slike (200) dosežejo svoj namen. Posebnost knjige pa je v tem, da pisatelj — znan strokovnjak — povsod poudarja svoje nazore, izreka lastno sodbo; kjer je le mogoče pobija mnenje onih učenjakov, ki pretiravajo vpliv bizantinske umetnosti na zapadno. Beissel tak vpliv zanika ne samo v stavbarstvu, ampak tudi v slikarstvu (str. 151 n.)

Horace Marucchi, Éléments d'archéologie chrétienne. I. Notions générales. Desclée, 1900, 8° 396 str. 6 L.

¹ Literarischer Handweiser, Nr. 717, pag. 371.

To je prvi splošni — del krščanske arheologije. Govori pa najprej o razmerju med cerkvo in rimsko državo v prvih 4 stoletjih (pred vsem o preganjanjih), v drugem delu o pokopališčih, v tretjem o napisih in v zadnjem o starokrščanski umetnosti. Knjiga je nastala iz predavanj, katera je imel pisatelj v bogoslovskem kolegiju sv. Sulpicija v Rimu. Poleg slik jo priporoča obilna literatura, katero pisatelj nalašč prav obilno navaja, da omogoči tudi nestrokovnjaku, se o tem ali onem vprašanju natančneje poučiti. — Izšel je med tem že tudi drugi del — *Itinéraire des Catacombes*, — tretji del — *Les basiliques* — izide v kratkem. A. Stegenšek.

B. Dušno pastirstvo.

Duhovski Poslovnik. Sestavljen M. Poč, župnik ljublj. škofije. Drugi popravljeni natesek. V Ljubljani 1900. Broširanemu izvodu je cena v bukvarni 4 krone, trdo vezanemu 5 kron 20 vin., po pošti 30 vin. več.

»Poslovnik« je prvokrat izdala »Kat. bukvarna« l. 1892. V II. izdaji je ostal bistveno isti kakor je bil v prvi. Razdeljen je v 3 glavne dele: I. del ima: »Splošna pravila o posameznih spisih«. Ima na kratko razložene postavne določbe o takih spisih z ozirom na posebnosti v cerkvenem uradovanju. Za navadne potrebe ta navod zadostuje, v težavnih slučajih je pa tako treba iskati sveta pri veččakah.

II. del razklada: »Poslovanje v dušnem pastirstvu« v dveh poglavjih. Prvo opisuje »Poslovanje, zadevajoče osebo duhovnikovo«; to utegne zadostovati za vse navadne slučaje, drugo pa »Poslovanje v dušnem pastirstvu« v pravem pomenu. To poglavje je dokaj obširno in obsega vse predpise o zapisnikih in maticah. Nekateri odstavki so vsled kratkosti premalo jasni sami zase v zvezi in celoti pa zadenejo pravo. — Pri zakonskih uradnih zadevah obdeluje tudi vse zakonske zadržke kanonične in državne, na kratko sicer pa dobro. Le v §§ o »Krvnem sorodovinstvu« in »svaštvu« so vzgledi semtertje prepovršni. Tako n. pr. § 56. 2. govori o »množnem sorodovinstvu« in pravi: »Ta sin C. je v sorodu s svojimi stariši v prvem navzgorjem kolenu, s svojim pradedom pa v tretjem«. To je res, ali gre se za to, kako je sin C. s svojimi stariši še drugače v sorodu, kakor v prvem kolenu, tega pa vzgled ne pove. Isto velja v št. 3. tega §, kjer sploh ne pove vzgleda. — V § 70 obravnava »Politično dovoljenje za zakon« in stavi na prvo mesto Kranjsko kot deželo, kjer se zahteva tako dovoljenje za zakon. Ta trditev ni prav gotova, ker »ženitovanjska zglasnica« ima bolj namen držati ženitve v razvidnosti, kakor dajati ženinom dovoljenje; saj župan ne more končno nobenemu ubraniti ženitve. Prav dobro pa razlaga določila veljavna za »inostranske državljane«. Predelan je tukaj ves odstavek, ki se tiče Ogrov, vsled novih ogrskih postav o civilnem zakonu. — Zadržek »Vojaštvo« § 71. je sicer na široko popisan, vendar ne bode za vse slučaje zadosti, je pač težko vojaške zadeve vsestransko določno ob kratkem povedati. Tako ima med onimi, ki se brez dovoljenja vojaške gosposke ne smejo ženiti pod črko c) »Stalno odpuščeni (dauernd Beurlaubte) zavezanci k liniji, razven onih« itd. Meni se ta izraz ne zdi prav določen, za pomen »dauernd Beurlaubte« in razlage ne dostavlja pisatelj nikake. »Stalni odpust« ali dolgi odpust se loči od kratkega odpusta (zeitlich Beurlaubte), ki ne traja več kot 3 mesece (ali s plačo, ali brez plače) in kjer se mora tak odpuščenec po preteku določenega časa sam vrniti k vojakom brez novega vabila. Dobro opisuje »Mešan zakon« v § 83. O spregledu zakonskih zadržkov ima natančen popis z mnogimi vzorci. Izvrševanje pa je precej na kratko opisano in ne prav jasno.

Zanimiv je oddelek: »H. Drugi posli duhovnega pastirstva«, kjer kaže »državno brambo pri izpolnjevanju verskih dolžnosti« v § 102. Celo na kratko je to povedano, kjer si je pisatelj lahko mislil, saj tako ni pričakovati uspeha v sedanjih razmerah;

utegne imeti pravo. Vendar bi bilo dobro, ko bi se zbrale vse tiste postavne določbe, ki se ozirajo na »spolnovanje verskih dolžnosti« in s potrebnimi opazkami razložene dale v roke dušnim pastirjem, ker na ta način bi se vsaj vedelo, koliko krat pristojne oblasti ne vršijo svoje dolžnosti.

III. del ima: »Cerkveno in nadarbinsko premoženje«, in sicer govori 1. poglavje »O cerkvenem premoženju«, 2. poglavje pa »O nadarbinskem premoženju«. Najprej pokaže, kako se pridobiva cerkveno premoženje, potem pa kako se to premoženje oskrbuje. Nekateri §§ kakor n. pr. § 113. »Inventar« (popis premoženja) so jako dobro izpeljani; enako skrbno sestavljen je oddelek: »C. Cerkvene ustanove«.

Največ truda dela cerkvenim predstojnikom sestavljanje cerkvenih računov, zlasti na župnijah z mnogimi podružnicami, obilnimi ustanovami in mnogovrstnim premoženjem. Pri tem delu »Poslovnik« mnogo pomaga posebno začetnikom in jim daje neko samosvest, da so računi pravilno sestavljeni.

Posebne umetnosti je treba pri sestavljanju raznih »priznatkov« ali fasij. Navod je dober in vzorci so jasni, vendar je pri vsem tem še težko začetniku napraviti tak priznatek, da mu vlada ne more kaj in da je beneficijatu ugoden. Doseči oboje more le tako, da ima dotične zakone v rokah in zraven kako dobro razlago, kakršnih je več prišlo na svetlo. Ker se pa nazori raznih gosposk spreminjajo, kakor se razvidi iz različnih razsodb, treba si je iz strokovnih listov sproti zapisovati take spremembe.

Ako še omenim, da ima »D. Poslovnik« pridejanih cel zvezek »obrazcev«, kakor se rabijo po raznih slovenskih škofijah in poleg tega tudi dobro urejeno »stvarno kazalo«, sem povedal nekatere prednosti te nove izdaje, ter sklepam oceno z željo, naj bi bil »D. Poslovnik« vsem dober prijatelj in svetovalec.

Prof. dr. J. Janežič.

C. Homiletika.

Skizzen für **Ansprachen an Klosterfrauen**. Aus den Schriften des Fürstbischofes Dr. Johannes B. Zwirger gesammelt, und mit einigen kleineren Schriften desselben herausgegeben von Msgr. Franz Freiherrn v. Oer, Domherrn in Graz. — Graz. Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung (Jul. Meyerhoff), 1900, 12° str. 394.

Drobna je knjižica, katero častitim bravcem v naslednjih vrstah naznanjam, toda vsebina je dokaj imenitna in če je duhovnik tudi ne vporabi, same na sebi morebiti nikoli, zase pa dobi vendarle imenitne snovi za lastno premišljevanje iz nje lahko prav obilo in posredno torej tudi za svoje ovčice, zlasti za pouk v spovednici. Ako ima oprava v dušnih rečeh v ženskih samostanih, najde pa marsikaj v tej knjižici, kar mu pride prav, kadar se za to pripravlja.

Knjiga sama se naznanja za načrte govorov za ženske samostane in več tudi ne podaje. Tako pač ne bode možno nobenega govora imeti, kakor ga daje knjižica v načrtu, toda misli, izreke sv. pisma, sv. očetov ... izglede iz življenja svetnikov in svetnic zajema za svoje govore lahko in najde jih že lepo uvrščene, prirejene za raznovrstne nagovore, kakor jih terja življenje v samostanih.

Da so načrti le bolj za take govore, ki jih imajo škofje po samostanih, umeje se lahko, saj je višji pastir jim dušni in včasih tudi krušni oče, vendar pa tudi duhovnik, zlasti župnik, pride lahko do tega, da mora govoriti v ženskem samostanu, ki se nahaja neposredno v njegovi skrb, o kaki posebni priložnosti, ki ne terja ravno škofove oblasti. Njemu bode naša knjižica torej vsaj pripomoček, da si lažje osnuje govor in ga pripravi za svoje razmere.

Globoka pobožnost, trezna sodba o razmerah v ženskih samostanih in očetovska ljubezen do nežnih »cvetic sv. cerkve«, kakor tudi velika previdnost pri

nasvetih, ki jih daje pobožnim samostankam prevzv. pisatelj, to so vrline, ki jih najde človek skoraj na vsaki strani teh »načrtov za nagovore«. Posameznosti ne navajam, ker bi to bilo načrte delati iz načrtov, — in torej le na kvar knjižici. Precej obširen je načrt za nagovor samostanske začetnice (226 do 247), zatem pa še razlaga določbe sv. kongregacije za zadeve škofov in samostanov z dne 17. dec. 1890 (str. 248 do 263) in nauk za predstojnice podružnic (str. 264 do 294). Ta nauk kaže, kako je bilo pok. škofu življenje na podružnicah znano, in je torej ta nauk morebiti najboljši, kar jih je v celi knjižici, čeravno jih v njej ni malo in izvrstnih. Le-sem štejem tudi nauk o volitvi prednice ali častite matere (str. 285 do 317). Dodana je »apis monastica«. V tej je od strani 318 do 389 lepih vzgledov in duhovitih izrekov pobožnih oseb, ki služijo pri nagovorih v samostanih nauku v pojasnjenje. Nekateri izmed teh bili bi bolj izostali, tako že prvi iz življenja Frančiške od pe-peterih ran, vsaj to, kar se bere v štev. 4. Non omnia expediunt (I. Cor. 6, 12).

Dr. I. Mlakar.

1. Šmarnice. Mariji, majnika kraljici v venec splel Martin Jurkovič, kn. šk. duhovni svetovalec in župnik pri Sv. Petru poleg Maribora. Maribor, 1900. Založil pisatelj. — Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru, str. 224. Cena mehko vezanim 80 v, trdo vezanim K 1'30, v usnje K 1'60. Po pošti 10 v več.

2. Šmarnice. Marijine čednosti in dobrote (usluge) po Patisu S. J. in Schepersu, Redempt. opisal P. Ladislav, O. S. Fr. V Ljubljani 1900. Založila »Katoliška Bukvarna«. Katoliška tiskarna v Ljubljani. 268 str. 12°; pol usnje K 1'80, usnje K 2'—, usnje z zlato obrezo K 2'40. Posamezni iztisi po pošti 10 v več.

Naši slovstveni kritiki priznavajo, da nobena slovstvena stroka med Slovenci ni tako razvita kakor nabožno slovstvo. To je za katoliško duhovništvo, ki vstvarja tako slovstvo, gotovo častno priznanje. Letos se je naše nabožno slovstvo zopet pomnožilo z dvojnimi »Šmarnicami«.

Jurkovičeve Šmarnice so izvirno delo. V priprosti, poljudno-ljubeznivi besedi nam razlaga g. pisatelj Marijine čednosti, primerjaje jih s cveticami, večinoma našemu ljudstvu dobro znanimi. P. Ladislavove Šmarnice so posnete po spisih jezuita Patisa in redemptorista Schepersa, katere bi nam naj pisatelj pač natančneje navedel. Tudi P. Ladislavove Šmarnice razlagajo Marijine čednosti in nje dobrote (usluge), ali kakor navadno pravimo, milosti (sensu latiori). Ta pisatelj je dodal svojemu delu tudi mašne molitvice, kar bo ljudstvo pri Jurkovičevih Šmarnicah pogrešalo. P. Ladislav navaja med besedilom, odkod so citati vzeti, kar bo motilo preproste čitatelje, Jurkovič pa sploh pri citatih ne navaja virov, kar bo zopet pogrešal duhovnik. Viri bi se naj navedli pod črto. Pri vzgledih bi se naj vsaj navedel avtor, iz kate-rega je vzgled vzet, če se že tisti »nekoči« in »nekdaji« ne dajo natančneje določiti. Jurkovičeve Šmarnice bodo posebno dobro došle duhovnikom, ki čitajo šmarnice, ker so pisane bolj v govorniškem slogu, a P. Ladislavove pa za pripravo duhovnikom, ki govorijo prosto. Oboje pa bode po našem prepričanju čitalo z veseljem in duševno koristjo naše verno slovensko ljudstvo.

A. P. K.

Verne duše in njih trpljenje v vicah.

(Konec.)

II. O rešenju vernih duš iz vic.

Hude so kazni, ki jih trpé verne duše v vicah, toda vse ne trpé enakih, ne gledé na kazni kot take, ne gledé na njih silo in dobo. Kar se tiče kazni, trpé duše v vicah sicer vse kaznen (začasne) izgube (I. B, 6. 1), kazni čuta pa morda ne trpé vse, ker ne stojé v pravem razmerju z grehi (I, B, b, 1). Ali tudi v tem, kar se tiče sile in časa, terja isto razmerje razliko kazni v vicah, ker Bog povrne vsakomu po njegovih delih (Rom. 2, 6). V tem oziru piše sv. Avguštin:¹ »Kolikršna je bila tvarina greha, tolika je prehodu (skoz vice) doba.« Doba kazni je torej sama na sebi tem daljša, čim večji so bili grehi in čim manj je človek zanje zadostil v svojem življenju. Sv. Tomaž² uči, da »nekateri trpé v vicah dalje, kakor drugi, po tem, kakor se je njih čustvo bolj zagreznilo v odpustljive grehe.« Gotovo je nadalje, da bodo vice do sodnjega dne, kajti »vice, uči katekizem,³ popolnoma nehajo sodnji dan, in potem ostanejo samo nebesa in pekel.« Tedaj bode še zmerom do konca sveta takih duš, ki jim je očiščenja treba. Ne vemo pa, doklej da so poedine duše v vicah. Dominik Soto⁴ sicer meni, da »še ni nihče dvajset let bil v vicah, še celo deset let ne.« Tudi Maldonat⁵ pritrjuje »tistim, ki mislijo, da ni nihče morebiti deset let v vicah.« Ali to mnenje nasprotuje sv. cerkvi, ki moli leta in leta za iste duše, in ga je sv. oče Aleksander VII. — vsaj posredno — zavrgel v 43. trditvi:⁶ »Obletno volilo za dušo zapuščeno ne traja dalje, kakor deset let.«

¹ Homilia 16. inter 50, num. 3. — ² In 4. dist. 21, quaest. 1, art. 3.

³ Vel. katek. odg. na vpr. 866. — ⁴ In 4. dist. 19, quaest. 3, art. 2.

⁵ De purgatorio, qu. 5. num. 7. — ⁶ Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 1014.

Da pa se verne duše rešijo iz vic, prej ali slej, to vedó za gotovo iz sodbe in si torej niso v strahu za svoje zveličanje, kakor je trdil Martin Luther,¹ češ, da »duše v vicah si niso gotove svojega zveličanja, vsaj vse« ne. Zato pa ne morejo več grešiti, ker se to ne strinja z zavestjo zveličanja.² Ali tudi zasluženja ni v vicah več za nje, kajti zanje velja, kar uči Kristus (Ioan. 9, 4), da pride noč, ko ne bode nihče mogel več delati. Njim pa torej ne preostaja druga, kakor to, da dotrpé svoje kazni, naj so potlej že dolge in hude, kakor so jih zaslužile z grehi in jim jih je pravičnost božja prisodila. Če je pa to tudi resnica, vendar je na drugi strani gotovo, da se vernim dušam še more pomagati iz njih trpljenja, tako gledé na silo, kakor gledé na dobo kazni. O tem se prepričamo, če pogledamo: 1. na verne duše v vicah, 2. na svetnike v nebesih in 3. na vernike na zemlji. Vzamimo torej najprej

1. Verne duše in njih rešenje iz kazni.

Da trpé verne duše svoje muke v vicah *a)* samo do neke dobe, to je verska resnica, saj so vice kraj samo časnih kazni. Kadar torej ta doba poteče, je konec trpljenja in prične se za verne duše večno veselje v nebesih, kamor jih dobri angel dovede, kakor uči sv. Bonaventura.³ Ali to je, kakor se vidi, le trpeče rešenje iz vic in torej ne odrešenje, kajti vernim dušam se trpljenje tako ne skrajša in ne olajša, ampak one ga dotrpé, ali doplačajo svoje kazni »do zadnjega vinarja« (Matth. 5, 26).

Vernim dušam nadalje *b)* ni možno rešiti se iz trpljenja tako, da bi si pridobile kako zasluženje in bi se jim z ozirom na to skrajšalo ali olajšalo trpljenje, ker je doba zasluženja ob smrti pri kraju ter tudi zanje velja, kar uči sv. Duh (Eccli. 14, 17): Pred svojo smrtjo delaj pravico. Po smrti velja ali trpeti ali se veseliti, ni pa več možno kako zasluženje, saj po tem življenju ni stanje zasluženja, zato pa tudi, kakor uči sv. Tomaž⁴, še »čin ljubezni do Boga nič vernim dušam v vicah ne zasluži odpuščenja ali zmanjšanja kazni.« Krivo torej trdi Luther v svoji 38. postavki: »Ni dokazano po kakih ali razlogih (uma) ali pa (sv.) pismih, da so one izven stanja zasluženja.⁵«

Ako si verne duše potakem ne zaslužijo rešenja iz vic, pa jim je *c)* možno si ga izprositi. Da one molijo in Boga hvalijo, ni dvoma,

¹ Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 662. — ² Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 663: »Duše v vicah greše brez prenehanja, dokler iščejo pokoja in se zgrozé kazni.«

³ In 4. dist. 20, part. 1, quaest. 5.

⁴ De malo, quaest. 7. art. 11. — Prim. Chr. Pesch, S. I. nav. del. zv. IX. šte. 576. — ⁵ Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 622.

saj poznajo božje veličastvo in hrepenijo po neskončni dobroti božji in je njih največja bolečina, da je še ne zavživajo. Njim gredó vse misli in vse želje do Boga in je torej vse njih notranje življenje le ena molitev, ἀνάβασις εἰς θεόν¹. Ali tu nam ne gre za molitev ko tako, ampak za molitev, ki je prošnja — αἰτήσεις τῶν προσχημάτων,² torej za to, če prosijo, odnosno si verne duše od Boga izprosijo rešenje iz vic. Za to ni odločbe sv. cerkve, učeni možje pa sodijo blizu vsi, da verne duše prosijo zase Boga. Bellarminu³ »se ne dozdeva dvomljivo, da prosijo one zase.« Suarezu⁴ je to »gotovo«, in misli, da ni vzroka, zakaj bi »ne mogle one duše ponižno Boga prositi, da jih reši čim prej iz ondod po redu svoje božje previdnosti, bodisi, da jim odpusti neposredno kak del kazni zavoljo Kristusa, ali — kar je lažje — vzdrami pravične vernike, da zanje zadosté in priprošnje (suffragia) ali odpustke zanje obrnejo... In tako dosledno prosijo, da dobodo dobroto zveličanja, zakaj četudi gotovo vedó, da jih čaka po prestani kazni večno plačilo, vendar storé prav, če hrepené po njem in svoje hrepenenje razložijo Bogu. In poleg tega, če jim je morda treba olajšanja ali tolažbe, da prenesó lažje ono odsotnost božjo, ne vidim, zakaj bi si ne mogle te pritične dobrote prositi, ali iz poštene naravske čuti ali iz ljubezni do Boga... Vse to ne nasprotuje onemu stanju (vernih duš).« Resnično je to, in dvoje, troje si posname človek iz tega. Eno je to, da je vernim dušam možno prositi si odrešenja iz vic, drugo pa je potlej to, da jim Bog zmanjša ali celo odpusti kazni na njih prošnjo neposredno zavoljo Kristusovega zaslužnja, ali posredno, tako namreč, da gane pravične vernike in na to pripravi, da zadostijo s svojimi deli za verne duše. Vzrok pa je vernim dušam za to, da si prosijo rešenja, ali hrepenenje, katero leži v naši naravi do Boga, casta concupiscentia, ali pa ljubezen do Boga, amor benevolentiae. Prav torej trdi Gregor de Valentia⁵, »da duše v vicah sicer prosijo zase, da se namreč rešijo po kaki pripomoči, od božje previdnosti določeni, (n. pr. priprošnjah vernikov) iz kazni.« Tudi Aleksander Haleški⁶ uči tako in se sklicuje v tem na papeža Gregorija Vel., ki pripoveduje⁷, da si prosijo duše (v vicah) pomoči tudi od živih. Po takem pa one prosijo tudi Boga, da jim — živim vernikom — to vdihne. Zadnje je celó umljivo in predpostavka za prvo, kajti ni jim možno prositi živih pomoči, če jim Bog ne pripusti, da jim svoje želje dajo na znanje. Naj se to zgodi

¹ Ioan. Damascenus, de fide orthodoxa, lib. 3. cap. 24. — ² Isti n. n. m.

³ De purgatorio, lib. 2. cap. 15.

⁴ De religione, tract. 4, lib. 3, cap. 11, num. 13.

⁵ De rebus fidei, tom. 3, disp. 6, quaest. 2, part. 6.

⁶ In 4, quaest. 21, num. 4.

⁷ Lib. 4. dialog.

v vizijah ali pa v prikaznih¹, vendar se ne zgodi brez božje volje, brez Boga, ki jih želi zveličati in jih zato očiščuje. Če torej tudi ni naša trditev, da si verne duše od Boga prosijo, odnosno izprosijo rešenja iz vic, skrajšanja, olajšanja ali tudi odpuščenja svojih kazni, verska resnica, smemo pa reči, da je bogoslovska in se sploh vjema z nauki sv. vere², ter jo smemo pobožno verovati³.

2. Svetniki božji in rešenje vernih duš v vicah.

Svetnike vzamem tukaj v širjem pomenu, za zveličane sploh, torej tudi angele, kajti v tem, kar se tiče vernih duš v vicah, ni angeli ni svetniki božji nimajo moči zanje zadoščevati ali zasluževati jim rešenja iz vic, pač pa jim ga morejo izprostiti. Za zadoščevanje narava angelov sama na sebi⁴ sploh ni, svetnikov in svetnic božjih pa sedaj v nebesih ni več sposobna. V nebesih tudi zasluženje ni več možno, kajti smrt prereže kakor nit življenja, tako tudi zagrešenja⁵; saj »nobenega prokletstva ne bode več« (Apoc. 22, 3) v »svetem mestu, ki ne potrebuje ne solnca ne meseca, da v njem svetita« (Apoc. 21, 23). Drugače pa je s priprošnjo. Da molijo svetniki v nebesih, časteč božje veličastvo, katero gledajo, in hvaleč neskončno dobroto, katero uživajo, to človek lahko umeje in kakor nas uči sv. vera, prosijo tudi za žive vernike in le-ti jih zato kličejo na pomoč ter se njih priprošnji priporočajo, ne brez uspeha v dušnih, pa tudi ne v telesnih potrebah. Da nadalje svetniki za verne duše v vicah prosijo in jim od Boga izprosijo olajšanja ali skrajšanja trpljenja, sledi iz občestva svetnikov in je blizu splošno mnenje bogoslovcev. Nekaj pa jih vendar sodi, n. pr. Dominik a Soto⁶, da svetniki ne pomagajo vernim dušam v vicah, kajti ne v sv. pismu, ne pri sv. očetih se za to ne najde sledú, potlej pa bi vice ne bile že nič hudega, saj bi pač ne bilo težko, da pride duša pri tolikih priprošnjikih iz njih⁷. Dandanašnji pa ni več dvoma⁸, da so svetniki v nebesih priprošnjiki za duše v vicah. V sv. pismu res ni za to dokazov, ali tudi zoper naše mnenje ni kaj najti v njem in torej smem reči, da to mnenje vsaj ni zoper sv. pismo. Tudi sv. očetje ga izrecno

¹ Prim. P. Fr. X. Schouppe, S. J., die Lehre vom Fegfeuer beleuchtet durch Thatsachen und Privatoffenbarungen. Brixen, Druck und Verlag von A. Wegers Buchhandlung 1900. Einleitung, 3.

² Prim. Vinc. Lud. Gotti, Theologia scholastica-dogmatica. Venetiis 1750. Tom. 3, tract. 14, quaest. 3, § 3.

³ Prim. Dr. Pet. Einig, Institutiones theologiae dogmaticae, tract. de Deo consummante. Treveris, 1898, Thes. 5. num. 3 ad 2, b.

⁴ Sicer pa glej Chr. Pesch. S. I. nav. del. zv. 4. št. 341, c.

⁵ Prim. nav. del. zvezek X. šte. 575.

⁶ In 4. dist. 45, qu. 3, a. 2. — ⁷ Glej P. Gottfried Noggler, nav. del. 5. del, III., 3, b. — ⁸ Prim. Dr. Joh. Katschthaler, nav. del. zv. 4, šte. 278, op. 2.

ne učé, toda sledu je pri njih že zanj najti. Tako prosi sv. Gregorij Nacijanški¹ v nagrobnici za Cezarija sv. mučenike za svojega brata, kateri je bil pokopan blizu njih grobov, naj ga vsprejmó v svoje okrilje:

Γείτονας εὐμενέοιτε καὶ ἐν κόλποισι δέχοισθε,
Μάρτυρες, ὑμετέφους αἷμα τὸ Γρεγορίου,
Γρεγορίου Νόννης τε μεγάλους, εὐσεβήν τε
Καὶ τύμβους ἱεροῖς εἰς ἐν ἀγειρομένους.

To se umeje le tako, da sv. mučeniki dušo pokojnih rešijo iz trpljenja v vicah, ako pri Bogu prosijo zanj. Tudi sv. Janez Krizostom² pozna priprošnje svetnikov za verne duše v vicah, ko pravi, da se duhovnik zato spominja pri sv. maši rajnih ob enem z mučeniki in s svetniki, da teh priprošnjo doseže za rajne. Le-ti pa pač niso drugi, kakor verne duše v vicah. Sv. Avgustin³ navede misel sv. Pavlina, nolanskega škofa, da se kaže v tem, ko verniki radi pokopavajo svoje rajne blizu grobov sv. mučenikov, njih zaupanje, da bodo ti zato tem rajši njih priprošnjiki pri Bogu, a on sodi, da tak grob blizu grobov sv. mučenikov sam še ne zadostuje, ampak le opominja vernike, da molijo za svoje rajne in jih sv. mučenikom priporočajo v priprošnjo⁴. Sv. cerkev pa dejansko verne duše v vicah priporoča svetnikom v njih priprošnjo, n. pr. v molitvah. Tako moli v vsakdanjih zadušnicah⁵: »Bog... prosimo... da tem, ki so preminili iz tega sveta, po priprošnjah sv. Marije vselej Device z vsemi svojimi svetniki podeliš, da pridejo v deležbo večnega zveličanja.« Enako se glasi tudi zadnja molitev po litanijah vseh svetnikov. »Vsegamogočni Bog... prosimo te pohlevno, da vsi, za katere smo se namenili moliti, kateri so še pri življenju, ali pa so se že iz tega sveta ločili, po prošnjah vseh tvojih svetnikov od tvoje dobrote odpuščenje vseh svojih grehov dosežejo⁶.« Ako torej sv. cerkev moli, da Bog na prošnjo svetnikov odpusti grehe rajnim, ne moremo te prošnje umeti drugače, kakor da svetniki božji prosijo za verne duše v vicah, naj jim kazni za grehe odpusti in jih vzame k sebi v sv. nebesa. A še več. V novem katekizmu⁷ se uči razločno in odločno, »da pomagajo svetniki vernim dušam v vicah s svojo priprošnjo pri Bogu.« Tako vero ima verno ljudstvo že od prvih

¹ Epitaphia, in Caesarium, šte. 20. Migne Patr. Graec. 38, 20 s.

² Homilia 41 in epist. ad Corinth. num. 4—5. Migne Patr. Graec. 41, 360—361.

³ De cura pro mortuis gerenda, cap. 1. . . homini prodesse post mortem, si fide suorum humando eius corpori tutus provideatur locus, in quo appareat opitulationis, etiam isto modo quaesita, sanctorum.

⁴ Ibidem, cap. 4. — ⁵ Missale Rom. Missa quotidiana pro defunctis.

⁶ Sveto opravilo očitne službe božje za lavantinsko škofijo. V Mariboru 1887. Natisnila tiskarna sv. Cirila. Str. 24 s. Slov. prestava ni po besedi, ampak po zmislu lat. izvirnika. — ⁷ Veliki katekizem na vpr. 237.

časov sem in se sodi lahko nanjo iz napisov, ki se jih nahaja več že iz 2. in 3. stoletja¹. Za vzgled postavim le tega, ki se nahaja v katakombah Hermes in via Salaria. Glasi se tako-le:

Somno haeternali.

Aurelius Gemellius qui bixit an...

et menses VIII. dies XVII. mater filio

carissimo benemerenti fecit in pac(e)

comando, Basilla, innocentiam Gemelli.

Basila je bila mučenica in Gemelija so položili blizu nje groba, zato priporoča mati dušo svojega sina njej t. j. njeni priprošnji. Razven napisov nahaja se tudi iz starih časov, 2. in 3. stoletja, takih podob, ki predstavljajo priprošnje svetnikov za verne duše v vicah². Na njih se vidi duša stoječ med dvema drevesoma in vzdigujoč roki proti svetnikom, ki stojé pred njo, kakor da bi jo klicali k sebi. Na nekaterih podobah pa drži svetnik ali svetnica duši že desnico okoli vratú, dočim ji z levico kaže na sv. pismo, ki leži v zaboju na tleh³. Vero na priprošnjo svetnikov dokazuje stara šola najbolj iz občestva svetnikov. Verne duše so v milosti božji, so svete, dasi še trpé in ne gledajo Boga, kakor svetniki in svetnice božje, vendar so s temi udje enega telesa, čigar glava je Kristus. Moč ljubezni jih torej druží, kakor sok življenja spaja ude na telesu v organsko bitje. Iz te ljubezni se vzdiguje torej priprošnja svetnikov za verne duše, ki še trpé v vicah, da jim Bog olajša ali prikrajša trpljenje⁴.

Ako pa je potakem gotovo, da so svetniki božji pri Bogu priprošnjiki za verne duše v vicah, razmotrimo še vprašanje, kako tem priprošnja svetnikov pomaga gledé na njih trpljenje. O tem je med bogoslovci dvoje več ali manj verjetnih mnenj. Po prvem mnenju gane priprošnja svetnikov Boga, da podeli vernim na zemlji takih dejanskih milosti, vsled katerih opravijo spokorna dela ter jih darujejo za verne duše v vicah. Tako pomaga priprošnja svetnikov vernim dušam le posredno, in to mnenje zagovarja Francišek Suarez⁵. Drugim pa doseže priprošnja svetnikov, da Kristus svoje zadoščenje daruje za verne duše v vicah, ali pa tudi, da njih zadoščenje obrne zanje, kolikor so si ga pridobili v svojem življenju⁶. Ker so vice, kraj pravice, ne

¹ Glej J. P. Kirsch, die Acclamationen und Gebete der altchristlichen Grabchriften. Köln. 1897, str. 37 ss.

² J. B. de Rossi, Bulletino di archeologia christiana, tav. 1.

³ Glej C. M. Kaufmann, die sepulcralen Jenseitsdenkmäler der Antike und des Urchristenthums. Mainz, Franz Kirchheim 1900.

⁴ Prim. Dr. J. Katschthaler, nav. del. zv. 4, šte. 280, op. 2.

⁵ De paenitentia, disp. 48, sect. 5, num. 14.

⁶ Prim. Eugen. Morandi, Institutiones theologiae theoreticae, Vol. II. Augustae Taurinorum, typographia pontificia Petri Marielli 1895, § 437, num. 5.

usmiljenja, pa same priprošnje ne rešijo vernih duš trpljenja, marveč le zadoščenje iz zaklada sv. cerkve. Verjetno je celo, kakor se uči semtertje, da ima katera izmed vernih duš v vicah tako kazni, da zanjo svetniki sploh ne prosijo ali pa več ali manj izprosijo iz zaklada sv. cerkve.

3. Duše v vicah in verni na zemlji.

Kar sem doslej pisal o rešenju vernih duš iz vic, to se naslanja skoraj povsem samo na mnenje bogoslovcev in torej ni nauk sv. cerkve, pač pa se mu lepo podaja in ne zahteva več vere, kakor je gre razlogom, na katere se naslanja. Drugače pa je o razmerju vernih na zemlji do vernih duš v vicah. O tem imamo gotovih določb sv. cerkve, saj uči, »da se dušam v vicah more pomagati po priprošnjah vernikov (na zemlji)«. Nasprotuje pa se tudi temu nauku, dasi je dokaj tolažbe v njem tudi za žive. V 4. stoletju je Aerij sicer učil, da so vice, a je tajil, da bi še živi verniki mogli dušam pomagati iz njih trpljenja¹. Drugi pa so tajili priprošnje za duše v vicah s tem, da so že vice tajili. Zgoraj (str. 218 s.) sem le-te naštel in tu dodam le še, da je Luther vice sicer tajil, pa priprošnje za rajne je vsaj pogojno priznal², češ: »Ljubi Bog, če je duša v tem stanu, da ji je še pomagati, te prosim, bodi ji milostljiv.« Melanchthon ni zavrnil molitve za rajne, pač pa sv. maše zanje³. V novem času protestantje sicer molijo za rajne, toda samo zasebno, semtertje in v tolažbo živih, ne v pomoč rajnih⁴. Enako je tudi v anglikanski cerkvi, kajti tajé sicer vice, ali pripusté znameniti bogoslovci (Barrow, Forbes, Blancford, Thorndyke) molitve za rajne. Katol. cerkev pa uči razločno, da dušam v vicah pomagajo priprošnje vernikov na zemlji. Naj razdelim ta nauk v dva dela gledé na dejstvo in na način pomoči dušam v vicah. Tako bode nauk bolj jasen in dokazi zanj bolj pregledni. Zato pravim:

4. Vernim dušam morejo pomagati verni na zemlji.

Trditev je verska resnica, kajti sv. tridentinski zbor uči⁵, »da so vice in da se dušam, tam držanim, pomaga po prošnjah vernikov, naj-

¹ Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 875.

² Prim. Franc. Suarez, In 3, disp. 45, sect. 5, num 1.

³ Prim. J. B. Bautz, nav. del. str. 4: »Lieber Gott, ist die Seele in dem Stande, dass ihr noch zu helfen ist, so bitte ich dich, du wollest ihr gnädig sein.«

⁴ V Apologia Augustana piše: Quod vero allegant adversarii patres de oblatione pro mortuis, scimus, veteres loqui de oratione pro mortuis, quam nos non reprobamus; sed applicationem coenae Domini pro mortuis ex opere operato improbamus.

⁵ Prim. Dr. Joh. Katschthaller, Theologia dogmatica, zvez. 4, ods. 2, pogl. 2, šte. 270.

⁶ Sess. 25, de purgatorio. Denzinger-Stahl nav. del. šte. 859.

več pa po prijetni daritvi oltarja.« Za to resnico nam podaje dovolj dokazov

a) Sv. pismo. Že v stari zavezi se bere (2. Machab. 12, 43 s.), da je Juda oskrbel daritev v Jeruzalemu za padle vojake, kajti sveta in koristna je misel, za umrle moliti, da se rešijo grehov. Ker govori sv. pisec o vicah in priporoča moliti za umrle iz namena, da se rešijo grehov, ni to drugače možno, kakor da jim molitev izprosi olajšanje, odnosno skrajšanje kazni za grehe. — Pobožni Tobija (4, 18) naročuje sinu: Svoj kruh in svoje vino položi na grob pravičnega in ne jej in ne pij ga z grešniki! Kruh in vino, ki ga daje ubogim, pomaga pravičnim, katerih truplo že počiva v grobu, duša pa morebiti trpi v vicah. — Tudi v novi zavezi vpraša apostol (I. Cor. 15, 29): Kaj počno ti, ki se krščujejo za mrtve, če sploh mrtvi ne vstajajo? Krstiti se, pomenja isto, kar v besedah: »S krstom se imam krstiti« (Luc. 12, 50), namreč veliko trpljenje, katero človeka, rekel bi, zalije in če se vzame apostolovo vprašanje: Kaj počno ti, ki se krščujejo za mrtve, v tem pomenu, je za mrtve se krstiti to, kar je zanje veliko trpeti, spokorna dela zanje opraviti. To pa potrjuje potlej našo resnico¹. Drugi pa vzamó: krstiti se za mrtve v pravem pomenu in po teh misli apostol graja razvado, vsled katere se krsté živi za tiste, ki so brez sv. krsta umrli, češ, da jim tako pridobé učinke sv. krsta². Nadalje pa kaže isti apostol, da je sam molil za rajne. Hvali namreč Onesifora, da mu je bil večkrat izkazal dobrote, toda ne veli ga pozdraviti, kakor mu je bilo sicer v navadi, in ne zahvali njega, ampak njegovo rodbino za to (II. Tim. 4, 19). Iz tega se sklepa, da Onesifor ni več živel, ko je apostol list poslal Timoteju. Ko pa tedaj apostol z ozirom nanj moli (II. Tim. 1, 18): »Gospod mu daj usmiljenje najti tisti dan«, ne pomeni to pač druga, kakor da je molil za svojega pokojnega dobrotnika³. — Izrecno pa se učimo naše resnice

b) iz ustnega izročila. Izmed Očetov latinske cerkve piše Tertulijan⁴: »Daritve opravljamo ob obletnicah za umrle« in v drugem spisu⁵ naročuje krščanski vdovi, kaj naj stori za pokojnega moža in pravi: »Za njegovo dušo moli, in prosi mu začasno ohlajje (refrigerium) ter o prvem vstanjenju združenja.« Molitev torej priporoča za pokojne in ta učini njim ohlajjo, olajšanje trpljenja. — Sv. Avgustin⁶ prosi po

¹ Prim. Dr. Leonh. Atzberger, nav. del. str. 280.

² Prim. Rud. Cornely, S. I., Commentarius in S. Pauli apostoli epistolas ad Corinthios. Parisiis Sumptibus P. Lethielleux, 1890, str. 481 s.

³ Prim. Dr. Wilhelm Reischl, nav. del. str. 951, op. v.

⁴ De corona militis, cap. 3. — ⁵ De monogamia, cap. 10.

⁶ Confessionum lib. 9, cap. 12.

smrti svojih starišev: »Vdihni, moj Gospod, moj Bog, vdihni mojim bratom, tvojim služabnikom, da bi vsi, ki bi to brali, se spominjali pri oltarju tvojem Monike tvoje služabnice s Patricijem, nekdaš njenim možem... da prejme ona, česar me je poslednje prosila, zdatneje po večih molitvah.« V tem kaže sv. škof veliko zaupanje v molitve živih za rajne, pa tudi to, da traja trpljenje v vicah lahko dolga leta, kajti bilo je že trideset let, kar je bila sv. mati mu umrla, ko je pisal svoje izpovedi. — Sv. Izidor Sevilski¹ trdi: »Daritev za pokoj premilih vernikov opravljati, ali zanje moliti, verujem, da je po apostolih samih izročeno, ker se po vsem svetu drži.« Če se opravlja daritev za pokojne po vsem svetu, je to znamenje, da je razodeto, da je možno živim ž njo umrlim olajšati trpljenje v vicah. — Za vzhodno cerkev pa nam priča sv. Ciril Jeruz.²: »Za vse poprek molimo, ki so pri nas umrli, ker verujemo, da je največja pomoč tistim dušam, za katere se opravlja molitev, kadar vpričo leži sveta in odveč pretresljiva žrtev«, to je pri sv. maši. — Sv. Epifanij³ pove razločno: »Molitve, ki se opravljajo za umrle, so jim koristne, če jim tudi ne izbrišejo vseh krivenj.« Ne drugače, kakor takó je rajnim molitev koristna, da jim pomore do tega, da se jim olajša trpljenje, ne pa tako, da jih ga do cela reši. — Prav zato piše sv. Janez Krizostom⁴: »Niso zastonj apostoli tega po zakonih vravnali, da se godi v častitljivih, pravim, in pretresljivih skrivnostih (v sv. mašah), spomin onih, ki so preminili. Vedeli so bili, da odtod prihaja zanje veliko dobička, veliko koristi. V tem času namreč, ko stoji vse ljudstvo razprtih rok in zbor duhovniški in ona pretresljiva daritev, kakó bi Boga ne pridobili, če zanje molimo?« Iz teh besed spoznamo, kako da moli ljudstvo na jutru, namreč da razprostre roke, kakor duhovnik pri sv. maši, a vidimo tudi, da so sv. maše že tedaj opravljali za rajne, za verne duše v vicah. Bilo je pri tem trdno njih prepričanje, da jih Bog usliši in olajša, ali skrajša njih trpljenje. — Isto nas uči pa tudi

c) Sv. cerkev v svojih dejanjih in določbah. V dejanjih pravim zato, ker imata obe cerkvi, vzhodna in zahodna, take oblike za sv. maše, v katerih moli mašnik za rajne, že iz davnih časov. Tako moli mašnik v obliki za sv. maše, ki nosi ime sv. Jakoba: »Daj, Gospod, da bode naša daritev prijetna... za pokoj onih duš, ki so pred nami preminile.« Enake molitve najdemo tudi v obliki sv. Marka, v mozarabski in v rimski. Tudi v sv. obredih pri pogrebi priporoča duhovnik duše umrlih milosti božji, da jih reši ali ovaruje trpljenja,

¹ De ecclesiasticis officiis, lib. 1, cap. 18, num. 11.

² Catecheses mystagogicae, lib. 5, cap. 9.

³ Haeresis 78, num. 8. — ⁴ Homilia 3. in epist. ad Philipp. num. 4.

najsi je tudi le za nekaj časa. Jako živo priporoča vzhodna cerkev¹ svoje rajne božjemu usmiljenju.

V besedi, pravim nadalje, se kaže nauk sv. cerkve zlasti v določbah raznih zborov, kjer se, rekel bi, mimogredoč omenja, n. pr. v kartaginskem III. (leta 397)², ali pa izrecno določi, n. pr. v šalonskem II. (leta 813)³ in v rimskem IV. (leta 502)⁴. V vesoljnem zboru lijonskem II. (1274) pa sta imeli obe cerkvi, vzhodna in zahodna, svoje zastopnike in ti so vpričo papeža Gregorija X. v četrti seji pritrdili soglasno⁵, »da ... v polajšanje le-téh (v vicah) kazni jim (ki so v vicah) hasnijo priprošnje (suffragia) živih vernikov⁶ ...«. Sv. florentinski zbor (leta 1439) ima določbo, enako tej⁷, in tako v tem oziru ni razločka med vzhodno in zahodno cerkvijo⁸. — V resnici pa je tudi

d) Verno ljudstvo od prvih časov krščanske vere živa priča tega nauka, kajti v napisih in podobah, ki jih nahajamo v rimskih katakombah (podzemeljskih grobljah) izraža se v raznih načinih. Tak napis, menim, da je najstarejši, iz 2. stoletja⁹, nahaja se v katakombi sv. Priscile in ima koncem te-le vrste:

Vos, precor, o fratres, orare huc quando veneti(s),
Et precibus totis patrem natumque rogatis,
Sit vestrae mentis Agapes carae meminisse,
Ut Deus omnipotens Agapen in saecula servet.

V Rimu so torej, zlasti v pobožnih shodih, na grobih molili za duše rajnih. Vzglede take molitve se bere v življenju sv. Tekle¹⁰: 'Ο θεός μου, ὁ υἱὸς τοῦ ὑψίστου, ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃς αὐτῇ κατὰ τὸ θέλημα αὐτῆς, ἵνα ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Φαλκονίλλα ζήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας. Falkonila je bila namreč umrla in se je svoji materi prikazala v sanjah ter jo je prosila, naj bi mesto nje vzela Tekla si za hčer, ker bi ta potlej zanjo Boga prosila. Mati Trifojina je to storila in tudi Tekla je molila za rajno Falkonilo, da bi ji Bog dal živeti na veke v nebesih. Iz 3. stoletja je imenitna nagrobnica Aberkijeva¹¹, katera ima na koncu to-le vrsto:

¹ Prim. Ἀγιασματάριον τὸ μέγ. Βενέτι. 1887. str. 183 do 271.

² Mansi, Coll. Conc. tom. 3, cap. 855, can. 29. — ³ Ibidem, tom. 14, cap. 101. can. 39. — ⁴ Ibidem, tom. 15, cap. 883, can. 80.

⁵ Prim. Dr. Ivan Marković, nav. del. zv. 2, pogl. 25, str. 307 ss.

⁶ Denzinger-Stahl, nav. del. štev. 387. — ⁷ Ibidem, str. 588.

⁸ Prim. Dr. J. Katschthaler, nav. del., zv. 4, str. 309, op. 3.

⁹ Glej J. P. Kirsch, nav. del. str. 35. — ¹⁰ Prim. Acta Pauli et Theklae, edit. Lipsius, lib. pag. 255 s.

¹¹ Prim. Dr. Fr. Kovačič, Aberkijev nagrobni napis. Katoliški Obzornik, urejuje in izdaja dr. Aleš Ušechnik, III. letnik. Zvezek 2. V Ljubljani 1899. Tiska »Katoliška tiskarna« str. 134 ss.

Ταῦθ' ὁ νοῶν εὐχαῖθ' ὑπὲρ Ἀβερκίου πᾶς ὁ συνφθόρ.

to je: Naj vsak, ki to razume in se z menoj strinja, moli za Aberkija!

Kaj milo prosi v 3. stoletju¹ mož v nagrobnici za svojo pokojno ženo, kjer stoji:

D. P.

Lucifere coniugi dulcissime omnem
dulcitudinem, cum luctu maximo
marito reliquisset, meruit titulum
inscribi, ut quisque de fratribus legerit, roget Deu(m),
ut sancto et innocenti spiritu ad Deum suscipiatur.

V našem jeziku je to: Pokop. Danici, soprogi presladki vso sladkost (želi mož), ko mu je največjo žalost zapustila, zaslužila je, da se ji napravi napis, da vsak, ki bi ga izmed bratov bral, prosi Boga, da se (ona) vsprejme po svetem in nedolžnem duhu k Bogu. — Taki napisi, katerih se nahaja mnogo, so pač priča za to, da veruje od nekdaj krščansko ljudstvo, da pomaga molitev živih pokojnim, da pridejo v nebesa in se rešijo trpljenja v vicah². — Sicer pa ima ta vera podlago že

e) v razumu ter se razvije iz občestva svetnikov prav na lahkem, saj so verne duše udje istega telesa, sv. cerkve, kakor so verni na zemlji. Kakor pa si udje služijo na živem telesu, tako tudi udje sv. cerkve. Kar trpi ali stori ta, to trpe ali storé drugi ž njim. Ako torej moli ali opravlja spokorna dela živi ud sv. cerkve na zemlji, to koristi — v gotovih mejah — tudi nje pokojnim udom. Sv. Tomaž izvaja našo resnico med drugim tudi iz narave kazni v vicah³: »Kazen vic, piše, je v nadomeščenje zadoščenja, ki se ni popolnoma dovršilo v truplu. In zato, ker ... morejo dela drugega veljati drugemu v zadoščenje, najsi je živ ali mrtev, ni dvomno, da priprošnje, ki jih storé živi, pomagajo tem, ki so v vicah.« Zato pa se nahaja sledú priprošenj za pokojne blizu pri vseh narodih in če ima sploh kaj pomena želja: Bodi mu zemlja lahka, je tudi ona naravni dokaz naše resnice⁴. — Poglejmo še nazadnje na

B. Način priprošenj in njih učinek za verne duše v vicah.

Na dve reči nam bode tukaj gledati, 1. na način in 2. na učinek priprošenj.

¹ Prim. De Rossi, Bulletino di arch. christ. 1886, p. 52 s.

² Več vzgledov podaje J. P. Kirsch v nav. del. na str. 101 ss.

³ Summa theologica, suppl. 3, qu. 71, art. 6.

⁴ Prim. Dr. Wilh. Schneider, das Wiedersehen, 4. nat. str. 342 ss.

1. Kar se tiče načina priprošenj, v tem imamo odločbo sv. cerkve, kajti v sv. florentinskem zboru¹ določuje sv. cerkev, kakor že prej v lijonskem, da »v olajšanje kazni v vicah hasnijo vernim dušam priprošnje živih vernikov, daritve namreč sv. maš, molitve, miloščine in druga pobožna dela, kar se jih od vernikov za druge vernike godéva poleg naprav sv. cerkve.« Tu pripomnim, da se ta dela ne naštevajo taksativno, t. j. tako, da so samo ta dela vernim dušam hasniva. To naznanja njeno besedilo samo, kajti ima: »in druga pobožna dela ...« Taka pa so sv. odpustki, post, junaški čin itd. Na prvo mesto pa se stavi v vseh cerkvenih določbah

a) Daritev sv. maše. To je po vsej pravici. Tudi hrabri, pa pobožni Makabejec je poskrbel za padle vojake (2. Machab. 12, 43) daritev v Jeruzalemu, in daritve stare zaveze so bile le senca daritve nove zaveze, sv. maše, in zato povdarjajo tudi sv. očetje (A, 6), da pred vsem in najbolj pomaga daritev sv. maše vernim dušam v vicah ter jim olajšuje, odnosno skrajšuje grozno trpljenje. Zato tudi sv. cerkev v trid. zboru² uči, »da se daritev sv. maše ... za žive in mrtve, za grehe, kazni, zadoščenja in druge potrebe mora opravljati³.« Verno ljudstvo se pa tudi ravna po tem nauku ter najema sv. maše za rajne in napravlja ustanove ali kakor se pravi, ustanavlja »večne sv. maše« zanje.

b) Na drugem mestu je potlej molitev. Tudi njo hvali sv. pismo (2. Machab. 12, 46), da »sveta in koristna je misel za umrle moliti, da se rešijo grehov.« Tako sodijo tudi sv. očetje o njej in katekizem⁴ šteje med duhovna dela usmiljenja, katera nam sv. pismo priporoča: »Boga prositi za žive in mrtve«. To pa tudi kaj rado stori verno ljudstvo ter se s posebno vnemo vdeležuje sv. opravil za verne duše v vicah in tudi v take bratovščine vpisuje, ki jim je posebej namen moliti za verne duše v vicah.

c) Miloščina pomaga neposredno sicer živim ubožcem, toda posredno, iz namena, s katerim se deli, in iz učinka, ki ga pri teh ima, ker jih napoti, da molijo za rajne, je hasniva tudi vernim dušam v vicah, kadar se daruje zanje.

d) Sv. odpustke deli sv. cerkev tudi za verne duše v vicah, toda samo posredno t. j. tako, da jih živi prejme, pa daruje za verne duše v vicah. Za to resnico se mi tukaj ne dozdeva umesten dogmatični

¹ Denzinger-Stahl, nav. delo, števil. 588.

² Denzinger-Stahl, nav. del. števil. 827.

³ Prim. Veliki katekizem, vpr. 608.

⁴ Odgovor na vprašanje 841, števil. 7.

dokaz, saj se nahaja v vsaki dogmatični knjigi in nima posebne težave¹. Vrh tega pa so še

e) Druga pobožna dela, ki jih opravljajo živi za verne duše v vicah. Med ta štejem post in junaški čin. Oboje terja zatajevanje, post pritrjuje truplu za neko dobo slast jedi in pijače, junaški čin pa odtegne duši koristi dobrih del ter jih obrne za verne duše v vicah. Junaški čin, *actus heroicus*, obstoji v tem, da človek ali po kakem znamenju ali samo v mislih daruje Bogu vsa zadostivna dela, ki jih opravi sam, dokler živi, pa tudi vse priprošnje, kar se jih koli po smrti zanj daruje, za verne duše v vicah². Toliko naj zadostuje, da se mi razprava ne raztegne preveč, ter preidem naposled še na

2. Učinek priprošenj za verne duše v vicah.

Sv. cerkev določuje gledé na učinek priprošenj za verne duše v vicah v lijonskem zboru, »da v polajšanje kazni v vicah hasnijo priprošnje, *suffragia*, *ἐπιχορηγίαι*, živih vernikov«, v florentinskem pa, da v to, »da se v teh kaznih olajšajo verne duše v vicah«, hasnijo priprošnje in v tridentinskem (sess. XXV.) veli učiti, »da se po njih pomaga dušam, tam (v vicah) držanim.« Po teh določbah je torej gotovo in verska resnica, da imajo priprošnje živih vernikov učinek gledé na trpljenje vernih duš v vicah, toda ni še določbe gledé na mejo, do katere učinek sega, gledé na čas, v katerem se prične, in tudi ne gledé na to, ako in kako gotovo se izvrši pri poedinih priprošnjah. V tem je še torej precej polja za razna mnenja bogoslovcev. Priprošnje delimo pa lahko a) v javne, sv. maše in sv. odpustke in b) v zasebne, molitev post, miloščine itd. Prve se godé v imenu sv. cerkve ali vsaj vsled volje sv. cerkve, n. pr. sv. odpustki za verne duše. Druge opravi pa človek sam in jih daruje po lastni volji za verne duše v vicah. Ni težko umeti, da je razlika 1. pri učinku javnih in zasebnih priprošenj, pa tudi gledé 2. na pogoje, v katerih se učinek vrši. Vsled tega oglejmo si najprej, četudi le na kratko,

1. Učinek javnih in zasebnih priprošenj za verne duše v vicah.

Le sem štejemo, kakor sem rekel, a) sv. maše sploh in sv. maše zadušnice posebej ter b) sv. odpustke za verne duše v vicah.

a) Kar se tiče sv. maše, je nje učinek neskončen in nezmojljiv, če se vzame sam na sebi, ker je sv. maša po svojem bistvu čin Sinú

¹ Prim. Dr. Carl Weiss, S. Thomae Aquinatis de satisfactione et indulgentia doctrina. Graecii. Apud U. Moser (Jul. Meyerhoff) Bibliopolam 1896, cap. XV.

² Glej Fr. Beringer, die Ablässe, 10. nat. str. 291.

božjega; če se pa vzame v človeku, bodi v živem (na zemlji), bodi rajnem (v vicah), je vselej končen in, če govorim v obče, zmotljiv, ker človek ni vzprejemem za neskončni učinek in ga možno tudi odbije¹. To velja tudi za verne duše, ker »so, dokler so živele, si zaslužile, da jim more to potlej hasniti.« Po teh besedah sv. Avgušтина² sega življenje na zemlji tudi v vice in dela, da so verne duše več ali manj vzprejemne za priprošnje, ki se zanje godé na zemlji. Po takem pa je tudi učinek sv. maše drug pri drugih dušah in je možno, da nekaterim trpljenje samo olajša ali skrajša, druge pa popolnoma reši iz trpljenja. Nekaj torej olajša vsaka sv. maša vsaki duši trpljenje, ako se zanj daruje, ne reši pa vsake že vsaka iz trpljenja, zakaj vice so kraj božje pravice in kazni, ne pa usmiljenja³ in je torej verjetno, da sv. maša ne daje, kar se tiče zadoščenja, vsega učinka v prid verni duši, za katero se daruje⁴. To velja tudi za črno sv. mašo, za katero obstoje posebne določbe sv. cerkve gledé na dneve, o katerih se more služiti. Eno pa ima črna sv. maša zase: ona daje vernim dušam, za katere jo duhovnik služi, več pomoči, kakor ostale sv. maše⁵. Sv. maša je namreč daritev, pa je tudi molitev. Ko daritev so si vse sv. maše enake, ne pa ko molitev, ker ima sv. maša, ki se služi v čast svetnikov, druge molitve, sv. maša pa, ki se služi za rajne, ima najbolj molitve za te in v tem oziru presega črna sv. maša ostale, kar se tiče pomoči za rajne. Vsled tega pa storimo prav, če vselej, kadar služimo sv. mašo za rajne, jo služimo de requiem, ako dopusté odločbe sv. cerkve⁶. Poleg daritve sv. maše opravlja se še več drugih pobožnosti za verne duše v vicah v imenu in po naročilu katoliške cerkve, n. pr. pogrebni obredi, vigilijs, križev pot, spomini ... in so le-te torej tudi priprošnje, v katerih sv. cerkev prihaja na pomoč vernim dušam v vicah. Njih učinek je pač večji ali manjši, vselej pa tako gotov, da jim pri- nese polajšanje ali skrajšanje trpljenja⁷.

b) Nekaj posebnega je pri sv. odpustkih za verne duše v vicah. Zanje je treba posebne določbe sv. očeta in le tedaj, kadar taka obstoji, veljajo ali se morejo darovati zanje. Pri teh je torej treba iz ene strani, da jih sv. oče, rimski papež, razpiše za mrtve ali samo za rajne, iz druge pa, da jih dobi živi in jih daruje za rajne, ali da

¹ Prim. Dr. Nikol. Gühr, die hl. Sacramente der katholischen Kirche. Erster Band, Freiburg in Breisgau, Herders Verlags-Buchhandlung 1897, § 85, 3.

² Enchiridion, cap. 110, num. 29.

³ Prim. Hugo Hurter, nav. del zv. 3, šte. 827.

⁴ Glej Honor. Tournely, de ss. Eucharistiae sacrificio, qu. 8, art. 6.

⁵ Prim. sv. Tomaž, In 4, dist. 45, qu. 2, art. 4, sol. 1 ad 1.

⁶ Glej P. Ign. Schüch, Handbuch der Pastoral-Theologie, § 247.

⁷ Prim. P. Fr. X. Schouppe, S. I., nav. del. pogl. 20, str. 189 s.

živi to stori za rajne, kar je treba zanje storiti¹. Dasi sv. cerkev ne podeljuje odpustkov neposredno vernim dušam v vicah, ampak vselej le posredno, po živih, je vendarle njih učinek za verne duše vselej gotov in nezmotljiv, certo ac infallibiliter, kajti v tem ne daje človek, ki opravi dela, za katera se dobé odpustki, teh vernim dušam, ampak sv. oče, ki razpiše odpustke v taki obliki². — Oglejmo si sedaj še

c) zasebne priprošnje. Take so pa molitev, post, miloščina, božja pota itd. Med temi gre molitvi prvo mesto; le-to jej daje tudi sv. cerkev³, sv. pismo (2. Mac. 12, 46) uči, da je koristna misel, moliti za umrle, da se rešijo grehov t. j. kazni za grehe. Sv. apostol (Jac. 5, 16) pa v obče trdi: Veliko premore vztrajna molitev — molitev sploh, torej tudi za rajne. Za molitvo pride »miloščina in druga pobožna opravila«, torej post, božja pot in sploh opravila, katera so med vernim ljudstvom v navadi, da jim le pristaja ime »pobožnih opravil«. Ker so pa zasebna opravila, torej taka, ki se ne godé v imenu in v veljavi sv. cerkve, zato imajo sicer v sebi moč z ozirom na rešenje vernih duš iz trpljenja, toda ne tako gotove, kakor je o priprošnjah, ki se godé v imenu sv. cerkve. Vsled tega pa naj razložim še tudi

2. Pogoje pri priprošnjah za verne duše v vicah.

Z ozirom na to, da so priprošnje za verne duše javne ali samo zasebne, se že lahko ugame, da niso pogoji vsi za vse enaki, ampak so deloma drugi pri javnih, drugi pa pri zasebnih priprošnjah. Deloma pravim, kajti v tem, da se godé, oziroma delé po živih za rajne⁴, so si vse priprošnje enake, v drugih ozirih pa gredó vsaksebi. Kar se tiče a) javnih priprošenj, se ne terja posvečujoča milost božja v tem, ko se priprošnja za rajne opravlja, ker je ta, ki jo opravlja, služabnik sv. cerkve, neomadeževane neveste Sinú božjega, in torej njegovo opravilo za rajne ni njegovo, marveč sv. cerkve, torej Bogu dopadljivo in za verne duše hasnivo. Tako je s sv. mašo in z odpustki, ki so ž-njo v zvezi, n. pr. altare ali festum privilegiatum⁵. Treba pa je posvečujoče milosti božje vselej, b) kadar gre za zasebne priprošnje in je, kakor pri sv. odpustkih, spovedi in sv. obhajila za to treba. Ni pa je treba pri molitvah, postu, miloščini itd. Pri obeh vrstah priprošenj pa je treba c) namena za verne duše v vicah. Priprošnje so namreč dar, a za tega je treba izrecne volje, da damo, kar je sicer naše, drugim, enemu ali večim,

¹ Prim. Dr. Carl Weiss, nav. del. cap. 14, num. 4.

² Prim. sv. Tomaž, In 4, dist. 20, qu. 1, art. 5.

³ Glej Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 387. 588.

⁴ Prim. Dr. Nik. Gühr, nav. del. § 33 šte. 4.

⁵ Prim. Scavini, Theologia moralis, lib. 3. tract. 9. num. 272.

kakor ravno hočemo. To se zgodi lahko za verne duše v vicah sploh, ali za nekatere posebej. Če je prvo, razdeli se zadoščevanje med vse in dobé ga poedine toliko manj, kolikor ga pride na druge. Sploh sodijo, da ga dobé tedaj vse enake dele, sv. Bonaventura¹ pa misli, da ne, »kajti se gleda ne samo na vrednost, ampak tudi na potrebnost.« Vse pa so ga potrebne, ene več, druge manj, in torej se vdeležijo naših priprošenj vse, a ne v enaki meri². Če je pa drugo in se priprošnja daruje za eno ali za več, toda določenih duš v vicah, pride le njim v prid, ne pa drugim, kakor uči sv. Tomaž³; torej se izbriše dolg le njemu, za katerega se plača, ne pa drugim. Vzgled o luči, ki se prižgé v izbi, in sveti vsem, ki so v izbi, ne samo njemu, ki si jo naroči, pa v tem ne velja, kajti luč se ne zmanjša, naj vidi o njej eden ali njih več, kar se godi v hiši, pač pa vsota denarja, če se razdeli med več ljudi. Priprošnje živih za rajne pa so plačevanje dolga — per modum suffragii — zadoščevanje za kazni, ki jih trpé za svoje grehe⁴. Priprošnja pa jim nadalje pride gotovo v prid, tudi tem, ki si tega niso zaslužile. Nasprotno mnenje zagovarja sicer več bogoslovcev, n. pr. Tomaž de Vio⁵, Fr. X. Schoupe⁶, Hugo Hurter⁷ in dr., vendar pa je prvo mnenje milejše in ga uči sv. Tomaž⁸ brez ovinka: »Ona dela, pravi, postanejo nekako njih, za katere se storé... zato jim morejo veljati za izpolnjenje zadoščenja.«

Sploh pa se sodi, da se priprošnje brž, ko jih storimo za rajne, obrnejo njim v olajšanje kazni, in kar se tiče sv. maše, še predno se opravi zanje. Godi se pa to blizu tako, kakor v stari zavezi, ko je človek dobil odpuščanje izvirnega, pa tudi osebnih grehov po svoji veri na odrešenje, dasi se to še ni bilo izvršilo. To mnenje se opira tudi na navado katoliške cerkve, ki dopušča sv. maše za rajne na dan smrti ali pogreba, na tretji, sedmi in trideseti dan in vsprejema ustanove ali večne sv. maše. Če pa koristi sv. maša rajnim še le, kadar se opravi zanje, treba je, da se brž ko brž opravi, ne pa odloži na tretji ali trideseti dan. Isto mnenje zagovarja Franč. Suarez⁹ gledé na ustanove, ki jih naročimo v življenju, pa obveljajo še le po naši smrti, češ, da že zavoljo njih »Bog včasih vernim pomaga, da se bolje pripravijo in več zadosté ob koncu tega življenja, da morejo lažje se

¹ In 4, dist. 45, art. 2, qu. 3: ... prosunt ei magis, qui magis meruit, ut sibi prodessent, aliis conditionibus paribus, quia non tantum dignitas, sed etiam necessitas consideratur. — ² Prim. Sv. Tomaž Suppl. qu. 71, art. 13.

³ Suppl. qu. 71, art. 12. — ⁴ Glej Dr. J. B. Bautz, nav. del., str. 199.

⁵ Commentarii in Summam s. Thomae, de indulgentiis, qu. 5.

⁶ Elementa theol. dogm. Bruxellis, 1863, de novissimis, num. 110.

⁷ Compendium theol. dogm. tom. 3, num. 741. — ⁸ In 4, dist. 45, qu. 2, art. 1, ad 1. — ⁹ De poenitentia, dist. 42, sect. 5, num. 12.

rešiti iz kazni v vicah.« Drugi pa drugače, vsaj gledé na sv. mašo¹, ali to spada že v vrsto onih mnenj, ki se jim sicer pravi: incerta² in pri teh naj torej tudi jaz sklenem svojo razpravo. Možno pa je, da še kedaj pozneje spregovorim o kakem vprašanju, ki se tiče vic. V vsem nauku o vicah pa je sicer za vse veliko tolažbe, pa tudi krepak opomin, da smo vztrajni v priprošnjah za verne duše v vicah, kajti več ko jih opravimo in dalje ko jih opravljamo, prej in bolj jim pomagamo iz trpljenja, v nebesa. Ondu bodo pa njih priprosnje nam v pomoč v naših potrebah. »Blagor usmiljenim, ker bodo usmiljenje našli« (Matth. 5, 7).

Dr. Ivan Mlakar.

O nadomestkih za škofijske zbore.

Razpravi »Ali so škofijski zbori koristni in potrebni?«, katero smo objavili v 2. zvezku letošnjega letnika, moramo pristaviti, kakor smo napovedali³, še nekatere misli o nadomestkih za škofijske zbore. S tem naj z ene strani bolj podpremo in pojasnimo, kar smo razložili v navedeni razpravi, z druge strani pa izpodbijemo razne ugovore proti škofijskim zborom. Ti zbori so se v zadnjih stoletjih opuščali v mnogoterih pokrajinah, čeprav so apostolska naprava in jih je sv. cerkev vedno zapovedovala. Da vsled tega njihov namen in njihovo ustrojstvo mnogim nista več prav jasna, in jih torej smatrajo za nepotrebne, ni se nam čuditi, zlasti ker so po občnem mnenju na njihovo mesto stopila razna druga sredstva, ki povzročujejo manj truda in težav in se dozdevajo duhu časa primernejša. Zato se nam zdi potrebno, o teh nadomestkih še posebej spregovoriti, da si tako nepristranski razložimo njihov namen in ogledamo njihove dobre in slabe strani in iz teh sklepamo, ali morejo v resnici nadomestovati škofijske zbore ali ne. —

Med te nadomestke pa ne štejemo, kakor Sattler⁴, ukazov svetne oblasti. Zakaj svetna oblast sama po sebi ne more nadomestovati cerkvene, ker v cerkvenih stvareh ni pristojna. O njej veljajo besede, katere je govoril Hozij, slavni škof v Kordubi na Španskem, († 357) cesarju Konstanciju (337—361)⁵: »Ne te rebus immisceas ecclesiasticis, neu nobis his de rebus praecepta mandes; sed a nobis potius haec ediscas. Tibi Deus imperium dedit, nobis ecclesiastica concredidit,

¹ Glej Dr. J. B. Bautz, nav. del. str. 197.

² Prim. Denzinger-Stahl, nav. del. šte. 259. — ³ Str. 126—138.

⁴ Vinc. Maximilian Sattler, die Dioecesan-Synoden. Regensburg 1849. Verlag von Georg Joseph Manz, str. 281—283. — ⁵ S. Athan., hist. Arian. c. 44.

»Voditelj« IV.

ac quemadmodum, qui tibi imperium subripit, Dei ordinationi resistit, ita metue, ne, si ad te ecclesiastica pertrahas, magni criminis reus fias. Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo. Neque nobis igitur terrae imperare licet, neque tu adolendi habes potestatem.«

Vrhtega je namen škofijskih zborov dobro urejeno dušno pastirstvo. Tega namena pa, kakor nas uči zgodovina, politično-cerkveni ukazi svetne oblasti niso nikjer dosegli, ampak ravno nasprotno. Porušili so disciplino med duhovništvom, ljudstvu vzeli zaupanje in spoštovanje do cerkvene oblasti in dušnih pastirjev, izpodkopali živo versko prepričanje in nravno življenje in povzročili propadanje pristne cerkvene vede.

Na škofijskih zborih naj se tudi doseže edinost, ki je podlaga uspešnega dušnega pastirstva. In temu namenu naj služijo ukazi svetne oblasti? Ukazi, ki že s tem, da segajo v področje cerkvene oblasti, rušijo slogo in delajo spor ne samo med cerkvijo in državo, ampak tudi med duhovništvom.

Iz teh razlogov ne moremo šteti ukazov svetne oblasti med nadomestke za škofijske zbore. Iz golega dejstva pa, da so nekateri škofje, kakor poroča Sattler, sklicevali se na te ukaze in s tem izpričevali opuščanje škofijskih zborov, ne bi takoj sklepali, kakor Sattler¹, da so s tem hoteli prikrivati svojo nemarnost in so te ukaze resno smatrali za nadomestke, ker je pač tudi resnica, da bi bilo brezuspešno, morebiti celo nemogoče, sklicevati škofijske zbore, dokler imajo ti ukazi svojo veljavo.

Vsa druga sredstva, ki imajo cerkveni značaj in so v raznih ovirah kolikor toliko pospeševala dušno pastirstvo, hočemo uvrstiti med nadomestke. Taka sredstva so: Škofovske kurije, škofovi ukazi in pastirski listi, škofovi komisariji, kanonična obiskovanja škofov in dekanov, pastoralne konference in zbori dekanov, poročila dekanijskih in župnijskih uradov, duhovne vaje, semenišča, časopisi in razna društva za izdavanje in razširjanje knjig.

I. Škofovske kurije.

Beseda škofovske kurije obsega vse osrednje naprave, ki so škofu v pomoč pri vladanju svoje škofije, naj se imenujejo stolni kapituli, generalni vikarijati ali oficijalati, ordinarijati ali konzistoriji itd. O njih bomo mogli prav soditi, ali so prikladna sredstva za nadomestitev škofijskih zborov ali ne, ako poznamo njihov namen in zgodovinski razvoj.

Škof je po svoji službi duhovni oče svojih škofljanov, posebno duhovnikov. Le-ti kot njegovi duhovni in najbližji sinovi naj mu bodo

¹ Op. cit. str. 282.

tolažba in okrepa¹, pomočniki v izvrševanju imenitne in težavne, za angelske rame strašne² službe³. Razmerje duhovnikov nasproti škofu naj bo po sv. Ambroziju⁴, kakor razmerje sinov proti očetu, in nje naj rabi škof kakor svoje ude. »Episcopus ut membris suis utatur clericis, et maxime ministris, qui sunt vere filii⁵.« Sv. Hieronim pa pravi⁶: »Quod Aaron et filios eius, hoc esse episcopum et presbyteros noverimus«, in tako povdarja potrebo, naj se škofija vlada po skupnih posvetih⁷, da so nekateri njegove besede celo zlorabili za mnenje, da ni razlike med duhovniškim in škofovim dostojanstvom. Ta razlaga je sicer kriva, vendar nam njegove besede potrjujejo, da so škofje že v prvih časih se posvetovali s svojim prezbiterijem o vladanju svoje cerkvene občine⁸. Tako tudi lahko umevamo nevoljo sv. Hieronima nad tem, da so v njegovem času v mnogoterih cerkvah prenehali skupni posveti, in da so v škofovem imenu vladali škofije nekateri oblastni diakoni⁹.

Potreba edinosti in skupnega delovanja je silila škofove že v prvih časih, zbirati svoje duhovnike in diakone v prezbiterijih, da so se ž njimi posvetovali in izvrševali zakonodavno, sodno, nadzorno in dušno-pastirsko oblast¹⁰. Poučevali so svoje duhovništvo v teh zborih v veri, dajali odredbe za službo božjo, za strah in red v krščanski občini ter opominjali svoje duhovne brate, da dajejo lep vzgled s svojim krščanskim in pobožnim življenjem in vedenjem, ker bolj kakor drugim velja njim beseda sv. apostola Pavla¹¹: »Omnia honeste, et secundum ordinem fiant.«

Ti zbori škofa in duhovništva v prvih krščanskih časih, ki so se imenovali prezbiteriji, so bili hkrati škofovo starešinstvo t. j. posvetovalen kolegij, ki je potreben za veljavno škofijsko upravo¹², in škofijski zbor¹³. To nam je povsem jasno, ako pomislimo, da so prve krščanske občine bile le v mestih. Če je torej tedaj škof sklical svoje

¹ Georg Phillips, Dioecessynode. Freiburg im B. 1849. str. 27. — ² Conc. Trid. sess. 6, cap. 1. de reform.

³ Georg Phillips, Kirchenrecht, II. Band, Regensburg 1816. Verlag von Georg Joseph Manz str. 112.

⁴ De officiis ministrorum, lib. II. cap. 24. — Migne, Patrologiae cursus completus, tom. XVI. col. 135.

⁵ De officiis ministrorum, l. c. col. 139.

⁶ Ep. ad Nepotianum. — Migne, l. c. tom. XXII. col. 534.

⁷ Comm. in Titum 1. — Migne, l. c. tom. XXVI. col. 562.

⁸ Phillips, Dioecessynode str. 33. — ⁹ Phillips, ib.

¹⁰ Aloys Schmid, die Bisthumssynode. Regensburg, 1851. Verlag von Georg Joseph Manz. II. I. str. 19.

¹¹ I. Cor. 14, 40.

¹² Schmid op. cit. II. I. str. 4. — ¹³ Schmid, op. cit. II. I. str. 10.

»Voditelj« IV.

duhovništvo na posvete, zbralo se je okrog njega duhovništvo mesta in škofije¹.

V prezbiteriju sta bila združena starešinstvo in škofijski zbor tako dolgo, dokler se niso ustanovile cerkve ali cerkvene občine na deželi; torej dokler se ni ločilo duhovništvo na deželi od duhovništva v mestu². Da se poskrbi za dušno pastirstvo pri teh cerkvah, pošiljali so se iz mesta duhovniki, ki v času svoje odsotnosti niso mogli se vdeleževati posvetov v prezbiteriju. Ko pa so se na deželi začeli nastavljeni stalni dušni pastirji t. j. župniki, postalo jim je sodelovanje v prezbiteriju sploh nemogoče. Tako se je zgodilo, da so samo duhovniki in dijakoni, ki so imeli svojo službo ali v mestu ali v okolici mesta, mogli izvrševati pravico starešinstva³. Od 5. stoletja nahajamo na vzhodu v škofovem starešinstvu le duhovnike in dijakone škofovskega mesta⁴.

Stari prezbiterij se je torej ločil v stalni prezbiterij v ožjem pomenu in nestalne škofijske zbore⁵. Prezbiterij je tudi za naprej ostal stalni svet višjega pastirja, vse duhovništvo pa se je odslej zbiralo le na izrecen škofov ukaz⁶, da je poročalo o spolnjevanju svojih dolžnosti, o upravi cerkvenega premoženja, o skrbi za siromake in bolnike, za vdove in sirote itd. Potem pa je škof poučeval zbrane duhovnike v potrebnih stvareh, dajal predpise in svete ter nalagal pokore in kazni, od katerih je smel pričakovati povoljnih uspehov⁷.

Ta pokret se je vršil v cerkvi na vzhodu, v Afriki, Italiji, Galiji od 400—600, in vsled njega so nastali stolni kapituli, kakor sedaj obstojijo⁸.

Stolni kapitul in škofijski zbor izhajata torej iz starega prezbiterija in sta prejela od njega tudi svoje ustrojstvo. Toda le stolni kapitul je dobil starešinstvo, ne pa škofijski zbor, ki naj po svojih posvetih in odredbah skrbi za dobro urejeno dušno pastirstvo⁹.

Prezbiteriji v ožjem pomenu pa so morali še v marsičem se spremeniti, preden so iz njih postali stolni kapituli v našem pomenu. Spočetka je bil red (ordo) edina vsposobitev za starešinstvo. Pozneje je postala merodajna služba¹⁰. Bolj jasno bi morebiti izrazili se takole: Ker je posvetitev v prvih časih bila nerazdružljivo spojena s službo, so spočetka vse službe, za katere je bil potreben duhovniški red (isto velja najbrž tudi o redu dijakona), bile deležne starešinskega dostojanstva; pozneje pa ne vse službe istega reda, ampak le tiste, ki so

¹ Phillips, op. cit. str. 35. — ² Phillips, op. cit. str. 36.

³ Schmid, op. cit. II. I. str. 19 in 25. — ⁴ Schmid, op. cit. str. 27.

⁵ Schmid, op. cit. str. 19. — ⁶ Phillips op. cit. str. 37.

⁷ Phillips, op. cit. str. 28 in 29. — ⁸ Schmid, op. cit. II. I. str. 29.

⁹ Schmid, op. cit. str. 4. — ¹⁰ Schmid, op. cit. str. 18 in 19.

bile zavoljo krajevnih razmer posebno sposobne¹ t. j. službe duhovnikov in dijakonov v mestu.

Ti duhovniki in dijakoni so bili nastavljeni pri stolni cerkvi, ali izvrševali so dušno pastirstvo tudi v drugih cerkvah, ki so se v mestu pozidale. Sčasoma so dobile te cerkve svoje stalno nastavljene duhovnike t. j. župnike, ki so nekaj časa še ostali v starešinstvu. To nam priča vsaj posredno več poročil o volitvah, pri katerih so sodelovali ne le duhovniki stolne cerkve, ampak tudi drugo duhovništvo v mestu¹. Še le pozneje, ko se je uvedlo skupno življenje med duhovništvom stolne cerkve, ločilo se je to duhovništvo popolnoma od drugega duhovništva, in ker je bilo po življenju in premoženju združeno s škofom, postalo je dosledno jedino le-to starešinstvo škofovo, na čelu mu arhidijakon². Oskrbovalo pa je še vedno dušno pastirstvo v stolni cerkvi in pouk na duhovnih semeniščih. V 12. in 13. stoletju se je izvršila naposled še ločitev v duhovništvo za dušno pastirstvo v stolni cerkvi in v stolne kapitule brez dušnega pastirstva³.

Stolnim kapitulom — mislimo take, kakršne si cerkev želi — pripisujejo cerkveni kanoni veliko važnost in opominjajo škofove, kazaje na žalosten vzgled Roboamov⁴, naj uvažujejo njihove nasvete⁵. Ali škofijskih zborov ne morejo nadomestovati, ker so prejeli od starih prezbiterijev le starešinstvo, ne pa svojstva škofijskih zborov. Prav nasprotno, ker je bilo le malo duhovnikov v bližini škofovi, in ker škofje z drugim duhovništvom niso lahko prišli v dotiko, kazala se je potreba, ne toliko v malih škofijah na vzhodu in v Afriki, temveč posebno v večjih zapadnih, zlasti nemških škofijah, večkrat zbirati duhovništvo na škofijskih zborih, zlasti če je bilo malo izobraženo⁶.

Razun tega stolni kapituli sami spadajo pod zakonodajno oblast škofijskih zborov. Oproščeni so deloma le v stvareh lažje poboljšave in pravosodja in npravstvenega redarstva. Ali tudi v teh stvareh more škofijski zbor nadomestovalno postopati, ako jih je prej opominjal v poboljšavnih in kazenskih slučajih, a se ni zadostilo opominu⁷.

Nadalje prištevamo škofovskim kurijam generalne vikarijate ali oficijalate. Svoj začetek imajo v 12. in 13. stoletju. Proti arhidijakonom, ki so imeli redovito sodstvo (*iurisdictio ordinaria*) in si lastili vedno več oblasti tako, da so postajali podložnim nadležni, škofovi veljavi pa

¹ Schmid, op. cit. str. 19.

² Schmid op. cit. II. I. str. 27, 47. — ³ Schmid op. cit. II. I. str. 48.

⁴ Ibid. — ⁵ c. 7. C. 16. q. 1.

⁶ c. 6. D. 25. in C. 15. q. 7. — Phillips, Kirchenrecht, str. 113.

⁷ Schmid op. cit. II. I. str. 29 in 42.

⁸ c. 13. X. I. 31. — Schmid op. cit. str. 131.

jako nevarni¹, začeli so škofje nastavljeni svoje vikarije ali oficijale. Bili so ti vikariji popolnoma odvisni od volje škofove in se mogli odstaviti vsak trenutek. Nastavljali so se v mestu na škofovem sedežu — ta se je imenoval prvi ali mestni oficijal (*officialis principalis sive urbicus*) — in po škofiji. Ti so dobili ime zunanji vikarij ali oficijal (*vicarius vel officialis foraneus*). Od zunanjih vikarjev moglo se je apelirati na prvega oficijala. Ta prvi oficijal je postal generalni vikarij škofov². V večjih škofijah na Angleškem, v Belgiji, na Francoskem, Nemškem razločujejo generalnega vikarija, ki ima upravno oblast, in oficijala, ki ima sodstvo v civilnih in kazenskih stvareh. Ta razlika se v malih italijanskih škofijah ni vsprejela in ni utemeljena v običnem pravu, ker tridentinski zbor rabi oba izraza v istem pomenu in zaznamuje ž njima jedno in isto osebo, ne pa različne službe³.

Sodstvo generalnega vikarija se razteza na vse stvari, ki spadajo v področje redovite, ne delegirane škofove sodne oblasti, ako izvzameš tiste, katere si škof izrecno in posebej pridržal ali jih izvzema občno pravo, bodisi da prepoveduje, naj sodnost v izvestni stvari generalni vikarij ne izvršuje brez posebnega ukaza škofovega, bodisi da škofu prepoveduje, nekatere reči izročevati generalnemu vikariju, čeprav bi se to zgodilo po posebnem ukazu⁴.

Generalni vikarij in svetovalstvo, ki se mu je pridružilo, imenujeta se navadno generalni vikariat. Na njegovo mesto sta stopila v našem cesarstvu večinoma ordinarijat ali konzistorij. Poleg njih je še škofijsko sodišče (oficijalat), ki sodi tudi v zakonskih stvareh⁵.

Te naprave, katere smo s stolnimi kapituli vred imenovali škofovske kurije, so za redno poslovanje v škofiji v sedanjih razmerah neobhodno potrebne in se ne morejo pogrešati. In ako njihove ude preveva pravi duh in sveta gorečnost, kdo bi pač mogel popisati, koliko dobrega lahko storijo v blagor škofije!

Vkljub temu jih vendar ne moremo imenovati nadomestek za škofijske zbore. V dokaz se ne sklicujemo na to, da se pri njih, kakor pri drugih uradih, sčasoma lahko vrinejo nedostatki, ki ovirajo redno poslovanje in morebiti tudi v duhovništvu ne vzbujajo pravega zaupanja do njih⁶, ampak opozarjamo samo, da te kurije obsegajo le del namena škofijskih zborov, namreč upravo in pravosodje. In če se tudi za upravo in pravosodje v škofiji bolje in lažje poskrbi po škofovskih kurijah, kakor po škofijskih zboreh, je vendar tudi res, da škofovske

¹ Franciscus Xav. Wernz, S. I. *Ius Decretalium*. Romae ex typographia polyglotta 1899. Tom. II. str. 976. — ² Wernz op. cit. II. str. 977.

³ Wernz op. cit. II. str. 978. — ⁴ Wernz op. cit. II. str. 989.

⁵ Sattler op. cit. str. 270 in 271. — Dr. Simon Aichner, *Compendium iuris ecclesiastici*. Editio 8. Brixinae 1895. str. 425. — ⁶ Sattler op. cit. str. 271.

kurijske prav uspešno dosega ta dvojen namen tedaj, ako se v svojem poslovanju ravna po onih določilih, katera so škofijski zbori po skupnih posvetih spoznali za najprimernejša.

II. Škofovi ukazi in pastirski listi.

Med nadomestke za škofijske zbore uvrščamo le take škofove ukaze, katere narekuje ljubezen skrbnega nadpastirja, ki se ne pečajo z malenkostnimi stvarmi, in katerim ni namen le gola zunanost, ampak pred vsem pravi cerkveni duh.

Ali tudi o takih ukazih menimo, da ne morejo nadomestovati škofijskih zborov. Kaj prepriča bolj naš razum, razgovori in skupni posveti, ali pa avtoritativni ukazi? Kaj koristi bolj stvari, če se je oklenemo s srcem, ali pa če se silimo k temu le od zunaj? Zato je tudi kongregacija tridentinskega zbora l. 1720 odločila¹, da se s škofovimi ukazi naj vlada škofija le tedaj, ako so skupni posveti popolnoma nemogoči².

Gotovo bo tudi vsak sklepe škofijskih zborov, pri katerih je sam sodeloval, raje sprejel in se po njih ravnal ter skrbel za to, da jih podložniki pridno izpolnjujejo. Škofove ukaze pa ne bi bilo priporočati tudi iz tega vzroka, ker je skoraj nemogoče, da bi dušni pastirji škofa tako poučili o razmerah, o potrebah in nedostatkih vsakega dela škofije, da bi njegovi ukazi bili primerni in prirejeni vsem razmeram³.

Boljše sredstvo za nadomestitev škofijskih zborov so pastirski listi, če so pisani v pravem evangelijskem duhu. V njih lahko škof govori svojemu duhovništvu in drugim škofljanom iz srca na srce, jih krepi in poučuje. Ali tudi te besede padejo le pregosto na skalo, ne pa na rodovitna tla, in tako ne dosežejo svojega namena. Godi se jim kakor navadno pismenim opominom. Pridno se shranjujejo, ali slabo izpolnjujejo, ker jim manjka potrebnega nadzorstva in onega globokega vtisa, katerega napravijo ustmeni pouki in opomini škofovi⁴. Habet nescio quid latentis energieas viva vox.

III. Škofovi komisarji.

Nekateri škofje so nastavljali po svojih škofijah tako imenovane komisarje in jim izročevali službo sinodalnih prič in eksaminatorjev⁵. Ne da se tajiti, da bi ti komisarji, ako se za njihovo mesto izberejo vredne in sposobne osebe, in ako natančno in vestno izpolnjujejo svoje dolžnosti, mogli veliko koristiti. Žal, da nam izkustvo drugače priča.

¹ Ben. XIV. de syn. dioec. lib. I. cap. 2. num. 5. — Voditelj, III. 2. str. 134.

² Sattler op. cit. str. 278 in 279.

³ Ibid. — ⁴ Ibid. — ⁵ Sattler op. cit. str. 280.

Mnogokrat so škofje premalo poznali mišljenje, življenje in znanstveno izobrazbo tistih oseb, katere so za komisarje postavljali. Vrh tega so vplivale na komisarje razne strasti, strankarstvo, prošnje — in tako se je pogostokrat prigodilo, da so škofa napačno obveščali ali celo svojo oblast zlorabili. Cerkveni zbori se nad tem bitko pritožujejo¹. Takih pritožb ni slišati o sinodalnih pričah in eksaminatorjih, ki so se nastavljali na škofijskih zborih². Ali kaj bi dalje govorili? Nobeden trezno misleč človek, ki pozna razmere naših časov, ne bode resno trdil, da bi škofovi komisarji mogli nadomestovati škofijske zbore.

IV. Kanonična obiskovanja škofov in dekanov.

Kanonična obiskovanja imajo namen, preiskovati o življenju duhovništva in o izvrševanju službenih dolžnosti, prepričati se o npravnem in verskem stanju cerkvene občine, ogledati razne cerkvene naprave, cerkve itd., in odrediti primerna sredstva, da se odstranijo krivi nauki, odpravi nenravno življenje, s spodbudnimi opomini zopet oživi prava vera, vzbuja npravno in mirno življenje ter utrjuje cerkvena disciplina³.

Ker so ta obiskovanja, rekli bi, *conditio sine qua non* za dobro vladanje škofije, zapovedovala jih je cerkev že v prvih časih svojega obstanka in jih štela med prve škofove dolžnosti. O vseh gorečih škofih prvih stoletij se nam pripoveduje, kako natančno so to dolžnost spolnjevali⁴, in cerkveni zbor v Tarakoni na Španskem (516) imenuje kanonična obiskovanja staro cerkveno navado ter jih z nova zapoveduje rekoč⁵: »Decernitur, ut antiquae consuetudinis ordo servetur, et annuis vicibus ab episcopo dioeceses visitentur.« To dolžnost so obnavljali in natančneje določevali pokrajinski zbori⁶. Po določenih tridentinskega zbora⁷ morajo škofje sami, ali če so postavno zadržani, po svojem generalnem vikariju ali vizitatorju vsako leto celo škofijo obiskovati. Če bi zavoljo preobširne škofije to ne bilo mogoče, naj obiščejo vsaj večji del škofije tako, da v dveh letih dokončajo ta obiskovanja. V načrtu postave za vatikanski zbor (1869, 1870) se je ta postava tridentinskega zbora toliko ublažila, da se obiskovanja v navadnih škofijah vsako tretje leto, v razsežnih škofijah vsaj vsako peto leto dovršijo⁸.

Omejeno oblast, obiskovati župnije svojega dekanijskega okrožja, imajo navadno tudi dekani⁹. Ta obiskovanja so bila v navadi že pred

¹ Mansi, tom. 26. str. 11. — Sattler op. cit. str. 280 in 281.

² Sattler op. cit. str. 281. — ³ Conc. Trid. sess. 24. cap. 3. de reform. — Wernz op. cit. II. str. 909, — Sattler op. cit. str. 272.

⁴ Wernz. op. cit. II. str. 909.

⁵ c. 10. C. 10, q. 1. — ⁶ c. 9. II. in 12. C. 10. q. 1.

⁷ Sess. 24. cap. 3. de reform. — ⁸ Collectio Lacensis, tom. VII. col. 643. — Wernz op. cit. II. str. 909 in 910. — ⁹ Wernz op. cit. II. str. 1015 in 1016.

tridentinskim zborom in imajo namen, preiskovati o stavbenem stanju cerkve, o njeni notranji opravi, o svetih posodah, paramentih, službenem uradovanju itd.¹

Kanonična obiskovanja so, kakor nam kaže njihov namen, za dobro vladanje škofije neobhodno potrebna. Iz tega pa ne sledi, da so škofijski zbori izgubili svojo veljavo, postali nekoristni in nepotrebni in da so na njihovo mesto stopila ta obiskovanja kot nadomestek. To nam kaže zgodovina škofijskih zborov in kanoničnih obiskovanj. Od prvih časov dosedaj so se vršili škofijski zbori, a poleg njih so škofje nadzorovali in preiskovali stanje škofije na licu mesta t. j. imeli svoja kanonična obiskovanja. Tridentinski zbor ukazuje razum kanoničnih obiskovanj tudi škofijske zборе, ki se naj vršijo vsako leto, in nalaga kazni tistim, ki bi proti tej postavi ravnali². Obojno torej je smatral ta cerkveni zbor za potrebno, sicer bi obojnega ne zapovedoval³.

Pač pa sta škofijski zbor in kanonično obiskovanje v tesni zvezi med seboj. Pred škofijskim zborom se mora preiskovati o stanju škofije. Na škofijskem zboru se vrši občno preiskovanje o osebnih, uradnih, нравnih in sploh cerkvenih razmerah⁴. Po končanem škofijskem zboru pa je treba zopet kanoničnih obiskovanj, da se prepriča, ali se odredbe škofijskih zborov izpolnjujejo ali ne⁵.

V. Pastoralne konference in zbori dekanov.

Ko se je krščanska vera bolj in bolj širila, in je naraščalo število cerkvenih občin na deželi, poskrbeti se je moralo za cerkveni red tudi v manjših krogih. Dobili so torej predstojniki starejših in odličnejših (krstnih) cerkev kot arhiprezbiterji ali vikariji ali dekani neko prednost nad duhovništvom manjših cerkev. Ti predstojniki so sklicevali duhovništvo svojega okrožja navadno vsak mesec na zборе. Zato so se imenovali ti zbori *Kalendae*, *concilia decanorum christianitatis*, *synodi particulares* vel *decanales*. Njihov namen je bil, pripravljati gradivo za škofijske zборе ali razglašati in obnavljati njihove odredbe⁶.

Med 6. in 9. stoletjem je nastala navada, vsaj večje škofije deliti v arhidijakonije, in arhidijakonije v manjša okrožja, katera so se imenovala dekanije (*decaniae*, *christianitates*). Njim na čelu so bili arhiprezbiterji ali dekani⁷. Tudi ti arhidijakoni in arhiprezbiterji so sklice-

¹ *Gesta et statuta synodi dioeceseanae, quam anno Domini 1896 constituit et celebravit Michael Napotnik, Princeps-Episcopus Lavantinus. Marburgi 1897, stran 377—379.* — Sattler op. cit. str. 273.

² Sess. 24. cap. 2. et 3. de reform. — ³ Sattler op. cit. str. 271 in 272.

⁴ Voditelj, III. 2. str. 129. — ⁵ Aichner op. cit. str. 458.

⁶ Phillips, *Dioecesan synode*, str. 10 in 37.

⁷ Wernz op. cit. II. str. 1013 in 1014.

vali duhovništvo svojega okrožja na arhidijakonijske in arhiprezbiterijske zборе, na katerih so sklepali v mejah svoje oblasti ali samouprave o svojih statutih¹. Arhidijakonijski zbori so prenehali že v davnih časih; na arhiprezbiterijske pa nas spominjajo še ruralni kapituli². Ko se je namreč duhovništvo stolne cerkve združilo v korporacije, posnemalo jih je tudi duhovništvo na deželi ter ustanovilo ruralne kapitule³.

Ti kapituli imajo kanonično vmeščene župnike in nadarbenike kot kapitularje in dekana za predstojnika. Na njihovih zborih naj dekan kot predsednik poizveduje o izvanrednih slučajih, ki so se v preteklem letu dogodili, kaj se je v njih vkenilo in kakšen uspeh je imelo, kaj je naročil ordinarijat na morebitno naznanilo itd. Potem se posvetuje o predmetih, o katerih naj kapitul poroča ordinarijatu vsled posebnega naročila; o načinu, kako naj se javna služba božja opravlja, da bode vernemu ljudstvu v spodbudo; o ukazih, ki so v teku leta se izdali, in o načinu, kako bi se najboljše izvrševali. Naposled sme vsak kapitul o katerem predmetu dušnega pastirstva ali o kateri časovni potrebi, ki se mu dozdeva važna, spregovoriti in izreči željo, da se kapitul o njej posvetuje in potrebno ukrene. O vsem posvetovanju spiše se zapisnik ter v predpisanem redu podpisan s spremnico vpošlje ordinarijatu v pregled in potrditev, ako je treba⁴.

V naših časih pa so pastoralne konference bolj v navadi. V Galiji jih najdemo že v 9. stoletju. Zaslovele so posebno v 16. stoletju (od l. 1565.), ko jih je sv. Karol Boromejski vpeljal med svetnim duhovništvom. Iz Italije so se razširile tudi v druge pokrajine⁵.

Njihov namen je posebno askeza in dušno pastirstvo⁶. Nimajo pravice dajati postave, ampak na njih se posvetuje, kaj se po obstoječih postavah naj stori v posameznih slučajih⁷. Za praktično izobrazbo duhovništva so torej te konference jako koristne. Zato so jih rimski papeži prav gorko priporočali, škofje pa v svojih škofijah zapovedovali⁸.

Ne da se tajiti, da so te cerkvene naprave — mislimo pastoralne konference in ruralne kapitule — res izvstne, ako prešinja zborovalce pravi duh, se spretno vodijo, in se v vsem natančno in vestno ravna po predpisih, ki so se izdali za te zборе. Ali tudi v tem slučaju smemo jih imenovati le ali pripravo na škofijske sinode, ker se naj na njih vzbuja pravi sinodalni duh in pripravlja potrebno gradivo, ali nekak izvrševalen organ, da se po njem razglašajo in obnavljajo odredbe

¹ Wernz op. cit. II. str. 1107. -- ² Wernz, op. cit. II. str. 1108.

³ Schmid op. cit. II. I. str. 47 in 48.

⁴ Sattler op. cit. str. 274 in 275. -- ⁵ Wernz op. cit. II. str. 1107 in 1108.

⁶ Wernz op. cit. II. str. 1108. -- ⁷ Gesta et statuta str. 358.

⁸ Gesta et statuta str. 358—361. -- Wernz op. cit. II. str. 1108.

škofijskih zborov. Ne moremo pa jim pripisovati veljave kot nadomestek, ker se na njih ne more doseči to, kar je bistven namen škofijskih zborov, namreč da stopi škof v tesno dotiko s svojim duhovništvom in s tem utrjuje vez medsebojne ljubezni in edinosti ne le med škofom in duhovništvom, ampak tudi med duhovništvom samim¹. To trditev podpira tudi dejstvo, da so se pastoralne konference vršile poleg škofijskih zborov, in da je papež Pij IX. v okrožnici z dne 17. sušca 1856 vzpodbujal avstrijske škofove, naj sklicujejo škofijske zборе in predpisujejo pastoralne konference².

Kot nadomestek smo pridružili pastoralnim konferencam zборе dekanov ali arhiprezbiterjev. Bili so v navadi, deloma so še sedaj, posebno v belgijskih, nemških, vzhodnih francoskih in italijanskih škofijah³. Te zборе je apostolska stolica včasih celo pripuščala mesto škofijskih zborov ali je bila vsaj voljna, jih pripuščati v posameznih slučajih⁴. Na teh zborih so se imenovali po nekaterih škofijah tudi sinodalni sodniki in sinodalni eksaminatorji⁵.

Ti zbori sami po sebi niso nadomestek⁶, ker se načelno razločujejo od škofijskih zborov. Na zборе dekanov ne kliče škof duhovništva, ampak samo dekane kot svoje uradnike — so torej škofovi posveti s svojimi uradniki. Izključeno je duhovništvo kot tako t. j. izključen je drugi činitelj, ki naj s škofom na škofijskih zborih sodeluje pri vladanju cerkve⁷.

Posebna francoska naprava so cerkveni zbori, ki se imenujejo *conferences ecclesiastiques* t. j. zbori, na katerih so škofje zbirali duhovništvo v večjih skupinah in na njih, ali sami ali po svojih komisarjih razglaševali postave in imeli skrutinije. Posveti duhovništva pripuščali so se le *ex gratia episcopi*. Četudi spočetka ti zbori niso bili nadomestek za škofijske zборе, ampak so se vršili poleg njih, vendar so jih konstitucionalisti t. j. zastopniki mnenja, da ima duhovništvo absolutni Veto na škofijskih zborih, smatrali kot sredstvo v škofovih rokah, da se izogne posvetom duhovništva v celoti t. j. na škofijskem zboru in so se proti njim hudo pritoževali⁸.

Ker so se na teh zborih le razglaševale postave, in vršili skrutiniji, velja o njih to, kar smo omenili o škofovih ukazih in kanoničnih obiskovanjih.

¹ Sattler op. cit. str. 275 in 276. — ² Gesta et statuta str. 360.

³ Schmid op. cit. II. II. 59, 60, 63, 64, 82, 83, 106.

⁴ Gesta et statuta str. 360. — ⁵ Schmid op. cit. II. II. str. 63.

⁶ Schmid op. cit. II. II. str. 29.

⁷ Schmid op. cit. II. II. str. 63 in 64.

⁸ Schmid op. cit. II. II. str. 83, 84, 85.

VI. Poročila dekanijских in župnijskih uradov.

Velevažna služba dekanov nalaga dolžnost, podpirati škofa, da se katoliška vera bolj in bolj razširja, cerkvena disciplina vzdržuje in razne zmote in nedostatki odpravljajo. Zato morajo dekanii quasi oculi et aures et calamus episcopi, nadzorovati duhovništvo in ljudstvo, in po raznih poročilih in izkazih poučevati škofo o stanju svoje dekanije¹.

Kdo nebi priznaval, da imajo ta poročila, kakor tudi poročila župnijskih uradov, to veliko prednost, da škofu pravočasno naznanjajo dogodke, o katerih se sam na svoje oči ne more prepričati? Ali brez ozira na pomanjkljivosti, katere se tudi v ta poročila, naj bodo še tako vestno in natančno spisana, lahko vrinejo zavoljo raznih okoliščin in razmer², pač tudi njim ne moremo pripisovati večje veljave, kakor kano-ničnim obiskovanjem dekanov. O teh obiskovanjih pa smo že govorili.

VII. Duhovne vaje.

Razun pastoralnih konferenc imenujejo se navadno kot nadomestek duhovne vaje. O njihovi koristi in potrebi govoriti³, ni naš namen. Določiti moramo samo njih razmerje nasproti škofijskim zborom.

Duhovne vaje so primerno sredstvo, da se zlasti duhovništvo ohranjuje v oni svetosti, katero zahteva njihov vzvišen stan. In ker se ozirajo samo na ta asketičen namen, so v mejah svojega namena prav tako potrebne, kakor škofijski zbori, priznavamo celo, da se v tem oziru z duhovnimi vajami lahko več doseže, kakor s škofijskimi zbori. Ali četudi ne vpoštevamo, da jih navadno vodijo tuji duhovniki, ki mnogokrat ne poznajo dovolj škofijskih razmer in odredb, vendar tudi duhovne vaje obsegajo le del namena škofijskih zborov, so, rekli bi, izpraševanje vesti za pojedince, ne pa tudi za celo škofijo⁴.

VIII. Semenishča.

Semenishča, katera je zapovedal tridentinski zbor⁵ in škofom njih ustanovitev gorko priporočal, ne morejo biti nadomestek, ker so le sredstvo za vzgojo dobrih duhovnikov, torej le priprava in podlaga za delovanje v dušnem pastirstvu, za nadaljno višjo izobrazbo v svojem poklicu.

Nadalje ali ima odgoja v semenishču — naj je tudi najboljša — tako močen in trajen učinek na duhovnika, da ostane na potu čednosti in pobožnosti tudi po svojem izstopu iz semenishča, da se vstrajno ustavlja pogubnemu vplivu sveta in raznim skušnjavam ter najde sam

¹ Gesta et statuta str. 374. — ² Sattler op. cit. str. 278.

³ Gesta et statuta str. 350—358. — ⁴ Voditelj III. 2. str. 132.

⁵ Sess. 23. cap. 6. in cap. 18. de reform.

tolažbe in dobrega sveta v raznih stiskah in zadregah? Bode torej odgoja v semenišču mogla nadomestovati blagodejno nadzorstvo in presojo, ki se je vršila in se deloma še vrši na škofijskih zborih?

IX. Časopisi in razna društva za izdavanje in razširjanje knjig.

Da so časopisi velike važnosti za cerkev in njeno delovanje, naj ali kot politični listi pretresajo in presojujejo razna dnevna vprašanja, ali naj se kot znanstveni bavijo s teoretičnim ali praktičnim bogoslovjem, kdo bi o tem dvomil? Saj jih slavno vladajoči Leon XIII. sam šteje med pripomočke za obrambo vere in vzdrževanje npravnega reda¹. Isto velja o društvi za izdavanje in razširjanje knjig, ker podajajo knjige kot pripomočke za nadaljno izobrazbo. Ali imenovati jih smemo le pripomočke, ne pa nadomestke.

Naposled pripomnimo, da ta pod imenom nadomestki navedena sredstva niso nadomestki v pravem pomenu. Povsod, kjer se je ohranil pravi cerkveni red, bila so poleg škofijskih zborov in so imela namen, pripravljati na te zборе. Če se ti zbori ne vršijo, izgubijo ta svoj namen, dasi sicer tudi tedaj kolikor toliko služijo vladanju posameznih škofij. Zato se škofijski zbori prav primerno smejo imenovati dopolnitev vseh sredstev — *remediorum omnium complementum*².

Dr. M. Matek.

Ob Slomšekovi stoletnici.

Kdo ne pozna prekrasnega uvoda v istotaki knjigi Slomškovih življenjepisov? Ne vem, če se kateri slovenski izrek tolikrat ponavlja, kakor sloveče besede iz onega uvoda: »Kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih vrli naslednik biti ne zasluži!«

Slovenski narod mora letos te besede posebno uvaževati, ko praznuje stoletnico Slomškovega rojstva. Se-li ne bo po njih ravnal?...

Slomšek! — Veleslavno ime v slovenski zgodovini! Raditega je Slomškova stoletnica obče slovenska svečanost. Že zdavnaj, morebiti še nikdar se ni slovenski mož tako proslavljajal, kakor Slomšek ob stoletnici. Posamezni krogi in stanovi tekmujejo, kako bi ga slovesnejše povelicevali. Učenjak in kmečki prostak, učitelj in duhovnik ... vsi mu pripravljajo posebne spomenice. Družba sv. Mohorja bo

¹ Gesta et statuta str. 261 in 262. — ² Syn. Torn. ann. 1574. — Harzheim VII. 769. — Phillips, Dioecensynode str. 120 in 121.

v posebni knjigi njegove zasluge slovenskemu občinstvu ocenila, učiteljska društva prirejajo shode in izdajajo oduševljene spise njemu v čast in slavo.

Prav tako. Ako kdo — Slomšek tako slavlje v polni meri zasluži.

Vendar v prvi vrsti imamo mi duhovniki dolžnost, s posebno hvaležnostjo in z neomejenim spoštovanjem spomniti se njegove stoletnice.

Zakaj? Zato, ker je Slomšek naš! Vse priznanje tistim učiteljem, ki Slomškega letos častijo; saj je on njihov prvak, svitla zvezda na jasnem obnebju slovenskega vzgojeslovja! Vsa čast vrlim pisateljem, ki ga letos tako pohvalno opisujejo, saj je Slomšek dika med njimi, on je s svojimi duhovitimi spisi tako globoko narodu v srce prošnil, kakor nobeden drugi slovenski pisatelj ne.

A pred vsem je bil Slomšek duhovnik, 16 let let celó višji duhovnik, nadpastir cvetoče vladikovine! Ta čast je bila vrhunec njegove sreče, za katero se Bogu ni mogel nikdar dovolj zahvaliti. On je bil duhovnik z vso svojo dušo, z apostolsko vnemo, z mučeniškim ognjem. Stanovska zavest je bila pri njem čudovito razvita. Z nobeno drugo dobro lastnostjo se ni ponašal, vsako svojo vrlino je hotel v svoji skromnosti in ponižnosti pred svetom skrivati, — samo s častjo, da je duhovnik, se hvali. Kako vzvišeno je o duhovskem poklicu pisal svojemu sotrudniku in prijatelju Stojanu:

Predragi prijatelj! Bog Vam tisočkrat povrni, kar za »Drobtinice« dobrega storite! One so dušna hrana za naše dobro ljudstvo. Dolžnost je torej vsakega duhovnika, da jih po vseh močeh podpira. Mi smo prejeli od Boga neizrekljivo milost, da smo duhovniki, to je sreča in čast, s katero angelje prekosimo. Sam Izveličar sveta nam pravi, da smo luč svetá, da smo sol zemlje, da smo visoko na svečnik postavljeni. Pustimo torej svojo luč svetiti med čredo, kateri nas je za prošnike Odrašenik postavil; naj okusi svet blagost in krepost tiste soli, ki mora svet pred gnilobo ohraniti. Z besedo in dejanjem moramo to vsi storiti; še več naj storijo pa tisti, ki so od Boga prejeli dar, da lahko ljudstvu tudi s peresom pomagajo! Povejte Vi, preblagi sodelovalec v vinogradu Gospodovem! to svojim stanovskim bratom! Naj žarno, kakor poletno solnce, sveti luč našega rajskega, med vsemi najvišjega poklica! ...

Komu ne sežejo v globočine srca one pomenljive besede, katere je Slomšek, v svesti si svojega višjeduhovskega poklica, izgovoril na zadnjem svojem birmovanju v laški dekaniji l. 1862., nekaj dni pred svojo smrtjo. Ko so ga namreč duhovniki opozorili na njegovo bolezen, ki tako otežuje mučno potovanje po hribovitih župnijah, je odločno odgovoril: »Treba ni, da živim, treba pa je, da svojo dolžnost izpolnim!«

Da, Slomšek je bil duhovnik, uzoren višji duhovnik! Zato ponovimo ponosno laskave besede: Slomšek je naš! Njegova dela so narodna last, njegove preobile zasluge pripadajo vsemu ljudstvu, a po

stanu je Slomšek naš! Vse njegovo bitje, njegovo delovanje, njegovo hrepenenje je z duhovskim stanom v tako tesni zvezi, da Slomšeka ne more umeti, kdor te okoliščine ne upošteva.

Ni-li torej ob sebi umevno, da se »Voditelj«, duhovsko glasilo, Slomšekove stoletnice spominja? Kako bi mogel »Voditelj« to veliko svečanost prezreti, on, ki izhaja ob grobu Slomškovem, ki ima vzvišeni namen iz prestolnice, katero je v Mariboru Slomšek ustanovil, duhovskemu stanu razsvitljevati pot, po kateri naj sebe in svoje vernike vodi do časnega in večnega blagostana!...

Naj bodo te-le vrstice posvečene Slomškovemu spominu ob slovesni stoletnici! Naj bodo ponižno znamenje neomejene hvaležnosti do velikega slovenskega vladike! Ž njimi proslavimo Slomšeka duhovniki, zbrani v obširnem krogu okoli »Voditelja«, mi, ki poznamo in dobro cenimo besede: Slomšek je naš! Peli mu bomo tem bolj navdušeni slavo, ako pomislimo, kaj je zgolj v duhovskem oziru storil za ljudstvo in duhovnike.

1. Slomšek je odličen cerkveni pesnik. Pesem je za službo božjo velevažnega pomena. Katoliške obrede, posebno pa najsvetejšo daritev, je cerkev s pesmijo lepo odičila. Sv. Hijeronim, sv. Gregorij Veliki, Inocencij III., Pij IV., Leon XIII. in še mnogo drugih mož, katerih imena se svitlo bliščijo v cerkveni zgodovini, so z veliko vnemo skrbeli za dobro petje. Kje pa bi našli več petja, kakor ravno med Slovenci? Naše ljudstvo si službe božje brez petja takorekoč niti misliti ne more: poje pri sv. maši, pri pogrebu, pri procesijah, na božjih potih. Marljiva dekleta pa zapojejo kaj rada cerkvene pesmi tudi pri delu, na polju, v vinogradu, na travniku ter s tem navadno delo posvetijo in v službo božjo spremenijo. Pesem je torej — posebno pri nas — zelo pomenljiva za versko življenje; v nekakem oziru je celó merilo občne nравnosti. Kjer dekleta pobožne pesmi pojejo, lahko sklepaš, da so dobrega duha; pri katerih veselicah in shodih naše ljudstvo svete pesmi poje, tam je poštenost doma; kjer se pa razlegajo razuzdane popevke, ter mladina, kakor Slomšek pravi, »grde kvante trobi«, tam hudobija cvete in peklu žrtve odgojuje.

Slomšek je to dobro spoznal. Zato je pa zlagal lepe cerkvene pesmi, polne svetega oduševljenja. V njih se spozna pravi, pobožni, po svetosti koprneči Slomšek. V nje je izlil svojo ljubezen do Boga, do cerkve, do svetnikov. Nekatero druge slovenske cerkvene pesmi so slovnično bolj dovršene, tudi bolj pesniške; Blaž Potočnik, Hašnik, Rihar, Volčič ali Virk Slomšeka v zunanji obliki cerkvenih pesmi nadkriljujejo; a v notranji krasoti, v neki tajni vzvišenosti mu ni nikdo enak. V cerkvenih pesmih se zrcali nedolžno srce Slomšekovo. Kako lepo se glasi:

Hvaljen bodi Jezus Kristus!
 Hvaljen bodi naš Gospod!
 Naj Te po vesoljnem svetu
 Hvali ves človeški rod!
 Adam je nebesa zgubil
 Ino pekel nam odprl;
 Ti si nas pa toljko ljubil,
 Da si križan za nas vmrl.
 Naj Te hvali in časti,
 Kar se križa veseli!

Presunljiva je njegova pesem »Misijonski križ«:

Kraljevo znam'nje, križ, stoji,
 Bandero glej vihrati!
 Dol s križa Jezus nas uči
 Za dušo se vojsk'vati.
 O sveti križ, nebeški ključ,
 Ponižno te častimo,
 Zvestobo obljubimo!

Ali pa »Pohvala sv. Križa«, zadnja Slomšekova pesem, katero je zapisal v spominsko knjigo pri Sv. Križu poleg Belih vod l. 1862:

O križ, na visoko postavljen,
 Zastava premage si nam,
 Visoko nam bodi pozdravljen,
 Zaupanje naše si nam!...

Držimo se svetega križa,
 Svet križ nam nebesa odpre,
 Svet križ nas nebesom približa,
 Le s križem v nebesa se gre.

Prava bisera v cerkvenem pesništvu sta »Pesem neveste Jezusove« in »Veselica nedolžnega mladeniča«.

Veseli zemlja se, nebó,
 Z menoj prepevaj prav lepó
 Prelepo pesem Jezusu,
 Mi ženinu preljubemu!

se začne prva, druga pa:

Poslušajte mene vsi ljudje,
 Poslušajte žene in možje,
 Bom prelepo pesem vam zapel...

S svojimi pesmimi Slomšek med narodom vedno živi in bo živel, dokler se bodo slovenska srca v svetih pesmih k Bogu povzdigovala.

A Slomšek ni umel pesmi samo lepo zložiti, tudi vglasbil jih je, kajti bil je nadarjen skladatelj. Ako bi bil imel časa dovolj na razpolago ter bi se bil na konzervatoriju izobrazil, bil bi brezdvomno postal sloveč glasbenik. Toda pri svojih preobilih opravkih je le semtertje na glasoviru se poskusil ter poiskal svojim cerkvenim pesmim primeren napev. In kako je zadel naroden duh! Katerega pridigarja še ni v globočine srca ganil »Oče naš« s Slomškovim napevom, ako

ga ljudstvo v svetem navdušenju pred pridigo zapoje. Kakor silovito valovje po morju, tako doni z mogočnim, pretresljivim glasom ta nedosežna pesem proti nebu. Poslušal sem jo visoko gori pri sv. Uršuli, tam doli ob Sotli, ob obalih jadranskega morja, na blejskem otoku ... povsod sem se divil tem nepopisnim, zvonkim glasom. Ganljivejšega napeva pri drugih narodih ni. Ni čuda, da se je nadvojvoda Viljelm pred vsem ljudstvom v cerkvi pri Veliki nedelji jokal ter je dejal, da takega petja še ni nikdar slišal. Slomšekovi napevi so priprosti, brez vsakega umetnega lepoticja, a ravno zato tako silovito segajo v srce. Kar je nedolžnim otrokom Slomškova pesem »Preljubo veselje« ali pa »Mlado jagnje« z mičnim poljudnim napevom, to so pobožnim pevcem in pevkam Slomškove cerkvene pesmi, — vse jih ljubi, čisla in z velikim veseljem prepeva.

Kakor Vodnik, tako i Slomšek o sebi lahko zapoje:

Dovolj je spomina,
Me pesmi pojó!¹

2. Slomšek je naš najdičnejši cerkveni govornik. V tem oziru je pač ljudstvo najboljšo sodbo pogodilo, ko je reklo že o kapelanu Slomšku: »Govorijo, kakor bi rožice sadili«. Mnogo njegovih cerkvenih govorov je že tiskanih, »Pridige osnovane« so lani izšle, mnogo jih je še v rokopisu, ki se bodo pa tudi prej ali slej morali izdati. Njegova govorniška dela se torej ne odlikujejo samo po kakovosti, ampak tudi po obilici.

Cerkveni govori so bili prav za prav povod Slomškovega visokega dostojanstva. Večkrat ga je namreč poslušal krški knezoškof Jurij Mayer (1827—1840) ter ga je tako občudoval in čislal, da ga je proglasil za prvega govornika svoje škofije, (Slomšek je bil takrat spirital na združenem bogoslovnem zavodu krške in lavantinske škofije v Celovcu). Tudi solnograški nadškof Schwarzenberg, poznejši sloveči nadškof in kardinal v Pragi, je Slomška pri pridigi v Št. Andražu spoznal, ga začel od ondot neomejeno čislati, ter ga je raditega l. 1846. imenoval lavantinskim škofom.

Za govornike je Slomšek napisal krasno navodilo, kako se je treba v govorništvu izobraziti. To navodilo je pravi biser slovenskega slovstva; že bralci »Drobtinice« so je občudovali in nič manj ne sme biti za-nj vnet mlajši naraščaj med duhovstvom, ki je lahko čita v novo izdanih »Pridigah osnovanih«. Postave za govornika so v tem navodilu tako umevno, na kratko in vendar povsem določno zbrane ter razložene, da v Kvintiljanu ali Ciceronu ali pri Schleiningru ali pri

¹ Mnogo Slomškovih napevov še ni bilo objavljenih v tisku, tudi ti bodo kmalu prišli na svitlo.

Ackermannu nič boljšega ne najdemo. Kdor to navodilo pozna ter se po njem zvesto ravna — on mora postati izvrsten cerkveni govornik, tak, kakršnega zahteva moder latinec z besedami: *Sit igitur orator vir talis, qualis vere sapiens adpellari possit; nec moribus modo perfectus, sed etiam scientia, et omni facultate dicendi.*»

Kolikega uvaževanja je vreden Slomšekov opomin v X. poglavju: »Skušnja, ne hvale vredna, uči, da slovenski govorniki večjidel dobro začnejo, toda namesto čedalje svojo zgovornost boljšati, v kratkih letih tako opešajo, da jih je težko več spoznati. Res je, da pride tudi govorniku omagljiva starost, v kateri živost zgovorna vgašuje ter ga zapušča telesna in dušna moč; a zgovorno moč v najboljših letih zanamariti, namesto napredovanja le zaostajati, bilo bi grdo in pa škoda velika. Slovensko zgovornost povzdigovati naj nam pomaga: ... (našeteje 10 pripomočkov) ... Nikdar prehitro ni začeti, nikdar prepozno nehati, kdor hoče v zgovornosti vrlo napredovati.«

Slomšek je imel vse vrline in odlične lastnosti za izbornega govornika. Postava mu je bila lepa, častljiva, prikupljiva; glas sladkomi, krepek, razločen; stal je na neprecenljivi podlagi temeljite bogoslovne izobrazbe, posebno sv. pismo ve uporabljati na presenetljiv način; Bog mu je pa dal še tisto milost, ki govorniku največ blagoslova prinese: da je imel pobožno, za svete resnice, verske in nравstvene, čudno vneto srce. Iz vsakega njegovega govora se zrcali apostolska gorečnost, čista kot solnce, plameneča kot serafinska ljubezen. Taka čednost rosi na poslušalce božjega duha, srca pretresa, razum razsvetluje, grešnikom je v spreobrnjenje, nevednim odrešilna luč, pravičnikom poroštvo rajske sreče.

Vprašalo se je večkrat, kateri bi bil najlepši Slomšekov govor? Je težko razsoditi, ker se vsak govor mora meriti po posebnih okoliščinah. Slomšek si vseh govorov ni zapisal, mnogo, morebiti najlepših, je pozabljenih; a med temi, ki so nam v knjigah ali pa v rokopisu ohranjeni, se pač posebno odlikuje pridiga pri novi sv. maši J. Stepišneka, poznejšega knezoškofa lavantinskega, v Celju l. 1838.; silno ganljiva je meditacija iz slatinskih duhovnih vaj l. 1862., zadnja, katero je Slomšek imel; uzorna je pridiga v rokopisu, katero je imel l. 1845. v Št. Andražu o dolžnosti starišev, izvirna in duhovita je pridiga o beračih, itd.

Kar Slomškovim govorom posebno vrednost daje, je poljudna priprostost, jasnost v izrazih, določnost v nazorih, in pravi značaj jedrnate slovenske govorice. Ako bi med sto govori čital samo enega Slomškovskega, bi ga takoj, že po nekaterih stavkih spoznal; kajti tako uglajeno, milo in do srca segajoče med starejšimi slovenskimi govorniki ni nikdo govoril.

Pač res, priprosti narod je najboljše sodil: Slomšek »govorijo, kakor bi rožice sadili!«

3. Trajen spomin si je Slomšek postavil v slovenskem slovstvu in v srcu vseh Slovencev s svojim književnim delovanjem. Odličen slovenski pisatelj je. Tako plodovit, kakor on, še ni bil nobeden drugi slovenski pisatelj. Njegova dela so jako obširna. Tukaj ni treba vseh ocenjevati; v Slomšekovi spominski knjigi družbe sv. Mohorja so našteje vse knjige, razložena je i vsebina vsake posebej, dodana tudi sodba o posameznih; tu bodi le povedano, da je Slomšek pred vsem cerkveni pisatelj. Izdal je veliko molitvenikov, ki so že izšli v mnogoterih izdajah ter sedaj romajo v tisočih in tisočih izvodih po vsem Slovenskem. Nekaj knjig pa moramo vendar navesti, kajti nedosežne vrednosti so v vsej slovenski cerkveni književnosti: »Krščansko devištvo« in »Življenja srečen pot za mladeniče«, sta velekrasna molitvenika za mladino; »Življenje svetnikov«, »Hrana evangeljskih nauk« in »Apostolska hrana« so za homileta in kateketa velike važnosti. In »Drobtinice« — koliko prekoristne vsebine iz bujnega cvetja sv. katoliške cerkve imajo! Celo poučna knjiga »Blaže in Nežica«, katero Kosar imenuje krono vseh Slomšekovih del, je na mnogih krajih vzgledna katekeza, v celoti pa je prelep pouk v najčistejšem krščanskem zmislu.

Nesmrtne zasluge si je pridobil Slomšek z ustanovitvijo slavne »družbe sv. Mohorja«, kajti on je njen pravi oče, on jo je vstvaril, on je bil njen največji dušni in gmotni podpornik. Kdo ne pozna te neprimerne družbe? V kateri slovenski hiši še ni praznovala svojega prihoda? Kdo bi naštel dobrote, ki jih je že kakor skrbna mati z razkošno ljubeznijo podelila našemu ljudstvu? Nikar pa pozabiti, da vse, kar ona dobrega stori, se naslanja na duhovitost, trud in navdušenost njenega očeta — Slomšeka!

Slomšek je bil preporodnik slovenskega slovstva. On je zanetil v narodna srca veselje do čitanja, hrepenenje po pravi, zveličavni omiki. A ne samo da bi bil on sam pisal, vnel je tudi druge rodoljube k pisateljstvu. Obsežen je bil krog marljivih pisateljev, katere je z milim opominom vzbujal. Znani slavčeki naše vladikovine: Virk, Hašnik, Orožen, Lipold so Slomšekovi učenci, on jim je vnel pevsko žilo, druge je navdušil za delovanje v prozi; vsem pa, s katerimi je kakorkoli prišel v dotiko, je vdahnil svojega duha. Slomšekovi učenci so bili vedno in so še dandanes vrli duhovniki, odlični domoljubi in plemeniti značaji. Čast jim!

Kako živo in vneto se je Slomšek za slovensko slovstvo zanimal, sprevidimo iz premnogih njegovih pisem, ki so večinoma še neobjavljena. Eno pa hočemo tu obelodaniti, ker je zelo značilno; pisano je

bilo pokojnemu vrlemu profesorju dr. Muršecu v Gradcu. Glasi se doslovno, brez vsake spremembe:

Prečastit g. Doktor!
Predragi Prijatelj!

Bili ste mi toliko dobri moj Mali Katekizem pregledati, kojega sim po Vaši sodbi popravil; in ravno bo v drugo naškan. Tudi Malo Berilo Vam rokopisano pošlem, in lepo prosem, pretresiti ga in najdene pomote odkrito serčno naznaniti mi, da ga popravim, poprej ko v Beč pojde visokemu Ministerstvu v presojo. Da bi pa clo ne vtegnili rokopi ovi pretresti, pošlite ga meni nazaj, in ne zamerite, da Vas, ki ste z delom obloženi, nadlezvam. Rad bi našim šolam kaj obče koristniga dal, ali moje želje so večke ko moja moč.

Tudi se Vam še nisim za Vaše krasno Bogočastje zahvalil, ne pohvalil Vašega hvalevrednega dela. Bog daj, naj bi se naša gimnaz. mladeš toliko v slovenščini izurila, da bi Vaše Bogočastje rabiti mogla. Pošlite mi 12 Vaših zvezanih knjig za bogoslovnike moje, pa pišite ceno, hvaležno Vam znesek gotov pošljem.

Prva skušnja Katehetika bila je v st. Andražu 1ga Sušca v slovenskem jeziku. Nadučitelj Jožef Rozman in pa učenci so se toljko jako obnašali, da je vsakemu Slovencu jih poslušati serce jegralo. Vsako nedeljo in svetek pridigva eden bogoslovcev slovenski družini v škofijski kapeli po slovenje.

Veselo se tudi od Graških bogoslovcev bere, da jih g. Dr. Robič besedništva v slovenskem jeziku uči. Bog nam le tudi zlogo-zlogo-zlogo daj, ki nam je serce dal slavno delo začeti. — Vaši prijaznosti priporočivši se ostanem

Vaš

star prijatelj
Slomšek m. p. Anton.

8. Sušca 1851.

Dr. Muršec je bil sploh Slomšku posebno mil in ljub; ker je bil po vsem Štajerskem dobro znan ter je z veliko modrostjo družil Slovence v Gradcu, ga je Slomšek za svojega sotrudnika in razširjevalca svojih nazorov nujno potreboval. Med drugimi pismi, ki so ohranjena iz njunega pogostega dopisovanja, naj še to-le sledi, ki bo slovstveno izobražene čitatelje posebno zanimalo:

Hochwüirdiger Herr Muršec!
Verehrtester Freund!

Durch Herrn Hofkaplan Košar ermüthiget bin ich so frey das Manuskript Drobtince za novo leto angeschloßen mit der Bitte zu übersenden, es dem h. Gubernium vorzulegen, so wie das beiliegende Schreiben dem P. T. Herrn Gubernialrathe Kraus zu überreichen; — doch es früher zu versiegeln und die Adresse zu schreiben.

Ich habe vor, dieses Jahrbuch bei Kienreich drucken zu lassen, und ersuche Sie schönstens die Correctur möglichst zu besorgen. Darum überschicke ich auch das Holzstäckel, welches den Titel zieren soll, das Sie aber nicht vorzulegen haben, sondern nur der Buchdruckerey zum Gebrauche zu übergeben. Wird das Jahrbuch Anklang und Unterstützung finden, so wollen wir für die kommenden Jahrgänge Stahlstiche besorgen.

Wegen der Auflage werde ich unter Einem mit Kienreich unterhandeln. Wenn Sie das Manuskript mit dem Imprimatur erhalten, so bitte ich die Druckerei zu

betreiben, damit das Werk bis Ostern 1846 fertig wird. Alle Ihre etwaigen Auslagen und sonstigen Wege werde ich Ihnen mit Dank bezahlen.

Das Format wünsche ich dem Jahrbuche des Ignatz Jahrisch ähnlich, das Ihnen ohnehin bekannt sein wird.

Unter Einem lade ich aber auch Sie für die kommenden Jahre als Mitarbeiter an diesem Jahrbuche ein im Vertrauen, daß Sie das Wohlthätige dieses Unternehmens würdigen und befördern werden.

Mehrere Herrn Slovenen haben beschloßen den Allioli (dessen hl. Schrift) ins Slovenische zu übersetzen, dazu brauchen wir gegen 30 Mitarbeiter. Ich wünsche dazu auch einige aus der Seckauer Dioecese. Welche würden mir Euer Hochwürden rathen, die Kopf und Herz dazu hätten?

Indem ich mich für das neue Jahr einer näheren Mittheilung und Freundschaft empfehle, wiederhole ich meine Bitte

Euer Hochwürden

ergebendster Diener

Anton Slomšek m. p.¹

St. Andrä am 30. 10ber 1845.

Tako je Slomšek rojake budil, vnemal, k marljivemu delovanju vsodbujal. Posebno je pa to skrb skazoval svojim ljubim bogoslovcem, v katerih je zanetil neugasljiv ogenj pravega krščanskega prepričanja in najčistejše ljubezni do domovine.

In to je ogromnega pomena. Dandanes — pravijo — je vek duševne razsvitljenosti, nenadnega napredka, velikanskih uspehov na znanstvenem polju. V marsikaterem oziru se mora to odkritosrčno pripoznati. Vsa čast pravi vedi! Po nobeni poti pa si človek ne pridobi tolike veljave med izobraženim svetom, kakor, če je uspešno, modro in slovstveno delaven. Dandanes je takorekoč doba peresa, doba spisov in knjig.

Priznati se mora, da je naša slovenska duhovščina v minolem XIX. stoletju v slovstvenem oziru delovala zelo veliko. Imamo svojega Volkmera, Zelenka-Zagajšeka, Virka, Orožna, Cafa, Raiča, Trstenjaka, Vošnjaka, ki so v dobi prvega prerojenja slovenske književnosti bili skoraj edini slovenski pisatelji, ki so s svetim oduševljenjem orali ledino slovenskega slovstva — a dika njihova, njih prvak in slavni vodnik je višji duhovnik — Slomšek. S tem je Slomšek pred vsem izobraženim občinstvom visoko povzdignil ugled duhovskega stanu, pridobil mu je čast, kakršne dandanes z nobenim drugim sredstvom ne moremo priboriti. Naj nas vpraša inteligenca po zaslužnih veljaki in slovstveno zaslužnih možeh, evo jih, pokažimo ji Slomškega, ki je naš, na katerega moramo biti ponosni. Ima-li domovina njemu enakega? Ne prezrimo tega pomena Slomšekove slave!

¹ Vsa ta pisma so povzeta iz izvirnika in, kolikor je pisatelju znano, še niso bila priobčena.

4. Za lavantinsko škofijo posebej je pa Slomšek še tem večje važnosti. Bilo bi krivično, njega previsoko hvaliti, a njegove prednike in njih zasluge poniževati. To bi bila zgodovinska neresnica. Hvala Bogu, lavantinska škofija je imela vedno vrle nadpastirje; le-ta se je odlikoval v tem, drugi v drugem oziru. Ditrik Wolfsauer (1318—1332) je bil slaven vojščak, ki je po takratnem običaju celo z mečem v roki branil pravice svoje domovine; Jurij III. Stobaeus (1584—1618) je bil diplomat, moder in špreten, kakor malokdo v oni dobi, zato je bil tudi kot škof državni cesarski namestnik na Štajerskem in Koroškem. Tudi Slomšekovi neposredni predniki so bili uzorni cerkveni knezi; o Ignaciju Zimmermannu (1824—1843) Slomšek sam veliko lepega pove v svojih knjigah, Franc Kutnar (1843—1846) je bil širom cele Avstrije znan vsled svoje apostolske gorečnosti in ganljive pobožnosti.

Vendar se mora priznati, da je sedanji obseg lavantinske vladikovine, in sploh njeno zunanje in znotranje bitje v največji meri Slomšekovo delo. Ne zasluži tedaj, da ga zgodovina naše škofije zapiše z zlatimi črkami v svoje knjige? Ali je delovanje katerega njegovih prednikov tako očitno, pomenljivo in trajno, kakor ravno njegovo!

Slomšek je po silnih težavah dosegel preustrojo naše škofije; da je sedaj krasni del štajerske kronovine skupno pod vlado lavantinskega knezoškofa, to je povzročil njegov dolgoleten napor, po čemur so predniki skoraj sto let zaman hrepeneli. On je prestavil prestolnico iz malega Št. Andraža v Maribor, ki je vsled svoje lege, velikosti in brezdvomno še bolj cvetoče bodočnosti najbolj pripravno mesto na Spodnjem Štajerskem za prestolnico. Kdor je nekoliko natančneje čital zgodovino o preseljevanju škofijskega sedeža v Maribor, samó ta bo umel ceniti to Slomšekovo zaslugo; koliko truda, koliko dušnih in gmotnih žrtev, koliko mučnih skrbi je bilo treba, da se je to orjaško delo dovršilo. Ni čuda, da je mestni zastop mariborski v slovesni seji izrekel pomenljive besede: »Ime Ternkoczy in Slomšek bode pri nas ostalo neumrljivo!« Enoglasno je bilo priznanje, katero je takrat Slomšku donelo od vseh strani, od duhovnikov in posvetnjakov; vse želje so se združevale v lepi pesmi, katero je zložil navdušen Slomšekov častilec, sicer Nemec po rodu, pa velik Slomšekov občudovalec:

Tu sero, Princeps, exinde aliquando beatus
Hospitium felix ingrediare Dei
Ac tandem Coeli forti Tibi tecta reservent,
Callis apostolici dona suprema probis! —

Slomšek je pa skušal svojo od l. 1858 lepo obkroženo škofijo z vsem preskrbeti, kar občni blagor zahteva. Največja potreba je bila pač dobro urejena bogoslovnica. Kaj je škofija brez nje? Kako naj

vlada škof svoje duhovnike, na katerih odgojo nima nobenega vpliva? Tako usodo je imela naša škofija pred Slomšekom. Lastnega bogoslovja ni bilo, svoje bodoče duhovnike je škof nekaterekrat smel obiskati v tuji škofiji, v Celovcu — to je bilo vse. Slomšek je najprej vsled obilnih prošenj dosegel dovoljenje, da je smel imeti pri sebi v Št. Andražu četrtoletnike, ki so tam bivali skoraj le na njegove stroške. Tudi izvrstne profesorje jim je on priskrbel, deloma sam imel za nje predavanja. Ko se je pozneje preselil v Maribor, je ustanovil škofijsko bogoslovnico, iz katere je izšel malone ves sedanji zarod lavantinske duhovščine; le-to bogoslovje, »igla cele škofije«, je rekel Slomšek, je ljubezniva mati vrlih delavcev v vinogradu Gospodovem, je plodovit izvir dušnega pastirstva, je trda zaslomba in sladko upanje naše škofije.

In Slomšek je njegov oče, njegov požrtvovalen ustanovnik, njegov najblazji podpornik. Kateri duhovnik, kateri laik mu ne bi za to hvale in slave pel?

Toda take velike in za bodočnost merodajne ustanove njegovemu neumornemu hrepenenju še niso zadostovale. Da bi iz gimnazije dobival mnogo dobrih bogoslovcev, je ustanovil dijaško semenišče, nekdanji Maximilianum v Celju, ki je bil podlaga sedanjemu velikemu semenišču v Mariboru.

Za izobrazbo svoje duhovščine je vpeljal pastoralne konference, katerih veliko korist pač vsak duhovnik uvidi. Kako lepo piše o tem l. 1847.: Lastna izkušnja nas uči, da za dušnega pastirja ni dovolj, uživati samo pouk v šoli in pripravljati se v bogoslovjih na mašnikovo posvečevanje. Duhovna izobrazba se mora v dušnem pastirstvu nadaljevati. Da bi to neobhodno potrebno izobrazbo pri svoji duhovščini po mogočnosti razširil, sem se odločil, po vzgledu mnogoterih drugih škofij razun duhovnih vaj v probujo pravega verskega svečeniškega duha tudi pastoralne konference vpeljati, da bi oživil in povzdignil potrebno znanstveno izobrazbo in pastirovanje enakomerno preustrojil.«

V povzdigo cerkvenega življenja med verniki je ustanovil na stotine bratovščin, katere so bile takrat celó duhovnikom komaj po imenu znane. V Celje je poklical neutrudno delujoče misijonarje lazariste, za sebe je iz Rima izposloval dovoljenje, da sme imeti v družbi gorečih duhovnikov po različnih krajih svoje škofije misijone, »in tako je, pripomni duhoviti Kosar, z misijonskim križem v roki, pravi apostol Slovencev, romal od ene meje do druge v svoji škofiji, na 14 krajih je postavil misijonski križ in ga je z lastno roko blagoslovil.«

Popisovati njegove neizmerne zasluge na polju modrega in pravičnega šolstva ne spada sem, to bodo storili šolniki, ki ga imenujejo prvega slovenskega pedagoga.

Le na glavne poteze njegovega duhovskega delovanja smo hoteli opozoriti. In iz teh bo pač jasno dovolj in razvidno, zakaj Slomška tako cenimo, ljubimo in povečujemo, pred vsem mi duhovniki. Slomšek je naša čast, naša dika, naše srčno veselje. On je prevstvaril lavantinsko škofijo ter je za njo tolikega zgodovinskega pomena, kakor nobeden njegovih prednikov ne. Njegovo ime ostane slavno in neizbrisljivo med Lavantinci. Slomšek je s svojim vsestranskim dušnim delovanjem povzdignil slavo naše škofije v celi Avstriji, pred celo katoliško cerkvijo; s svojim pisateljevanjem je povzdignil toli potreben ugled nas duhovnikov ter povzročil, da se mora na lavantinsko duhovščino izobraženi svet s spoštljivostjo ozirati.

Slomšek je bil ljubljeneц svoje dobe. Ko so gostje na Slatini zvedeli njegovo smrt, je mahoma rekel nek hrvaški duhovnik: »Gospoda, takoj se odpeljem domov, da bom svojim župljanom povedal, kaka nezgoda je Slovence zadela in da bom imel za Slomška slovesni requiem.« Dobovski župnik Mihael Smolič je v uvodu svoje pridige omenil, da so Slomšek umrli, ki so pred nedavnim časom posvetili krasno dobovsko cerkev, ljudstvo je tako zajokalo in zavpilo, da je župnik moral prenehati; ihtenje tudi med mašo ni nehalo. Veliki rodoljub Andrej Einspieler je solzen vzdihnil, ko je dobil poročilo o Slomškovi smrti: »Moj Bog, zakaj nisi mene k sebi poklical in Slomška še za nekaj let Slovincem ohranil!«

Taka ljubezen je pognala letos nove dražestne cvetke, ko praznujemo stoletnico njegovega rojstva ter blagrujemo Boga, da nam je podaril tako vrlega moža.

Raditega le pojte Slomšku hvalo, ve gore in doline lavantinske škofije, ki vas je Slomšek obiskoval in blagoslavljal; le milo donite njemu čast vi zvonovi od mariborske prestolnice, katero je on kot prvi škof zasedel, tje doli do sv. Rozalije poleg Kostrivnice, katero cerkev je zadnjo posvetil!

Slomšek nam je odvzet, a dela njegova ostanejo; ostala bodo za vselej. Tebi, nesmrtni Slomšek, veljajo besede, katere si bil zapel:

Zvezde bodo otemnele,
Solnce bode večni mrak;
Zarja več ne bo danila,
Noč zgubila svetli snag.
Zemlja se bo razvalila,
Vsa lepota razkadila —
Le kar človek zasadi,
To na večno obstoji!

Dr. Ant. Medved.

Steber za večno luč pri mariborski stolnici in še nekoliko drugih drobnih spomenikov.

(Konec.)

XVII.

Konjiški križi.

Med Konjicami in Blatom stoji blizu mesta, kjer so nekdanj bila vešala, kamenit križ, ki je v zgornjem nastavku menda zidan, vzhodno je pa iz rezanega kamena. Mislim, da je to tisti križ, o katerem poroča urbarij konjiške grajščine iz l. 1570 tako-le: »In diesem der Herrschaft Gannabitz Landtgericht massen sich N. Richter Rath und gantzer gemeiner marckht Gannabitz aines Burkfridens an, des solle sich Irem anzaigen nach Erstreckhen Erstlichen mit ainem Orth hinauf fur das Schloss Gannabitz zu ainem aufgemauerten Chreuz mit dem andern Orth an das hulzene Creüz neben des pachs Zepnikh, undter dem Schentäckh mit dem dritten Orth, undter Weingarten an die Strassen zu dem gemauerten Creüz bei dem Dorff Preurat, mit dem vierten Ort hinab auf das dorff Rane, und mit dem funften hinauf für das Hochgericht bis am gupf des pergs Wobitsch.«

Konjiški urbar iz l. 1677 poroča:

»Das Hochgericht dieses Lanntgerichtes steht negst Khottdorff.« O severo-vzhodni meji sodnije beremo v imenovanem urbarju: »Das Lanndgericht erstreckt sich . . . bis gegen Dorff Oplottniz und von dort hinter die Weingebirg bis auf das gemauerte Kreuz daselbst, auf der gemein, so gegen St. Johann bey Schädromb steht.«

XVIII.

Tinjski mejnik.

»Südsteirische Post« je v štev. 80 iz leta 1892 prinesla sledeče poročilo:

Blizu tinjske podružnice sv. Treh kraljev stoji vrh Pohorja kameniti steber z dvojnimi grbom in napisom. Na vzhodni strani je grb grofov »Vetter von der Lilie«, namreč v srčnem ščitu tri lilije, na štirih krajih pa stolp, volk, glava in dva jelenova roga. Nad grbom stojé začetnice: I. W. V. G. H. V. D. L. F. Z. B. V., ki pomenijo: Johann Weickhardt Vetter Graf und Herr von der Lilie, Freiherr zu Burg Feistritz. Na zahodni strani je pa grb grofov Tattenpach, namreč košutina glava in dva jelenova roga; nad grbom so pa začetnice: H. E. D. H. R. R. G. Z. R. V. T., ki pomenijo: »Hanns Erasmus des heiligen römischen Reiches Graf zu Rinstein und Tattenpach.«

Janezu Erazmu Tattenpachu so 1. decembra 1671 v Gradcu zaljeto veleizdaje odsekali glavo. V stari registraturi c. k. namestnije v Gradcu sem našel v indeksu protokola za leto 1671 pristavek: »Ioh. Erasz. Graf v. Tattenpach Decapitatus propter Rebellionem Graecii 1. X. bris 1671.«

XIX.

Kameniti stebri v bližini sv. Jakoba v Slov. goricah.

Gosp. Avguštin Jager iz sv. Jakoba mi je poročil o tamošnjih stebrih tako-le:

Prvi steber blizu 4 m visok stoji na čveterokotni podlagi, je čveterokotna prizma, ki nosi na vrhu čveterokotno piramido. Steber stoji na posestvu Alojzija Reizmana in nima nobenega napisa.

Drugi steber, iste velikosti, stoji na čveterokotni podlagi in na visokem podzidu. Čveterokotna prizma kaže renesančni zidec. Zgornji del ima v sebi dolbino. Steber je pokrit s kamenito streho v podobi sedla (Satteldach). Spomenik se nahaja na posestvu Janeza Valiha na Počeniku.

Tretji steber stoji na posestvu č. oo. benediktincev v Jarenini in je blizu 3 m visok. Steber stoji na visokem podzidu in ima na zgornjem koncu zidec z žlebom. Laterna nam kaže na vseh štirih straneh v dolbinah prenovljene slike. Ena izmed slik nam predstavlja vrana, ki hodi po samotnem polju.

Šrti steber stoji na travniku Frančiška Peklarja v Gornjem dolu pri sv. Jakobu. Spodnji kamen (Sockel) meri 50 cm višine. Pravi steber, na katerem je vsekano srce in pa črke J. H. S. — T. H. — 1796 je visok 1 m 53 cm in je na štiri ogle. Med stebrom in ožjim nastavkom je raven zidec. Na nastavku, ki zavzema prostor baldahina, je plitva dolbina s križem, in vrh nastavka, ki ima podobo večje in manjše kocke, je še eden križ.

O teh križih, posebno pa o tretjem in šrtim pravijo ljudje, da so postavljeni v spomin na pomor ali kugo.

XX.

Srednjeveški kameniti stebri so bili prav primerni spomeniki.

Gotovo so taki spomeniki stanovitnejši kakor pa, če se iz opeke sezida sredi polja kapelica, ki hoče v tlorisu in okrasju posnemati župnijsko cerkev, pa je prav ne more. Omet odpade in vsakih pet let je treba popravila. Če se pa ne najde, ki bi hotel stroške prevzeti, vidimo čez par let pred seboj žalostno podrtijo. Spomeniki naj torej ne presegajo skromnih mej v velikosti, naj bodo iz stalnega gradiva, torej najboljše iz kamena, in pa umetno naj bo vse delo, da bo res služilo Bogu v čast in pa v zveličanje tistih, katere naj spominja na našega križanega Zveličarja.

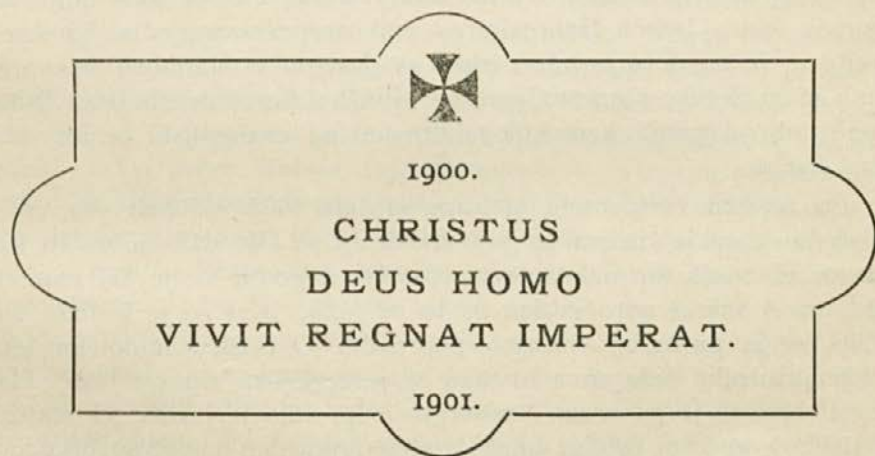
Tega načela se je zvesto držala gospa Marija grofinja Nugent, ki je svojemu grajščinskemu oskrbniku, ko je kot ženin s svojim vozom

prišel pod železniški vlak, postavila v kotu, kjer se križata koroška železnica in pa velika cesta v Magdalenskem predmestju na južni strani Maribora, spomenik iz pohorskega zrnca, na katerem beremo v nemškem in slovenskem jeziku, da je Henrik Richter, oskrbnik na Hausambacher-ju tam 10. oktobra 1893 naglo umrl. Spomenik posnema srednjeveško obliko. Na dvostopnem podzidu se vzdiguje okrogel steber, na stebru pa baldahin, katerega pokriva štiristranska piramida s križem na vrhu. Proti cesti kaže 3 m visok spomenik tudi presveto ime Izveščarjevo: I H S.

XXI.

Letošnji jubilejni spomeniki.

Da bi postavili tudi na meji devetnajstega in dvajstega stoletja dostojnih spomenikov, ki bi naj pričali prihodnjim rodovom našo ljubezen do usmiljenega Odrešenika, se je osnoval na Laškem poseben odbor, katerega osnove je sv. oče s pismom z dne 18. julija 1896 potrdil. Cerkevni uradni list za lavantinsko škofijo je prinesel 1. maja 1898 v št. 30 na str. 100 vest, da se je osnoval v ta namen tudi pri nas poseben odbor, ki bi naj premišljeval, kako bi se želji sv. očeta tudi pri nas ustreglo. Cerkevni koledar »Directorium Romano-Lavantinum pro anno MDCCCC« se je že ozaljšal z znamenjem spominskega križa. Iz pastirskega lista prečastitega in milostljivega našega nadpastirja za postni čas l. 1900 pa posnamemo, da nameravajo pri vsakej župnijski cerkvi vzdati ploščo iz rumenega marmorja, z legendo:

Tako bomo zapustili prihodnjemu zarodu svoje sporočilo: »Iesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula. Doctrinis variis, et peregrinis nolite abduci« (Hebr. 13, 8. 9).

XXII.

Nekdanja shramba za Najsvetejše v mariborski stolnici.

Že omenjena »Visitatio Ecclesiae Parochialis s. Ioannis Baptistae in civitate Marburgensi facta die 17. Novembris 1621« poroča takole: »Augustissimum Eucharistiae Sacramentum in tabernaculo lapideo honorifico variis sculpturis et picturis exornato asservatur. Et licet tabernaculum interius panno colorato obductum sit et corporale substratum habeat, conveniret tamen hunc locum ab intus serico rubeo eoque apte extenso et claviculis affixo ornatum esse, donec cum commoditate ad altare summum transferatur. Pyxis in qua particulae integrae et recentes sunt repertae est argentea et deforis inaurata; quare et interius inauratur, ut eo commodius vasculum argenteum inauratum, in quo particulae hactenus conservabantur, inde tolli possit. In pyxidis orificio circulus ducatur, cui patena asservationi particularum et Communioni fidelium inserviens superimponi possit... Vasculum illud rotundum argenteum, quod in pyxide est, cum aliud non extet, pro Eucharistia ad infirmos extra civitatem longe dissitos deferenda adaptetur, vel aliud novum comparetur, pro venerabili Sacramento, cum ad infirmum in civitate existentem defertur, contegendo.« (Voditelj II. 317.)

Ta kameniti tabernakelj je že davno izginil iz stolnice, najbrže okoli l. 1640. Mariborski meščan Matija Haas je namreč v svojej oporoki z dne 12. junija 1637 naročil: »Ich verschaffe der Pfarrkirche einen in Possruck liegenden Weingarten und meine auf der Traa stehende Schiffmüll sambt Garten und 500 fl. Paares gelt zur auf-erpauung eines hohen Hauptaltares und auspessierung des Kirchengewelbs.« V tej dobi je bila cerkev sv. Janeza v Mariboru vsa predelana in je dobila namesto prejšnje gotiške barokno obliko. Tedaj so pač tudi odstranili kameniti tabernakel na evangelijski strani velikega oltarja.

Pri zopetni restavraciji stolnice so leta 1885 oklepali ves omet iz cerkvenega zida, in pri tej priložnosti bi se bilo dalo morebiti kaj o mestu in visokosti nekdanjega ciborija dognati, če je bil namreč prizidan. A takrat poročevalec na to ni pazil. Kar se je l. 1885 zamudilo, se je pa sedaj slučajno popravilo. O Božiču minolega leta 1899 je pritisnila huda zima in tako se je cerkveno zidovje jako ohladilo. Potem se je pa vreme sprevrglo in postalo je južno. O starem letu pride k večerni pridigi v našo stolnico navadno največ poslušalcev. Letos je pa bila cerkev še bolj ko druga leta obiskana. Ko smo prišli na novega leta 1900 ob treh popoldne stolni kapitulariji k večernicam, je bilo cerkveno zidovje od soparja kar rosno in jako zatemnelo. Na polju med prvim in drugim polukrožnim stebrom (Dienst), med sv.

apostolom Janezom in Jakobom se je pri tej priliki na evangelijski strani prikazala svitla ali jasna podoba nekdanjega ciborija ali kamenitega tabernakelja, ki je bil očitvidno steni prizidan. Obrisi ciborija niso bili nobenemu drugemu obče znanemu predmetu tako podobni nego slovečemu zvoniku nadškofovske cerkve v Freiburgu na Badenskem. Steber je bil eden meter širok in se je končal z vitko piramido; visokost ciborija je znašala približno dvanajst metrov. Proti vzhodu se strinja stebrova meja popolnoma z okvirjem okna kn. šk. oratorija; proti zahodu pa se pozna v zidu majhna razpoklina, ki kaže, kako daleč steber seže.

Da se je stebrova senca prikazala ravno pri toliki vremenski izpremambi, si razlagam tako, da apnenec, iz katerega je bil steber sestavljen, toplote tako naglo ne sprejema, ko drugo trdnjše, vulkanično kamenje, iz katerega obstoji ves cerkveni zid.

XXIII.

Nekdanji ciborij velike cerkve v Ptuj.

Tudi iz ptujskega prezbiterija je spremenil v 15. veku umetno izdelan ciborij ali »Arca Sanctissimi«. Gospod Matej Slekovec piše o tem predmetu tako: »Nadžupnik Jožef Frauenberger pogodil se je z domačim umetnikom, Matijo Schiffererjem, ki je vsled tega olepšal prezbiterij s slikami na presno. Slike so prav lepe, le to je obžalovati, da se niso izvršile gotskemu slogu primerno, in da je zaradi tega cerkev zgubila ne le dve krasni gotski okni, ampak tudi svoj najlepši in neprecenljivi spomenik, namreč tako imenovano: »Arca Sanctissimi«. Ta znamenit umotvor, v gotskem slogu iz kamena izklesan je stal na evangelijski strani prezbiterija in je služil v shrambo Najsvetejšega. Sekovski škof Eberlein je o priliki svoje vizitacije l. 1617. našel v ptujski cerkvi presv. Rešnje Telo shranjeno — a cornu altaris summi dextero in tabernaculo decentissimo, exterius sculptis imaginibus inauratis usque ad mediam chori fornicem, deinde picturis usque ad suprematam fornicis exornatum, interius rubro holoserico decentissime circumvestitum. — Dasi je vladika takrat naročil, da se ima Najsvetejše v bodoče shranjevati na oltarju v posebnem tabernaklu, ligneo fabrefacto rotundo . . . inaurato depicto, je vendar naročil, naj se zaradi tega Arca Sanctissimi nikar ne odstrani, ampak naj ostane ob maius ecclesiae ornamentum. Pa ta kinč cerkve je bil l. 1809. odstranjen in žali bog tudi razrušen.«¹

¹ Matej Slekovec, škofija in nadduhovnija v Ptui. V Mariboru 1889, 169.

XXIV.

Središki ciborij.

Izmed vseh ciborijev, ki so se nekdanj nahajali po gotiškikh cerkvah lavantinske škofije, ohranil se je menda samo še oni v cerkvi sv. Duha na Grabah pri Središču¹. Stolpič je $4\frac{1}{2}$ m visok in ima še sedaj lepa mrežasta vratca, ki so nekdanj varovala Najsvetejše. J. A. Janisch nam o našem spomeniku pove to le: »An der Evangelienseite beim Hochaltare befindet sich eine alte schöne gothische Säule mit sehr künstlichen Verzierungen aus Stein gehauen. Obenan ist ein Steinkranz, etwas unterhalb rechts ein Engel mit dem Kreuze, so auch links ein Engel mit einem Leuchter, beide mit Flügel Alba und Stola angethan, in der Mitte Christus mit der Ruthengeißel, alles Steinarbeit. Etwas tiefer unterhalb sieht man gothische Steinzierathen verschiedener Art. Beiläufig in der Mitte dieser Säule ist eine kleine Kapelle angebracht und darin das Bildnis Maria sieben Schmerzen, der Patronin des deutschen Ritter-Ordens. Jedoch scheint dieses letztere Bild erst in neuerer Zeit dahingestellt worden sein. Man sagt von dieser Säule, dass sie den Arianern zu Gottesdiensten und Opfergängen gedient habe. Wo sie aber ursprünglich gestanden, wann und warum sie an diesem Platze in der Kirche aufgestellt wurde, ist unbekannt².«

XXV.

Nekdanja srebrna sprava mariborske stolnice.

Že večkrat omenjena »Visitatio« iz l. 1621 nam poroča o sledeči srebrnini, ki se je nahajala v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Mariboru: 1. »Pyxis, in qua particulae sunt repertae ... est argentea.« 2. »Vasculum illud rotundum argenteum, quod in pyxide est, cum aliud non extet, pro Eucharistia ad infirmos ... deferenda adaptetur.« 3. »Crux argentea inter Calices collocata visitur.« 4. »Monstrantia argentea magnifica.«

O štev. 1. in 2. omenimo, da se je še do naših dni ohranila v v stolnem župnišču starinska burza za previdenje bolnikov, ki se pa menda ni nikoli veliko rabila, ker je še popolnoma nepoškodovana. Sedaj se pa hrani v škofijskem muzeju pod št. 181. Burza je iz damasta napravljena in je oni burzi, ki se rabi pri presveti daritvi celo podobna, samo da je na treh straneh sešita, ne pa samo na eni; meri pa na dolgo in široko 20 cm. Obšita je s srebrnimi, pozlačenimi luskami, (1 cm × 1 cm), ki so podobne deteljinemu listu. Takih večjih lusk je 22.

¹ Glej sliko v 3. št. letošnjega »Voditelja«.

² J. A. Janisch, Topogr. statistisches Lexicon von Steiermark, Graz 1878, I. Bd. 367.

Potem je 24 manjših lusk jajčaste podobe, ki merijo $1\text{ cm} \times 1\frac{1}{2}\text{ cm}$. Slednjič je še blizu 40 celo okroglih lusk s premerom $1\frac{1}{2}\text{ cm}$. Vse to je nabrano okolu srebrnega motvoza, ki se razvija kakor rastlinske panoge. Na središču teh zavitkov je šesterozobna plošča s premerom 1 cm .

Na sprednji strani burze je prišit mošnjiček, ki je zgoraj raven, spodaj nam pa kaže podobo šilastega loka; visok je 12 cm , širok pa zgoraj 13 cm . Na zgornjem robu je vdeta svilena vrvica, s katero se mošnjiček pridrgne. Okrasje na mošnjičku predstavlja menda vinsko trto z dvema grozdoma, ki sta zgoraj združena. Jagode, ki so srebrne ploščice eliptične podobe, so poldrugi cm dolge in eden cm široke. Na vsakej plošči je po 6 luknjic, in skoz nje je potegnjena srebrna nit, s katero so ploščice na mošnjiček pritrjene. Vseh jagod je trideset. Moram priznati, da dosedaj nisem našel na mašni obleki nikjer kaj podobnega.

Burza visi na modrem svilnatem traku, ki je z žoltimi arabeskami pretkan. Ves trak je 80 cm dolg, 4 cm širok in je tako na obeh zgornjih krajcih burze prišit, da si jo je duhovnik lahko obesil na vrat.

Svila in okraski burze so v prav dobrem stanu in verjetno je, da se je prav malo rabila.

V burzi se je našel srebrni krožnik (patena) s premerom 14 cm . Zgoraj ima krožnik luknjico in v njej tiči meden krog, tako da je bilo mogoče krožnik ali pateno na kljuko obesiti.

Sredi krožnika je okrogla shramba za Najsvetejše; ima v premeru 5 cm . Najsvetejše je tičalo v lunici, ki pa ni bila pritrjena na obodu; njena noga je segala marveč skozi vrzel oboda do sekante, ki je vodoravno 13 cm od zgornjega roba ločila pateno od shrambe za sv. poslednje olje. Na tej sekanti je imelo svoje stajalo tudi solnce, ki se je nalik kolobarja s svojimi žarki svetilo okoli Najsvetejšega. Lunica in solnce, oboje se je dalo za 90 stopinj premakniti. Če je prišel duhovnik k bolniku, je vzel pateno iz burze, jo je položil na mizo in je najpreje postavil lunico po koncu potem še pa solnce, in tako je bilo na mizi videti majhno monstranco z Najsvetejšim.

Na pokrovu, ki se je moral na shrambo za Najsvetejše priviti, je bilo vrezano presveto ime Jezusovo, spodaj pa trije žreblji. Pri sekanti se prične shramba za sv. olje. Zgornja stena sega na vsakem kraju za poldrugi cm čez pateno; spodnjo steno pa ustvarja locenj kroga enake velikosti, oziroma istega premera ko je premer patene. Na pokrovu je »oko božje« v trikotu in iz njega sijejo žarki navzgor.

Ali je ta shramba za Najsvetejše in za sv. olje znabiti identična ali v kaki zvezi s tisto »pyxis«, o kateri je vladika naročil, da se naj priredi, »adaptetur« za provizije bolnikov, tega ne morem razsoditi.

O štev. 3. »Visitatio« omenja tudi srebrnega križa: »Crux etiam argentea inter Calices collocata visitur.« Meni se zdi, da bi se namesto »Calices« moglo brati: »Candelabra«. Lep srebrn križ v barok. slogu izdelan in blizu 90 cm visok je ohranjen še tudi sedaj. Bilo je še pa tudi šest srebrnih svečnikov, celo v tistem slogu izdelanih, ki jih pa zdaj ni več najti.

O štev. 4. »Monstrantia argentea magnifica partim inaurata.«

O tej znameniti monštranci se najde kratko poročilo K. Weissa v »Mittheilungen der Centralcommission« 1856, str. 207. Kolikor se spominjam, je bila podobna oni v Pressburgu, katere sliko je v »Mittheilungen« II., 207, tabula XI. videti. Dasiravno je bila visoka, pa vendar ni bila tolika, ko ona proštjske cerkve sv. Jurija na Ptuju. L. 1880. jo je tatinska roka po noči odnesla. Rajni preč. in mil. gosp. knez in škof Jakob Maksimilijan je vsled tega iz svojega omislil zopet dve gotiški monštranci in je tako zgubo velikodušno nadomestil, kolikor se pač sploh takšna zguba more popraviti.

XXVI.

Cerkvenikova hiša.

»Visitatio« pravi: »Domunculae praeterea Aeditui adhaerentes Ecclesiae alio transportentur.«

Ko je kamenosek, g. Karol Kocijančič, 6. septembra 1898 snemal nekdanji oltar, ki je stal na vzhodnjem koncu južne ladije mariborske stolnice, je zadel v vzhodnji steni na gotiško zazidano okno, ki je segalo skoraj čisto do kraja, oziroma do južne stene. Spodnji konec okna je bil le samo poldrugi meter nad tlemi. Okno je bilo visoko 2 m in široko 1 m. Do polovice vzhodnje stene pa sega podpornik. Med oknom in podpornikom smo našli precej ozka in nizka vrata, katerih kameniti podboji so se še v zidu videli. Mislim torej, da se je cerkvenikovo stanovanje nekdanj ravno tukaj držalo cerkve.

Oltarna plošča prejšnjega oltarja je bila iz mramorja. Ko smo jo obrnili, se je prikazal na njej rimski napis, ki ga dozdaj še nismo razvozlali. Glasi se tako: »D. M. M. VLPIVS ... RIMV ... SIANT ... E...«

Konec.

Z nagrobnim spomenikom, na katerem je gorela luč za verne duše, smo začeli in z nagrobnim spomenikom tudi končamo. Requiem aeternam dona eis Domine et lux perpetua luceat eis!

Dr. Jožef Pajek.

Beseda k besedi.

V 1. in 2. zvezku lanskega »Voditelja« sem priobčil razpravo o svetopisemskem poročilu o vstvarjenju, kjer sem tudi podal heksaameronovo tolmačenje, ki po mojem mnenju pojasni razmerje med sv. pismom in vedo ter hkrati svetopisemski odlomek povse naravno raztolmači. V 4. zvezku istega letnika je vlč. g. T. Lempl S. J. objavil »Besedo k razpravi: Svetopisemsko poročilo o vstvarjenju«, v kateri izjavlja, da se ne strinja z mojim tolmačenjem, navajajoč razloge zato, in hkrati proti njemu v najglavnejših potezah stavlja svoje v 1. in 2. zvezku »Linzer Quartalschrift« iz l. 1898. objavljeno tolmačenje.

To ugodno priliko rade volje porabljam, da nekaj porečem v utrditev svojega od g. L. odklonjenega tolmačenja ter ob enem bralce nekoliko bolje seznanim z njegovo razlago, o kateri si po prvi hipni predstavi nemara niso mogli storiti sodbe.

G. L. mi prigovarja, da vzemši jom v zmislu daljše nedoločene dobe, svoje razlage ne stavim na dovolj trden eksegetiški temelj. Pogledjmo! יום v sv. pismu ne znači samo naravnega in civilnega dneva, ampak tudi daljšo, po obsegu ne natančneje določeno dobo. Tako čitamo n. pr. Ez. 7, 7: »Venit tempus (הַזֶּמֶן), prope est dies (הַיּוֹם) occisionis«, kjer sta עַתָּה in יוֹם synonyma. Če Obadja (Abdia) preti: »Iuxta est dies Domini (יּוֹם יְהוָה) super omnes gentes« (Obadja 15. v.), in če Joel celemu svetu napove: »Quia venit dies Domini, quia prope est« (Joel 2, 1), ni ravno misliti na dan 24. ur. Jes. 48, 7 pomeni אֲנִי־יְהוָה (ante diem) toliko kakor ante tempus (primeri Jes. 58, 4). Zato pravi¹ sv. Avguštin: »Scripturarum more sanctarum diem poni solere pro tempore, nemo, qui illas literas quamlibet negligenter legerit, nescit«. Da pa Mojzes v našem odlomku ne rabi jom v smislu 24urnega dneva se takoj uverimo, če njegovo povest nekoliko pazneje premotrimo. Gen. 2, 4 se שֵׁשֶׁת יָמִים (šesteri dnevi) vstvarjenja kratko imenujejo יָמִים. Da je Mojzes imel v mislih civilne dneve, se nebi bil mogel tako izraziti. Dalje 7. dan božji, ki ga je Bog blagoslovil ter si od dela odpočil, še vedno traja; zakaj iz sv. pisma vemo samo o enem božjem tednu, od katerega je preteklo 6 dni, a 7. dan še vedno teče. Ker se ta dan imenuje יוֹם ravno tako, kakor vsak iz šestih njegovih prednikov, smemo sklepati, da so njegovemu velikanskemu obsegu primerno tudi 6 dnevi božje stvariteljske dalje trajajoče dobe. Tudi način, kako Mojzes 4. dan poroča o solncu in zvezdah je dokaz za to, da ni mislil navadnih dnevov. Dobro je vedel, da je ločitev dneva in noči, na predek časa, da so dnevi in leta učinek delovanja solnca na zemljo.

¹ De Civ. D. l. 20 c. 1. n. 2.

Kljub temu še le 4. dan poroča o tem, da je solnce z zvezdami nastopilo posel, »ut dividant diem ac noctem et sint in signa et tempora et dies et annos«, celo, da je še le vstvarjeno, in vendar že prej broji 1., 2., 3. dan.

Tudi na *וַיְהִי-עֶרְבַּ וַיְהִי-בֹקֶר* (factum est vespere et mane) se ni mogoče sklicevati kot dokaz za to, da je יום civilen dan. Heksaameronovi dnevi se gotovo niso začeli z nočjo, ampak z jutrom. Saj ravno zato v thohuvabohu ni bilo dneva, ker je bila sama tema. Ko pa je prva luč zasijala v to brezkončno temoto, je s prvim jutrom nastopil prvi dan. To je povse naravno, in to nam tudi potrjuje sv. pismo, navajajoč dan pred nočjo, ko poroča: »Divisit (sc. Deus) lucem a tenebris appellavitque lucem diem et tenebras noctem« (Gen. 1, 4. 5).

Zlagatelj biblične kozmogonije broji torej dneve od jutra do jutra, njegovi dnevi se premikajo inter duos solis exortus. Povse drugače pa so se brojili pri Izraelcih, kakor v obče pri orijentalnih narodih in tudi pri Grkih (*σολήμνηρον*), civilni, zakoniti dnevi. Ti so se namreč začenjali z večerom ter so segali do drugega večera, izpolnjevali so torej čas inter duos occasus. Na podlagi tega v luninem izpreminjevanju utemeljenega merila so Judje obhajali svoje sobote od večera do večera — »a vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra« (Lev. 23, 32). Tipus te sobote, božja sobota, pa se ni, kakor smo prej videli, začela z večerom, temveč z jutrom.

Sestava *ערב-בקר* v obče ne znači navadnega dneva, ki sestoji iz dneva in noči. Kadarkoli se namreč ereb nahaja v sv. pismu — in najdemo ga 127krat —, nikdar ne pomeni noči, temuč vedno samo večer; in boker, ki se nahaja 197krat, nikdar ne pomeni dneva, temveč samo jutro. Kadar pa sv. pismo imenuje civilni dan, rabi sam jom, ali pa sestavo jom-lajlah, lajlaj-jom.

Kakšen smisel pa potem imata ti besedi, kateri Mojzes koj v označenje prvega dne rabi in nato petkrat ponovi? Luč, vstvarjena od Boga je posijala v temoto, ki je svoja črna krila razprostirala nad thohuvabohu, ter jo pregnala. Vendar zmaga njena ni bila trajna. Z večerom (ereb), ki je začetek noči, se je dnevna luč umaknila in nastopila je zopet tema, ki tudi ni ostala, ampak je napravila prostor novemu jutru (boker). S prvim žarkom tega jutra je bil dokončan prvi dan — prvi delavnik božji. Pomniti moramo, da svetopisemsko poročilo govori o Bogu povse antropomorfistično ter nam ga predstavlja kot delavca. Delavec, ki potrebuje svetlobe, dela po dnevi, po noči pa si privošči odmora. Kadar in kolikorkrat je Bog začel svojo stvariteljno delavnost, napočilo je jutro, ko je ž njo prenehal, postalo je zvečer, po noči je miroval, in ko je zopet začel vstvarjati, napočilo je zopet jutro....

ערב-בקר se potemtakem daljšim dobam prilega ravno tako, kakor 24-urnim dnevom.¹

G. L. tudi ugovarja mojemu tolmačenju dnevov kot dob, ki niso bile tako strogo ločene med seboj, da je bila vsaka popolnoma izven druge, temveč so deloma tekle istodobno; prejšnja je segala naprej v naslednje, naslednja pa nazaj v prejšnje. Menim, da se da i to opravičiti. Avtor biblične kozmogonije je znanje stvarjenja in načina, kako se je izvršilo, sprejel iz božjega razodenja. To se je dogodilo ali tako, da je Bog človeku razsvetil razum ter mu naravnost dovedel ideje, izražajoče božja dejstva, ali pa še bolje v podobi. Nasledno nam tudi svetuje živahnost in plastična izrazovitost poročila. V podobi, ki je bila diferencirana po spreminjanju svetlobe in teme ter tako izražala stvarstvene dobe, je avtor videl nebo in zemljo, kako se je ta razvila iz thohuvabohu, razdelila v suho in vodo in polagoma pod večjim vplivom solnčne toplote obljudila z živečimi bitji, z rastlinami, živalimi in naposled s človekom. Ko je zagledal red kakšnih stvari (n. pr. rastlin), je takoj mislil na celi genus, čeprav se je ta razvil še le sčasoma in istodobno z razvojem, ki znači druge dobe. Iz tega sledi, da ni treba misliti dob časovno se tako strogo izključujočih, da je naslednja nastopila še le tedaj, ko se je prejšnja končala, temveč mogle so deloma teči vsporedno.

Bodi mi sedaj dovoljeno, da bralcem vsaj v glavnih potezah predložim g. L. tolmačenje. Jom se dandanes skoraj vseskozi tolmači kot dolga, po obsegu ne dalje določena doba. Tu pa je dokaj eksegetičskih potežkoč, osobito če se svetopisemsko poročilo vzame kot zgodovinsko. Jom v pomenu daljše dobe je metafora. Ako se ta v sestavku dosledno rabi ter s pomočjo drugih metafor nekako slikovito razvije, nastane alegorija. Taka se nahaja v šestodnevju, kjer se jom vseskozi rabi kot daljša doba ter se konec takšne dobe dosledno imenuje večer, začetek naslednje pa jutro. Da je alegorija pravilna, mora biti kot taka lahko umevna. Mozajična alegorija o dnevih pa je zagrnjena v nekako mistično temoto. Zato se moramo vprašati, ali je sploh običaj med pravimi zgodovinarji, da rabijo takšne alegorije? — Ne. Ako torej hočemo omenjeno tolmačenje »dneva« rešiti, treba je, da natančneje pogledamo vsebino in lastnosti knjig Mojzesovih. Te knjige niso samo zgodovinske, temveč obsegajo tudi dokaj preroških partij. In takšna prerokba je tudi naše poročilo. Prerok je tisti človek, ki dobi od Boga nadnaraven pouk o rečeh, ki so mu naravnim potom neznane, naj si bodo pretekle

¹ Primeri o tem predmetu »Innsbrucker Zeitschrift für kathol. Theologie«, 15. letnik, str. 144; Fr. Delitsch, »Commentar über die Genesis« Leipzig 1872; Hermann Strack »Kurzgefasster Commentar zu den heil. Schriften des A. und N. T. I. Band, pg. 6.«

ali sedanje ali prihodnje. Poročilo razpravlja stvari, katerih vednost je človek mogel doseči le iz nadnaravnega razodenja božjega, obsega pa tudi prerokbo za bodočnost, ker je šestdnevno stvariteljno delovanje božje in odpočitek 7. dne tipus za verski red človeškega tedna in ker Bog z razodenjem tega tipa naprej napove, da bo z vso avtoriteto in božjo močjo skrbel za to, da se vestno izpolnjuje antitipus.

Česar ne sme z lahka zgodovinar, to sme prerok: rabiti take alegorije. Znano je, da so preroki svoja preroštva predlagali v pesniški, uprav slikoviti obliki. In ravno prvi odlomek Genezin je pravcat spev, ki je razvrščen v nekake kitice in je poln tropov in podob, kar pisatelj bolj podrobno dokaže. Iz dvojnega dejstva, ker je ta odlomek po vsebini preroški ter se tudi po obliki kaže kot proizvod vznesenega preroškega duha, izvaja pisatelj zaključek, da je popolnoma dovoljeno, to kar čitamo o 6 dnevih božjega delovanja in 7. dnevu božjega počitka, smatrati kot alegorijo. Smisel te alegorije je: »Doba božjega vstvarjenja od tistega trenutka, ko je prva luč zasijala na pusto, vode polno zemljo, do vstvarjenja in blagoslovljenja prvih človekov je z naslednjim časom božjega miru v enakem razmerju, kakor med ljudmi 6 delavniki s sledečim dnevom odpočitka. Vzrok, zakaj je Bog to ljudem po preroku razodel — ker sami ne bi bili prišli do takšne prispodobе —, je v tem, da jih je po svojem visokem vzgledu ljubeznivo vzbudil, naj ta red, ki je v šestdnevnem delovanju in odpočitku ter posebnem bogoslužju 7. dne, vestno izpolnjujejo« (str. 18, L. Quartalschrift 1898, 1. zvezek).

Ker je prerok nekaj drugega kot zgodovinar ali geolog, zato v svetopis. odlomku ne moremo pričakovati popolne zgodovine o postanku in razvoju zemlje in osobito rastlinskih in živalskih organizmov; nahajamo le poglobitve podatke. Manj jasen je sv. tekst gledé na 1. in 4. dan in na razmerje med obema. Tu se g. pisatelj zateče k Laplace-jevi podmeni. Drugi dnevi se dadó lažje raztolmačiti, ker je red povse naraven.

Pisatelj naglaša, da avtor svetopis. odlomka malo ali skoraj nič ne upošteva kronologične strani, ker tudi dostavek »factum est vespere et mane, dies unus (secundus...)«, ki je na videz kronologičen, v resnici ima samo ta pomen, da prispodoba božjega in človeškega tedna postane bolj razločna in nazorna; zatorej je popolnoma odveč, ako bi se kdo trudil dognati, kako dolgo je trajal posamezen božji dan, kdaj je bil njegov začetek, kdaj konec, ali so dnevi drug drugemu nasledovali ali pa so deloma bili istodobni. Končno razmotriva verske nauke obsežene v heksaameronu. V 2. članku (str. 281—292) razpravlja g. pisatelj izvir svetopis. odlomka in meni, da pride po tem potu do razloga, zakaj je Mojzes ostal tako teman in težko razumljiv. Prerok,

kateremu je Bog neposredno razodel vstvarjenje sveta in zemlje, je Adam. Zato navaja g. Lempl 5 vzrokov: 1. Ker je Mojzes zgodovino prvih človekov in očakov posnel iz tradicije, ki je živela v njih zarodu sme se predpostaviti, da je tudi to, kar je zapisal začetkom Geneze, vzel iz tradicije, ki je že bila zapisana; 2. ker Mojzes vsako prerokbo označi kot tako ter napové, da mu jo je razodel Jehova, pri našem odlomku pa tega ne stori, smemo sklepati, da je ta bralcem bil popolnoma znan; 3. božja modrost in dobrota zahteva, da je Bog prva človeka takoj iz početka poučil o postanku vseh stvari; 4. to moremo tudi sklepati iz Eccli. 17, 6 sqq.; 5. to nam potrjujejo poročila o vstvarjenju pri starih narodih, posebno pri Asircih in Babiloncih, katera so v marsičem slična svetopisemskemu, iz česar smemo sklepati na stari skupni izvir. Od Mojzesa ni niti poročilo o blagoslovljenju in posvečenju sobote. Zakaj zakon o posvečenju sobote ni posebna uredba za Izraelce, temveč velja za vse ljudi in zato je že proglašen bil od začetka človeškega rodu. Potemtakem izhaja celo poročilo od Adama, očeta vseh ljudi. Adam je postanek vseh stvari videl v duhovno-čutni viziji. Kar je videl, je potem z živo besedo pripovedoval svojim otrokom, in ti zopet svojim potomcem itd. Tako je poročilo postalo last vseh ljudi. Nek od Boga razsvitljen očak mu je dal obliko, ki je v Bogu udatih zarodih ostala stalna kot nekaj symbolum. Kakor je Mojzes našel ta symbolum, tako ga je tudi sprejel in ga postavil na čelu svojim knjigam. Čim bolj pa se je poročilo oddaljevalo od svojega prvega glasnika Adama, tem bolj je tudi temnelo in na zadnje ni nemara niti Mojzes več mogel predreti vse temote, ki ga je obdajala. V dostavku odklanja g. L. Hummelauerjevo razlago.

K temu po glavnih mislih predstavljenemu tolmačenju si dovoljujem nekaj opomb. Kar se tiče eksegetičskih pomislekov, ki jih ima gosp. pisatelj proti tolmačenju besede jom kot daljše, nedoločene dobe, zavračam bralce na to, kar sem zgoraj razvil v obrambo temelja svoje razlage.

Hiba, na kateri hira g. L. tolmačenje, je ta, da premalo upošteva zgodovinski značaj svetopis. poročila. To poročilo je vseskozi historičen dokument, ki s priprosto in vendar dostojanstveno objektivnostjo poroča o izviru in postanku vseh stvari ter tako jasno rešuje temeljna vprašanja vsega žitja in bitja, za katerimi je že od nekdaj težilo človeštvo. Pisatelj tudi preveč enostransko naglaša partikularni verski namen, ki je v tipičnem razmerju med božjim tednom in človeškim. Namen poročila je seveda vseskozi verski — v nekem smislu smemo celo reči, da je v tem poročilu verski namen forma, dočim je zgodovinska vsebina materia —, toda ta namen je dokaj širji.

Vsakemu pametnemu človeku se z neko elementarno silo, tudi proti njegovi volji, nudi vprašanje, od kod in zakaj je on sam in celi svet, ki ga obdaja. Katoliška vera uči, da more razumen človek iz vstvarjenih reči spoznati Boga t. j. neko najvišje bitje, ki je vzrok, gospod in cilj vseh stvari. Na tej višini pa se je človeški duh le redko kdaj vzdržal. Greh mu je strl peruti, da se ni mogel povspeti visoko nad sedanost in konkretnost, ter je na vse zadnje bivanje takšnega najvišjega bitja le še nekam temno slutil. Strasti človeške so božjo idejo tako skvarile, da je v njej ostalo vrlo malo božanstvenega (razni načini malikovalstva, emanatizem, ljudski in filozofski materijalizem, panteizem itd.). Ako je torej Bog hotel človeštvo vzgojiti in dovesti do prave vere, moral je takoj iz početka svojega pisma, ki ga je zato pisal ljudem (sv. pisma), razbistriti to temeljno vprašanje ter proti tako hudo popačeni ideji najvišjega bitja postaviti pravo božjo idejo. Zato začenja sv. pismo z večnoznamenitimi besedami: »In principio creavit Deus coelum et terram«, in potem v nekaterih odstavkih predstavlja vstvarjenje vseh reči. Najsi je to predstavljanje antropomorfistično, ker bi sicer ljudstvu ostalo nerazumljivo, vendar je ideja Boga kot osebnega, nad vse, kar je časnega in zemeljskega in svetnega, visoko vzvišenega bitja z vso jasnostjo izražena, bitja, v katerem imajo vse reči svoj izvir in kateremu zato morajo vse reči služiti. To velja posebno o najvišji zemeljski stvari, o človeku, katerega življenje mora biti vedno bogoslužje. Ker pa je nevarnost, da človek, slabo porabljač svojo prostost, svoj končni smoter in vso srečo stavi le v pozemske, časne reči, je treba, da je en dan v tednu, ki ga naj človek celega posvečuje božji službi ter si tako vedno obnavlja in utrjuje zavest svojega visokega, božjega poklica — ta partikularni verski namen se kakor rdeča nit vleče skozi celo poročilo.

Ker je to poročilo tako priprosto in vendar tako veličastno zgodovinsko, odtod tisti veliki vpliv, ki ga ima na vse, ki je čitajo brez predsodkov, odtod tisti neizbrisni vtisek, ki ga napravlja celo na neverne učenjake, kateri prispodablajoč to poročilo s starimi mitologiškimi in znanstvenimi kozmologijami, ki imajo sicer v sebi jedro od praočetov iz starodavnosti sprejete resnice, vendar pa so lastnosti posamnih narodov več ali manj fantastično ali smešno opredeljene, prostodušno priznavajo, da je nad takšne kozmologije tako vzvišeno, kakor je nebo vzvišeno nad zemljo.

Da je biblično poročilo o vstvarjenju povse zgodovinsko, spričuje med drugimi tudi prvo mesto, katero zavzema v thori, v temeljni knjigi za zgodovino divinae oeconomiae salutis, potrjujejo nadalje besede: *אֵלֶּה הַדּוֹרוֹת הַשְּׁשִׁים וְהָאָרְבָּע* — »istae sunt generationes coeli et terrae« (Gen, 2, 4), ki se navadno smatrajo kot podpis poročila. Vzglede za

tak podpis nahajamo na večih mestih, n. pr. Gen. 10, 32; 35, 26; 36, 19; konec Lev. in konec Num. Toledoth pa vedno uvaja, oziroma končuje zgodovinski sestavek — primeri: »הַיְּהוּדִים הָיוּ אֶחָד — hic est liber generationis Adam« (Gen. 5, 1); »אֵלֶּה הַיְּהוּדִים נֶחֱדָה — hae sunt generationes Noe« (Gen. 10, 1; 11, 10 ... deloma celo najbolj suhoparno zgodovino, seznamek rodovin.

G. L. proti zgodovinskemu značaju poročila med drugim poudarja tudi to, da se pisatelj tega poročila premalo ozira na kronologijo. Kakor da bi se sv. pisatelji v obče mnogo brigali za kronologijo! Saj je znano, da se sv. pismo ne ukvarja dokaj s časoslovnimi vprašanji, in kjer takšne podatke navaja, so mnogokrat težko porabni, ker se številjenje vseskozi ne soglaša (LXX., masoreti, Vulgata).

Po g. L. mnenju bi zgodovinar tako poročal: »Prvi dan je Bog vstvaril luč, drugi dan firmament, tretji dan je Bog zaukazal, da je nastalo morje ter se prikazalo suho itd.« Toda on ne poroča: »Zvečer je bil nebeški obok dogotovljen, do večera so rastline, drevesa, oziroma živali dorasle«; ne čitamo: »Zjutraj 2., 3. itd. dne je Bog rekel«; niti ne: »Zdaj, tedaj, naenkrat, takoj je Bog rekel« (str. 23. L. Quartalschr. 1. zv.). Menim, da se taka preciznost zahteva od jurista, ne pa od zgodovinarja, in najmanj takrat, ko poroča o postanku sveta in zemlje.

Gosp. pisatelj pri tej točki omenja, da tudi »factum est vespere et mane, dies unus (secundus ...)« kronologično ne zadoščuje, ker je dostavek samo pridružen z vezilom, ki nikakor ne jamči za to, da se večer strinja s koncem enega stvarstva in jutro z začetkom naslednjega; ti odstavki bi se celo kar lahko odstranili iz poročila, ne da bi to kaj zato trpelo. Dobro, konkordisti nikakor ne branijo. Naj se odstrani razdelitev v 6 dneve z večeri in jutri, ostane pa vedno to, kar trdijo konkordisti današnjega dne; posamna stvarstva ločena drugo od drugega, ali skratka sukcesivno vstvarjenje. Celó dober del poteškoč odpade zanje s tako odstranitvijo.

Gosp. pisatelju je biblična kozmogonija vse bolj prerokba kot zgodovina. Pa kakšna prerokba? V strogem smislu, v katerem pomeni trdno in jasno napovedbo bodočih reči, ki se v svojih vzrokih nikakor ne dadó spoznati, v tem smislu gotovo ne. Zakaj, kar pisatelj pravi o napovedbi, ki je implicite obsežena v razodetju božjega tipa, da bo namreč Bog v bodoče z vso močjo in s celim svojim ugledom skrbel za izpolnitev antitipa, to pač velja več ali manj o vsakem zakonu, ki ga Bog razodene.

Prerokbe za bodočnost torej poročilo prav za prav nima, in kar se tiče razodetja reči, ki so se že nekdanj dogodile, pa so daleko izven in preko tistih mej, do katerih more človeški razum z naravnimi močmi prodreti, je nadnaravno razodenje, ne pa prerokba v pravem

pomenu besede. Tudi oblika ni preroška. Preroki so namreč vedno dovolj jasno napovedali, da namerjajo podati od Boga sprejeto prerokbo, ter so ali naravnost ali posredno pokazali, da govoré ἐν πνεύματι. Kaj takega pa v poročilu zaman iščemo.

To pa radi priznamo, da je oblika poročila pesniška ter visokemu predmetu, ki ga predstavlja, in odličnemu mestu, katero zavzema, primerno vznesena in veličastna. No, pritegnemo g. pisatelju, da je avtor biblične kozmogonije prerok v tistem smislu, ki ga je imela beseda נָבִי (nabi, prophetae). To ime namreč pomeni srednika med Bogom in ljudmi, katerega se Bog poslužuje v razodenje svojih resnic in sklepov, naj se te resnice nanašajo na pretekli ali sedanji ali prihodnji čas. Taki preroki so tudi pisali zgodovino, ki se od duhovniške zgodovine razlikuje v tem, da bolj poudarja verski smoter, ki ga je imel Jehova pri vodstvu svojega ljudstva, ter temu namenu podreja vso predstavljeno vsebino. Zato so židovski pismouki zgodovinske knjige od Josue — Reg. imenovali נְבִיאִים רְאִשׁוֹנִים (prophetae priores).

Pisatelj meni s tem, da avtorja biblične kozmogonije stori preroka, poročilo povoljno raztolmačiti. Prerokba, njeno pesniško predavanje, njeno megleno in deloma nejasno predstavljanje, njeno alegorično izražanje naj je tisti talisman, ki nam pomaga zoper vse potežkoče, katere ovirajo zgodovinsko tolmačenje?! Meni se zdi, da tak talisman nima dovolj moči.

Sicer se pa g. pisatelj, ki naglaša, da ostaje v mejah onih zaključkov, ki potekajo iz zgolj eksegetičskih principov, ne oziraje se na rezultate modernega naravoslovja, poovoljno razlago 1. in 4. dneva in njiju medsebojnega razmerja zateče k Laplace'jevi podmeni. To tudi jaz storim. Toda jaz grem dalje: ne samo to, kar mi podaja podmena uporabljam za razlago sv. teksta, ampak — in celo z večjo pravico — tudi to, kar je dognala empirija.

Gosp. L. v drugem članku razpravlja o postanku biblične kozmogonije, meni pa očita, zakaj temu vprašanju ne pristopim bližje. Toda kaj je facit takšnega raziskovanja? — Kaj gotovega se ne vé. Česar se pa moremo trdno oprijeti in kar tudi moramo sprejeti, je to: Bog je prvi in pglavitni avtor biblične kozmogonije, prvi odlomek 5 knjig Mojzesovih je od Boga razodeto in inspirirano poročilo.

Hummelauer vprašanje o postanku tega poročila temeljito raziskuje do prvega človeka ter v svoji doslednosti pride do tega, da so heksaameroni »dnevi« dnevi Adamovega snu. Do istega zaključka pride tudi najnovejši katol. komentator Genezin na Nemškem, Gottfried Hoberg.¹ On v bistvu sprejme Hummelauerjevo razlago in se od-

¹ Die Genesis nach dem Literalsinn erklärt von Gottfried Hoberg. Freiburg i. Br. Herder 1899. pg. 1 sqq.

ločno izreka zoper vsako alegorično tolmačenje, ker za to v sv. tekstu ni nobenega temelja. G. L. pa se ne strinja z zadnjo posledico Hummelauerjevega tolmačenja, kakor je tudi jaz odklanjam.

V tem pritegnem g. L., da je človeštvo že v svojem začetku o vstvarjenju, ker se tukaj gre za temeljno vprašanje človeškega življenja, dobilo od Boga razodenje, ki je sporočilu postalo last naslednjih zarodov. Da je običaj, en dan v tednu posvečevati Bogu, že davno pred Mojzesom živel med človeštvom, i v tem mu pritegnem. Ali je ta običaj bil posledica božje zapovedi ali pa je, kakor meni Hoberg, nastal vsled prostovoljnega sklepa prvega človeka, ki je sebe spoznal kot popolno podobo božjo, to Bog vé. Toliko je gotovo, da nam je iz prazgodovine znan samo en pozitivni zakon božji, namreč prepoved zavživanja sadu z drevesa spoznanja. Ne strinjam pa se z g. pisateljem v stališču, katero odkazuje Mojzesu napram kozmogoniji, ki jo je kot nekak neizpremenljiv symbolum sprejel iz tradicije očetov. Po pisateljevem mnenju je poročilo izmed vseh ljudi najbolj razumel Adam. Čim dalje od Adama, tem bolj je temnelo, posebno ko se je pozabil komentar, ki so ga očaki dajali k njemu. Tako se je vsled človeške pozabljivosti in malomarnosti zgodilo, da je poročilo postalo ljudem na mnogih mestih nerazumljivo, in niti razsvitljeni duh Mojzesov ni mogel predreti vse meglene temote, ki je je deloma zagrnila.

Ta inferijornost Mojzesova napram svojim prednikom se slabo zлага z visokim mestom, ki ga zavzema v zgodovini St. Z. Saj je on bil mož, kateremu je sam Jehova dal spričevanje: »Ore ad os loquor ei, et palam et non per aenigmata et figuras Dominum videt« (Num. 12, 8), mož, ki se je sam prisposobil preroku *απαγγέλλων*, napovedujoč bodočega Mesija: »Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus« (Deut. 18, 15), in kateremu sv. pismo daje zelo častno svedočbo: »Non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem« (Deut. 34, 10).

Potem pa je tudi sv. pismo, ki je to poročilo sprejelo kot svoje prvo in temeljno poglavje ter je tako ovekovečilo za vse narode vseh časov, popolnoma nedolžno na brezbriznosti tistih ljudi, ki tega vele-zanimivega in jako dragocenega bisera niso spodobno čuvali temveč so ga v svoji posvetni omejenosti in otrpnosti zanemarili, da je veliko svoje od Boga prižgane luči in svojega čudovitega bleska izgubil.

Častiti gospod naj mi oprosti, če končno povzamem svojo sodbo: kakor njega ni uzadovaljilo moje tolmačenje, tako tudi njegovo ne uzadovalji mene.

Jos. Hohnjec.

Na ta članek, ki smo ga v prvem odtisku poslali vlč. g. Lemplu, je isti gospod poslal ta-le kratek **Odgovor**:

Deloma me g. H. ni dobro razumel. Zdelo se mu je, da se jaz sam v resnici nagibljam na stran onih razlagalcev, katerim veljajo dnevi stvarjenja kot navadni 24urni dnevi in da ž njimi vred gojim pomisleke proti nauku o daljših dobah. To ni tako. Teh pomislekov sem se, ako sem jih kedaj imel, že davno popolnoma otrešel. Hotel sem jih pa razložiti, naj se vidi, kako je naravno, da so jih mnogi imeli, in brez dvoma še imajo.

Ni bilo torej potrebno, proti meni obračati dokaze, da so dnevi stvarjenja daljše dobe; sam sem to branil in dokazoval v svoji razpravi. A drugo je, ko se potlej vpraša, kako si imamo поблиžje predstavljati te dneve ali dobe. G. H. si jih z drugimi predstavlja kot take, ki se merijo, ne po astronomskem pravilu, temveč po postanku in razvoju onih posebnih stvarstev, katera se v kosmogoniji zaporedoma navajajo; dosledno kot take, ki mnogo druga v drugo tečejo. Temu jaz ugovarjam, ker ne vidim, kako bi se moglo dobro zložiti s svetim tekstom. V tem pogledu sem napisal v svoji »Besedi« tri različne pripomenke. Le-te je moj g. nasprotnik malo uvažil. V živem spominu mu je sicer ono »Factum est vespere et mane«, in pravi, da se »daljšim dobam prilega ravno tako, kakor 24urnim dnevom.« Jaz vidim, da se prilega dobam, ki se z navadnimi dnevi v tem strinjajo, da je vsaka povse izven drugih in da se vsaka šele začne, ko je poprejšnja minila; da bi se pa prilegalo dobam, kakor jih g. nasprotnik opisuje, mi ne gre v glavo.

Kako si jaz mislim dobe stvarjenja, in kako vtemeljujem svoje naziranje, ne bom seveda tukaj ponavljal. G. H. podaje k moji razlagi nekoliko kritičnih opomb. Le na eno in drugo hočem kratko odgovoriti.

Na nekem mestu opozarjam jaz na to, kako zlagatelj kosmogonije dogodkov in kronoloških podatkov ne veže na oni način, ali bolje na one načine, ki so pri zgodovinarjih navadni, n. pr. prvi dan je Bog vstvaril luč, drugi dan firmament itd. G. H. meni, da se taka preciznost zahteva od jurista, ne pa od zgodovinarja, in najmanj takrat, ko poroča o postanku sveta in zemlje. Odgovarjam: Oni načini poročanja, katere navajam, so tako naravni, in se zgodovinarjem tako sami po sebi podavajo, da so pri njih ravno zato skoz pravilni, in le redko kateri tu in tam to naravno preciznost zanemari. Zlagatelj kosmogonije jo pa opušča skoz in skoz; dvanaajstkrat ali trinajstkrat bi imel priložnost na vprašanje: kedaj? raven odgovor dati, in nikoli tega ne stori. Taka doslednost v opuščanju ne more biti slučajna, mora nekaj pomeniti, in opravičen je sklep, ki ga iz nje izvajam.

Gospodu H. se težko zdi, v kosmogoniji kake prave prerokbe najti. To meni ne dela skrbi. Bodi si, da niso prerokbe v najožjem in najstrožjem, vendar so prerokbe v nekem resničnem zmislu; ne morajo se ravno, ali morejo se kot prerokbe smatrati, in svetim očetom se je shodno zdelo, opozarjati tukaj na preroški dar in značaj Mojzesov. K temu se v veličanstveni pa prosti pesniški obliki javlja zanos in vzlet preroškega duha. To je zadosti. Ako se potem še pokaže, da se v preroških knjigah ali v preroških delih drugih svetopisemskih knjig nahajajo alegorije več ali manj podobne tej, ki jo opozamo v kosmogoniji, je z večega dela odstranjena prisiljenost razlaganja, katera mladim ljudem, ki so k verskim dvomom nagnjeni, lahko škoduje.

Nasproti, ako se postavim na stališče gospoda H. in somišljenikov, ne vem, kako bi se mogel braniti, ako bi mi kdo očital prisiljenost v razlaganju. Pоставil sem v svoji »Besedi« vprašanja: Ako so dnevi v kosmogoniji daljše dobe, zakaj jih pa Mojzes ne razlikuje od navadnih dni shodnim načinom? Zakaj namesto razlikovanja celo še imenuje večer in jutro, kar močnejše utiskuje sliko navadnega dne? Skratka, zakaj ta modri in poljudni učitelj vere kakor navlaš tako piše, da si bodo bralci vstvarjali neresnične pojme o teh dnevih? — G. H. podaje neke do-

kaze, da morajo dnevi daljše dobe biti. Že prav! Ali v kakšnem skladu je potem ono temno poročanje, ona malo navadna alegorija z značajem Mojzesa kot zgodovinarja in kot učitelja vere? Gotovo v prav slabem!

Ne umem, zakaj se dobri moj g. nasprotnik tako trdo brani Mojzesa preroka. Vsaj neče in ne more tajiti, da je bil res veliki prerok po milosti božji, kakor je bil moder učitelj svojega naroda in preimeniten zgodovinar. Vse troje je resnično, a naglaša se bolj zdaj eno zdaj drugo, kakor priložnost ali potreba nanaša. In ravno tukaj, ko se gre za razlago priznane težkega in temnega mesta knjig Mojzesovih, je gotovo dobro, božjega moža ogledati od vseh strani, ne samo od ene ali dveh. Kar ena in druga dovolj ne pokaže, pojasni tretja.

O kosmogoniji kot prerokbi bi se dalo povedati še marsikaj zanimivega in lepega, toda ne smem se v obširnost spustiti. Sveta cerkev sama vidi tukaj ne samo tip našega tedna, temveč še drugih raznih tipov. Naj se na primer pomisli, kako se na veliko soboto pred blagoslovom krstne vode prva »prophetia« bere poročilo o vstvarjenju; kako celi binkoštni teden molimo v brevirju 103. psalm, ki opeva vstvarjenje sveta kot predpodobo prevstvarjenja človeštva po svetem Duhu; kako se na predvečer Božiča oznanjuje v martirologiju, da se je Kristus rodil »sexta mundi aetate«, katere tip je šesti dan šestodnevja, dan vstvarjenja Adama. Kako obilje mističnih pomenov, ki se odnašajo na bodočnost!

T. Lempl S. J.

Opomba uredništva. Razlaganje Mojzesovega šestodnevja je še vedno ena najprepornejših točkov med krščanskimi teologi, zato smo dali našima gospodoma pisateljema priložnost, da razložita vsak svoje misli, naj bi se tudi v slovenskem slovstvu o tem kaj slišalo, ko imajo drugod že cele knjižnice o tem vprašanju. Da se stvar predolgo ne zavleče, smo naprosili veleč. g. Lempla, da takoj pove svoje misli. Ker sta gg. deloma pojasnila svoje stališče, deloma se zbližala, z druge strani pa ni upanja, da bi se kmalu popolnoma zedinila, želimo, da se polemika sedaj konča. Drago nam pa bo, če nam še kateri gospodov pojasni to ali ono temno vprašanje, četudi le v zmislu tega ali onega sestava, ker sv. cerkev daje tu dokaj prostosti.

Dušno pastirstvo.

Cerkvena stanovska društva.

(Konec.)

IV. Ustanovitev stanovskih društev.

Bodi že cilj ustanovitve rimska Marijina kongregacija, ali škofijsko stanovsko društvo, za oboje je treba najpoprej, da se v primer-nem pripravljavnem shodu provizorično zbere nekako število (recimo najmanj 20) udov, ki izrečejo trdno svojo voljo, da hočejo živeti po predloženih jim pravilih. Ako je zgoraj imenovano papežovo pismo Gregorija XVI. že v veljavi za celo škofijo, pošlje se zapisnik dosedanjih društvenikov imenom do škofijskega urada s prošnjo vred za cerkveno potrjenje (*erectio canonica*). Le na podlagi tega odloka se sme društvo ali naravnost po generalu jezuitov, ali s posredovanjem predstojnika bližnje jezuitske naselbine priklopiti rimski nadkongregaciji, da postane tako Marijina kongregacija.

Odločno svetujem, če se že enkrat začne, da se ustanovijo društva za vse štiri stanove: može, žene, mladeniče in dekleta. Četiri društva so vsaj četiri bojne čete zoper satana, naravno pa samo dve društvi proti njemu manj opravita, ker ta stari tat lasti božje skuša, če so mu prve in druge duri zaprte, vtihotapiti se pri tretjih in četrth! Ta popolna cerkvena organizacija je delo k večjemu enega leta. Recimo, na Rešnjega Telesa dan so dekleta polna svetega navdušenja in pripraven je ta dan za ustanovitev dekliske družbe; ob Alojzijevem, morebiti s predhodno tridnevnicco sledi društvo mladeničev; ob Aninem društvo žen; v adventu ali v postu enkrat se povabijo še tudi oženjeni možje k ustanovitvi društva sv. Jožefa. Zaprek ustanovitvi teh društev gotovo ne bode manjkalo nikjer, še manj pa lepih priložnosti za nje, in ne bilo bi prav zanemarjati te priložnosti. Primerna agitacija se začne že v šoli, mnogo deklic in nekaj fantov se že tukaj privabi, dasi jih kot rednih udov ne sme zapisati, ker je po postavi prepovedano. Kateri pa hitro iz šole stopijo v Marijino ali Alojzijevo društvo, so navadno najboljši.

Če se društveniki ženijo ali možijo, poslavljajo se navadno solznih oči od svoje mladeniške društvene tovaršije, — tedaj jih vpraša, ali hočejo biti tudi zanaprej zvesti udje društva mož ali žen. Navadno z veseljem pritrdijo, tedaj naj se sprejmejo, na dan poroke pa se jim izročijo sprejemni listki. — Če kateri ud iz župnije trajno odhaja, da se mu priporočilo za sprejem v novi župniji. Tudi uradno, poštnine prosto »v cerkveno-društvenih zadevah« bi si lahko to na znanje dajali župnijski predstojniki. — Matere se svojega društva neizmerno veselijo, pa ne samo svojega, ampak tudi mladeniškega in dekliskega. Boga hvalijo, da imajo njih otroci tako dober stanovski nauk, semtertje celo katera tarna: zakaj se enkrat ni tako skrbelo tudi za nas! Mislijo namreč na mlada svoja leta, pa da bi sicer izostalo marsikatero razžaljenje božje. — Pred vsem pa je odločilno za celo župnijo, kaj storijo možje. Če so ti v društvu, bodo tje spravili kmalu tudi svoje podložnike.

Med potežkočami je pa najhujša ta, da iz vseh stanov ljudje, ki čutijo, da po svojem prejšnjem vedenju ne bodo sprejeti v društvo, ali vsaj niso vredni biti sprejeti, da taki na vse mogoče načine obrekujejo nove naredbe. Skušnja uči, da se tega obrekovanja najbolj splašijo — mladeniči, zato je tudi ustanovitev in vodstvo njih društva najtežje. — Kakor je sploh treba že prej na prižnici delovati za nova društva, tako je potrebno, da se v pridigah posebno ozir jemlje na omenjeno potežkočo, ter da se tu odločno branijo krivično zaničevani.

Krona te cerkvene organizacije se mi pa dozdeva, če se poskrbi za neko skupno vez četrth stanovskih društev, ki bodi katera bra-

tovščina, sprejemajoča vse ljudi brez izjeme. Meni se je do sedaj dozdeval za to najbolj pripraven »rjavi ali Marijin škapulir« kar-melitov. Ta bratovščina ponuja neizmerno veliko dobrot, nalaga primerno male dolžnosti, ima skupni od cerkve potrjeni praznik in je pri ljudstvu jako priljubljena. — Prepričal sem se doslej, da v ta namen kakor obroč okoli stanovskih društev služi izvrstno tudi bratovščina svete Družine. V cerkvi so po bratovščinah stanovi strogo ločeni¹, kar je utemeljeno v apostolskih cerkvenih naredbah; dom in nerazdeljiva družinska vez (familia) te ločitve ne pozna. Temu primerno jih veže vse, ki pod eno streho prebivajo, bratovščina sv. Družine, kadar pod vodstvom hišnega gospodarja (tako rekoč domačega duhovnega poglavarja) opravljajo večerno molitev.

V. Vodstvo stanovskih društev.

1. Vrhovni voditelj župnije in vseh cerkvenih naprav je po cerkvenem pravu župnijski predstojnik. Ni pa misliti, da bi ta v velikih župnijah mogel oskrbovati tudi vsa društva. Lahko torej tudi za vodstvo stanovskih društev pooblasti svoje duhovne pomočnike, bodi si že za posamezne slučaje, n. pr. za stanovski nauk itd., ali za stalno tako, da pooblaščenec vlada društvo celo po svojem najboljšem prepričanju.

2. K voditeljevim pravicam spada v prvi vrsti sprejem, oziroma izključenje udov. Sprejem bodi slovesen, javno v cerkvi, če razmere k temu svetujejo, ali to dopuščajo, izvrši se pa lahko tudi brez vse slovesnosti z vpisovanjem v društveno knjigo in v zapisnik, ki ga hrani svetni predstojnik (predstojnica), ter z izročenjem sprejemnega listka. — Dogodi se pa tudi, da je treba uda izključiti iz društva, kazni, s

¹ Mimogredé omenjam, da stanovska društva pomagajo v cerkvi ločiti moški in ženski spol. Je namreč v nekaterih cerkvah čisto samo ob sebi umevno, a grozna razvada, da moški in ženske kar pomešano skupaj sedijo po stolih. Tako bi pač ne smelo biti nikjer! V apostolskih časih so bili verniki po spolu strogo ločeni. V židovskih shodnicah ima moški spol v parterju svoje sedeže, a za ženske brez izjeme so v višini omrežene galerije. Nekatere angleške verske ločine strogo ločijo v molilnici moške od žensk. Sedaj pa pogledjmo v nekatere katoliške cerkve! Da je groza in strah! Ženske so že davno pred službo božjo posedle vse boljše prostore na moški strani; moški to vejo in ostajajo v — krčmi. Med vsemi boji, katere sem v 15 letih svojega dušnega pastirovanja srečno izvojskoval, bil je ta najhujši, da sem spravil v cerkvi ženske na njihovo evangelijsko stran, a možem dal njih pravico na epistelski strani. To so bili hudi časi, posebno, ker so nekatere ženske imele že zdavna plačane in vknjižene sedeže na moški strani. Da ne bi kršil zastarelih pravic, moral sem dati narediti nekaj novih klopi na ženski strani. A komaj čez dve leti je prišlo tako, da bi se vsakatera ženska sramovala vrvati se med moške, sprevidele so, da je to jako nespodobno, kar jim je bilo prej in je ponekod še — samo-umevno!

katero je treba jako previdno ravnati. Najprej naj opominja svetni predstojnik društva blodečo, od satana zbegano ovco, naj jo vabi in kliče po večkrat duhovni vodja in le za slučaj, ko že povrnitev celo ali vsaj brez škode društva ni več mogoča, naj se izbriše ime iz društvene knjige, kar potem zadeti osebi sporoči svetni predstojnik, ki ima zapisnik udov in tedaj itak mora zvedeti o tem.

Nikdar se pa izključenje naj ne oznanja javno, ne pri društvenih zborih, še manj pa raz prižnice. Res je sicer sv. apostol Pavel onega, ki je oskrunil ženo svojega očeta, javno izobčil (1. Cor. 5, 5.), »tradere huiusmodi satanae in interitum carnis«, da reši dušo; res so vladarji sv. cerkve izobčevali v teku stoletij očitne trdovratneže, a tukaj to ne gre.

Le enkrat sem v nepremišljeni gorečnosti po popoldanskem društvenem zborovanju javno imenoma izključil neko sila trdovratno osebo, potem ko so bili zastoj vsi opomini, zastoj tudi pretenje, da bode izključena javno v cerkvi pred vsemi ljudmi, če se ne poboljša. Od tistega časa mi je mnogokrat očitala vest, češ, s tem dejanjem si ji storil poboljšanje čisto nemogoče, po tvoji krivdi morebiti je še zdaj v oblasti »satana« in bo najbrž ostala. Veselil sem se, ko se je isti osebi kmalu potem drugod ponudila ugodna priložnost za možitev, še bolj pa sem se razveselil, ko sem slišal, da je sedaj uzorna gospodinja. Ali gotovo je, madeža javnega izključenja med njenimi vrstnicami in znanci — žal! — ji ne odvzame nobeno dejstvo, in strahoviti so taki madeži posebno pri današnjem zlobnem ter nad vse obrekovalnem zarodu. Neminem contemnere!

3. Toliko bi v obče zadostovalo za predmet tega poglavja, vendar si ne morem kaj, da bi ne pristavil še nekaj besed iz lastnega opazovanja, iz lastnega prepričanja. — Nekje sem čital navodilo: Kjer sta dva gospoda kapelana, naj vodi starejši društvo deklet, mlajši društvo mladeničev! Motivacija tega navodila ni bila pristavljena in bi jo bilo tudi težko najti. Ali ne zavozita v obeh slučajih lahko oba? Ali mora res navadno starejši tudi modrejši biti? — Recimo tedaj: Medtem ko starejši gospod opravlja redno dušno pastirstvo, je dobro, na mlade rame naložiti vso skrb vsaj za mladeniška in dekliška stanovska društva. Mladost je živahnejša, vstrajnejša za dosego cilja, ki ji je postavljen.

Neverjetno je, koliko vpliva k dobremu ima na mladino mlad duhovnik, ki se trudi ohraniti si prvotno svojo sveto navdušenje in gorečnost, katere se je navzel v semenišču, ki je v resnici mož po volji božji, ki tisto, kar uči, kar s sveto vnemo priporoča, tudi sam izpolnjuje. Tak doseže pri mladini večjih in trajnejših uspehov v eni uri, kakor drugi s pusto strogostjo in večnim tehtanjem v enem letu. Da se razumemo! Neizmerno zlobno natolcevanje in znak neplemenitega srca bi namreč bila trditev, da mladina zaradi mladega svojega duhovnega voditelja lepo živi, spolnjuje društvene, ob enem stanovske svoje dolžnosti, le da njemu ugodí. — Ne zaradi njega, ampak le za-

voljo Boga, pa za to, ker v mladem svojem duhovnem voditelju gleda živo sliko, kako lepa je čednost v mladem človeku. Zategadelj se odloči mnogo mladeničev in deklet v mladosti za krepostno življenje, odloči se za ozko pot k nebesom, od katere ne odstopi do pozne starosti. — Neminem contemnere! Če srečate staro devico, zastarelega samca, ki sta še polna mladeniškega navdušenja za bogoljubno življenje, da vam nehote pri nju pogledu pridejo na um pomenljive besede: »hilarem — hunc — datorem diligit Deus«, tedaj vedite, da je to ponajvečkrat vpliv in delo njiju prvih mladih duhovnih voditeljev, da je to sad lepega vzgleda onih poslancev Gospodovih, ki že davno v grobih počivajo, če jih v težavah in boleznih ne trapi še »praesens saeculum«.

Lahko se izroči pobožnemu mlademu duhovniku tudi vodstvo mož in žen. Mnogo starih ljudi, hvaležnih za vsako poučljivo besedo, bode se o njegovi gorečnosti tako rekoč na novo poživilo in pomladilo v bogoljubnem življenju.

Samoumevno je, da so tu izražene misli le splošne, ponajvečkrat pa so odločilne osebne in krajevne razmere.

S kratka, ne starost, ne mladost sama na sebi nista odločilni za uspešno dušno pastirstvo, odločilna je osebna zmožnost in svetost, ki v mladem duhovniku služi najbolj drugim, a v starejšem najbolj v lastno zveličanje.

4. Še nekaj sili iz srca na dan! Dogodi se semtertje, da se novodošli mlad duhovnik poprime s sveto vneto vodstva stanovskih društev. Uspehi so očividni, kakor bučele okoli matice tišči k njemu mlado in staro. Krasen prizor, vreden, da se ga vzradujejo angeli! Tedaj se vzbudi v duhovnih bratih, ali — celo v njegovem predstojniku zavist, nekaka celo nerazumljiva ljubosumnost, ki uničuje podrobno vse dobre načrte, nakane, vse uspehe. Mesto pohvale, mesto pomoči in podpore v besedi in dejanjih žanje delavec v vinogradu Gospodovem grajo, in pogum mu upade. Neizkušenega splaši najbolj upor od one strani, kjer ga je najmanj pričakoval, mine ga gorečnost in delavnost, »in poslednje tistega človeka je hujše, kakor prvo« (Luc. 11, 16). »Non sic . . . , non sic!« (ps. 1, 4.)

5. Še večkrat, kakor to, se opazuje ta slučaj. Novodošlemu, že tako težko pričakovanemu duhovnemu pomočniku izroči župnijski predstojnik z velikim veseljem vsa stanovska društva, ter s prošnjo in s vspodbudo, vse, vse storiti, kar se mu vidi potrebno v prosep dušnega pastirstva. »Jaz bočem že po mogočnosti z veseljem pomagal, v meni imate vsakršno zaslombo in obrambo!« zatrjuje mu že onemogli zvesti dušni pastir. Novodošli lepo v predalčke spravi društvene zapisnike, sprejema še tudi denar, ki ga od udov za cerkvene slavnosti

nabirajo svetni predstojniki in predstojnice, sicer so mu pa »vsa ta društva« nekako — nesimpatična!

6. Kot neko izvanredno dušno bolezen, kot psihologično kurioziteteto omenjam še tudi izrek nekega gospoda: »Jaz ne maram stanovskih društev, ker nič ne nesejo!« — Res, hlapcu, ki je zakopal svoj talent, ta ni prinesel obresti, kakor drugim, ki so pridno kupčevali. Ali nekaj mu je vendar tudi nesel, nekaj si je prislužil z lenobo tudi on: prokletstvo božje! »De ore tuo te iudico, serve nequam!« (Luc. 19, 22.)

VI. Služba božja in ostale naprave stanovskih društev.

1. Ako je družba priklopljena rimski nadkongregaciji, tedaj je po pravilih neobhodno potrebno, da se praznuje glavni društveni dan o katerem velikem Marijinem prazniku, a društveni prazniki druge vrste niso zabranjeni. Če je pa društvo »canonicae erectionis« brez agregacije, smejo se postaviti za glavni praznik tudi drugi godovi. Skoraj povsod je navada, da ima društvo mož na dan sv. Jožefa svoj glavni praznik, mladeniči na Alojzijevo, žene ob Aninem, dekleta o veliki Gospojnici. Praznike druge vrste pa še lahko odločimo za dekleta: 25. marcija, v praznik presvetega Rešnjega Telesa in 8. decembra; za mladeniče: v nedeljo po Jožefovem in v nedeljo po 8. decembru; za može: 4. nedeljo v adventu; za žene: v petek Marije sedem žalosti in adventno kvaterno sredo. S to razvrstitvijo izhaja lahko tudi v manjši župniji predstojnik, ki nima duhovnega pomočnika. Z imenovanimi dnevi je združena predpisana spoved in obhajilo, ostale mesečne, oziroma četrtletne spovedi opravijo naj se na tihem, semtertje tudi zunaj domače župnije, posebno na božjih potih, ali doma, pa vsaj pri tujem duhovniku.

2. Društveni prazniki naj se praznujejo kolikor mogoče slovesno, to ljudstvu društva omili. Društvena opravila naj zavzemajo celi svoj dan. Predpoldan je spoved, služba božja za pokojne društvenike, darovanje okoli oltarja¹ ter po obhajilu duhovnikovem skupno obhajilo društvenikov. Popoldan so litanije, križev pot za pokojne ude ter stanovski nauk, kateri bodi samo za ude enega društva. Marsikaterokrat se mi je sicer že proti temu ugovarjalo, vendar sem še zdaj prepričan, da je tako edino prav. Kaj je treba iz gole radovednosti poslušati mladini stanovskega nauka za oženjene? Zakaj naj bi imeli pravico razuzdanci pričujoči biti pri nauku za dekleta? Da jim mar slej oponašajo nauke? da jih zbegajo? — Le ako je stanovski nauk strogo za društvenike, se da marsikaj povedati, kar ne kaže, da bi se razlagalo v pridigah, kar se drugih ne tiče, niti ne zanima!

¹ Kdaj naj se vrši darovanje, o tem gl. »Voditelj« l. III., str. 169—170.

Izpelja se pa ta ločitev tako: Ako ima cerkev prostorno sakristijo, se po dovršeni popoldanski službi božji tje pokličejo društveniki. Pri večini cerkva pa je sakristija tesna, a udov obilo, tedaj se predpoldnem oznani: »Po popoldanski službi božji ima Marijino društvo deklet v cerkvi stanovski nauk, ki je samo za društvenice; ostali župljani se uljudno prosijo, da tedaj zapustijo cerkev!« To zadostuje! Posebno kjer so vpeljana četiri stanovska društva, jemljejo drug na drugega radovoljno ozir. K večjemu še kako staro radovedno ženšče, ki je pač tako željno slišati nauk za dekleta, je treba drugokrat opomniti na predpoldansko oznanilo.

Nekaj iz lastne skušnje! Moral sem imeti v neki župniji po naročilu župnikovem popoldan stanovski nauk za dekleta. Sprejel sem z veseljem nalogo, a prosil, da se oznani, da morajo ostali zapustiti cerkev, čemur se je drage volje pritrnilo. Nad dve sto pridnih deklet stoji okrog Marijinega oltarja in nauk se prične. Moje nekdanje tako tanko uho je pa kmalu občutilo, da nekaj ni v redu na koru. Preneham z naukom in jo uberem na kor. Tam je nekdo čepel, kakor svoječasno Apel za svojo »na ogled postavljeno podobo«. Bil je pobožen postarni mladenič, ki jo popiha, mene ugledavši, v zvonik, jaz za njim gori po strmih stopnicah. Pri zvonovih ga dohitim, udal se je brezpogojno, in za vselej ga je minula ukaželjnost po stanovskem nauku za dekleta; — oženil se je koj v prvem pustu!

Še enkrat torej ponavljam: stanovski nauk le tistim, katerim je v resnici namenjen!

Stanovskih zborovanj zunaj cerkve, veselice itd. prirejati navadno ne kaže, manjka časa, moči, nadzorstva. Katera župnija je pa tako srečna, da ima šolske sestre v svoji sredini, tam se pa brez pomisleka naj izroči redovnicam društvo deklet ob nedeljah popoldan vsaj enkrat v mesecu. Sestre dobro razumevajo dekleta voditi k nedolžnemu veselju, da se rade za vselej odrečejo grešnim veselicam.

3. Kot zunanje znamenje stanovskih društev je potrebna zastava: bela s podobo Brezmadežne za dekleta; zelena s sv. Alojzijem za mladeniče; za žene modra s sv. Ano; rdeča za može s sliko sv. Jožefa, ter z društveno-naslovnimi napisi. Zastave naj bodo po mogočnosti dragocene, ker so ponos društvenikov. Posebni pomen imajo te zastave še pri javnih nastopih, procesijah, ker so središča in kazalci zbirališča dotičnega društva. Radi tega je najboljša, da je vsaka druge barve. — Ako kdo iz društva umrje, tedaj povabi predstojnik (predstojnica) vse ude, da pokojnega (brata) sestro polnoštevilno spremljajo do groba. Zastave s črnim pajčolanom ovite se neso pred krsto. Ko začnejo leteti v grob grude, se nagne zastava nad grobom v zadnji pozdrav in slovo! Taki prizori so lepi, pretresljivi!

4. Stanovska društva oskrbijo častno stražo pred izpostavljenim Najsvetejšim, bodisi že za časa sv. misijona, o priložnosti štiri-deseturne molitve ali pri božjem grobu. Posameznim društvom se odloči

s prižnice za adoracijo dan in čas. Da se pa še ure za pojedince natančno določijo, v ta namen je potreba, da se v sakristiji razpoložijo posebne pole z opredelbo po urah, zraven se pa pusti prostor, da udje, ki hočejo biti skupaj pri adoraciji, lahko sami vpišejo svoja imena. Oh, kako je potem veselo pred Najsvetejšim, ko se vse vrši v tako lepem redu! *Ordo dux ad Deum!*

Letos velikega tedna sem opazil v nekem graškem časopisu razglas: »Udje Marijine kongregacije gospodov se vabijo, da v sakristiji svoje društvene cerkve v razpoložene pole zapišejo svoja imena, ob kateri uri hočejo imeti častno stražo pred božjim grobom!« Da se tedaj te udeležujejo odlični graški gospodje, plemenitaši in mestni odborniki, to je uspeh Marijine kongregacije, kakor je tudi njena zasluga, da se udeležujejo njeni društveniki procesij na Markovo in križevega tedna, ter se tako vrača tem starodavnim cerkvenim napravam zopet nazaj nekdanja slava in čast.

5. Skrivnost najsvetejšega zakramenta je cilj in središče vsega našega dušnega pastirstva. Radi tega se je v današnjih dneh bolj ko kdaj vzbudilo mogočno gibanje za vedno in očitno češčenje sv. Rešnjega Telesa. So nekatere škofije, kjer je cerkveno-uradno vpeljana res vedno češčenje, ker so odločene vse župnije cele škofije, da se vrstijo celo leto vsaka 24 ur nepretrgano v molitvi pred Najsvetejšim. Drugod zopet opravljajo očitno češčenje vsako nedeljo in praznik po celi dan. Po nekaterih mestih opravljajo častno stražo možje in mladeniči po noči, posebno velikega tedna ter v noči pred petkom Srca Jezusovega. Po nekod so vpeljali »večno češčenje« po eno uro vsako ali vsaj vsako prvo nedeljo v mesecu, zopet po nekaterih cerkvah pa tega ni še celo nič, ali kjer so vpeljali, je že ponehalo. Pa res, ni povsodi lahko izpeljati vednega češčenja, a še težje ga je vzdrževati. Neizmerne vrednosti za to so nam stanovska društva, če so dobro urejena in v krepkih rokah duhovnega voditelja. Za celodnevno adoracijo odločijo se štirim društvom štiri nedelje v mesecu, ako je pa še peta nedelja v mesecu, prevzame jo ona peta bratovščina, gori označena skupna vez vseh stanovskih društev.

In kadar se prigodi, da začne pojemat gorečnost, se najlažje po društvih zopet obudi, ker v pridigah vedno priganjati, vendar ne kaže. Medsebojno tekmovanje društev pa bo vzrok, da bode prostor pred Najsvetejšim o določenih urah vedno izpolnjen.

S k l e p.

Sklepam z besedami Jurija, škofa eichstadtskega (iz pastirskega lista duhovščini o stanovskih društvih):

»Na tem ravno spoznavamo večno nevenljivo moč in veličastvo cerkve Jezusove, da v vseh stoletjih vidimo, kako se zraven teme poraja nova luč, kako zraven gnjilobe klije novo življenje, kako se poleg neizmernega števila grehov razliva vedno bolj čez človeški rod milost božja. Kjerkoli so se pokazale posebne nevarščine za kraljestvo božje, tam je vsklilo novo zdravilo za sveto cerkev, in kjerkoli je v prevzetni samopašnosti povzdignil svoj prapor satan in njegova družba, tam tudi gledamo, kako se otroci božji zbirajo v obrambnih društvih, kako se kljubovaje satanu branijo z združenimi močmi pred pretečo nevarščino in kako delajo svojim bratom pogum v boju zoper sovražne moči. Tako je nastala v teku stoletij v čudoviti raznoličnosti ona dolga vrsta cerkvenih, posebnim razmeram in potrebam časa primernih redov, bratovščin in društev, katere je sv. cerkev vedno gojila in s svojim duhom oživljala, da so postala blagor človeške družbe.«

Strahovit je dandanes socialni propad človeške družbe, nevihte se zbirajo vse na okrog in grozen bode dan, ko izbruhnejo. Stanovske dolžnosti premnogim niso več božja volja, zakonska prisega jim je v posmeh, in že tudi iz kmečkih, ne samo iz mestnih hiš izginja družbinsko življenje, nadomestuje ga nezdrava javnost. — Pa že si je cerkev božja tudi zoper te bolezni vzgojila v svojem vrtu med drugimi tudi petero lekovitih drevesc (štiri stanovska društva in bratovščino svete Družine)! Naj se jih veselijo, naj se ponašajo ž njimi župnijski predstojniki, kjer ta drevesca že dolgo let procvitajo! Naj ne zamudijo drugi priskrbeti si mladik od teh dreves, naj skrbijo, da vsajene ne usahnejo, marveč da se krepko razvijajo! (Matth. 16, 18.)

»Et portae inferi non praevallebunt adversus eam F. S. Šegula. 18.)
F. S. Šegula.

Ali sme duhovnik obhajati brez strežnika? Na to vprašanje je Vaš hvalevredni rubricist I. Hr. na str. 60 prav dobro odgovoril, da po naročilu našega občeveljavnega obrednika (Collec. Rit. D. Lav. p. 68) bi moral vedno strežnik biti pri obhajanju. Po znamenitem Aertnys-u je potem navedel tudi obred, kako se je ravnati, če je nujna potreba, deliti sv. obhajilo, a ga ni sposobnega strežnika. Vse to je hvale vredno! A pogostoma se to godi tudi, kjer nikakor ni nujna potreba, marveč razvada.

Aertnys v svojem Comp. Liturg. pravi: Si quando nullus adsit, qui sacerdoti inserviat. To pa podaje naš g. liturgist tako-le: »Primeri se pa lahko, da je nujna potreba obhajanja.« Tej trditvi moram na podlagi 33 letne izkušnje očitno oporekati. Nad 15 let služim na fari, v kateri je na leto do 20.000 in še več obhajancev, a se ne spominjam, da bi bil kedaj primoran, deliti sv. obhajilo — bodisi na domu — brez postrežnika. Res, da ni bil cerkvenik vselej pri roki, tudi ne strežnika,

ki bi bil znal »confiteor« moliti, a vselej sem našel postrežnika, ki je vsaj malo pozvonil, ko sem pokazal presv. R. T. ter podelil sv. blagoslov s ciborijem. V tem slučaju velja, kar Aertnys piše, a takšni slučajji so le redki, ako jih človek ne išče!

I. V.

Te Deum. Kadar je zahvalnica n. pr. na rojstni dan cesarjev, pojejo se verzikuli in oracije tu in tam različno — kako je prav? Specijalne rubrike v rimskem in lavantinskem obredniku zapovedujejo, da se odpojejo najprej vsi zadevni verzikuli pred oracijami, in potem vse dotične molitve zaporedoma — sub una et quidem brevi conclusionem; sklep se ravna po zadnji molitvi.¹

Tudi specijalne rubrike v lavantinskem obredniku to določno ukazujejo. Po določbah teh pravil se tedaj »Te Deum« n. pr. na rojstni dan cesarjev pravilno izvršuje tako-le: Finito Hymno . . . Sacerdos ipse, et Chorus alternatim cantant: V. Benedicamus etc. R. Laudemus etc. In die vero natali Augustissimi Imperatoris ante versiculum Domine, exaudi etc. inseratur V. Domine, salvum fac etc. R. Et exaudi nos etc. Coram exposito Ss. Sacramento . . . praemissis ante versiculum Domine, exaudi etc. V. Panem de coelo etc. R. Omne delectamentum etc. Torej pred R. Domine, exaudi etc. pridejo verzikuli: 1. Benedicamus etc. 2. Domine, salvum fac etc. 3. Panem de coelo etc.; potem: Domine, exaudi orationem meam — Dominus vobiscum — Oremus. Na to sledijo vse molitve — sub una conclusionem in sicer 1. pro gratiarum actione. 2. pro Imperatore; 3. de Sanctissimo; omnes sub una — brevi conclusionem et in tono feriali t. j. pri zadnji oraciji dve mali terciji po Fr. Xav. Haberlu.²

I. Hr.

Ciborium mora imeti velum. Ali je dovoljeno, posvečene hostije shranjevati v ciboriju, ne da bi bil pogrnen s plaščekom? Nikakor ne. Splošna rubrika o najsv. evharističnem zakramentu določuje tako-le: Curare porro debet (scil. parochus), ut perpetuo aliquot particulae consecratae . . . conserventur in pyxide ex solida decentique materia, eaque munda, collocata super corporali, et suo operculo bene clausa, albo velo cooperta³. . . To nam pove tudi obred posvečevanja hostij v ciboriju. Ciborij, pokrit s pokrovom, a ne ogrnjen s plaščekom — se postavi zadaj za kelihom, ali če ni prostora — ob angustiam lapidis sacrati — poleg keliha na evangelijski strani. Pri darovanju in pred konsekracijo — Qui pridie — se postavi poleg keliha na evangelijski strani in odkrije; križ se napravi le čez veliko hostijo z intencijo posvetiti tudi hostije v ciboriju. Po konsekraciji se ciborij pokrije s svojim

¹ Cfr. Rit. Rom.

² Coll. Rit. dioec. Lav., Marburgi 1896. pag. 436. 437.

³ Collectiv Rit. dioeceseos Lav. rubr. gen. de ss. Euch. Sacr. n. 5.

pokrovom in ogrne s plaščekom v znak pričujočnosti Jezusa Kristusa.¹ Ako so hostije na korporalu ali v obhajilni posodici posvečene, spravijo se po zavžitju sv. Krvi v ciborij, kateri se pokrije s pokrovom in ogrne s splaščekom — et velo contegit.² — Pomniti je treba, da nikakor ni dovoljeno, ovijati ter privezovati purifikatorij na stojalu ciborija.³

I. Hr.

„*Intercede pro devoto femineo sexu*“. Tako molimo in prosimo Marijo pomoči »in suffragiis«. Kdo pa je »devotus femineus sexus«? ⁴ Nahajamo o tem dvojno mnenje: I. Nekateri pravijo, »devotus femineus sexus« pomeni: Bogu zaobljubljene osebe ženskega spola ali »z obljubo Bogu posvečen ženski spol. (Voveo, devoveo = obljubo storiti, zaobljubiti,⁵ devotus = zaobljubljen). II. Drugi pravijo, da pomenijo te besede »pobožni ženski spol« v obče, ki je bolj nabožen in se bolj vdeležuje cerkvenega življenja, kakor moški spol. Kdo ima prav? Poslušajmo oboje. Ad I. »Personae devotae« so po pojmu krščanske asceze one osebe, ki so se posvetile izmed navadnih vernikov s posebno obljubo službi božji ali Bogu samemu, ki žive duhovno življenje popolnosti in se imenujejo zato »personae spirituales« t. j. duhovne osebe. V ožjem pomenu so te osebe redovnice, nune, bodisi iz ženskih redov, kongregacij ali takih duhovnih zavodov. Take »personae devotae« so bile 1. vdove »diaconissae« (I. Tim. 5, 9 — 12). Obljubile so vedno zdržljivost ter so tako postale cerkvene služabnice. 2. »Personae devotae« so bile posebno one device, o katerih nam »Acta sanctorum Martyrum« poročajo, da so obljubile vedno devištvo in tako postale neveste Kristusove. Imenovali so jih »virgines Deo devotae.« Taka nevesta Kristusova je bila sv. Lucija. Sv. Agata jo nagovori: »Soror mea Lucia, virgo Deo devota (Antiphona 5. ad Laudes in Festo s. Luciae die XIII. dec.). Enako si je izvolila sv. Neža Jezusa za svojega ženina, kateremu je zvestobo ohranila. »Ipsi (Christo Jesu) soli servo fidem, ipsi me tota devotione committo.« (III. antiph. II. Noct. in F.

¹ Caeremoniale, Dr. Andreas Schmid. 2. Aufl. 1897.

² Euch. Lit., Jos. Erker, Labaci, 1896, pag. 224, n. 6.

³ Comp. Lit. s., Jos. Aertnys, Paderbornae 1895, pag. 56.

⁴ Besede: Sancta Maria succurre itd. so vzete iz VI. lekcije brevirja na dan 9. septembra in sicer »de Sermone 18. s. Augustini Episcopi de sanctis in medio.« Za predpevek jih je rabil prvokrat sv. Fulbert, († 1029), škof v Chartres-u. Sv. Hanno, škof kolinski, je molil ta predpevek, ko je umiral dne 4. svečana 1075; in sv. Fidelis iz Sigmaringa († 1622) ga je ponavljal skoraj neprenehoma.

⁵ V daljnem pomenu — pravijo — bi bile to tudi one ženske tretjerednice, ki med svetom žive. Tako Linzer Quartalschrift 1881. str. 53. Pa tega mnenja nismo, ker bi se povzeli potem doslovno in iz razlogov spodaj navedenih pod besedo »clerus« v istem predpevu tudi možki tretjeredniki med svetom živeči. To pa vendar ni mogoče.

s. Agnetis et passim in hoc officio.) Tudi o sv. Ceciliji beremo v brevirju: »Caecilia virginitatem Deo vovit.« (Lect. IV. in f. s. Caeciliae.) Pri teh in več drugih se poudarja njih devištvo posebno, ker so ga obljubile za vedno Bogu. Zato pa vidimo ravno pri njih, kako jih je Bog varoval oskrunjenja. Sv. Cecilijo in sv. Nežo je varoval angel, sv. Lucijo pa je krepila čudna moč, da je več volov ni moglo potegniti iz torišča. O njej pravi Martyrologium Romanum: quam cum lenones, quibus iubente Paschasio Consulari, tradita erat, ut a populo castitati eius illuderetur, ducere vellent, nullatenus eam movere potuerunt, nec funibus additis, nec boum iugis plurimis.

Gotovo so imeli paganski sodniki veliko krščanskih devic pred svojim sodnim stolom. Zakaj pa so hoteli le nekatere posebno osramotiti? Bile so te, tako lahko sklepamo, virgines Deo devotae in zdi se, da so neverni sodniki vedeli za njih obljubo vednega devištva in zato so jih hoteli primoči, da svojo obljubo prelomijo in tako svojega ženina, Kristusa, zapuste.

Seveda te Bogu zaobljubljene deve niso skupaj stanovale. Živele so sveto in strogo doma pri svojih stariših. Prištevale so se zavoljo te obljube duhovnemu stanu.

Sv. Ciprijan jih imenuje »illustrior portio gregis Christi« in »flos ecclesiastici ordinis«. Ko so se začeli staviti samostani, so našle te device tamkaj zavetje. Imenovali so se od sedaj redovnice, nune. Te so devotus femineus sexus, ex voto Deo deditus (devotus) femineus sexus.

Za nje moli sv. cerkev, njih priporoča varstvu Matere božje.

Da je ta razlaga prava, kažejo besede predpevka »Sancta Maria...« same. V njih se priporočajo milostni materi Mariji najprej vsi nedolžni in trpini. Za njimi pride vsklik »ora pro populo« t. j. moli za ljudstvo božje, za verne kristjane obojega spola. Izmed teh pa potrebujejo še posebno Marijino pomoč: »clerus« duhovniki, »intervenī pro clero«, t. j. duhovniki posvetni in vsi redovniki, in potem istotako tudi duhovne osebe ženskega spola »devotus femineus sexus«, ker so tudi one Bogu posvečene in tedaj nekako pripadajo k duhovskemu stanu.¹

¹ Primeri »Linzer Quartalschrift« 1. 1881, str. 452 in sled. Tako razlaga tudi L. Bacuez zgoraj omenjene besede. — Devotus femineus sexus: Die durch Gelübde dem Herrn geweihten Personen; nach den Geistlichen (clerus) die Klosterfrauen. »Das Brevier vom Standpunkte der Frömmigkeit betrachtet.« Verlag v. Fr. Kirchheim. Mainz. pag. 347. — Za ta pomen je tudi I. Jungmann d. J. v knjigi »Theorie der geistlichen Beredsamkeit«, navaja Segneri-jevo pridigo o lastnostih dobre molitve. V razpravi o gorečnosti v molitvi pravi Segneri (ironično, kakor se vidi iz konteksta): Osservate, come fanno la loro orazione queste donne, che pur sono il sesso più pio. Jungmann pripomni k tem besedam: »Ein Uebersetzer giebt diese Worte so wieder: »die doch das fromme Geschlecht genannt werden.« Gelungen kann man diese Uebersetzung jedenfalls nicht nennen; und insofern damit, wie es nicht selten

Ad II. »Devotus femineus sexus« je »pobožni ženski spol«. Devotus t. j. pobožen je pridevek, ki pristojta popolnoma ženskemu spolu; kakor torej imenujemo moške »starkes Geschlecht«, tako imenujemo tukaj po pravici ženske pobožni spol. Sploh se namreč izrek »ora et labora« deli med možem in žensko tako, da pripada labora možu, ora pa ženski¹.

Cerkev moli tedaj, da bi Marija prosila za ženski spol, in ravno s to prošnjo ženske spodbuja k večji pobožnosti.

Nadalje bi bil ta pomen, po zmislu in namenu sv. Avgušтина, ki je prvi molil te besede, edino pravilen. Mislimo si sv. Avgušтина, ki je ljubil čez vse svojo mater. Po njenih priprošnjah, molitvah in solzah je zadobil milost, da je prišel na pravo pot — pot zveličanja. Zato je bil materi neizrečeno hvaležen. Ko tedaj v svoji prošnji priporoča Mariji vse nesrečneže in trpine, vse vernike (pro populo), vse duhovnike (pro clero) se še posebej spominja svoje matere in ob enem vseh krščanskih mater in žen, da bi tudi one mogle izposredovati svojim otrokom milost božjo, da se zveličajo. Saj ima ravno mati vzgojo otrok popolnoma v svojih rokah. Saj ima navadno svet otrok sveto mater. Od vzgoje otrok pa je zavisna srečna ali nesrečna prihodnost sv. cerkve.

Žena je tudi »typus ecclesiae« po znanih besedah sv. Bede: »Ex-tollamus vocem cum ecclesia catholica, cuius haec mulier typum gessit.«

Sv. cerkev želi, da bi ne umrl brez krsta noben otrok. V svojih molitvah pa cerkev nikjer ne moli za to potrebo. Zdi se, da moli sv. cerkev ravno z »intercede pro devoto femineo sexu« za to milost ter za matere in žene kot vzgojevateljice otrok in predpodobo svojo.

Kar se tiče razvrstitve različnih prošenj v predpevku, se materi božji najprej priporočajo oni, ki se nahajajo v različnih časnih potrebah, kar prošnja »ora pro populo« generalizuje. Natò pride duhovniški stan, ki potrebuje za spolnjevanje svojih težkih dolžnosti in zavoljo svoje velike odgovornosti često posebno usmiljenje. Po teh pride na vrsto ženski spol »die Frauenwelt, welche besonders als Mütter und Gattinen

geschieht, auf die Worte »ora pro devoto femineo sexu« angespielt werden soll, muss man dieselbe durchaus missbilligen. ... die oft in diesem Sinne »das fromme Geschlecht« gedeuteten Worte der eben erwähnten Antiphon wenigstens bedeuten nicht: bete für das andächtige Frauengeschlecht, sondern »für die gottgeweihten Frauen«: und es ist damit, dem vorausgehenden »pro clero« gegenüber, lediglich die Gesamtheit der Ordensfrauen gemeint. (Opus cit. I. zvezek, str. 562, opomba 1.)

¹ Primeri »Linzer Quartalschrift« l. 1885, str. 943 in sl.: Soviel dürfte zweifellos sein: Sowie der Mann der Thatkraft nicht entbehren kann, ohne ein rechter Mann zu sein, ebensowenig kann das Weib der Herzensinnigkeit entbehren, wenn es echt weiblich sein soll. Es wird also im Munde der Kirche mit der Bezeichnung des frommen Frauengeschlechtes diesem besonders das anregend vorgehalten, wozu es von Natur aus in hervorragender Weise berufen scheint.

diese Ströme der Barmherzigkeit vermitteln, aber auch hindern könnten.« Koncem se pa moli za vse brez razločka, ki obhajajo ta ali oni od sv. cerkve zapovedan praznik Marijin.

To bi bili vzroki za veljavo prestave besed »devotus femineus sexus = pobožen ženski spol.« Zastopa to mnenje v L. Q. župnik A. Mühl iz Oxhöfta na zahodnem Pruskem. Podali smo tu-le na kratko njegovo razpravo, katero na koncu povzema in sklepa rekoč:

Da es erfahrungsmäßig feststeht, dass eine Bevölkerung um so fester im Christenthum gegründet ist, je solider fromm der weibliche Theil derselben ist, und da die schweren, verantwortungsvollen Pflichten der christlichen Gattin und Mutter sicherlich besonderer Gebethshilfe bedürfen, namentlich wegen der vielen Gefahren und Versuchungen zur Versinnlichung und Verweltlichung, was in gleicher Weise auch von der christlichen Jungfrau in der Welt gilt: so möge nach wie vor gebetet werden: *Intercede pro devoto femineo sexu* — Tritt ein für das fromme Frauengeschlecht. Gewiss sollen hierbei die »illustrior portio gregis Christi«, die Klosterfrauen und Nonnen, nicht vergessen, aber auch die christliche Mutter und Gattin, und die zu solchen bestimmte Jungfrau nicht ausgeschlossen werden. Auch die hl. Kirche vergießt ja nie über ihrer Sorgfalt für das Besondere das Allgemeine, über dem Höheren nie das weniger Hohe, über dem Idealen nie das praktisch Wichtige.

Tako polemizuje A. Mühl proti prvemu naziranju, ki se drži prestave: *devotus femineus sexus* = gottverlobtes Frauengeschlecht, Bogu zaobljubljen ženski spol t. j. redovnice, nune.

Sicer pa si on ni zmisлил te prestave. Njegova je starejša in navadnejša od prve, kar sam pravi: »so mögen nach wie vor gebetet werden: Tritt ein für das fromme Frauengeschlecht.« Zato trdi L. Q. 1881, pag. 452 rekoč: diese Worte (d. f. s.) übersetzt man gewöhnlich mit den Worten: Sei Fürsprecherin für das andächtige Frauengeschlecht.

Pa pravilna se nam ne zdi. Zato se oklenemo prvega naziranja ter pravimo, da se morajo predstaviti besede »devotus femineus sexus« z »Bogu zaobljubljene osebe ženskega spola« z »obljubo posvečen ženski spol.« In sicer so to redovnice, nune, živeče v redovih in kongregacijah ali zavodih tretjega reda sv. Frančiška itd.

V »Abendstunden von St. Petersburg«, je odločno zavrnil sloveč katoliški pisatelj grof Jožef Maistre (r. l. 1754 v Chambéry) krivorernega zasramovalca, ki ga je dražil s tem, da katoliška cerkev imenuje ženske »pobožni spol.« Jungmann, iz katerega zajemamo ta podatek, pravi, da tega sv. cerkev nikdar ni storila. Tudi L. Q. v letniku 1881. pravi:

Man meint, die Kirche bete mit diesen Worten für das ganze Frauengeschlecht, welches als fromm oder andächtig bezeichnet werde, weil die Frauen im Allgemeinen frömmere seien als die Männer und daher auch mehr dem Gebete obliegen. Diese Anschauung ist unrichtig. Denn ein solches Lob, welches auf einen großen Theil der Frauenwelt nicht einmal paßt, erschiene als eine Art Schmeichelei,

als Compliment für diese, was im Munde der Kirche befremden müsste und noch dazu bei einem Gebete der Kirche unstatthaft wäre.

Mühl navaja za svoje mnenje in svojo prestavo mnogo dokazov, ki pa so le navidezni dokazi. Nekatere reči pa trdimo lahko z večjo gotovostjo o moškem kakor o ženskem spolu. Sam pripoznava, da je ženski spol od narave bolj nagnjen k pobožnosti kakor moški. Če pa tako, zakaj naj še posebno molimo zanje? Mislimo tedaj, da bi bilo ravno zategadelj bolj potrebno, da molimo za moški spol, ki tega naravnega pripomočka nima, da bi dobil po nadnaravnem potu pietatem, quae est ad omnia utilis. Nadalje, ali je res vsa srečna ali nesrečna prihodnost od žene-matere zavisna? Ali ne vidimo, da je ravno v zunanjem življenju, odločilen moški spol, odločilen v raznih postavodajnih krogih v državnem, deželnem zboru in v občini. Zakaj bi posebej molili za ženski spol in zakaj izključevali iz občnih cerkvenih molitev moške in mladeniče, ki imajo večinoma vplivnejše mesto v življenju kot ženske ter potrebujejo zato več bogoljubnega duha, da bi uspešno delovali, ki so pa z druge strani v tem večji nevarnosti po svoji naravi in občevanju s svetom, da opešajo v krščanskem življenju in zaidejo v zmote.¹

Konečno pa omenimo samo le-to. G. Mühl pravi, da je njegova prestava po duhu in namenu sv. Avgušтина, ki je hotel moliti s temi besedami za svojo mater in vse druge matere in žene.

Zares je bila sv. Avguštinu za Bogom njegova mati največja dobrotnica. Dvomimo pa, da je ravno pri tej molitvi posebno molil za svojo mater! Mi mislimo drugače. Znano je, da je združil sv. Avguštin svoje duhovnike »ad vitam communem.« Živel so skupno po pravilih, katere je on sam zložil, in iz katerih so nastala tekom let slavna avguštinska pravila. Ustanovil pa je tudi za ženske enak zavod. Tudi one so živele po teh pravilih.² Čeravno ni dognano, da so bile te ženske redovnice v sedanjem zmislu besede, vendar lahko trdimo, da so imele kakšne obljube — vota, s katerimi so zaobljubile zdržljivost ter se zavezale spolnovati pravila. Te so se bile »voto Deo obstrictae devotae, devotus femineus sexus.« Zato pa pravimo, da je sv. Avguštin v svojem govoru molil med drugimi za svoje duhovnike (pro clero) in za one »duhovne« osebe ženskega spola »pro devoto femineo sexu.«

M. Š.

¹ Dr. W. Cramer, stolni dekan in pomožni škof; Apostolski dušni pastir ali Dušni pastir, kakšen naj bo in kako naj deluje. Po naročilu in na stroške premil. in presvetl. gospoda Antona Bonaventure, kneza in škofa Ljubljanskega, izdal s pomočjo duh. bratov dr. Frančišek Lampe. V Ljubljani. Tiskala »Katol. Tiskarna.« 1899.

² Wetzer & Welte Kirchenlexicon I. str. 1656.

Nadarbinski dohodki odločijo, kedaj da mora župnik prispevati h konkurenčnim stavbam. § 5. zak. dne 28. aprila 18641 dež. z. št. 71 za Štajarsko pravi, da k večjim nadarbinskim stavbam so župniki zavezani prispevati, ako jim njihova nadarbina daje na leto nad 500 gld. avstr. velj. Ker pa po novi kogruvni postavi dobivajo župniki na Štajarskem po 600 do 700, nekateri celo po 800 gld. na leto, se je menilo, da so sedaj vsi župniki dolžni prispevati h konkurenčnim stavbam pri nadarbinskih poslopih. A to je bila velika zmota na škodo župnikom na malih župnijah.

Dne 24. julija 1900, št. 19531, je vis. c. kr. namestništvo za Štajarsko deželo v nekem posebnem slučaju razsodilo, da le tisti župniki so dolžni h konkurenčnim stavbam prispevati, katerim njihova nadarbina daje čistih dohodkov na leto 500 gld. ali 1000 K. Dopolnitev, katero prejemljejo iz verskega zaklada, se jim torej ne sme všteti med dohodke iz nadarbine.

To ugodno ravnilo je doslej veljalo le takrat, ko se je nadarbinam odmerjal »desetek« (Gebührenäquivalent), a sedaj velja tudi za slučaj, ko se gre za konkurenčne stavbe.

Neugodna je ta razlaga naše konkurenčne postave za cerkvene patrone, posebno pa za župne občine, ki bodo odslej večinoma same nosile troške za takšne stavbe.

I. V.

Časopis dušnopastirski pripomoček. Gosp. poslanec dr. J. E. Krek je v svojih »vestfalskih pismih« o Slovencih, ki po raznih nemških krajih iščejo kruha, zapisal med drugim to-le: »Da se jih je mnogo odtujilo cerkvi in verskemu življenju, je žalostna a umljiva resnica... Nevednost — naši ljudje ne slišijo božje besede in zelo malo beró — in slabe družbe, kjer se zabavlja proti veri, ne ostanejo brez uspeha... Škoda, da nimamo nobenega takozvanega nedeljskega lista, ki bi prinašal vsak teden v prvi vrsti nabožne sestavke — razlago nedeljskih listov in evangelijev in pouk v posamnih krščanskih resnicah; v zvezi s tem pa dobre povestice in nekaj novic¹.«

Uredništvu »Voditelja« pa je o tem nek duhovnik na Štajarskem pisal to-le: »Neizrečeno je nam Slovencem potreba, da bi imeli kakšen tedenski nabožni list, kakršnih imajo Nemci več, kakor je n. pr. »Die katholische Familie«, ki izhaja v Augsburgu, — v katerem bi se razlagal nedeljski evangelij, na kratko pa jedrnato bi se kaj malega povedalo o vsakem večjem prazniku, tudi o življenju bolj znanega svetnika, katerega god sv. cerkev dotični teden praznuje. Potem bi lahko prinašal kratke zgodovinske dogodke, ki nam pojasnjujejo kako resnico, ... potem mične prigodbice pa poučne nauke za zakonske, o vzgoji itd.« Dopisnik na to izrazi željo, naj bi uredništvo »Voditelja« delalo, da se tak list začne izdajati. — O tej stvari smo dalj časa premišljevali in zdi se nam umestno sedaj pred katoliškim shodom opozoriti slovenske literarne kroge na to vprašanje. Če hočemo krščanskim idejam utreti pot v širne sloje delavstva, se ne smemo zadovoljiti samo z bobnečimi sklepi, ampak se je treba brez odlaganja poprijeti sredstev, ki nam jih današnji čas nudi. In tako sredstvo bi bil gotovo zgoraj opisan časnik, ki bi deloval tam, kamor

¹ Slovenec, št. 114, 19. majnika 1899.

dušni pastir osebno ne more. Ugovarjal bo kdo, da imamo že preveč časnikov, ki požrejo skoro vse naše literarne moči. A z dejstvi je treba računati: dokler se množijo slabi časniki, ne smejo dobri zaostajati. Sicer bi se pa sprožena ideja dala še drugače ostvariti. Slovenci imamo tri nabožne časnike: »Cvetje z vrtov sv. Frančiška«, »Venec« in »Danico«. Prvo je namenjeno tretjerednikom, »Venec« goji razne bratovščine, zlasti češčenje presv. R. T., »Zg. Danica« pa ima bolj splošen načrt. Ta list je v svojih 53 letnikih že mnogo storil za versko življenje slov. ljudstva, a dandanes je med ljudstvom, vsaj izven Kranjskega, malo znan. Naša misel je ta: naj se častitljiva »Zg. Danica« tako preustroji, da bo kot nedeljski list izvrševala misijonsko delo v zgoraj označenem zmislu v slovenskih obiteljih in med delavci, zlasti onimi, ki so v tujini in zaradi neznanja tujega jezika ali zaradi opravkov ne morejo v cerkvi poslušati besede božje. V ta namen bi se moral zbrati pri listu krog večjih nabožnih pisateljev-duhovnikov, ki bi se zavezali list zalagati z mičnimi spisi, cena bi se morala kolikor največ znižati in list s primerno agitacijo razširiti. Ni nas sicer nikdo pooblastil in si tudi ne lastimo pravice, da bi dajali navodila vodstvu »Zg. Danice«; hoteli smo le to misel spraviti pred literarni forum. Drugi pa naj sodijo in sklepajo!

Uredništvo.

Priprave za biblične katekeze.

26. Jožef se da spoznati.

I. Uvod. Otroci, danes pa vem, da ne boste hudi, če vam naložim tudi nekoliko večjo nalogo ter prejšnji pridenem takoj še nastopno dogodbo, saj vem, da bi sami radi slišali, kako se je končala zadnja poskušnja, s katero se je hotel Jožef prepričati o poboljšanju svojih bratov¹.

II. Pripovedovanje. a) Jožef se da spoznati; b) tolaži in pomiruje brate ter zahteva, naj se to brž sporoči očetu; c) pokaže na ganljiv način svojo bratovsko ljubezen; d) tudi kralj je vesel sporočila o bratih in očetu.

III. Pojašnjevanje. a) »Vsem tujim«, t. j. egiptovskim uradnikom in strežnikom ukaže ven iti, da bi se mogel tem priprostejše in pristrčneje pogovarjati z brati; in pa tudi zato, da bi Egipčanom ostalo prikrito njih zadolženje. »Od prevelikega strahu«, ker se bojé, da bi se Jožef ne maščeval (slaba vest!).

b) »K vaši sreči...« Jožef se sklicuje na božjo previdnost, ki je tudi zlobni naklep obrnila v toliko srečo; s tem takorekoč opravičuje njih zlobnost, da bi jih pomiril in osrčil. — »Hitite...« Zopet in

¹ V mnogih knjigah ta zgodba ni ločena od poprejšnje, ker je po vsebini ž njo v tako tesni zvezi. Morda bi bilo boljše, da je tudi mi ne ločimo. Ako pa pove katehet obe zgodbi v enem tiru, bo dosegel večji vtis in uspeh. V tem slučaju pa odpade uvod, in vse drugo se obravnava skupno brez presledka. »Za srce« tukaj pač ni treba še posebnega opisa, ker je zgodba sama dovolj ganljiva, če se le spretno pripoveduje.

zopet govori o očetu, — kolika ljubezen! Tudi s tem daje pogum bratom, češ: saj smo vsi sinovi istega očeta.

c) Morda naj se ob koncu še pristavi iz sv. pisma, kar imajo druge učne knjige in je vzpodbudno: »In ko so šli, jim je rekel: Nikar se ne kregajte po potu«, t. j. nikar ne očitajte drug drugemu, češ, kateri je bil več zakrivil.

IV. Razlaga. 1. Previdnost božja. Jožef je rekel: »Po božji volji sem prišel sem.« Ali je res Bog to hotel, da so bratje storili toliko krivico Jožefu? Krivice Bog ni hotel, marveč le pripustil jo je in je vse tako vodil, da je bila v velik prid. (Jožef je bil poskušan in utrjen v čednosti ter poplačan po svojem povikšanju; Egipčani in Jakobova družina so bili lakote rešeni; Jožefovi bratje so se poboljšali.) Vpr. 72—75.

2. Spravljivost. Kako plemenito se je vedel Jožef do svojih bratov! Le pomislite, koliko hudega so nekdanj neusmiljeni bratje prizadejali nedolžnemu Jožefu... sedaj so v njegovih rokah, kot oblasten gospod bi jih lahko dal umoriti ali v ječo vreči ali pa jih v sužnosti pridržal, da bi morali trdo delati. Mesto tega jim velikodušno odpusti, ničesar jim ne očita, še izgovarja jih, poljubuje jih in končno še bogato obdari. Kako plemenito je pač: hudo povračevati z dobrim! Vpr. 339, 841, 6.

3. Predpodobe. Že v 22. dogodbi smo naštevili v katerih rečeh je bil egiptovski Jožef predpodoba Jezusa Kristusa; danes pristavimo, kako je Jožef bratom odpustil kruto razžaljenje in jih je še izgovarjal, — kako pa je Jezus molil na križu za sovražnike?

4. Sodba. Kako so se prestrašili bratje, ko so spoznali Jožefa, da več časa niso mogli govoriti! Kako se bo še le prestrašil trdovratni grešnik, ko bo ob sodbi zagledal Jezusa, ki ga je tako grozovito žalil in drzno zaničeval z grehom, — vsemogočnega sodnika, precej po smrti in sodnji dan!

V. Uporaba. 1. Rad se spravi s svojim razžalnikom in ne povračuj hudega s hudim! 2. Bodi miren in pospešuj mir tudi pri drugih kakor Jožef, ki je bratom poleg drugih naročil nazadnje še posebej naročil: »Nikar se ne kregajte po poti!«

27. Jakob gre v Egipt.

I. Uvod. Zadnjič ste se učili ganljivo zgodbo, kako se je dal Jožef spoznati svojim bratom, s kako veselim sporočilom in obilnimi darili jih je odslovil proti domu. Danes boste pa slišali, kako se je razveselil stari oče, ki je pač že težko pričakoval svojih sinov iz Egipta, tega nenadnega sporočila, da njegov ljubi Jožef še živi, in kako se je k njemu preselil s svojimi sinovi.

II. Pripovedovanje: *a)* Veselo sporočilo; *b)* daritev in božja obljuba; *c)* radostno snidenje; *d)* Jakob pri kralju, Jožef mu da bivališče v gesenski deželi.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Kakor da bi se bil prebudil iz trdega spanja«. Ako se človek nagloma prebudi iz prav trdega spanja, se mu zdi nekako vse novo, tako da potrebuje nekaj trenutkov, predno se prav zavé, kje je, kaj se je godilo pred spanjem itd. Tako nenadna je bila očaku Jakobu ta novica (da je njegov sin Jožef še živ), da se mu je zdelo, kakor da bi bil trdo spal ves čas (23 let), odkar mu je bil izginil izpred očíj, ker ves čas je mislil, da je že mrtev; ves čas ni vedel prav nič o njem, kakor ničesar ne vé človek, dokler trdo spi ter se mu niti ne sanja ne. Sicer bi pa tudi lahko razlagali, »trdo spanje« = »težko«, nemirno spanje (lat. *somnus gravis*), češ, da se je prebudil iz hudih sanj in je sedaj nagloma sprevidel, da niso bile resnične. — »Njegov duh se zopet oživi«, poprej je bil ves čas otožen in žalosten, sedaj se oveseli, kakor bi začel na novo živeti. — »Dosti mi je... predno umrjem«. Da je moj sin le še živ, to mi je že dovolj veselja; do tega mi ni toliko, da je tudi bogat in imeniten. Na svetu si ne želim ničesar več, kakor da vidim le še njega! — »Jakob se na pot odpravi«. Naj se otrokom zanimivo opiše, kako! (V Hebronu razderó šotore, nakladajo obleko, orodje, skupaj zganjajo črede... Nekaj voz je za ljudi: starega Jakoba, na druge pa naložijo, kar so hoteli s saboj peljati. Sedaj se začno vozovi premikati, za njimi ženó Jakobovi sinovi in hlapci črede... Družba je bila velika: Jakobovih 11 sinov in njih otrok — brez žen — je bilo 66.)

b) »Na meji dežele kan. Bogu daruje«. Od Hebrona so se pomikali proti jugu ter prišli do Berzabe. Gotovo so se vsi težko poslavljali od domačih krajev. Očak Jakob je bil pa še v posebnih skrbih, — zakaj pač? Deželo, katero je bil Bog obljubil njemu in njegovim potomcem, hoče sedaj zapustiti, zatorej ga začne skrbeti, ali je pa to tudi prav. Zato želi, da bi mu Bog naznanil svojo voljo, in v to svrho daruje. Bog ga je uslišal in mu je dal to-le zagotovilo: 1. le naj gre brez skrbi, ker tako je božja volja in Bog ga bo varoval; 2. njegov zarod bo velik v Egiptu; 3. Bog bo zopet nazaj pripeljal ta narod v Kanaan; 4. Jožef mu bo oči zatisnil (to mu je ob enem veselo zagotovilo, da bo res še videl svojega sina.)

c) »Jakob je pred seboj poslal Juda...« Šli so proti glavnemu mestu Memfis; a Jožef ni čakal v mestu, marveč je hitel naproti svojemu ljubemu očetu. To veselo snidenje je bilo bržkone v deželi Gesen, katero je potlej s kraljevim dovoljenjem dal očetu in bratom! (Zemljevid!)

d) »Mojega potovanja« = življenja. Že sicer se lahko človeško življenje primerja potovanju (zakaj?) še posebej pa Jakobovo, ker se mu je bilo velikokrat seliti (Hebron-Haran-Sihem-Hebron-Egipt!) — »Malo jih je« z ozirom na visoko starost nekdanjih očakov. — »Huda so«, ker je moral mnogo trpeti v svojem življenju (kaj?) — »V Gesenski deželi.« (Zemljevid!) Ta dežela je bila takrat zelo rodovitna. Jožef je želel, naj bi bili zase v posebni deželi, da bi jih Egipčani ne zaničevali, ker pastirsko življenje se jim je zdelo gnusno; pa tudi zato, da bi se ne izneverili svoji veri in svojim šegam.

IV. Razlaga. 1. Četrta zapoved: a) Jakob kaže, kako morajo stariši ljubiti svoje otroke; b) Jožef (in nekaj tudi poboljšani bratje) je vzgled, kako naj otroci ljubijo svoje stariše, in c) celó Faraon nas uči, kako je treba spoštovati stare ljudi.

2. Molitev za razsvitljenje. Jakob je molil in daroval, da bi izvedel voljo božjo. Ako smo v dvomu, ni zadosti, da vprašujemo le svoje predstojnike (stariše, spovednika...) za svet, marveč moramo za razsvitljenje prositi tudi sv. Duha. Vpr. 185, 3. 188.

3. Tolažba v trpljenju. Nekdaj sta Jakob in Jožef pretakala solze žalosti, sedaj se jokata od veselja. Po dežju pride solnce, po trpljenju veselje — večkrat že na zemlji, gotovo pa v večnosti, ako trpimo potrpežljivo iz ljubezni do Boga. Bog bo obrisal sleherni solzo iz njih oči, nič več ne bo smrti, ne žalosti, ne tožbe, ne bolečine« (Raz. 21, 4). Zato se snidenje Jožefa s svojim očetom večkrat primerja onemu presrečnemu trenutku, ko pride zveličana duša k svojemu nebeškemu Očetu...

V. Uporaba. Hvaležna ljubezen otrok do svojih starišev. (**Za srce.**) Otroci, četrto božjo zapoved bi vam danes rad prav globoko začrtal v srce! Rad bi vam dopovedal, kako zelo morate vsi biti hvaležni svojim starišem, ki so tako zelo skrbni za vas, ki vas tako zelo ljubijo! Le pogledjte očaka Jakoba! Saj se skoro vse, kar vemo o njem, suče le ob ljubezni, ki jo je imel do svojih otrok. Le pomislite nekoliko nazaj. S kako očetovskim veseljem in ponosom je pokazal svoje ljube sinove bratu Ezavu: »To so otročiči, katere mi je Bog dal!« Kako zelo rad je imel Jožefa, kako ga je obsipal z dobrotami, ko je bil še doma, in kako zelo je žaloval toliko let, ko je mislil da je že mrtev! Kako zelo se je bal za Benjamina in v kolikih skrbih je bil zarad Simeona, ki ga je bil Jožef pridržal v Egiptu! A tudi vse druge sinove je ljubil. Saj ravno očetovska skrb in ljubezen ga je nagnila, da je poslal Jožefa za njimi na pašo, da poizve, kako jim je, ali je vse prav pri njih in pri čredi. Ko je lakota nastala v deželi, mu je zavaljo otrok tako hudo, ker jih ne more gledati lačnih, da jih pošlje v daljno deželo Egipet. In kako Boga prosi, da bi se jim na

potu ne zgodilo nič žalega! Kako mu je dolg čas, če sinov ni doma; ves žalosten vzdihne ob drugem odhodu: »Jaz pa bom ta čas, kakor da bi bil zgubil vse svoje otroke!« Ljubezen, katero je pokazal v današnji dogodbi do svojega Jožefa, je pa že tolika, da se ne dá več opisavati z besedami: Zapisale so jo gorke solze srečnega očeta in srečnega sina!

Sedaj moram pa nekoliko prenehati, da utegnete malo pomisliti vsak na svojega ljubega ateja, ljubo mamo, ter pošteti vsaj povrhomaj največje dobrote, katere ste že prejeli iz njihove predobrotljive roke! ... Da, izmed vseh ljudi na svetu se odlikujeta dve osebi in vaše srce ju mora čislati nad vse druge: eni je ime — oče, drugi — mati! O, spoštujte in ljubite jih, dokler jih imate! Naravno je, da stariši navadno poprej umrjé nego otroci (izjeme so seveda povsod). Le pomislite, kako bo tožen oni čas za vas, ko se boste morali ločiti od njih, — ko bo odrevenela ona roka, katera vam je tolikrat tako radodarno dajala kruha in vsega, česar ste potrebovali, — ko bo ugasnilo ono oko, katero se je tolikrat tako ljubeznivo oziralo po vas, — ko bo nehalo biti ono dobro srce, katero vas je tako zelo ljubilo ... ko bo prišel oni strašni čas, ko se ne boste mogli tolažiti, kakor Jožef: »Moj oče še živé!« O, kako hudo bi vam bilo takrat, ko bi vam vest očitala, da ste žalili svoje stariše, da so morda ravno radi vaše nepokorščine morali prezgodaj v grob ...

Zato posnemajte egiptovskega Jožefa ter tudi tako prisrčno ljubite svoje stariše in pokažite to odkritosrčno detinsko ljubezen tudi dejanjsko. Najprej s tem, da se vselej in povsod dostojno vedete. Ponosno je Jožef sporočil očetu iz Egipta: »Hitite ... ter recite očetu: Bog me je naredil gospoda vse egiptovske dežele!« Kako bodo veseli tudi vaši stariši, ako se jim morete sedaj izkazati z dobrimi spričevali, potlej z odlično službo, vedno pa z dobrim imenom! — Pa tudi sicer pokažite ob sleherni priložnosti, kako jih imate radi. Nikar ne recite: »Saj vedó, da jih imam rad.« Četudi vedó, jih bo vendar veselilo, če tudi na zunanje pokažete to, kar srce čuti. Saj je Jakob tudi vedel, da ga Jožef ljubi, a kako je bil do solz ginjen, ko mu je tudi dejanjsko izkazoval toliko ljubezen: naproti se mu pripeljal — z voza stopil — k njemu tekel — začel ga objemati ... H kralju ga je spremil, najboljšo deželo mu je dal v last ... Delajte tudi vi tako: spoštljivo pozdravljajte, priporočajte se ... ako so bili stariši več časa odsotni, hitite jim veselo naproti ... postrezite jim, kar in kjer morete ... razveseljujte jih o raznih prilikah: o novem letu, o godu ... Četudi jim ne morete dati cele dežele, kakor Jožef, kako malo darilce bo pa že našla vaša detinska ljubezen: vsaj eno reč neprecenljive vrednosti jim mora darovati vsak dan tudi najubožnejši otrok — moli lahko zanje! Tega daru

ne ukratite starišem noben dan! — Nikdar nikoli — to vam rečem! — naj ne izvem o nobenem izmed vas, da je žalil svojega očeta, svojo mater!

28. Jakobove in Jožefove poslednje besede.

I. Uvod. Veliko lepega ste se že učili o egiptovskem Jožefu: žalostnega in veselega. Upam, da se vam je močno prikupil v vseh okoliščinah, v mladosti in moški dobi, posebno pa zadnjič, ko je tako lepo ravnal s svojimi brati in očetu izkazoval toliko ljubezen. Danes se pečamo ž njim še enkrat, zadnjikrat: pomudili se bomo nekoliko ob smrtni postelji očaka Jakoba in Jožefa.

II. Pripovedovanje. *a)* Jakob blagoslovi svoje sinove in vnuke, napove prihod Zveličarja in umrje; *b)* žalovanje in pogreb; *c)* Jožef umrje.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Jožef pride... Manaseta.« Zarad poznejše razdelitve vse dežele v 12 delov (Gl. št. 46.) naj se tukaj vvrsti še važni stavek, ki ga imajo mnoge druge šolske knjige: Jakob reče: Ta tvoja starejša sinova naj bosta moja in naj podedujeta tako kakor moji sinovi.« S tem je torej očak odkazal po enak delež Efrajmu in Manasetu, kakor če bi bila njegova sinova; torej je Jožef podedoval za svoje otroke dvakratni delež, kakor sicer prvorojenec. V znamenje, da je očak Jakob posinovil Jožefova sinova, »ju poljubi in objame.« — »Angelj... blagoslovi.« Kako hvaležen je očak svojemu angelju še ob smrtni uri, da ga je od mladosti ves čas varoval vsega zla! (Ker pa ves blagoslov prihaja od Boga, torej želi prav za prav Jakob, da bi Bog po angelju blagoslovil Jožefova sinova, ali, kakor razlagajo cerkveni učeni, je tukaj »Angelj« = Sin božji. A taka razlaga bi utegnila biti nekoliko pretežavna za ljudsko šolo; zato mnoge šolske knjige niti ne omenjajo po vsebini tega blagoslova). — »Juda pa še posebno blagoslovi«, ker je bil poleg Jožefa najplemenitejši. — »Tvoja roka bo nad tilnikom tvojih sovražnikov« = premagal boš vse sovražnike. — »Kraljeva palica (= žezlo) ne bo vzeta od Juda«, rod Judov ne bo zgubil kraljeve oblasti. — »Tisti, ki ima poslan biti, katerega čakajo narodi = Zveličar. (Prerokovanje je čimdalje jasnejše. Kako je Bog obljubil Odrešenika v raju? Kako je rekel Abrahamu? Kako Izaku? in Jakobu?

b) »Maziliti.« Maziljenje mrličev je bilo posebno pri Egipčanih v navadi. Mrliču so vzeli drob in mesto njega vložili balzama, mire in drugih dišav; potlej so telo močno ovili s platnenimi povoji in zalepili z gumijem, da bi se odstranjal zrak; tako povito telo pa še dejali v krsto, (navadno v dvojno) v leseno z umetnimi napisi (hijeroglifi), ka-

tera se je pri bogatinih zaprla še v granitno ali asfaltovo. Na ta način pripravljeni mrličji (mumije) so se čudovito dolgo ohranili. (V muzejih se vidijo mumije po dva do tri tisoč let stare.) — »V Hebronu pokoplje truplo svojega očeta« — glej št. 15, III.

c) »Reče svojim bratom.« Kakor očak Jakob, tako je tudi Jožef po navdihnjenju sv. Duha prerokoval, ker kaj takega sam ni mogel vedeti. — »Bog vas bo obiskal« = poslal vam trpljenje in britkosti. — »Vzemite tudi moje kosti iz tega kraja.« Srečen in v veliki časti je bil Jožef v Egiptu, a svoje prave domovine ni pozabil in še po smrti je želel počivati v domači zemlji. Da, plemenito srce je tudi domoljubno!

IV. Razlaga. 1. Peto mesijansko prerokovanje je toliko določnejše mimo poprejšnjih, da že pové, iz katerega rodu bo rojen Odrešenik, in še celo to, kdaj da bo prišel na svet in da bo Rešenik vseh narodov. Torej že 19 sto let je bilo naprej povedano, da bo Zveličar prišel takrat na svet, ko bo Juda zgubil vladarsko oblast. In to se je tudi zgodilo, kakor je bilo napovedano; zakaj ob času Kristusovega prihoda na svet je v Judeji vladal ptujec Herod, katerega so Rimci postavili kralja podjarmljenemu narodu. Tudi to se je dopolnilo, da Jezus ni bil le zaželeni Rešenik judovskega ljudstva, marveč vseh narodov, vesoljnega sveta.

2. Jakobovi sinovi so predpoda 12 apostolov. Iz Jakobovih sinov izhaja vse izvoljeno ljudstvo Izrael, iz apostolov pa vsi izvoljenci nove zaveze, pravoverni kristjani, ker apostoli so v sveto cerkev privdli jude in pagane.

3. Ob smrti starišev. Vzglede egiptovskega Jožefa nas uči, da moramo starišem v starosti pomagati, v bolezni jih obiskovati in tolažiti, ob smrti pri njih biti in jim lajšati zadnje trenutke, po smrti jim preskrbeti dostojen pogreb, zvesto izvršiti zadnjo voljo, moliti za njih dušni mir ter se jih vedno hvaležno spominjati.

4. Srečna smrt. (**Za srce.**) Največja sreča za vsakega človeka je srečna smrt, ker mu je zagotovilo večne sreče. Kakor je bilo pričakovati po tako lepem življenju, tako se je tudi zgodilo: oba, Jakob in Jožef, sta umrla silno vspodbudno. Kako svečanosten prizor je bil to: očak Jakob na smrtni postelji! Vsi otroci in otrok otroci se zbirajo okrog njega; ljubeznivo se poslavlja od njih, pobožno jih blagoslavlja, zaupno jim napoveduje prihodnjo usodo, zlasti zveličanje po obljubljenem Odrešeniku. Zadovoljno se ozira nazaj na dolgo vrsto let, ki so mu prinesla marsikatero britkost; a sedaj je vse prestano in tolaži ga zavest, da je živel v strahu božjem in zvesto služil Gospodu; srčno zahvaljuje Boga in angela variha za tolažbo, pomoč in rešenje. Brez strahu gleda pa tudi v prihodnost; spomin na obljubljenega Odreše-

nika mu lajša zadnje trenutke. O smrti govori tako mirno, kakor bi govoril o kakem navadnem opraviilu, in ves udan v božjo voljo, ukaže navzočim, kaj naj se zgodi po njegovi smrti. — Tudi Jožef je umrl tako lepo. Tudi njega je tolažilo trdno upanje, da pojde kdaj njegovo ljudstvo v obljubljeni deželo in da se bodo gotovo izpolnile prerokbe o obljubljenem Odrešeniku. Po tako poštenem in pravičnem življenju mu pač ni težko umreti. Zares: kakršno življenje, taka smrt! »Njemu, ki se Boga boji, se bo dobro godilo zadnjo uro, in bo oblagodarjen v dan svoje smrti. (Sir. 1, 13.)

V. Uporaba. Ako hočeš tudi ti kdaj srečno umreti, moraš od mladih nog bogaboječe živeti, greha se ogibati in zvesto izpolnjevati svoje dolžnosti. Vedi, da le dvojni ljudje smejo pričakovati srečne smrti: nedolžni pa spokorniki! Najbolje zavarovani so nedolžni . . . Prosi za milost stanovitnosti do smrti, ker ta najjemenitnejša milost se dá pridobiti le z molitvijo. Prosi tudi, da bi te Bog obvaroval nagle in neprevidene smrti. Velika sreča je, če človek ne umrje nagloma, marveč — kakor Jakob — polagoma pričakuje smrti in ima čas se pripravljati nanjo. — Mi imamo veliko več pomočkov, s katerimi si lahko zagotovimo srečno smrt, nego Jakob in Jožef; poleg sv. zakramentov še posebno detinsko pobožnost do Matere božje! Najlepše umirajo oni izvoljenci, katerim Marija na strani stoji (vidno ali nevidno) ob smrtni uri. Zato bodi goreč častilec Matere božje in posebej vselej pobožno moli: »Sv. Marija, Mati božja, prosi za nas grešnike zdaj in ob naši smrtni uri!«

Raznoterosti.

Sta-li potovala sv. Ciril in Metod skozi slov. Štajer, ter prenočila v Jarenini ter ondi in pri sv. Benediktu maševala?

Pripovedke imajo neko zgodovinsko podlago, katero je ljudska domišljija po svoje preobrazila. Navezane so na kako znano osebo ali na določen kraj¹. Pripovedka je, da sta sv. Ciril in Metod na svojih apostol. potih med Slovenci na sedanjem Spodnjem Štajerju (ker le na te jemlje ozir ta razprava) oznanjevala besedo božjo, ali vsaj skozi te kraje potovala v Rim.

Ta pripovedka je tako živa, da več pisateljev trdi določno: sv. brata sta stopila na tla sedanje lavantinske škofije². Ivan Lapajne piše v svoji »Zgodovini štajer. Slovencev«: »Potovala sta (sv. Ciril in Metod) skozi slovenski Štajer, in po ljudske pripovedki, sta bila prenočila v Jarenini pri Mariboru ter ondi in pri sv. Benediktu maševala³.« Dr. Karlmann Tangl to odločno zanika⁴.

¹ Janežič »Cvetnik« 1870 str. 15. § 52.

² Primeri Letop. Mat. Slov. 1884 str. 172. — ³ Ibid. str. 46.

⁴ Steierm. Zeitschrift 1848 I. Hft. str. 2.

Se-li dá zgodovinsko dokazati, da sta imenovana sv. apostola kedaj hodila po teh krajih in službo božjo opravljala?

I. Doba in kraj delovanja sv. Cirila in Metoda med Slovani.

Delovanje sv. Cirila in Metoda med našimi predhodniki spada večinoma na tla sedanjega dolnjega Avstrijskega, Moravsko, severno-zahodno Ogrsko: to je na takratno »Veliko Moravijo« in Panonijo, in sicer od 863. l. do smrti sv. Metoda, 6. aprila 885, torej 22 let.

Karol Veliki, ustanovivši z mečem velikansko državo, je isto razdelil na mnogo manjših grofij, da bi lažje ohranil mir in red. Načelniki takih grofij niso bili v naših krajih t. j. kjer so Slovenci stanovali, veskozi ptujci, Franki, nego naletimo v deželah Slovencev čestokrat na domače kneze in župane, katere so pa nadzorovali kraljevski namestniki.

Po smrti Karola V. l. 814. njegovi nasledniki niso mogli s silo in umetno ustanovljene države vzdržati v prvotni moči. Okoli leta 840 se je ustanovila »Velika Moravija« v severno-vzhodnem delu frankovske države. K njej je spadalo posebno Moravsko, vsa zahodna Ogrska od Karpatov do Donave in Drave¹, nekoliko bližnjih krajev na Poljskem in Češko kot zavezna kneževina. V tej moravski zemlji je v Nitri, v severno-zahodnem kotu sedanje Ogrske kneževal knez Privina (Pribina). Pregnan iz svoje kneževine, je dobil pod frankovsko nadoblastjo v dolnji Panoniji v bližini »Blatnega jezera« ozemlje neodvisno od Moravljanov. V kneževini Privinovi in njegovega sinu Kocelja in v Veliki Moravski sta našla sv. Ciril in Metod varnost na svojih apostolskih potovanjih zlasti na potu v Rim, in to je velevažno za naše vprašanje. — Ta kneževina je obsegala Štajersko med Dravo in Rabo in ogrske županije: vesprimsko, zaladsko, železno, šopronjsko in mošonjsko.

Da je sv. Metod hodil po slov. Štajerju, nam jasno dokazuje zgodovina.

Anonymus Salisburgensis l. 871—873 sestavljen posebno kot tožno pismo v Rimu pri papežu proti sv. Cirilu in Metodu poroča o sv. Metodu: »Post hunc (episcopum Osbaldu) interiecto aliquo tempore supervenit quidam Sclavus nomine Methodius... et sclavice celebravit divinum officium et vilesce fecit latinum — tandem fugatus a Karantanis partibus intravit Moraviam ibique quiescit²«. Kje pa je bil delokrog škofa Osbalda, ker se mu je vanj »vrnil« sv. Metod? Zgodovina trdi: »Karantanija in sicer severni breg Drave³«; južne pokrajine, na desni strani Drave so bile od l. 810 ali 811 oglejske. Osbald, okrajni škof je imel svoj sedež v Gospej sveti, eno uro zunaj Celovca. Sklepamo torej: ako se solnograški nadškofje pritožujejo zoper sv. Metoda, da je prišel v pokrajine škofa Osbalda, je dosledno, da je moral sv. Metod tudi prehoditi severne kraje sedanje lavantinske vladikovine in tamkaj službo božjo opravljati ter ljudstvo učiti. — Takratna Karantanija (Koroška) je obsegala sedanje Koroško, Štajersko, Kranjsko in Istrijo, t. j. kar so pozneje imenovali »Notranje Avstrijsko⁴«.

II. Pota in ceste v Ciril-Methodovi dobi.

Važno je za delovanje in potovanje sv. Cirila in Metoda, odgovoriti na vprašanje, kje so bile takrat varne in dobre ceste?

»Itinerarium Antonini, it. Hierosolymitanum« in »Tabula Peutingeriana« nam glede cest ob času rimske nadvlade v naših krajih nekako pojasnjujejo smer takrat-

¹ Staré »Občna zgodovina« 1878 str. 535.

² Letopis Matice Slov. 1884 str. 172. — ³ Ibidem str. 134.

⁴ Glej Dr. F. M. Mayer Geschichte d. Steierm. Graz 1898, str. 19.

»Voditelj« IV.

nih cest. Tudi po razpadu zahodnega rimskega cesarstva ta pota niso popolnoma izginila, ker Rimljani so bili pri napravi cest praktični mojstri.

Trdimo pa, da sta se sv. apostola na potovanju v Rim držala velike rimske ceste, t. j. tiste, ki je peljala iz Rima v Oglej, Emono, Celje, Ptuj; to pa zato, ker je bila ta pot najkrajša, in dovolj varna. Rimska cesta iz središča rimskega cesarstva do Ptuja je precej gotovo znana, kod je vodila¹. Težavnejše se da zasledovati ona od Ptuja v Sabario (Subotico) na Ogrskem, ker to postajo imajo vsa tri imenovana »itineraria« za slednjo. — Obe ti važni mesti sta bili že v Panoniji, torej v deželi, v kateri so pozneje vladali knezi moravski, Pribina in Kocelj, prijatelji sv. Cirila in Metoda. Iz Ptuja se da slediti rimska cesta do Ormoža. Zunaj tega mesta pod »Humom« se še vidijo ostanki »rimskega« mosta. Pa tu se sled izgubi².

Nekateri učenjaki trdijo, da je cesta šla proti Središču, (na Štajerskem), Murskemu Središču (Mura Szerdahely), Dolnja Lendava, v Subotico³. In zakaj tudi ne; saj nam »Varaždinske toplice« jasno dokazujejo, da so tam Rimljani bili? — Drugi učenjaki pa so tega mnenja, da se je iz ormoške okolice cesta zasukala proti severu skozi dolino Hardek, Pavlovci, Libanja, Žerovinci, »Stara cesta«, Cezanjevci, Radgona in Subotica, in da »ad vicesimum« (lapidem) imamo iskati pri sedanjih Cezanjevcih, in »Alicano« (Halicano) pri Radgoni; in ta trditev ima mnogo za se. Od Ormoža do Radgone je le en nizki breg, drugo vse dolga dolina; in pri Cezanjevcih stopiš na Mursko polje; do Radgone zopet čista ravnina; in od tamkaj ravna proga do Subotice. Ni bolj ravne in krajše poti od Ptuja v Sabario, kakor nad Radgono.

Druga rimska cesta, četudi manjša, je vodila iz Ptuja v Radgono po sredini sedanjih Slov. goric. Mnogo rimskih starin, najdenih v Slov. goricah, mnogo gomil nam priča, da so Slov. gorice bile dobro znane Rimljanom.

Treba je tukaj nekoliko opomniti o starinah izkopanih v Slov. goricah, da se s tem nekako dokaže starost sv. Benedikta, kjer sta po legendi sv. Ciril in Metod maševala.

Ljudska pripovedka trdi, da je sv. Benedikt »na jezeru«, kar kaže na visoko starost, kadar so še doline bile močvirnate in malo obdelane. Kamen pri glavnem vhodu pred letom 1886 vzdignjen pod stolpom nosi letnico in črke: »Ecclesia haec dicata est Anno 853«, torej 10 let pred prihodom sv. Cirila in Metoda v slovenske dežele. Od leta 853. je poslednji »slovenski« podškof Osvald »vodil slavjanski narod«. Leta 853 je tudi solnograški nadškof Liupram posvetil neko cerkev »ad Betlobiam«⁴.

Da so bili kraji v okolici sv. Benedikta v davni preteklosti gosto obljudeni in Rimljanom znani, nam kažejo gosto nasejane »gomile«, najdene starine in denarji. Nekako nam tudi to pojašnjuje visoko starost sv. Benedikta.

Da pa spregovorimo na tem mestu »o gomilah«, zgodi se to zaradi tega, ker so one najstarejše, dasi jako proste, in iz najnavadnejše tvarine izdelane stavbe človeških rok, ki so služile nekakemu kultu. Tako so nekako prehodnice naših starih cerkvâ.

Takih gomil je na župnijskem posestvu blizu župne cerkve sv. Benedikta še 18. V vasi »Trotkova« tik podružnice sv. Treh kraljev je celo pokopališče (v lesu) z 58 gomilami; bolj posamezne so v Ročici, Trstenik, Osek, Gomile. Vsi ti kraji so v župniji sv. Benedikta.

¹ Glej Dr. F. Kos, Letop. Slov. Matice 1897 str. 11.

² Dr. F. M. Mayer, Geschichte der Steiermark str. 5. — ³ Dr. Fr. Kos l. c.

⁴ Letopis Matice Slov. 1884. str. 134. — ⁵ Letop. Mat. Slov. str. 26.

Žalibog, da so mnogo teh gomil odkopali in najdene reči razprodali, da se ne ve kam za njimi. Vrbnjak Franc, kapelan od l. 1835—1841 pri sv. Bendiktu, je najrajši razkopaval gomile. Na župnijskem posestvu so vse večje gomile odkopane in v manjših se ne najde drugo nego oglenje, kamenje in črepinje. Na »Ročici« so se našle sekire, lepe bronaste zapestnice; od slednjih še se je le ena mogla rešiti. Najbolj so ohranjene gomile v »Trotkovi« na holmcu, obrnjenem proti jugu-zahodu z 58 gomilami v lepem redu. Pri odkapanju so se našli 3 bronasti denarji, eden prav dobro ohranjen; avers kaže lepo podobo rimskega cesarja Hadrijana (117—138) z napisom: »Hadrianus Augustus«; revers neko žensko podobo s črkami »cos — S. C.« Druga dva denarja sta pri snaženju bila močno poškodovana; le na enem še se pozna glava in nekoliko črk.

Veliko je bilo izkopanih posod: steklenic, glinaste jako umetno izdelane posode; lične kupice, skledice steklene in glinaste.

V teh posodbah je bil pepel, kosti in jedila. Nekatere glinaste posodbice, žare — »Urne« — so barvane rdeče in lično izdelane. Več takih posodbic je iz črno-modre glin, kakor še sedaj delajo lončarji »putre«¹.

Ti starodavni »hajdovski grobovi«, kakor jih ljudstvo imenuje, so nam dokaz gostega prebivalstva v teh krajih, in nekako opravičujejo starodavnost župne cerkve pri sv. Benediktu.

Naselbine ob »velikih rimskih« cestah so pa tudi pri preseljevanju ljudstev mnogo več trpele, nego naselbine v bolj skritih dolinah². V marsikaterem bolj očitnem kraju so bili uničeni kraji, mesta, ljudstvo pomorjeno ali pregnano; potranske doline so pa bile varne. Torej so naše najstarejše cerkve ali v dobro obzidanih mestih ali v skritih dolinah; slednje velja o sv. Benediktu.

Vodila pa je tudi le eno uro od sedanje župne cerkve stara rimska cesta od Ptuja skozi Cogetince v Sabarijo.

III. Razmerje med sv. Metodom in njegovimi nasprotniki.

Nemški škofje so sv. Cirilu in Metodu nasprotovali, kjer in kakor so mogli. Varna in prosta sta bila le v Moraviji in v deželi Privina in Kocelja³. Najhujši so bili Alvin, nadškof solnograški; Hermanrich, nadškof pasovski in Annon, škof brzinški. —

Trikrat sta potovala sv. Ciril in Metod, oziroma po smrti sv. Cirila, Metod sam v Rim, torej po tleh sedanje lavantinske škofije.

Prvokrat l. 867 proti jeseni; sv. Ciril ostane v Rimu in tam umrje 14. februarja 869.

Drugokrat je potoval sv. Metod l. 870 in tretjikat l. 880. Na teh potovanjih k sv. Stoliči sta sv. brata, oziroma sv. Metod sam vsakokrat potovala skozi sedanjo lavantinsko škofijo.

Cerkvena uprava je bila od Karola Velikega tako urejena, da je zgornjo Panonijo (med Rabo in Donavo) dobil pasovski nadškof. Panonijo med Rabo in Dravo solnograški nadškof; kar je bilo prek Drave na desnem bregu, spadalo je pod Oglej.

Že l. 868., torej ob prvem potovanju sv. bratov so se zbrali nemški škofje v Worms-u. Predsedoval je Lintbert, nadškof Mogunčki. Sinoda je bila meseca maja⁴. Tukaj zbrani nemški škofje ostro govorijo »de Graecorum, ineptiis« (bedastoče);

¹ Vse te starine ima sedaj g. J. Munda, kapelan pri sv. Ilju, ki je izkopaval imenovane gomile.

² Slov. Matica letopis l. 1897 str. 21. — ³ »Slovanstvo« Matica Slov. str. 179.

⁴ Dr. A. J. Binterim, Prag. Gesch. d. deutsch. Conc. III. str. 35.

»Ecce e latere turba raptorum et Schismaticorum saevit«. Ti izrazi nemških dostojanstvenikov kažejo jasno, kaj je imel sv. Metod pričakovati od nemških škofov¹.

Obsodba sv. Metoda in surova moč na zborovanju l. 871 ali 872, vsled katere je bil sv. Metod poltretje leto zaprt, ga je poučila, da se mu je ogibati vseh krajev sovražnih mu škofov. Najhujše je črtil sv. apostola solnograški nadškof, ki je leta 872 kodificiral svoje pravice na (dolenjo) Panonijo v posebni spomenici, trdeč da se zadnjih sedemdeset in pet let nihče ni vtikal v panonske cerkvene zadeve, in da je solnograški nadškof imel te pokrajine sam in edini v svoji cerkveni oblasti. Prešerno in prezirno, da naravnost sovražno, se govori v tej knjigi o sv. Metodu; imenuje se samo Grk, čeravno ga papež Ivan VIII. imenuje »Methodius archiepiscopus«, »Reverendissimus Methodius, archiepiscopus Pannoniensis ecclesiae²«. Vseh teh škofov se je moral sv. Metod ogibati po moči ne iz sovraštva, vendar iz previdnosti.

Zgodovinski položaj, ceste, razmerje med sv. Metodom in nemškimi škofi, nas silijo k trditvi, da sta sv. Ciril in Metod potovala le po deželah velike Moravije in po okrajinah Privina-Koceljevih; torej: Velehrad, Sabaria, Blatograd, Ptuj, kjer sta stopila na tla oglejskih patrijarhov.

Ako bi sv. brata ukrenila skozi gornjo Panonijo, t. j. sedanjo Dolnje Avstrijsko, severni Štajar, bi morala potovati skozi kraje pasovskega nadškofa, katerega oblast je segala do Rabe (južna črta Raba in sedanji Gradec).

Druga pot: Velehrad, Subotica, Blatograd, Ptuj, je najkrajša proga v Italijo, stara rimska cesta. Res je, da si je svojil solnograški nadškof celo dolenjo Panonijo med Rabo in Dravo; pa vedeti je moral, ako je hotel, da je papež imenoval sv. Metodija: »archiepiscopus Pannoniensis ecclesiae«; zraven tega pa je tu svetno oblast imel prijatelj in zaščitnik sv. Metodija: Privina in Kocelj.

Ni pametnega vzroka, ki bi se dal navesti, da bi si izvolil sv. Metodij drugo pot. Če nekateri učenjaki trdijo (Mesič), da sta sv. brata potovala po posavinskih cestah, ker jima je tam ljudstvo bilo bolj prijazno, je ta trditev napačna, ker nikjer nam zgodovina ne poroča, da bi jima bilo ljudstvo ob rimski cesti Sabaria-Ptuj sovražno.

Na cesti Sabaria-Ptuj, sta bila varna in sta torej lahko prišla v cerkve, katere so v tistih časih bile: Jarenina, Ptuj³, sv. Benedikt.

Dr. Karlman Tangl razpravlja vprašanje »Wo lag die Burg des Pribina? ter ondi pobija dosledno in učeno W. G. Dunder-ja, ki stavi stolico Privinovo v grad »Novo Celje« v Savinjsko dolino. Med drugim pravi: »Was man liebt, das glaubt man gern und es wäre den Neucilliern nicht zu verargen, wenn sie, da man es ihnen wiederholt vorredet, endlich allen Ernstes glaubten, Pribina und Kozel hätten vor 1000 Jahren auf jener Burg geherrscht, von dort aus das Land cultiviert und christianisiert, und die slavischen Glaubensapostel Cyrillus und Methodius hätten den Anwohnern der Sann das Wort Gottes verkündiget, während doch weder das Eine noch das Andere wahr ist⁴«.

Da Privinova stolica nikdar ni bila v »Novem Celju« je dognano. Dunder sam svojo trditev tako nesrečno zavija, da mu noben učenjak ne more pritrditi. Druga trditev Tanglova, da bi sv. brata Ciril in Metod nikdar ne bila v Celju, zgodovinsko

¹ Binterim v svoji »Prag. Geschichte« ne črha besedice o zborovanju nemških škofov l. 871 ali pričetkom l. 872, pred katere je bil sv. Metod pozvan, da opraviči svoje duhovensko službovanje v okrajnah solnograškemu metropolitu podložnih. Menda se je tega sramoval. Kres 1881 str. 347. — ² Kres 1881 str. 347.

³ Povoden: Letopis Slov. Matice 1884, str. 148.

⁴ Steiermärkische Zeitschrift 1848 I. Heft, str. 2.

ni dokazana, veliko več govori rimska cesta, ki je skozi Celje vodila, za to, da je najbolj verjetno, da sta sv. apostola potovala po sedanjem Slov. Štajerju.

Če nam torej nobena dosedaj znana listina naravnost ne potrdi pripovedke, da sta sv. Ciril in Metod v Jarenini prenočila, ondi in pri sv. Benediktu maševala, nam jo vendar pritrujuje rimska cesta, zgodovinski položaj razmerje med sv. bratoma in njunimi nasprotniki ter starost cerkev v Jarenini in sv. Benediktu.

Fr. Zmazek.

Ocene.

A. Dogmatika.

Praelectiones dogmaticae quas in collegio Ditton-Hall habebat Christianus Pesch S. I. Tomus IV. De Verbo incarnato. De B. V. Maria. De cultu Sanctorum. — Tomus V. De gratia. De lege divina positiva. Tom. VI. — De sacramentis in genere. De baptismo. De confirmatione. De SS. Eucharistia. — Tomus VII. De sacramento poenitentiae. De extrema unctione. De Ordine. De matrimonio. — Editio altera. Cum approbatione Rev. Archiep. Friburg. et Super. Ordinis. Friburgi Brisgoviae. Sumptibus Herder, Typographi editoris pontificii. 1900. Vindobonae. Argentorati, S. Ludovici Americae.

Ako delo, ki šteje devet debelih zvezkov v veliki osmerki, hitro zgine v roke kupcev, je to vidno znamenje, da ugaja in je vredno svojega denarja. Tako je s Peschevo dogmatiko. O njej se ne more reči, da je lahka, pa tudi ne, da je po ceni in vendar je bila prva izdaja v teku malih let vsa razprodana in je bilo treba hitro nove, ker se veliko po knjigi poprašuje. O prvih zvezkih sem že govoril in sedaj ležé pred menoj kar štirje 4., 5., 6. in 7. V štrtem zvezku razlaga P. nauk katoliške cerkve o skrivnosti včlovečenja Sinu božjega, češ, da je Jezus Kristus pravi Bog (člen 1.) in pravi človek (čl. 2.), pa bistveno le ena, božja oseba (čl. 3.). V štrtem členu kaže, da je včlovečenje Sinu božjega skrivnost sv. vere, in v petem dostavi, da ni zoper razum, marveč njemu po vsem prikladno. Težkoče P. dokaj jasno razlaga in ovrže jih vselej s prikupljivo lahkoto. S posebno resnobo se peča potlej z naukom o osebi enobi Kristusovi ter mu posvečuje ves drugi oddelek, celih 36 strani. — Njemu je v Kristusu biti po božji in biti po človeški naravi različno in torej Sin božji ima človeško naravo a ni človeška narava (trditev 9). Rad mu pri-trdim, ko uči (štev. 159), da je telo Sinu božjega bilo v telesu Marije Device, kakor je telo otroka sploh v maternem telesu, torej ne že koj izkraj razvito, sicer bi ne bilo brez čudeža, a tega ni treba za to. — Da je Kristus umrl iz proste volje, čeprav »je prejel zapoved od svojega Očeta, da položi svojo dušo od sebe« (Ioan. 10, 18), izvaja P. iz posebne milosti, katero je Kristus prejel, da gotovo, pa iz proste volje umrje (trd. 26). Pregleden je nauk o odrešenju ali soteriologiji (strani 179—281), kakor tudi o Devici Mariji (str. 282—313), za Marijino vnebovzetje navaja več izrekov iz cerkvene liturgije in iz cerkvenih piscev ter sklene, da ta nauk nima toliko nasprotja, kakor ga je bilo zoper brezmadežno spočetje (štev. 620). Nauk o češčenju svetnikov razkazuje P. na kratko, (na 24 straneh), a človek ne pogrša nobenega vprašanja, ki spada pod ta del nauka sv. cerkve, da ga P. vsaj nekoliko ne bi razpravljal. Manj jaseen se mi dozdeva nauk o češčenju sv. podob, vendar pa tudi P. prizna, da se sme podoba svetnikov častiti kakor taka, a tudi kakor res sacra, torej sama na sebi, vendar ne brez ozira na svetnika, ki ga predstavlja (štev. 666).

Peti zvezek ima 324 strani in obsega nauk o milosti božji, od str. 6—244, ter o danem zakonu božjem, od str. 245 do 311 in pridejan je alfabetski pregled

predmetov, o katerih se govori v knjigi. Le-ta je prav natančen in torej rabljiv, v nauku o milosti božji govori v prvem delu o dejanski, str. 6 do 172, v drugem, str. 173 do 209, o posvečujoči milosti in v tretjem, 210 do 244 o dobrih delih. Milosti »vspodbudna in pomožna« nista različni po sebi, ampak samo po učinkih (štev. 41 ss), dobro delo obsega tri reči: vzdignjenje naravnih moči, uma in volje, razsvitljenje uma in navdihnjenje volje ter čin uma in volje, ki je dobro delo. Prvi dve stori samo Bog, zadnje pa tudi človek (štev. 63 ss). Gledé na važni nauk o potrebnosti milosti božje razpravlja P. najprej o nauku pelagijancev in semipelagijancev in zatem podaja obširno nauk o potrebnosti božje milosti, nikavni (štev. 120 do 146), dejavni (štev. 147—172) z ozirom na naravno dobra dela, in gledé na nadnaravno dobra dela (štev. 173 do 193). Gledé na razmerje milosti božje in človekove prostosti je P. kongruist, pa tako, da kongruizem krije molinizem, torej med njima ni razlike, če se vpraša za njuno bistvo (štev. 280 do 289). Milosti zadostne za zveličanje ne pogreša človek, tudi nevernik ne (štev. 291—306). Posvečujoča milost je stalni dar božji (štev. 307 do 317), različen od ljubezni (štev. 318 do 324). Kako je to milost božjo doseči in kako se zgubi ali pomnoži, razpravlja se v številih 370 do 380 in v tem delu se ne razločuje Pesch od drugih dogmatikov, kakor tudi v nauku o zasluženju ali dobrih delih (štev. 381 do 447), toda njegov je natančen in vseskozi z razlogi utrjen. Jaz bi želel, da bi to knjigo imel vsak bravec »Voditelj« in bi jo skrbno prebral. Razprava o božjem zakonu stare zaveze (štev. 454 do 536) in nove zaveze (štev. 537—561) je temeljita in zanimiva, zlasti še gledé na čas, v katerem je ona prenehala in se je ta začela (štev. 517 ss).

Šesti zvezek šteje XVIII + 417 strani in obsega nauk sv. katoliške cerkve o sv. zakramentih sploh, str. 4 do 133, o blagoslovilih, str. 134 do 143 ter o sv. krstu, str. 144 do 205, o sv. birmi, str. 206 do 237, o sv. Rešnjem Telesu sploh, str. 238 do 324, o zakramentu oltarja, str. 324 do 358 in o daritvi sv. maše, str. 358 do 399. Na koncu je alfabetični pregled.

Dr. Pesch uči, da so v stari zavezi bili zakramenti, ne pa v raju. Pri vprašanju, ali bi bili zakramenti, ko bi prvi stariši in njih potomci dalje časa ostali v stanu izvirne pravičnosti, navede (štev. 39) misel sv. Tomaža (Summa theologica, part. 3, qu. 61, a. 3), da bi jih ne bilo, pa tudi trditev Fr. Suareza (In Sum. s. Thom. disp. 3, sect. 3, num. 4. ss), ki pravi, da bi bilo prikladno, ko bi tudi v taki dobi Bog človeku dal milost sv. zakramentov (štev. 40), sam pa se odloči za to, da nam ostane to prikrito (štev. 41). Jasen je Peschev nauk o dejavnosti zakramentov, stare zaveze (štev. 169 do 177) in nove zaveze (štev. 99 do 151), a naravske moči jim ne prizna (štev. 152 do 164), verjetno je, da je mislil tudi sv. Tomaž tako (štev. 166 ss). P. je tudi za to, da je delivcu zakramentov treba notranjega namena, samo zunanji pa ne zadostuje, ne v smislu Catharinija, ne in najmanj v Lutrovem¹ (štev. 276 do 288). Pri nauku o sv. krstu (štev. 347 do 499) ne razpravlja P. posebej o usodi otrok, ki umrjé brez sv. krsta, pač pa natanko razlaga druga vprašanja, ki se tičejo krsta otrok (štev. 441 do 462). — Zakramenta sv. birme tvar je samó škofovo maziljenje, ne drugo pokladanje rok (štev. 512 do 518), ne omeni pa odločbe rimske kongregacije (Congr. Inqu. R. et U. E.) z dne 22. junija 1892. — Z veliko vnemo razlaga P. nauk o sv. Rešnjem Telesu sploh (štev. 558—749) ter se ozira v tem na mnenja večjih sholastikov, posebno v natančnejem nauku, kako se preobrne podstat kruha in vina v telo in kri Kristusovo (štev. 667 ss), in sicer tako, da Kristus ne

¹ Luther, Von der Winkelmesse. Wittenberg 1533: »Wenn nun hie der Teuffel oder sein Glied die Ordnung Christi hielte und tharnach thette, so were es gleichwol die rechte Tauffe und Sakrament ...«

zapusti nebes, kadar začne biti v podobah kruha in vina (štef. 692 ss). P. je tudi za to, da so podobe brez osebká (štef. 702). V sholiju (štef. 872) prestavlja *ἑὐδόμενον*, *ἐκχυνόμενον* (zakaj *ἐκχυνόμενον*?) v latinskem: quod tradetur, effundetur, vendar je zagovor prisiljen. Kar piše o prvem in drugem namenu pri sv. maši (štef. 936), ne spada v dogmatiko, strinjam pa se z njim v tem, kar piše na koncu te razprave (štef. 938), da je sv. maša bogat vir, vendar pa ne vseh milosti božjih.

Sedmi zvezek razlaga na 420 straneh nauk sv. cerkve o zakramentu sv. pokore, str. 1 do 198, o sv. odpustkih, str. 199 do 224, o zakramentu sv. poslednjega olja, str. 225 do 251, mašniškega posvečevanja, str. 252 do 307 in sv. zakona, stran 308 do 420 in na koncu je alfabetiški pregled, kakor se pri drugih zvezkih nahaja. Tudi ta je natančen in zanesljiv. — Žal mi je, da mi primanjkuje prostora za to, da navedem vse, vsaj glavnejše nauke tega zvezka, nauka, ki se prav v naših dneh napada na različne načine in iz različnih razlogov. Vesel pa mora biti človek, ko vidi, kako lep je katoliški nauk in kako so učenjaki edini skoraj v celi vrsti posameznih delov njegovih. V tem, ko n. pr. protestantje ne vedo kaj početi s pokoro, o kateri toliko in tolikokrat sv. pismo govori, je nauk katoliške cerkve o njej kakor človeški naravi, tako božjemu razodenju povsem prikladen in za grešnika poln tolažbe. P. navede nekatera mnenja protestantov o pokori, zatem pa po redu razloži in utemeljuje ves nauk, počenši od zakramenta sv. pokore tje do dolžnosti spovednikov, ki ga delé. Sodniški čin, kar je sodnikova odveza, je vzeti v nasprotju s činom, ki ga stori človek, ne da zanj kaj terjá ali kaj komu zanj naloži, ni torej donum gratuitum odpuščenje grehov pri sv. pokori, kakor je pri sv. krstu (štef. 58). Kakor ga P. razlaga, je odveza že tak čin, toda ne vem, če je *actus iudicialis* trid. zbora v 9. kanonu 14. seje s tem že dovolj izčrpljen, meni se vsaj dozdeva, da ni. Zanimiv je tudi Peschev nauk o stvari tega zakramenta (štef. 70 do 86). P. nadalje uči da je v nepopolnem kesu vselej začetna ljubezen, amor initialis, in da brez njega ni kesa, z njim pa kes zadostuje za vsprejem sv. pokore (štef. 157 ss), on torej ni popolnoma atritist. Dobro je, da P. govori tudi o spovedni molčljivosti, toda govori le o spovedniku, ne o spovedencu (št. 255 ss). Blizu popolen je nauk o sv. odpustkih, kolikor se tiče dogmatične vede (štef. 461 do 507), to velja tudi o sv. poslednjem olju (508 do 562) in o mašniškem posvečevanju (štef. 563—696), a škoda, da omenja le mimogredé (štef. 664), v eni vrsti, redov anglikanske cerkve. Dasi je vprašanje o njih veljavi z bulo »*Apostolicae curae*« rešeno v nikavnem zmislu, vendar bi človek v tako obširni dogmatiki rad našel tudi razlogov za to. O zakramentu sv. zakona (štef. 579 do 906) podaje P. blizu ves nauk tako, da še tisti, ki se je že mnogo pečal z njim, kaj najde, kar ga zanima, če mu tudi ni novo, kajti P. zna v kratkih besedah povedati veliko in spravi tako veliko snovi v razpravo, ki je vsaj po znanjem kratka. Da ima samo sv. cerkev oblast do bistva tega zakramenta, ne pa svetna gosposka, dokazuje P. jasno in srečno in torej je civilni zakon zavreči, in dopusti se samo po zunanji obliki, kjer se ga kat. ljudstvo ne more izogniti (štef. 897), s tem pa ga ne odobruje. Bened. XIV., de syn. dioec. lib. 6, cap. 7. — Kakor se vidi ima P. Pesch s svojo dogmatiko pri bravicah, pa tudi pri kritikah srečo in jaz rad priznam, da jo zasluži tudi pri slovenskih!

Dr. I. Mlakar.

B. Krščansko starinoslovje.

Dr. Fr. Wieland, *Ein Ausflug ins altchristliche Afrika*. Wien, Roth, 1900. 196 str. 4 M.

Pisatelj — pred letom dni še kapelan v zavodu Campo Santo v Rimu — je potoval jeseni l. 1898 s podporo Goerres-ove družbe v severno Afriko, da bi spopolnil svoje študije o starokrščanskem oltarju. Tukaj nam opisuje, kaj je na potu

videl in doživel. Slika nam z živo besedo razvaline krščanske Kartagine, Tebesse in Tipase, vodi nas v rojstni mesti sv. Optata in sv. Avgušтина; tukaj in drugod nam kaže s pomočjo dobrih slik ostanke nekdanjih veličastnih bazilik in nam riše njih žalostno usodo ob času vandalskega napada. Zato mu je neizcrpljiv vir slavnih Victor de Vite.

A. Stegenšek.

Testamentum Domini nostri Iesu Christi ... edidit ... Ign. Ephr. II. Rahmani ... — (Konec.) Ako primerjamo rokopis z drugimi že znanimi rokopisi, lahko spoznamo, da se »Testamentum« glede vsebine in tvarine 4 spominikom (Documenta) manj ali več približuje. Ti spominiki so: 1. 8. knjiga »apost. konst.«; 2. grški paralelni tekst k 8. knjigi »apost. konst.«; 3. takozvani »egipetski cerkveni red«; 4. Canones Hippolytis¹. »Testamentum« je pa zato tolike važnosti in vrednosti, ker nam podaja ravno v dobi, o kateri viri tako redko govore, zanimiv pogled v liturgijo in disciplino cerkve. In ako je liturgija okvir, v katerem se nahajajo verski nazori in versko prepričanje dotične dobe, potem ni dvomiti, da bode novo-najdeni rokopis ravno v apologetičnem oziru podajal bogate tvarine v bran sv. vere. Sicer pa bode šele natančnejše primerjanje in raziskavanje dognalo in ocenilo pravo vrednost rokopisa Mosulskega. Osobito pa bode Rahmanijeva knjiga podajala katoliškim teologom mnogo zdatnega orožja za obrambo »Apostolicum-a« ter iz zgodovinskega stališča pokazala nedostatnost Harnack-ovih² dokazov proti »Apostolicum« in v tem oziru popolnoma omajalo stališče novodobnih liberalnih protestantskih teologov.

Bodi nam dovoljeno iz bogate tvarine, katero nam ponuja liturgija rokopisa, najimennitnejše posneti!

Cerkev je imela tri vhode »in typum Trinitatis«. Na desni je bil »Diaconium« z »Atrium«, ki je bil s stebriščem obkrožen. V atriju je bil prostor za delitev sv. krsta s preprogo pokrit. V cerkvi, proti vzhodu je stal prestol za škofa, poleg njega oltar. Na desni škofovi so sedeli zaslužnejši duhovniki, osobito oni, ki so škofa pri pridigovanju podpirali. Za duhovniki na desni so se vrstili dijakoni, za onimi na levi vdove, katere so se službi božji posebno posvetile. Prostor, kjer so brali odlomke iz sv. pisma, je bil blizu oltarja. Tam je tudi stal »Pulpitum« ali »Ambo«. Dvojen »porticus« je ločil vernike po spolih. Za verniki so stali »katekumeni«, pa tako, da so mogli še dobro razumeti sv. branje in psalmanje. Prostor okoli oltarja je bil z dragoceno preprogo iz čistega »byssus-a« zakrit. Poseben prostor v cerkvi je imel ime »locus commemorationis«, ker tu je duhovnik z lektorjem zapisaval imena onih vernikov, kateri so sv. darove prinesli, da so se njih imena potem pri sv. daritvi imenovala ter za zanje opravljale posebne molitve. Škof, duhovniki, dijakoni in cerkvene vdove so morali blizu cerkve stanovati. Vsi sveti prostori so bili razsvetljeni »tum propter figuram«, »tum propter lectionem«. V bližini cerkve je bil »hospitium« za ptuje kristjane; skrb za nje je imel »protodiaconus«.

¹ Dr. Funk v »Tübinger Theol. Quartalschrift« 82. letnik 2. zv. in idem v »Katholik, Zeitschrift für kathol. Wissenschaft und kirchl. Leben« 80. letnik 1. zv.

² Ravno, ko sem spis svoj završil, prišle so mi v roke A. Harnack-ove (znane liberalnega — a priznati se mora, jako učenega — protestantskega teologa-zgodovinarja v Berlinu: »Vorläufige Bemerkungen zu dem jüngst syrisch und lateinisch publicirten »Testamentum domini nostri I. Chr. XLIX. Sitzungsbericht der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Verlag der königl. Akademie der Wissenschaften 1899.« Harnack, se ve, da tudi tu stvar iz svojega stališča presoja.

Škofa voli ljudstvo. Sosedni škofje, katerih število pa še ni določeno, pokladajo mu skupno roke; potem še le pravi škof — »consecrator«, »praeceptum habens ab episcopis reliquis«, med molitvijo, ki se še sedaj doslovno moli v pontifikalu katol. Sircev, poklada roke ter s tem dejanjem izvrši konsekracijo. Škof, kakor tudi duhovniki in dijakoni so zavezani »sub lege coelibatus«. Da to lažje in vestneje izpolnjujejo, naj se združujejo mesa in vina — excepto solo calice oblationis; vrh tega so se morali trikrat na teden ob samem kruhu postiti. Začetek noči, polnoči, jutranje zarije in tretjo, 6., 9., 12. dnevno uro in takozvano »hora lucernae« je moral škof molitvi posvetiti. Mašniško posvečenje se je vršilo s pokladijem škofovih rok, »contingentibus ordinandum presbyteris«. Prelepo pri tem svetem dejanju škof opominja ordinanda, naj se vedno spominja, da je »gerens omni tempore cruce Unigeniti«. Kakor škof je moral tudi duhovnik vedno v cerkvi opravljati officium divinum, — zares adoratio perpetua; — glede posta so zanj veljale one določbe, kakor za škofa; tudi dijakona je škof posvetil s pokladijem rok. »Lector« ima prednost pred subdijakonom. Lektorju in subdijakonu škof ni pokladal rok, temuč le opravil molitev, v kateri izraža nado, da bodo kmalu vredni višje stopinje v hierarhiji. — Za red v cerkvi skrbi dijakon, on pazi pri cerkvenih vhodih, nažiga luči, deli sv. obhajilo, streže škofu in duhovniku pri sv. krstu — v sili krsti tudi sam — itd. Cerkvene vdove, katere škof s posebnim obredom v službo cerkveno posveti, »erunt holocaustum et altare Dei«, naj neprenehoma molijo, poučujejo nevedne, skrbijo za spreobrnjenje propalih žensk, podpirajo ubožce in obiskujejo ter tolažijo bolnike. Koliko morajo vdove — ceteris paribus — stare biti, da se sprejmó v cerkv. službo, ni določeno (v nasprotju s sv. Paulom, ki tirja I. Tim. 5, 9., da je 60 let stara.) Nenavadno nalogo so imele »dijakonise«. Kakor so v sili v prvi dobi krščanstva celo dečki sv. skrivnost mučenikom in bolnikom donašali, tako so tudi »dijakonise« imele nalogo, bolnim vernikom ženskega spola, osobito nosečim, sv. evharistijo donašati. Že pri krstu so kristjani obojega spola obljubili vedno devištvo. Device so »alternatim« z dečki prepevale sv. psalme.

Sv. daritev je moral škof svečano vsako soboto in nedeljo, vsaki postni dan in praznik opravljati. Ob sobotah je daroval s tremi, ob nedeljah s štirimi kruhi. Svečanost se je vršila — izvzemši postne dneve — zjutraj rano in sicer po sv. »officijue«. Pred liturgijo vernikov je bila »missa catechumenorum«, pri kateri so se brali odlomki iz prerokov in evangelijev; škof je s primernim nagovorom ta del službe božje završil »ut delectentur illi, qui discunt verbum«. Na to je zaklical dijakon: »Surgamus«, vsi molijo natiroma, katekumeni si dajejo »osculum pacis«, škof jih blagoslavlja ter moli, naj bi jih mili Bog razsvetil ter ohranil v sv. stanoovitnosti; na povelje dijakonovo: »Catechumeni abeant«, zapustijo cerkev. Sedaj se prične »concio mystagogica fidelium«, ki spada k takozvani »disciplina arcani«.

Dijakon v prelepih in presunljivih molitvah vernike opominja: »In coelos corda vestra. Si quis in conscientia incredulitatis versatur, confiteatur. Si quis in lapsu est peccati, ne se abscondat; nefas est ei, se abscondere;« ter priporoča Gospodu škofa, duhovenstvo, kralje, umrle itd. Škof nato »voce terribili« moli: »Dominus noster vobiscum«, ljudstvo odgovarja: »Et cum spiritu tuo«; škof: »Sursum corda vestra«; ljudstvo: »Habemus ad Dominum«; škof: »Confiteamur Domino«, in verniki: »Dignum et iustum est«. Na to sledi dolga molitev nad »oblatio«, ki takoj preide v konsekracijo: »Qui (sc. Filius tuus) panem dedit discipulis suis dicens: Accipite, manducate. Hoc meum est corpus, quod pro vobis confringitur in remissionem peccatorum. Quotiescumque hoc facitis, resurrectionem meam facietis.

Similiter calicem dedit in typum sanguinis, qui effusus est pro nobis.« Po pomoči so tu besede konsekracije (pri kelihu) izostale, kar je jasno, ako primerjamo liturgijo rokopisa z drugimi enakovrstnimi. Kaj »in typum sanguinis« znači, kaže mystagogičen govor škofov, ki na to sledi: *Christus est cibus, potus et iudex noster. Eius corpus, cum frangitur, fit salus nostra etc.* Epikleza, ki se sedaj obrača do sv. Trojice, jasno svedoči, da tu ne gre za sv. dejanje konsekracije, temuč le za prošnjo, naj bi sv. daritev v nas obilno sv. sadu rodila: »Adfer potum hunc et escam hanc sanctitatis tuae, fac, ut nobis sint non in iudicium, sed in sanationem et in robur spiritus nostri.« Patrijarh Rahmani meni, da je s tem dolgotrajna kontroverza glede pomena »epikleze« dognana ter nejasni izrazi v drugih liturgijah raztolmačeni. V ravno tej molitvi se spominja škof živih, oznajevalcev besede božje, vdov in sirot, osobito onih vernikov, katerim je Bog podelil »charismata« sanitatum, revelationis (I. Cor. 12, 7. ss., kjer »charismata« našteva, imenuje je »charisma« »prophetiae« et »linguarum«: zaradi tega so tudi le ti verniki imeli odličen prostor v cerkvi¹. V prelepi, ihteči molitvi škof Gospoda prosi, naj ohrani svoji cerkvi »charismata«, imenu svojemu svetemu v čast in cerkvi v rast. Slednjič se spominja vseh onih, »qui in fide obdormierunt«. Po prošnjah, sličnim našemu »Pax« in »Benedictus«, so delili sv. obhajilo in sicer pod podobama kruha in vina. Verniki so pri tem presv. dejanju molili: »Sancta Trinitas, da mihi, ut sumam hoc corpus in vitam, in pri kelihu: »in plenitudine corporis et sanguinis«. Kratka zahvalna molitev je završila liturgijo. Prav obširno nam rokopis podaja molitvene formularije svečaneega oficija, katerih se že Plinij mlajši spominja, kakor tudi mistagogičen nagovor škofov pred liturgijo, v katerem se nahaja tudi »symbolum fidei«.

Kdor je k službi božji prepozno prišel, moral je zunaj ostati »figura est enim futuri diei iudicii«, za njega so tudi molili: »propter fratrem, qui sero venit, supplicemus, ut Dominus ei diligentiam concedat.« Vernikom, kateri so zaradi Jezusovega imena muke prestali, so dajali čast, kakor presbiterom, t. j. smeli so, akoravno niso bili ordinirani, sedeti v presbiteriju.

Glede sv. zakramentov podaja rokopis v drugi knjigi jako zanimive podatke o delitvi sv. krsta. Katekumena so morale priporočati osebe, ki so bile cerkvi znane. »Personae magistratus« in »milites« so se morali svoji službi odreči; isto se je svetovalo »magistris puerorum in scientia profana«. Tri leta so se morali na sv. krst pripravljati. Ako so katekumena pred sv. krstom k smrti obsodili, »ne sit perplexus: iustificatus enim ipse fuit, cum fuerit baptizatus proprio sanguine.«

Štirideset dni pred Veliko nočjo, v katerem času so vsaki dan imeli pouk, so se pripravljali na sv. krst. V noči pred Veliko nočjo je škof nad vsakim opravil eksorcizem, dihlil vanje, zaznamoval na čelu, nosu, srcu in ušesih, posvetil »oleum exorcismi« in »oleum eucharisticum« (enako našemu »oleum catechumenorum in »chrisma«); obrnjeni proti večerni strani odpovedali so se »adversario infernali« in maziljeni s prvim oljem (= catechumenorum), obrnjeni proti jutranji strani, obljubili Bogu vedno zvestobo. Potem je izročil škof katekumene duhovniku, ki jih je 3krat v vodo pogreznil, vsakokrat vprašajoč jih: Veruješ li v vsega mogočnega očeta? Veruješ v Jezusa Kristusa itd.? Veruješ v sv. Duha in sv. katoliško cerkev? Katekumeni odgovarjajo: »Credo! Po sv. krstu je »presbyter« vsakega z »oleum eucharisticum« (= chrisma) mazilil. Sedaj je škof novokrščenim pokladal roke, ter sv. Duha nad nje klical in jih mazilil z drugim sv. oljem, rekoč: »Unguento ungo te in Deo omnipotenti, in Christo Iesu et in Spiritu sancto, ut sis operarius,

¹ V tej molitvi se že strogo ločijo »charismata«, ki spadajo »ad gratiam gratis datam«, in »dona Spiritus sancti«, ki spadajo »ad gratiam gratum facientem«.

habens fidem perfectam et vas ipsi gratum.« Sv. obhajilo je završilo ginljivo in prelepo svečanost. Še-le po sv. krstu se je oznanjevala novim kristjanom verska resnica o vstajenju mesa.

Že v tem, kar smo do sedaj povedali, so označeni skoraj vsi sv. zakramenti, razum sv. poslednjega olja in sv. zakona. Kar se prvega tiče, so že pri volitvi »prezbyterija« na to gledali, »ut dignus quoque sit dono sanationis«. Potem pa pri posvečenju sv. olja škof izrečno pravi, da se vrši »ad sanationem eorum, qui patiuntur« in moli: »qui nobis peccatoribus misisti scientiam Spiritus tui: qui sanator es cuiusvis morbi et passionis, — emitte super oleum istud, quod est typus pinguetudinis tuae, complementum tuae beneficae commiserationis, ut liberet laborantes, sanet aegrotantes et sanctificet redeuntes.«

Gledé zakona je bilo strogo zapovedano, da sme kristjan le kristjanko v zakon vzeti, »idque fiat praecipiente et curam gerente episcopo.«

Praznike pozna rokopis le tri: »pascha«, »pentecoste« in »epiphania« (Božiča takrat še niso praznovali). Akoravno je štirideset dni pred Veliko nočjo nekako posebno veljavo imelo, vendar kvadragezimalnega posta še niso poznali. Le v petek in soboto pred »pascha« je bil strogi post. Med tednom so se najbrž ob sredah in sobotah postili, kajti ob teh dnevih se je pričela liturgija šele ob treh popoldne. Glede spokornikov pravi rokopis, da jih je moral diakon poučevati in opominjevati, potem šele so prišli pred škofa, da jih v dobrem utrjuje in k stanovitnosti napeljuje. Posebne razdelitve pri spokornikih in katekumenih ne nahajamo. K sklepu pripomnimo, da so že takrat poznali veliko-nočno svečo (»offeratur lucerna a diacono in templo«) in »alleluia«. Določba apostolskega cerkvenega zbora (cf. Act. 15, 29): »nemo suffocatum vel idolothytum gustet« je še vedno strogo veljala. Ako je kristjan umrl, ne da bi gledé svojega premoženja kaj ukrenil, razdelili so imetje njegovo čez leto dni po smrti med uboge »in suffragium ipsius animae«. Mrliča so tudi nekako blagoslavliali; diakon je namreč mrliča v pričo presbiterja mazilil. Čuvaja »coemeteri-ja« je vzdrževala cerkev; v to svrho so morali kristjani prispevati. — Tako nam podaja knjiga natančen pogled v versko življenje in mišljenje prvih kristjanov ter nas utrjuje v prepričanju, da je »Iesus Christus, heri et hodie, ipse et in saecula!« (Hebr. 13, 8.)

Knjiga je posvečena sv. očetu Leonu XIII.

L. Hudovernik.

C. Didaktika. Priložnostni spisi.

Encyklopädie der theologischen Wissenschaften nebst Methodenlehre. Zu akademischen Vorlesungen und zum Selbststudium. Von Dr. Cornelius Krieg, Professor a. d. Universität Freiburg i. B. Freiburg 1899. Str. VI + 279. Cena m. 4.—

Kakor več ali manj v vsaki vedi, tako se zlasti v bogoslovju stavljajo začetniku mnogotere in velike težave na pot. Temu je vzrok deloma ogromni obseg celokupnega bogoslovja, deloma težavni problemi, ki zahtevajo veliko napenjanje umstvenih zmožnosti; k vsemu temu pa se še pridruži velikanska odgovornost, ki čaka duhovskega kandidata pri izvrševanju njegove službe. Da se teolog uspešno in z verno poprime svojega predmeta, je zelo važno, da si pridobi nekaj pregled čez celo bogoslovje in njega notranje organsko ustrojstvo ter da spozna tudi pot, po kateri najlažje obogati svoje znanje in si zraven pridobi še drugih lastnosti, ki so duhovniku nujno potrebne. V ta namen služi dobro posebna veda, ἡ ἐν λόγῳ παιδεία, seveda ne v navadnem pomenu, v leksikalni obliki, marveč kot veda, ki

daje splošen pregled čez kako stroko in kaže metodo, po kateri naj se uči dotični predmet. Zlasti bogoslovna enciklopedija je uvod in navod za bogoslovno znanstvo; njena praktična naloga pa je, da pokaže, kako se naj uči teologija. Vsaka veda, posebno pa bogoslovje, zahteva tudi različne pogoje v osebi sami. Verske resnice, ki so prednost bogoslovni vedi, imajo eminentno praktičen pomen, ker se morajo v življenju obistiniti. Razne veje bogoslovja opominjajo kandidata pri vsaki stopinji, da se vestno izprašuje, ali ima iz svoje subjektivne strani vse one pogoje, da to, česar se uči, svoječasno kot poslanec Kristusov dejanski uporabi.

Po nekaterih teologičnih fakultetah se je bogoslovna enciklopedija vpeljala kot poseben predmet, sicer se pa — seveda le v najsplošnejših obrisih — vzame v uvodu k fundamentalni dogmatiki. Ker na Avstrijskem ni za to posebnih predavanj in mi Slovenci še sploh nimamo slične knjige, opozarjamo na zgoraj omenjeno. Enciklopedija je koristna ne le kandidatom, marveč tudi onim, ki so že dovršili teologične študije in nastopili duhovsko službo. Pri današnji ogromni razsežnosti ni mogoče, da bi kdo v vseh bogoslovnih panogah bil dovršen strokovnjak, vendar v gotovi meri mora biti doma v vseh strokah t. j. imeti mora neko enciklopedično-teologično izobrazbo. Taka izobrazba varuje teoretika, da se ne zarije v suho teorijo in ne izgubi zmisla za dejanske potrebe in razmere, praktika pa, da ne izgubi tal teoretične izobrazbe in da potem s svojo »prakso« ne tava kakor slepec, podirajoč kozolec za kozolcem in zraven si domišljujoč, kako sila izkušen in »praktičen« da je. Velika zmota je dalje, če kdo misli, da vseučilišče ali bogoslovnica mora poslati v svet teoretično in praktično dovršenega dušnega pastirja in da se potem ni treba več učiti — k večjemu še za župnijski izpit, ker že tako mora biti. To ni namen nobene šole in tudi ne bogoslovja, ker je nemogoče, če bi se tudi bogoslovne študije raztegnile na 10 let. Tudi najboljši teolog, ki je pri svoji nadarjenosti dobro porabil čas svojih študij, prinese mnogo praznin v prakso. Bogoslovna šola more dati le začetek teologične izobrazbe, mora teologa udomačiti v raznih bogoslovnih strokah. Le če mlad duhovnik prinese v prakso potrebno mero in trdno podlago teolog. izobrazbe ter potem poleg prakse še marljivo spopolnjuje svoje študije, le tak postane v resnici izkušen duhovnik.

Dr. Krieg ima v svoji knjigi pred očmi v prvi vrsti nemška vseučilišča, a z majhnimi izpremembami veljajo njegova načela tudi za bogoslovna učilišča; dostaviti je le, da poslednja imajo veliko težje stališče kakor prva. Podati bi morala kolikor toliko akademično izobrazbo, ob enem pa vzgojiti praktične dušne pastirje, k vsemu temu pa ne dostaje časa, sredstev in moči.

Naša knjiga razlaga najprej precej obširno o enciklopediji sploh, nje namenu, zgodovini in sestavi, posebej še o teologični enciklopediji. Prava vsebina knjige same je pa razdeljena v 2 dela. V 1. sintetičnem delu govori pisatelj o bogoslovju sploh, zlasti so lepi in uvaževanja vredni odstavki, v katerih govori o нравstvenih pogojih za bogoslovne študije. Celokupno bogoslovje deli pisatelj v tri skupine: 1. zgodovinsko bogoslovje (biblične vede in cerkvena zgodovina), 2. zistematično bogoslovje (apologetika, dogmatika in moralka), 3. praktično bogoslovje (cerkveno pravo in pastirna). Po tem redu, misli pisatelj, naj bi se tudi bogoslovje učilo.

Drugi, analitični del je zato važen, ker v njem dobi čitatelj pregled čez razne bogoslovne panoge in si tudi v poznejših letih lahko obnovi v spominu glavne potoze celotnega bogoslovja. Najobširnejše govori o zgodovinskem bogoslovju, daje tudi nekatera praktična navodila za čitanje sv. očetov. Prav krepko pa poudarja važnost praktičnega bogoslovja, ki mora sv. resnice presaditi v dejansko človeško življenje. Pojem »praktičnega bogoslovja« seveda ni umeti v onem zmislu, kakor ga umevajo nekateri »praktičarji«, katerim je »praktično« samo tó, kar je koristno

in neposredno uporabno v vsakdanjem življenju in nasproti temu teoretične stroke smatrajo za nepotrebne in brezkoristne. Vse teologične vede sicer merijo posredno ali neposredno na prakso, a zato bogoslovje ne sme pasti na pusto mehaniko, da bi se kandidat samo uril izvrševati razna opravila duhovske službe, kakor rokodelski učenec svojega rokodelstva.

V razna preporna vprašanja, ki se dandanes z ozirom na metodo posameznih ved in duhovsko izobrazbo kaj živahno razpravljajo zlasti na Francoskem in v Ameriki, se naša knjiga ne spušča. Pač pa bi si želeli kaj določnega gledé učnega jezika, ki je tudi važen člen v didaktiki. Z ozirom na to navaja pisatelj le suho dejstvo: »Die Vortragssprache ist bei uns jetzt allgemein die deutsche« (str. 104). Ako se on strinja s tem, potem je v nasprotju sam s seboj, ker poprej med predpogoji za teologične študije (str. 87) kaj toplo priporoča za solidno izobrazbo učenje klasičnih jezikov. Ali se pa zato uči na gimnaziji grški in latinski jezik, da se potem v bogoslovju srečno pozabi? Kdor misli, da je latinski jezik v predavanju na škodo narodnim jezikom, tak se naj sploh ne uči tujih jezikov, ker če se n. pr. uči in bere francoski, tedaj ne more istega časa porabiti, recimo, za nemški jezik, ergo — nemški jezik trpi škodo! Pripoznavamo, da ima narodni učni jezik nekaj za sebe, zlasti morda začetnikom olajšuje učenje, toda tudi v latinščini se večinoma hitro premagajo najhujše jezikovne težave in so nekateri predmeti celo lažji v latinščini, kakor v narodnih jezikih, zaradi lepo razvite in jasne terminologije. Obojna dogmatika, moralka in cerkveno pravo bi se naj predavala v latinščini. Pač pa ostalim strokam bolj pristojna narodni jezik. — Iz pravnega stališča nam ni treba še posebej dokazovati opravičenosti latinskega jezika; sv. stolica želi, da se goji latinščina (gl. n. pr. okrožnico na franc. škofo), latinščina je uradni jezik zahodne cerkve, in je najprimernejše občilo med cerkvenimi uradi. Ali se naj v bodoče v volapüku občuje z rimsko stolico in eventuelno razpravlja v občnih cerkvenih zborih?

Neprikladna je tudi omejitev »krščanske arheologije« le na prve čase krščanstva (str. 197). Kot pomožna znanost cerkvene zgodovine ima arheologija za predmet vse cerkvene starine, najsi bodo iz starega ali iz srednjega veka, pač pa je najvažnejši del krščanske arheologije starokrščanska arheologija.

Nekatere reči se brez potrebe večkrat ponavljajo. Vrinile so se tudi nekatere pomote, n. pr. sv. Avguštin ni umrl l. 426 (str. 25), marveč 430; pisatelj Iunilius Africanus je pač bil uradnik na dvoru cesarja Justinijana (527—565), zato leto njegove smrti ni 522, marveč umrl je še le po l. 552.

F. K.

Religionsunterricht für das erste Schuljahr. Von F. X. Bobelka, Kaplan. Zweite ungearbeitete Auflage. Mit fürstbischöflicher Druckerlaubnis. Graz 1900. Ullr. Moser's Buchhandlung. Str. IV + 151. Cena K 1.60.

Prva izdaja je izšla l. 1897. Akoravno je trdil pisatelj, da je pri spisovanju porabljal razven nemških tudi italijanske, francoske, španske, angleške vire — pri drugi izdaji tudi slovenski in ogrski mali katekizem — vendar niso sprejeli kateketje s posebnim navdušenjem te knjige. Ugajala ni metoda, ker je v njej preveč »dresure«, preveč za pamet in premalo za srce. Tako tudi v drugi izdaji. V prvem letu pa bi moralo biti ravno narobe. Tako pravi sloveč kateket Gruber, da ni ležeče pri tej stopnji na tem, da si otroci zapomnijo vse zahtevane zgodbe, katere itak slišijo zopet in popolnoma v poznejših letih.

V drugi izdaji se je zboljšala knjiga po obliki. Večja je in lepše je tiskana. Snov je razširjena in razdeljena na 50 ur, in sicer: 48 ur razlaganja, 2 uri ponavljanja in 1 ura navod za krščansko življenje. Drugih 20—30 ur pa za skušanje, ponavljanje itd. Ta snov je za prvence preobširna (Kaj se naj predela v prvi uri!), če izpustimo tudi onih 13 §§, katere našteva na strani 2. v opombi. Najboljši bodo

le-to komaj popolnoma zmagali, vsi pa nikoli. Sklicuje se pisatelj na Mey-a, jaz tudi. Mey ima sicer 5 katekez več v svojih »Vollständige Katechesen für die untere Classe der katholischen Volksschule.« Pa pri Mey-u pomeni untere Classe, solche Classe, welcher die drei jüngsten Jahrgänge der schulpflichtigen Kinder zugetheilt sind.« Bobelka pa je spisal svojo knjigo »für das erste Schuljahr«. Mey piše za šole, v katerih se poučuje po več ur na teden veronauk, Bobelka za naše šole z dvema učnima urama na teden. To ni pravo razmerje.

Kateket novinec se tedaj naj ne prestraši, če ne bo mogel v enem letu cele snovi predelati. Vendar mu knjigo priporočamo. Služila mu bo dobro, posebno ker je urejena po novem katekizmu.

Pogrešamo pa v knjigi nagovora za prvence ob začetku leta. V kratkih, ljubkih besedah naj pove kateket vendar, kaj jih bo učil. Takoj začetki z »Recite tako«, tedaj s skupnim govorjenjem, ni umestno. Jezike mora prvcem še razvezati. (Glej dr. Križaničevo »Razlago« str. 5). Opustilo naj bi se za to stopnjo vendar posebno sledeče: 1. str. 90.: Der Strick ist gerissen; — Judas ist hinabgestürzt; — sein Leib ist geborsten! To ni za nežne otročiče! »Judež se je obesil«, je dovolj.

2. str. 132: »Johannes hat Heuschrecken gegessen«. »Das dreht den Magen um«, je rekel nek fantek drugega razreda, ko je to slišal. Lepo se je tega ognil E. Gürtler v svojih »katekezah«. »Am Rande der Wüste hat Johannes nur sehr wenig und nur schlechte Sachen zu essen gehabt«. Otrokom se gnusi, ko slišijo, da je Ivan kobilice jedel. Mislijo namreč na naše kobilice, ki gredo k večjemu perutnini v slast. V višjih razredih se jim to že pove, in razloži. »Kobilice so še dandanes živež ubožnim prebivalcem jutrovih krajcv. Popotniki pripovedujejo, da so medvedjim rakom (Bärenkrebs) podobne in da imajo tudi slast po njih. Jedó kuhane ali pa pečene¹«. M. Š.

Ordo ad tertiam synodum dioecesanam Ecclesiae Lavantinae, anno 1900 habendam, cura et iussu Celsissimi ac Reverendissimi Domini Domini Michaelis, Principis-Episcopi Lavantini, editus. Marburgi 1900. Sumptibus Pr.-Ep. Ordinarius Lavantini. Typis Typographiae S. Cyrilli.

Ravno ob sklepu te številke »Voditelja« se je zbrala duhovščina širne lavantinske škofije v stolnem mestu na povabilo svojega nadpastirja k tretji škofijski sinodi. Omenjena knjižica podaja na 52 straneh molitve, ki se opravljajo pri sinodi, vsposed, po katerem se vršijo splošne in posebne seje, posvetitev Srcu Jezusovemu, aklamacije ob sklepu sinode in veroizpoved. O sinodi bomo govorili natančneje v prih. letniku, za sedaj pa želimo, naj Bog sv. Duh obilno blagoslovi delo in delavce.

F. K.

¹ Glej Jožef Kragelj, dekan v Tolminu, v »Katekezah« II. zvezek str. 56. XXIX. opomba 3.

